

महाराष्ट्र राज्य
सांख्यिकी गोषवारा

**STATISTICAL ABSTRACT
OF
MAHARASHTRA STATE**

1988-89

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
DIRECTORATE OF ECONOMICS & STATISTICS
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA
BOMBAY

Government Press Nagpur

1994

[Price Rs. 250.00]

महाराष्ट्र राज्य
सांख्यिकी गोषवारा

STATISTICAL ABSTRACT
OF
MAHARASHTRA STATE

1988-89

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई
DIRECTORATE OF ECONOMICS AND STATISTICS
GOVERNMENT OF MAHARASHTRA
BOMBAY

प्रस्तावना

राज्य सांख्यिकी गोपवारा हे प्रकाशन १९८८-८९ या वर्षाकरिता इंग्रजी व मराठी अशा दोन्ही भाषांतून तयार करण्यात आले असून हा या मालिकेतील चौविसावा अंक आहे. या प्रकाशनात महाराष्ट्र राज्यातील आर्थिक व सामाजिक बाबींवरील माहिती शक्यतो १९८८-८९ या वर्षाकरिता देण्यात आली आहे. जेथे १९८८-८९ ची माहिती उपलब्ध नाही तेथे अद्ययावत उपलब्ध माहिती देण्यात आली आहे.

२. केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, नवी दिल्ली यांनी राज्य सांख्यिकी गोपवारा संबंधात केलेल्या शिफारशीनुसार या प्रकाशनाच्या स्वरूपात १९८२-८३ व १९८३-८४ वर्षांच्या या एकत्रित अंकापासून काही थोडे बदल करण्यात आले आहेत.

३. या शिवाय या प्रकाशनामध्ये महाराष्ट्र राज्याच्या एका नकाशाचा समावेश करण्यात आला आहे.

४. महाराष्ट्र राज्य व त्यातील जिल्ह्यांतील सामाजिक व आर्थिक बाबींचा अभ्यास करू इच्छिणाऱ्यांना हे प्रकाशन संदर्भ ग्रंथ म्हणून उपयुक्त होईल अशी आशा आहे.

५. राज्य शासन, केंद्र शासन, स्थानिक संस्था आणि इतर संस्थांची निरनिराळी खाती व कार्यालये यांनी आवश्यक ती माहिती प्रकाशनात समाविष्ट करण्यासाठी दिली त्यांच्या या सहकार्याबद्दल मी आभारी आहे.

मुंबई :
दिनांक ऑगस्ट, १९९२.

अ. कृ. कागलकर,
अर्थ व सांख्यिकी संचालक, मुंबई.

P R E F A C E

The Statistical Abstract for the year 1988-89 (both in Marathi and in English) is the twenty-fourth in the series. It gives data on socio-Economic characteristics of the State mostly for the year 1988-89.

2. From the issue of 1982-83 and 1983-84 (combined) the form of this publication is somewhat modified by taking into account the recommendations of the Central Statistical Organisation, New Delhi, for preparation of State Statistical Abstracts.

3. A map of Maharashtra State is also included in this issue.

4. It is hoped that this publication will be found useful as a reference book by those interested in socio-economic studies of Maharashtra and its districts.

5. I am thankful to the different departments and offices of the State Government, Government of India, Local Bodies and other organisations for their co-operation in supplying requisite data for inclusion in this publication.

A. K. KAGALKAR

Director of Economics and
Statistics, Bombay.

Bombay :

Dated Aug. 1992.

महाराष्ट्र राज्य सांख्यिकी गोषवारा

STATISTICAL ABSTRACT OF MAHARASHTRA STATE

1988-89

अनुक्रमणिका

CONTENTS

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
(i)	महाराष्ट्रातील जिल्हांच्या पुनर्रचनेविषयी टिप्पणी	(xv)	Note on reorganisation of districts in Maharashtra.
(ii)	प्रास्ताविक	(xvii)	Introductory.
(iii)	दृष्टिक्षेपात महाराष्ट्र (सामान्य माहिती, भारताशी तुलना).	1	Maharashtra State at a glance (General information, comparison with India).
(iv)	निवडक विषयांवरील सारांशाचे तक्ते	7	Summary tables on selected topics.
(v)	जिल्हावार निवडक निर्देशांक	23	Districtwise Selected indicators.
1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या :			Area and Population :
1.1	१९८१ च्या जनगणनेनुसार क्षेत्रफळ व लोकसंख्या	43	Area and population according to 1981 population census.
1.2	अनुसूचित जातीची लोकसंख्या	46	Scheduled Castes population.
1.3	अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या	47	Scheduled Tribes population.
1.4	नवबौद्धांची लोकसंख्या	48	Nav-Buddhist population.
1.5	१९०१ पासूनच्या लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार	49	Decadal variation in population since 1901.
1.6	गावे व शहरांची संख्या	54	Number of Villages and Towns.
1.7	खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण	56	Villages classified by population.
1.8	शहरे/शहर संकुलांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण .. .	58	Towns/Urban agglomerations classified by population.
1.9	शहरांची, नागरी भागांची आणि ग्रामीण भागांची लोकसंख्या.	60	Population of towns, urban areas and rural areas.
1.10	ग्रामीण व नागरी भागांतील मुख्यतः काम करणारे सीमांतिक कामगार व काम न करणारे स्त्री पुरुष.	67	Main workers, marginal workers and non-workers in rural and urban area by sex.
1.11	मुख्यतः काम करणाऱ्यांची औद्योगिक प्रकारानुसार वर्गवारी.	74	Classification of main workers by industrial categories
1.12	लोकसंख्या व काम करणारे यांचे वयोगट व लिंग यानुसार वर्गीकरण.	78	Distribution of population and workers by age group and sex.
1.13	धर्मानुसार लोकसंख्या.	79	Population by religion.
1.14	राज्यवार लोकसंख्येची ठळक वैशिष्ट्ये	80	Salient features of population by States.
1.15	जिल्हावार अंदाजित लोकसंख्या (१९८२-१९९१)	81	Districtwise projected population (1982-1991).
1.16	एकूण लोकसंख्येतील साक्षरतेचे दर	82	Literacy rates of total population.
1.17	अनुसूचित जातीच्या लोकांतील साक्षरतेचे प्रमाण	83	Literacy rates of scheduled castes population.
1.18	अनुसूचित जमातीच्या लोकांतील साक्षरतेचे प्रमाण	84	Literacy rates of scheduled tribes population.
1.19	बिगर शेती व्यवसायातील कामगारांचे मुख्य व्यवसायगटानुसार वर्गीकरण.	85	Occupational classification of persons at work other than cultivation into main divisions.
1.20	राज्यातील बिगर शेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण (विभाग, गट वगैरे प्रमाणे).	89	Occupational classification of persons at work other than cultivation in the State (according to divisions, groups, etc.).
1.21	औद्योगिक गटानुसार काम करणाऱ्यांचे (शेतीव्यतिरिक्त) वर्गीकरण.	92	Industrial classification of persons at work (other than cultivation) by divisions and major groups.
1.22	वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया सेवा व दुरुस्ती या उद्योगधंद्यात काम करणाऱ्यांचे घरगुती उद्योगधंदे व बिगर घरगुती उद्योगधंदे यानुसार वर्गीकरण.	102	Distribution of workers in manufacturing, processing, servicing and repairs by household industry and non-household industry.

(ii)

संज्ञा क्रमांक Table No.	विषय	पृष्ठ क्र. Page No.	Subject
(1)	(2)	(3)	(2)
1-23	बिगर घरगुती उद्योगधंदे, व्यापार, व्यवसाय किंवा सेवा हा प्रमुख व्यवसाय असणाऱ्यांचे लिंग व कामाच्या प्रकारानुसार व उद्योगधंद्यानुसार वर्गीकरण. (१९८१)	105	Industrial classification by sex and class of workers of persons at work in non-household industry, trade, business, profession or services as main activity. (1981)
1-24	काम करणाऱ्या व काम न करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमुख व्यवसाय व वयोगटानुसार वर्गीकरण.	108	Female workers and non-workers according to main activity classified by age groups.
1-25	मुख्यतः काम करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमुख व्यवसाय व वैवाहिक स्थितीनुसार वर्गीकरण.	110	Classification of female main workers according to main activity of marital status.
1-26	काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे व्यवसायप्रकारानुसार व लिंगानुसार वर्गीकरण.	112	Classification of persons not at work by type of activity and sex.
1-27	प्रमुख भाषा बोलणारी कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची जिल्हावार संख्या.	113	Districtwise classification of household and household population by languages mainly spoken.
1-28	महाराष्ट्रात व बृहन्मुंबईमध्ये जन्म व नोंदणीचे ठिकाण यानुसार स्थलांतरितांची लोकसंख्या.	118	Migrants population by place of birth and place of enumeration in Maharashtra, and Greater Bombay.
1-29	महाराष्ट्रात स्थलांतराचे कारण व शेवटचे निवासस्थान.	119	Migrants by place of last residence and reason for Migration in Maharashtra.
2. पर्यावरण सांख्यिकी :			Environment Statistics :
2-1	महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या केंद्रातील तपमान	122	Temperature at different centres in Maharashtra.
2-2	निरनिराळ्या केंद्रानुसार सापेक्ष आर्द्रता.	123	Relative humidity at different centres.
2-3	सामान्यपणे पडणाऱ्या पावसाचे दिवस आणि पाऊस यांची मासिकवार आकडेवारी.	124	Monthwise normal number of rainy days and rainfall.
2-4	विविध केंद्रांचे ठिकाणी पडलेला पाऊस ..	126	Rainfall at different centres.
2-5	पावसाची कक्षा व पसरलेला पाऊस ..	146	Spread and range of rainfall.
3. जीवनविषयक माहिती :			Vital Statistics :
3-1	नोंदणी झालेल्या जन्मांची लिंगानुसार संख्या व जन्मसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण.	148	Number of registered Births classified by sex & sex ratio of births.
3-2	ग्रामीण व नागरी भागातील नोंदणी झालेल्या मृत्यूंचे लिंगानुसार वर्गीकरण.	150	Number of registered Deaths classified by sex in Rural & Urban Area.
3-3	प्रमुख कारणानुसार नोंदणी झालेल्या मृत्यूंची संख्या.	151	Number of registered Deaths by principal causes.
3-4	लिंगानुसार व वयोगटानुसार नोंद झालेले मृत्यू ..	152	Number of registered Deaths by age and sex.
3-5	बालमृत्यू दर व माताविषयक मृत्यूंचे दर	153	Infant mortality and maternal mortality rate. (1988-89)
3-6	महाराष्ट्र राज्यातील जीवनविषयक महत्त्वाचे दर	154	Important vital rates in respect of Maharashtra State.
3-7	जन्म दर, मृत्यू दर व बाल मृत्यू दर ..	155	Birth rates, death rates and infant mortality rates. (1988).
3-8	प्रमुख कारणानुसार मृत्यूंची संख्या.	156	Number of deaths by principal causes.
4. गृहनिर्माण :			Housing :
4-1	वापरानुसार केलेली घरांची वर्गवारी ..	168	Classification of Houses according to use.
4-2	खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या ..	172	Households by number of rooms occupied.
4-3	वापरातील निवासी घरे व प्रत्येक घरामामे-व्यक्तींची संख्या. (१९८१)	175	Occupied residential houses and No. of persons per house in 1981.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
4.4.	राहत्या घरांचे छप्पर व भिती यासाठी वापरलेल्या प्रमुख सामानानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण. . .	176	Distribution of households by predominant material of roof and wall of houses occupied by them.
4.5	वेधर व संस्थात राहणारी लोकसंख्या. . .	178	Houseless and institutional population.
5. शिक्षण			Education :
5.1	शिक्षणाच्या प्रकारानुसार मान्यताप्राप्त संस्था. . .	180	Number of recognised institutions by type of education.
5.2	फक्त मुलींसाठी असलेल्या शैक्षणिक संस्थांची शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संख्या.	181	Number of educational institutions exclusively for girls by type of education.
5.3	वर्गीकरणानुसार शाळांची संख्या	182	Number of schools according to classification.
5.4	विभागवार शिक्षकांची संख्या	184	No. of schools Teachers classified by Categories
5.5	विभागवार विद्यार्थ्यांची संख्या	186	Number of students by Department.
5.6	अनुसूचित जातीच्या व नवबौद्ध विद्यार्थ्यांची विभागवार संख्या.	188	Number of scheduled castes students and Nav-Buddhist by Department.
5.7	विभागवार अनुसूचित जमातीतील विद्यार्थ्यांची संख्या	190	No. of Scheduled Tribes students by Department.
5.8	अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रमातील प्रवेशांचो विभागवार संख्या.	192	Intake in Degree Courses in Engineering by Department
5.9	शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्था व विद्यार्थी . .	194	Institutions and enrolment by type of educations.
5.10	पटावरील विद्यार्थी व शिक्षकांची संख्या	202	Enrolment of students and number of teachers.
5.11	पूर्व-प्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक शाळांतील विद्यार्थ्यांची इयत्तावार संख्या.	206	Number of pupils in pre-primary, primary and secondary schools by standards.
5.12	प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण संस्थांतील विद्यार्थ्यांची शिक्षणाच्या माध्यमानुसार संख्या.	208	Number of pupils in primary and secondary institutions according to medium of instructions.
5.13	प्रमुख परीक्षांचे निकाल	211	Examination results (Major examinations).
5.14	संस्थेच्या प्रकारानुसार तांत्रिक शिक्षण संस्था . .	214	Technical institutions by type of institutions.
5.15	तंत्रनिकेतन संस्थांची त्यांच्या वर्गावारीनुसार संख्या, प्रवेश क्षमता, नाव नोंदविलेले, उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी आणि शिक्षकांची संख्या.	216	Number of technical institutions, intake capacity, enrolment, outturn and number of teachers by category of institutions.
5.16	शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील मंजूर केलेल्या जागा, प्रवेश क्षमता व उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या.	217	Number of sanctioned seats, intake capacity and outturn of Government industrial training institute
5.17	अभियांत्रिकी, तंत्रशास्त्र व तंत्रनिकेतन अभियांत्रिकी महाविद्यालयांच्या अंतिम वर्षांच्या परिक्षेत वसलेल्या व उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या.	218	Number of students appeared and passed in final year examination of an engineering, technological and polytechnic colleges.
6. प्रसिद्धी संदर्भ			Mass Communication :
6.1	मुख्य भाषांमधून प्रसिद्ध झालेली वृत्तपत्रे व नियतकालिके यांची संख्या.	220	Number of newspapers, periodicals published by major languages.
6.2	जिल्हावार छापखान्यांची संख्या	221	Number of printing presses by districts.
6.3	छापखाने व निरनिराळ्या भाषांतील नियतकालिके . .	222	Number of printing presses and Number of periodicals in different languages.
6.4	प्रकाशित पुस्तके व नियतकालिके याविषयी सांख्यिकी	228	Statistics of books and periodicals published.
6.5	पुस्तके व नियतकालिके यांचे भाषावार वर्गीकरण. .	228	Classification of books and periodicals according to languages.
6.6	प्रसिद्ध झालेली पुस्तके व नियतकालिके यांची विषयवार वर्गीकरणे.	229	Distribution of books and periodicals published according to subjects.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
	7. आरोग्य		Health :
7.1	वैद्यकीय (विद्युच्चिकित्साकाय) संस्थांची संख्या १. . .	232	Number of Medical (Allopathic) Institutions.
7.2	आयुर्वेदिक, युनानी व होमिओपॅथिक संस्थांची संख्या	234	Number of Ayurvedic, Unani & Homoeopathic institutions.
7.3	वैद्यकीय संस्थांमधील खाटांची संख्या १.	235	Number of beds in Medical institutions.
7.4	सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित संस्थांकडून मिळालेल्या वैद्यकीय सुविधा.	236	Medical facilities available through public and public-aided institutions.
	8. कुटुंब कल्याण		Family Welfare :
8.1	कुटुंब कल्याण रूग्ण चिकित्सालये / केंद्रांची संख्या.	238	Number of family welfare clinics/centres.
8.2	महाराष्ट्रातील कुटुंब कल्याण कार्यक्रम.	239	Family Welfare Programme in Maharashtra.
8.3	कुटुंब कल्याण केंद्रांची संख्या व त्यांचे कार्य.	240	Number of family welfare centres operating and work done.
	9. सत्राज कल्याण सेवा		Social Welfare Services :
9.1	उद्देश व साधनानुसार आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांकरिता कर्ज व अनुदानाचे वाटप.	242	Loans and grants disbursed to economically weaker sections by purpose and source.
	10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)		Social Security and Social Defence (Police, Crimes and Judicial) :
10.1	महाराष्ट्र राज्यातील पोलीस ठाणे व पोलीसांची संख्या (रेल्वे धरून परंतु बृहन्मुंबई वगळून).	244	Police stations and Police force in Maharashtra State (including Railways but excluding Greater Bombay).
10.2	महाराष्ट्र राज्यातील पोलीसांवरील खर्च व त्यांची संख्या.	246	Cost and strength of police in Maharashtra.
10.3	इंडियन पिनल कोडखाली महाराष्ट्र राज्यात झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून).	248	Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code in Maharashtra State.
10.4	बृहन्मुंबईतील दखलपात्र गुन्हे—भाग-१ ..	250	Cognizable crimes in Greater Bombay—Part-I.
10.5	बृहन्मुंबईतील दखलपात्र गुन्हे—भाग-२ ..	252	Cognizable crimes in Greater Bombay—Part-II.
10.6	बृहन्मुंबईतील दखलपात्र नसलेले गुन्हे—भाग-१ ..	254	Non-cognizable crimes in Greater Bombay—Part-I.
10.7	बृहन्मुंबईतील दखलपात्र नसलेले गुन्हे—भाग-२ ..	256	Non-cognizable crimes in Greater Bombay—Part-II.
10.8	महाराष्ट्र राज्यातील चोरीस गेलेली व परत मिळालेली मालमत्ता.	258	Property stolen and recovered in Maharashtra State.
10.9	महाराष्ट्र राज्यातील दखलपात्र गुन्हे (रेल्वे धरून परंतु बृहन्मुंबई वगळून)—भाग-१.	260	Cognizable crimes in Maharashtra State (including Railways but excluding Greater Bombay)—Part-I.
10.10	महाराष्ट्र राज्यातील दखलपात्र गुन्हे (रेल्वे धरून व बृहन्मुंबई वगळून)—भाग-२.	264	Cognizable crimes in Maharashtra State (including Railways but excluding Greater Bombay)—Part-II.
10.11	अपील व मूळ अधिकारिता वापरणाऱ्या न्यायालयीन अधिकाऱ्यांची संख्या.	266	Number of judicial officers exercising appellate and original jurisdiction in Maharashtra State.
10.12	महाराष्ट्र राज्यातील न्यायालयीन निर्णय दिलेली, नवीन आलेली व ज्यात दोषारोप केले अशी प्रकरणे (मुंबई उच्च न्यायालयाचे हद्दीतील).	267	Number of cases decided in and receipts and charges of the Courts in the State of Maharashtra (Territory subject to the High Court of Bombay).
10.13	महाराष्ट्र राज्यातील दिवाणी न्यायालयात दाखल केलेल्या दिवाणी दाव्यांची संख्या, वर्जन व मूल्य.	268	Number, description and value of Civil Suits instituted in the Civil Courts in the State of Maharashtra.
10.14	महाराष्ट्रातील मूळ शाखेच्या अधिकारक्षेत्रातील दिवाणी प्रकरणांच्या चौकशीचे सर्वसाधारण निकाल.	270	General results of the trial of Civil Cases of original jurisdiction in Maharashtra.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
10.15	महाराष्ट्रातील विविध वर्गांच्या न्यायाधिकरणात चौकशी चालू असलेल्या फौजदारी प्रकरणांचे सर्वसाधारण निकाल.	272	General results of trials of Criminal cases in the tribunals of various classes in Maharashtra.
10.16	महाराष्ट्र राज्यातील फौजदारी प्रकरणाबाबत अपिले व फेरतपासणीचे सर्वसाधारण निकाल.	274	General results of Appeals and Revisions in Criminal cases in Maharashtra State.
10.17	महाराष्ट्र राज्यातील दिवाणी अपिल न्यायालयाचा कारभार.	276	Business of the Civil Appellate Courts in Maharashtra State.
10.18	महाराष्ट्र राज्यात नोंदलेले गुन्हे	277	Number of offences reported in Maharashtra State.
10.19	फौजदारी गुन्ह्यांच्या बाबतीत दिलेल्या शिक्षा ..	279	Punishments inflicted in Criminal Cases in Maharashtra.
10.20	कारागृहातील व दुय्यम कारागृहातील कैदी ..	280	Prisoners confined in jails and subsidiary jails.
10.21	वर्षात कारागृहात दाखल केलेल्या व वर्षाअखेर राहिलेल्या कैद्यांची लिंगानुसार संख्या व चालू वर्षात कैद केलेल्या कैद्यांची (न्यायिक कैदी फक्त) लिंग, वय, साक्षरता व पूर्वीच्या व्यवसायानुसार संख्या.	281	Number of convicts admitted during the year and remained at the close of the year by sex and convicts imprisoned during the year by sex, age, literacy and previous occupation (for judicial convicts only).
10.22	कारागृहात दाखल केलेल्या कैद्यांची लिंग, शिक्षेचे स्वरूप व शिक्षेची मुदत यानुसार संख्या न्यायिक कैदी तसेच पूर्वी शिक्षा झालेली असून पुन्हा कारागृहात दाखल केलेल्या कैद्यांची संख्या.	282	Number of convicts admitted into Jails by sex, nature and length of sentences and convicts admitted into the Jails who had been previously convicted (for judicial convicts only).
10.23	तुरुंगातील कैद्यांवर पहरा करणे व त्यांची देखभाल करणाऱ्यावरील खर्च.	283	Expenditure on guarding and maintaining the prisoners in Jail.
	11. राज्य उत्पन्न :		State Income :
11.1	घटक खर्चावर आधारित राज्य उत्पन्न व दरडोई उत्पन्न आणि त्यांचे निर्देशांक.	286	State and per capita domestic product at factor cost and their indices.
11.2	घटक खर्चावर आधारित चालू किमतीनुसार क्षेत्रवार निव्वळ राज्य उत्पन्न.	288	Net State Domestic Product at factor cost by sectors at current prices.
11.3	घटक खर्चावर आधारित स्थिर (१९८०-८१) च्या किमतीनुसार क्षेत्रवार निव्वळ राज्य उत्पन्न.	289	Net State Domestic Product at factor cost by sectors at constant (1980-81) prices.
11.4	घटक खर्चावर आधारित निव्वळ क्षेत्र राज्य उत्पन्नाचे मुख्यक्षेत्रवार निर्देशांक.	290	Indices of Net State Domestic product at factor cost by major sectors.
11.5	मागील वर्षाभेदा निव्वळ राज्य उत्पन्नाच्या टक्केवारीतील बदल स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार.	291	Percentage change in Net State Domestic Product over the previous year at constant (1980-81) prices.
11.6	स्थिर (१९७०-७१ च्या व १९८०-८१ च्या) किमतीनुसार निवडणूक राज्याचे व केंद्रशासित प्रदेशाचे दरडोई उत्पन्न.	292	Per capita income in selected States/Union Territories of India at constant (1970-71 and 1980-81) prices.
11.7	औद्योगिक गटानुसार झालेले चालू किमतीनुसार राज्य उत्पन्न (नवीन मालिका).	293	State income of Maharashtra by industrial origin at current prices (New Series).
11.8	औद्योगिक गटानुसार झालेल्या चालू किमतीनुसार राज्य उत्पन्नाची टक्केवारी.	294	Percentage distribution of State income by industrial origin at current prices.
11.9	औद्योगिक गटानुसार झालेले (१९८०-८१) स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्न (नवीन मालिका).	295	State income by industrial origin at constant (1980-81) prices (New series).
11.10	औद्योगिक गटानुसार झालेल्या (१९८०-८१) स्थिर किमतीनुसार राज्य उत्पन्नाची टक्केवारी.	296	Percentage distribution of State income by industrial origin at constant (1980-81) prices.
11.11	औद्योगिक गटानुसार झालेल्या राज्य उत्पन्नाचे स्थिर (१९८०-८१) किमतीनुसार निर्देशांक.	297	Indices of State income by industrial origin at constant (1980-81) prices.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
	12. शेती :	✓	Agriculture:
12.1	जमिनीचा वापर	302	Land Utilization
12.2	प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्याचे उत्पादन	304	Area and outturn of principal crops
12.3	सुधारित जातीच्या पिकांखालील क्षेत्र व दर हेक्टरी सरासरी उत्पादन.	310	Area and Average yield per hectore of HYV crops.
12.4	भारतातील प्रमुख पिकांचे राज्यवार सरासरी उत्पन्न	311	Average yield of important crops in India by States.
12.5	वहित धारण जमिनीच्या आकार वर्गाप्रमाणे धारण	312	Number of operational holdings by size groups.
12.6	प्रकारानुसार एकूण वहित धारण जमिनीच्या संख्या व क्षेत्र.	314	Number and area of holdings by tenure and by size groups.
12.7	रासायनिक खतांचा वापर	315	Consumption of chemical fertilizers.
12.8	शेतीची यंत्रे आणि अवजारे	316	Agricultural machinery and implements.
12.9	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या उत्पादनांचे निर्देशांक.	318	Index numbers of production of principal crops in Maharashtra State.
12.10	जिल्हावार मुख्य पिकांखालील क्षेत्र	320	Area under major crops in each district.
12.11	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांखालील क्षेत्राचे निर्देशांक.	322	Index numbers of area of principal crops in Maharashtra State.
12.12	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या सरासरी उत्पादनांचे निर्देशांक.	324	Index numbers of average yield of principal crops in Maharashtra State.
12.13	जिल्हावार बांधबंदिस्ती केलेली जमीन	326	Area banded in each district.
12.14	वहितीची खाती आणि त्यांचे क्षेत्र	327	Number of operational holdings and area operated.
12.15	वहितीच्या खात्यांच्या आकार वर्गाप्रमाणे खात्यांची संख्या व त्यांचे एकूण क्षेत्र	328	Number of operational holdings and area operated by size class of operational holdings.
	13. जलसिंचन :		Irrigation :
13.1	सिंचनाच्या निरनिराळ्या साधनांनी भिजलेले क्षेत्र	330	Area irrigated by different sources of irrigation.
13.2	जिल्ह्यानुसार सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र व लागवडी खालील एकूण क्षेत्र.	331	Gross area irrigated and gross cropped area. by Districts.
13.3	विविध पिकांनुसार सिंचनाखालील क्षेत्र	332	Irrigated area under different crops.
13.4	एकूण बागायती विहिरींची संख्या	334	Total Number of irrigation wells.
13.5	निमित्त सिंचन क्षमता व प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्र	335	Irrigation potential created and actual irrigated area.
	14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय :		Animal Husbandry & Dairy :
14.1	जिल्हावार पशुधनाची संख्या	338	Livestock in each district.
14.2	पशुसंवर्धनासाठी मूलभूत सुविधा	342	Infrastructure facilities in animal Husbandry.
14.3	पशुवैद्यकीय संस्थांनी केलेले काम	344	Work done in Veterinary Institution.
14.4	दुग्ध शाळा आणि दूग्ध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता.	346	No. of milk plants and milk chilling centres and their capacity.
14.5	उपचार केलेल्या व रुजूची केलेल्या जनावरांची संख्या	348	Number of Animals treated and castrated.
14.6	पशुवैद्यकीय संस्थांची संख्या	352	Number of veterinary institutions.
14.7	पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती	353	Miscellaneous statistics relating to animal husbandry.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
	15. वनशास्त्र व लाकूडतोड :		Forestry and Logging :
15.1	मालकीनुसार वनक्षेत्र	356	Area under Forest classified by "Ownership".
15.2	प्रमुख वनोत्पादने आणि मूल्य	357	Quantity & value of Major Forest produce.
15.3	आगी आणि गुरांपासून संरक्षित वनक्षेत्र	359	Forest area protected from fire and cattle grazing.
15.4	महत्वाच्या जातीच्या झाडांच्या लागवडीचे क्षेत्र	360	Plantation of important species.
15.5	वनापासून महसूल व वनासाठी खर्च	361	Revenue from Forests & expenditure on Forests.
15.6	निरनिराळ्या प्रकारच्या वनाखालील क्षेत्र ..	362	Area under different types of forests.
	16. मत्स्यव्यवसाय :		Fisheries :
16.1	मासळी प्रकारच्या गटानुसार पकडलेली व उतरवलेली मासळी.	366	Fish catch and landings by group of species.
16.2	पकडलेल्या मासळीची विल्हेवाट (सागरी व भूजल)	367	Disposal of Fish Catch (Marine and Inland).
16.3	खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे.	368	Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed at different centres.
16.4	मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती ..	369	Miscellaneous statistics relating to fisheries.
16.5	सागरी मत्स्योत्पादन	370	Marine fish production.
16.6	प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन	371	Varietywise marine fish production.
16.7	मासळीच्या प्रमुख प्रकारच्या मत्स्योत्पादनाचा एकूण मत्स्योत्पादनाच्या मूल्यातील हिस्सा (शेकडेवारी).	372	Percentage share of the Value of prominent varieties in total valuation of fish production.
16.8	निरनिराळ्या प्रकारच्या सागरी माशांच्या सरासरी घाऊक किंमती (वार्षिक).	373	Average annual wholesale (Boatside) prices of different varieties.
	17. ग्रामविकास व सहकार :		Rural Development and Co-operation :
17.1	सर्व सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी	376	Selected statistics of all Co-op. Societies.
17.2	प्रकारानुसार सहकारी संस्था व बँकांचे वर्गीकरण	378	Co-operative Societies, and Bank classified by types.
17.3	कृषि पत व बहुउद्देशीय संस्थांचे कार्य	380	Operation of agricultural credit and multipurpose societies.
17.4	बिगर कृषि पत संस्थांचे कार्य व्यवहार. . .	382	Operation of non-agricultural credit societies.
17.5	राज्य सहकारी भूविकास बँकेची निवडक सांख्यिकी	383	Selected statistics of State Co-op. Land Development Bank.
17.6	मध्यवर्ती सहकारी बँकांचो निवडक सांख्यिकी	384	Selected statistics of Central Co-op. Banks.
17.7	राज्य शिखर सहकारी पणन संघाची निवडक सांख्यिकी.	385	Selected statistics of Apex State Marketing Federation
17.8	मध्यवर्ती ग्राहक भांडारांचो निवडक सांख्यिकी	386	Selected statistics of Central Consumers stores.
17.9	मजूर सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी	386	Selected statistics of Labour Contract Societies.
17.10	प्राथमिक गृहनिर्माण सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी.	387	Selected statistics of Primary Housing Co-operative Societies.
17.11	दुग्धशाळा व दुग्ध पुरवठा सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी.	388	Selected statistics of Dairy and Milk Supply Co-op. Societies.
17.12	महाराष्ट्रातील महिला सहकारी संस्थांचे वर्षवार निवडक सांख्यिकी.	388	Yearwise selected statistics of Women Co-operative Societies in the State.
17.13	औद्योगिक सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी.	389	Selected statistics of Industrial Co-op. Societies.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
17-14	कृषि व. विंगर कृषि पत शिखर आणि मध्यवर्ती संस्थांचे व्यवहार	390	Operations of agricultural and non-agricultural apex and Central Institutions.
17-15	सहकारी पणन संस्थांचे कार्य	392	Operation of co-operative marketing societies.
17-16	सहकारी उत्पादक संस्थांचे कार्य	395	Operation of co-operative productive enterprises.
17-17	इतर सहकारी संस्थांचे कार्य	397	Operation of other co-operative societies.
18. खाणी :			Mining And Quarrying :
18.1	खनिज व एकूण खाणी	400	No. of Mines of Mineral ores.
18.2	खनिज उत्पादन	401	Mineral production.
19. उत्पादन :			Manufacturing :
19.1	नोंदणीकृत कारखान्यांची संख्या	404	No. of Registered Factories.
19.2	निर्मिती करणाऱ्या उद्योगांचे उत्पादन व रोजगार (मालिका).	405	Production and employment of manufacturing industries (Series).
19.3	खादी व ग्रामोद्योग मंडळाकडून निरनिराळ्या उद्योगांना दिलेले अनुदान व कर्ज पुरवठा (मालिका).	406	Amounts of grants and loans disbursed to various industries by khadi and village industries Board (Series).
19.4	औद्योगिक क्षेत्रातील भूखंड विकास.	407	Industrial and Estates Developed.
19.5	चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण (१९८८).	409	Distribution of working according to working strength (1988).
19.6	३१ डिसेंबर १९८८ रोजी संपणाऱ्या वर्षातील चालू कारखान्यांची व त्यातील सरासरी दैनिक कामगारांची प्रमुख उद्योग गटांनुसार संख्या.	411	No. of working factories and average daily employment in major groups of industries during the year ending 31st December 1988.
19.7	महाराष्ट्रातील औद्योगिक उत्पादन	414	Industrial production in Maharashtra.
19.8	वार्षिक उद्योग पाहणी (गणना + गैर गणना)	415	Annual survey of industries (census + non-census).
20. वीज व ऊर्जा :			Electricity and Power :
20.1	उपयोगानुसार वीज शक्तीचा वापर.	418	Consumption of Electricity power by uses.
20.2	विद्युतीकरण झालेली शहरांची/गावांची संख्या	419	No. of towns/ villages electrified.
20.3	महाराष्ट्रातील विजेचा पुरवठा व वापर	420	Supply & consumption of electricity in Maharashtra State
21. व्यापार :			Trade :
21.1	लोहमार्गाने व जलमार्गाने निवडक वस्तूंची महाराष्ट्र राज्यातील आयात व निर्यात.	422	Imports & exports of selected commodities by rail and river.
21.2	मुंबई बंदरात आयात झालेला माल	424	Imports into Bombay port.
21.3	मुंबई बंदरातून निर्यात होणारा माल	427	Exports from Bombay port.
22. परिवहन :			Transport :
22.1	महाराष्ट्र राज्यातील नोंद केलेली मोटार वाहने.	430	No. of Motor Vehicles Registered by District in the State.
22.2	निरनिराळ्या विभागांच्या देखभाली खालील रस्ते.	432	Kilometrage allotted to operators by various Authorities.
22.3	वाहनांच्या प्रकारानुसार अपघातांची संख्या.	433	Number of accidents by type of vehicles involved.
22.4	राज्य मार्गांच्या वाणिज्यिक विभागाची प्रगती ..	435	Progress of State Roadways Commercial wing.
22.5	प्रकारानुसार जिल्हानिहाय रस्ते लांबीचे वर्गीकरण	436	Road length classified by category by district.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
22.6	३१ मार्च १९८९ रोजीची राज्यातील लोहमार्गाची लांबी.	437	Railways route length as on 31st March 1989 in the State.
22.7	वर्गवारीनुसार रस्त्यांची लांबी	438	Road length according to different classes.
22.8	पृष्ठभागाच्या प्रकारानुसार रस्त्यांची लांबी ..	439	Road length according to surface type.
22.9	महाराष्ट्र राज्यातील वापरात असलेली मोटार वाहने. (३१ मार्च १९८९).	440	Number of motor vehicles in operations. (31st March 1989)
22.10	महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची कांही माहिती.	443	Operations of Maharashtra State Road Transport Corporation.
22.11	मुंबई गोदीत आलेल्या किंवा बंदरात नांगरलेल्या वाफेवरच्या आणि सुसज्ज (शासकीय किंवा व्यापारी) जहाजांची संख्या व त्यांनी चुकते केलेले शुल्क.	444	Number of steam and square rigged vessels (Government and merchant) which entered the Bombay docks or were berthed at the harbour walls and paid dues.
22.12	मुंबई येथील जहाजे दुस्त करण्याच्या गोदीत आलेल्या जहाजांची संख्या व वजन.	444	Number and tonnage of vessels docked in Mere-weather and Hughes dry docks in Bombay.
22.13	मुंबई बंदरातून येणाऱ्या व जाणाऱ्या प्रवाशांची वाहतूक (शिडाच्या जहाजातून आणि बंदरावरील नावेतून होणारी प्रवासी वाहतूक वगळून).	446	Number of passengers arrived and departed from Bombay port (exclusive of passengers carried by sailing vessels and harbour ferries).
22.14	महाराष्ट्र राज्यातील गौण बंदरातून होणारी प्रवाशांची वाहतूक.	448	Passenger Traffic at the minor ports Maharashtra State.
22.15	महाराष्ट्र राज्याच्या गौण बंदरातून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल.	449	Cargo (imports and exports) handled at minor ports of Maharashtra State.
22.16	निरनिराळ्या विमानतळावरून होणारी प्रवासी व माल वाहतूक.	450	Passengers and freight traffic originating at various airports.
22.17	वाणिज्यविषयक वाहनांच्या दैनिक सरासरी वाहतूक सधनतेनुसार रस्ते लांबी. (वर्गवार विभागणी)	451	Distribution of Road length according to the traffic intensity (Tonnes) of commercial vehicles.
23. पणन व साठवणूक :			Marketing and Storage :
23.1	जिल्हानिहाय नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या.	454	Number of regulated markets by districts.
23.2	साठवणीचे घटक क्षमता आणि संख्या.	455	Number and capacity of storage units.
23.3	शासकीय गोदामांची संख्या आणि त्यांची क्षमता.	456	Number and capacity of State owned warehouses.
23.4	निवडक वस्तूंची संख्याद्वारे वसुली ..	457	Procurement of selected commodities by agencies.
23.5	अधिकृत शिधावाटप दुकाने ..	458	Number of Authorised Fair Price Shops.
24. संपर्क साधने :			Communications :
24.1	टपाल व तार घरे. ..	460	Number of Postal Institutions.
25. पर्यटन व मुलकी हवाई वाहतूक :			Tourism and Civil Aviation :
25.1	मुंबईत उतरणारे परदेशी पर्यटक	462	Foreign Tourists disembarking at Bombay.
25.2	उडान क्लब, विमाने व प्रशिक्षित व्यक्तींची संख्या	464	Number of Flying clubs, planes and persons trained in 1988-89
26. कामगार व सेवायोजन :			Labour and Employment :
26.1	दुकाने, व्यापारी संस्था व त्यातील कामगार	466	Number of commercial establishments, shops and workers employed.
26.2	सार्वजनिक क्षेत्रात नोंदविलेल्या कारखान्यांची व त्यातील सरासरी कामगारांची उद्योग गटानुसार संख्या.	467	Number of Registered working factories and Average daily workers employed categorywise in public sector.

(x)

अनुक्रमणिका—चालू.

CONTENTS—contd.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
26.3	खाजगी क्षेत्रात नोंदविलेल्या कारखान्यांची व त्यातील सरासरी कामगारांची उद्योग गटानुसार संख्या.	468	Number of Registered working factories and Average Daily workers employed categorywise in private sector.
26.4	माजी सैनिक, मागासवर्गीय व अनुसूचित जातीच्या कर्मचाऱ्यांचे वर्षवार अभिवेदन. (संख्या)	470	Yearwise representation of Scheduled Castes, Backward Classes and Ex-Servicemen (Number).
26.5	रोजगार विनिमय केंद्रानुसार नोंदणी झालेल्या अर्जदारांची, नोकरी मिळालेल्यांची व जाहिर झालेल्या रिकाम्या जागांची संख्या.	471	Registrations, placings and vacancies notified by Employment Exchanges (Number).
26.6	उद्योगांच्या प्रकारानुसार रोजगार. . .	471	Industrywise Employment.
26.7	खाणी, मळे, बंदरे इत्यादी मधील रोजगार. . .	472	Employment in Mines/Plantation/Harbours/Ports, etc.
26.8	खाजगी आणि सार्वजनिक क्षेत्रातील अंदाजित रोजगार	473	Estimated Employment in Private and Public Sector.
26.9	राज्य लोक सेवा आयोगाद्वारे जाहिरात दिलेल्या पदांची व शिफारस केलेल्या उमेदवारांची संख्या.	474	Number of Posts advertised and candidates recommended by the State Public Service Commission.
26.10	महाराष्ट्रातील औद्योगिक दुखापतींची संख्या. . .	475	Industrial Injuries in Maharashtra.
26.11	अपघात झालेल्या कामगारांची संख्या व त्यांना भरपाईपोटी दिलेली रक्कम.	476	Number of workers who were involved in accidents and compensation paid to them.
26.12	उद्योगानुसार संप व टाळेबंदीची संख्या. . .	477	Industrywise number of strikes and lock-outs.
26.13	औद्योगिक तंटे.	478	Industrial disputes.
26.14	सभासद संख्येनुसार कामगार संघटना. . .	480	Distribution of Trade Unions according to their membership size.
26.15	शेतमजूर आणि कुशल कामगार यांना मिळणारे वेतन	481	Wages paid to Agriculture and skilled labourers.
26.16	कारखान्यात काम करणाऱ्या स्त्रियांची वर्गवार संख्या व त्यांना दिलेले प्रसूतीविषयक फायदे.	482	Yearwise number of female workers employed in factories and Maternity Benefits given.
26.17	सुती कापड उद्योग व यंत्रोत्पादक कारखान्यातील निवडक केंद्रातील गैरहजेरी.	483	Absenteeism in Cotton Textile and Engineering industries at selected centres.
26.18	श्रमिक नुकसानभरपाई कायदा, १९२३ खालील प्रकरणे.	485	Cases decided under Workmen's Compensation Act, 1923.
26.19	नोंदणीकृत कामगार संघटनांची संख्या, सभासद संख्या, उत्पन्न, खर्च व निधी.	486	Number of registered Trade Unions and membership, income, expenditure and funds.
26.20	जिल्हावार स्त्री-पुरुष राज्य शासकीय कर्मचारी	487	State Government employees by sex and district.
26.21	जिल्हावार शासकीय कर्मचारी . . .	488	Districtwise Government Employees.
26.22	जिल्हावार स्त्री-पुरुष जिल्हापरिषदातील कर्मचारी	489	Zilla Parishad employees by sex and district.
26.23	जिल्हावार स्त्री-पुरुष नगरपरिषदातील कर्मचारी . . .	490	Municipal Council employees by sex and district.
26.24	जिल्हावार व धर्मानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी (संख्या)	491	Districtwise Number of State Government employees according to religion.
26.25	जिल्हावार व धर्मानुसार जिल्हापरिषदातील कर्मचारी.	492	Districtwise & religion wise employees in Zilla Parishad.
26.26	जिल्हावार व धर्मानुसार नगरपरिषदातील कर्मचारी	493	Municipal Council employees by religion and district.
26.27	पदाचा वर्ग व एकूण वित्तलब्धीच्या गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून).	494	State Government employees by class and total emoluments. (excluding vacant posts)
26.28	एकूण वित्तलब्धीच्या गट व पदाच्या वर्गानुसार जिल्हापरिषदातील कर्मचारी.	495	Zilla Parishad employees by class and total emoluments ranges.
26.29	एकूण वित्तलब्धीचा गट व पदाच्या वर्गानुसार नगरपरिषदातील कर्मचारी.	496	Municipal Council employees by class and total emoluments ranges.
26.30	जिल्हावार व पदाच्या वर्गानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी (रिक्त पदासह.)	497	State Government employees by class and districts. (Including Vacant Posts).

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
26.31	जिल्हावार व पदाच्या वर्गानुसार जिल्हा परिषदातील कर्मचारी.	498	Zilla Parishad employees by class and District.
26.32	जिल्हावार व पदाच्या वर्गानुसार नगरपरिषदांतील कर्मचारी.	499	Municipal Council employees by class and District.
26.33	पदाचा वर्ग व मूळ वेतनाच्या गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी.	500	State Government employees by class and Basic Pay ranges.
26.34	पदाचा वर्ग व मूळ वेतनाच्या गटानुसार जिल्हा परिषदातील कर्मचारी.	501	Zilla Parishad employees by class and Basic Pay ranges.
26.35	पदाचा वर्ग व मूळ वेतनाचा गट व पदाच्या वर्गानुसार नगरपरिषद कर्मचारी.	502	Municipal Council employees by class and Basic Pay ranges.
26.36	जिल्हावार व सामाजिक गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी.	503	State Government employees according to District and Social Group.
26.37	जिल्हावार व सामाजिक गटानुसार जिल्हा परिषदातील कर्मचारी.	504	Zilla Parishad employees by District and Social Group.
26.38	जिल्हावार व सामाजिक गटानुसार नगरपरिषदातील कर्मचारी.	505	Nagar Parishad employees by District and Social Group.
26.39	जिल्हावार व पदाच्या वर्गानुसार राज्य शासनातील रिक्त पदे.	506	Districtwise and classwise vacancies in State Government.
26.40	जिल्हावार व पदाच्या वर्गानुसार जिल्हापरिषदातील रिक्त पदे.	507	Districtwise and classwise vacancies in Zilla Parishads.
26.41	जिल्हावार व पदाच्या वर्गानुसार नगरपरिषदांतील रिक्त पदे.	508	Districtwise and classwise vacancies in Nagar Parishad.
26.42	जिल्हानिहाय व प्रशासकीय विभागवार शासकीय कर्मचारी.	511	State Government Employees by Administrative Departments and districts.
26.43	प्रशासकीय विभागवार व पदाच्या वर्गानुसार शासकीय कर्मचारी.	512	Administrative Departments and Classwise State Government Employees.
26.44	सामाजिक गट व पदाच्या वर्गानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी.	513	Classwise State Government employees according to Social Groups.
26.45	सामाजिक गट व पदाच्या वर्गानुसार जिल्हा परिषद कर्मचारी.	514	Social Group and Classwise employees in Zilla Parishad.
26.46	सामाजिक गट व पदाच्या वर्गानुसार नगर परिषद कर्मचारी.	515	Municipal Council employees by Social Group and Class.
26.47	धर्म व पदाच्या वर्गानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी	515	Number of State Government employees by Religion and Class.
26.48	धर्म व पदाच्या वर्गानुसार जिल्हा परिषदांतील कर्मचारी.	516	Zilla Parishad employees by Religion & Class.
26.49	धर्म व पदाच्या वर्गानुसार नगर परिषद कर्मचारी.	517	Municipal Council employees by Religion & Class.
	27. बँका व विमा व्यवसाय :		Banking and Insurance :
27.1	जिल्हानिहाय व्यापारी बँकांची कार्यालये. . .	520	Districtwise Number of Commercial Banking offices.
27.2	लोकसंख्येच्या गटानुसार व्यापारी बँक कार्यालयांचे वर्गीकरण.	531	Commercial Banking Offices Classified according to Population Ranges.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
27.3	वर्गीकृत व्यापारी बँकांच्या पतपुरवठ्याचे व्यवसाया- नुसार जिल्हावार वर्गीकरण.	533	Districtwise and occupationwise classification of outstanding credit of Scheduled Commercial Banks.
27.4	राज्यवार वर्गीकृत व्यापारी बँकांच्या ठेवी आणि कर्जे.	540	Deposits and advances of Scheduled Commercial Banks by State.
27.5	वर्गीकृत/अवर्गीकृत व सहकारी बँकांच्या कार्या- लयांची संख्या.	541	Number of offices of scheduled/non-scheduled and co-operative Banks.
28. शासकीय अर्थव्यवस्था :			Public finance :
28.1	महाराष्ट्र शासनाचा एकूण महसूल ...	544	Total Revenue of Maharashtra Government.
28.2	महसुली लेख्यातून केलेला खर्च ...	545	Expenditure met from Revenue Accounts.
28.3	भांडवली अर्थसंकल्प ...	545	Capital Budget.
28.4	एकूण अर्थसंकल्पीय स्थिती ...	546	Overall Budgetary Position.
28.5	एकूण खर्चाची निरनिराळ्या उद्देशानुसार टक्के- वारीची विभागणी.	546	Percentage distribution of total expenditure in to different purpose categories.
28.6	आर्थिक वर्गीकरणानुसार शासनाच्या खर्चाची टक्केवारीची विभागणी.	547	Percentage distribution of Govt. expenditure according to Economic classification.
28.7	वस्तूनुसार अबकारी महसूल ...	548	Excise Revenue by Commodities.
28.8	निव्वळ उत्पन्न गटाप्रमाणे आय विवरणांची संख्या व निव्वळ उत्पन्न.	549	Number of Returns & Net Income by range of Net Income.
28.9	कर उत्पन्न गटानुसार, कर मागणी व कर दात्यांच्या विवरणानुसार उत्पन्न.	551	Number of Returns, Income Returned, Tax payable by status and Returned Income range.
28.10	उत्पन्नाच्या साधनानुसार विवरणाची संख्या, एकूण उत्पन्न व एकूण कर.	552	Number of Returns, Gross Income & Gross Tax by source of Income.
28.11	कपात/सुट्याच्या प्रकारानुसार कपात, सुट व सवलत.	553	Deductions/rebates and relief by Nature of deduction/ rebate Small Savings Scheme in the State.
28.12	राज्यातील अल्पवचत योजना ...	554	Statement of Revenue Receipt of Maharashtra State.
28.13	महाराष्ट्र राज्याच्या महसुली जमेचे विवरणपत्र.	555	Statement of Revenue Expenditure of Maharashtra State.
28.14	महाराष्ट्र राज्याच्या महसुली खर्चाचे विवरणपत्र.	558	Receipts and expenditure on revenue and capital accounts.
28.15	महसुली व भांडवली लेख्यांवरील जमा व खर्च ...	563	Income and outlay account of Administrative Departments.
28.16.1	प्रशासकीय विभागांचे उत्पन्न व खर्च ...	565	Production account of departmental enterprises.
28.16.2	शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा उत्पादन लेखा ...	567	General Capital finance account of Government.
28.16.3	शासनाचा सर्वसाधारण भांडवली वित्तीय लेखा ...	569	Transactions in goods and services and transfers: Capital accounts of Government administration and departmental commercial undertakings.
28.16.3A	वस्तू, सेवा व हस्तांतरित रकमा यांचे व्यवहार : राज्य प्रशासनाचा व शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा.	571	Changes in financial assets: Capital account of Govern- ment administration and departmental commercial undertaking.
28.16.3B	शासनाच्या वित्तीय संपत्तीतील बदल : राज्य प्रशासनाचा व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा.	573	Changes in financial liabilities : Capital account of Government administration and departmental commercial undertakings.
28.16.3C	शासनाच्या वित्तीय दायित्वातील बदल : राज्य प्रशासनाचा व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा.	575	Cash and capital reconciliation: Account of Government administration and departmental commercial undertakings.
28.16.3D	रोख रकमा व भांडवल यांचा ताळमेळ : राज्य प्रशासनाचा व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा लेखा.	575	

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ. क्र. Page No. (3)	Subject (2)
29. किमती आणि निर्देशांक :			Prices and Indices :
29-1	मुंबई बाजारातील काही शेती व इतर आवश्यक वस्तूंच्या घाऊक किमती.	578	Wholesale prices of certain agricultural and other essential commodities at Bombay market.
29-2	वस्तूंचा गट व उपगटवार अखिल भारतीय घाऊक किमतीचा निर्देशांक (नवीन मालिका).	583	All India index numbers of wholesale prices by groups and sub-groups of commodities (New Series)
29-3	राज्यातील निवडक केंद्रामधील कामगाराकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	584	Consumer price index numbers for the working classes at Selected centres in the State.
29-4	नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्याकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	591	Consumer price index numbers for Urban non-manual employees.
29-5	राज्यातील निवडक केंद्रामधील कामगाराकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	592	Consumer price index numbers for the working class at selected centres in the State.
29-6	निवडक केंद्राचे नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्याकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	594	Consumer price index numbers for urban non-manual employees for selected centres in the State.
29-7	औद्योगिक कामगाराकरिता अखिल भारतीय ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	594	All India Consumer price index numbers for Industrial workers.
29-8	महाराष्ट्र राज्यातील निवडक केंद्रातील महत्त्वाच्या शेती मालाच्या घाऊक किमती.	596	Wholesale prices of certain important agricultural commodities at selected centres in Maharashtra State.
29-9	सोन व चांदी यांच्या मुंबई बाजारातील किमती	600	Prices of gold and silver in Bombay market.
29-10	महाराष्ट्रातील शेतमजुराकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक.	601	Consumer price index number for agricultural labourers in Maharashtra.
29-11	महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील किरकोळ किमतीचा गटवार निर्देशांक.	602	Retail price index numbers for urban areas of Maharashtra by groups of commodities.
29-12	महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील किरकोळ किमतीचा गटवार निर्देशांक.	603	Retail price index numbers in rural areas of Maharashtra by groups of commodities.
30. पंचवार्षिक योजना :			Five-Year Plan :
30-1	पंचवार्षिक/वार्षिक योजनेतील तरतूद आणि खर्च.	607	Outlay and expenditure under five-year/Annual plans.
30-2	राज्य/केंद्रशासित प्रदेशांची पहिली पंचवार्षिक योजना ते सातव्या पंचवार्षिक योजनेतील दरडोई प्रस्तावित तरतूद/खर्च.	609	Per capita plan outlays/Expenditure first plan to seventh plan States/Union Territories.
30-3	राज्य योजना व केंद्र पुरस्कृत योजना.	612	State plan and centrally sponsored programmes.
31. संयुक्त भांडवली संस्था :			Joint Stock Companies :
31-1	कार्यरत, नवीन नोंदणी झालेल्या निर्धारित संस्था.	614	Companies at work, newly registered and liquidated.
31-2	संयुक्त भांडवली संस्थांची संख्या.	615	Number of joint stock companies.
32. सार्वजनिक अंगीकृत संस्था :			Public Undertakings :
32-1	उद्योगाच्या प्रचाराबुभार महाराष्ट्र राज्य वित्तीय महामंडळाकडून कारखान्यांना दिलेले कर्जे.	618	No. of Units and Amount of loan advanced by Maharashtra State financial corporations by type of industry.
32-2	गृहनिर्माण विकास महामंडळास मिळालेले कर्ज व बांधलेली घरे.	619	Loans received and houses constructed by the housing Development board.
32-3	महाराष्ट्र कृषि उद्योग मंडळाची निवडक साध्य विषयक सांख्यिकी.	621	Statistics relating to selected achievement of State Agro Industries Corporation.

तक्ता क्रमांक Table No. (1)	विषय (2)	पृष्ठ क्र. Page No. (3)	Subject (2)
33.	सार्वजनिक प्रशासन व निवडणूक सांख्यिकी :		Public Administration and Electoral Statistics:
33.1	जिल्हा परिषदेमधील क्षेत्र, लोकसंख्या सभासदत्व व त्यावरील उत्पन्न व खर्च.	625	Number area, population, membership, income and expenditure of Zilla Parishad.
33.2	प्रमुख शीर्षानुसार जिल्हा परिषदेचे उत्पन्न.	626	Income of Zilla Parishad by major head.
33.3	प्रमुख शीर्षानुसार जिल्हा परिषदेचे खर्च.	627	Expenditure of Zilla Parishad by major head.
33.4	जिल्ह्यातील ग्रामपंचायती व पंचायत समिती यांची संख्या.	628	Number of Panchayats and Panchayat Samities by District.
33.5	लोकसभेची व विधान सभेची मतदार संख्या.	629	Number of electors for Lok Sabha and Vidhan Sabha.
33.6	लोकसभा व विधान सभेच्या जिल्हावार एकूण जागा.	630	Number of Lok Sabha and Vidhan Sabha seats by district.
33.7	विधानसभा, १९८५ च्या निवडणूकीत झालेले मतदान, मतांचे शेकडा प्रमाण व पक्षांनुसार जिकलेल्या जागा.	633	Election to the Vidhan Sabha, 1985 votes polled, percentage of votes polled and seats won according to parties.
33.8	लोकसभा, १९८४ व विधानसभा, १९८५ मधील निवडणूकीत झालेले मतदान.	636	No. of votes polled in the latest Lok Sabha 1984 and Vidhan Sabha Elections of 1985.
33.9	भारतातील विधान सभा व लोकसभेच्या जागा	637	Number of Lok Sabha and Vidhan Sabha seats in India.
33.10	ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न व खर्च. (१९८८-८९)	638	Income and expenditure of Village Panchayats. (1988-89).
33.11	नगरपरिषदा आणि महानगरपालिका यांचे उत्पन्न.	641	Income of Municipal Councils and Corporations.
33.12	नगरपरिषदा आणि महानगरपालिका यांचा खर्च.	653	Expenditure of Municipal Councils and Corporations.
34.	संक्षेप :		Miscellaneous :
34.1	रेडक्रॉस संस्थांची जिल्हानिहाय शाखा, सभासद व प्रथमोपचार स्वयंसेवक संस्था.	664	Red-cross branches, their membership and first aid posts by district.
34.2	रेडक्रॉस संस्थांचे जिल्हावार उत्पन्न व खर्च.	665	Income and expenditure of Red-cross Societies by district.
34.3	महाराष्ट्रातील विश्रामघाणे, विश्राम गृहे व कुळा संख्या.	666	Number of rest-houses and Dak Bungalows by district.
34.4	बिगर शेतकी आस्थापनांची संख्या व त्यातील रोजगार	667	Number of non-agricultural Establishments and Employment.
34.5	मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ खाली दिलेल्या अनुज्ञप्तीची जिल्हावार संख्या.	668	Number of licences granted in each district under the Bombay Money-Lenders Act, 1946.
34.6	जिल्हावार अनुज्ञप्तीधारक सावकारांच्या व्यवहारांचो माहिती.	669	Transactions of licensed money-lenders in each district.
34.7	भारतीय रिझर्व्ह बँकेसंबंधी आर्थिक आकडेवारी	671	Financial statistics relating to the Reserve Bank of India.
34.8	नोंद केलेल्या दस्तऐवजांची संख्या व वर्णन व हस्तांतरित केलेल्या मालकीचे मूल्य.	672	Number and description of registered documents and value of property transferred.
34.9	महाराष्ट्र राज्यातील नोंदलेल्या विवाहांची संख्या	674	Number of marriages registered in the State of Maharashtra.

महाराष्ट्रातील जिल्ह्यांच्या पुनर्रचनेविषयी टिप्पणी

जिल्ह्यांच्या पुनर्रचनेमुळे आणि जिल्ह्यांच्या नावातील बदलामुळे खालील बदल झाले आहेत :—

- (१) कुलाबा जिल्हाचे नाव १ मे १९८१ पासून बदलून "रायगड" असे ठेवण्यात आले आहे.
  - (२) त्यावेळच्या रत्नागिरी, कोल्हापूर, औरंगाबाद व परभणी या जिल्ह्यांची पुनर्रचना करून "सिंधुदुर्ग" व "जालना" हे दोन नवे जिल्हे दिनांक १ मे १९८१ पासून करण्यात आले आहेत.
  - (३) त्यावेळच्या उस्मानाबाद, सोलापूर, बीड व चंद्रपूर या जिल्ह्यांची पुनर्रचना करून "लातूर" व "गडचिरोली" हे नवे जिल्हे अनुक्रमे दिनांक १६ ऑगस्ट १९८२ व दिनांक २६ ऑगस्ट १९८२ पासून करण्यात आले आहेत.
- नवनिर्मित जिल्ह्यांची उल्लेख आकडेवारी या प्रकाशनात वेगळी दाखविण्यात आलेली आहे.

Note on reorganisation of Districts in Maharashtra

The following changes have been effected on account of reorganisation of the districts and change in name of districts :—

- (1) The name of Kulaba district is changed to "Raigad" district with effect from 1st May 1981.
- (2) Two new districts "Sindhudurg" and "Jalna" have been created, with effect from 1st May 1981, by reorganising then existing districts of Ratnagiri, Kolhapur, Aurangabad and Parbhani.
- (3) Two new districts, "Latur" and "Gadchiroli" have been created, respectively with effect from 16th August 1982 and 26th August 1982, by reorganising then existing districts of Osmanabad, Solapur, Beed and Chandrapur.

The data available for the newly created districts is reported separately in this Publication.

प्रास्ताविक

०.१. महाराष्ट्र राज्य १९६० मध्ये स्थापन झाल्यापासून "राज्य सांख्यिकी गोपवारा" हे प्रकाशन प्रकाशित करण्यात येते. त्या मालिकेतील हा चौविंसावा अंक आहे. हा गोपवारा प्रसिद्ध करण्याचा हेतू हा की, त्यामुळे राज्यातील शक्य तितक्या जास्तीत जास्त सार्वजनिक व आर्थिक बाबींच्या पार्श्वभूमिवरील आकडेवारी उपलब्ध व्हावी आणि तसेच ह्या गोपवाराची उपयुक्तता फक्त संदर्भ पुस्तिका म्हणून नसून, संशोधनाकरिता, नियोजनाकरिता व राज्याच्या सामाजिक व आर्थिक बाबींच्या अभ्यास करण्याच्या दृष्टीनेही तो उपयुक्त ठरेल. यामध्ये देण्यात आलेली जास्तीत जास्त माहिती शक्यतो जिल्हानिहाय असून त्यामुळे जिल्हा-जिल्हातील तुलना करणे शक्य होईल. तसेच ह्यात दिलेल्या काही सामाजिक व आर्थिक क्षेत्रातील निरनिराळ्या वर्षांच्या आकडेवारीच्या मालिकेवरून त्या त्या क्षेत्रातील झालेले बदल अभ्यासण्यास मदत होईल.

०.२. प्रकाशित होणारा हा अंक १९८८-८९ वर्षाचा असून त्यातील अधिकांश माहिती शक्य तेवढी १९८८-८९ संदर्भ वर्षाची आहे. १९८८-८९ ची माहिती उपलब्ध नसल्यास उपलब्ध असलेल्या अद्यावत वर्षाची माहिती देण्यात आलेली आहे. त्याचप्रमाणे १९८७-८८ वर्षापर्यंतच्या वर्षवार माहितीच्या मालिका ही दिलेल्या आहेत. ह्या गोपवारात प्रस्तुत केलेली माहिती मूलतः राज्य सरकार व केंद्र सरकारच्या विविध विभागात तसेच स्थानिक संस्थात संकलित करण्यात येते. हे विभाग अशी माहिती तयार करून अलिकडील वर्षासाठी, अस्थायी माहिती उपलब्ध करून देतात व नंतर ही अस्थायी माहिती अंतिम करण्यात येते. तेव्हा पूर्वी दिलेल्या माहितीपेक्षा ह्या अंतिम माहितीत थोडाफार फरक आढळतो. ह्याच कारणामुळे ह्या गोपवारात प्रकाशित झालेली माहिती संचालनालयाच्या इतर प्रकाशनातील (उदा. महाराष्ट्राची संक्षिप्त सांख्यिकी, महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी) किंवा ह्यापूर्वी प्रकाशित झालेले सांख्यिकी गोपवारांचे अंक ह्यात प्रकाशित झालेल्या माहितीशी जुळेलच असे नाही.

दृष्टीभेगात महाराष्ट्र

०.३. ही माहिती दोन भागात विभागली आहे. पहिल्या भागात राज्याविषयी सर्वसाधारण माहिती दिली आहे. दुसऱ्या भागामध्ये लोकसंख्या, कृषि इत्यादी विविध विषयांवरील निर्देशांक दिले असून याचबरोबर देशातील संबंधित आकडेवारी देण्यात आली आहे. प्रत्येक बाबीसमोर महाराष्ट्र आणि भारत यांची आकडेवारी कोणत्या वर्षाची आहे हे नमूद करण्यात आले आहे. काही बाबतीत हा काळ एकच नसतो. त्यावेळी भारतासाठी अद्यावत उपलब्ध असलेल्या वर्षाची/काळाची आकडेवारी देण्यात येऊन तुलनात्मक अभ्यासासाठी महाराष्ट्राची त्याच वर्षाची/काळाची आकडेवारी देण्यात आली आहे. तसेच ह्या टक्केवारीने देशातील आकडेवारीत महाराष्ट्राचा किती हिस्सा आहे हेही दर्शविले आहे.

०.४. बाब क्रमांक ५.१ मध्ये दिलेल्या कारखाने आणि रोजगार-विषयक माहितीमध्ये संरक्षणविषयक कारखाने समाविष्ट आहेत. बाब क्रमांक ९.२ मध्ये दर १०० चौ. किलोमीटरमागे दिलेली रस्त्याची लांबीविषयक माहिती भारत सरकारच्या वाहतूक आणि जहाज खात्याकडून पुरविली गेली आहे. बाब क्रमांक १० मध्ये दाखविण्यात आलेले अंदाजित राज्य उत्पन्न आणि राष्ट्रीय उत्पन्न सुधारित मालिकेनुसार दाखविले आहे. भारताकरिता अंदाजित राष्ट्रीय उत्पन्न आणि एकूण निव्वळ देशांतर्गत उत्पन्नसुद्धा दिलेले आहे.

INTRODUCTORY

0.1. This is the Twentyfourth issue of the Statistical Abstract of Maharashtra State which is being published since its formation in 1960. The purpose of publishing this Abstract is to present background statistical material on as many socio-economic characteristics of the State as is possible so that the Abstract may prove useful not only as a reference book but also for research, planning or further socio-economic studies about the State. The information is to the extent feasible, is presented districtwise for interdistrict comparison. Some social and economic statistics are presented over a series of years to study changes in these fields.

0.2. The present issue relates to the year 1988-89 and the detailed data are published for the year 1988-89 wherever such data were available. Wherever data for 1988-89 were not available, the data for the latest available year are given. Also, yearly series up to the year 1978-88 are presented. The statistical data presented in this Abstract are initially compiled by various departments of the State Government, Government of India, Local Bodies, etc. These departments usually prepare and release provisional figures for recent years. These provisional figures are in the process of finalisation and ultimately when they are finalised, they are slightly different from the provisional figures released earlier. For this reason, the data published in the other publications of this Directorate, viz., "Hand-book of Basic Statistics of Maharashtra State", "Economic Survey of Maharashtra" or the earlier issue of the Statistical Abstract may not exactly tally with those published in this Abstract.

MAHARASHTRA AT A GLANCE

0.3. This table is divided into two parts. In the first part, some general particulars about the State are given. In the second part, the important indicators under various heads, such as population, agriculture, etc. are presented alongwith the corresponding figures relating to the country. In some cases where the period to which the figures concerning Maharashtra and India, respectively relate, is not identical, the data for latest available year for India is shown and comparison of Maharashtra with India is made with reference to this period. The statement also gives percentage share of Maharashtra with the figures relating to the country.

0.4. The information regarding factories and employment shown against item 5.1 is inclusive of defence factories. Road length per 100 Sq. km. of area shown against item 9.2 is quoted from the information supplied by the Ministry of Transport and Shipping. The estimates of State Income and National Income given against item No. 10 are according to revised series. For India, estimate of National Income and Net National Domestic Product, is shown.

• सारांश तक्ते

०.५. सारांशविषयक तक्त्यात काही महत्वाच्या विषयावरील माहिती दिलेली आहे. ह्यातील माहिती १९६०-६१ ह्या वर्षासाठी व त्यानंतर संदर्भ वर्षापर्यंत दर पाच वर्षांच्या अंतराने देण्यात आली आहे.

निवडक निर्देशांक

०.६. आर्थिक आणि सामाजिक बाबीवरील १९८८-८९ चे काही महत्वाचे निर्देशांक ह्या अंकात देण्यात आले आहेत. निर्देशांक काढताना संबंधित वर्षाची अंदाजित लोकसंख्या पायाभूत घेण्यात आलेली आहे. परंतु जेव्हा विशिष्ट बाबतीत (उदा. कामगार, शहरी लोकसंख्या) अशी अंदाजित लोकसंख्या उपलब्ध नसेल त्यावेळी त्याकरिता १९७१-१९८१ च्या संबंधित लोकसंख्येचा उपयोग करण्यात आला आहे.

०.७. बांधुडे सांख्यिकीय माहितीचे विषयवार तक्ते दिले आहेत. या तक्त्यात जिल्हावार माहिती दिलेली आहे. केन्द्रीय सांख्यिकीय संघटनेने सुचवल्याप्रमाणे विषयाची व त्याखालील तक्त्यांची मांडणी करण्यात आली आहे.

SUMMARY TABLES

0.5. Summary tables of some important topics have been presented here. The data are presented in the form of series for 1960-61 and thereafter at an interval of five years till the reference year.

SELECTED INDICATORS

0.6. Districtwise selected economic and social indicators mainly for the years 1988-89 have been presented in this issue. Base population is, in all cases, taken to be the estimated population for 1988-89 except where the particular population estimate such as workers, urban population etc., was not available for the year. In such cases 1971-1981 population characteristic was used.

0.7. Statistical tables on various subjects are presented thereafter. Districtwise data are depicted in these tables. The tables are grouped under various subjects and are arranged as per recommendations made by the Central Statistical Organisation.

दृष्टीसेवात महाराष्ट्र/MAHARASHTRA STATE AT A GLANCE
सामान्य माहिती/GENERAL INFORMATION

अनुक्रमांक Sr. No.	वाच	परिमाण	माहिती Particulars	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
भौगोलिक स्थान—					Location—
1	उत्तर अक्षांश	अंश ..	16.4 to 22.1	Degrees	North latitude (degrees)
	पूर्व रेखांश	" ..	72.6 to 80.9	Do. ...	East longitude (degrees)
2	विभाग	संख्या ..	6	Number	Divisions
3	जिल्हे	" ..	30	Do. ...	Districts
4	तालुके	" ..	303	Do. ...	Talukas
5	शहरे/शहर संकुले	" ..	307†	Do. ...	Cities and Town
6	एक लाख लोकसंख्येहून अधिक लोकसंख्या असलेली शहरे.	" ..	25†	Do. ...	Cities having more than one lakh Population.
7	गावे (i) वस्ती असलेली	" ..	39,354†	Do. ...	Villages— (i) Inhabited
	(ii) वस्ती नसलेली	" ..	2,479†	Do. ...	(ii) Uninhabited
8	क्षेत्रफळ	चौ. किलोमीटर ..	3,07,690†	Sq. Kilometres†	Area
9	किनाऱ्यांची लांबी	किलोमीटर ..	720	Kilometres	Length of the coast-line
10	शेती—				
	निव्वळ कसलेले क्षेत्र (१९८८-८९)	हजार हेक्टर ..	18,019	Thousand hectare.	Net area sown (1988-89)
	एकूण लागवडीखालील क्षेत्र (१९८८-८९)	" ..	19,619	Do. ...	Gross Cropped area (1988-89)
	मिचिनाखालील एकूण क्षेत्र (१९८८-८९)	" ..	2,394	Do. ...	Gross irrigated area (1988-89)
11	एकूण पशुधन (१९८७)	हजारात ..	34,203	Thousand No.	Total Livestock
12	एकूण वनव्याप्त क्षेत्र (१९८८-८९)	चौ. कि. मी. ..	63,861	Sq. Km.	Total forest area
13	कारखाने— (१९८७-८८)				
	(i) चालू कारखाने	संख्या ..	..	Number	Working factories
	(ii) कामगारांची दैनिक सरासरी (१९८८-८९)	हजारात ..	..	Thousand	Average daily number of workers.
14	त्रिजेवा वापर एकूण (१९८८-८९)	दशलक्ष कि. वॅ. ..	26,260	Million Kwh.	Total Electricity consumed (1983-89)
15	राज्य उत्पन्न—				
	(i) चालू किमतीनुसार उत्पन्न (१९८८-८९)	कोटी रुपयात ..	@ 38,990	Crore Rs.	Income at Current Prices
	(ii) चालू किमतीनुसार दरडोई उत्पन्न	रुपये ..	@ 5,36,2.60	Rs. ..	Per capita income at current prices
16	रस्त्यांची लांबी— (३१-३-८९ रोजी)				
	(i) एकूण	किलोमीटर ..	..	Kilometres	Total
	(ii) पृष्ठांकित	" ..	..	Surfaced	

@अस्थायी/Provisional

†१९८१ जनगणना/1981 Population Census.

भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

अनुक्रमांक S. No.	बाब	परिमाण	महाराष्ट्र Maharashtra	भारत India	महाराष्ट्राची भारताशी तुलना (शेकडेवारी) Comparison of Maharashtra with India (Percentage)	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
1.	लोकसंख्या (१९८१ ची जनगणना) —						Population (1981-Census)—
1.1	(अ) ग्रामीण लोकसंख्या .. हजारत .. (ब) ग्रामीण लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी ..	40,791 65.0	5,25,457* 76.7	7.8 ..	Thousand Percentage	(a) Rural Population (b) Percentage of rural population to total population.
1.2	(अ) नागरी लोकसंख्या .. हजारत .. (ब) नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	शेकडेवारी ..	21,993 35.0	1,59,727* 23.3	13.8 ..	Thousand Percentage	(a) Urban population (b) Percentage of urban population to total population.
1.3	(अ) एकूण लोकसंख्या .. हजारत .. (१) पुरुष .. .. (२) स्त्रिया	हजारत .. " .. " ..	62,784 32,415 30,369	6,85,185* 3,54,398* 3,30,787*	9.2 9.4 9.5	Thousand Do. .. Do. ..	(a) Total population (i) Male (ii) Female
1.4	(अ) वर्गीकृत जाती व जमाती यांची लोकसंख्या (१९८१). (ब) वरील लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	" .. शेकडेवारी ..	10,252 16.3	1,56,383 22.8	6.6 ..	Do. .. Percentage	(a) Population of scheduled Castes and Scheduled tribes. (1981). (b) Percentage of above population to total population.
1.5	(अ) एकूण मुख्यतः काम करणारे .. हजारत .. (ब) एकूण काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारत .. शेकडेवारी ..	24,302 38.7	2,22,517@ 35.5	10.9 ..	Thousand Percentage	(a) Total main workers. (b) Percentage of total main workers to total population.
1.6	(अ) सीमांतिक काम करणारे .. हजारत .. (ब) सीमांतिक काम करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारत .. शेकडेवारी ..	2,416 3.9	22,088@ 3.3	10.9 ..	Thousand Percentage	(a) Marginal workers. (b) Percentage of marginal workers to total population.
1.7	(अ) एकूण काम न करणारे .. हजारत .. (ब) एकूण काम न करणाऱ्यांचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण.	हजारत .. शेकडेवारी ..	36,066 57.4	4,20,683@ 63.2	8.6 ..	Thousand Percentage	(a) Total non-workers. (b) Percentage of total non-workers to total population.
1.8	लोकसंख्येची घनता .. .. दर चौरस किलोमीटर मागे लोकसंख्या.	दर चौरस किलोमीटर मागे लोकसंख्या.	204	216††	..	Persons per sq. km.	Density of population.
1.9	साक्षरतेचे प्रमाण— (१) पुरुष .. .. (२) स्त्रिया .. .. (३) एकूण	शेकडेवारी .. शेकडेवारी .. शेकडेवारी ..	58.79† 34.79† 47.18†	46.89 24.82 36.23	.. .. ..	Percentage Percentage Percentage	Literacy percentage— (i) Male (ii) Female (iii) Persons
1.10	स्त्री-पुरुष प्रमाण .. .. दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या.	दर १,००० पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या.	937†	934	..	Females per 1,000 males.	Sex ratio

*जनगणना घेणे शक्य नसल्यामुळे आसामची अंदाजित लोकसंख्या घेऊन व पाकिस्तान व चीन यांनी जम्मू व काश्मीरमधील बळकावलेल्या प्रदेशातील लोकसंख्या वगळून.

• Includes projected population of Assam, where census could not be held but excludes population of areas in Jammu and Kashmir under unlawful occupation at Pakistan and China where census could not be taken.

@अस्थायी व आसाम सोडून/Provisional and excluding Assam.

†पुनरांकित व अंतिम/Revised and final.

††जम्मू व काश्मीर सोडून/Excluding Jammu and Kashmir.

भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
1.11	१९७१-८१ मध्ये झालेली लोकसंख्ये- तील शेकडा वाढ	शेकडेवारी..	24.75	25.00	..	Percentage	Percentage growth of popu- lation during 1971-81.
2.	* शेती (१९८६-८७)						* Agriculture (1986-87)—
2.1	कसलेले क्षेत्र (निव्वळ)	लाख हेक्टरांत	180	1,401	12.9	Lakh hectares	Net area sown.
2.2	कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राची एकूण भौगो- लिक क्षेत्राशी टक्केवारी.	शेकडेवारी	58.63	42.63	..	Percentage	Percentage of net area sown to geographical area.
2.3	लागवडीखालील एकूण क्षेत्र ..	लाख हेक्टरांत	199	1,769	11.2	Lakh hectares	Gross cropped area.
2.4	सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र ..	लाख हेक्टरांत	26	557	4.4	Do. ..	Gross irrigated area.
2.5	सिंचनाखालील एकूण क्षेत्राची लाग- वडीखालील एकूण क्षेत्राशी टक्के- वारी.	शेकडेवारी ..	13.3	31.5	..	Percentage	Percentage of gross irri- gated area to gross cropped area.
	प्रमुख पिकाखालील क्षेत्र (१९८६-८७ ते १९८८-८९ या वर्षांची सरासरी)—						Area under principal crops (average for year 1986-87 to 1988-89)—
2.6	तांदूळ	हजार हेक्टर	1,481	54,332	2.7	Thousand hectares	Rice
2.7	गहू	" ..	783	23,429	3.3	Do. ..	Wheat
2.8	ज्वारी	" ..	6,394	15,599	41.0	Do. ..	Jowar
2.9	बाजरी	" ..	1,838	11,009	16.7	Do. ..	Bajri
2.10	एकूण तृणधान्ये	" ..	8,782	79,445	11.1	Do. ..	All cereals
2.11	एकूण कडधान्ये	" ..	3,066	17,415	17.6	Do. ..	All pulses
2.12	एकूण अन्नधान्ये (तृणधान्ये व कड- धान्ये)	" ..	11,849	96,860	12.2	Do. ..	All foodgrains (cereals and pulses).
2.13	ऊस	" ..	295	3,243	9.1	Do. ..	Sugarcane
2.14	कापूस	" ..	2,613	6,901	37.0	Do. ..	Cotton
2.15	भूईमूग	" ..	760	7,421	10.2	Do. ..	Groundnut
	प्रमुख पिकांचे उत्पादन (१९८६-८७ ते १९८८-८९ या वर्षांची सरासरी)—						Outturn of principal crops (average for year 1986-87 to 1988-89.)—
2.16	तांदूळ	हजार टन ..	1,835	63,362	2.9	Thousand tonnes.	Rice
2.17	गहू	" ..	664	48,162	1.4	Do. ..	Wheat
2.18	ज्वारी	" ..	4,407	10,633	41.4	Do. ..	Jowar
2.19	बाजरी	" ..	758	5,200	14.6	Do. ..	Bajri
2.20	एकूण तृणधान्ये	" ..	7,702	1,48,710	5.2	Do. ..	All Cereals
2.21	एकूण कडधान्ये	" ..	1,373	12,124	11.3	Do. ..	All pulses.
2.22	एकूण अन्नधान्ये (तृणधान्ये व कड- धान्ये)	" ..	9,076	1,60,833	5.6	Do. ..	All Foodgrains (cereals and pulses).
2.23	ऊस (गुळ)	" ..	24,858	1,95,817	12.7	Do. ..	Sugarcane (Gur)
2.24	कापूस (रई)	" ..	211	1,245	16.9	Do. ..	Cotton (Lint)
2.25	भूईमूग	" ..	686	7,091	9.7	Do. ..	Groundnut
3.	पशुसंवर्धन (१९८२)—						Animal Husbandry (1982)—
3.1	एकूण पशुधन	हजारत ..	30,919	4,19,545	7.4	Thousand numbers	Total livestock
3.2	एकूण गाई-बैल	" ..	16,162	92,453	8.4	Do. ..	Total cattles
3.3	गाई-बैल—						Cattle —
	(१) तीन वर्षांवरील बैल	" ..	8,560	94,305	9.1	Do. ..	(i) Males over 3 years.
	(२) तीन वर्षांवरील गाई	" ..	7,110	86,081	8.3	Do. ..	(ii) Females over 3 years

*अस्थायी/Provisional.

भारताची तुलना/COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
3.4	एकूण म्हशी-रेडे	हजारात ..	3,972	69,784	5.7	Thousand numbers	Total buffaloes
3.5	म्हशी-रेडे—						Buffaloes—
	(१) तीन वर्षांवरील रेडे	" ..	760	16,242	4.7	Thousand numbers.	(i) Males over 3 years
	(२) तीन वर्षांवरील म्हशी	" ..	3,212	53,442	5.8	Do. ..	(ii) Females over 3 years
3.6	एकूण मेंढरे व शेळ्या	" ..	10,376	1,04,017	10.1	Do. ..	Total Sheep and goats
3.7	एकूण घोडे, शिगरे व गैरे	" ..	49	899	5.5	Do. ..	Total horses and ponies.
3.8	इतर पशुधन	" ..	360	52,392	0.8	Do. ..	Other livestock
3.9	कोंबड्या, बदके व गैरे	" ..	19,844	2,07,739	9.0	Do. ..	Total poultry
3.10	ट्रॅक्टर	" ..	22	519	4.2	Do. ..	Tractors
3.11	सिंचनाकरिता वापरलेली इंजिने व पंप	" ..	139	3,101	4.5	Do. ..	Oil engines with pumps for irrigation purposes.
3.12	सिंचनाकरिता वापरलेले विद्युत पंप	" ..	449	3,568	12.6	Do. ..	Electric pumps for irrigation.
4.	जंगले—						Forests—
4.1	एकूण जंगलव्याप्त क्षेत्र (१९७९-८०) चौ. कि. मी.		64,078	7,36,685	8.7	Sq. Km. ..	Total forest area (1979-80)
5	*उद्योग आणि खाणकाम कारखाने—						Industry and Mining*
							Factories—
5.1	(अ) चालू कारखाने (१९८७) .. संख्या ..	संख्या ..	20,692	84,404	11.2	Number ..	(a) Working factories (1987).
	(ब) कामगारांची दैनिक सरासरी (१९८७) ..	हजारात ..	1,199	875	15.2	Thousand numbers	(b) Average daily number of workers (1987).
5.2	*उद्योगाची वार्षिक पाहणी (प्रगणना व प्रमाणनेतर भाग मिळून) (१९८७-८८)—						Annual Survey of Industries (Census plus Non-Census part) (1987-88).
	(अ) उत्पादक भांडवल	कोटी रुपये ..	16,536	1,06,026	15.6	Crore Rs.	(a) Productive capital
	(ब) एकूण उत्पादन	कोटी रुपये ..	33,068	1,53,973	21.5	Crore Rs.	(b) Gross output (ex-factory value).
	(क) उत्पादन मूल्यवृद्धी	कोटी रुपये ..	6,298	28,334	22.2	Crore Rs.	(c) Value added by manufacture.
5.3	चालू असलेल्या सुती कापड गिरण्या संख्या ..	संख्या ..	107	909	11.8	Number ..	Working cotton textile mills (March 1989).
	(अ) या गिरण्यांतील कामगारांची सरासरी (मार्च १९८९ अखेर)	हजारात ..	182	918	19.8	Thousand numbers	(a) Average number of workers employed in cotton textile mills (March 1989).
	(ब) कापडाचे सरासरी मासिक उत्पादन (मार्च १९८९ अखेर).	हजार मीटर ..	902	2,340	38.5	Thousand metres	(b) Average monthly production of cloth (March 1989).
5.4	(अ) कोळसा (उत्पादन) १९८८.	हजार टन ..	14,059	1,88,125	7.5	Thousand tonnes	(a) Coal (Quantity) 1988.
	(मूल्य)	कोटी रुपये ..	291	4,299	6.8	Crore Rs.	(Value)
	(ब) कच्चे लोखंड (उत्पादन)	हजार टन ..	194	48,923	0.4	Thousand tonnes.	(b) Iron ore (Quantity)
	(मूल्य)	कोटी रुपये ..	1	345	0.3	Crore Rs.	(Value)
	(क) कच्चे मँगनीज (उत्पादन)	हजार टन ..	258	1,298	19.8	Thousand tonnes.	(c) Manganese Ore (Quantity)
	(मूल्य)	कोटी रुपये ..	13	41	31.7	Crore Rs.	(Value)
	(ड) बॉक्साईट (उत्पादन)	हजार टन ..	535	3,829	14.0	Thousand tonnes.	(d) Bauxite (Quantity)
	(मूल्य)	कोटी रुपये ..	3	59	5.1	Crore Rs.	(Value)
6	बीज — @ १९८७-८८	दशलक्ष कि. वॅ. तास.					Electricity @
6.1	विजेचे उत्पादन १९८७-८८	दशलक्ष कि. वॅ. तास.	32,164	2,02,145	15.9	Million kwh.	Electricity generated
6.2	विजेचा वापर १९८७-८८	दशलक्ष कि. वॅ. तास.	24,082	1,46,206	16.5	Million kwh.	Electricity consumed

भारताशी तुलना/COMPARISON WITH INDIA

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(3)	(2)
6.3	(अ) उद्योगाकरिता वापरलेली दीज	.. दशलक्ष कि.वॅ.ता.	12,079	71,371	16.9	Million kwh. Percentage	(a) Industrial consumption.
	(ब) या औद्योगिक वापराचे एकूण विजेच्या वापराशी प्रमाण (१९८७-८८).	शेकडेवारी ..	50.2	48.2	..	Percentage	(b) Percentage of Industrial consumption to total consumption. (1987-88)
7.	संयुक्त भांडवली संस्था आणि बँका :-						Joint Stock Companies and Banks—
7.1	कंपन्यांची संख्या (३१ मार्च १९८८ रोजी)	..	36,971	1,55,549	32.0	..	Number of companies (as on 31st March 1988)
7.2	त्यांचे भरणा केलेले (३१ मार्च १९८८ रोजी) कोटी रुपये भांडवल	..	4,804	48,477	9.9	.. Crore Rs.	Their paid up (as on 31-3-1988) capital.
7.3	बँक कार्यालये (वर्गीकृत व्यापारी) (३१ मार्च १९८८ रोजी)	.. संख्या ..	5,057	54,870	9.2	.. Number	Banking offices (Scheduled commercial) (As on 31st Dec. 1988)
7.4	दर लाख लोकसंख्येशी बँक कार्यालयांचे प्रमाण	संख्या	6.9	7.1	..	.. Number	Banking offices per lakh of population.
7.5	बँक कार्यालय असलेल्या शहरांची व गावांची संख्या (जून, १९८२).	संख्या ..	1,613	21,358	7.4	.. Number ..	Places having banking offices (June 1982).
8.	सहकार (१९८४-८५)						Co-operation (1984-85)—
8.1	सहकारी संस्था	.. संख्या ..	75,360	3,15,658	23.9	.. Number ..	Co-operative societies
8.2	सभामदांची संख्या	.. हजारात ..	19,000	1,41,100	23.5	.. Thousand number.	Membership
8.3	सर्व संस्थांचे खेळते भांडवल	.. कोटी रुपये ..	9,384	37,769	24.9	.. Crore Rs. ..	Working capital of all co-operative societies.
8.4	कृषि पत संस्थांनी दिलेले कर्ज	.. कोटी रुपये ..	250	1,742	14.0	.. Crore Rs. ..	Advances by agricultural credit societies.
9.	परिवहन आणि दळणवटण—						Transport and Communications.—
9.1	(अ) रेल्वे मार्गांची लांबी (३१ मार्च १९८४ रोजी)	किलोमीटर ..	5,297	61,460	8.6	.. Kilometres	(a) Total Railway length (as on 31st March 1984).
	(ब) रेल्वे मार्गांच्या लांबीचे दर शंभर चौ. कि. मी. क्षेत्रफळामागे प्रमाण (३१ मार्च १९८४ रोजी).	किलोमीटर ..	1.6	1.9	..	.. Kilometres	(b) Railway length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1984).
9.2	१०० चौरस किलोमीटर क्षेत्रफळामागे असणारी रस्त्यांची लांबी (३१ मार्च १९८८ रोजी).	किलोमीटर ..	67	56	..	.. Kilometres	Road length per 100 square kilometres of area (as on 31st March 1988).
9.3	दर लाख लोकसंख्येमागे असणारी मोटर वाहने (३१ मार्च १९८९ रोजी).	संख्या ..	3,102	1,858	..	.. Number ..	Motor vehicles, per lakh of population (as on 31st March 1989)
10.	राज्य उत्पन्न (१९८९-९०)						State Income (1989-90)
10.1	(अ) चालू किमतीनुसार उत्पन्न	कोटी रुपये ..	45,613**	3,46,994***	31.1	.. Crore Rs.	(a) Income at current prices.
	(ब) चालू किमतीनुसार दरडोई उत्पन्न	रुपये ..	6,184	4,252	..	..	(b) Per capita income at current prices.

*अस्थायी/Previsional.

**प्राथमिक अंदाज/Preliminary estimate.

***शीघ्र अंदाज/Quick estimates.

निवडक विषयावरील सारांशाचे तक्ते
SUMMARY TABLES ON SELECTED TOPICS 1988-89

---

1. शेती/AGRICULTURE

1.1 जमिनीचा वापर/LAND UTILIZATION

(आकडे शंभर हेक्टरात/Figures in hundred hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1970-71	1980-81	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकानुसार)	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	3,07,583	Total Geographical area by village papers
2	जंगले	54,110	54,168	53,094	53,499	53,697	54,093	53,727	Forests.
3	कसलेले क्षेत्र	1,78,783	1,76,682	1,82,986	1,80,314	1,79,232	1,78,808	1,80,186	Net area sown
4	सागवडीखालील एकूण क्षेत्र	1,88,229	1,87,369	2,01,330	2,02,614	1,99,200	2,01,310	1,96,192	Total gross cropped area

भाषार—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

1.2 पिकांनुसार सिंचनाखालील क्षेत्र/AREA IRRIGATED BY CROPS

(आकडे शंभर हेक्टरात/Figures in hundred hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	पिक	1960-61	1970-71	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	Crop
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	तांदुळ	2,724	3,138	4,203	5,982	3,900	3,697	Rice
2	गहू	1,386	2,753	5,290	5,211	5,008	5,188	Wheat
3	ज्वारी	2,659	2,602	4,676	4,701	4,065	3,987	Jowar
4	बाजरी	327	594	541	533	485	497	Bajri
5	अन्नपिके*	11,140	14,345	22,074	22,473	21,696	21,484	Food crops*
6	कापूस	360	726	1,182	1,102	887	884	Cotton
7	भुईमूग	130	312	558	768	731	792	Groundnut
8	तंबाखू	17	7	18	5	5	6	Tobacco
9	अन्नेतर पिके†	1,058	1,358	2,284	2,450	2,242	2,384	Non-food crops†
	एकूण	12,198	15,703	24,358	24,923	23,938	23,868	Total

*इतर अन्नपिके धरून/Includes other food crops.

†इतर अन्नेतर पिके धरून/Includes other non-food crops.

भाषार—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

1. शेत/AGRICULTURE

1.3 प्रमुख अन्नपिके व अन्नैतर पिकांखालील क्षेत्र व उत्पादने/AREA AND OUTTURN OF PRINCIPAL FOOD AND NON-FOOD CROPS

(क्षेत्रफळ संख्ये हेक्टरात/Area in hundred hectares)
(उत्पादन संख्ये टनांत/Outturn in hundred tonnes)

क्रमांक Serial No.	पिक	1960-61	1970-71	1980-81	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Crop
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	तांदुळ								RICE—
	क्षेत्र	12,996	13,524	15,038	15,406	15,028	13,698	15,451	Area
	उत्पादन	13,692	16,622	23,606	21,818	17,106	17,128	26,521	Outturn
2	गहू								WHEAT—
	क्षेत्र	9,067	8,120	10,791	8,815	7,355	7,327	8,790	Area
	उत्पादन	4,011	4,403	9,313	6,444	5,364	6,334	10,432	Outturn
3	ज्वारी								JOWAR—
	क्षेत्र	62,842	57,030	64,379	66,256	63,348	66,628	61,851	Area
	उत्पादन	42,235	15,574	44,275	39,227	30,924	59,519	42,779	Outturn
4	बाजरी								BAJRI—
	क्षेत्र	16,352	20,387	17,092	17,028	17,337	18,149	19,637	Area
	उत्पादन	4,886	8,241	7,599	4,198	4,652	9,096	9,005	Outturn
5	एकूण तृणधान्ये*								TOTAL CEREALS—
	क्षेत्र	1,06,042	1,03,200	1,12,326	1,12,315	1,08,255	1,10,906	1,10,918	Area
	उत्पादन	67,550	47,357	89,000	76,149	61,691	96,504	93,475	Outturn
6	एकूण कडधान्ये								TOTAL PULSES—
	क्षेत्र	23,513	25,663	28,044	28,597	28,361	30,326	33,304	Area
	उत्पादन	9,889	6,770	8,312	11,641	9,750	14,140	17,297	Outturn
7	एकूण अन्नधान्ये								TOTAL FOOD GRAIN—
	क्षेत्र	1,29,555	1,28,863	1,40,372	1,40,912	1,36,616	1,41,232	1,44,222	Area
	उत्पादन	77,439	54,134	97,312	87,790	71,441	1,10,644	1,10,772	Outturn
8	कापूस								COTTON—
	क्षेत्र	24,995	27,498	26,671	27,530	26,930	25,177	26,277	Area
	उत्पादन (रई)	2,842	824	2,157	3,384	4,318	2,519	2,335	Outturn (in lint)
9	तंबाखू								TOBACCO—
	क्षेत्र	253	116	119	99	84	112	99	Area
	उत्पादन	123	52	68	77	79	103	85	Outturn
10	भुईमूग								GROUNDNUT—
	क्षेत्र	10,828	9,040	7,118	6,264	6,538	7,094	9,175	Area
	उत्पादन	7,999	5,863	4,407	472	4,352	6,983	10,056	Outturn
11	ऊस								SUGARCANE—
	क्षेत्र	1,555	2,039	3,168	3,191	3,015	2,919	3,143	Area
	उत्पादन (गुळात)	11,562	16,408	28,939	25,450	22,654	27,208	26,151	Outturn (in tonnes of gur)

*इतर धान्ये बसून/Inclusive of other cereals.

साधार—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. पशुधन/LIVESTOCK

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	वर्ष/Year						Unit	Item
			1961	1966	1972	1978	1982	1987		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
1	गाई-बैल — तीन वर्षावरील गाई	हजारात	4,644	4,534	4,587	6,781	5,247	5,735	Thousand No.	Cattle— Females over 3 years
2	म्हशी-रेडे — तीन वर्षावरील म्हशी	हजारात	1,639	1,735	1,871	2,148	2,307	2,808	Do.	Buffaloes— Females over 3 years
3	मेंढरे आणि शेळ्या	हजारात	7,274	7,326	8,039	10,199	10,376	12,061	Do.	Sheep and Goats
4	इतर जनावरे	हजारात	12,491	11,854	11,864	12,514	12,989	13,597	Do.	Other Livestock
5	एकूण पशुधन	हजारात	26,048	25,449	26,361	29,642	30,919	34,203	Do.	Total Livestock
6	कोबड्या, बंदके वगैरे	हजारात	10,578	9,902	12,217	18,751	19,844	24,577	Do.	Total poultry

आधार — पशुधन गणना.
Source.—Livestock census.

3. सहकार/CO-OPERATION

संक्रमांक Serial No.	प्रकार	1960-61	1970-71	1980-81	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Type
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
I सहकारी संस्थांची संख्या—									
Number of Co-operative Societies									
1	शिखर व मध्यवर्ती-कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	39	29	30	35	35	34	34	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था *	21,400	20,426	18,577	18,458	18,454	18,444	18,509	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	1,630	2,964	5,474	7,112	7,647	8,435	9,485	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	344	410	423	655	699	782	827	Marketing
5	उत्पादक संस्था	4,306	6,810	14,327	21,140	22,479	23,833	26,002	Productive enterprises
6	इतर	3,846	11,964	21,915	31,870	34,143	36,147	38,650	Others
	एकूण	31,565	42,603	60,746	79,270	83,457	87,676	93,507	Total
II सभासदांची संख्या (हजारात)—									
Number of members ('000)									
1	शिखर व मध्यवर्ती-कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	76	70	1,009	1,155	1,199	1,252	1,285	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था*	2,170	3,794	5,416	6,287	6,582	6,898	7,441	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	1,087	2,438	3,759	6,119	6,566	7,158	8,021	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	141	282	471	725	672	690	721	Marketing
5	उत्पादक संस्था	323	959	2,152	3,035	3,223	3,645	4,147	Productive enterprises
6	इतर	394	1,038	2,049	2,945	3,089	3,191	3,280	Others
	एकूण	4,191	8,581	14,669	20,266	21,331	22,834	24,895	Total
III खेळते भांडवल (लाख रुपये)—									
Working capital (in lakh Rs.)									
1	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	11,907	61,317	1,83,052	3,98,260	4,60,851	5,42,937	6,34,517	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था.*	5,812	34,329	52,746	89,327	1,12,202	1,28,669	1,62,660	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	4,593	16,806	1,20,881	3,15,984	3,93,097	4,87,366	5,89,739	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	592	3,910	18,822	26,176	28,049	28,740	31,793	Marketing
5	उत्पादक संस्था	4,132	21,920	99,683	1,69,342	1,98,538	2,52,736	3,54,015	Productive enterprises
6	इतर	2,060	10,749	42,591	79,952	86,500	98,622	1,01,020	Others
	एकूण	29,096	1,49,031	5,17,775	10,79,041	12,78,437	15,39,070	18,82,744	Total

3. सहकार/CO-OPERATION—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
IV	दिलेले कर्जे (लाख रुपये) --								Advances (in Lakh Rs.)
1	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	17,538	75,102	3,20,060	6,27,475	6,54,296	8,10,119	10,69,626	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था*	4,256	13,296	24,999	42,492	35,711	62,767	1,02,285	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	4,703	20,443	1,12,948	3,47,417	3,94,693	5,06,567	6,66,020	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	347	327	345	585	768	764	651	Marketing
5	उत्पादक संस्था	71	328	1,101	1,062	1,176	1,631	1,605	Productive enterprises
6	इतर	84	375	1,218	5,288	7,212	9,258	4,146	Others
	एकूण	26,999	1,09,871	4,60,677	10,24,319	10,93,856	13,91,106	18,44,335	Total
V	येणे कर्जे (लाख रुपये) —								Outstanding loans (in Lakh Rs.)
1	शिखर व मध्यवर्ती कृषि व बिगर कृषि पत संस्था.	8,714	47,803	1,13,676	2,47,693	2,78,067	3,21,175	4,19,973	Agricultural and Non-agricultural Credit-apex and central.
2	कृषि पत संस्था*	4,788	28,410	38,369	64,417	82,020	95,536	1,21,843	Agricultural credit*
3	बिगर कृषि पत संस्था	3,185	10,506	73,089	1,85,402	2,26,161	2,85,078	74,671	Non-agricultural credit
4	पणन संस्था	80	182	387	489	557	913	778	Marketing
5	उत्पादक संस्था	57	608	2,145	3,598	4,745	4,088	5,853	Productive enterprises
6	इतर	218	785	2,523	10,870	12,041	14,529	15,575	Others
	एकूण	17,042	88,294	2,30,189	5,12,469	6,03,591	7,21,319	9,38,693	Total

*यात प्राथमिक कृषि पत संस्था, प्राथमिक भू-सुधार संस्था आणि धान्य बँका यांचा समावेश आहे.

* Includes primary agricultural credit societies, primary and development banks and grain banks.

आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

4. उद्योग/INDUSTRIES

कारखाने आणि कामगार यांची संख्या/NUMBER OF FACTORIES AND WORKERS

वाव	1961	1970	1980	1985	1986	1987	1988	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(1)
चालू कारखान्यांची संख्या	8,233	9,803	15,170	18,922	17,359	18,007	22,126	Number of working factories
कामगारांची दैनिक सरासरी (हजारात)	787	952	1,177	1,129	1,098	1,137	1,142	Average daily attendance of workers (Thousand No.)

आधार.—मुख्य निरीक्षक, कारखाने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

5. वीज/ELECTRICITY

बाव	परिमाण	1960-61	1970-71	1980-81	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Unit	Item	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)	(1)	
I	विजेचे उत्पादन ..	दशलक्ष किलोवॅट तास.	3,268	9,135	18,750	27,647	30,131	32,962	32,836	Million Kwh.	Electricity generated
II	विजेचा वापर— ..	दशलक्ष किलोवॅट तास.	2,720	7,650	14,034	20,979	22,325	23,848	26,262	Million Kwh.	Electricity consumed—
(i)	घरगुती ..	दशलक्ष किलोवॅट तास.	260	732	1,779	2,975	3,334	3,821	4,148	Million Kwh.	Domestic
(ii)	वाणिज्यिक ..	दशलक्ष किलोवॅट तास.	198	547	949	1,410	1,525	1,726	1,851	Million Kwh.	Commercial
(iii)	औद्योगिक ..	दशलक्ष किलोवॅट तास.	1,853	5,312	8,130	11,124	11,556	12,075	12,755	Million Kwh.	Industrial
(iv)	वाहने चालविण्यासाठी ..	दशलक्ष किलोवॅट तास.	339	421	766	853	477	643	943	Million Kwh.	Traction
(v)	इतर ..	दशलक्ष किलोवॅट तास.	70	638	2,310	4,617	5,133	5,583	6,565	Million Kwh.	Others

आधार.—केन्द्रीय विद्युत प्राधिकरण, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Central Electricity Authority, Commercial Directorate, Government of India, New Delhi.

6. चालु संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT-STOCK COMPANIES AT WORK

(रुपये कोटीत / Rs. in crores)

बाब	३१ मार्च १९६१ रोजी As on 31st March 1961		३१ मार्च १९७२ रोजी As on 31st March 1972		३१ मार्च १९८० रोजी As on 31st March 1980		३१ मार्च १९८१ रोजी As on 31st March 1981		३१ मार्च १९८२ रोजी As on 31st March 1982		३१ मार्च १९८६ रोजी As on 31st March 1986		Item
	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crores Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crores Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crores Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crores Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (crores Rs.)	संस्था संख्या No. of companies	भरणा केलेले भांडवल (कोटी रुपये) Paid up capital (Crores Rs.)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(1)
कृषि आणि संलग्न	90	1.5	91	7.1	166	18.2	284	21.8	314	23.1	503	35.4	Agriculture and allied activities.
खानकाम आणि दगड खानकाम	77	3.3	95	7.4	112	29.6	100	33.0	113	33.0	155	90.9	Mining and quarrying.
प्रक्रिया आणि वस्तु निर्माण	2,228	238.6	3,721	651.6	7,702	1.2	9,049	1,607.0	10,295	1,683.0	17,270	3,113.9	Processing and manufacture.
बांधकाम आणि उपयोगिता	165	32.7	204	45.0	501	79.5	738	74.8	983	75.1	2,012	260.8	Construction and utilities.
वाणिज्य (व्यापार आणि वित्त)	1,781	90.3	2,100	126.8	4,072	220.1	2,653	127.1	5,959	285.0	9,748	504.7	Commerce (trade and finance).
परिवहन, दळणवळण आणि साठवण	109	22.7	164	49.5	454	63.1	568	80.0	651	99.9	885	169.5	Transport, Communication and Storage.
सामूहिक आणि व्यावसायिक सेवा	104	2.8	190	4.1	734	36.7	900	46.5	1,086	50.2	2,054	100.0	Community and business services.
भ्यक्तिगत आणि इतर सेवा ..	274	5.0	343	8.6	651	20.4	765	29.3	860	30.2	1,396	33.8	Personal and other services.
एकूण ..	4,828	396.9	6,912	900.1	4,392	1,711.7	15,607	2,019.5	20,261	2,279.5	34,023	4,329.0	Total

आधार.—कंपनी व्यवहार खाते, विधी, न्याय आणि कंपनी व्यवहार मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs, Ministry of Law, Justice and Company Affairs, Government of India, New Delhi.

7. शिक्षण/EDUCATION

अनुक्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	परिमाण (3)	1960-61 (4)	1970-71 (5)	1980-81 (6)	1985-86 (7)	1986-87 (8)	1987-88 (9)	1988-89 (10)	Unit (3)	Type (2)
1	पूर्व प्राथमिक संस्था	संख्या	527	704	654	760	776	809	809	No.	Pre-primary Institutions
	विद्यार्थी	हजारत	34	51	64	81	57	155	154	No. in thousand	Pupils
2	प्राथमिक संस्था	संख्या	34,594	45,143	51,045	54,406	54,866	55,533	56,394	No.	Primary Institutions
	विद्यार्थी	हजारत	4,178	6,229	8,392	9,418	6,579	9,771	9,936	No. in thousand	Pupils
3	*माध्यमिक संस्था	संख्या	2,468	5,339	6,119	8,177	8,417	7,402	7,640	No.	*Secondary Institutions
	विद्यार्थी	हजारत	858	1,936	3,309	4,586	4,873	3,446	3,589	No. in thousand	Pupils
4	उच्च	संख्या	211	547	738	964	985	1,428	1,504	No.	Higher Institutions
	विद्यार्थी	हजारत	110	328	589	864	920	1,677	1,772	No. in thousand	Pupils

*ह्यात उच्च माध्यमिक वर्गाचा समावेश आहे./This includes Higher Secondary classes.

आधार.-शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे./Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune

8. महाराष्ट्रातील खनिज उत्पादन/

अनुक्रमांक Serial No. (1)	खनिज (2)	उत्पादन/मूल्य (3)	1961 (4)	1970 (5)	1980 (6)
1	क्रोमाईट ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	1 108	3 313	3 640
2	दमडी कोळसा ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	856 18,643	1,771 62,637	5,300 6,05,360
3	कच्चे लोखंड ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	362 5,099	446 5,010	1,388 45,758
4	घुतखडी ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	55 230	377 2,924	665 13,170
5	कच्चे मँगनीज ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	179 20,625	216 13,924	223 49,778
6	चायनाकले ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	2 13	4 53	6 123
7	बाँक्साइट ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	27 199	123 1,058	349 8,841
8	मीठ ..	(i) उत्पादन ..	384	461	495
9	डोलोमाईट ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	6 38	5 67	27 692
10	सिलिका सॅंड ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	5 34	28 269	80 2,110
11	गेह ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	.. ..	1 13	3 39
12	फोरडम ..	(i) उत्पादन .. (ii) मूल्य ..	.. ..	* 8	1 678

*अस्थायी/

N. A.—उपलब्ध नाही/

@ आकडे ५०० टनाखालील आहेत/

1 आधार.—भारतीय खाण केन्द्र, नागपूर-/

2 सहाय्यक मीठ आयुक्त, भारत सरकार, मुंबई (मीठाकरिता)/

MINERAL PRODUCTION IN MAHARASHTRA

(उत्पादन हजार मे. टनात, मूल्य हजार रुपयात)
(Quantity in thousand tonnes, value in thousand Rs.)

1985	1986	1987	1988	Quantity/value	Mineral
(7)	(8)	(9)	(10)	(3)	(2)
..	..	N. A.	N. A.	Quantity	Chromite
..	..	N. A.	N. A.	Value	
10,792	11,884	13,934	15,111	Quantity	Coal
19,00,975	20,93,329	28,84,798	37,31,139	Value	
1,077	1,285	913	599	Quantity	Iron ore
44,652	62,126	50,684	32,977	Value	
1,755	1,961	2,744	4,361	Quantity	Limestone
59,918	65,078	91,767	1,32,623	Value	
238	238	237	253	Quantity	Manganeseore
1,56,178	1,21,109	1,09,556	1,23,450	Value	
12	11	N. A.	..	Quantity	China clay
295	239	N. A.	..	Value	
384	413	3,68,541	5,40,962	Quantity	Bauxite
15,350	18,437	17,562	28,643	Value	
446	375	N. A.	N. A.	Quantity	Salt
23	26	29	22	Quantity	Dolomite
1,241	1,402	1,727	1,471	Value	
186	168	168	170	Quantity	Silica sand
6,610	5,912	8,208	7,674	Value	
2	3	N. A.	2	Quantity	Ochre
45	64	N. A.	70	Value	
@	1	173	1	Quantity	Corundum
550	1,202	234	1,060	Value	

Provisional

Not available.

Less than 500 tonnes

Source.—Indian Bureau of Mines, Nagpur.

Assistant Salt Commissioner, Government of India, Bombay (for salt only).

9. वापरात असलेली मोटार वाहने/

अनुक्रमिक Serial No. (1)	वाहनांचा प्रकार (2)	1961 (3)	1970 (4)	1980** (5)
1.	मोटार सायकली	12,523*	62,188*	1,40,526
2.	स्कूटर्स	..	..	1,63,623
3.	मोपेड	..	..	..
4.	मोटार गाड्या	50,589	1,08,679	2,14,037
5.	टॅक्सी कॅब्स	6,086	15,554	29,243
6.	स्वयंचलित रिक्शा	379	2,238	23,047
7.	स्टेज करिजेस -			
	(i) डिझेल इंजिनवर चालणाऱ्या	3,345	7,604	12,212
	(ii) पेट्रोल इंजिनवर चालणाऱ्या	790	197	..
8.	कॉन्ट्रॅक्ट करिजेस -			
	(i) डिझेल इंजिनवर चालणाऱ्या	..	..	1,259
	(ii) पेट्रोल इंजिनवर चालणाऱ्या	..	..	..
9.	माल मोटारी -			
	A. खाजगी वाहने -			
	(i) डिझेल इंजिनवर चालणारी	1,302	6,908	28,083
	(ii) पेट्रोल इंजिनवर चालणारी	4,641	8,458	7,644
	B. सार्वजनिक वाहने -			
	(i) डिझेल इंजिनवर चालणारी	6,486	19,977	58,756
	(ii) पेट्रोल इंजिनवर चालणारी	10,691	12,038	10,079
10.	रणवाहिका	119	400	839
11.	शाळेच्या बसेस	269	412	574
12.	खाजगी प्रवासी वाहने	177	697	2,059
13.	अनुयाय (ट्रेलर)	1,554	5,238	19,630
14.	ट्रॅक्टर	899	6,163	20,691
15.	इतर	285	758	1,298
	एकूण	1,00,144	2,57,539	7,28,589

टोप - (1) प्रत्येक वर्षाच्या १ जानेवारी रोजीचे आकडे.

*स्कूटर्स, मोपेड धरून.

(2)** मार्च अखेरचे.

आधार - परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

MOTOR VEHICLES IN OPERATION

1985**	1986**	1987**	1988**	1989**	Class of vehicles
(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
2,21,062	2,55,569	10,36,270*	12,63,191	4,35,047	Motor Cycles
2,57,837	3,09,577	..	..	5,09,369	Scooters
2,66,294	3,29,569	..	..	4,90,819	Moped
2,90,386	3,15,911	3,30,884	67,567	3,23,031	Motor Cars
39,196	39,999	40,385	41,166	41,745	Taxi Cabs
69,048	77,488	84,442	94,947	1,07,114	Auto-rickshaw
15,677	15,580	N.A.	15,580	15,546	Stage carriages—
N.A.	N.A.	16,515	N.A.	N.A.	Diesel engined
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Petrol engined
2,575	2,716	N.A.	3,060	3,387	Contract carriages—
N.A.	N.A.	2,860	N.A.	N.A.	Diesel engined
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Petrol engined
N.A.	N.A.	N.A.	..	..	Lorries—
35,456	36,576	37,816	38,191	39,338	Private carriers—
N.A.	N.A.	31,416	N.A.	N.A.	Diesel engined
N.A.	N.A.	6,400	N.A.	N.A.	Petrol engined
1,09,689	1,16,830	1,22,947	1,29,208	1,39,025	Public-carriers—
N.A.	N.A.	1,16,227	N.A.	N.A.	Diesel engined
N.A.	N.A.	6,720	N.A.	N.A.	Petrol engined
1,446	1,543	1,615	1,895	2,039	Ambulances
772	802	828	881	947	School Buses
2,943	3,368	3,489	3,742	4,067	Private Services vehicles
38,109	41,083	43,354	46,777	51,939	Trailors
33,269	41,395	43,566	47,070	51,703	Tractors
2,882	2,945	1,663	4,172	73,464	Others
13,81,641	15,90,951	17,66,564	20,56,357	22,88,580	Total

Note.—(1) Figures are as on 1st January of each year.

*Includes scooters, Moped.

(2) ** As on 31st March.

Source.—Commissioner of Transport, Government of Maharashtra, Bombay

10. चालू किमतीनुसार व स्थिर किमतीनुसार (१९८०-८१) महाराष्ट्राचे राज्य उत्पन्न व दरडोई उत्पन्न
STATE INCOME AND PER CAPITA INCOME OF MAHARASHTRA AT CURRENT AND
AT CONSTANT (1980-81) PRICES

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाबी (2)	1960-61 (3)	1970-71 (4)	1980-81 (5)	1985-86 (6)	1986-87* (7)	1987-88* (8)	1988-89* (9)	Items (2)
1	निव्वळ राज्य उत्पन्न (कॉटो रूपायत)								Net State Domestic product (Rs. in crore).
(a)	चालू किमतीनुसार	1,706	4,298	15,113	26,530	28,157	32,642	38,990	At current prices
(b)	स्थिर किमतीनुसार (१९८०-८१)	7,991	10,221	15,113	18,727	18,627	20,146	27,005	At constant (1980- 81) prices.
2	दरडोई राज्य उत्पन्न (रूपये)								Per capita State Income (in Rs.).
(a)	चालू किमतीनुसार	436.74	868.55	2,427.34	3,834.93	3,997.12	4,557.90	5,362.60	At current prices.
(b)	स्थिर किमतीनुसार (१९८०-८१)	2046.32	2,055.45	2,427.34	2,709.82	2,644.17	2,813.13	3,026.48	At constant (1980- 81) prices.
3	राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक (निव्वळ) (१९६०-६१=१००)								Index number of State Income (Net) (Base : 1960-61 = 100).
(a)	चालू किमतीनुसार	100.0	252.01	886.07	1,555.43	1,650.82	1,913.77	2,235.91	At current prices.
(b)	स्थिर किमतीनुसार (१९८०-८१)	100.0	127.91	189.11	234.58	233.08	252.08	275.34	At constant (1980- 81) prices.
4	दरडोई उत्पन्नाचे निर्देशांक (निव्वळ) (१९६०-६१=१००)								Index number of per capita Income (Net) (Base : 1960- 61 = 100).
(a)	चालू किमतीनुसार	100.0	198.87	555.79	878.08	915.21	1,043.62	1,227.87	At current prices.
(b)	स्थिर किमतीनुसार (१९८०-८१)	100.0	100.93	118.62	132.42	129.21	137.47	147.90	At constant (1980- 81) prices.

*अस्थायी. Provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

11. कामगारोंकरिता माहक किमतीचा निर्देशांक/CONSUMER PRICE INDEX NUMBERS FOR WORKING CLASS

(नवी माहिका/New Series)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	केन्द्र (2)	बाव (3)	1966 (4)	1971 (5)	1981 (6)	1985 (7)	1986 (8)	1987 (9)	1988 (10)	Item (3)	Centre (2)
1	मुंबई *	अन्न सर्व बाबी	150 143	202 188	492 447	700 640	776 701	864 771	961 852	Food All items	Bombay *
2	सोलापूर *	अन्न सर्व बाबी	155 145	211 195	523 481	643 632	745 688	795 736	861 801	Food All items	Solapur *
3	नागपूर *	अन्न सर्व बाबी	155 144	208 190	489 454	667 625	700 663	747 710	839 799	Food All items	Nagpur *
4	जळगाव †	अन्न सर्व बाबी	173 155	202 187	515 459	653 602	709 656	760 703	839 760	Food All items	Jalgaon †
5	नांदेड †	अन्न सर्व बाबी	170 153	207 195	556 507	707 656	738 693	783 742	892 822	Food All items	Nanded †
6	औरंगाबाद †	अन्न सर्व बाबी	164 151	200 189	529 401	725 657	813 728	873 775	974 847	Food All items	Aurangabad †
7	पुणे †	अन्न सर्व बाबी	149 139	188 174	475 420	654 593	706 631	765 675	819 722	Food All items	Pune †

*कॅलेंडर वर्ष /Calendar year 1960=100.

†कॅलेंडर वर्ष /Calendar year 1961=100.

भाषार.-कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Labour, Bombay.

ज़िल्हावार निवडक निर्देशांक
Districtwise Selected Indicators—1988-89.

जिल्हावार निवडक निर्देशांक

अनुक्रमांक	जिल्हा	दर चौरस कि. मी. भौगोलिक क्षेत्रामागे लोकसंख्येची घनता	स्त्री-पुरुष प्रमाण (हजार पुरुषांमागे स्त्रियांची संख्या)	नागरी लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येशी शेकडा प्रमाण	अनुसूचित जातीच्या लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	अनुसूचित जमातीच्या लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	बौद्धधर्मीय लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी	लोकसंख्येतील दशवर्षीय शेकडा वाढीची टक्केवारी
Serial No.		Density of population per sq. km. of Geographical area (1981)	Sex ratio (Number of females per thousand males) (1981)	Percentage of urban population to total population (1981)	Percentage of scheduled castes population to total population (1981)	Percentage of scheduled tribes population to total population (1981)	Percentage of buddhist population to total population (1981)	Decadal growth rate of population during 1971-81 (Percentage)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	बृहमपुर्व	13,644	772	100.00	4.84	1.02	5.7	38.07
2	ठाणे	349	883	44.34	2.50	21.76	3.7	46.89
3	रायगड	208	1,047	14.12	1.69	12.80	4.6	17.69
4	रत्नागिरी	167	1,258	8.73	1.09	1.94	6.0	6.06
5	सिंधुदुर्ग	148	1,204	6.54	4.04	0.86	•	•
6	नाशिक	192	938	31.02	6.21	23.45	3.4	26.28
7	धळे	156	966	19.52	4.18	40.53	1.7	23.35
8	जळगाव	223	950	25.14	5.89	8.25	4.1	23.32
9	अहमदनगर	159	959	12.97	10.62	6.93	2.3	19.36
10	पुणे	266	938	47.33	7.54	3.88	5.2	31.04
11	सातारा	195	1,061	13.04	6.21	0.64	5.1	18.02
12	सांगली	213	967	21.52	11.16	0.85	2.3	18.92
13	सोलापूर	174	942	29.62	14.31	1.96	1.8	15.81
14	कोल्हापूर	323	963	25.22	12.23	1.04	1.0	22.38
15	औरंगाबाद	173	936	24.83	5.95	3.63	7.9	23.46
16	जालना	119	970	15.46	6.55	1.96	•	•
17	परभणी	149	967	19.87	5.77	4.60	11.9	21.41
18	बीड	133	965	16.28	11.17	0.87	3.7	15.54
19	नांदेड	166	960	18.74	11.30	10.19	9.8	25.15
20	उस्मानाबाद	137	958	12.64	14.07	1.88	4.3	17.61
21	लातूर	175	959	16.47	16.43	2.68	•	•
22	बुलढाणा	156	957	18.49	6.18	4.40	12.4	19.46
23	अकोला	173	949	24.89	5.51	6.28	16.2	21.68
24	अमरावती	152	937	29.25	6.06	12.98	11.8	20.78
25	यवतमाळ	128	959	15.04	4.95	21.30	8.6	22.04
26	वर्धा	147	948	24.98	3.93	15.35	13.9	18.86
27	नागपूर	260	925	56.75	7.05	13.65	13.3	33.26
28	भंडारा	199	997	13.10	9.75	16.22	9.0	15.89
29	चंद्रपूर	135	959	17.36	6.39	21.07	9.8	25.33
30	गडचिरोली	41	981	2.43	6.86	39.32	•	•
	महाराष्ट्र राज्य	204	937	35.03	7.14	9.19	6.3	24.54

*पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Districtwise Selected Indicators

गावाची सधसरी लोकसंख्या (दर गावामागे ग्रामीण लोकसंख्या) Average village size (rural population per village) (1981)	तालुक्यातील गावांची सरासरी संख्या Average number of villages per tahsil (1981)	तालुक्यातील सरासरी लोकसंख्या (हजारात) Average population per tahsil (Thousand) (1981)	मुख्यतः काम करणाऱ्यांची एकूण टक्केवारी Percentage of main workers to total population (1981)	कृषि कामाव्यतिरिक्त इतर काम करणाऱ्यांची एकूण टक्केवारी Percentage of other than agriculture workers to total workers (1981)	मुख्यतः ब सीमांतीक काम करणाऱ्या स्त्रियांच्या सहभागाचा दर Participation rate of main and marginal female workers (1981)	साक्षरतेची टक्केवारी Percentage of literacy 1981			District
						पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
..	..	2,748	34.70	99.8	8.97	73.91	60.75	68.18	Greater Bombay
1,068	134	258	37.83	58.9	23.23	59.64	40.15	50.50	Thane
669	131	106	37.63	33.8	33.30	57.42	34.27	45.59	Raigad
907	154	153	34.06	26.3	36.35	59.62	38.15	47.75	Ratnagiri
1,053	98	111	*	*	*	*	*	*	Sindhudurg
1,185	134	230	40.77	31.2	34.65	56.09	31.85	44.36	Nashik
1,088	152	205	38.01	22.0	33.52	48.61	26.01	37.51	Dhule
1,329	113	201	39.57	24.2	31.92	61.19	34.39	48.14	Jalgaon
1,568	116	208	41.55	24.2	37.69	56.51	29.24	43.16	Ahmadnagar
1,251	125	297	34.95	52.3	25.24	65.16	42.14	54.03	Pune
1,251	129	185	33.56	28.7	34.68	61.39	35.67	48.15	Satara
2,030	89	229	34.16	29.8	24.36	59.70	33.60	46.87	Sangli
1,664	100	236	37.66	36.0	29.02	53.61	26.96	40.68	Solapur
1,584	97	205	36.76	32.4	28.83	59.45	30.79	45.36	Kolhapur
953	157	199	41.22	22.9	35.98	50.80	19.96	35.80	Aurangabad
968	180	205	*	*	*	*	*	*	Jalna
926	203	235	44.32	20.3	39.91	44.67	15.53	30.33	Parbhani
975	173	202	40.36	21.1	36.26	45.82	17.27	31.79	Beed
998	178	219	40.60	22.9	41.26	43.32	15.67	29.78	Nanded
1,278	117	172	38.87	19.7	34.39	48.73	21.40	35.36	Osmanabad
12,36	175	259	*	*	*	*	*	*	Latur
966	98	116	46.97	16.2	43.92	58.68	29.97	44.64	Buldhana
888	119	141	42.38	20.5	34.80	59.54	35.45	47.82	Akola
776	131	143	40.46	23.0	30.83	61.50	42.55	51.82	Amravati
843	125	124	46.04	16.3	41.76	51.21	26.86	39.29	Yavatmal
685	145	132	42.87	23.1	35.31	61.01	40.53	51.05	Wardha
675	118	185	35.59	52.9	25.07	63.74	44.62	54.56	Nagpur
983	125	141	49.93	27.6	46.39	58.31	29.49	43.92	Bhandara
800	147	141	49.13	23.0	43.22	46.73	22.22	34.69	Chandrapur
411	189	80	*	*	*	*	*	*	Gadchiroli
1,037	132	209	38.71	38.2	30.63	58.79	34.79	47.18	Maharashtra State

*The information of the reorganised districts is not separately available.

अनुक्रमांक	जिल्हा	साक्षरतेची दस्तऐवजी Percentage of literacy 1981		अपंग व्यक्तींची एकूण लोकसंख्येशी दस्तऐवजी	नेहमीचा पाऊस (मिलीमीटरमध्ये)	दर लाख लोकसंख्येमागे रुग्णालयाची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे सार्वजनिक सहाय्यित वैद्य- कीय संस्थांतील खोटांची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे सर्व प्रकारच्या रोगांमुळे नोंदलेल्या मृतांची संख्या †	दर लाख लोकसंख्येमागे शैक्षणिक संस्थांची संख्या
		अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती						
Serial No.		Scheduled castes	Scheduled tribes	Percentage of disabled persons to total population (1981)	Normal rainfall (in mm.)	Number of hospitals per lakh of population	Number of beds in public aided medical institutions per lakh of population	Number of registered deaths by all diseases per lakh of population †	Number of educational institutions per lakh of population (1987-88)
(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)
1	बुध्नुंबई	50.56	49.07	0.04	1,805	3	349	732	37
2	ठाणे	43.70	14.41	0.07	2,259	3	184	413	88
3	रायगड	46.42	16.46	0.13	2,966	2	113	373	152
4	रत्नागिरी	38.65	10.20	0.12	3,306	2	115	530	163
5	सिंधुदुर्ग	•	•	•	•	1	79	625	171
6	साशिक	41.86	16.74	0.14	1,022	4	140	631	99
7	धुळे	37.15	15.26	0.14	674	3	98	701	102
8	जळगांव	34.58	19.94	0.13	741	3	98	716	78
9	अहमदनगर	35.43	16.87	0.13	579	3	137	480	98
10	पुणे	41.71	27.80	0.11	1,150	3	345	598	89
11	सातारा	39.61	29.66	0.13	803	3	129	549	118
12	सांगली	37.52	40.19	0.14	625	5	219	558	90
13	सोलापूर	29.75	31.64	0.15	584	3	180	566	92
14	कोल्हापूर	35.01	34.36	0.11	1,932	5	148	577	94
15	औरंगाबाद	23.90	16.86	0.17	726	3	131	544	103
16	जालना	•	•	•	•	3	111	394	104
17	परभणी	18.99	16.78	0.19	821	2	60	427	97
18	बीड	21.19	17.69	0.20	668	1	91	423	116
19	नांदेड	20.00	20.53	0.18	901	2	94	456	109
20	उस्मानाबाद	24.13	23.21	0.20	810	1	68	454	87
21	लातूर	•	•	•	•	2	96	373	96
22	बुलढाणा	31.65	27.15	0.17	803	2	84	649	96
23	अकोला	34.37	33.56	0.17	847	2	126	529	103
24	अमरावती	41.45	25.68	0.13	877	3	212	617	106
25	यवतमाळ	33.75	24.35	0.18	992	2	87	544	114
26	वर्धा	42.69	34.77	0.15	1,090	2	204	686	116
27	नागपूर	46.28	42.63	0.10	1,175	2	250	611	97
28	भंडारा	48.32	33.13	0.18	1,446	1	82	639	100
29	चंद्रपूर	33.24	22.27	0.21	1,398	3	141	543	110
30	गडचिरोली	•	•	•	•	1	79	508	141
महाराष्ट्र राज्य		35.55	22.29	0.13	..	3	178	575	94

* पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.
† मृत्युची संपूर्ण नोंद न झाल्यामुळे नोंदलेल्या मृत्युची संख्या कमी आहे.

Districtwise Selected Indicators —1986-87

दर लाख लोकसंख्येमागे पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या	दर हजार लोकसंख्येमागे प्राथमिक व माध्यमिक विद्यार्थ्यांची पटावरील संख्या	पूर्व-प्राथमिक प्राथमिक, माध्यमिक शाळांतील एकूण शिक्षकांशी प्रशिक्षित शिक्षकांची टक्केवारी	प्राथमिक शाळांतील शिक्षक-विद्यार्थी प्रमाण	माध्यमिक शाळांतील शिक्षक-विद्यार्थी प्रमाण	दर लाख लोकसंख्येमागे छापाखान्यांची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे नियतकालिकांची संख्या	कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी	एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेल्या क्षेत्राची कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राशी टक्केवारी	District
(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(2)
21,580	184	97.4	37	32	29.9	12.4	9.2	..	Greater Bombay
23,844	229	87.5	42	33	7.3	3.9	30.1	3.7	Thane
23,003	227	90.7	37	30	5.9	4.2	27.0	12.9	Raigad
18,993	175	93.4	29	28	2.8	1.2	29.9	3.1	Ratnagiri
20,288	187	98.3	26	27	*	2.6	23.9	3.3	Sindhudurg
23,410	219	92.3	40	32	9.7	4.9	57.7	7.9	Nashik
21,288	194	95.0	37	31	5.6	3.2	48.9	11.4	Dhule
22,879	208	94.8	37	33	7.6	4.1	68.6	8.0	Jalgaon
22,376	209	95.2	38	33	11.3	1.8	69.8	9.9	Ahmadnagar
24,512	223	92.3	39	33	13.3	8.5	64.1	12.3	Pune
24,263	218	96.6	32	27	11.3	2.1	56.4	14.3	Satara
22,693	208	96.6	35	30	13.8	3.5	66.5	8.0	Sangli
20,876	196	96.7	39	31	10.0	2.5	79.7	4.2	Solapur
22,573	203	96.7	37	30	19.7	3.3	48.7	5.3	Kolhapur
22,969	213	95.3	44	33	13.6	5.9	73.4	4.6	Aurangabad
17,934	178	87.6	50	31	1.3	2.3	79.0	10.0	Jalna
18,154	178	87.4	44	33	2.1	2.6	77.4	14.9	Parbhani
21,021	202	91.2	42	30	2.2	3.5	63.2	9.5	Beed
21,414	210	92.1	44	33	2.1	4.7	71.0	5.7	Nanded
21,054	197	95.1	38	30	5.7	1.7	80.8	7.5	Osmanabad
24,446	230	93.9	40	31	0.1	3.0	82.5	15.8	Latur
22,172	200	97.7	40	32	4.9	3.0	70.2	11.9	Buldhana
21,031	208	95.0	40	32	6.5	5.2	75.2	6.4	Akola
23,912	217	95.4	40	33	3.5	5.5	58.5	4.9	Amravati
21,485	199	94.8	39	32	3.2	3.1	63.3	3.6	Yavatmal
24,831	226	94.5	38	34	3.8	6.1	66.2	6.9	Wardha
27,306	242	94.3	41	32	12.8	6.2	53.3	9.4	Nagpur
22,272	212	90.2	38	32	1.8	2.8	45.1	26.0	Bhandara
22,569	219	92.1	40	34	5.6	2.8	45.1	7.0	Chandrapur
18,840	174	70.1	39	30	1.8	1.0	13.1	10.1	Gadchiroli
22,453	207	93.9	38	32	10.8	5.0	58.6	8.9	Maharashtra State

*The information of the reorganised districts is not separately available.

†The number of Registered deaths are low due to under registration of death.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अन्नधान्य पिकाखालील निव्वळ क्षेत्राची एकूण लागवडी- खालील क्षेत्राची टक्केवारी Percentage of net area under food- grains to total gross cropped area (1985-86)	प्रमुख पिकांचे दर हेक्टरी Average yield per hectare of								
			तांदूळ Rice	गहू Wheat	ज्वारी Jowar	बाजरी Bajri	एकूण तृणधान्ये All cereals	तूर Tur	हरभरा Gram	एकूण कडधान्ये All pulses	
(1)	(2)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	
1	बुलढुंबई	..	..	1,667	..	..	..	1,667	..	..	..
2	ठाणे	..	75.0	1,989	1,000	..	..	1,822	659	552	547
3	रायगड	..	92.6	2,267	..	..	..	2,029	684	565	321
4	रत्नागिरी	..	69.2	2,107	..	..	..	1,588	667	..	481
5	सिधुदुर्ग	..	*	1,848	..	..	..	1,694	..	..	441
6	नाशिक	..	74.4	1,257	1,207	889	574	777	757	681	526
7	घुळे	..	74.0	1,025	1,177	1,117	704	971	706	675	650
8	जळगांव	..	62.3	929	1,505	1,354	738	1,181	788	782	676
9	अहमदनगर	..	78.1	1,397	1,337	512	333	520	353	678	465
10	पुणे	..	78.8	1,512	1,311	513	521	650	786	720	510
11	सातारा	..	73.0	2,100	1,685	1,091	310	1,000	671	701	479
12	सांगली	..	72.4	2,278	1,459	977	191	873	667	659	512
13	सोलापूर	..	78.2	1,488	1,310	457	291	533	369	569	427
14	कोल्हापूर	..	60.8	2,547	1,969	1,910	1,000	2,004	673	731	553
15	औरंगाबाद	..	81.6	680	1,319	634	417	596	390	575	492
16	जालना	..	*	533	1,014	537	413	561	522	598	461
17	परभणी	..	63.0	938	1,006	455	293	536	587	504	404
18	बीड	..	77.6	592	1,072	518	321	494	502	495	386
19	नांदेड	..	62.9	612	1,080	307	272	402	610	340	313
20	उस्मानाबाद	..	74.1	639	913	545	297	556	239	528	326
21	लातूर	..	*	540	1,340	461	264	524	324	493	302
22	बुलडाणा	..	52.0	1,152	1,274	1,047	350	1,024	1,080	626	602
23	अकोला	..	60.0	439	1,082	888	386	887	945	533	607
24	अमरावती	..	49.1	397	1,301	861	319	871	1,167	737	807
25	यवतमाळ	..	44.0	600	1,005	928	383	899	932	604	587
26	बर्घा	..	44.4	1,393	1,018	1,017	300	1,028	1,041	690	859
27	नामपूर	..	64.4	1,625	995	872	500	1,025	525	649	649
28	भंडारा	..	85.0	1,636	677	270	..	1,493	506	532	486
29	चंद्रपूर	..	81.7	1,478	814	490	..	980	432	432	474
30	गडचिरोली	..	*	1,601	909	330	..	1,186	500	349	445
महाराष्ट्र राज्य		..	69.5	1,707	1,187	692	459	843	666	611	519

*पुनर्रचित जिल्हांची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Districtwise Selected Indicators—1986-87

उत्पादन (किलोग्रॅम) principal crops (kg.)					अन्नधान्याचे वरडोई उत्पादन (किलोग्रॅम)	वहिले धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टरात)	वहिले धारण जमिनीच्या आकार वर्गाप्रमाणे (हेक्टरात) धारण जमिनीची टक्केवारी Percentage distribution of holdings by size class (in hectare) of op. rational holdings (1985-86)				District
एकूण तृणधान्ये आणि कडधान्ये All cereals and pulses	कापूस Cotton	भूईमूग Ground-nut	ऊस (गुळात) Sugar-cane (Gur)	तंबाखू Tobacco	Foodgrains Production per Capita (in kg.)	Average size of operational holdings in hectares (1985-86)	सीमांतिक Marginal १ पर्यंत Upto 1	अल्पभूधारक Small 1-2	निम्न मध्यम Semi medium 2-4	मध्यम Medium 4-10	
(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(2)
1,667	..	..	..	..	0.1	0.71	81.75	11.23	5.72	0.97	Greater Bombay
1,690	..	1,667	..	..	83.9	1.94	49.81	21.35	15.66	10.64	Thane
1,925	..	1,400	..	..	212.7	1.62	58.28	19.44	13.20	7.42	Raigad
1,527	..	2,333	..	..	124.0	2.52	47.56	17.11	16.45	14.71	Ratnagiri
1,620	..	1,974	..	..	164.6	2.06	60.79	14.33	12.08	9.60	Sindhudurg
738	77	871	10,794	..	163.6	2.98	24.18	24.44	27.67	19.88	Nashik
888	128	967	7,289	..	224.1	2.71	19.92	32.61	28.75	16.71	Dhule
1,033	134	961	7,093	..	223.4	2.58	23.61	32.60	26.14	15.74	Jalgaon
515	118	1,805	9,609	500	182.7	2.78	26.90	27.89	28.08	14.66	Ahmadnagar
637	..	1,344	9,285	..	129.1	2.68	34.04	23.06	22.97	16.10	Pune
324	208	1,391	9,241	1,000	202.7	1.60	52.99	23.52	15.76	6.80	Satara
818	300	1,111	10,726	914	187.6	2.11	44.48	22.33	19.55	11.15	Sangli
520	276	1,635	8,792	500	148.0	3.70	16.81	22.96	28.84	24.55	Solapur
1,831	..	1,459	9,580	909	167.1	1.27	63.21	19.10	12.04	4.95	Kolhapur
573	194	676	8,896	1,000	219.2	2.73	19.95	29.05	30.76	17.88	Aurangabad
529	82	805	9,440	..	215.6	3.09	17.22	28.24	29.74	21.83	Jalna
487	70	1,282	4,435	..	193.4	3.01	16.58	27.81	30.77	22.28	Parbhani
473	104	862	9,913	500	193.2	2.96	23.90	26.29	26.86	19.90	Beed
377	63	1,109	4,192	1,000	89.5	3.02	20.99	25.26	30.90	20.85	Nanded
481	..	570	5,898	667	194.2	3.83	14.63	21.15	30.22	28.03	Osmanabad
433	63	413	6,982	..	131.0	3.56	13.20	25.22	30.64	25.97	Latur
844	81	657	7,500	..	213.2	2.96	19.35	29.88	27.29	19.70	Buldana
763	78	678	7,667	..	208.4	3.31	15.20	30.39	28.18	21.55	Akola
845	84	858	6,111	1,000	166.3	2.77	21.63	32.44	25.97	16.80	Amravati
773	56	830	7,545	..	170.8	3.84	3.45	29.09	35.08	26.93	Yavatmal
925	158	779	7,000	..	167.3	3.15	11.14	33.43	29.30	22.45	Wardha
913	175	785	6,000	1,000	114.7	3.15	16.22	30.04	28.68	21.58	Nagpur
1,362	..	1,000	6,500	..	269.8	1.49	52.39	25.45	14.92	6.50	Bhandara
881	118	1,000	..	750	214.1	2.85	26.20	24.34	26.60	19.46	Chandrapur
1,233	..	3,000	..	..	341.7	2.33	29.75	29.21	25.73	13.30	Gadchiroli
768	89	1,096	8,957	859	302.6	2.65	30.65	25.55	24.34	16.46	Maharashtra State

*The information of the reorganised districts is not separately available.

बहित धारण जमिनीच्या विकास वर्गाप्रमाणे (हेक्टरांत) धारण जमिनीच्या क्षेत्राची
Percentage distribution of by size class (in hectare) in operational holdings (1985-86)

अनुक्रमांक	जिल्हा	मोठे Large 10 आणि अधिक and above	एकूण Total	सीमांतिक Marginal Upto 1 पर्यंत	अल्पभूधारक Small 1-2	निम्न मध्यम Semi medium 2-4	मध्यम Medium 4-10	मोठे Large 10 आणि अधिक and above
(1)	(2)	(56)	(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)
1	बृहन्मुंबई	0.33	100.00	40.03	26.94	19.48	6.39	7.16
2	ठाणे	2.54	100.00	12.25	13.77	20.60	32.15	21.23
3	रायगड	1.66	100.00	15.17	17.08	22.59	27.44	17.72
4	रत्नागिरी	4.17	100.00	7.24	9.90	19.62	35.77	27.47
5	सिधुदुर्ग	3.20	100.00	9.63	10.20	17.30	28.43	34.44
6	नाशिक	3.83	100.00	4.17	12.01	25.51	39.11	19.20
7	धुळे	2.01	100.00	4.58	17.64	28.83	35.75	13.20
8	जळगाव	1.91	100.00	5.34	18.32	28.60	35.20	12.54
9	अहमदनगर	2.47	100.00	6.38	17.61	30.37	30.65	14.99
10	पुणे	3.83	100.00	6.08	12.50	23.15	36.36	21.91
11	सातारा	0.93	100.00	14.34	21.70	27.86	24.71	11.39
12	सांगली	2.49	100.00	10.40	15.86	25.65	30.98	17.11
13	सोलापूर	6.84	100.00	2.52	9.30	20.95	39.84	27.39
14	कोल्हापूर	0.70	100.00	19.56	21.35	25.69	21.99	11.41
15	औरंगाबाद	2.36	100.00	4.27	15.45	30.58	38.00	11.70
16	जालना	2.97	100.00	3.51	13.66	26.74	41.50	14.59
17	परभणी	2.56	100.00	3.39	13.72	28.49	43.20	11.20
18	बीड	3.05	100.00	4.53	13.20	25.82	39.09	17.36
19	नांदेड	2.00	100.00	5.01	16.10	30.95	39.29	8.65
20	उस्मानाबाद	5.97	100.00	2.21	9.80	21.97	44.34	21.68
21	लातूर	4.97	100.00	2.37	10.38	24.26	44.00	18.99
22	बुलडाणा	3.78	100.00	4.08	14.55	25.71	38.93	17.33
23	अकोला	4.68	100.00	3.67	13.65	23.95	36.38	20.05
24	अमरावती	3.16	100.00	4.94	16.11	24.44	38.68	18.13
25	यवतमाळ	5.45	100.00	0.62	11.29	25.05	41.50	21.54
26	वर्धा	3.68	100.00	2.74	12.30	26.08	42.41	16.47
27	नागपूर	3.48	100.00	3.37	14.03	25.52	39.99	17.09
28	भंडारा	0.74	100.00	16.63	23.93	27.39	24.93	7.12
29	चंद्रपूर	3.40	100.00	5.20	12.32	25.47	40.15	15.86
30	गडचिरोली	2.01	100.00	6.75	18.05	29.72	33.09	12.39
महाराष्ट्र राज्य		3.00	100.00	5.86	14.40	25.67	36.63	17.44

Districtwise Selected Indicators—1986-87

टक्केवारी विहित धारण जमिनीच्या आकार वर्गप्रमाणे (हेक्टरात) धारण जमिनीची टक्केवारी (अनुसूचित जाती)
 (1985-86) Percentage distribution of holdings by size class (in hectare) of operational holdings (Scheduled Castes) (1985-86)

एकूण Total	बहिर् धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टरात) Average size of operational holdings in hectares (1985-86)	सीमांतिक Marginal Upto 1 पर्यंत	अल्पभूधारक Small 1-2	निम्न मध्यम Semi Medium 2-4	मध्यम Medium 4-10	मोठे Large 10 आणि अधिक and above	एकूण Total	District
(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)	(70)	(2)
100.00	0.75	75.00	25.00	..	..	..	100.00	Greater Bombay
100.00	1.45	57.83	22.04	11.96	6.97	1.20	100.00	Thane
100.00	1.25	62.54	19.86	11.99	5.55	0.06	100.00	Raigad
100.00	1.72	53.48	19.14	15.76	10.04	1.58	100.00	Ratnagiri
100.00	0.97	74.15	12.48	8.69	3.82	0.86	100.00	Sindhudurg
100.00	2.33	34.78	25.01	23.73	14.32	2.16	100.00	Nashik
100.00	2.89	28.69	20.61	29.03	19.58	2.09	100.00	Dhule
100.00	1.61	42.96	30.20	19.27	7.15	0.42	100.00	Jalgaon
100.00	1.85	39.98	27.35	22.09	9.67	0.91	100.00	Ahmadnagar
100.00	1.82	46.92	23.38	18.95	9.36	1.39	100.00	Pune
100.00	0.88	72.65	16.20	8.56	2.35	0.24	100.00	Satara
100.00	1.66	50.94	25.35	16.11	6.50	1.10	100.00	Sangli
100.00	2.84	25.17	28.99	27.12	14.99	3.73	100.00	Solapur
100.00	0.59	84.04	9.61	4.59	1.52	0.24	100.00	Kolhapur
100.00	2.15	27.97	33.23	26.75	10.81	1.24	100.00	Aurangabad
100.00	2.12	22.76	39.47	26.83	10.92	0.02	100.00	Jalna
100.00	2.10	24.59	36.48	27.84	10.28	0.81	100.00	Parbhani
100.00	1.72	34.91	35.10	22.67	6.79	0.53	100.00	Beed
100.00	2.75	35.41	13.67	30.46	18.93	1.53	100.00	Nanded
100.00	2.21	26.19	35.55	25.03	11.83	1.40	100.00	Osmanabad
100.00	2.10	23.58	35.73	29.88	9.96	0.85	100.00	Latur
100.00	2.20	24.60	35.65	26.54	12.10	1.11	100.00	Buldana
100.00	2.30	25.17	35.19	25.47	12.76	1.41	100.00	Akola
100.00	2.12	26.57	39.28	22.39	10.74	1.02	100.00	Amravati
100.00	3.04	4.84	36.79	34.85	21.06	2.45	100.00	Yavatmal
100.00	2.57	16.82	35.22	30.33	16.36	1.27	100.00	Wardha
100.00	2.73	17.79	32.50	29.40	18.31	2.00	100.00	Nagpur
100.00	1.03	61.00	25.41	10.56	2.78	0.16	100.00	Bhandara
100.00	2.31	29.99	26.68	27.33	14.39	1.61	100.00	Chandrapur
100.00	1.80	38.17	30.35	21.84	8.85	0.79	100.00	Gadchiroli
100.00	1.95	76.76	10.25	8.38	4.14	0.46	100.00	Maharashtra State

बहित धारण जमिनीच्या वर्गाप्रमाणे (हेक्टरात) धारण जमिनीच्या क्षेत्राची टक्केवारी
(अनुसूचित जाती)
Percentage distribution of operated ar. by size class (In hectare.) of operational holdings
(Scheduled Castes) (1985-86)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	सीमांतिक Marginal Upto 1 पर्यंत	अल्पभूधारक Small 1—2	निम्न मध्यम Semi M. dium 2—4	मध्यम Medium 4—10	मोठे Large 10 आणि अधिक and above	एकूण T. tal
(1)	(2)	(71)	(72)	(73)	(74)	(75)	(76)
1	बृहन्मुंबई	33.33	66.67	..	..	..	100.00
2	ठाणे	18.74	21.02	22.06	27.54	10.64	100.00
3	रायगड	21.43	22.24	26.28	28.62	1.43	100.00
4	रत्नागिरी	11.52	15.65	25.21	34.06	13.56	100.00
5	सिध्दुर्ग	21.31	18.72	25.03	23.44	11.50	100.00
6	नाशिक	7.67	15.47	28.05	35.60	13.21	100.00
7	धुळे	6.16	12.86	31.14	39.86	9.98	100.00
8	जळगाव	13.13	27.42	31.87	23.95	3.63	100.00
9	अहमदनगर	11.24	21.55	32.09	27.31	7.81	100.00
10	पुणे	11.57	18.49	28.33	30.25	11.36	100.00
11	सातारा	27.92	25.57	26.25	16.19	4.07	100.00
12	सांगली	19.24	21.31	26.38	23.42	9.65	100.00
13	सोलापूर	4.94	14.53	25.01	33.18	22.34	100.00
14	कोल्हापूर	37.31	22.12	20.03	14.51	6.03	100.00
15	औरंगाबाद	8.10	23.49	33.38	27.59	7.44	100.00
16	जालना	6.80	27.56	34.93	30.38	0.33	100.00
17	परभणी	7.78	24.40	34.64	28.29	4.89	100.00
18	बीड	10.67	28.22	35.32	21.08	4.71	100.00
19	नांदेड	7.63	18.46	30.01	36.87	7.03	100.00
20	उस्मानाबाद	5.40	24.13	30.54	30.64	9.29	100.00
21	लातूर	7.63	24.20	36.88	25.56	5.73	100.00
22	बुलढाणा	7.45	23.54	31.54	30.59	6.88	100.00
23	अकोला	7.78	22.78	31.29	30.25	7.90	100.00
24	अमरावती	9.18	26.27	28.65	29.40	6.50	100.00
25	शिवतमाळ	1.11	18.20	31.02	39.06	10.61	100.00
26	वर्धा	4.94	19.74	32.43	36.60	6.29	100.00
27	नागपूर	4.36	17.39	30.44	38.33	9.48	100.00
28	भंडारा	26.83	31.85	25.75	13.70	1.87	100.00
29	चंद्रपूर	8.01	16.42	31.34	35.43	8.80	100.00
30	गडचिरोली	11.04	23.59	32.42	27.18	5.77	100.00
	महाराष्ट्र राज्य	10.21	20.87	29.77	30.63	8.52	100.00

Districtwise Selected Indicators—

बहित धारण जमिनीचे सरासरी क्षेत्र (हेक्टरात) Average size of operational holdings in hectares (1985-86)	बहित धारण जमिनीच्या आकार वर्गप्रमाणे (हेक्टरात) धारण जमिनीची टक्केवारी (अनुसूचित जमाती) Percentage distribution of holdings by size class (in hectare) of operational holdings (Scheduled Tribes) (1985-86)						बहित धारण जमिनीच्या वर्गप्रमाणे Percentage distribution of operated area by size class		District
	सीमांतिक Marginal Upto 1 पर्यंत	अल्पसुधारक Small 1-2	निम्न मध्यम Semi-medium 2-4	मध्यम Medium 4-10	मोठे Large 10 आणि अधिक/ and above	एकूण Total	सीमांतिक Marginal Upto 1	अल्पसुधारक Small 1-2	
	(77)	(78)	(79)	(80)	(81)	(82)	(83)	(84)	
0.80	100.00	..	..	..	..	100.00	100.00	..	Greater Bombay
2.46	40.72	24.91	16.95	13.48	3.94	100.00	8.14	14.43	Thane
1.90	55.80	19.11	13.47	8.77	2.85	100.00	13.08	14.85	Raigad
1.60	57.99	17.20	13.02	9.83	1.96	100.00	11.50	16.11	Ratnagiri
0.86	75.42	11.78	9.09	3.37	0.34	100.00	25.20	20.47	Sindhudurg
2.92	23.76	23.95	28.15	20.62	3.52	100.00	4.19	11.79	Nashik
2.34	17.96	38.81	29.42	12.74	1.07	100.00	5.25	24.16	Dhule
2.08	23.71	38.43	25.70	11.43	0.73	100.00	7.58	25.73	Jalgaon
2.87	29.20	22.57	25.36	19.00	3.87	100.00	4.96	11.47	Ahmadnagar
2.92	33.03	21.43	22.48	17.50	5.56	100.00	5.12	10.91	Pune
1.14	63.11	20.98	11.03	4.52	0.36	100.00	23.26	26.90	Satara
2.04	33.33	23.53	33.34	9.80	..	100.00	11.54	17.31	Sangli
3.34	15.03	29.77	30.87	19.80	4.53	100.00	2.78	12.84	Solapur
0.56	80.59	13.53	5.19	0.59	..	100.00	46.19	25.72	Kolhapur
2.24	24.09	34.88	25.95	13.37	1.71	100.00	6.82	22.65	Aurangabad
2.30	23.01	35.20	27.88	12.36	1.55	100.00	6.64	22.29	Jalna
2.74	17.77	30.89	30.32	18.57	2.45	100.00	3.97	16.40	Parbhani
2.45	27.33	30.58	26.57	13.08	2.44	100.00	6.12	17.66	Beed
2.78	11.70	30.03	38.04	18.62	1.61	100.00	2.86	15.90	Nanded
2.33	22.77	40.26	23.98	10.10	2.89	100.00	6.72	25.59	Osmanabad
1.72	55.08	14.35	18.24	11.08	1.25	100.00	10.65	12.63	Latur
2.88	13.52	28.55	35.63	19.69	2.61	100.00	3.44	14.30	Buldhana
2.88	13.12	31.41	32.30	20.55	2.62	100.00	3.39	12.77	Akola
3.56	11.72	23.65	31.55	29.27	3.81	100.00	2.27	9.79	Amravati
3.57	2.57	34.31	32.00	26.05	5.07	100.00	0.50	13.85	Yavatmal
2.68	18.59	31.75	30.63	17.68	1.35	100.00	8.37	17.12	Wardha
2.82	15.77	31.72	30.34	19.99	2.18	100.00	3.13	15.56	Nagpur
1.55	47.56	28.90	16.48	6.24	0.82	100.00	14.94	25.92	Bhandara
2.44	26.43	26.08	31.38	13.97	2.14	100.00	5.88	15.30	Chandrapur
2.79	23.57	26.49	28.70	18.21	3.03	100.00	4.54	13.77	Gadchiroli
2.65	24.80	28.95	26.62	16.79	2.84	100.00	5.12	15.72	Maharashtra State

नुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	(हेक्टरात) धारण जमिनीच्या क्षेत्राची टक्केवारी (अनुसूचित जमाती) (in hectare) of operational holdings (Scheduled Tribes) (1985-86)				शेतीविषयक काम करणाऱ्या दर व्यक्तीमागे कसलेले निव्वळ क्षेत्र (हेक्टरांत) Net area sown per agricultural worker (hectare) (1981-82)	सिंचनाखालील निव्वळ क्षेत्राची कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राशी टक्केवारी Percentage of net area irrigated to net area sown (1981-82)	सिंचनाखालील एकूण क्षेत्राची लागवडीखालील एकूण क्षेत्राशी टक्केवारी Percentage of gross irrigated area to gross cropped area (1981-82)	प्रत्यक्ष सिंचित क्षेत्राची निर्मित सिंचन क्षमतेची टक्केवारी Percentage of actual irrigated area to irrigated potential created (1980-81)
		निम्न मध्यम Semi-medium 2-4	मध्यम Medium 4-10	मोठे आणि अधिक 10 and above	एकूण Total				
(1)	(2)	(86)	(87)	(88)	(89)	(90)	(91)	(92)	(93)
1	बृहन्मुंबई ..	..	..	..	100.00	2.5	13.6	13.1	..
2	ठाणे ..	19.22	33.42	24.79	100.00	1.6	1.2	1.6	17.16
3	रायगड ..	19.01	28.65	24.41	100.00	2.3	5.0	5.2	33.13
4	रत्नागिरी ..	22.70	33.74	15.95	100.00	5.7	4.3	1.9	16.58
5	सिंधुदुर्ग ..	25.98	23.62	4.73	100.00	..	..	10.0	..
6	नाशिक ..	25.95	39.66	18.41	100.00	2.8	11.9	16.0	48.07
7	धुळे ..	33.22	31.05	6.32	100.00	2.3	8.8	11.8	20.01
8	अळगाव ..	32.61	29.71	4.37	100.00	1.9	12.7	15.7	7.42
9	अहमदनगर ..	24.90	39.44	19.23	100.00	3.6	17.4	20.6	52.95
10	पुणे ..	21.23	36.35	26.39	100.00	5.0	16.3	16.7	41.78
11	सातारा ..	21.04	24.68	4.12	100.00	4.6	22.5	20.9	46.35
12	सांगली ..	45.19	25.96	..	100.00	4.1	12.2	15.1	32.88
13	सोलापूर ..	24.77	35.19	24.72	100.00	3.9	15.8	15.0	44.92
14	कोल्हापूर ..	21.26	6.83	..	100.00	2.9	15.5	17.6	69.92
15	औरंगाबाद ..	29.93	32.96	7.64	100.00	4.1	10.1	14.7	24.17
16	जालना ..	31.45	30.73	8.89	100.00	..	..	11.2	..
17	परभणी ..	29.98	38.08	11.57	100.00	2.6	5.6	7.7	11.48
18	बीड ..	28.92	31.28	16.02	100.00	4.4	13.6	13.8	20.93
19	नांदेड ..	34.77	39.11	7.36	100.00	2.8	5.0	5.9	9.33
20	उस्मानाबाद ..	27.12	25.19	15.38	100.00	3.3	9.3	14.1	16.88
21	लातूर ..	28.16	38.50	10.06	100.00	..	..	6.7	..
22	बुलढाणा ..	33.42	37.08	11.76	100.00	2.2	4.4	5.2	9.09
23	अकोला ..	31.43	40.94	11.47	100.00	2.1	2.3	3.0	19.50
24	अमरावती ..	24.93	48.96	14.05	100.00	1.8	4.6	6.2	7.40
25	यवतमाळ ..	23.90	43.53	18.22	100.00	2.0	2.3	3.3	18.52
26	वर्धा ..	31.31	36.73	6.47	100.00	2.3	4.3	5.7	15.53
27	नागपूर ..	30.10	40.01	10.20	109.00	2.3	8.7	10.7	34.86
28	भंडारा ..	28.68	23.02	7.44	100.00	1.5	38.3	33.5	73.47
29	चंद्रपूर ..	34.16	33.16	11.50	100.00	2.5	16.8	15.9	58.91
30	गडचिरोली ..	28.17	37.99	15.53	100.00	..	..	19.6	..
महाराष्ट्र राज्य ..		27.13	36.80	15.23	100.00	2.7	10.8	12.5	35.03

* पुनर्रचित जिल्हाची माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Districtwise Selected Indicators—

दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे लाकडी नागरांची संख्या Number of wooden ploughs per 100 hectares of net area sown (1987)	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे लोखंडी नागरांची संख्या Number of iron ploughs per 100 hectares of net area sown (1987)	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे ट्रॅक्टरांची संख्या Number of tractors per 100 hectares of net area sown (1987)	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे कामासाठी वापरलेल्या गाई-बैलांची संख्या Number of working cattle per hundred hectares of net area sown (1987)	दर १०० हेक्टर कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रामागे कामासाठी वापरलेल्या म्हशी-रेड्यांची संख्या Number of working buffaloes per 100 hectares of net area sown (1987)	दर १,००० लोकसंख्येमागे दुभत्या गाई-म्हशींची संख्या Number of cows and buffaloes in milk per 1,000 human population (1987)	दर १०० लोकसंख्येमागे पशुधनाची संख्या Strength of livestock per 100 human popula- tion (1987)	दर चौरस किलो- मीटर भौगोलिक क्षेत्रामागे पशुधनाची (गो-जातीय) संख्या Livestock (bovine) per sq. km. of total (Geo- graphical area) (1987)	वनक्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी Percentage of forest area to total geographical area	District
(94)	(95)	(96)	(97)	(98)	(99)	(100)	(101)	(102)	(2)
2.2	1.3	0.29	17	0.5	9	2	119	6.3	Greater- Bombay
43.0	0.2	0.07	86	1.0	16	24	76	36.9	Thane
47.3	0.1	0.02	106	3.0	21	50	95	22.5	Raigad
66.4	0.1	Neg.	106	1.5	15	44	76	1.0	Ratnagiri
113.4	0.1	0.01	133	4.7	25	55	78	7.8	Sindhudurg
17.1	7.7	0.48	42	0.2	16	58	68	20.2	Nashik
15.5	3.8	0.35	42	0.1	21	63	66	29.8	Dhule
7.8	6.0	0.32	34	0.1	38	51	83	15.8	Jalgaon
3.2	7.6	0.27	26	0.1	31	70	60	11.1	Ahmadnagar
8.7	6.1	0.27	26	0.1	29	39	62	12.8	Pune
8.1	7.3	0.44	27	0.1	63	65	72	15.1	Satara
3.9	6.5	0.37	19	0.2	72	57	70	5.7	Sangli
2.3	4.5	0.09	15	0.1	30	57	48	2.4	Solapur
23.5	6.2	0.77	37	0.9	84	41	98	22.0	Kolhapur
3.5	5.7	0.15	33	0.1	130	62	59	8.8	Aurangabad
2.0	4.8	0.09	35	0.1	17	73	67	1.2	Jalna
7.8	4.4	0.06	32	0.1	26	75	79	3.4	Parbhani
0.5	3.9	0.05	30	0.1	33	87	73	2.0	Beed
14.2	2.0	0.02	31	..	37	71	86	11.2	Nanded
1.5	4.9	0.15	23	0.1	41	65	60	0.7	Osmanabad
7.3	4.7	0.11	29	0.1	39	57	77	0.2	Latur
1.4	6.0	0.14	34	0.1	23	67	72	16.1	Buldhana
3.4	4.0	0.11	28	..	18	53	66	8.2	Akola
6.3	4.0	0.11	29	..	17	51	57	29.3	Amravati
11.5	3.3	0.03	32	0.1	18	73	68	27.3	Yavatmal
7.3	3.7	0.04	29	..	16	65	75	13.9	Wardha
16.4	2.1	0.07	39	0.1	11	39	79	27.8	Nagpur
51.5	4.1	0.25	91	0.3	19	59	97	47.1	Bhandara
26.8	2.1	0.06	59	0.2	14	74	78	44.3	Chandrapur
52.3	2.1	0.09	112	0.9	11	127	41	85.8	Gadchiroli
11.6	4.7	0.19	36	0.2	26	49	70	19.8	Maharashtra State

* The information of the reorganised districts is not separately available.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	दर हेक्टर वनक्षेत्रामागे वनोत्पादनाचे मूल्य (रुपयात) Value of forest produce per hectare of forest area (Rs.)	शिखर व मध्यवर्ती-कृषि व बिगर कृषि पत संस्था Agricultural and non-agricultural credit-apex and central institutions				कृषि पत व बहुउद्देशीय संस्था Agricultural credit and multipurpose society			
			प्रति संस्था सभासद संख्या Number of members per institution (00)	पति संस्था मालकीचे भांडवल (कोटी रुपये) Owned capital per institution (In crore Rs.)	प्रति संस्था ठेवी (कोटी रुपये) Deposits per institution (In crore Rs.)	प्रति संस्था कर्ज (कोटी रुपये) Borrowings per institution (In crore Rs.)	प्रति संस्था सभासद संख्या Number of members per society	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल (कोटी रुपये) Owned capital per society (In '000' Rs.)	प्रति संस्था ठेवी (कोटी रुपये) Deposits per society (In '000' Rs.)	प्रति संस्था कर्ज (कोटी रुपये) Borrowings per society (In '000' Rs.)
(1)	(2)	(103)	(104)	(105)	(106)	(107)	(108)	(109)	(110)	(111)
1	बृहन्मुंबई	..	2,360	96.4	478.0	210.9	333	66.7	16.7	..
2	ठाणे	28.0	249	10.7	129.8	2.8	573	801.1	13.8	177.2
3	रायगड	22.1	338	3.9	43.7	0.7	295	41.6	0.2	97.7
4	रत्नागिरी	45.5	482	4.6	44.2	0.2	488	75.1	6.1	126.5
5	सिधुदुर्ग	63.5	232	4.0	28.6	0.2	500	104.9	4.0	242.9
6	नाशिक	47.1	239	12.6	122.9	43.6	455	346.7	3.8	1,129.0
7	धुळे	27.9	38	11.9	60.1	50.4	502	236.4	2.3	981.0
8	जळगाव	28.7	117	25.6	140.6	90.5	372	369.1	1.6	1,654.1
9	अहमदनगर	4.0	41	43.5	165.9	67.4	490	344.8	22.6	1,110.4
10	पुणे	11.4	71	18.4	220.6	0.5	406	234.4	4.5	667.3
11	सानास	2.8	569	10.4	137.6	4.6	436	183.1	0.9	539.8
12	सांगली	1.3	83	11.5	136.6	12.0	635	283.6	9.6	828.1
13	सोलापूर	0.9	158	7.3	47.1	11.5	360	191.5	5.8	700.1
14	कोल्हापूर	2.6	71	18.9	163.3	7.6	469	406.2	68.4	586.4
15	औरंगाबाद	20.0	13	10.5	40.0	65.1	342	125.9	3.8	741.4
16	जालना	..	8	4.2	17.9	26.9	343	86.5	4.5	573.1
17	परभणी	80.3	17	11.2	35.8	47.1	324	86.7	10.9	478.6
18	बीड	34.3	16	8.6	28.5	42.8	319	84.5	7.6	488.3
19	नांदेड	47.1	16	8.8	49.4	42.0	312	89.4	12.8	610.9
20	उस्मानाबाद	59.1	22	6.6	29.3	21.2	433	114.9	4.2	746.6
21	लातूर	..	59	7.5	34.1	33.5	375	102.1	0.9	686.3
22	बुलढाणा	11.9	89	6.8	33.5	11.9	490	111.7	3.3	583.8
23	अकोला	171.4	52	5.4	35.7	12.8	339	74.3	5.1	427.9
24	अमरावती	497.8	25	5.6	35.7	11.8	396	102.3	11.3	448.0
25	यवतमाळ	227.1	182	11.4	46.4	23.3	557	204.9	13.3	1,142.0
26	वर्धा	653.2	7	4.3	24.1	1.9	300	65.3	1.0	331.3
27	नागपूर	270.4	22	6.8	42.5	2.7	320	59.8	3.6	324.9
28	भंडारा	157.0	14	3.7	25.1	1.1	315	64.7	6.4	189.8
29	चंद्रपूर	92.7	14	3.8	28.9	1.3	275	103.1	9.4	222.0
30	गडचिरोली	202.5	3	0.8	12.6	0.7	550	106.6	6.0	227.0
महाराष्ट्र राज्य		129.5	378	20.1	115.3	44.1	402	172.4	9.9	647.8

*पुनर्रचित जिल्हांचा माहिती स्वतंत्रपणे उपलब्ध नाही.

Districtwise Selected Indicators—1986-87

विगर-कृषि पत संस्था Non-agricultural Credit Society				सहकारी पणन संस्था Co-operative Marketing Societies			सहकारी उत्पादक संस्था Co-operative productive enterprises			दर चालू कारखान्यांमार्गे कामगारांची संख्या	
प्रति संस्था सभासद संख्या	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल	प्रति संस्था ट्रेजी कर्ज	प्रति संस्था कर्ज	प्रति संस्था सभासद संख्या	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल	प्रति संस्था कर्ज	प्रति संस्था सभासद संख्या	प्रति संस्था मालकीचे भांडवल (हजार रुपये)	प्रति संस्था कर्ज	Number of factory workers per working factory	District
(112)	(113)	(114)	(115)	(116)	(117)	(118)	(119)	(120)	(121)	(122)	(2)
1,307	1,349.6	7,648.9	581.6	1,500	1,66,850.0	2,02,800.0	106	571.0	520.8	60	Greater Bombay
753	741.3	4,443.8	214.2	353	300.3	140.0	150	221.3	140.5	79	Thane
778	704.4	2,474.1	453.8	647	411.8	447.1	185	169.2	112.9	120	Raigad
1,274	937.1	3,127.4	403.2	462	561.5	146.2	297	180.7	264.1	39	Ratnagiri
522	406.5	1,221.7	191.3	583	825.0	41.7	184	81.1	71.4	23	Sindhudurg
914	1,172.3	3,294.7	754.9	692	512.8	410.3	171	561.6	368.7	47	Nashik
629	787.1	2,482.2	690.6	462	263.7	14.3	121	479.0	720.1	35	Dhule
1,184	968.2	4,403.0	490.6	571	350.5	92.4	139	339.8	470.4	44	Jalgaon
919	1,221.3	3,565.5	1,150.8	515	365.2	495.5	170	893.6	1,011.1	51	Ahmadnagar
934	1,109.2	7,503.0	387.2	703	697.3	337.8	81	198.2	199.6	60	Pune
823	907.2	2,995.8	320.1	1,636	1,690.9	490.9	151	386.5	318.9	63	Satara
726	559.7	4,243.5	607.0	800	1,073.3	686.7	203	832.4	699.3	38	Sangli
460	596.4	2,945.5	160.0	409	427.3	150.0	93	526.5	502.6	16	Solapur
902	506.1	2,944.9	387.7	4,478	3,239.1	339.1	241	952.0	693.6	41	Kolhapur
248	282.9	389.1	522.4	1,563	912.5	1,300.0	157	338.6	864.2	61	Aurangabad
351	577.2	1,735.1	1,064.9	3,143	771.4	557.1	194	776.0	866.7	40	Jalna
411	450.0	1,167.9	1,340.2	1,000	750.0	480.0	166	712.8	500.8	48	Parbhani
583	587.4	992.2	654.8	529	270.6	52.9	84	337.1	57.0	53	Beed
273	147.7	254.0	241.4	1,632	784.2	542.1	98	293.2	345.8	62	Nanded
449	644.9	1,301.0	1,016.3	300	160.0	100.0	126	367.4	281.0	51	Osmanabad
262	373.3	449.4	568.6	273	290.9	136.4	114	489.6	503.1	70	Latur
292	355.1	1,664.6	402.3	1,261	900.0	513.0	136	246.8	406.8	38	Buldhana
375	236.3	1,288.7	640.5	1,550	1,255.0	470.0	169	375.1	307.8	42	Akola
337	298.3	841.6	270.0	1,941	1,129.4	223.5	124	360.7	221.0	29	Amravati
243	214.8	387.8	264.4	2,571	1,221.4	100.0	221	370.5	267.5	54	Yavatmal
337	301.1	847.2	320.2	750	1,475.0	316.7	101	659.8	362.6	80	Wardha
714	374.7	1,253.7	125.7	895	6,831.6	4,473.7	93	293.1	221.0	44	Nagpur
449	593.2	1,346.6	442.4	679	761.5	323.1	115	152.3	159.0	12	Bhandara
256	385.3	303.8	504.7	500	825.0	383.3	126	44.5	31.9	57	Chandrapur
83	179.2	166.7	225.0	600	440.0	160.0	113	35.6	15.5	13	Gadchiroli
846	832.3	4,174.9	483.2	872	1,170.9	858.0	166	463.8	450.8	52	Maharashtra State

*The information of the reorganised districts is not separately available.

अनुक्रमांक	जिल्हा	दर लाख लोकसंख्येमागे कारखान्यातील कामगारांची संख्या	कारखान्यातील कामगारांची टक्केवारी	वस्तुनिर्माण उद्योगातील कर्मचाऱ्यांचे प्रति कर्मचाऱी वार्षिक उत्पन्न (रुपयांत)	विद्युतीकरण झालेल्या शहरे व गावांची एकूण शहरे व गावांशी टक्केवारी	घरगुती विजेचा दरडोई वापर (किलोवॅट तास)	उद्योग-धंद्यासाठी विजेचा दरडोई वापर (किलोवॅट तास)	दर लाख लोकसंख्येमागे मोटार वाहनांची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे रस्त्यांची लांबी (कि. मी.)	दर १०० चौरस किलोमीटर भौगोलिक क्षेत्रामागे रस्त्यांची लांबी (कि. मी.)
Serial No.		Number of factory workers per lakh of population	Percentage of factory workers	Per employee Annual earnings of employees in manufacturing industries (in Rs.)	Percentage of towns and villages electrified to total number of towns and villages (1987-88)	Domestic consumption of electricity per capita (kwh) (1987-88)	Industrial consumption of electricity per capita (kwh) (1987-88)	Motor vehicles per lakh of population	Road length per lakh of population (km.)	Road length per 100 sq. km. of geographical area (km.)
(1)	(2)	(123)	(124)	(125)	(126)	(127)	(128)	(129)	(130)	(131)
1	बृहन्मंबई ..	4,677	41.81	39,980	100.0	198.82	419.73	5,799	0.5	8.1
2	ठाणे ..	2,862	10.35	45,974	100.0	73.83	557.46	2,860	127.4	54.4
3	रायगड ..	813	1.27	41,984	100.0	38.52	557.26	1,338	219.5	54.7
4	रत्नागिरी ..	323	0.50	19,851	100.0	23.54	34.02	1,037	267.9	57.3
5	सिंधुदुर्ग ..	280	0.24	6,584	100.0	23.26	27.88	835	330.6	42.5
6	नाशिक ..	1,380	4.18	27,298	100.0	29.21	104.61	4,874	345.7	62.5
7	धुळे ..	471	0.98	14,346	100.0	18.28	28.82	1,766	391.8	76.8
8	जळगाव ..	859	2.29	17,688	100.0	27.10	60.39	2,398	312.2	79.9
9	अहमदनगर ..	747	2.07	16,532	100.0	21.53	68.86	2,884	378.7	70.1
10	पुणे ..	2,877	12.32	39,559	100.0	56.36	218.38	8,118	195.2	61.1
11	सातारा ..	742	1.57	21,813	100.0	23.82	35.71	2,262	362.5	83.1
12	सांगली ..	816	1.53	21,016	100.0	23.83	61.62	2,742	368.9	91.3
13	सोलापूर ..	971	2.61	12,051	100.0	18.28	68.02	2,198	323.7	66.3
14	कोल्हापूर ..	1,311	3.28	19,437	100.0	32.55	123.81	3,662	203.4	75.9
15	औरंगाबाद ..	1,446	2.33	22,528	100.0	27.55	134.89	4,097	243.4	43.6
16	जालना ..	475	0.50	8,496	100.0	15.08	30.30	1,087	249.4	38.9
17	परभणी ..	286	0.48	9,202	100.0	12.21	19.43	728	296.7	51.4
18	बीड ..	315	0.46	16,398	100.0	12.49	10.97	830	326.5	51.1
19	नांदेड ..	418	0.74	15,024	100.0	16.92	23.20	1,056	376.8	72.1
20	उस्मानाबाद ..	127	0.13	9,831	100.0	12.44	15.81	493	335.7	53.8
21	लातूर ..	149	0.20	10,812	100.0	14.57	19.95	775	272.7	55.7
22	बुलडाणा ..	352	0.55	9,231	100.0	24.59	23.29	1,042	203.7	37.2
23	अकोला ..	608	1.13	11,071	100.0	23.42	31.65	1,880	198.9	39.7
24	अमरावती ..	354	0.68	10,054	100.0	26.42	19.14	2,151	202.2	35.9
25	यवतमाळ ..	378	0.76	9,863	100.0	18.70	24.58	1,014	258.8	38.0
26	वर्धा ..	881	0.85	14,524	100.0	29.30	46.10	1,576	225.9	39.2
27	नागपूर ..	1,692	4.54	15,643	100.0	45.16	161.91	5,928	182.7	56.2
28	भंडारा ..	258	0.50	10,099	100.0	44.58	110.09	1,129	292.4	69.2
29	चंद्रपूर ..	817	1.17	23,548	100.0	19.06	451.57	1,568	306.8	47.5
30	गडचिरोली ..	104	0.07	21,653	100.0	22.90	18.37	313	456.1	21.6
	महाराष्ट्र राज्य	1,533	100.00	32,808	100.0	53.36	167.75	3,092	237.4	57.1

Districtwise Selected indicators—

दर १०० चौरस किलोमीटर भौगोलिक क्षेत्रामागे लोहमार्गाची लांबी (कि.मी.)	दर लाख लोकसंख्येमागे लोहमार्गाची लांबी (कि.मी.)	दर लाख लोकसंख्येमागे टपाल व तार कार्यालयांची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे टपाल पेटघांती संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे टेलिफोनची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे व्यापारी बँकांची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे सहकारी बँकांची संख्या	दर लाख लोकसंख्येमागे नगरपालिका क्षेत्रातील लोकसंख्येमागे जिल्हा परिषदांचे खर्च (लाख रुपयात)	दर लाख लोकसंख्येमागे नगरपालिका क्षेत्रातील लोकसंख्येमागे जिल्हा परिषदांचे उपन्न (लाख रुपयात)	प्रति आस्थापना रोजगार (आर्थिक गणना)	दर लाख लोकसंख्येमागे आस्थापनांची संख्या (आर्थिक गणना)	Distriet
Railway kilo- meterage per 100 sq. km. of geo- graphical area(km). (1987-88)	Railway kilo- meterage per lakh of population (1987-88)	Number of post tele- graph offices per lakh of population	Number of letter boxes per lakh of population	Number of tele- phones per lakh of population (Mar- 1989)	Number of commer- cial banks per lakh of population (1987)	Number of Co-opera- tive banks per lakh of population (1987)	Expendi- ture of Zilla Parishads per lakh non- municipal population (Lakh Rs.) (1989)	Reccipts of Zilla Parishads per lakh non- municipal population (Lakh Rs.) (1989)	Employ- ment per establist- ment (Economic census 1980)	Number of establist- ments per lakh of population (Economic census 1980)	
(132)	(133)	(134)	(135)	(136)	(137)	(138)	(139)	(140)	(141)	(142)	(2)
16.5	1.0	5	24	5,629	11.0	1.2	..	..	23	1,847	Greater Bombay
3.0	7.1	10	52	960	7.0	2.0	361	365	20	1,111	Thane
2.7	11.0	30	115	385	7.4	3.0	403	415	12	858	Raigad
..	..	43	123	300	6.9	3.6	469	493	8	911	Ratnagiri
..	..	47	135	253	7.7	4.4	590	584	*	*	Sindhudurg
1.7	7.9	19	66	691	6.1	6.3	414	422	16	773	Nashik
0.2	1.3	24	58	329	5.1	5.6	345	359	11	592	Dhule
4.4	17.3	15	33	378	5.9	10.2	401	393	13	617	Jalgaon
1.2	6.4	13	32	405	6.0	7.5	584	596	14	617	Ahmadnagar
2.0	6.6	19	61	1,596	8.9	4.8	466	460	19	905	Pune
1.3	5.7	32	103	352	5.9	6.9	434	428	12	672	Satara
2.0	8.1	24	56	480	8.0	7.4	399	393	13	723	Sangli
3.0	15.0	20	46	373	6.7	4.0	385	382	13	981	Solapur
0.5	1.3	20	53	622	7.4	5.9	639	643	14	963	Kolhapur
1.7	9.6	20	63	497	7.0	6.1	440	433	14	453	Aurangabad
1.2	7.8	15	57	213	5.9	4.3	348	357	*	*	Jalna
2.6	15.5	16	50	177	5.6	6.2	359	357	9	659	Parbhani
0.4	2.9	20	56	165	5.6	4.2	409	408	10	507	Beed
2.2	11.5	22	58	195	5.6	6.1	424	425	10	576	Nanded
0.9	5.9	30	60	123	5.7	6.3	421	419	9	550	Osmanabad
0.8	3.9	24	54	211	5.9	5.5	410	399	*	*	Latur
0.9	5.0	20	81	238	5.6	6.7	866	687	9	632	Buldara
3.4	17.1	20	72	316	6.9	5.0	409	407	11	616	Akola
1.2	7.0	23	64	382	6.5	5.4	438	429	11	678	Amravati
1.0	7.0	18	61	183	5.8	4.7	500	485	10	549	Yavatmal
2.4	14.0	18	82	286	6.6	4.5	393	396	13	695	Wardha
3.8	12.6	12	38	758	7.7	3.3	503	502	17	905	Nagpur
3.2	13.7	14	49	179	5.7	2.5	360	360	15	503	Bhandara
3.2	21.0	19	76	221	8.0	2.9	411	429	12	488	Chandrapur
0.1	1.4	21	79	123	5.1	3.3	421	443	*	*	Gadchiroli
1.8	7.5	18	57	1,194	7.2	4.7	444	445	15	877	Maharashtra State

*The information of the reorganised districts is not separately available.

१. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या :

१.१. ह्या विभागात १९८१ च्या जनगणनेवर आधारित अंतिम माहितीचे तक्ते दिले आहेत. यामध्ये लोकसंख्या, दशवर्षीय चढ-उतार, शहरे व गावे, साक्षरता, अनुसूचित जाती व जमाती, काम करणारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण इत्यादी विषयी माहिती दिली आहे.

१.२. १९८१ च्या जनगणनेमध्ये वापरलेल्या संकल्पना व व्याख्यानानुसार 'गाव' हे ठराविक सीमा असलेले व जमिनीचे स्वतंत्रपणे अभिलेख उपलब्ध असलेले महमुली गाव होय. वाड्या किंवा पाडे यांस गावे मानण्यात आलेले नाही. फक्त ह्यास वनव्याप्त गावांचा अपवाद आहे. ही ठिकाणे म्हणजे राखीव जंगलातील लोकसंख्या असलेली ठिकाणे होत. त्यात मुख्यतः जंगल कामगार व त्यांच्या कुटुंबातील व्यक्तींचा समावेश आहे व त्यास गावे असे संबोधण्यात आले आहे. 'वस्ती असलेल्या गावात', 'वस्ती असलेल्या महमुली' व 'वस्ती असलेल्या वनव्याप्त' गावांचा समावेश आहे. "वस्ती नसलेल्या" गावात कोणत्याही प्रकारची लोकवस्ती नसलेल्या महमुली गावांचा समावेश आहे. १९८१ च्या जनगणनेनुसार शहर किंवा नागरी विभागाची व्याख्या खालीलप्रमाणे करण्यात आली आहे :—

(१) ज्या ठिकाणी नगरपालिका, कटक मंडळ किंवा मुलगी वस्ती आहे असे किंवा.

(२) ५,००० किंवा त्याहून अधिक लोकवस्ती असलेले व ज्यातील कमीतकमी तीन-चतुर्थांश पुरुष कामगार विंगर शेती व्यवसायात गुंतले आहेत असे ठिकाण.

१९८१ च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्रातील लोकसंख्याविषयक तक्ते भारत सरकारने प्रसिद्ध केलेल्या "भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र पुरवणी प्रबंध १" मध्ये उपलब्ध आहेत.

१९८१ च्या जनगणनेनुसार खालीलप्रमाणे व्याख्या करण्यात आल्या आहेत.—

(१) काम.—"काम" ह्या शब्दाची व्याख्या कोणत्याही आर्थिक उत्पादक कार्यात सहभाग, अशी असून त्याचे स्वरूप बौद्धिक किंवा शारीरिक श्रम असे आहे. "काम" ह्यात फक्त प्रत्यक्ष केलेल्या कामाचा अंतर्भाव नसून प्रभावी देखरेख व कामाचे मार्गदर्शन याचाही समावेश आहे.

(२) काम करणारे.—संदर्भ वर्षात अगदी काहीवेळ काम केले असले तरी त्या व्यक्तीस काम करणारे असे समजण्यात आले :—

(अ) मुख्यतः काम करणारे.—एखाद्या व्यक्तीने गेल्या वर्षात ६ महिने किंवा जास्त किंवा १८३ दिवस किंवा त्याहून जास्त दिवस काम केले असल्यास त्या व्यक्तीस मुख्यतः काम करणारी व्यक्ती असे संबोधण्यात आले.

(ब) सीमांतिक कामगार.—एखाद्या व्यक्तीने गेल्या वर्षात सहा महिन्यांपेक्षा किंवा १८३ दिवसांपेक्षा कमी दिवस काम केले असेल तर त्या व्यक्तीस सीमांतिक कामगार म्हणून संबोधण्यात आले.

(३) काम न करणारे.—जनगणनेच्या संदर्भ दिवसाचे आधी एक वर्षाच्या संदर्भकाळात एखाद्या व्यक्तीने अजिवात काम केले नसेल अशा व्यक्तीस काम न करणारी व्यक्ती असे संबोधण्यात आले. जी व्यक्ती मुख्यत्वे स्वतःच्या कुटुंबासाठी कामे करणे वगैरे घरागुती कामांमध्ये गुंतलेली असेल किंवा एखादा मुलगा किंवा मुलगी जी प्रामुख्याने एखाद्या संस्थेत शिकत असताना कुटुंबाला आर्थिक मदत करते परंतु जी पूर्णवेळ काम करीत नाही अशा व्यक्तीस "काम करणारी व्यक्ती" असे संबोधण्यात आले नाही. तसेच एखाद्या व्यक्तीस घरभाडे किंवा निवृत्ती वेतन अशा स्वरूपातच उत्पन्न मिळते व ज्यासाठी त्या व्यक्तीस कोणतेही काम करावे लागत नाही अशा व्यक्तीस "काम करणारी व्यक्ती" असे संबोधण्यात येत नाही.

A-134—11.

Area and Population :

1.1. Final figures of 1981 Population Census are presented in this section. Data on population decadal variation, towns and villages, literacy, scheduled castes and tribes, classification of workers as per occupational classification etc. are given in various tables.

1.2. According to the definitions and concepts used for the 1981 census, a 'village' is a revenue village having a defined boundary and separate land records. Hamlets, wadies or padas have not been treated as separate villages. Forest villages make an exception. They are population centres situated within reserved forest areas. Their population mainly consists of forest labourers and their families. Such population centres within reserved forest areas are also treated as villages. Number of 'inhabited villages' denote number of 'inhabited revenue villages' and 'inhabited forest villages'. The 'uninhabited villages' are the revenue villages but did not have any residential population. For the purpose of 1981 Census a town or an urban area was defined as a place which has:—

(i) a municipal body, a cantonment or civil lines; or

(ii) a population of 5,000 or over and at least three-fourth or more of male workers engaged in non-agricultural pursuits.

The general population, 1981 tables concerning Maharashtra, are published by the Government of India, in "Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra Paper 1 Supplement."

Definitions as adopted in the 1981 census are reproduced below :—

(1) *Work*—was defined as participation in economically productive activity, such participation may be mental or physical in nature. Work involves not only actual work but also effective supervision and direction of work.

(2) *Worker*—in 1981 Census a worker was one who had engaged himself in work for at least sometime during the reference year :—

(a) *Main worker*—is a person who during last year put in work for six months or more or for 183 days or more.

(b) *Marginal worker*—is a person who did work during last year for less than six months (183 days).

(3) *Non-worker*—was one who did not engage himself at all in work throughout the whole reference period of one year preceding the date of enumeration. A person who is engaged primarily in household duties such as working for one's own household or a boy or a girl who is primarily a student attending an institution, even if such a person helps the family's economic activity but not as full-time worker was not treated as worker. A person who merely receives income such as rent or pension and who does not have to work for receiving that income has not been treated as worker.

(४) घरगुती उद्योग.—कुटुंब प्रमुख किंवा प्रामुख्याने कुटुंबातील व्यक्तींनी शहरी भागात स्वतःच्या घराच्या परिसरात व ग्रामीण भागात खेड्यात चालविलेला उद्योग म्हणजे “घरगुती उद्योग” होय. घरगुती उद्योग हा नोंदणी झालेल्या कारखान्याप्रमाणे चालविण्यात येत नाही व त्यात उत्पादन, प्रक्रिया, सेवा, दुरुस्ती व विक्री यांचा संबंध असतो.

(५) शेतकरी.—यात स्वतःची जमीन कसणारे व दुसऱ्यांची जमीन कसणारे अशा दोन्हींचा अंतर्भाव होतो.

(६) शेतमजूर.—यात शेतावर मजुरीवर/वेतनावर काम करणारे परंतु ज्यांचा जमिनीवर कोणत्याही प्रकारचा मालकी हक्क नाही अशांचा समावेश होतो.

(७) व्यवसाय.—ज्यास उद्योग म्हणता येईल अशा आर्थिक उत्पादनांच्या कोणत्याही शाखेत जेव्हा एखादी व्यक्ती स्वतः काम करते त्यास तिचा व्यवसाय समजण्यात येते.

(८) उद्योग.—म्हणजे आर्थिक उत्पादन कार्यातील एखादी शाखा ज्यात कामगार काम करतो.

(९) मालक.—मोवदला देऊन एक किंवा जास्त व्यक्तींकडून काम करवून घेणाऱ्या व्यक्तीस मालक असे समजण्यात येते.

(१०) कामगार.—जी व्यक्ती नगद किंवा वस्तुरूपाने मोवदला घेऊन दुसऱ्यांसाठी वेतनावर किंवा मजुरीवर काम करते ती कामगार व्यक्ती होय.

(११) एकटा कामगार.—जी व्यक्ती काही नैमित्तिक कारणां-व्यतिरिक्त मोवदला देऊन इतरांकडून काम करवून घेत नाही किंवा कुटुंबातील इतर व्यक्तींच्या मदतीने काम करत नाही किंवा कोणत्याही सहकारी संस्थेची सभासद म्हणून काम करीत नाही अशा व्यक्तीस ‘एकटा कामगार’ असे संबोधण्यात येते.

(१२) कौटुंबिक कामगार.—कुटुंबाच्या उद्योगात जी व्यक्ती नगद किंवा वस्तुरूपात वेतन किंवा मजुरी न घेता कुटुंबातील इतर व्यक्तींवर काम करते ती “कौटुंबिक कामगार” म्हणून समजण्यात येते.

(4) *Household Industry*— is defined as an industry conducted by the head of the household himself or mainly by members of households at home or within the village in rural areas and only within the premises of the house where the household lives in urban areas. It should not be run on the scale of registered factory and relates to production, processing, servicing, repairing or making and selling of goods.

(5) *Cultivator*—includes both owner cultivators and tenant cultivators.

(6) *Agricultural labourer*—covers all other persons working on land as labourers on wages without holding any right upon the land.

(7) *Occupation*—of a worker is the function which he personally performs by engaging himself in work in any branch of economic activity which is called his industry.

(8) *Industry*—is defined as a sector of economic activity on which a worker is engaged.

(9) *Employer*—is a person who hires one or more persons in his work.

(10) *Employee*—is a person who works for others for wages or salary in cash or kind.

(11) *A single worker*—is a person who is doing his work without employing others except casually and without the help of other members of his family except casually, or a participation in work as a member of a co-operative.

(12) *A family worker*—is a person who is doing his work in a family enterprise along with other members of the family without wages or salary in cash or kind.

1. क्षेत्रफळ व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.1

१९८१ च्या जनगणनेनुसार क्षेत्रफळ व लोकसंख्या

Area and population according to 1981 Population Census

अ.क्र.मांक Serial No.	जिल्हा (2)	एकूण ग्रामीण नागरी (3)	क्षेत्रफळ चौ. कि. मी. मध्ये Area in Sq. Km. (4)	लोकसंख्या दर चौ.कि.मी. मागे Population per Sq. Km. (5)	तालुक्यांची संख्या No. of talukas (6)	खेड्यांची संख्या Number of villages		शहरांची संख्या No. of towns (9)	कुटुंबे House holds (10)	लोकसंख्या Population			Total Rural Urban (3)	District (2)
						वस्ती असलेली Inhabited (7)	वस्ती नसलेली Uninhabited (8)			एकूण Persons (11)	पुरुष Males (12)	स्त्रिया Females (13)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	ए	603.0	13,671	3	..	..	1	16,24,535	82,43,405	46,52,646	35,90,759	T	Greater Bombay
		ग्रा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	R	
		ना	603.0	13,671	..	..	..	..	1	16,24,535	82,43,405	46,52,646	35,90,759	
2	ठाणे	ए	9,558.0	351	13	1,746	27	34	6,55,516	33,51,562	17,79,645	15,71,917	T	Thane
		ग्रा	9,325.6	200	..	1,746	27	..	3,50,289	18,65,342	9,65,472	8,99,870	R	
		ना	232.4	6,395	..	..	..	34	3,05,227	14,86,220	8,14,173	6,72,047	U	
3	रायगड	ए	7,148.0	208	14	1,827	58	16	2,93,146	14,86,452	7,26,512	7,59,940	T	Raigad
		ग्रा	7,014.7	182	..	1,827	58	..	2,50,736	12,76,576	6,16,281	6,60,295	R	
		ना	133.3	1,574	..	..	..	16	42,410	2,09,876	1,10,231	99,645	U	
4	रत्नागिरी	ए	13,054.0	162	15	2,038	5	13	4,31,386	21,11,311	9,43,395	11,67,916	T	Ratnagiri
		ग्रा	12,940.1	150	..	2,038	5	..	3,97,540	19,40,394	8,57,891	10,82,503	R	
		ना	113.9	1,501	..	..	..	13	33,846	1,70,917	85,504	85,413	U	
5	नाशिक	ए	15,530.0	193	13	1,742	4	19	5,09,654	29,91,739	15,44,532	14,47,207	T	Nashik
		ग्रा	15,185.6	136	..	1,742	4	..	3,50,622	20,63,594	10,53,194	10,10,400	R	
		ना	344.4	2,695	..	..	..	19	1,59,032	9,28,145	4,91,338	4,36,807	U	
6	धुळे	ए	13,150.0	156	10	1,516	16	7	3,56,833	20,50,294	10,43,140	10,07,154	T	Dhule
		ग्रा	13,048.1	126	..	1,516	16	..	2,89,542	16,50,113	8,34,193	8,15,920	R	
		ना	101.9	3,927	..	..	..	7	67,291	4,00,181	2,08,947	1,91,234	U	
7	जळगाव	ए	11,765.0	223	13	1,475	27	15	4,78,415	26,18,274	13,42,963	12,75,311	T	Jalgaon
		ग्रा	11,494.7	171	..	1,475	27	..	3,64,170	19,60,017	10,01,694	9,58,323	R	
		ना	270.3	2,435	..	..	..	15	1,14,245	6,58,257	3,41,269	3,16,988	U	
8	अहमदनगर	ए	17,048.0	159	13	1,503	2	8	4,77,357	27,08,309	13,82,632	13,25,677	T	Ahmednagar
		ग्रा	16,870.8	140	..	1,503	2	..	4,13,799	23,56,941	11,96,669	11,60,272	R	
		ना	177.2	1,983	..	..	..	8	63,558	3,51,368	1,85,963	1,65,405	U	
9	पुणे	ए	15,642.0	266	14	1,753	15	26	7,67,495	41,64,470	21,50,088	20,14,382	T	Pune
		ग्रा	15,021.3	146	..	1,753	15	..	3,89,007	21,93,388	11,03,277	10,90,111	R	
		ना	620.7	3,176	..	..	..	26	3,78,488	19,71,082	10,46,811	9,24,271	U	

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
10	सातारा	ए	10,484.0	194	11	1,417	20	10	3,82,516	20,38,677	9,89,122	10,49,555	T	Satara
		आ	10,130.0	175	..	1,417	20	..	3,31,066	17,72,885	8,50,402	9,22,483	R	
		ना	354.0	751	..	..	..	10	51,450	2,65,792	1,38,720	1,27,072	U	
11	सांगली	ए	8,572.0	214	8	708	2	8	3,30,677	18,31,212	9,31,187	9,00,025	T	Sangli
		आ	8,272.1	174	..	708	2	..	2,57,435	14,37,123	7,25,872	7,11,251	R	
		ना	299.9	1,314	..	..	..	8	73,242	3,94,089	2,05,315	1,88,774	U	
12	सोलापूर	ए	15,017.0	174	11	1,104	6	10	4,62,910	26,10,144	13,44,147	12,65,997	T	Solapur
		आ	14,678.2	126	..	1,104	6	..	3,26,369	18,42,678	9,46,125	8,95,953	R	
		ना	338.8	2,265	..	..	..	10	1,36,541	7,67,466	3,97,422	3,70,044	U	
13	कोल्हापूर	ए	8,047.0	311	12	1,200	18	12	4,47,786	25,06,330	12,73,881	12,32,449	T	Kolhapur
		आ	7,855.3	240	..	1,200	18	..	3,32,581	18,84,308	9,45,621	9,38,687	R	
		ना	191.7	3,245	..	..	..	12	1,15,205	6,22,022	3,28,260	2,93,762	U	
14	औरंगाबाद	ए	16,305.0	149	12	1,959	80	10	4,39,124	24,33,420	12,49,632	11,83,788	T	Aurangabad
		आ	16,165.2	117	..	1,959	80	..	3,43,975	18,95,885	9,65,377	9,30,508	R	
		ना	139.8	3,845	..	..	..	10	95,149	5,37,535	2,84,255	2,53,280	U	
15	परभणी	ए	12,561.0	146	8	1,615	37	12	3,37,854	18,29,378	9,29,638	8,99,740	T	Parbhani
		आ	12,339.5	120	..	1,615	37	..	2,76,762	14,86,556	7,52,408	7,34,148	R	
		ना	221.5	1,548	..	..	..	12	61,092	3,42,822	1,77,230	1,65,592	U	
16	बीड	ए	11,085.0	134	7	1,256	12	7	2,70,999	14,86,030	7,55,971	7,30,059	T	Beed
		आ	10,850.1	116	..	1,256	12	..	2,30,281	12,56,259	6,36,075	6,20,184	R	
		ना	234.9	978	..	..	..	7	40,718	2,29,771	1,19,896	1,09,875	U	
17	नांदेड	ए	10,502.0	167	8	1,425	56	11	3,08,296	17,49,334	8,92,417	8,56,917	T	Nanded
		आ	10,290.9	138	..	1,425	56	..	2,52,596	14,21,485	7,21,514	6,99,971	R	
		ना	211.1	1,553	..	..	..	11	55,700	3,27,849	1,70,903	1,56,946	U	
18	उस्मानाबाद	ए	14,210.0	157	11	1,527	27	13	3,85,912	22,30,620	11,39,197	10,91,423	T	Osmanabad
		आ	13,894.0	136	..	1,527	27	..	3,26,205	18,87,383	9,59,644	9,27,739	R	
		ना	316.0	1,086	..	..	..	13	59,707	3,43,237	1,79,553	1,63,684	U	
19	बुलढाणा	ए	9,661.0	156	5	1,273	127	9	2,83,353	15,08,777	7,70,833	7,37,944	T	Buldhana
		आ	9,602.5	128	..	1,273	127	..	2,33,334	12,29,791	6,25,988	6,03,803	R	
		ना	58.5	4,769	..	..	..	9	50,019	2,78,986	1,44,845	1,34,141	U	

20	अकोला	ए	10,575.0	173	6	1,546	197	9	3,37,724	18,26,952	9,37,824	8,59,128	T	Akola
		श	10,425.5	132	..	1,546	197	..	2,59,906	13,72,290	7,01,592	6,70,698	R	
		ना	149.5	3,041	..	..	..	9	77,818	4,54,662	2,36,232	2,18,430	U	
21	अमरावती	ए	12,212.0	152	6	1,698	301	12	3,50,796	18,61,410	9,61,564	8,99,846	T	Amravati
		श	12,052.2	109	..	1,698	301	..	2,54,933	13,16,911	6,78,517	6,38,394	R	
		ना	159.8	3,407	..	..	..	12	95,863	5,44,499	2,83,047	2,61,452	U	
22	यवतमाळ	ए	13,584.0	128	5	1,751	254	8	3,30,557	17,37,423	8,87,236	8,50,187	T	Yavatmal
		श	13,516.5	109	..	1,751	254	..	2,82,664	14,75,288	7,50,301	7,24,987	R	
		ना	67.5	3,883	..	..	..	8	47,893	2,62,135	1,36,935	1,25,200	U	
23	वर्धा	ए	6,310.0	147	3	1,015	356	6	1,82,710	9,26,618	4,75,696	4,50,922	T	Wardha
		श	6,280.2	111	..	1,015	356	..	1,39,378	6,95,108	3,55,774	3,39,334	R	
		ना	29.8	7,769	..	..	..	6	43,332	2,31,510	1,19,922	1,11,588	U	
24	नागपूर	ए	9,931.0	261	5	1,658	216	16	4,90,793	25,88,811	13,45,377	12,43,434	T	Nagpur
		श	9,599.8	117	..	1,658	216	..	2,24,168	11,19,532	5,77,082	5,42,450	R	
		ना	331.2	4,436	..	..	..	16	2,66,625	14,69,279	7,68,295	7,00,984	U	
25	भंडारा	ए	9,213.0	199	3	1,624	150	7	3,53,719	18,37,577	9,20,159	9,17,418	T	Bhandara
		श	9,139.9	175	..	1,624	150	..	3,08,375	15,96,823	7,97,396	7,99,427	R	
		ना	73.1	3,293	..	..	..	7	45,344	2,40,754	1,22,763	1,17,991	U	
26	चंद्रपूर	ए	25,923.0	79	6	2,978	476	8	4,00,892	20,55,642	10,45,692	10,09,950	T	Chandrapur
		श	25,809.4	70	..	2,978	476	..	3,48,604	17,93,907	9,08,497	8,85,410	R	
		ना	113.6	2,304	..	..	..	8	52,288	2,61,735	1,37,195	1,24,540	U	
महाराष्ट्र राज्य	..	ए	3,07,690.0	204	235	39,354	2,479	307	1,16,90,955	6,27,84,171	3,24,15,126	3,03,69,045	T	Maharashtra State
		श	3,01,802.2	135	..	39,354	2,479	..	75,34,337	4,07,90,577	2,05,27,456	2,02,63,121	R	
		ना	5,887.8	3,735	..	..	..	307	41,56,618	2,19,93,594	1,18,87,670	1,01,05,924	U	

साधार.—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-ब.

Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-B.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्र./TABLE No. 1.2

अनुसूचित जातीची लोकसंख्या/Scheduled Caste Population

जनगणना/Population Census, 1981

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	ग्रामीण Rural			नागरी Urban			एकूण Total			अनुसूचित जमातीची एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Scheduled Castes as percentage total of population			District (2)
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	
1	मुह-मुंबई	..	..	..	3,99,076	2,16,081	1,82,995	3,99,076	2,16,081	1,82,995	4.84	4.64	5.10	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	..	54,286	29,177	25,109	83,825	44,498	39,327	2.50	2.50	2.50	Thane
3	रायगड	..	..	..	7,622	3,970	3,652	25,182	12,794	12,388	1.69	1.76	1.63	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	3,744	1,913	1,831	45,132	21,552	23,580	2.14	2.28	2.02	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	..	68,769	35,845	32,924	1,85,859	95,368	90,491	6.21	6.17	6.25	Nashik
7	धुळे	..	..	..	21,534	11,207	10,327	85,735	43,580	42,155	4.18	4.18	4.19	Dhule
8	जळगाव	..	..	..	36,527	18,832	17,695	1,54,227	78,566	75,661	5.89	5.85	5.93	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	..	33,886	17,383	16,503	2,87,707	1,46,811	1,40,896	10.62	10.62	10.63	Ahmadnagar
10	पुणे	..	..	..	1,89,983	98,376	91,607	3,13,797	1,61,742	1,52,055	7.54	7.52	7.55	Pune
11	सातारा	..	..	..	22,032	11,306	10,720	1,26,630	63,235	63,395	6.21	6.39	6.04	Satara
12	सांगली	..	..	..	44,688	23,126	21,562	2,04,352	1,04,141	1,00,211	11.16	11.18	11.13	Sangli
13	सोलापूर	..	..	..	85,753	44,491	41,262	3,73,083	1,91,587	1,81,496	14.29	14.25	14.34	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	..	65,321	34,085	31,236	3,02,649	1,55,060	1,47,589	12.08	12.17	11.98	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	28,800	15,333	13,467	1,50,436	77,102	73,334	6.18	6.17	6.19	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	..	..	..	19,050	9,758	9,292	1,06,466	53,810	52,656	5.82	5.79	5.85	Parbhani
18	बीड	..	..	..	16,752	8,583	8,169	1,70,482	86,421	84,061	11.47	11.43	11.51	Beed
19	नांदेड	..	..	..	20,345	10,696	9,649	1,97,709	1,00,433	97,276	11.30	11.25	11.35	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	38,111	91,951	18,160	3,42,461	1,74,475	1,67,986	15.35	15.32	15.39	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	..	..	..	16,455	8,576	7,879	93,227	47,529	45,698	6.18	6.17	6.19	Buldhana
23	अकोला	..	..	..	24,696	12,633	12,063	1,00,616	51,071	49,545	5.51	5.45	5.57	Akola
24	अमरावती	..	..	..	36,978	19,103	17,875	1,12,754	58,080	54,674	6.06	6.04	6.08	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	..	16,921	8,736	8,185	85,985	43,657	42,328	4.95	4.92	4.98	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	..	12,438	6,387	6,051	36,412	18,783	17,629	3.93	3.95	3.91	Wardha
27	नागपूर	..	..	..	98,204	50,957	47,247	1,82,395	94,494	87,901	7.05	7.02	7.07	Nagpur
28	भंडारा	..	..	..	30,063	15,108	14,955	1,79,244	89,547	89,697	9.75	9.73	9.78	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	..	21,791	11,356	10,435	1,34,322	68,681	65,641	6.53	6.57	6.50	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		30,65,938	15,56,129	15,09,809	14,13,825	7,42,969	6,70,856	44,79,763	22,99,098	21,80,655	7.14	7.09	7.18	Maharashtra State

* वेगळी उपलब्ध नाही / Not available separately.

आधारः—भारताची जनगणना १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन ब

Source:—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II B.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.3

अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या/Scheduled Tribes Population

जनगणना/Population Census, 1981

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	ग्रामीण Rural			नागरी Urban			एकूण Total	अनुसूचित जमातीची एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Percentage of Scheduled Tribes as total to population			District (2)		
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	बृहन्मंदई	..	..	..	84,073	46,140	37,933	84,073	46,140	37,933	1.02	0.99	1.06	Greater Bombay
2	ठाणे	6,92,722	3,49,590	3,43,132	36,702	19,354	17,348	7,29,424	3,68,944	3,60,480	21.76	20.73	22.93	Thane
3	रायगड	1,74,377	88,360	86,017	15,833	8,101	7,732	1,90,210	96,461	93,749	12.80	13.28	12.34	Raigad
4	रत्नागिरी	31,331	16,018	15,313	415	205	210	31,746	16,223	15,523	1.50	1.72	1.33	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	6,57,951	3,32,012	3,25,939	43,696	22,491	21,205	7,01,647	3,54,503	3,47,144	23.45	22.95	23.99	Nashik
7	धुळे	7,98,543	3,99,844	3,98,699	32,521	16,956	15,565	8,31,064	4,16,800	4,14,264	40.53	39.96	41.13	Dhule
8	जळगाव	1,95,921	99,430	96,491	20,088	10,222	9,866	2,16,009	1,09,652	1,06,357	8.25	8.16	8.34	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,82,046	91,493	90,553	5,610	2,911	2,699	1,87,656	94,404	93,252	6.93	6.83	7.03	Ahmadnagar
10	पुणे	1,40,655	71,384	69,271	18,050	9,860	8,190	1,58,705	81,244	77,461	3.81	3.78	3.85	Pune
11	सातारा	11,784	5,878	5,906	1,276	689	587	13,060	6,567	6,493	0.64	0.66	0.62	Satara
12	सांगली	13,199	6,776	6,423	2,336	1,228	1,108	15,535	8,004	7,531	0.85	0.86	0.84	Sangli
13	सोलापूर	37,542	19,397	18,145	14,035	7,311	6,724	51,577	26,703	24,869	1.98	1.99	1.96	Solapur
14	कोल्हापूर	24,523	12,509	12,014	2,788	1,455	1,333	27,311	13,964	13,347	1.09	1.10	1.08	Kolhapur
15	औरंगाबाद	71,164	35,960	35,204	4,499	2,421	2,078	75,663	38,381	37,282	3.11	3.07	3.15	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	74,723	37,878	36,845	3,854	2,014	1,840	78,577	39,892	38,685	4.30	4.29	4.30	Parbhani
18	बीड	12,423	6,353	6,070	982	514	468	13,405	6,867	6,538	0.90	0.91	0.90	Beed
19	नांदेड	1,61,250	81,618	79,632	16,988	8,703	8,285	1,78,238	90,321	87,917	10.19	10.12	10.26	Nanded
20	उस्मानाबाद	47,462	24,097	23,365	4,551	2,385	2,166	52,013	26,482	25,531	2.33	2.32	2.34	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	62,755	32,067	30,688	3,702	1,969	1,733	66,457	34,036	32,421	4.40	4.42	4.39	Buldhana
23	अकोला	1,04,383	52,938	51,445	10,376	5,461	4,915	1,14,759	58,399	56,360	6.28	6.23	6.34	Akola
24	अमरावती	2,16,757	1,10,695	1,06,062	24,947	12,970	11,977	2,41,704	1,23,665	1,18,039	12.98	12.86	13.12	Amravati
25	यवतमाळ	3,51,061	1,77,095	1,73,966	19,055	10,046	9,009	3,70,116	1,87,141	1,82,975	21.30	21.09	21.52	Yavatmal
26	वर्धा	1,21,806	62,050	59,756	20,438	10,529	9,909	1,42,244	72,579	69,665	15.35	15.26	15.45	Wardha
27	नागपूर	1,84,911	95,025	89,886	1,68,392	86,862	81,530	3,53,303	1,81,887	1,71,416	13.65	13.52	13.79	Nagpur
28	भंडारा	2,74,995	1,36,454	1,38,541	23,044	11,580	11,464	2,98,039	1,48,034	1,50,005	16.22	16.09	16.35	Bhandara
29	चंद्रपूर	2,25,812	2,64,401	2,61,411	23,691	12,256	11,435	5,49,503	2,76,657	2,72,846	26.73	26.46	27.02	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		51,70,096	26,09,322	25,60,774	6,01,942	3,14,633	2,87,309	57,72,038	29,23,955	28,48,083	9.19	9.02	9.33	Maharashtra State

* वेगळे उपलब्ध नाही. / Not available separately.

साधन :- भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन व.

Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II B.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.4

नव बौद्धांची लोकसंख्या/Neo-Buddhist Population

जनगणना/Population Census, 1981

अ.सं. क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	ग्रामीण Rural			नागरी Urban			एकूण Total			नव बौद्धांची एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Percentage of Neo-buddhists to total population	जिल्हा District (2)
		एकूण Total (3)	पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	एकूण Total (6)	पुरुष Males (7)	स्त्रिया Females (8)	एकूण Total (9)	पुरुष Males (10)	स्त्रिया Females (11)		
1	बृहन्मंबई	..	..	..	336	2,339	1,997	4,336	2,339	1,997	0.05	Greater Bombay
2	ठाणे	3,452	1,766	1,686	1,195	640	555	4,647	2,406	2,241	0.14	Thane
3	रायगड	7,516	3,389	4,127	156	81	75	7,672	3,470	4,202	0.52	Raigad
4	रत्नागिरी	16,061	6,955	9,106	1,116	536	580	17,177	7,491	9,686	0.82	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	6,945	3,516	3,429	3,093	1,583	1,510	10,038	5,099	4,939	0.34	Nashik
7	धुळे	1,522	767	755	800	411	389	2,322	1,178	1,144	0.11	Dhule
8	जळगाव	2,519	1,281	1,238	201	93	108	2,720	1,374	1,346	0.10	Jalgaon
9	अहमदनगर	6,321	3,131	3,190	100	52	48	6,421	3,183	3,238	0.24	Ahmadnagar
10	पुणे	12,641	6,264	6,377	8,233	4,192	4,041	20,874	10,456	10,418	0.50	Pune
11	सातारा	22,067	10,267	11,800	2,215	1,137	1,078	24,282	11,404	12,878	1.19	Satara
12	सांगली	3,522	1,652	1,870	828	445	383	4,350	2,097	2,253	0.24	Sangli
13	सोलापूर	3,491	1,776	1,715	1,558	809	749	5,049	2,585	2,464	0.19	Solapur
14	कोल्हापूर	3,022	1,365	1,657	101	54	47	3,123	1,419	1,704	0.12	Kolhapur
15	औरंगाबाद	14,406	7,227	7,179	890	445	445	15,296	7,672	7,624	0.63	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	6,076	3,022	3,054	304	148	156	6,380	3,170	3,210	0.35	Parbhani
18	बीड	4,320	2,185	2,135	1,668	840	828	5,988	3,025	2,963	0.40	Beed
19	नांदेड	4,231	2,102	2,129	654	327	327	4,885	2,429	2,456	0.28	Nanded
20	उस्मानाबाद	4,229	2,175	2,054	305	154	151	4,534	2,329	2,205	0.20	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	1,026	516	510	362	185	177	1,388	701	687	0.09	Buldhana
23	अकोला	2,648	1,296	1,352	585	314	271	3,233	1,610	1,623	0.18	Akola
24	अमरावती	19,329	9,828	9,501	1,334	689	645	20,663	10,517	10,146	5.89	Amravati
25	यवतमाळ	4,691	2,348	2,343	113	54	59	4,804	2,402	2,402	0.28	Yavatmal
26	वर्धा	9,887	5,062	4,825	22	12	10	9,909	5,074	4,835	1.07	Wardha
27	नागपूर	3,067	1,541	1,526	378	191	187	3,445	1,732	1,713	0.13	Nagpur
28	भंडारा	6,918	3,433	3,485	511	271	240	7,429	3,704	3,725	0.40	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,383	686	697	727	333	394	2,110	1,019	1,091	0.05	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,71,290	83,550	87,740	31,785	16,335	15,450	2,03,075	99,885	1,03,190	0.32	Maharashtra State

*वेगळे उपलब्ध नाही. / Not available separately.

साधन.—भारताची जनगणना १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र १९८४ चा प्रबंध १. Source.—Census of India 1981, Series-12, Maharashtra, Paper 1 of 1984.

क्षेत्रफल व लोकसंख्या / AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.5

१९०१ पासूनच्या लोकसंख्येतील दशवर्षीय चढउतार

Decadal variation in population since 1901

(जनगणना/Population census)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ष Year	एकूण व्यक्ती Persons	दशवर्षीय चढउतार Decadal variation	दशवर्षीय चढउतार (शेकडा प्रमाण) Percentage decadal variation	पुरुष Males	स्त्रिया Females	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1901	927,994	..	..	561,825	366,169	Greater Bombay
		1911	1,148,757	+220,763	+23.79	731,634	417,123	
		1921	1,380,448	+231,691	+20.17	884,301	496,147	
		1931	1,397,812	+17,364	+1.26	878,102	519,710	
		1941	1,801,356	+403,544	+24.87	1,114,983	686,373	
		1951	2,994,444	+1,193,088	+66.23	1,868,335	1,125,109	
		1961	4,152,056	+1,157,612	+38.66	2,496,176	1,655,880	
		1971	5,970,575	+1,818,519	+43.80	3,478,378	2,492,197	
		1981	8,243,405	+2,272,830	+38.07	4,652,646	3,590,759	
		2	ठाणे	1901	665,326	..	..	343,216
1911	721,323			+55,997	+8.42	370,437	350,886	
1921	713,228			-8,095	-1.12	368,305	344,923	
1931	787,664			+74,436	+10.44	407,045	380,619	
1941	882,321			+94,675	+12.02	454,693	427,628	
1951	1,282,572			+400,251	+45.36	668,138	614,434	
1961	1,652,678			+370,106	+28.86	861,117	791,561	
1971	2,281,664			+628,986	+38.06	1,204,855	1,076,809	
1981	3,351,562			+1,069,898	+46.89	1,779,645	1,571,917	
3	रायगड			1901	721,083	..	..	360,493
		1911	714,371	-6,712	-0.93	353,180	361,191	
		1921	677,586	-36,785	-5.15	334,184	343,402	
		1931	756,315	+78,729	+11.62	376,398	379,917	
		1941	805,157	+48,842	+6.46	395,368	409,789	
		1951	909,083	+103,926	+12.91	445,580	463,503	
		1961	1,088,855	+149,772	+16.48	514,534	544,321	
		1971	1,263,003	+204,148	+19.28	614,278	648,725	
		1981	1,486,452	+223,449	+17.69	726,512	759,940	
		4	रत्नागिरी	1901	1,387,074	..	..	654,497
1911	1,422,199			+35,125	+2.53	657,120	765,079	
1921	1,361,884			-60,315	-4.24	622,786	739,098	
1931	1,534,540			+172,656	+12.68	720,873	813,667	
1941	1,627,225			+92,685	+6.04	753,908	873,317	
1951	1,711,964			+84,739	+5.21	769,635	942,329	
1961	1,827,203			+115,239	+6.73	816,804	1,010,399	
1971	1,990,583			+163,380	+8.94	886,995	1,103,588	
1981	2,111,311			+120,728	+6.06	943,395	1,167,916	
5	नाशिक			1901	823,080	..	..	417,000
		1911	915,698	+92,618	+11.25	461,573	454,125	
		1921	845,783	-69,915	-7.67	431,568	414,215	
		1931	1,008,583	+163,800	+19.37	514,322	495,261	
		1941	1,127,597	+118,014	+11.69	577,293	550,304	
		1951	1,429,916	+3,023,319	+26.81	730,927	698,989	
		1961	1,855,246	+425,330	+29.75	953,531	901,715	
		1971	2,369,221	+513,975	+27.70	1,221,419	1,147,802	
		1981	2,991,739	+622,518	+26.28	1,544,532	1,447,207	

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.5—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
6	धुळे	1901	448,432	..	..	226,497	221,935	Dhule
		1911	559,519	+111,087	+24.77	282,839	276,680	
		1921	594,191	+34,672	+6.20	300,717	293,474	
		1931	714,998	+120,807	+20.33	363,073	351,925	
		1941	845,766	+130,768	+18.29	429,560	416,206	
		1951	1,060,278	+214,512	+25.36	538,226	522,052	
		1961	1,351,236	+290,958	+27.44	686,942	664,294	
		1971	1,662,181	+310,945	+23.01	849,601	812,580	
		1981	2,050,294	+388,113	+23.35	1,043,140	1,007,154	
7	जळगाव	1901	954,077	..	..	483,030	471,047	Jalgaon
		1911	1,028,126	+474,049	+7.76	518,558	509,568	
		1921	1,069,656	+41,530	+4.04	542,676	526,980	
		1931	1,198,260	+128,604	+12.02	608,733	589,527	
		1941	1,320,074	+121,814	+10.17	669,953	650,121	
		1951	1,471,351	+151,277	+11.46	746,452	724,899	
		1961	1,765,047	+293,696	+19.06	902,001	863,046	
		1971	2,123,121	+358,074	+20.28	1,089,840	1,033,281	
		1981	2,618,274	+495,153	+23.32	1,342,963	1,275,311	
8	अहमदनगर	1901	820,346	..	..	409,125	411,221	Ahmadnagar
		1911	925,876	+105,530	+12.86	466,812	459,064	
		1921	719,137	+206,739	+22.33	363,494	355,643	
		1931	969,209	+250,072	+34.77	491,683	477,526	
		1941	1,123,040	+153,831	+15.87	570,300	552,740	
		1951	1,410,873	+287,833	+25.63	716,763	695,110	
		1961	1,775,969	+365,096	+25.88	905,313	870,656	
		1971	2,269,117	+493,142	+27.77	1,160,205	1,108,912	
		1981	2,708,309	+439,192	+19.36	1,382,632	1,325,677	
9	पुणे	1901	1,095,858	..	..	553,661	542,197	Pune
		1911	1,177,238	+81,380	+7.43	595,481	581,757	
		1921	1,105,014	-72,224	-6.14	564,751	540,263	
		1931	1,275,882	+170,868	+15.46	653,480	622,402	
		1941	1,472,972	+197,090	+15.45	755,979	716,993	
		1951	1,950,976	+478,004	+32.45	1,006,201	944,775	
		1961	2,466,880	+515,904	+26.44	1,268,710	1,198,170	
		1971	3,178,029	+711,149	+28.83	1,643,864	1,534,165	
		1981	4,164,470	+986,441	+31.04	2,150,088	2,014,382	
10	सातारा	1901	849,672	..	..	418,418	431,254	Satara
		1911	835,337	-14,335	-1.69	412,412	422,925	
		1921	786,436	-48,901	-5.85	387,434	399,002	
		1931	895,014	+108,578	+13.81	446,189	448,825	
		1941	1,013,212	+118,198	+13.21	497,993	515,219	
		1951	1,177,016	+163,804	+16.17	573,800	603,216	
		1961	1,430,105	+253,089	+21.50	698,555	731,550	
		1971	1,727,376	+297,271	+20.79	848,092	879,284	
		1981	2,038,677	+311,301	+18.02	989,122	1,049,555	
11	सांगली	1901	644,556	..	..	324,900	319,656	Sangli
		1911	612,518	-32,038	-4.97	313,874	298,644	
		1921	596,199	-16,319	-2.66	307,061	289,138	
		1931	707,479	+111,280	+18.66	362,861	344,618	
		1941	812,865	+105,386	+14.90	416,007	396,858	
		1951	998,434	+185,569	+22.83	507,407	491,027	
		1961	1,230,716	+232,282	+23.26	628,754	601,962	
		1971	1,539,820	+309,104	+25.12	790,165	749,655	
		1981	1,831,212	+291,392	+18.92	931,187	900,025	

तबता क्रमिक/TABLE No. 1.5—contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
12	सोलापूर	1901 ..	884,101	..	..	445,384	438,717	Solapur
		1911 ..	956,207	+72,106	+8.16	486,125	470,082	
		1921 ..	909,248	-46,959	-4.91	467,971	441,277	
		1931 ..	1,069,524	+160,276	+17.63	552,909	516,615	
		1941 ..	1,228,085	+158,561	+14.83	263,393	595,692	
		1951 ..	1,505,316	+227,231	+22.57	773,809	731,507	
		1961 ..	1,860,119	+354,803	+23.57	960,655	899,464	
		1971 ..	2,253,840	+393,840	+21.17	1,165,927	1,087,913	
		1981 ..	2,610,144	+356,304	+15.81	1,344,147	1,265,997	
		13	कोल्हापूर	1901 ..	900,570	..	..	
1911 ..	817,976			-82,594	-9.17	415,871	402,105	
1921 ..	820,032			+2,056	+0.25	421,482	398,550	
1931 ..	937,303			+117,271	+14.30	480,272	457,031	
1941 ..	1,072,444			+135,141	+14.42	544,862	527,582	
1951 ..	1,308,060			+235,616	+21.97	663,937	644,123	
1961 ..	1,596,493			+288,433	+22.05	811,693	784,800	
1971 ..	2,048,049			+451,556	+28.28	1,045,474	1,002,575	
1981 ..	2,506,330			+458,281	+22.38	1,273,881	1,232,449	
14	औरंगाबाद ..			1901 ..	733,291	..	..	366,951
		1911 ..	879,847	+146,556	+19.99	442,487	437,360	
		1921 ..	720,699	-159,148	-18.09	361,938	358,761	
		1931 ..	956,598	+235,898	+32.73	486,339	470,259	
		1941 ..	1,082,729	+126,131	+13.19	553,401	529,328	
		1951 ..	1,179,404	+96,675	+8.93	597,406	581,998	
		1961 ..	1,532,341	+352,937	+29.93	781,635	750,706	
		1971 ..	1,971,006	+438,665	+28.63	1,014,481	956,525	
		1981 ..	2,433,420	+462,414	+23.46	1,249,632	1,183,788	
		15	परभणी	1901 ..	648,546	..	..	324,977
1911 ..	781,754			+132,929	+20.50	392,208	389,267	
1921 ..	767,741			-13,734	-1.76	388,167	379,574	
1931 ..	856,023			+788,282	+11.50	435,986	420,037	
1941 ..	914,447			+58,424	+6.83	466,581	447,866	
1951 ..	1,010,864			+96,417	+10.54	510,567	500,297	
1961 ..	1,206,236			+195,372	+19.33	611,787	594,449	
1971 ..	1,506,771			+300,585	+24.92	768,662	738,109	
1981 ..	1,829,378			+322,607	+21.41	929,638	899,740	
16	बीड			1901 ..	506,349	..	..	255,135
		1911 ..	637,861	+131,512	+25.97	322,137	315,724	
		1921 ..	477,623	-160,238	-25.12	243,362	234,261	
		1931 ..	648,986	+171,363	+35.88	332,966	316,020	
		1941 ..	728,201	+79,215	+12.21	375,187	353,014	
		1951 ..	826,046	+97,845	+13.44	422,069	403,977	
		1961 ..	1,001,466	+175,420	+21.24	508,827	492,639	
		1971 ..	1,286,121	+284,655	+28.42	658,204	627,917	
		1981 ..	1,486,030	+199,909	+15.54	755,971	730,059	
		17	नांदेड	1901 ..	550,261	..	..	274,628
1911 ..	671,066			+120,805	+21.95	336,431	334,635	
1921 ..	649,825			-21,241	-3.17	328,083	321,742	
1931 ..	706,773			+56,948	+8.76	359,522	347,251	
1941 ..	784,289			+77,516	+10.97	399,103	385,186	
1951 ..	883,531			+99,242	+12.65	445,558	437,973	
1961 ..	1,079,674			+196,143	+22.20	547,974	531,700	
1971 ..	1,398,762			+317,088	+29.46	714,820	682,942	
1981 ..	1,749,334			+351,572	+25.15	892,417	856,917	

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.5—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
18	उस्मानाबाद	1901	777,929	..	..	392,889	385,040	Osmanabad
		1911	927,095	+149,166	+19.17	471,947	455,148	
		1921	890,291	-36,804	-3.97	459,238	431,053	
		1931	991,367	+101,076	+11.35	510,440	480,927	
		1941	1,101,515	+110,148	+11.11	567,353	534,162	
		1951	1,210,041	+108,526	+9.85	621,541	588,500	
		1961	1,477,656	+267,615	+22.12	758,235	719,421	
		1971	1,896,687	+419,031	+28.36	975,484	921,203	
		1981	2,230,620	+333,933	+17.61	1,139,197	1,091,423	
19	बुलढाणा	1901	617,990	..	..	310,300	307,690	Buldhana
		1911	673,698	+55,708	+9.01	339,459	334,239	
		1921	703,643	+29,945	+4.44	355,604	348,039	
		1931	766,584	+62,941	+8.95	388,966	377,618	
		1941	820,862	+54,278	+7.08	416,314	404,548	
		1951	870,168	+49,306	+6.01	439,270	430,898	
		1961	1,059,698	+189,530	+21.78	541,026	518,672	
		1971	1,262,978	+203,280	+19.18	646,303	616,675	
		1981	1,508,777	+245,799	+19.46	770,833	737,944	
20	अकोला	1901	752,066	..	..	382,070	369,996	Akola
		1911	786,042	+33,976	+4.52	399,504	386,538	
		1921	794,847	+8,805	+1.12	405,923	388,924	
		1931	876,362	+81,515	+10.26	448,896	427,466	
		1941	907,742	+31,380	+3.58	463,948	443,794	
		1951	950,994	+43,252	+4.76	485,119	465,875	
		1961	1,189,354	+238,360	+25.06	613,832	575,522	
		1971	1,501,478	+312,124	+26.24	773,569	727,909	
		1981	1,826,952	+325,474	+21.68	937,824	889,128	
21	अमरावती	1901	806,859	..	..	411,663	395,196	Amravati
		1911	873,012	+66,153	+8.20	445,739	427,273	
		1921	827,867	+43,145	+5.17	423,802	404,065	
		1931	941,604	+113,737	+13.74	485,593	456,011	
		1941	988,524	+46,920	+4.98	507,920	480,604	
		1951	1,031,160	+42,636	+4.31	526,593	504,567	
		1961	1,232,780	+201,620	+19.55	637,861	594,919	
		1971	1,541,209	+308,429	+25.02	798,073	743,136	
		1981	1,861,410	+320,201	+20.78	961,564	899,846	
22	यवतमाळ	1901	577,101	..	..	290,267	286,834	Yavatmal
		1911	724,410	+147,309	+25.53	365,912	358,498	
		1921	748,959	+24,549	+3.39	380,545	368,414	
		1931	857,288	+108,329	+14.46	436,124	421,164	
		1941	887,738	+30,450	+3.55	448,724	439,014	
		1951	931,982	+44,244	+4.98	468,522	463,460	
		1961	1,098,470	+166,488	+17.86	557,010	541,460	
		1971	1,423,677	+325,207	+29.61	726,072	697,605	
		1981	1,737,423	+313,746	+22.04	887,236	850,187	
23	वर्धा	1901	386,012	..	..	194,258	191,754	Wardha
		1911	460,775	+74,763	+19.37	232,351	228,424	
		1921	463,696	+2,921	+0.63	235,074	228,622	
		1931	516,266	+52,570	+11.34	261,394	254,872	
		1941	519,330	+3,064	+0.59	262,617	256,713	
		1951	538,903	+19,573	+3.77	271,751	267,152	
		1961	634,277	+95,374	+17.70	322,894	311,383	
		1971	779,562	+145,285	+22.91	400,040	379,522	
		1981	926,618	+147,056	+18.86	475,696	450,922	

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.5—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
24	नागपूर	1901	748,489	..	..	375,940	372,549	NagPur
		1911	806,287	+57,798	+7.72	407,033	399,254	
		1921	789,940	-16,347	-2.03	401,557	388,383	
		1931	936,987	+147,047	+18.61	479,678	457,309	
		1941	1,056,537	+119,550	+12.76	540,366	516,171	
		1951	1,230,535	+173,998	+16.47	629,185	601,350	
		1961	1,508,455	+277,920	+22.59	781,969	726,486	
		1971	1,942,688	+434,233	+28.79	1,010,911	931,777	
		1981	2,588,811	+646,123	+33.26	1,345,377	1,243,434	
25	भंडारा	1901	590,258	..	..	285,052	305,206	Bhandara
		1911	688,463	+98,205	+16.64	337,754	350,709	
		1921	720,328	+31,865	+4.63	355,821	364,507	
		1931	827,558	+107,230	+14.89	410,367	417,191	
		1941	966,677	+139,119	+16.81	480,982	485,695	
		1951	1,075,678	+109,001	+11.28	536,603	539,075	
		1961	1,272,638	+196,960	+18.31	637,366	635,272	
		1971	1,585,580	+312,942	+24.59	798,072	787,508	
		1981	1,837,577	+251,997	+15.89	920,159	917,418	
26	चंद्रपूर	1901	574,323	..	..	283,896	290,427	Chandrapur
		1911	729,347	+155,024	+26.99	363,793	365,554	
		1921	715,365	-13,982	-1.92	357,021	358,344	
		1931	823,321	+107,956	+15.09	413,747	409,574	
		1941	942,053	+118,732	+14.42	473,672	468,381	
		1951	1,052,975	+110,922	+11.77	527,645	525,330	
		1961	1,238,070	+185,095	+17.58	623,681	614,389	
		1971	1,640,137	+402,067	+32.48	832,567	807,570	
		1981	2,055,642	+415,505	+25.33	1,045,692	1,009,950	
	महाराष्ट्र राज्य	1901	19,391,643	..	..	9,802,129	9,589,514	Maharashtra State
		1911	21,474,523	+2,082,880	+10.74	10,922,671	10,551,852	
		1921	20,849,666	-624,857	-2.91	10,692,865	10,156,801	
		1931	23,959,300	+3,109,634	+14.91	12,305,958	11,653,342	
		1941	26,832,758	+2,873,458	+11.99	13,769,460	13,063,298	
		1951	32,002,564	+5,169,806	+19.27	16,490,039	15,512,525	
		1961	39,553,718	+7,551,154	+23.60	20,428,882	19,124,836	
		1971	50,412,235	+10,858,517	+27.45	26,116,351	24,295,884	
		1981	62,784,171	+12,371,936	+24.54	32,415,126	30,369,045	

भाधार.—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र भाग दोन-ब

Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra Part, II-B.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.6

गावे व शहरांची संख्या/Number of Villages and Towns

जनगणना/Population Census

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	गावे/Villages						शहरे/Towns		District	
		1971			1981			1971	1981		
		वस्ती असलेली Inhabited	वस्ती नसलेली Un- inhabited	एकूण Total	वस्ती असलेली Inhabited	वस्ती नसलेली Un- inhabited	एकूण Total	(9)	(10)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	..	..	..	1	1	Greater Bombay
2	ठाणे	..	1,588	34	1,622	1,746	27	1,773	24	34	Thane
3	रायगड	..	1,699	67	1,766	1,827	58	1,885	14	16	Raigad
4	रत्नागिरी	..	1,514	5	1,519	2,038	5	2,043	15	13	Ratnagiri
5	नाशिक	..	1,628	4	1,632	1,742	4	1,746	20	19	Nashik
6	धुळे	..	1,379	23	1,402	1,516	16	1,532	7	7	Dhule
7	जळगाव	..	1,423	28	1,451	1,475	27	1,502	15	15	Jalgaon
8	अहमदनगर	..	1,312	5	1,317	1,503	2	1,505	6	8	Ahmadnagar
9	पुणे	..	1,481	17	1,498	1,753	15	1,768	22	26	Pune
10	सातारा	..	1,142	25	1,167	1,417	20	1,437	14	10	Satara
11	सांगली	..	539	4	543	708	2	710	7	8	Sangli
12	सोलापूर	..	948	5	953	1,104	6	1,110	10	10	Solapur
13	कोल्हापूर	..	1,083	10	1,093	1,200	8	1,208	11	12	Kolhapur
14	औरंगाबाद	..	1,866	109	1,975	1,959	80	2,039	10	10	Aurangabad
15	परभणी	..	1,505	72	1,577	1,615	37	1,652	12	12	Parbhani
16	बीड	..	1,028	14	1,042	1,256	12	1,268	7	7	Beed
17	नांदेड	..	1,324	64	1,388	1,425	56	1,481	11	11	Nanded
18	उस्मानाबाद	..	1,387	24	1,411	1,527	27	1,554	13	13	Osmanabad
19	बुलढाणा	..	1,232	165	1,397	1,273	127	1,400	9	9	Buldhana
20	अकोला	..	1,489	219	1,708	1,546	197	1,743	9	9	Akola
21	अमरावती	..	1,637	341	1,978	1,698	301	1,999	13	12	Amravati
22	यवतमाळ	..	1,647	284	1,931	1,751	254	2,005	8	8	Yavatmal
23	वर्धा	..	962	414	1,376	1,015	356	1,371	6	6	Wardha
24	नागपूर	..	1,625	258	1,883	1,658	216	1,874	13	16	Nagpur
25	भंडारा	..	1,500	159	1,659	1,624	150	1,774	5	7	Bhandara
26	चंद्रपूर	..	2,840	533	3,373	2,978	476	3,454	7	8	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		..	35,778	2,883	38,661	39,354	2,479	41,833	289	307	Maharashtra State

साधर — (१) भारताची जनगणना, १९८१, मासिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-ब.

(२) भारताची जनगणना, १९७१, मासिका ११, महाराष्ट्र, भाग दोन-ब.

Sources — (1) Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-A.

(2) Population Census of India, 1971, Series 11, Maharashtra, Part II-A.

---

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या तक्ता क्रमांक १.७
AREA AND POPULATION TABLE No. 1.7

---

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या /
तक्ता क्रमांक /
खेड्यांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण /
जनगणना /

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वरती अमलेल्या एकूण खेड्यांची संख्या Total No. of inhabited villages	एकूण ग्रामीण लोकसंख्या Total rural population	लोकसंख्येचा गट/Population range						
				२०० पेक्षा कमी/Less than 200		200—499		500—999		
				खेडी Villages	लोकसंख्या Persons	खेडी Villages	लोकसंख्या Persons	खेडी Villages	लोकसंख्या Persons	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2	ठाणे ..	..	1,746	18,65,342	142	17,690	434	1,52,522	607	4,31,944
3	रायगड ..	..	1,827	12,76,576	236	29,735	634	2,23,032	641	4,48,292
4	रत्नागिरी ..	..	2,038	19,40,394	85	10,108	465	1,69,040	788	5,72,154
5	नाशिक ..	..	1,742	20,63,594	87	11,782	346	1,21,626	581	4,19,151
6	घुठे ..	..	1,516	16,50,113	151	18,412	341	1,19,052	480	3,40,566
7	जळगाव ..	..	1,475	19,60,017	91	10,729	314	1,11,580	463	3,41,305
8	अहमदनगर ..	..	1,503	23,56,941	26	2,908	196	73,659	494	3,58,050
9	पुणे ..	..	1,753	21,93,388	138	17,541	379	1,33,456	528	3,89,860
10	सातारा ..	..	1,417	17,72,885	116	13,400	294	1,05,534	387	2,77,940
11	सांगली ..	..	708	14,37,123	13	1,579	71	26,772	176	1,31,406
12	मोलापूर ..	..	1,104	18,42,678	16	1,612	116	43,651	305	2,27,857
13	कोल्हापूर ..	..	1,200	18,84,308	35	4,384	201	73,346	337	2,64,837
14	ओरंगाबाद ..	..	1,959	18,95,885	183	20,745	428	1,54,447	724	5,27,943
15	परभणी ..	..	1,615	14,86,556	132	13,832	409	1,43,217	565	4,10,136
16	श्रीड ..	..	1,256	12,55,259	44	5,971	328	1,21,713	444	3,19,810
17	नांदेड ..	..	1,425	14,21,485	94	10,696	320	1,17,363	502	3,64,785
18	उस्मानाबाद ..	..	1,527	18,87,383	52	6,510	274	1,01,563	500	3,65,955
19	दुर्गहणा ..	..	1,273	12,29,791	194	17,405	268	95,018	410	3,00,603
20	अकोला ..	..	1,546	13,72,290	236	21,297	399	1,37,912	507	3,60,372
21	अमरावती ..	..	1,698	13,16,911	427	39,359	498	1,70,455	402	2,83,654
22	यवतमाळ ..	..	1,751	14,75,288	233	21,097	466	1,64,436	573	4,09,312
23	वर्धा ..	..	1,015	6,95,108	250	15,764	293	1,09,357	256	1,76,665
24	नागपूर ..	..	1,658	11,19,532	384	35,439	556	1,89,781	457	3,15,873
25	संडरग ..	..	1,624	15,96,823	191	20,204	321	1,16,042	545	3,96,605
26	चंद्रपूर ..	..	2,978	17,93,907	967	91,925	897	2,97,513	657	4,74,167
महाराष्ट्र राज्य		..	39,354	4,07,90,577	4,523	4,60,124	9,248	32,68,093	12,330	88,91,308

भाषांतर.—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-थ.

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.7

Villages Classified by Population

Population Census, 1981

लोकसंख्येचा गट/Population range								District
1,000—1,999		2,000—4,999		5,000—9,999		१०,००० आणि त्याहून अधिक 10,000 and above		
खेडी Villages	लोकसंख्या Persons	खेडी Villages	लोकसंख्या Persons	खेडी Villages	लोकसंख्या Persons	खेडी Villages	लोकसंख्या Persons	(2)
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	
375	5,11,792	151	4,50,089	31	2,05,591	6	95,714	Greater Bombay
230	3,04,604	79	2,22,036	7	48,877	..	..	Thane
560	7,79,480	134	3,66,414	6	48,198	..	..	Raigad
497	6,82,901	196	5,66,695	30	1,96,475	5	64,964	Ratnagiri
355	4,93,299	158	4,53,844	29	1,97,067	2	27,873	Nashik
361	5,00,885	193	5,75,182	41	2,52,901	12	1,67,428	Dhule
456	6,38,317	274	8,04,711	42	2,79,718	15	1,99,578	Jalgaon
429	6,04,150	227	6,54,738	43	2,79,939	9	1,13,704	Ahmadnagar
371	5,16,852	217	6,31,098	29	1,90,426	3	37,635	Pune
231	3,36,665	159	4,90,007	46	3,06,770	12	1,43,924	Satara
383	5,37,734	241	6,92,532	37	2,50,658	6	88,624	Sangli
352	4,93,745	222	6,59,970	44	2,88,338	9	1,17,688	Solapur
460	6,29,123	141	4,09,446	22	1,38,034	1	16,147	Kolhapur
396	5,36,453	99	2,92,194	13	85,674	..	..	Aurangabad
334	4,59,577	93	2,56,136	11	69,980	2	23,072	Parbhani
383	5,16,266	116	3,32,442	8	56,143	2	23,790	Beed
484	6,77,580	195	5,71,467	18	1,19,251	4	45,057	Nanded
281	3,88,634	101	2,91,077	18	1,25,568	1	11,486	Osmanabad
280	3,82,330	105	3,06,734	12	76,196	7	87,449	Buldhana
264	3,62,745	78	2,33,739	24	1,70,618	5	56,341	Akola
367	4,98,179	97	2,67,942	12	78,320	3	36,002	Amravati
160	2,08,383	47	1,33,034	9	60,905	..	..	Yavatmal
189	2,56,757	50	1,57,009	18	1,16,474	4	48,194	Wardha
409	5,76,570	144	3,94,802	14	92,600	..	..	Nagpur
347	4,64,026	87	2,57,822	15	1,07,335	8	1,01,119	Bhandara
8,954	1,23,57,047	3,604	1,04,71,160	579	38,37,056	116	15,05,789	Chandrapur
								Maharashtra State

Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-A.

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.8

शहरे/शहर संकुलांचे लोकसंख्येनुसार वर्गीकरण

Towns/Urban Agglomerations classified by population

जनगणना/Population Census, 1981

अनुक्रमिक Serial No.	जिल्हा	सर्व वर्ग/All Classes		वर्ग/Class I (लोकसंख्या/ Population आणि त्याहून अधिक 1,00,000 and above)		वर्ग/Class II (लोकसंख्या/ Population 50,000 to 99,999)		वर्ग/Class III (लोकसंख्या/ Population 20,000 to 49,999)		वर्ग/Class IV (लोकसंख्या/ Population 10,000 to 19,999)		वर्ग/Class V (लोकसंख्या/ Population 5,000 to 9,999)		वर्ग/Class VI (लोकसंख्या/ Population/ हून कमी Less than 5,000)		District
		शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	शहरे/ शहर संकुले No. of Towns/ UA	लोकसंख्या Population	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	82,43,405	1	82,43,405	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	24	14,86,220	3	11,53,770	1	52,398	5	1,26,907	6	84,428	7	60,764	2	7,953	Thane
3	रायगड	16	2,09,876	..	..	..	..	2	69,175	7	95,943	5	37,187	2	7,571	Raigad
4	रत्नागिरी	13	1,70,917	..	..	..	..	2	74,286	4	58,541	3	23,079	4	15,011	Ratnagiri
5	नाशिक	15	9,28,145	2	6,74,917	1	51,439	5	1,31,456	3	41,339	3	25,343	1	3,651	Nashik
6	धुळे	7	4,00,181	1	2,10,759	1	65,394	4	1,04,913	1	19,115	..	..	..	..	Dhule
7	जळगाव	14	6,58,257	2	2,77,477	2	1,26,858	8	2,20,304	2	33,618	..	..	..	..	Jalgaon
8	अहमदनगर	7	3,51,368	1	1,81,210	1	55,491	3	1,00,695	1	10,259	..	..	1	3,713	Ahmadnagar
9	पुणे	17	19,71,082	1	16,86,109	..	..	5	1,63,923	7	91,929	4	29,121	..	..	Pune
10	सातारा	10	2,65,792	..	..	2	1,37,700	2	58,520	4	51,876	2	17,696	..	..	Satara
11	सांगली	6	3,94,089	1	2,63,988	..	..	5	1,25,101	..	..	..	..	..	..	Sangli
12	सोलापूर	10	7,67,466	1	5,14,860	2	1,36,917	1	28,371	5	79,018	1	8,300	..	..	Solapur
13	कोल्हापूर	11	6,22,022	2	4,85,143	..	..	2	54,287	4	66,594	1	8,613	2	7,385	Kolhapur
14	औरंगाबाद	9	5,37,535	2	4,38,697	..	..	2	41,783	3	39,059	2	17,996	..	..	Aurangabad
15	परभणी	12	3,42,822	1	1,09,364	..	..	6	1,61,043	4	64,493	1	7,917	..	..	Parbhani
16	बीड	7	2,29,771	..	..	1	80,287	3	1,13,863	2	28,331	1	7,290	..	..	Beed
17	नांदेड	11	3,27,849	1	1,91,269	..	..	1	27,625	6	84,689	3	24,266	..	..	Nanded
18	उस्मानाबाद	13	3,43,237	1	1,11,986	1	50,564	1	39,068	9	1,31,954	1	9,665	..	..	Osmanabad
19	बुलढाना	9	2,78,986	..	..	1	61,992	6	1,85,005	2	31,989	..	..	..	..	Buldhana
20	अकोला	9	4,54,662	1	2,25,412	1	51,936	4	1,33,965	3	43,343	..	..	..	..	Akola

21	अमरावती	..	..	12	5,44,499	1	2,61,404	1	81,186	5	1,38,123	4	61,166	..	..	1	2,620	Amravati
22	यवतमाल	..	..	8	2,62,135	..	..	1	89,071	4	1,23,076	3	49,988	..	..	..	..	Yavatmal
23	वर्धा	..	..	6	2,31,510	..	..	2	1,47,570	2	62,477	1	11,566	1	9,897	..	..	Wardha
24	नागपूर	..	..	14	14,69,279	1	13,02,066	..	..	2	57,943	5	72,935	4	31,331	2	4,954	Nagpur
25	भंडारा	..	..	7	2,40,754	1	1,00,423	1	56,025	1	34,340	2	37,151	2	12,315	..	..	Bhandara
26	चंद्रपूर	..	..	8	2,61,735	1	1,15,777	1	61,398	1	34,187	3	41,295	1	7,193	1	1,854	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य				276	2,19,93,594	25	1,65,53,035	29	13,05,226	82	24,10,937	91	13,30,629	42	3,38,023	15	54,752	Maharashtra State

UA.— शहर संकुले/Urban Agglomeration.

आधार.— भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-अ

Source :— Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part-II-A.

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 1.9

शहरांची, नागरी भागांची आणि ग्रामीण भागांची लोकसंख्या

Population of towns, urban areas and rural areas

जनगणना/Population Census, 1981

जिल्हा/शहरे/शहर संकुले	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	District/Town/U.A.* (1)	
(1)	(2)	(3)	(4)		
महाराष्ट्र राज्य	एकूण/Total	6,27,84,171	3,24,15,126	3,03,69,045	Maharashtra State.
	ग्रामीण/Rural	4,07,90,577	2,05,27,456	2,02,63,121	
	नागरी/Urban	2,19,93,594	1,18,87,670	1,01,05,924	
1. मुंबई	एकूण/Total	82,43,405	46,52,646	35,90,759	Gr. Bombay
	ग्रामीण/Rural				
	नागरी/Urban	82,43,405	46,52,646	35,90,759	
2. ठाणे	एकूण/Total	33,51,562	17,79,645	15,71,917	Thane
	ग्रामीण/Rural	18,65,342	9,65,472	8,99,870	
	नागरी/Urban	14,86,220	8,14,173	6,72,047	
I. उल्हासनगर शहर संकुल		6,48,671	3,45,657	3,03,014	Ulhasnagar Urban Agglo.
II. ठाणे शहर संकुल		3,89,801	2,15,703	1,74,098	Thane Urban Agglo.
III. भायंदर		25,646	13,777	11,869	Bhayandar
IV. मुंब्रा		22,657	12,050	10,607	Mumbra
V. बाळकुम		9,019	5,116	3,903	Balkum
VI. कोळसत		10,190	6,008	4,182	Kolshet
VII. घनसोळी		8,062	4,480	3,582	Ghansoli
VIII. वसई शहर संकुल		52,398	27,062	25,336	Vasai Urban Agglo.
IX. विरार		23,303	12,605	10,698	Vitar
X. सोपारा		4,337	2,250	2,087	Sopara
XI. शिरगाव		3,616	1,836	1,780	Shirgaon
XII. पालघर		12,481	6,526	5,955	Palghar
XIII. दहानू शहर संकुल		15,666	8,301	7,305	Dahanu Urban Agglo.
XIV. जव्हार		7,055	3,674	3,381	Jawhar
XV. वाडा		9,384	4,928	4,456	Vada
XVI. भिवंडी (न.प.)		1,15,298	69,350	45,948	Bhiwandi City (M)
XVII. नारपोली		25,788	16,927	8,861	Narpoli
XVIII. नागाव		29,513	18,303	11,210	Nagaon
XIX. शहापूर		8,824	4,581	4,243	Shahapur
XX. चिकान्घर		9,976	5,428	4,548	Chikanghar
XXI. चोले		8,444	4,642	3,802	Chole
XXII. गजबंदन पाथर्ली		13,474	7,405	6,069	Gajabandhan Patharli
XXIII. आयरे		19,320	10,414	8,906	Ayare
XXIV. कुळगाव		13,297	7,090	6,207	Kulgaon
3. रायगड	एकूण/Total	14,86,452	7,26,512	7,59,940	Ratgad
	ग्रामीण/Rural	12,76,576	6,16,281	6,60,295	
	नागरी/Urban	2,09,876	1,10,231	99,645	
I. अलिबाग (न.प.)		14,051	7,258	6,793	Alibag (M)
II. रेवदंडा		7,246	3,638	3,608	Revdanda
III. उरण (न.प.)		15,168	7,951	7,217	Uran (M)
IV. केगाव		6,635	3,784	2,851	Kegaon
V. पनवेल (न.प.)		37,073	19,550	17,523	Panvel (M)
VI. रासायनी		3,651	1,978	1,673	Rasayani
VII. नेरळ		9,523	5,012	4,511	Neral
VIII. कर्जत		7,970	4,238	3,732	Karjat
IX. माथेरान (न.प.)		3,920	2,255	1,665	Matheran (M)
X. खोपोली (न.प.)		32,102	17,523	14,579	Khopoli (M)
XI. पेण (न.प.)		14,772	7,606	7,166	Pen (M)
XII. रोहा अष्टमी (न.प.)		11,781	6,393	5,388	Roha Ashtami (M)
XIII. गोरगाव		5,813	2,882	2,931	Goregaon
XIV. महाड (न.प.)		15,196	7,919	7,277	Mahad (M)
XV. श्रीवर्धन (न.प.)		13,740	6,840	6,900	Shrivardhan (M)
XVI. मुरुड (न.प.)		11,235	5,404	5,831	Murud (M)

*UA—Urban Agglomeration.

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.9—contd.

(1)		(2)		(3)	(4)	(1)
रत्नागिरी		एकूण/Total	21,11,311	9,43,395	11,67,916	Ratnagiri
		ग्रामीण/Rural	19,40,394	8,57,891	10,82,503	
		नागरी/Urban	1,70,917	85,504	85,413	
I.	रत्नागिरी (न.प.)	.. .. .	47,036	24,374	22,662	Ratnagiri (M)
II.	हर्णे	.. .. .	4,703	2,303	2,400	Harnai
III.	दापोली कॅम्प	.. .. .	7,832	4,146	3,686	Dapoli Camp
IV.	दाभोळ	.. .. .	6,363	2,952	3,411	Dabhol
V.	खेड (न.प.)	.. .. .	10,203	5,165	5,038	Khed (M)
VI.	चिपळुण (न.प.)	.. .. .	27,250	13,437	13,813	Chiplun (M)
VII.	पोफळी	.. .. .	4,817	2,425	2,392	Pophali
VIII.	अलोर	.. .. .	3,288	1,654	1,634	Alore
IX.	राजापूर (न.प.)	.. .. .	8,884	4,363	4,521	Rajapur (M)
X.	कनकवली	.. .. .	2,203	1,050	1,153	Kankavali
XI.	सावंतवाडी (न.प.)	.. .. .	18,671	9,397	9,274	Sawantwadi (M)
XII.	वेंगुर्ला (न.प.)	.. .. .	12,339	6,089	6,250	Vengurla (M)
XIII.	मालवण (न.प.)	.. .. .	17,328	8,149	9,179	Malvan (M)
5. नाशिक		एकूण/Total	29,91,739	15,44,532	14,47,207	Nashik
		ग्रामीण/Rural	20,63,594	10,53,194	10,10,400	
		नागरी/Urban	9,28,145	4,91,338	4,36,807	
I.	नाशिक शहर संकुल	.. .. .	4,29,034	2,33,508	1,95,526	Nashik Urban Agglo.
II.	वडनेर	.. .. .	3,651	1,897	1,754	Vadner
III.	त्रिंबक (न.प.)	.. .. .	6,759	3,588	3,171	Trimbak (M)
IV.	एकलहरे	.. .. .	10,318	5,703	4,615	Eklahare
V.	सटाणा (न.प.)	.. .. .	20,821	11,003	9,818	Satana (M)
VI.	मालेगाव (न.प.)	.. .. .	2,45,883	1,26,326	1,19,557	Malegaon City (M)
VII.	रावळगाव	.. .. .	13,253	6,766	6,487	Ravalgaon
VIII.	चांदवड	.. .. .	9,946	5,435	4,511	Chandvad
IX.	मनमाड (न.प.)	.. .. .	51,439	26,424	25,015	Manmad (M)
X.	नांदगाव (न.प.)	.. .. .	17,768	9,240	8,528	Nandgaon (M)
XI.	येवला (न.प.)	.. .. .	28,343	14,561	13,782	Yevala (M)
XII.	ओझर	.. .. .	39,905	20,495	19,410	Ozar
XIII.	लासलगाव	.. .. .	8,638	4,514	4,124	Lasalgaon
XIV.	सिन्नर (न.प.)	.. .. .	21,926	11,137	10,789	Sinnar (M)
XV.	इगतपुरी (न.प.)	.. .. .	20,461	10,741	9,720	Igatpuri (M)
6. धुळे		एकूण/Total	20,50,294	10,43,140	10,07,154	Dhule
		ग्रामीण/Rural	16,50,113	8,34,193	8,15,920	
		नागरी/Urban	4,00,181	2,08,947	1,91,234	
I.	धुळे (न.प.)	.. .. .	2,10,759	1,10,869	99,890	Dhule City (M)
II.	नवापूर	.. .. .	19,115	9,918	9,197	Nawapur
III.	नंदुरबार (न.प.)	.. .. .	65,394	34,612	31,382	Nandurbar (M)
IV.	ताळोदे (न.प.)	.. .. .	20,055	10,281	9,774	Talode (M)
V.	शहाडे (न.प.)	.. .. .	24,955	12,899	12,056	Shahade (M)
VI.	शिरपूर (न.प.)	.. .. .	34,013	17,547	16,466	Shirpur (M)
VII.	दोंडाइचा (न.प.)	.. .. .	25,890	13,421	12,469	Dondaicha (M)
7. जळगाव		एकूण/Total	26,18,274	13,42,963	12,75,311	Jalgaon
		ग्रामीण/Rural	19,60,017	10,01,694	9,58,323	
		नागरी/Urban	6,58,257	3,41,269	3,16,988	
I.	जळगाव (न.प.)	.. .. .	1,45,335	76,258	69,077	Jalgaon City (M)
II.	चोपडा (न.प.)	.. .. .	40,931	20,741	20,190	Chopda (M)
III.	यावल (न.प.)	.. .. .	25,049	12,949	12,160	Yawal (M)
IV.	फैजपूर (न.प.)	.. .. .	17,629	9,067	8,562	Faizpur (M)
V.	रावेर (न.प.)	.. .. .	20,346	10,491	9,855	Raver (M)
VI.	सावदा (न.प.)	.. .. .	15,989	8,165	7,824	Savda (M)
VII.	भुसावळ शहर संकुल	.. .. .	1,32,142	68,934	63,208	Bhusaval Urban Agglo.
VIII.	वरणगाव	.. .. .	26,553	13,832	12,721	Varangao
IX.	पाचोरा (न.प.)	.. .. .	31,564	16,301	15,263	Pachora (M)
X.	चाळीसगाव (न.प.)	.. .. .	59,342	30,981	28,361	Chalisgaon (M)
XI.	पारोळा (न.प.)	.. .. .	24,328	12,480	11,848	Parola (M)
XII.	धरणगाव (न.प.)	.. .. .	28,736	14,416	14,320	Dharangao (M)
XIII.	एरंडोल (न.प.)	.. .. .	22,797	11,684	11,113	Erandol (M)
XIV.	अमळनेर (न.प.)	.. .. .	67,516	34,970	32,546	Amalner (M)

तबता क्रमांक/TABLE No. 1-9—contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
8.	अहमदनगर	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	27,08,309 23,56,941 3,51,368	13,82,632 11,96,669 1,85,963	13,25,677 11,60,272 1,65,405	Ahmadnagar
I.	अहमदनगर शहर संकुल	.. .. .	1,81,210	98,105	83,105	Ahmadnagar Urban Agglo.
II.	राहुरी (न.प.)	.. .. .	23,781	12,152	11,569	Rahuri (M)
III.	वरवंडी	.. .. .	3,713	1,859	1,854	Warwandi
IV.	श्रीरामपूर (न.प.)	.. .. .	55,491	28,511	26,980	Shrirampur (M)
V.	संगमनेर (न.प.)	.. .. .	40,088	20,753	19,335	Sangamner (M)
VI.	कोपरगाव (न.प.)	.. .. .	36,886	19,176	17,710	Kopergaon (M)
VII.	वारी	.. .. .	10,259	5,407	4,852	Wari.
9.	पुणे	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	41,64,470 21,93,388 19,71,082	42,50,088 11,03,277 10,46,811	20,14,382 10,90,111 9,24,271	Pune
I.	पुणे शहर संकुल	.. .. .	16,86,109	8,96,875	7,89,234	Pune Urban Agglo.
II.	सांगवी हवेली	.. .. .	11,969	6,316	5,653	Sangvi Haveli
III.	वडगाव शेरी	.. .. .	13,050	7,037	6,013	Vadgaon Sheri
IV.	कळस	.. .. .	11,058	5,901	5,157	Kalas
V.	आळंदी (न.प.)	.. .. .	7,523	4,158	3,365	Alandi (M)
VI.	जुन्नर (न.प.)	.. .. .	18,311	9,620	8,691	Junnar (M)
VII.	शिरपूर (न.प.)	.. .. .	12,181	6,206	5,975	Shirpur (M)
VIII.	दौंड शहर संकुल	.. .. .	44,893	23,542	21,351	Daund Urban Agglo.
IX.	कळंब	.. .. .	23,129	12,001	11,128	Kalamb
X.	इंदापूर (न.प.)	.. .. .	9,418	4,882	4,536	Indapur (M)
XI.	बारामती (न.प.)	.. .. .	37,121	19,244	17,877	Baramati (M)
XII.	सासवड (न.प.)	.. .. .	12,526	6,555	5,971	Sasvad (M)
XIII.	शिवतकार (नीरा)	.. .. .	7,054	3,648	3,406	Shivatkar (Nira)
XIV.	जेजुरी (न.प.)	.. .. .	5,126	2,613	2,513	Jejuri (M)
XV.	भोर (न.प.)	.. .. .	12,834	6,642	6,192	Bhor (M)
XVI.	लोणावळा (न.प.)	.. .. .	36,260	19,628	16,632	Lonavala (M)
XVII.	तळेगाव दाभाडे (न.प.)	.. .. .	22,520	11,943	10,577	Talegaon Dabhade (M)
10.	सातारा	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	20,38,677 17,72,885 2,65,792	9,89,122 8,50,402 1,38,720	10,49,555 9,22,483 1,27,072	Satara
I.	सातारा (न.प.)	.. .. .	83,336	43,972	39,364	Satara (M)
II.	वाई (न.प.)	.. .. .	24,661	12,470	12,191	Wai (M)
III.	कोरेगाव	.. .. .	14,594	7,491	7,103	Koregaon
IV.	सातारा रोड	.. .. .	10,867	5,530	5,337	Satara Road
V.	रहिमतपूर (न.प.)	.. .. .	11,666	5,674	5,992	Rahimatpur (M)
VI.	फलटण (न.प.)	.. .. .	33,859	17,685	16,174	Phaltan (M)
VII.	महसवड (न.प.)	.. .. .	14,749	7,330	7,419	Mhasvad (M)
VIII.	कराड (न.प.)	.. .. .	54,364	29,040	25,324	Karad (M)
IX.	महाबळेश्वर (न.प.)	.. .. .	9,061	4,981	4,080	Mahabaleshwar (M)
X.	पांचगणी (न.प.)	.. .. .	8,635	4,547	4,088	Panchgani (M)
11.	सांगली	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	18,31,212 14,37,123 3,94,089	9,31,187 7,25,872 2,05,315	9,00,025 7,11,251 1,88,774	Sangli
I.	सांगली शहर संकुल	.. .. .	2,68,988	1,40,496	1,28,492	Sangli Urban Agglo.
II.	तासगाव (न.प.)	.. .. .	26,159	13,550	12,609	Tasgaon (M)
III.	किर्लोस्करवाडी	.. .. .	20,512	10,733	9,779	Kirloskarwadi
IV.	विटा (न.प.)	.. .. .	24,081	12,521	11,560	Vita (M)
V.	उरण इस्लामपूर (न.प.)	.. .. .	33,016	17,101	15,915	Uran Islampur (M)
VI.	आष्टा (न.प.)	.. .. .	21,333	10,914	10,419	Astha (M)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1-9—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)		
12.	सोलापूर	एकूण/Total	26,10,144	13,44,147	12,65,997	Solapur
		ग्रामीण/Rural	18,42,678	9,46,725	8,95,953	
		नागरी/Urban	7,67,466	3,97,422	3,70,044	
I.	सोलापूर शहर संकुल		5,14,860	2,66,344	2,48,516	Solapur Urban Agglo.
II.	बाशी (न.प.)		72,537	38,099	34,438	Barshi (M)
III.	अक्कलकोट (न.प.)		28,371	14,570	13,801	Akkalkot (M)
IV.	मैदगी (न.प.)		11,079	5,485	5,594	Maindargi (M)
V.	दुधनी (न.प.)		8,300	4,217	4,083	Dudhani (M)
VI.	मंगळवेढे (न.प.)		16,802	8,710	8,092	Mangalvedhe (M)
VII.	पंढरपूर (न.प.)		64,380	33,427	30,953	Pandharpur (M)
VIII.	सांगोला (न.प.)		14,854	7,667	7,187	Sangola (M)
IX.	करमाळा (न.प.)		16,729	8,802	7,927	Karniala (M)
X.	कुडूवाडी (न.प.)		19,554	10,101	9,453	Kurduwadi (M)
13.	कोल्हापूर	एकूण/Total	25,06,330	12,73,881	12,32,449	Kolhapur
		ग्रामीण/Rural	18,84,308	9,45,621	9,38,687	
		नागरी/Urban	6,22,022	3,28,260	2,93,762	
I.	कोल्हापूर शहर संकुल		3,51,392	1,84,874	1,66,518	Kolhapur Urban Agglo.
II.	पन्हाळा (न.प.)		2,540	1,373	1,167	Panhala (M)
III.	इचलकरंजी (न.प.)		1,33,751	72,250	61,501	Ichalkaranji City (M)
IV.	काबनूर		30,275	16,230	14,045	Kabnur
V.	वडगाव कसबा (न.प.)		14,430	7,471	6,959	Vadgaon Kasba (M)
VI.	जयसिंगपूर (न.प.)		24,012	12,383	11,629	Jaysingpur (M)
VII.	कुरुंदवाड (न.प.)		17,084	8,686	8,398	Kurundvad (M)
VIII.	कागल (न.प.)		16,545	8,554	7,991	Kagal (M)
IX.	मुरगुड (न.प.)		8,613	4,415	4,198	Murgud (M)
X.	गडहिंग्लज (न.प.)		18,535	9,555	8,980	Gadhinglaj (M)
XI.	मलकापूर (न.प.)		4,845	2,469	2,376	Malkapur (M)
14.	औरंगाबाद	एकूण/Total	24,33,420	12,49,632	11,83,788	Aurangabad
		ग्रामीण/Rural	18,95,885	9,65,377	9,30,508	
		नागरी/Urban	5,37,535	2,84,255	2,53,280	
I.	औरंगाबाद शहर संकुल		3,16,421	1,70,347	1,46,074	Aurangabad Urban Agglo.
II.	खुलदाबाद (न.प.)		8,315	4,272	4,043	Khuldabad (M)
III.	कन्नड (न.प.)		16,391	8,572	7,819	Kannad (M)
IV.	भोकरदन (न.प.)		9,681	4,949	4,732	Bhokardan (M)
V.	जालना (न.प.)		1,22,276	62,828	59,448	Jalna City (M)
VI.	अंबड (न.प.)		11,200	5,793	5,407	Ambad (M)
VII.	पैठण (न.प.)		21,126	10,740	10,386	Paithan (M)
VIII.	गंगापूर (न.प.)		11,468	6,032	5,436	Gangapur (M)
IX.	वैजापूर (न.प.)		20,657	10,722	9,935	Vaijapur (M)
15.	परभणी	एकूण/Total	18,29,378	9,29,638	8,99,740	Parbhani
		ग्रामीण/Rural	14,86,556	7,52,408	7,34,148	
		नागरी/Urban	3,42,822	1,77,230	1,65,592	
I.	परभणी (न.प.)		1,09,364	57,326	52,038	Parbhani City (M)
II.	पूरणा (न.प.)		22,697	11,762	10,935	Purna (M)
III.	जिंतूर (न.प.)		20,251	10,378	9,873	Jintur (M)
IV.	हिंगोली (न.प.)		41,568	21,492	20,076	Hingoli (M)
V.	कळमनुरी (न.प.)		11,845	6,123	5,722	Kalamnuri (M)
VI.	बसमत (न.प.)		29,918	15,402	14,516	Basmath (M)
VII.	गंगाखेड (न.प.)		19,739	10,101	9,638	Gangakhed (M)
VIII.	सोनपेठ (न.प.)		7,917	4,004	3,913	Sonpeth (M)
IX.	सैलू (न.प.)		24,779	12,723	12,056	Sailu (M)
X.	मानवत (न.प.)		21,830	11,101	10,729	Manwath (M)
XI.	पाथरी (न.प.)		16,480	8,439	8,041	Pathari (M)
XII.	पारतूर (न.प.)		16,434	8,379	8,505	Partur (M)

तबला क्रमांक/TABLE No. 1-9—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)		
16.	बीड	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	14,86,030 12,56,259 2,29,771	7,55,971 6,36,075 1,19,896	7,30,059 6,20,184 1,09,875	Beed
I.	बीड (न.प.)	.. .. .	80,287	42,064	38,223	Beed (M)
II.	गेवराई (न.प.)	.. .. .	15,495	8,037	7,458	Georai (M)
III.	मांजलेगाव (न.प.)	.. .. .	22,555	11,499	11,056	Manjlegaon (M)
IV.	परळी (न.प.)	.. .. .	48,946	25,582	23,364	Parli (M)
V.	अंबेजोगाई (न.प.)	.. .. .	42,362	22,434	19,928	Ambajogai (M)
VI.	धारुर (न.प.)	.. .. .	12,836	6,522	6,314	Dharur (M)
VII.	आष्टी	.. .. .	7,290	3,758	3,532	Asthi.
17.	नांदेड	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	17,49,334 14,21,485 3,27,849	8,92,417 7,21,514 1,70,903	8,56,917 6,99,971 1,56,946	Nanded
I.	नांदेड (न.प.)	.. .. .	1,91,269	1,00,333	90,936	Nanded City (M)
II.	मुदखेड (न.प.)	.. .. .	9,865	5,023	4,842	Mudkhed (M)
III.	हादगाव (न.प.)	.. .. .	11,127	5,812	5,315	Hadgaon (M)
IV.	किनवट (न.प.)	.. .. .	16,476	8,516	7,960	Kinwat (M)
V.	पेठ उमरी (न.प.)	.. .. .	6,625	3,577	3,048	Peth Umri (M)
VI.	धर्माबाद (न.प.)	.. .. .	19,146	9,895	9,251	Dharmabad (M)
VII.	कुंडलवाडी (न.प.)	.. .. .	11,617	5,834	5,783	Kundalvadi (M)
VIII.	बिलोली (न.प.)	.. .. .	7,776	3,947	3,829	Biloli (M)
IX.	देगलूर (न.प.)	.. .. .	27,625	14,290	13,335	Deglur (M)
X.	मुखेड (न.प.)	.. .. .	14,006	7,236	6,770	Mukhed (M)
XI.	कंधार (न.प.)	.. .. .	12,317	6,440	5,877	Kandhar (M)
18.	उस्मानाबाद	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	22,30,620 18,87,383 3,43,237	11,39,197 9,59,644 1,79,553	10,91,423 9,27,739 1,63,684	Osmanabad
I.	नलदुर्ग (न.प.)	.. .. .	9,665	4,932	4,733	Naldurg (M)
II.	उस्मानाबाद (न.प.)	.. .. .	39,068	20,391	18,677	Osmanabad (M)
III.	कळंब (न.प.)	.. .. .	13,788	7,153	6,635	Kalamb (M)
IV.	लातूर (न.प.)	.. .. .	1,11,936	59,279	52,707	Latur City (M)
V.	अहमदपूर (न.प.)	.. .. .	16,537	8,599	7,938	Ahmadpur (M)
VI.	उदगीर (न.प.)	.. .. .	50,564	26,845	23,719	Udgir (M)
VII.	निलंगा (न.प.)	.. .. .	17,201	8,807	8,394	Nilanga (M)
VIII.	ओसम (न.प.)	.. .. .	16,761	8,676	8,085	Ausa (M)
IX.	मुरूम (न.प.)	.. .. .	13,451	6,803	6,648	Murum (M)
X.	उमरगा (न.प.)	.. .. .	15,937	8,368	7,719	Umarga (M)
XI.	तुळजापूर (न.प.)	.. .. .	16,941	8,736	8,205	Tuljapur (M)
XII.	परांडा (न.प.)	.. .. .	10,894	5,623	5,271	Paranda (M)
XIII.	भूम (न.प.)	.. .. .	10,294	5,341	4,953	Bhum (M)
19.	बुलढाणा	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	15,08,777 12,29,791 2,78,986	7,70,833 6,25,988 1,44,845	7,37,944 6,03,803 1,34,141	Buldhana
I.	बुलढाणा (न.प.)	.. .. .	35,914	19,024	16,890	Buldana (M)
II.	चिखली (न.प.)	.. .. .	27,696	14,413	13,193	Chikhli (M)
III.	देऊळगाव राजा (न.प.)	.. .. .	14,088	7,286	6,802	Deulgaon Raja (M)
IV.	मलकापूर (न.प.)	.. .. .	43,121	22,220	20,901	Malkapur (M)
V.	नांदुरा (न.प.)	.. .. .	24,402	12,577	11,825	Nandura (M)
VI.	जळगाव (न.प.)	.. .. .	17,901	9,152	8,749	Jalgaon (M)
VII.	खामगाव (न.प.)	.. .. .	61,992	32,399	29,593	Khamgaon (M)
VIII.	शेगाव (न.प.)	.. .. .	31,580	16,193	15,387	Shegaon (M)
IX.	मेहकर (न.प.)	.. .. .	22,382	11,581	10,801	Mehkar (M)

तबता क्रमांक/TABLE No. 1-9—contd.

	(1)	(2)	(3)	(4)	(1)	
20.	अकोला	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	18,25,952 13,72,290 4,54,662	9,37,824 7,01,592 2,36,232	8,89,128 6,70,698 2,18,430	Akola
I.	अकोला (न.प.)	.. .. .	2,25,412	1,17,945	1,07,467	Akola City (M)
II.	अकोट (न.प.)	.. .. .	51,936	26,694	25,242	Akot (M)
III.	तेल्हारा (न.प.)	.. .. .	11,204	5,821	5,383	Telhara (M)
IV.	कारंजा (न.प.)	.. .. .	39,749	20,361	19,388	Karanja (M)
V.	मूर्तिजापूर (न.प.)	.. .. .	28,991	14,878	14,113	Murtijapur (M)
VI.	मंगरूपूर (न.प.)	.. .. .	17,875	9,345	8,530	Mangrulpir (M)
VII.	वाशिम (न.प.)	.. .. .	39,804	20,504	19,300	Washim (M)
VIII.	बाळापूर (न.प.)	.. .. .	25,422	13,223	12,199	Balapur (M)
IX.	पातूर (न.प.)	.. .. .	14,269	7,461	6,808	Patur (M)
21.	अमरावती	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	18,61,410 13,16,911 5,44,499	9,61,645 6,78,517 2,83,047	8,99,846 6,38,394 2,61,452	Amravati
I.	अमरावती (न.प.)	.. .. .	2,61,404	1,36,514	1,24,890	Amravati City (M)
II.	बडनेरा (न.प.)	.. .. .	32,351	16,673	15,678	Badnera (M)
III.	अचलपूर (न.प.)	.. .. .	81,186	41,868	39,318	Achalpur (M)
IV.	चांदूरबाजार (न.प.)	.. .. .	11,923	6,163	5,760	Chandurbazar (M)
V.	वरुड (न.प.)	.. .. .	25,761	13,507	12,254	Warud (M)
VI.	मोर्शी (न.प.)	.. .. .	20,524	10,620	9,904	Morshi (M)
VII.	संदूरजना (न.प.)	.. .. .	17,282	8,999	8,283	Sendurjana (M)
VIII.	दत्तापूर धामणगाव (न.प.)	.. .. .	18,349	9,438	8,911	Dattapur Dhaman- gaon (M).
IX.	चांदूर (न.प.)	.. .. .	13,612	6,968	6,644	Chandur (M)
X.	अंजनगाव (न.प.)	.. .. .	33,583	17,416	16,167	Anjangaon (M)
XI.	दर्यापूर-बनोसा (न.प.)	.. .. .	25,904	13,405	12,499	Daraypur-Banosā (M)
XII.	चिखलदरा (न.प.)	.. .. .	2,620	1,476	1,144	Chikhaldara (M)
22.	यवतमाळ	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	17,37,423 14,75,288 2,62,135	8,87,236 7,50,301 1,36,935	8,50,187 7,24,987 1,25,200	Yavatmal
I.	यवतमाळ (न.प.)	.. .. .	89,071	46,472	42,599	Yavatmal (M)
II.	पांढरकवडा (न.प.)	.. .. .	17,588	9,159	8,429	Pandharkaoda (M)
III.	घाटंजी (न.प.)	.. .. .	12,628	6,808	5,820	Ghatanji (M)
IV.	वणी (न.प.)	.. .. .	31,773	16,580	15,193	Wani (M)
V.	पुसद (न.प.)	.. .. .	41,484	21,832	19,652	Pusad (M)
VI.	उमरखेड (न.प.)	.. .. .	23,316	12,160	11,156	Umarchhed (M)
VII.	दिग्रस (न.प.)	.. .. .	26,503	13,757	12,746	Digras (M)
VIII.	दारव्हा (न.प.)	.. .. .	19,772	10,167	9,605	Darwha (M)
23.	वर्धा	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	9,26,618 6,95,108 2,31,510	4,75,696 3,55,774 1,19,922	4,50,922 3,39,334 1,11,588	Wardha
I.	वर्धा (न.प.)	.. .. .	88,495	46,056	42,439	Wardha (M)
II.	पुलगाव (न.प.)	.. .. .	31,358	16,208	15,150	Pulgaon (M)
III.	देवळी (न.प.)	.. .. .	11,566	5,946	5,620	Deoli (M)
IV.	सिंदी (न.प.)	.. .. .	9,897	5,142	4,755	Sindi (M)
V.	अरवी (न.प.)	.. .. .	31,119	15,951	15,168	Arvi (M)
VI.	हिंगणघाट (न.प.)	.. .. .	59,075	30,619	28,456	Hinganghat (M)

तबला क्रमांक/TABLE No. 1.9—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)		
24.	नागपूर	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	25,88,811 11,19,532 14,69,279	13,45,377 5,77,082 7,68,295	12,43,434 5,42,450 7,00,984	Nagpur
I.	नागपूर शहर संकुल	.. .. .	13,02,066	6,81,671	6,20,395	Nagpur Urban Agglo.
II.	डवळामेढी	.. .. .	1,771	917	854	Davlameti
III.	काढील (न.प.)	.. .. .	24,033	12,503	11,530	Katol (M)
IV.	नरखेड (न.प.)	.. .. .	15,878	8,211	7,667	Narkhed (M)
V.	मोवाड (न.प.)	.. .. .	6,971	3,564	3,407	Mowad (M)
VI.	सावनेर (न.प.)	.. .. .	15,541	8,077	7,464	Savner (M)
VII.	कळमेश्वर (न.प.)	.. .. .	9,439	4,927	4,512	Kalmeshwar (M)
VIII.	खापा (न.प.)	.. .. .	12,722	6,445	6,277	Khapa (M)
IX.	मोहपा (न.प.)	.. .. .	6,430	3,371	3,059	Mohpa (M)
X.	चिचोली	.. .. .	8,541	4,507	4,034	Chicholi.
XI.	बीना	.. .. .	3,183	1,671	1,512	Bina
XII.	रामटेक (न.प.)	.. .. .	16,734	8,662	8,072	Ramtek (M)
XIII.	कन्हान-पिंपरी	.. .. .	12,060	6,317	5,743	Kanhan-Pimpri
XIV.	उमरेड (न.प.)	.. .. .	33,910	17,452	16,458	Umred (M)
25.	भंडारा	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	18,37,577 15,96,823 2,40,754	9,20,159 7,97,396 1,22,763	9,17,418 7,99,427 1,17,991	Bhandara
I.	भंडारा (न.प.)	.. .. .	56,025	28,822	27,203	Bhandara (M)
II.	तुमसर (न.प.)	.. .. .	34,840	17,645	17,195	Tumsar (M)
III.	पवनी (न.प.)	.. .. .	18,699	9,452	9,247	Pauni (M)
IV.	मोहाडी	.. .. .	7,026	3,547	3,479	Mohadi
V.	वरठी	.. .. .	5,289	2,670	2,619	Warthi
VI.	गोंदिया (न.प.)	.. .. .	1,00,423	51,395	49,028	Gondia City (M)
VII.	तिरोरा (न.प.)	.. .. .	18,452	9,232	9,220	Tirora (M)
26.	चंद्रपूर	एकूण/Total ग्रामीण/Rural नागरी/Urban	20,55,642 17,93,907 2,61,735	10,45,692 9,08,497 1,37,195	10,09,950 8,85,410 1,24,540	Chandrapur
I.	चंद्रपूर (न.प.)	.. .. .	1,15,777	60,749	55,028	Chandrapur City (M)
II.	बल्लारपूर (न.प.)	.. .. .	61,398	32,408	28,990	Ballarpur (M)
III.	घुगुस	.. .. .	15,214	7,974	7,240	Ghugus
IV.	वरौडा (न.प.)	.. .. .	34,187	18,149	16,038	Waroda (M)
V.	माजरी	.. .. .	1,894	1,009	885	Majari
VI.	देसाईगंज (न.प.)	.. .. .	15,503	7,691	7,812	Desaiganj (M)
VII.	राजुरा (न.प.)	.. .. .	10,569	5,564	5,005	Rajura (M)
VIII.	साष्टी	.. .. .	7,193	3,651	3,542	Sasti

टीप/Note.—न. प.—नगरपरिषद./M—Municipality. U. A.—शहर संकुल / Urban Agglomeration.

आधार.—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-अ.

Source:—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-A.

तबला क्रमांक/TABLE 1.10

---

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 1.10

ग्रामीण व नागरी भागातील मुख्यतः काम करणारे, सीमांतिक कामगार व काम न करणारे स्त्री-पुरुष
Main Workers, marginal workers and non-workers in rural and urban areas by sex.

(जनगणना/Population Census, 1981)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण नागरी	मुख्यतः काम करणारे/Main workers						Total Rural Urban	District
			एकूण लोकसंख्या (संस्थामधील व बेघरांची घरेलू) Total population (including institutional and houseless population)			एकूण मुख्यतः काम करणारे Total Main workers (I-IX)				
			व्यक्ती Persons	पुरुष Males	स्त्रीया Females	व्यक्ती Persons	पुरुष Males	स्त्रीया Females		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	ए	82,43,405	46,52,646	35,90,759	28,60,054	25,52,548	3,07,506	T	Greater Bombay
		ग्रा	..	..	..	..	..	..	R	
		ना	82,43,405	46,52,646	35,90,759	28,60,054	25,52,548	3,07,506	U	
2	ठाणे	ए	33,51,562	17,79,645	15,71,917	12,67,771	9,67,380	3,00,391	T	Thane
		ग्रा	18,65,342	9,65,472	8,99,870	7,77,895	5,29,523	2,48,372	R	
		ना	14,86,220	8,14,173	6,72,047	4,89,876	4,37,857	52,019	U	
3	रायगड	ए	14,86,452	7,26,512	7,59,940	5,55,728	3,55,362	2,00,366	T	Raigad
		ग्रा	12,76,576	6,16,281	6,60,295	4,88,497	2,98,937	1,89,560	R	
		ना	2,09,876	1,10,231	99,645	67,231	56,425	10,806	U	
4	रत्नागिरी	ए	21,11,311	9,43,395	11,67,916	7,19,150	4,05,745	3,13,405	T	Ratnagiri
		ग्रा	19,40,394	8,57,891	10,82,503	6,73,435	3,67,782	3,05,653	R	
		ना	1,70,917	85,504	85,413	45,715	37,963	7,752	U	
5	नाशिक	ए	29,91,739	15,44,532	14,47,207	12,19,868	7,99,670	4,20,198	T	Nashik
		ग्रा	20,63,594	10,53,194	10,10,400	9,42,072	5,64,204	3,77,868	R	
		ना	9,28,145	4,91,338	4,36,807	2,77,796	2,35,466	42,330	U	
6	धुळे	ए	20,50,294	10,43,140	10,07,154	7,79,326	5,42,749	2,36,577	T	Dhule
		ग्रा	16,50,113	8,34,193	8,15,920	6,72,310	4,52,036	2,20,274	R	
		ना	4,00,181	2,08,947	1,91,234	1,07,016	90,713	16,303	U	
7	जळगाव	ए	26,18,274	13,42,963	12,75,311	10,35,988	6,86,828	3,49,160	T	Jalgaon
		ग्रा	19,60,017	10,01,694	9,58,323	8,55,151	5,32,720	3,22,431	R	
		ना	6,58,257	3,41,269	3,16,988	1,80,837	1,54,108	26,729	U	
8	अहमदनगर	ए	27,08,309	13,82,632	13,25,677	11,25,377	7,21,673	4,03,704	T	Ahmednagar
		ग्रा	23,56,941	11,96,669	11,60,272	10,16,276	6,30,859	3,85,417	R	
		ना	3,51,368	1,85,963	1,65,405	1,09,101	90,814	18,287	U	

9	पुणे	..	..	ए	41,64,470	21,50,088	20,14,382	14,55,460	10,70,510	3,84,944	T	Pune
				आ	21,93,388	11,03,277	10,90,111	8,61,875	5,63,754	2,98,121	R	
				ना	19,71,082	10,46,811	9,24,271	5,93,585	5,06,762	86,823	U	
10	सातारा	..	..	ए	20,38,677	9,89,122	10,49,555	6,84,172	4,65,784	2,18,388	T	Satara
				आ	17,72,885	8,50,402	9,22,483	6,09,513	4,03,370	2,06,143	R	
				ना	2,65,792	1,38,720	1,27,072	74,659	62,414	12,245	U	
11	सांगली	..	..	ए	18,31,212	9,31,187	9,00,025	6,25,479	4,82,465	1,43,014	T	Sangli
				आ	14,37,123	7,25,872	7,11,251	5,10,141	3,84,151	1,25,990	R	
				ना	3,94,089	2,05,315	1,88,774	1,15,338	98,314	17,024	U	
12	सोलापूर	..	..	ए	26,10,144	13,44,147	12,65,997	9,83,022	7,05,804	2,77,218	T	Solapur
				आ	18,42,678	9,46,725	8,95,953	7,51,863	5,23,523	2,28,340	R	
				ना	7,67,466	3,97,422	3,70,044	2,31,159	1,82,281	48,878	U	
13	कोल्हापूर	..	..	ए	25,06,330	12,73,881	12,32,449	9,21,304	6,68,850	2,52,454	T	Kolhapur
				आ	18,84,308	9,45,621	9,38,687	7,37,731	5,05,314	2,32,417	R	
				ना	6,22,022	3,28,260	2,93,762	1,83,573	1,63,536	2,037	U	
14	औरंगाबाद	..	..	ए	24,33,420	12,49,632	11,83,788	10,03,159	6,64,130	3,39,029	T	Aurangabad
				आ	18,95,885	9,65,377	9,30,508	8,55,527	5,38,240	3,17,287	R	
				ना	5,37,535	2,84,255	2,53,280	1,47,632	1,25,890	21,742	U	
15	परभणी	..	..	ए	18,29,378	9,29,638	8,99,740	8,10,830	5,32,213	2,78,613	T	Parbhani
				आ	14,86,556	7,52,408	7,34,148	7,07,158	4,47,463	2,59,695	R	
				ना	3,42,822	1,77,230	1,65,592	1,03,672	84,750	18,922	U	
16	बीड	..	..	ए	14,86,030	7,55,971	7,30,059	5,99,764	4,08,548	1,91,216	T	Beed
				आ	12,56,259	6,36,075	6,20,184	5,36,626	3,54,942	1,81,684	R	
				ना	2,29,771	1,19,896	1,09,875	63,138	53,606	9,532	U	
17	नांदेड	..	..	ए	17,49,334	8,92,417	8,56,917	7,10,174	4,87,839	2,22,335	T	Nanded
				आ	14,21,485	7,21,514	6,99,971	6,20,567	4,12,588	2,07,979	R	
				ना	3,27,849	1,70,903	1,56,946	89,607	75,251	14,356	U	
18	उस्मानाबाद	..	..	ए	22,30,620	11,39,197	10,91,423	8,66,981	6,11,505	2,55,476	T	Osmanabad
				आ	18,87,383	9,59,644	9,27,739	7,72,320	5,31,973	2,40,347	R	
				ना	3,43,237	1,79,553	1,63,684	94,661	79,532	15,129	U	
19	बुलढाणा	..	..	ए	15,08,777	7,70,833	7,37,944	7,08,653	4,24,551	2,84,102	T	Buldhana
				आ	12,29,791	6,25,988	6,03,803	6,23,871	3,56,569	2,67,302	R	
				ना	2,78,986	1,44,845	1,34,141	84,782	67,982	16,800	U	
20	अकोला	..	..	ए	18,26,952	9,37,824	8,89,128	7,78,502	4,99,893	2,78,609	T	Akola
				आ	13,72,290	7,01,592	6,70,698	6,50,617	3,91,628	2,58,989	R	
				ना	4,54,662	2,36,232	2,18,430	1,27,885	1,08,265	19,620	U	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.10—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
21	अमरावती	ए	18,61,410	9,61,564	8,99,846	7,53,281	5,08,729	2,44,552	T	Amravati
		आ	13,16,911	6,78,517	6,38,394	5,96,545	3,78,198	2,18,347	R	
		ना	5,44,499	2,83,047	2,61,452	1,56,736	1,30,531	26,205	U	
22	यवतमाळ	ए	17,37,423	8,87,236	8,50,187	7,99,914	4,87,863	3,12,051	T	Yavatmal
		आ	14,75,288	7,50,301	7,24,987	7,26,828	4,27,248	2,99,580	R	
		ना	2,62,135	1,36,935	1,25,200	73,086	60,615	12,471	U	
23	वर्धा	ए	9,26,618	4,75,696	4,50,922	3,97,282	2,54,279	1,43,003	T	Wardha
		आ	6,95,108	3,55,774	3,39,334	3,35,386	2,02,151	1,33,235	R	
		ना	2,31,510	1,19,922	1,11,588	61,896	52,128	9,768	U	
24	नागपूर	ए	25,88,811	13,45,377	12,43,434	9,21,316	6,60,832	2,60,484	T	Nagpur
		आ	11,19,532	5,77,082	5,42,450	5,18,752	3,19,964	1,98,788	R	
		ना	14,69,279	7,68,295	7,00,984	4,02,564	3,40,868	61,696	U	
25	भंडारा	ए	18,37,577	9,20,159	9,17,418	8,39,489	4,82,987	3,56,502	T	Bhandara
		आ	15,96,823	7,97,396	7,99,427	7,66,843	4,29,212	3,37,631	R	
		ना	2,40,754	1,22,763	1,17,991	72,646	53,775	18,871	U	
26	चंद्रपूर	ए	20,55,642	10,45,692	10,09,950	8,79,749	5,70,855	3,08,894	T	Chandrapur
		आ	17,93,907	9,08,497	8,85,410	8,08,738	5,08,761	2,99,977	R	
		ना	2,61,735	1,37,195	1,24,540	71,011	62,094	8,917	U	
महाराष्ट्र राज्य		ए	6,27,84,171	3,24,15,126	3,03,69,045	2,43,01,793	1,70,19,598	72,82,195	T	Maharashtra State
		आ	4,07,90,577	2,05,27,456	2,02,63,121	1,74,16,537	1,10,55,110	63,61,427	R	
		ना	2,19,93,594	1,18,87,670	1,01,05,924	68,85,256	59,64,488	9,20,768	U	

तबला कमांक/TABLE No. 1-10—contd.

अनु क्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण नागरी	सीमांतिक कामगार/Marginal workers			काम न करणारे/Non-workers			Total Rural Urban	District
			व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females	व्यक्ति Persons	पुरुष Males	स्त्रिया Females		
(1)	(2)	(3)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	•• •• ए, ग्रा ना	42,145	27,430	14,715	53,41,206	20,72,668	32,68,538	T	Greater Bombay
			42,145	27,430	14,715	53,41,206	20,72,668	32,68,538	R	
			42,145	27,430	14,715	53,41,206	20,72,668	32,68,538	U	
2	ठाणे	•• •• ए, ग्रा ना	81,979	17,252	64,727	20,01,812	7,95,013	12,06,799	T	Thane
			70,534	13,079	57,455	10,16,913	4,22,870	5,94,043	R	
			11,445	4,173	7,272	9,84,899	3,72,143	6,12,756	U	
3	रायगड	•• •• ए, ग्रा ना	64,888	12,229	52,659	8,65,836	3,58,921	5,06,915	T	Raigad
			61,689	11,301	50,388	7,26,390	3,06,043	4,20,347	R	
			3,199	928	2,271	1,39,446	52,878	86,568	U	
4	रत्नागिरी	•• •• ए, ग्रा ना	1,36,928	25,790	1,11,138	12,55,233	5,11,860	7,43,373	T	Ratnagiri
			1,33,973	24,605	1,09,368	11,32,986	4,65,504	6,67,482	R	
			2,955	1,185	1,770	1,22,247	46,356	75,891	U	
5	नाशिक	•• •• ए, ग्रा ना	94,440	13,139	81,301	16,77,431	7,31,723	9,45,708	T	Nashik
			87,518	10,930	76,588	10,34,004	4,78,060	5,55,944	R	
			6,922	2,209	4,713	6,43,427	2,53,663	3,89,764	U	
6	धुळे	•• •• ए, ग्रा ना	1,15,201	14,233	1,00,968	11,55,767	4,86,158	6,69,609	T	Dhule
			1,10,286	12,303	97,983	8,67,517	3,69,854	4,97,663	R	
			4,915	1,930	2,985	2,88,250	1,16,304	1,71,946	U	
7	जळगाव	•• •• ए, ग्रा ना	71,068	13,222	57,846	15,11,218	6,42,913	8,68,305	T	Jalgaon
			64,998	11,265	53,733	10,39,868	4,57,709	5,82,159	R	
			6,070	1,957	4,113	4,71,350	1,85,204	2,86,146	U	
8	अहमदनगर	•• •• ए, ग्रा ना	1,11,767	15,739	96,028	14,71,165	6,45,220	8,25,945	T	Ahmednagar
			1,08,870	14,657	94,213	12,31,795	5,51,153	6,80,642	R	
			2,897	1,082	1,815	2,39,370	94,067	1,45,303	U	
9	पुणे	•• •• ए, ग्रा ना	1,48,705	25,226	1,23,479	25,60,305	10,54,346	15,05,959	T	Pune
			1,31,321	17,214	1,14,107	12,00,192	5,22,309	6,77,883	R	
			17,384	8,012	9,372	13,60,113	5,32,037	8,28,076	U	

तबता क्रमांक/TABLE No.1.10—contd.

(1)	(2)	(3)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(3)	(2)		
10	सातारा	••	••	ए घा ना	1,60,561 1,56,246 4,315	14,995 13,848 1,147	1,45,566 1,42,398 3,168	11,93,944 10,07,126 1,86,818	5,08,343 4,33,184 75,159	6,85,601 5,73,942 1,11,659	T R U	Satara
11	सांगली	••	••	ए घा ना	86,798 82,779 4,019	10,610 9,174 1,436	76,188 73,605 2,583	11,18,935 8,44,203 2,74,732	4,38,112 3,32,547 1,05,565	6,80,823 5,11,656 1,69,167	T R U	Sangli
12	सोलापूर	••	••	ए घा ना	1,02,327 93,833 8,494	12,098 9,267 2,831	90,229 84,566 5,663	15,24,795 9,96,982 5,27,813	6,26,245 4,13,935 2,12,310	8,98,550 5,83,047 3,15,503	T R U	Solapur
13	कोल्हापूर	••	••	ए घा ना	1,17,594 1,12,850 4,744	14,652 13,033 1,619	1,02,942 99,817 3,125	14,67,432 10,33,727 4,33,705	5,90,379 4,27,274 1,63,105	8,77,053 6,06,453 2,70,600	T R U	Kolhapur
14	औरंगाबाद	••	••	ए घा ना	99,669 94,791 4,878	12,742 10,234 2,508	86,927 84,557 2,370	13,30,592 9,45,567 3,85,025	5,72,760 4,16,903 1,55,857	7,57,832 5,28,664 2,29,168	T R U	Aurangabad
15	परभणी	••	••	ए घा ना	92,117 87,210 4,907	11,643 10,050 1,593	80,474 77,160 3,314	9,26,431 6,92,183 2,34,243	3,85,782 2,94,895 90,887	5,40,649 3,97,293 1,43,356	T R U	Parbhani
16	बीड	••	••	ए घा ना	83,722 81,831 1,891	10,170 9,558 612	73,552 72,273 1,279	8,02,544 6,37,802 1,64,742	3,37,253 2,71,575 65,678	4,65,291 3,66,227 99,064	T R U	Beed
17	नांदेड	••	••	ए घा ना	1,53,368 1,48,326 5,042	22,142 20,740 1,402	1,31,226 1,27,586 3,640	8,85,792 6,52,592 2,33,200	3,82,436 2,88,186 94,250	5,03,356 3,64,406 1,38,950	T R U	Nanded
18	उस्मानाबाद	••	••	ए घा ना	1,35,047 1,30,939 4,108	15,171 13,801 1,370	1,19,876 1,17,138 2,738	12,28,592 9,84,124 2,44,468	5,12,521 4,13,870 98,651	7,16,071 5,70,254 1,45,817	T R U	Osiranabad
19	बुलढाणा	••	••	ए घा ना	54,652 49,934 4,718	14,678 12,695 1,983	39,974 37,239 2,735	7,45,472 5,55,986 1,89,486	3,31,604 2,56,724 74,880	4,13,868 2,99,262 1,14,606	T R U	Buldhana
20	अकोला	••	••	ए घा ना	40,417 35,808 3,609	9,583 7,917 1,666	30,834 28,891 1,943	10,08,033 6,84,865 3,23,168	4,28,348 3,02,047 1,26,301	5,79,685 3,82,818 1,96,867	T R U	Akola

21	अमरावती	••	••	ए	47,174	14,292	32,882	10,60,955	4,38,543	6,22,412	T	Amravati
				ग्रा	39,738	11,316	28,422	6,80,628	2,89,003	3,91,625	R	
				ना	7,436	2,976	4,460	3,80,327	1,49,540	2,30,787	U	
22	यवतमाळ	••	••	ए	50,220	7,201	43,019	8,87,289	3,92,172	4,95,117	T	Yavatmal
				ग्रा	47,446	6,166	41,280	7,01,014	3,16,887	3,84,127	R	
				ना	2,774	1,035	1,739	1,86,275	75,285	1,10,990	U	
23	वर्धा	••	••	ए	21,732	5,494	16,238	5,07,604	2,15,923	2,91,681	T	Wardha
				ग्रा	18,859	4,240	14,619	3,40,863	1,49,383	1,91,480	R	
				ना	2,873	1,254	1,619	1,66,741	66,540	1,00,201	U	
24	नागपूर	••	••	ए	66,731	15,459	51,272	16,00,764	6,69,086	9,31,678	T	Nagpur
				ग्रा	49,529	8,423	41,106	5,51,251	2,48,695	3,02,556	R	
				ना	17,202	7,036	10,166	10,49,513	4,20,391	6,29,122	U	
25	भंडारा	••	••	ए	88,515	19,457	69,058	9,09,573	4,17,715	4,91,858	T	Bhandara
				ग्रा	84,603	18,116	66,487	7,45,377	3,50,068	3,95,309	R	
				ना	3,912	1,341	2,571	1,64,196	67,647	96,549	U	
26	चंद्रपूर	••	••	ए	1,48,672	21,100	1,27,572	10,27,221	4,53,737	5,73,484	T	Chandrapur
				ग्रा	1,45,089	19,501	1,25,588	8,40,080	3,80,235	4,59,845	R	
				ना	3,583	1,599	1,984	1,87,141	73,502	1,13,639	U	
महाराष्ट्र राज्य	••	••	••	ए	24,16,437	3,95,747	20,20,690	3,60,65,941	1,49,99,781	2,10,66,160	T	Maharashtra State
				ग्रा	22,30,000	3,13,433	19,16,567	2,11,44,040	91,58,913	1,19,85,127	R	
				ना	1,86,437	82,314	1,04,123	1,49,21,901	58,40,868	90,81,033	U	

टीप : ए—एकूण
ग्रा—ग्रामीण
ना—नागरी

Note : T—Total
R—Rural
U—Urban

आधार.—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र, भाग दोन-ब.
Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra, Part II-B.

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.11

मुख्यतः काम करणाऱ्यांची औद्योगिक प्रकारानुसार वर्गवारी
Classification of main workers by industrial categories

अनु- क्रमांक	जिल्हा	शेतकरी Cultivators			शेतमजूर Agricultural labourers			पशुसंवर्धन, जंगल काम, मच्छीमारी, शिकार, मळे, फळभाज्या आणि अनुषंगिक व्यवसाय Livestock, forestry, fishing, hunting and Plantations, orchards and allied activities			District
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बृहन्मुंबई	3,177	2,777	400	2,467	1,984	483	30,601	27,913	2,688	Greater Bombay
2	ठाणे	3,57,689	2,15,372	1,42,317	1,63,985	88,792	75,193	32,980	28,093	4,887	Thane
3	रायगड	2,88,853	1,55,531	1,33,322	78,943	41,237	37,706	19,788	16,659	3,129	Raigad
4	रत्नागिरी	4,71,298	2,21,199	2,50,099	58,836	27,924	30,912	30,807	24,457	6,350	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Sindhudurg
6	नाशिक	5,14,625	3,28,158	1,86,467	3,24,439	1,41,652	1,82,787	15,716	13,577	2,139	Nashik
7	धुळे	2,86,293	2,32,595	53,698	3,21,761	1,59,116	1,62,645	14,353	12,177	2,176	Dhule
8	जळगाव	3,51,817	2,42,093	1,09,724	4,33,627	2,16,656	2,16,971	16,369	14,426	1,943	Jalgaon
9	अहमदनगर	5,33,712	3,37,639	1,96,073	3,18,827	1,54,626	1,64,201	19,970	17,146	2,824	Ahmednagar
10	पुणे	4,96,165	3,20,375	1,75,790	1,98,095	91,655	1,05,440	29,828	25,133	4,695	Pune
11	सातारा	3,61,934	2,38,043	1,23,891	1,25,866	58,499	67,367	12,184	10,260	1,924	Satara
12	सांगली	2,99,316	2,36,083	63,233	1,39,913	80,050	59,863	12,005	10,378	1,627	Sangli
13	सोलापूर	3,38,787	2,67,275	71,512	2,90,375	1,48,805	1,41,570	29,317	25,069	4,248	Solapur
14	कोल्हापूर	4,84,894	3,20,939	1,63,955	1,37,857	75,983	61,874	11,301	10,121	1,180	Kolhapur
15	औरंगाबाद	4,58,927	3,14,557	1,44,370	3,14,604	1,46,326	1,68,278	14,944	13,324	1,620	Auranga bad
16	जालना	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Jalna
17	परभणी	3,20,972	2,27,029	93,943	3,24,997	1,59,414	1,65,583	26,710	24,704	2,006	Parbhani
18	बीड	2,85,996	2,06,638	79,358	1,87,127	89,996	97,131	18,859	16,595	2,264	Beed
19	नांदेड	2,85,029	2,12,979	72,050	2,62,245	1,29,157	1,33,088	22,299	21,332	967	Nanded
20	अस्मानाबाद	3,65,684	2,85,736	79,948	3,30,558	1,70,384	1,60,174	22,741	21,095	1,646	Osmanabad
21	लातूर	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Latur
22	बुलडाणा	2,82,653	1,74,299	1,08,354	3,11,146	1,46,582	1,64,564	7,586	6,690	896	Buldhana
23	अकोला	2,23,522	1,59,672	63,850	3,95,731	1,95,215	2,00,516	7,166	6,444	722	Akola
24	अमरावती	1,83,931	1,47,904	36,027	3,96,270	2,05,053	1,91,271	13,556	11,599	1,955	Amravati
25	यवतमाळ	2,42,114	1,72,225	69,889	4,27,742	2,00,472	2,27,270	9,192	8,108	1,084	Yavatmal
26	वर्धा	1,15,011	83,988	31,023	1,90,643	88,461	1,02,182	6,479	6,041	438	Wardha
27	नागपूर	1,91,699	1,35,431	56,268	2,41,801	1,07,195	1,34,606	20,543	18,250	2,293	Nagpur
28	भंडारा	3,80,499	2,17,406	1,63,093	2,27,220	1,06,311	1,20,909	15,813	14,327	1,486	Bhandara
29	चंद्रपूर	4,11,313	2,77,622	1,33,691	2,65,726	1,18,243	1,47,483	27,553	24,074	3,479	Chandrapur
30	गडचिरोली	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		85,35,910	57,33,565	28,02,345	64,70,855	31,49,788	33,21,067	4,88,658	4,27,992	60,666	Maharashtra State

*वेगळी उपलब्ध नाही./Not available separately.

वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्ती
Manufacturing, Processing, Servicing and Repairs

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	खानकाम व दगडकाम Mining and Quarrying			घरगुती उद्योग Household Industry			इतर घरगुती उद्योग Other than Household Industry			District
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	
(1)	(2)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
1	बृहन्मुंबई	3,095	2,706	389	71,245	61,840	9,405	11,12,902	10,49,424	63,478	Greater Bombay
2	ठाणे	2,689	2,274	415	34,309	25,296	9,013	3,12,212	2,92,846	19,366	Thane
3	रायगड	5,910	4,416	1,494	10,771	6,943	3,828	42,453	38,358	4,095	Raigad
4	रत्नागिरी	4,796	4,534	262	12,258	8,683	3,575	23,900	21,612	2,288	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Sindhudurg
6	नाशिक	199	155	44	23,599	17,347	6,252	1,33,270	1,14,559	18,711	Nashik
7	धुळे	201	170	31	17,326	13,409	3,917	33,063	29,504	3,559	Dhule
8	जळगाव	282	277	5	21,557	16,694	4,863	50,788	47,856	2,927	Jalgaon
9	अहमदनगर	775	664	111	22,762	16,166	6,596	79,625	64,086	15,539	Ahmadnagar
10	पुणे	1,135	917	218	31,764	23,387	8,377	2,43,702	2,26,814	16,888	Pune
11	सातारा	1,766	1,365	401	18,714	14,225	4,489	36,013	33,163	2,850	Satara
12	सांगली	512	456	56	16,363	12,405	3,958	45,449	42,797	2,652	Sangli
13	सोलापूर	1,265	1,061	204	30,292	19,257	11,035	1,17,661	93,223	24,438	Solapur
14	कोल्हापूर	2,096	1,618	478	25,923	20,844	5,079	1,04,012	99,402	4,610	Kolhapur
15	ओरंगाबाद	303	255	45	17,237	13,258	3,979	54,810	49,906	4,904	Aurangabad
16	जालना	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Jalna
17	परभणी	349	292	57	13,167	10,069	3,098	22,839	29,385	2,454	Parbhani
18	बीड	647	430	217	10,504	8,210	2,294	18,267	16,702	1,565	Beed
19	नांदेड	131	109	22	14,822	10,967	3,855	29,392	26,297	3,095	Nanded
20	उस्मानाबाद	1,016	989	27	14,661	11,880	2,781	28,550	25,854	2,696	Osmanabad
21	लातूर	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Latur
22	बुलढाणा	26	26	..	10,900	8,264	2,636	19,238	17,640	1,598	Buldhana
23	अकोला	737	438	299	9,587	7,695	1,892	30,752	28,219	2,533	Akola
24	अमरावती	40	40	..	11,699	9,279	2,420	30,265	28,073	2,192	Amravati
25	यवतमाळ	2,209	1,508	701	11,237	9,457	1,780	22,568	20,250	2,318	Yavatmal
26	वर्धा	209	128	81	7,677	6,257	1,420	19,703	17,620	2,083	Wardha
27	नागपूर	19,125	17,358	1,767	49,942	36,999	12,943	1,00,876	89,876	11,000	Nagpur
28	भंडारा	2,540	1,683	857	89,667	39,334	50,333	31,888	24,478	7,410	Bhandara
29	चंद्रपूर	13,022	12,452	570	22,523	17,189	5,334	32,636	29,607	3,029	Chandrapur
30	गडचिरोली	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		65,072	56,321	8,751	6,20,504	4,45,354	1,75,150	27,76,829	25,48,537	2,28,278	Maharashtra State

*वेगळी उपलब्ध नाही./ Not available separately.

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.11—Contd.

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	बांधकाम Construction			व्यापार आणि वाणिज्य Trade and Commerce			परिवहन, साठवण व दळणवळण Transport, Storage and Communications			District (2)
		एकूण Total (21)	पुरुष Males (22)	स्त्रिया Females (23)	एकूण Total (24)	पुरुष Males (25)	स्त्रिया Females (26)	एकूण Total (27)	पुरुष Males (28)	स्त्रिया Females (29)	
1	बृहन्मुंबई	95,763	85,131	10,637	6,23,615	5,75,318	48,297	2,87,274	2,72,016	15,258	Greater Bombay
2	ठाणे	22,842	19,619	3,223	1,02,313	93,291	9,022	68,346	64,087	4,259	Thane
3	रायगड	19,657	15,179	4,478	28,116	23,813	4,303	15,337	14,709	628	Raigad
4	रत्नागिरी	16,047	12,302	3,745	32,219	26,578	5,641	14,971	14,334	637	Ratnagiri
5	सिध्दुर्ग	•	•	•	•	•	•	•	•	•	Sidhudurg
6	नाशिक	21,472	17,785	3,687	66,716	60,783	5,933	32,602	31,716	886	Nashik
7	धुळे	11,032	8,822	2,210	38,477	35,579	2,898	12,973	12,581	392	Dhule
8	जांजगाव	11,726	10,881	845	54,254	50,826	3,428	28,605	28,164	441	Jaigaon
9	अहमदनगर	16,858	13,286	3,572	43,908	45,135	3,773	16,473	16,091	382	Ahmadnagar
10	पुणे	43,635	39,669	8,966	1,20,676	1,08,176	12,500	71,082	68,290	2,792	Pune
11	सातारा	20,708	15,639	5,069	34,319	30,860	3,459	15,832	15,503	329	Satara
12	सांगली	10,653	9,916	737	3,542	3,169	3,550	16,189	15,921	268	Sangli
13	सोलापूर	25,994	18,474	7,520	60,638	55,721	4,917	24,125	23,497	628	Solapur
14	कोल्हापूर	14,590	13,053	1,537	50,546	46,983	3,563	18,652	18,249	403	Kolhapur
15	औरंगाबाद	14,130	15,189	3,941	43,083	40,860	2,223	15,062	14,749	313	Aurangabad
16	जालना	•	•	•	•	•	•	•	•	•	Jalna
17	परभणी	16,818	12,678	4,140	33,968	31,947	2,021	8,585	8,441	144	Parbhani
18	बीड	14,009	11,133	2,876	21,938	20,641	1,297	6,280	6,169	111	Beed
19	नांदेड	10,985	8,597	2,388	34,764	32,989	1,775	8,716	8,632	84	Nanded
20	उस्मानाबाद	8,222	7,326	896	37,442	35,314	2,128	9,522	9,401	121	Osmanabad
21	लातूर	•	•	•	•	•	•	•	•	•	Latur
22	बुलढाणा	6,717	5,376	1,341	27,964	26,742	1,222	7,612	7,519	93	Buldhana
23	अकोला	8,450	7,243	1,207	36,839	35,584	1,255	18,721	18,504	217	Akola
24	अमरावती	9,507	8,126	1,381	37,081	35,769	1,312	15,533	15,344	189	Amravati
25	यवतमाळ	11,173	8,862	2,311	26,791	25,593	1,198	7,455	7,312	121	Yavatmal
26	वर्धा	4,816	3,741	1,075	16,677	15,800	877	7,002	6,911	91	Wardha
27	नागपूर	34,909	26,257	8,652	82,597	75,958	6,639	52,940	50,815	2,125	Nagpur
28	भंडारा	13,204	8,923	4,281	25,687	23,345	2,342	10,203	9,819	384	Bhandara
29	चंद्रपूर	15,255	10,795	4,460	24,376	22,419	1,957	11,534	10,390	644	Chandrapur
30	गडचिरोली	•	•	•	•	•	•	•	•	•	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		5,09,177	4,14,002	95,175	17,45,245	16,07,715	1,37,530	8,01,604	7,69,664	31,940	Maharashtra State

जनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	इतर सेवा Other Services			मुख्यतः काम करणारे Total Main Workers			District
		एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	
(1)	(2)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(2)
1	बुलढुम्बई	6,29,912	4,73,440	1,56,472	28,60,054	25,52,548	3,07,506	Greater Bombay
2	ठाणे	1,70,406	1,37,709	32,697	12,67,771	9,67,380	3,00,391	Thane
3	रायगड	45,899	38,516	7,383	5,55,728	3,55,362	2,00,366	Raigad
4	रत्नागिरी	54,019	44,123	9,896	7,19,150	4,05,745	3,13,405	Ratnagiri
5	सिधुदुर्ग	•	•	•	•	•	•	Sindhudurg
6	नाशिक	87,261	73,969	13,292	12,19,868	7,99,670	4,20,198	Nashik
7	धुळे	43,847	38,796	5,051	7,79,326	5,42,749	2,36,577	Dhule
8	जळगाव	66,968	58,954	8,014	10,35,988	6,86,828	3,49,160	Jalgaon
9	अहढदढनगर	67,469	56,836	10,633	11,25,377	7,21,673	4,03,704	Ahmadnagar
10	पुणे	2,14,377	1,66,100	48,277	14,55,460	10,70,516	3,84,944	Pune
11	सातारा	56,836	48,227	8,609	6,84,172	4,65,784	2,18,388	Satara
12	सांगली	50,839	42,769	8,070	6,25,479	4,82,465	1,43,014	Sangli
12	सोलापूर	64,557	53,421	11,136	9,83,022	7,05,804	2,77,218	Solapur
14	कोल्हापूर	71,431	61,657	9,774	9,21,304	6,68,850	2,52,454	Kolhapur
15	औरंगाबाद	65,063	55,707	9,356	10,03,159	6,64,130	3,39,029	Aurangabad
16	जालना	•	•	•	•	•	•	Jalna
17	परभणी	42,424	37,254	5,170	8,10,830	5,32,213	2,78,617	Parbhani
18	बीड	36,137	32,034	4,103	5,99,764	4,08,548	1,91,216	Beed
19	नांदेड	41,791	36,780	5,011	7,10,174	4,87,839	2,22,335	Nanded
20	उस्ढानाबाद	48,584	43,526	5,058	8,66,981	6,11,505	2,55,476	Osmanabad
21	लातूर	•	•	•	•	•	•	Latur
22	बुलढाणा	34,812	31,414	3,398	7,08,653	4,24,551	2,84,102	Buldhana
23	अकोला	46,996	40,878	6,118	7,78,502	4,99,893	2,78,609	Akola
24	अढरावती	55,347	47,542	7,805	7,53,281	5,08,729	2,44,552	Amravati
25	यवतढाल	39,456	34,076	5,380	7,99,914	4,87,863	3,12,051	Yavatmal
26	वर्धा	29,065	25,332	3,733	3,97,282	2,54,279	1,43,003	Wardha
27	नागपूर	1,26,883	1,02,692	24,191	9,21,316	6,60,832	2,60,484	Nagpur
28	भंडारा	42,768	37,362	5,406	8,39,489	4,82,987	3,56,502	Bhandara
29	चंदपूर	54,809	46,564	8,245	8,79,749	5,70,855	3,08,894	Chandrapur
30	गडचिरोली	•	•	•	•	•	•	Gadchiroli
महाराष्ट्र ढाज्य		22,87,956	18,65,678	4,22,278	2,43,01,793	1,70,19,598	72,82,195	Maharashtra State

आधुनार.—भारतढाची जनगणना, १९८१, ढालिका १२, भाग तीन, ए व बी (एक)

Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Part III, A & B (i).

ढोप :—*वेगढी उपलढुढ नढही. / Not available separately.

✓ 1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 1.12

लोकसंख्या व काम करणारे यांचे वयोगट व लिंग यानुसार वर्गीकरण

Distribution of Population and Workers by age groups and sex

जनगणना/Population Census, 1981

(हजारत/In thousand)

एकूण/ग्रामीण/ नागरी Total/Rural/ Urban	वय-गट Age-group	एकूण लोकसंख्या Total Population			काम करणारे (एकूण + सीमांतिक) Workers (Main + Marginal)		
		पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
एकूण Total	0-14	12,320	11,747	24,067	765	793	1,558
	15-19'	3,166	2,699	5,865	1,624	1,064	2,688
	20-24	2,860	2,652	5,512	2,291	1,191	3,482
	25-29	2,524	2,414	4,938	2,369	1,149	3,518
	30-34	2,110	2,013	4,123	2,048	1,070	3,118
	35-39	1,975	1,883	3,858	1,932	1,051	2,983
	40-49	3,273	2,959	6,232	3,188	1,669	4,857
	50-59	2,172	1,918	4,090	2,003	889	2,892
	60 and above ..	1,967	2,042	4,009	1,174	418	1,592
	*एकूण/Total	32,415	30,369	62,784	17,415	9,303	26,718
ग्रामीण Rural	0-14	8,316	7,974	16,290	689	759	1,448
	15-19	1,951	1,696	3,647	1,250	984	2,234
	20-24	1,549	1,629	3,178	1,390	1,051	2,441
	25-29	1,395	480	2,875	1,351	990	2,341
	30-34	1,197	1,306	2,503	1,177	929	2,106
	35-39	1,182	1,258	2,440	1,166	917	2,083
	40-49	2,062	2,052	4,114	2,029	1,473	3,502
	50-59	1,444	1,360	2,804	1,373	792	2,165
	60 and above ..	1,406	1,484	2,890	928	374	1,302
	*एकूण/Total	20,527	20,263	40,790	11,369	8,278	19,647
नागरी Urban	0-14	4,005	3,773	7,778	76	34	110
	15-19	1,215	1,003	2,218	374	80	454
	20-24	1,312	1,024	2,336	900	141	1,041
	25-29	1,129	934	2,063	1,018	159	1,177
	30-34	913	707	1,620	871	141	1,012
	35-39	794	625	1,419	766	133	899
	40-49	1,211	907	2,118	1,159	196	1,355
	50-59	728	558	1,286	630	97	727
	60 and above ..	561	558	1,119	247	93	340
	*एकूण/Total	11,888	10,106	21,994	6,047	1,025	7,072

टीप - *वयाची माहिती उपलब्ध नसलेल्या, आकडांचा 'एकूण' मध्ये समावेश आहे.

Figures of 'Age not stated' are included in Total.

आधार - भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, भाग तीन, ए आणि बी (एफ).

Source. - Population Census of India, 1981, Series 12, Part III, A and B (i).

1. क्षेत्रकड आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.13

धर्मानुसार लोकसंख्या/Population by Religion

जनगणना/Population Census, 1981

अनु- क्रमांक Sr. No.	जिल्हा (2)	बौद्ध Buddhists	ख्रिस्ती Christians	हिंदू Hindus	जैन Jains	मुस्लिम Muslims	श्रीख Sikhs	इतर धर्म व धर्म मते Other Religions and persuasions	धर्म न सांगितलेले Religion not stated	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	बृहन्मंबई	4,67,716	3,94,687	57,12,443	3,41,980	12,19,930	51,808	54,017	824	82,43,405	Greater Bombay
2	ठाणे	1,22,743	1,10,070	27,82,926	45,609	2,80,701	7,379	1,799	335	33,51,562	Thane
3	रायगड	67,787	4,957	12,91,930	9,514	1,10,949	545	621	149	14,86,452	Raigad
4	रत्नागिरी	1,26,805	18,098	18,06,687	7,027	1,52,290	73	119	212	21,11,311	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Sindhudurg
6	नाशिक	1,00,670	16,182	25,51,027	28,792	2,89,339	4,507	923	299	29,91,739	Nashik
7	हळे	35,702	10,255	18,45,543	17,073	1,40,389	415	712	205	20,50,294	Dhule
8	जळगाव	1,07,854	6,149	21,93,587	24,589	2,83,632	1,281	920	262	26,18,274	Jalgaon
9	अहमदनगर	61,493	37,584	23,98,841	33,565	1,73,810	2,321	423	272	27,08,309	Ahmadnagar
10	पुणे	2,15,132	75,824	35,41,145	65,907	2,49,914	11,863	4,269	416	41,64,470	Pune
11	सातारा	1,02,569	2,951	18,34,321	11,293	86,496	204	239	204	20,38,677	Satara
12	सांगली	41,350	8,765	15,78,146	67,304	1,35,046	272	145	184	18,31,212	Sangli
13	सोलापूर	46,808	7,757	22,83,412	24,141	2,47,371	163	230	262	26,10,144	Solapur
14	कोल्हापूर	25,408	15,338	21,87,752	1,21,722	1,55,244	536	79	251	25,06,330	Kolhapur
15	अहमदनगर	1,92,049	23,972	18,02,004	23,323	3,88,646	2,640	543	243	24,33,420	Aurangabad
16	जालना	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Jalna
17	परभणी	2,17,988	2,157	13,80,396	11,100	2,16,640	751	163	183	18,29,378	Parbhani
18	बीड	54,982	2,310	12,56,005	9,758	1,62,401	230	195	149	14,86,030	Beed
19	नांदेड	1,72,111	2,443	13,55,509	4,942	2,08,283	5,764	107	175	17,49,334	Nanded
20	अहमदनगर	94,738	2,219	18,74,288	11,113	2,47,779	136	124	223	22,30,620	Osmanabad
21	लतूर	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Latur
22	बुलढाणा	1,86,752	1,710	11,42,343	11,168	1,65,926	533	195	150	15,08,777	Buldhana
23	अकोला	2,96,116	2,876	12,69,970	16,720	2,39,765	1,013	309	183	18,26,952	Akola
24	अमरावती	2,19,123	4,824	14,22,423	10,447	2,03,024	873	510	186	18,61,410	Amravati
25	यवतमाळ	1,49,939	3,040	14,41,251	11,124	1,30,550	643	702	174	17,37,423	Yavatmal
26	वार्धा	1,29,021	1,368	7,52,392	5,482	37,368	563	331	93	9,26,618	Wardha
27	नागपूर	3,43,213	28,319	20,13,397	16,853	1,76,384	9,085	1,301	259	25,88,811	Nagpur
28	भंडारा	1,65,473	3,120	16,17,649	3,919	43,839	1,310	2,083	184	18,37,577	Bhandara
29	चंद्रपूर	2,02,207	8,489	17,74,070	4,927	60,069	2,347	3,327	206	20,55,642	Chandrapur
30	गडचिरोली	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		39,46,149	7,95,464	5,11,09,457	9,39,392	58,05,785	1,07,255	74,386	6,283	6,27,84,171	Maharashtra State

टीप :-- *वेगळे उपलब्ध नाही/Not available separately.

आधार--भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र १९८४ चा प्रसंग-१.

Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra Paper 1 of 1984.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.14

राज्यवार लोकसंख्येची ठळक वैशिष्ट्ये/Salient features of Population by States

जनगणना/Population Census, 1981

क्रमांक Serial No.	राज्य/केंद्रशासित प्रदेश (2)	क्षेत्रफल चौरस कि. मी. Area (Sq. Kms.)	लोकसंख्या Population		लोकसंख्येतील बदल Variation Population 1971-1981	शेकडा बदल Percentage Variation 1971-1981	दर हजार	दर चौरस कि.मी.	नागरी लोकसंख्येचे	साक्षरतेचे	अनुसूचित जाती/जमातीचे	State/Union Territories
			पुरुषांमागे स्त्रियां Female per 1,000 males 1981	मागे लोकसंख्या Population per Sq. Km. 1981			शेकडा प्रमाण Percentage of Urban population 1981	शेकडा प्रमाण Literacy percentage 1981	एकूण लोकसंख्येची शेकडा प्रमाण Percentage of SC/ST to Total population			
(1)	(2)	(3)	1981	1971	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	आंध्रप्रदेश	2,75,068	5,35,49,673	4,35,02,708	1,00,46,965	+23.10	975	195	23.32	29.94	20.80	Andhra Pradesh
2	आसाम	N.A.	1,98,96,843	1,46,25,152	52,71,691	+36.05	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	..	Assam
3	अरुणाचल प्रदेश	83,743	6,31,839	4,67,511	1,64,328	+35.15	862	8	6.56	20.79	70.28	Arunachal Pradesh
4	बिहार	1,73,877	6,99,14,734	5,63,53,369	1,35,61,365	+24.06	946	402	12.47	26.20	22.82	Bihar
5	गुजरात	1,96,024	3,40,85,799	2,66,97,475	73,28,324	+27.67	942	174	31.10	43.70	21.38	Gujrat
6	गोवा, दमन आणि दिव	3,814	10,86,730	8,57,771	2,28,959	+26.69	981	285	32.37	56.66	3.14	Goa, Daman and Div
7	हरियाणा	44,212	1,29,22,618	1,00,36,808	28,85,810	+28.75	870	292	21.88	36.14	19.07	Haryana
8	हिमाचल प्रदेश	55,673	42,80,818	34,60,434	8,20,384	+23.71	973	77	7.61	42.48	29.23	Himachal Pradesh
9	जम्मू व काश्मीर	2,22,236	59,87,389	46,16,632	13,70,757	+29.69	892	59	21.05	26.67	8.31	Jammu & Kashmir
10	कर्नाटक	1,91,791	3,71,35,714	2,92,99,014	78,36,700	+26.75	963	194	28.89	38.46	19.98	Karnataka
11	केरळ	38,863	2,54,53,680	2,13,47,375	41,06,305	+19.24	1,032	655	18.74	70.42	11.04	Kerala
12	मध्य प्रदेश	4,43,446	5,21,78,844	4,16,54,119	1,05,24,725	+25.27	941	118	20.29	27.87	37.08	Madhya Pradesh
13	महाराष्ट्र	3,07,690	6,27,84,171	5,04,12,235	1,23,71,936	+24.54	937	204	35.03	47.18	16.33	Maharashtra
14	मणिपूर	22,327	14,20,953	10,72,753	3,48,200	+32.46	971	64	26.42	41.35	28.55	Manipur
15	मेघालय	22,429	13,35,819	10,11,699	3,24,120	+32.04	954	60	18.07	34.08	86.99	Meghalaya
16	मिझोरम	21,081	4,93,757	3,32,390	1,61,367	+48.55	919	23	24.67	59.88	93.58	Mizoram
17	नागालँड	16,579	7,74,930	5,16,449	2,58,481	+50.05	863	47	15.52	42.57	83.99	Nagaland
18	ओरिसा	1,55,707	2,63,70,271	2,19,44,615	44,25,656	+20.17	981	169	11.79	34.23	37.09	Orissa
19	पंजाब	50,362	1,67,88,915	1,35,51,060	32,37,855	+23.89	879	333	26.87	40.86	26.87	Punjab
20	राजस्थान	3,42,239	3,42,61,862	2,57,65,806	84,96,056	+32.97	919	100	21.05	24.38	29.25	Rajasthan
21	सिक्कीम	7,096	3,16,385	2,09,843	1,06,542	+50.77	835	45	16.15	34.05	29.05	Sikkim
22	तामिळनाडू	1,30,058	4,84,08,077	4,11,99,168	72,08,909	+17.50	977	372	32.95	46.76	19.42	Tamil Nadu
23	त्रिपुरा	10,486	20,53,058	15,56,342	4,96,716	+31.92	946	196	10.99	42.12	43.56	Tripura
24	उत्तर प्रदेश	2,94,411	11,08,62,013	8,83,41,144	2,25,208,69	+25.49	885	377	17.95	27.16	21.37	Uttar Pradesh
25	पश्चिम बंगाल	88,752	5,45,80,647	4,43,12,011	1,02,68,636	+23.17	911	655	26.47	40.94	27.61	West Bengal
26	अन्दमान व निकोबार आयलँड	8,249	1,88,741	1,15,133	73,608	+63.93	760	23	26.30	51.56	11.85	Andaman & Nico- bar Island.
27	चंडीगड	114	4,51,610	2,57,251	1,94,359	+75.53	769	3,961	93.63	64.79	14.09	Chandigarh
28	दादरा व नगर हवेली	491	1,03,676	74,170	29,506	+39.78	974	211	6.67	26.67	80.79	Dadra & Nagar Haveli
29	दिल्ली	1,483	62,20,406	40,65,698	21,54,708	+53.00	808	4,194	92.73	61.54	18.03	Delhi
30	लक्षद्वीप	32	40,249	31,810	8,439	+26.53	975	1,258	46.28	55.07	93.82	Lakshadweep
31	पांडिचेरी	492	6,04,471	4,71,707	1,32,764	+28.15	985	1,229	52.28	55.85	15.99	Pondicherry
भारत		32,08,825	68,51,84,692	54,81,59,652	13,70,25,040	+25.00	934	216	23.70	36.23	22.82	India

N. A.—उपलब्ध नाही/Not available.

आधार—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका दोन ब, भाग (एक).

Source.—Population Census of India, 1981, Series II B, Part (i).

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.15
जिल्हावार अंदाजित लोकसंख्या
Districtwise projected population
1982-1991

(आकडे हजारत)
(Figures in thousand)

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	लोकसंख्या Popula- tion 1981 जनगणना/Census	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	बृहन्मुंबई	8,243	8,478	8,725	8,966	9,212	9,473	9,733	10,008	10,275	10,556	10,853	Gr. Bombay
2	ठाणे	3,352	3,446	3,543	3,634	3,736	3,840	3,939	4,049	4,153	4,261	4,379	Thane
3	रायगड	1,487	1,521	1,555	1,596	1,631	1,667	1,712	1,750	1,789	1,828	1,877	Raigad
4	रत्नागिरी	2,111	2,182	2,250	2,327	2,399	2,480	2,557	2,643	2,731	2,815	2,901	Ratnagiri
5	नाशिक	2,992	3,042	3,096	3,158	3,222	3,279	3,345	3,404	3,465	3,542	3,605	Nashik
6	धुळे	2,050	2,092	2,125	2,173	2,214	2,256	2,299	2,343	2,387	2,433	2,486	Dhule
7	जळगाव	2,618	2,663	2,723	2,769	2,817	2,880	2,929	2,994	3,046	3,106	3,167	Jalgaon
8	अहमदनगर	2,708	2,760	2,814	2,877	2,934	2,985	3,051	3,111	3,180	3,243	3,307	Ahmadnagar
9	पुणे	4,165	4,255	4,343	4,426	4,524	4,617	4,713	4,810	4,909	5,010	5,114	Pune
10	सातारा	2,039	2,086	2,125	2,179	2,228	2,270	2,320	2,379	2,432	2,486	2,533	Satara
11	सांगली	1,831	1,868	1,909	1,945	1,981	2,025	2,070	2,108	2,155	2,195	2,244	Sangli
12	सोलापूर	2,610	2,676	2,729	2,790	2,845	2,915	2,979	3,038	3,113	3,175	3,245	Solapur
13	कोल्हापूर	2,506	2,548	2,604	2,649	2,701	2,754	2,800	2,855	2,911	2,966	3,026	Kolhapur
14	ओरंगाबाद	2,433	2,484	2,526	2,568	2,618	2,669	2,722	2,775	2,821	2,876	2,924	Aurangabad
15	परभणी	1,829	1,861	1,903	1,938	1,974	2,018	2,056	2,101	2,140	2,188	2,236	Parbhani
16	बीड	1,486	1,521	1,555	1,583	1,618	1,653	1,690	1,728	1,766	1,805	1,845	Beed
17	नांदेड	1,749	1,784	1,817	1,851	1,892	1,920	1,955	1,991	2,028	2,065	2,103	Nanded
18	उस्मानाबाद	2,231	2,279	2,322	2,374	2,420	2,473	2,528	2,577	2,634	2,693	2,737	Osmanabad
19	बुलढाणा	1,509	1,540	1,574	1,609	1,645	1,682	1,719	1,750	1,789	1,828	1,877	Buldhana
20	अकोला	1,827	1,861	1,903	1,931	1,974	2,011	2,056	2,094	2,140	2,180	2,221	Akola
21	अमरावती	1,861	1,900	1,935	1,978	2,015	2,060	2,098	2,145	2,193	2,234	2,283	Amravati
22	यवतमाळ	1,737	1,771	1,804	1,844	1,878	1,906	1,948	1,977	2,021	2,058	2,096	Yavatmal
23	वर्धा	927	943	971	992	1,014	1,037	1,053	1,084	1,100	1,132	1,149	Wardha
24	नागपूर	2,589	2,644	2,703	2,763	2,824	2,887	2,951	3,009	3,076	3,144	3,214	Nagpur
25	भंडारा	1,838	1,880	1,922	1,971	2,015	2,053	2,106	2,152	2,200	2,249	2,291	Bhandara
26	चंद्रपूर	2,056	2,092	2,125	2,166	2,214	2,256	2,292	2,335	2,380	2,425	2,479	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		62,784	64,177	65,601	67,057	68,545	70,066	71,621	73,210	74,834	76,495	78,192	Maharashtra State

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

1. क्षेत्रक व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.16

एकूण लोकसंख्येतील साक्षरतेचे दर/Literacy rate of total population

जनगणना/Population Census, 1981

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	साक्षर लोकसंख्या Literate Population									साक्षर लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येची टक्केवारी Literate population as percentage to total			District (2)
		ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकूण/Total			एकूण Persons (12)	पुरुष Males (13)	स्त्रिया Females (14)	
		एकूण Persons (3)	पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	एकूण Persons (6)	पुरुष Males (7)	स्त्रिया Females (8)	एकूण Persons (9)	पुरुष Males (10)	स्त्रिया Females (11)				
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	56,20,316	34,38,967	21,81,349	56,20,316	34,38,967	21,81,349	68.18	73.19	60.75	Greater Bombay
2	ठाणे	7,19,629	4,76,548	2,43,081	9,72,831	5,84,843	3,87,988	16,92,460	10,61,391	6,31,069	50.50	59.64	40.15	Thane
3	रायगड	5,39,093	3,36,626	2,02,467	1,38,531	80,540	57,991	6,77,624	4,17,166	2,60,458	45.59	57.42	34.27	Raigad
4	रत्नागिरी	8,89,314	4,96,462	3,92,852	1,18,758	65,997	52,761	10,08,072	5,62,459	4,45,613	47.75	59.62	38.15	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	7,56,102	5,18,623	2,37,479	5,71,073	3,47,639	2,23,434	13,27,175	8,66,262	4,60,913	44.36	56.09	31.85	Nashik
7	धुळे	5,34,316	3,64,646	1,69,670	2,34,726	1,42,470	92,256	7,69,042	5,07,116	2,61,926	37.51	48.61	26.01	Dhule
8	जळगाव	8,69,618	5,83,473	2,86,145	3,90,780	2,38,309	1,52,471	12,60,398	8,21,782	4,38,616	48.14	61.19	34.39	Jalgaon
9	अहमदनगर	9,45,638	6,45,043	3,00,595	2,23,288	1,36,270	87,018	11,68,926	7,81,313	3,87,613	43.16	56.51	29.24	Ahmadnagar
10	पुणे	9,36,759	6,21,634	3,15,125	13,13,155	7,79,419	5,33,736	22,49,914	14,01,053	8,48,861	54.03	65.16	42.14	Pune
11	सातारा	8,05,087	5,02,793	3,02,294	1,76,513	1,04,422	72,011	9,81,600	6,07,215	3,74,385	48.15	61.39	35.67	Satara
12	सांगली	6,19,822	4,11,618	2,09,204	2,38,536	1,45,299	93,237	8,58,358	5,55,917	3,02,441	46.87	59.70	33.60	Sangli
13	सोलापूर	6,43,306	4,54,914	1,88,392	4,18,628	2,65,658	1,52,970	10,61,934	7,20,572	3,41,362	40.68	53.61	26.96	Solapur
14	कोल्हापूर	7,49,599	5,21,433	2,28,166	3,87,271	2,35,942	1,51,329	11,36,870	7,57,375	3,79,495	45.36	59.45	30.79	Kolhapur
15	औरंगाबाद	5,72,848	4,46,090	1,26,758	2,98,235	1,88,711	1,09,524	8,71,083	6,34,801	2,36,282	35.80	50.80	19.96	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	3,89,966	3,08,706	81,260	1,64,956	1,06,530	58,426	5,54,922	4,15,236	1,39,686	30.33	44.67	15.53	Parbhani
18	बीड	3,54,102	2,69,561	84,541	1,18,340	76,796	41,544	4,72,442	3,46,357	1,26,085	31.79	45.82	17.27	Beed
19	नांदेड	3,60,578	2,82,514	78,054	1,60,304	1,04,110	56,194	5,20,882	3,86,624	1,34,258	29.78	43.32	15.67	Nanded
20	उस्मानाबाद	6,10,908	4,39,508	1,71,400	1,77,797	1,15,592	62,205	7,88,705	5,55,100	2,33,605	35.36	48.73	21.40	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	5,05,128	3,49,510	1,55,618	1,68,357	1,02,804	65,553	6,73,485	4,52,314	2,21,171	44.64	58.68	29.97	Buldhana
23	अकोला	6,06,890	4,01,877	2,05,013	2,66,697	1,56,535	1,10,162	8,73,587	5,58,412	3,15,175	47.82	59.54	35.45	Akola
24	अमरावती	6,28,268	3,86,925	2,41,343	3,36,400	1,94,847	1,41,553	9,64,668	5,81,772	3,82,896	51.82	60.50	42.55	Amravati
25	यवतमाळ	5,23,927	3,58,502	1,65,425	1,58,776	95,814	62,962	6,82,703	4,54,316	2,28,387	39.29	51.21	26.86	Yavatmal
26	वर्धा	3,21,594	2,01,910	1,19,684	1,51,406	88,315	63,091	4,73,090	2,90,225	1,82,775	51.05	61.01	40.53	Wardha
27	नागपूर	4,63,211	3,01,120	1,62,091	9,49,177	5,56,429	3,92,748	14,12,388	8,57,549	5,54,839	54.56	63.74	44.62	Nagpur
28	भंडारा	6,55,884	4,46,022	2,09,862	1,51,262	90,532	60,730	8,07,146	5,36,554	2,70,592	43.92	58.31	29.49	Bhandara
29	चंद्रपूर	5,61,134	3,95,840	1,65,294	1,51,972	92,815	59,157	7,13,106	4,88,655	2,24,451	34.69	46.73	22.22	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,55,62,721	1,05,20,898	50,41,823	1,40,58,085	85,35,605	55,22,480	2,96,20,806	1,90,56,503	1,05,64,303	47.18	58.74	34.79	Maharashtra State

*वेगळी उपलब्ध नाही./Not available separately.

आधार :—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका-१२, भाग २ (ब).

Source :—Population Census of India, 1981, Series 12, Part II (B).

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.17

अनुसूचित जातीच्या लोकातील साक्षरतेचे प्रमाण/Literacy rate of Scheduled Castes

जनगणना/Population Census, 1981

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	साक्षर लोकसंख्या Literate Population									साक्षर लोकसंख्येचे एकूण लोकसंख्येचा प्रमाण Literate population as percentage of total population (12)	District (2)
		ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकूण/Total				
		एकूण Persons (3)	पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	एकूण Persons (6)	पुरुष Males (7)	स्त्रिया Females (8)	एकूण Persons (9)	पुरुष Males (10)	स्त्रिया Females (11)		
1	बृहन्मवई	..	..	..	2,01,787	1,31,485	70,302	2,01,787	1,31,485	70,302	50.56	Greater Bombay
2	ठाणे	13,493	8,916	4,577	23,142	15,148	7,994	36,635	24,064	12,571	43.70	Thane
3	रायगड	7,609	4,858	2,751	4,081	2,538	1,543	11,690	7,396	4,294	46.42	Raigad
4	रत्नागरी	15,356	9,758	5,598	2,088	1,323	765	17,444	11,081	6,363	38.65	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Sindhudurg
6	नाशिक	42,267	30,482	11,785	35,533	22,971	12,562	77,800	53,453	24,347	41.86	Nashik
7	धुळे	21,835	16,459	5,376	10,014	6,713	3,301	31,849	23,172	8,677	37.15	Dhule
8	जळगाव	37,300	28,769	8,531	16,025	10,931	5,094	53,325	39,700	13,625	34.58	Jalgaon
9	अहमदनगर	87,341	63,724	23,617	14,593	9,585	5,008	1,01,934	73,309	28,625	35.43	Ahmadnagar
10	पुणे	44,318	31,764	12,554	86,558	56,564	29,994	1,30,876	88,328	42,543	41.71	Pune
11	सातारा	38,481	26,915	11,566	11,682	7,501	4,181	50,163	34,416	15,747	39.61	Satara
12	सांगली	55,704	40,090	15,614	20,962	14,017	6,945	76,666	54,107	22,559	37.52	Sangli
13	सोलापूर	74,261	58,063	16,198	36,746	25,430	11,316	1,11,007	83,493	27,514	29.75	Solapur
14	कोल्हापूर	76,783	58,354	18,429	29,186	19,797	9,389	1,05,969	78,151	27,818	35.01	Kolhapur
15	औरंगाबाद	25,153	21,197	3,956	10,807	8,091	2,716	35,960	29,288	6,672	23.90	Aurangabad
16	जालना	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Jalna
17	परभणी	13,958	11,815	2,143	6,258	4,568	1,690	20,216	16,383	3,833	18.99	Parbhani
18	बीड	30,246	24,723	5,523	5,882	4,257	1,625	36,128	28,980	7,148	21.19	Beed
19	नांदेड	31,907	26,408	5,499	7,630	5,568	2,062	39,537	31,976	7,561	20.00	Nanded
20	उस्मानाबाद	66,861	52,334	14,527	15,762	11,052	4,710	82,623	63,386	19,237	24.13	Osmanabad
21	लातूर	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Latur
22	बुलढाणा	22,022	17,142	4,880	7,487	5,234	2,253	29,509	22,376	7,133	31.65	Buldhana
23	अकोला	24,858	18,173	6,685	9,721	6,516	3,205	34,579	24,689	9,890	34.37	Akola
24	अमरावती	29,810	20,301	9,509	16,923	10,964	5,959	46,733	31,265	15,468	41.45	Amravati
25	यवतमाळ	21,249	15,414	5,835	7,769	5,090	2,679	29,018	20,504	8,514	33.75	Yavatmal
26	वर्धा	9,227	6,251	2,976	6,316	3,972	2,344	15,543	10,223	5,320	42.69	Wardha
27	नागपूर	31,615	21,225	10,390	52,797	32,531	20,266	84,412	53,756	30,656	46.28	Nagpur
28	भंडारा	69,339	46,154	23,185	17,274	10,568	6,706	86,613	56,722	29,891	48.32	Bhandara
29	चंद्रपूर	35,322	25,369	9,953	9,322	6,119	3,203	44,644	31,488	13,156	33.24	Chandrapur
30	गडचिरोली	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		9,26,315	6,84,658	2,41,657	6,66,345	4,38,533	2,27,812	15,92,660	11,23,191	4,69,469	35.55	Maharashtra State

*वगळी उपलब्ध नाही./Not available separately.

आधार:—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र १९८२ चा प्रबंध-२/Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra Paper-2 of 1982.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.18

अनुसूचित जमातीच्या लोकांतील साक्षरतेचे प्रमाण Literacy rate of Scheduled Tribes
जनगणना/Population Census, 1981.

अनु- क्रमांक Sr. No.	जिल्हा (2)	ग्रामीण Rural			नागरी Urban			एकूण Total			साक्षर लोकसंख्येची एकूण लोकसंख्येशी टक्केवारी Literate population as percentage of total population	District (2)
		एकूण Persons (3)	पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	एकूण Persons (6)	पुरुष Males (7)	स्त्रिया Females (8)	एकूण Persons (9)	पुरुष Males (10)	स्त्रिया Females (11)	(12)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	41,258	27,317	13,941	41,258	27,317	13,941	49.07	Greater Bombay
2	ठाणे	91,766	73,409	18,357	13,328	9,007	4,321	1,05,094	82,416	22,678	14.40	Thane
3	रायगड	26,327	19,092	7,235	4,979	3,436	1,543	31,306	22,528	8,778	16.46	Raigad
4	रत्नागिरी	3,136	2,108	1,028	122	84	38	3,258	2,192	1,066	10.26	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
6	नाशिक	1,03,171	79,644	23,527	14,264	9,847	4,417	1,17,435	89,491	27,944	16.74	Nashik
7	धुळे	1,16,110	91,470	24,640	10,699	7,493	3,206	1,26,809	98,963	27,846	15.26	Dhule
8	जळगाव	35,173	28,275	6,898	7,912	5,264	2,648	43,085	33,539	9,546	19.95	Jalgaon
9	अहमदनगर	29,448	23,515	5,933	2,205	1,507	698	31,653	25,022	6,631	16.87	Ahmadnagar
10	पुणे	33,925	26,071	7,854	10,199	6,601	3,598	44,124	32,672	11,452	27.80	Pune
11	सातारा	3,407	2,306	1,101	466	321	145	3,873	2,627	1,246	29.66	Satara
12	सांगली	5,039	3,553	1,486	1,205	803	402	6,244	4,356	1,888	40.19	Sangli
13	सोलापूर	10,016	7,646	2,370	6,305	4,276	2,029	16,321	11,922	4,399	31.64	Solapur
14	कोल्हापूर	8,110	5,866	2,244	1,275	842	433	9,385	6,708	2,677	34.36	Kolhapur
15	औरंगाबाद	10,509	9,083	1,426	2,252	1,502	750	12,761	10,585	2,176	16.87	Aurangabad
16	जालना	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
17	परभणी	11,618	10,151	1,467	1,565	1,072	493	13,183	11,223	1,960	16.78	Parbhani
18	बीड	1,906	1,493	413	465	330	135	2,371	1,823	548	17.69	Beed
19	नांदेड	31,343	26,219	5,124	5,249	3,850	1,399	36,592	30,069	6,523	20.53	Nanded
20	उस्मानाबाद	10,201	8,024	2,177	1,873	1,323	550	12,074	9,347	2,727	23.21	Osmanabad
21	लातूर	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
22	बुलढाणा	15,994	12,406	3,588	2,050	1,334	716	18,044	13,740	4,304	27.15	Buldhana
23	अकोला	32,426	23,333	9,093	6,093	3,740	2,353	38,519	27,073	11,446	33.57	Akola
24	अमरावती	48,619	34,242	14,377	13,464	8,258	5,206	62,083	42,500	19,583	25.69	Amravati
25	यवतमाळ	80,646	60,210	20,436	9,494	6,213	3,281	90,140	66,423	23,717	24.35	Yavatmal
26	वर्धा	38,268	25,863	12,405	11,189	6,921	4,268	49,457	32,784	16,673	34.77	Wardha
27	नागपूर	57,041	39,827	17,214	93,563	58,283	35,280	1,50,604	98,110	52,494	42.63	Nagpur
28	भंडारा	86,155	63,851	22,304	12,582	7,898	4,684	98,737	71,749	26,988	33.13	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,10,190	83,765	26,425	12,165	7,803	4,362	1,22,355	91,568	30,787	22.27	Chandrapur
30	गडचिरोली	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
महाराष्ट्र राज्य		10,00,544	7,61,422	2,39,122	2,86,221	1,85,325	1,00,896	12,86,765	9,46,747	3,40,018	22.29	Maharashtra State

*वेगळी उपलब्ध नाही/Not available separately.

आधार.-भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, महाराष्ट्र १९८२ प्रबंध -२/Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Maharashtra Paper-2 of 1982.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.19

---

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 1.19

बिगरशेती व्यवसायातील कामगारांचे मुख्य व्यवसायगटानुसार वर्गीकरण
Occupational classification of persons at work other than cultivation into main divisions

जनगणना/Population Census, 1981

नु क्रमांक Serial No.	जिल्हा	ग्रामीण नागरी एकूण	धंदेवादीक संत विशारद आणि तत्सम लोक	प्रशासकीय, कार्यकारी आणि व्यवस्थापकीय काम करणारे	कारकून व तत्सम काम करणारे	विक्रेते Sales workers	सेवा क्षेत्रातील Service workers	शेतकरी, मत्स्य- व्यवसाय करणारे, उत्पादन व फासे पारधी, तत्सम क्षेत्रा- लाकडतोडे तील, परिवहन आणि तत्सम सामुग्री चालक काम करणारे आणि मजूर		अवर्गीकृत Workers not classified by occupations	एकूण Total	Rural Urban Total	District		
								Farmers, fishermen, hunters and related workers	Production and related workers, transport equipment operators and labourers						
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)		
1	बृहन्मंबई	**	**	ग्र ना ए	2,20,685 1,36,395	4,00,221 3,99,108	2,87,363 3,99,108	28,703 28,703	12,75,066 12,75,066	1,06,869 1,06,869	28,54,410 28,54,410	R U T	Greater Bombay		
2	ठाणे	**	**	ग्र ना ए	15,699 38,652 54,351	4,219 15,076 19,295	20,840 68,030 88,870	18,048 53,542 71,582	13,822 30,897 44,719	26,213 4,670 30,883	1,46,630 2,38,177 3,84,807	21,146 30,442 51,588	2,66,611 4,79,486 7,46,097	R U T	Thane
3	रायगड	**	**	ग्र ना ए	10,339 6,438 16,777	2,792 2,260 5,052	10,185 7,669 17,854	9,394 9,436 18,830	8,269 6,543 14,812	16,135 3,859 19,994	64,399 24,577 88,976	3,974 1,663 5,637	1,25,487 62,445 1,87,932	R U T	Raigad
4	रत्नागिरी	**	**	ग्र ना ए	18,583 5,695 24,278	2,712 1,763 4,475	12,513 7,130 19,643	15,585 6,131 21,716	9,431 4,890 14,321	29,480 1,476 30,956	55,626 13,597 69,223	3,658 747 4,405	1,47,587 41,429 1,89,016	R U T	Ratnagiri
5	नाशिक	**	**	ग्र ना ए	15,207 21,207 36,414	2,506 11,836 14,342	11,544 26,504 38,048	13,654 30,983 44,637	8,171 19,459 27,630	11,259 3,195 14,454	62,304 1,31,093 1,93,397	5,694 6,185 11,879	1,30,340 2,50,464 3,80,804	R U T	Nashik
6	धुळे	**	**	ग्र ना ए	10,419 7,767 18,186	1,518 3,801 5,319	7,841 10,333 18,174	11,216 15,836 27,052	6,165 8,478 14,643	11,114 2,261 13,375	30,503 37,911 68,414	4,168 1,941 6,109	82,944 88,328 1,71,272	R U T	Dhule

7	जळगाव	...	...	ग्रा ना ए	15,863 11,110 26,973	2,364 4,666 7,030	11,579 15,989 27,568	15,950 23,668 39,618	8,330 12,141 20,471	11,836 2,382 14,218	46,387 57,473 1,03,860	5,904 4,905 10,809	1,18,212 1,32,332 2,50,544	R U T	Jalgaon
8	हमदनगर	...	...	ग्रा ना ए	20,349 10,335 30,684	3,408 8,302 11,710	16,101 12,879 28,980	17,793 12,776 30,569	13,378 10,196 23,574	14,765 1,402 16,167	82,048 37,864 1,19,912	8,345 2,895 11,240	1,76,187 96,651 2,72,838	R U T	Ahmadnagar
9	पुणे	...	...	ग्रा ना ए	18,620 57,997 76,617	3,681 37,097 40,778	17,185 79,390 96,575	15,875 54,753 70,628	13,595 56,225 69,820	18,220 7,839 26,059	90,312 2,61,449 3,51,761	11,301 17,659 28,960	1,88,790 5,72,409 7,61,199	R U T	Pune
10	सातारा	...	...	ग्रा ना ए	18,779 8,611 27,390	2,882 3,185 6,067	14,968 9,286 24,254	12,766 10,161 22,927	8,718 6,848 15,566	9,746 1,313 11,059	59,234 22,404 81,638	6,601 873 7,474	1,33,691 62,681 1,96,372	R U T	Satara
11	सांगली	...	...	ग्रा ना ए	15,201 9,770 24,971	2,590 2,752 5,342	11,993 11,695 23,688	8,988 13,004 21,992	5,840 7,588 13,428	9,613 1,252 10,865	41,910 37,965 79,875	3,803 2,285 6,088	99,938 86,312 1,86,250	R U T	Sangli
12	सोलापूर	...	...	ग्रा ना ए	12,885 15,717 28,602	2,800 5,496 8,296	9,709 19,417 29,126	13,784 28,892 42,676	9,424 16,174 25,598	25,767 2,409 28,176	62,676 1,19,311 1,81,987	4,978 4,421 9,399	1,42,022 2,11,838 3,53,860	R U T	Solapur
13	कोल्हापूर	...	...	ग्रा ना ए	14,790 13,144 27,934	3,236 7,922 11,158	15,868 20,097 35,965	10,706 21,851 32,557	8,336 13,273 21,609	7,791 1,808 9,599	69,880 79,943 1,49,823	6,684 3,225 9,909	1,37,290 1,61,263 2,98,553	R U T	Kolhapur
14	औरंगाबाद	...	...	ग्रा ना ए	11,048 14,271 25,319	1,932 7,272 9,204	8,979 19,675 28,654	12,623 14,327 26,950	8,154 13,321 21,475	9,925 2,424 12,349	42,256 55,709 97,965	4,309 3,400 7,709	99,227 1,30,401 2,29,628	R U T	Aurangabad
15	परभणी	...	...	ग्रा ना ए	7,457 7,802 15,259	1,091 3,972 5,063	5,135 10,370 15,505	9,768 13,515 23,283	6,438 8,247 14,685	21,275 2,370 23,645	37,128 26,724 63,852	2,018 1,553 3,571	90,309 74,555 1,64,864	R U T	Parbhani
16	बीड	...	...	ग्रा ना ए	7,757 6,424 14,181	1,249 3,712 4,961	6,055 7,211 13,266	7,952 5,596 13,548	5,840 5,381 11,221	16,465 1,016 17,481	30,749 18,210 48,959	2,322 705 3,027	78,388 48,253 1,26,641	R U T	Beed
17	नांदेड	...	...	ग्रा ना ए	8,285 7,638 15,923	2,512 4,216 6,728	7,424 9,826 17,250	10,431 10,377 20,808	7,540 7,326 14,866	19,613 1,618 21,231	35,673 26,145 61,818	2,689 1,584 4,273	94,167 68,733 1,62,900	R U T	Nanded
18	उस्मानाबाद	...	...	ग्रा ना ए	13,419 8,597 22,016	2,529 2,541 5,070	8,753 9,371 18,124	12,524 11,118 23,642	7,935 8,463 16,398	19,934 1,528 21,462	36,644 22,937 59,581	3,360 1,082 4,442	1,05,101 65,638 1,70,739	R U T	Osmanabad
19	बुलढाणा	...	...	ग्रा ना ए	8,527 6,150 14,677	1,176 3,278 4,454	5,546 8,318 13,864	9,536 9,899 19,435	4,163 6,678 10,841	4,731 1,208 5,939	25,895 17,876 43,771	1,216 658 1,874	60,788 54,066 1,14,854	R U T	Buldhana

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.19—contd

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)		
20	अकोला	**	**	ग्रा	10,543	1,096	7,352	9,158	5,947	4,229	29,677	1,682	69,685	R	Akola
				ना	7,948	3,982	11,750	16,154	11,334	1,625	35,844	928	89,564	U	
				ए	18,491	5,078	19,102	25,312	17,281	5,854	65,521	2,610	1,59,249	T	
21	अमरावती	**	**	ग्रा	10,140	1,438	7,339	7,594	4,564	9,294	23,108	2,226	65,703	R	Amravati
				ना	11,286	3,785	14,046	18,552	11,683	2,923	42,789	2,258	1,07,322	U	
				ए	21,426	5,223	21,385	26,146	16,247	12,217	65,897	4,484	1,73,025	T	
22	यवतमाळ	**	**	ग्रा	9,438	371	7,228	10,488	5,453	6,630	33,614	3,218	76,440	R	Yavatmal
				ना	6,341	934	8,187	10,143	6,036	1,107	19,364	1,508	53,618	U	
				ए	15,779	1,305	15,415	20,631	11,489	7,737	52,978	4,726	1,30,058	T	
23	वर्धा	**	**	ग्रा	5,803	725	4,328	4,300	2,738	4,903	18,730	2,686	44,213	R	Wardha
				ना	4,895	2,044	7,195	7,507	4,362	607	19,920	904	47,415	U	
				ए	10,698	2,769	11,523	11,787	7,100	5,510	38,650	3,590	91,628	T	
24	नागपूर	**	**	ग्रा	7,828	1,256	7,020	6,181	6,610	12,894	72,140	3,403	1,17,332	R	Nagpur
				ना	34,566	10,593	51,378	51,493	32,587	5,874	1,74,865	9,127	3,70,484	U	
				ए	42,394	11,849	58,398	57,674	39,197	18,768	2,47,005	12,530	4,87,816	T	
25	भंडारा	**	**	ग्रा	11,022	2,074	9,301	10,131	7,672	12,761	1,12,164	5,595	1,70,720	R	Bhandara
				ना	5,612	891	7,606	9,434	4,906	908	30,777	916	61,050	U	
				ए	16,634	2,965	16,907	19,565	12,578	13,669	1,42,941	6,511	2,31,770	T	
26	चंद्रपूर	**	**	ग्रा	12,360	4,373	11,137	10,714	10,040	23,247	62,337	4,629	1,38,833	R	Chandrapur
				ना	6,018	859	8,269	7,380	5,500	1,649	33,122	1,079	63,875	U	
				ए	18,378	5,232	19,406	18,094	15,540	24,896	95,459	5,708	2,02,708	T	
	महाराष्ट्र राज्य	**	**	ग्रा	3,10,358	56,529	2,55,923	2,85,154	1,96,572	3,57,839	13,72,024	1,25,608	29,60,007	R	Maharashtra State
				ना	5,54,678	2,88,630	8,61,944	8,65,636	6,05,899	87,312	28,61,111	2,09,810	63,35,020	U	
				ए	8,65,036	3,45,159	11,17,868	11,50,790	8,02,470	4,45,151	42,33,134	3,35,418	92,95,027	T	

भाषा: भारतीय जनगणना, १९८१, मूलिका १२, भाग दोन-ब (दोन).

Source : Population Census of India, 1981, Series 12, Part-II-B (ii).

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.20

राज्यातील बिगरशेती व्यवसायातील कामगारांचे व्यवसायानुसार वर्गीकरण (विभाग, गट वगैरे प्रमाणे)
Occupational classification of persons at work other than cultivation in the state (according to divisions, groups etc.)
जनगणना/Population Census 1981

विभाग, गट (राष्ट्रीय उद्योग वर्गीकरण)	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	Division, group (National Classification of Occupation)
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
D-0-1-व्यावसायिक तांत्रिक व संबंधी कामगार	8,65,036	3,10,353	5,54,678	Professional, technical and related workers
00-भौतिक शास्त्रज्ञ	10,451	1,176	9,275	Physical Scientists
01-भौतिक शास्त्र तंत्रज्ञ	3,137	652	2,485	Physical Science technicians
02-वास्तु शास्त्रज्ञ, अभियंता, तंत्रशास्त्रज्ञ व सर्वेक्षक	66,653	9,102	57,556	Architects, engineers, technologists and surveyors.
03-अभियांत्रिकी तंत्रज्ञ	47,030	7,823	39,207	Engineering technicians
04-विमान व जहाजावरील अधिकारी	3,295	57	3,238	Air crafts and ships officers
05-जीव शास्त्रज्ञ	6,809	2,073	4,736	Life scientists
06-जीवशास्त्र तंत्रज्ञ	7,905	3,727	4,178	Life science technicians
07-भ्रूषक व शल्य चिकित्सक (दंत वैद्यकीय व पशुवैद्यकीय शल्य चिकित्सक धरून).	61,932	19,078	42,854	Physicians and surgeons (including dental and veterinary surgeons).
08-शुश्रूषा व इतर वैद्यकीय तंत्रज्ञ	75,327	25,304	50,023	Nursing and other medical health technicians.
09-शास्त्रीय, वैद्यकीय व तांत्रिक व्यक्ति	7,023	635	6,388	Scientific, medical and technical persons
10-गणितज्ञ, आकडे शास्त्रज्ञ व संबंधी कामगार	1,709	103	1,606	Mathematicians, statisticians and related workers.
11-अर्थशास्त्रज्ञ व संबंधी कामगार	193	15	178	Economists and related workers
12-लेखापाल, लेखापरिक्षक व संबंधी कामगार	62,105	3,099	59,006	Accountants, auditors and related workers
13-समाज शास्त्रज्ञ व संबंधी कामगार	17,236	8,914	8,322	Social scientists and related workers
14-कायदा शास्त्रज्ञ	17,341	1,692	15,649	Jurists
15-शिक्षक	4,05,997	2,08,097	1,97,900	Teachers
16-कवि, लेखक, पत्रकार व संबंधी कामगार	4,692	211	4,481	Poets, authors, journalists and related workers.
17-शिल्पकार, रंगारी, छायाचित्रकार व संबंधी निर्माती कलाकार.	16,854	1,456	15,398	Sculptors, painters, photographers and related creative artists.
18-स्वरशिल्पी व प्रयोग करणारे कलावंत	20,552	6,006	14,546	Composers and performing artists
19-अवर्गीकृत व्यावसायिक कामगार	28,787	11,136	17,651	Professional workers n. e. c.
D-2-प्रशासकीय, कार्यकारी व व्यवस्थापकीय कामगार	3,45,159	56,529	2,88,630	Administrative, executive and managerial workers.
20-निवडून आलेले व विधिमंडळीय पदाधिकारी	5,554	3,860	1,694	Elected and legislative officials
21-शासकीय व स्थानिक संस्थांचे प्रशासनिक व कार्यकारी पदाधिकारी.	52,463	17,905	34,558	Administrative and executive officials Government and local bodies.
22-संचालक व व्यवस्थापक, घाऊक व किरकोळ व्यापार	88,423	14,791	73,632	Working proprietors, directors and managers, wholesale and retail trade
23-संचालक व व्यवस्थापक, आर्थिक संस्था	18,145	2,746	15,399	Directors and managers, financial institutions.
24-मालक, संचालक व व्यवस्थापक, खानकाम, बांधकाम वस्तुनिर्माण व तत्सम उद्योग.	1,15,278	8,110	1,07,168	Working proprietors, directors and managers, mining, construction, manufacturing and related concerns.
25-मालक, संचालक, व्यवस्थापक व संबंधित कार्यकारी अधिकारी, परिवहन, साठवण व दळणवळण	16,255	1,625	14,630	Working proprietors, directors, managers and related executives, transport, storage and communications.
26-मालक, संचालक व व्यवस्थापक-इतर सेवा	39,649	6,316	33,333	Working proprietors, directors and managers, other services.
29-इतर न उल्लेखिलेले प्रशासकीय कार्यकारी व इतर व्यवस्थापकीय कामगार.	9,389	1,173	8,216	Administrative, executive and managerial workers n. e. c.

तत्ता क्रमांक/TABLE No. 1,20—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
D-3-लिपिक व संबंधी कामगार	11,17,867	2,55,923	8,61,944	Clerical and related workers
30-लिपिक व इतर पर्यवेक्षक	1,23,693	18,132	1,05,556	Clerical and other supervisors,
31-ग्राम अधिकारी	53,292	44,849	8,443	Village officers.
32-लघुलेखक टंकलेखक, छिद्रांक टंकक	63,311	3,381	59,930	Stenographers, typists and cord and types punching operators,
33-लेखाकार, रोखपाल व संबंधी कामगार	1,19,215	15,606	1,03,609	Book keepers, cashiers and related workers
34-गणक यंत्रचालक	2,754	351	2,393	Computing machine operators.
35-लिपिक व संबंधी कामगार	6,48,423	1,39,226	5,09,197	Clerical and related workers.
36-परिवहन व दूरगव्यवस्था पर्यवेक्षक	22,653	6,934	15,729	Transport and communication supervisors
37-परिवहन, वाहक व पर्यवेक्षक	34,926	11,713	23,213	Transport, conductors and guards
38-डाक वितरक व संबंधी कामगार	26,421	12,914	13,507	Mail distributors and related workers
39-दूरध्वनी व तार चालक	23,173	2,807	20,366	Telephone and telegraph operators
D-4-विक्रेते	11,50,790	2,85,154	8,65,636	Sales workers
40-घाऊक व किरकोळ व्यापारी व दूकानदार	6,15,260	1,93,328	4,16,932	Merchants and shopkeepers, wholesale and retail trade.
41-वस्तुनिर्माण प्रतिनिधी	17,895	3,526	14,369	Manufacture agents
42-तांत्रिक विक्रेते व वाणिज्यिक प्रवासो	4,686	285	4,400	Technical salesmen and commercial travellers.
43-विक्रेते मदतनीस व संबंधी कामगार	4,48,739	76,436	3,72,303	Salesmen, shop assistants and related workers.
44-विमा, स्यावर मालमत्ता ठेवी व व्यवसाय सेवा-विक्रेते व लिलावदार	47,682	2,789	44,793	Insurance, real estate, securities and business service salesmen and auctioneers
45-सावकार व तारण व्यवसायी	3,172	361	2,811	Money-lenders and pawn brokers
49-इतर व अवर्गीकृत विक्री कामगार	13,457	8,430	10,027	Sales workers n. e. c.
D-5-सेवा कामगार	8,02,471	1,96,572	6,05,899	Service workers
50-उपहार गृह व खानावळ चालक	57,952	23,703	34,249	Hotel and restaurant keepers
51-गृहचालक, अधिभिका व उभे पापक (घरगुती व संस्थांचे)	2,641	461	2,180	House keepers, matrons and stewards (Domestic and institutional).
52-खानेपकी, वाडपी, कलाल व इतर तत्संबंधी कामगार (घरगुती व संस्थांचे)	1,48,319	23,352	1,24,967	Cooks, waiters, bartenders, and related workers (domestic and institutional).
53-इतर व न उल्लेखिलेले, घटकाम करणारे व घर व्यवस्था पहाणारे	1,26,579	11,982	1,14,697	Maids and other house keeping service workers n. e. c.
54-इमारत राखणदार, सफाईगीर, स्वच्छक आणि तत्सम कामगार	1,16,019	19,439	96,580	Building care takers, sweepers, cleaners and related workers
55-धुलाई कामगार इस्तो करणारे	40,450	11,582	28,868	Laundries, dry cleaners and pressers
56-केशसाधनकार, न्हावी, प्रसाधनकार व इतर	77,884	47,923	29,956	Hair dressers, barbers, beauticians and related workers
57-रक्षा सेवा कामगार	2,14,844	54,277	1,60,567	Protective service workers
59-इतर अवर्गीकृत सेवा कामगार	17,681	3,847	13,836	Service workers n. e. c.
D-6-शेतकरी, मच्छिमार, फासेपारधी, लाकूडतोडे आणि तत्सम कामगार.	4,45,151	3,57,839	87,312	Farmers, fishermen, hunters, loggers and related workers
60-शेतमळे दुग्ध व्यवसाय व इतर व्यवस्थापक आणि पर्यवेक्षक	9,472	5,390	4,082	Farm plantation, dairy and other managers and supervisors.
61-शेतकरी	1,575	1,143	432	Cultivators
62-शेतकऱ्यांव्यतिरिक्त इतर शेती कामगार	61,214	49,331	11,883	Farmers other than cultivators.
63-शेतमजूर	..	..	..	Agricultural labourers
64-मळे मजूर आणि तत्सम कामगार	7,595	6,84	911	Plantation labourers and related worker
65-इतर शेती कामगार	2,26,216	1,85,836	40,380	Other farm workers
66-जंगल कामगार	59,386	489,26	10,460	Forestry workers
67-शिकारी आणि तत्सम कामगार	3,035	2,815	220	Hunters and related workers
68-मच्छिमार आणि तत्सम कामगार	76,660	57,714	18,946	Fishermen and related workers
D-7-8-9-उत्पादन व तत्सम क्षेत्रातील आणि परिवहन .. सामग्री चालक आणि मजूर.	42,33,135	13,72,024	28,61,111	Production related workers, transport equipment operators and labourers
71-खाण कामगार, दांड खाण कामगार, त्रिहिरो खोदणारे आणि तत्सम कामगार	35,215	26,076	10,139	Miners, quarrymen well drillers and related workers,
72-धातु वर प्रक्रिया करणारे	63,041	18,861	44,180	Metal processors
73-लाकूड काम करणारे	14,967	4,489	10,478	Wood preparation workers
74-रासायनिक प्रक्रिया करणारे व इतर	84,207	16,092	68,115	Chemical processors and related workers

(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
75-कताईकार, विणकर, रंगारी आणि तत्सम कामगार ..	6,11,144	1,04,261	5,06,883	Spinners, weavers, knitters, dyers and related workers.
76-कातडी कमावणारे, डोंगर सारेदी करणारे, केसाळ कातडी कमावणारे.	3,883	1,597	2,286	Tanners, fellmongers and pelt dressers
77-अन्न व पेये करणारे कामगार ..	1,66,914	84,572	82,342	Food and beverage processors
78-तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ करणारे ..	1,38,693	77,920	60,773	Tobacco preparers and tobacco product makers.
79-शिपी, पोशाख शिवणारे शिलाई कामगार व सज्जक ..	2,67,533	1,02,314	1,65,219	Tailors, dress makers, sewers, upholsterers.
80-पादत्राण कारागिर आणि चामड्याच्या वस्तू बनविणारे ..	74,616	36,486	38,130	Shoemakers and leather goods makers
81-सुतार, लाकडाची कपाटे व लाकडाचे तत्सम काम करणारे	2,07,621	95,385	1,12,236	Carpenters, cabinet and related wood workers.
82-रगडफोडे व कारागीर ..	47,049	33,796	13,253	Stone cutters and carvers
83-लोहार, अवजारे बनविणारे व यांत्रिक अवजारे चालक ..	2,16,316	57,600	1,58,716	Blacksmiths, tool makers and machine tool operators.
84-यंत्र जोडारी, यंत्रे उभारणारे आणि अचूक अवजारे तयार करणारे.	3,27,860	56,327	2,71,533	Machinery fitters, machine assemblers and precision instrument makers (except electrical).
85-वीज जोडारी व संबंधीत वीज व इलेक्ट्रॉनिक कामगार ..	1,86,614	55,774	1,30,840	Electrical fitters and related electrical and electronic workers.
86-प्रक्षेपण केंद्र व ध्वनी उपकरणे चालक आणि चलचित्र प्रक्षेपक.	4,101	843	3,258	Broadcasting station and sound equipment operators and cinema projectionists.
87-नळ कारागीर, संघाता, धातुचे पत्रे व बांधकामासाठी पत्रे तयार करणारे व उभारणारे.	63,213	11,734	51,479	Plumbers, welders, sheet metal and structural metal preparers and erectors.
88-जवाहीर व मौल्यवान धातुचे काम करणारे धातु कोरक (छपाई व्यतिरिक्त).	60,335	16,665	43,670	Jewellery and precious metal workers and metal engravers (except printing).
89-कांच कारागिर, कुंभार व तत्सम कामगार ..	1,05,736	68,447	37,289	Glass formers, potters and related workers
90-रबर, प्लॅस्टिकच्या वस्तू करणारे ..	41,409	6,620	34,789	Rubber and plastic product makers
91-कागद व पुट्ट्याच्या वस्तू बनविणारे ..	11,369	2,853	8,516	Paper and paper board product makers
92-मुद्रण व तत्सम व्यवसायातील कामगार ..	65,178	6,466	58,712	Printing and related workers
93-रंगारी ..	41,438	4,788	36,650	Painters
94-उत्पादन उद्योगातील तत्सम इतर न उल्लेखिलेले कामगार	1,04,071	59,521	44,550	Production and related workers n. e. c.
95-विटा रचणारे व इतर बांधकाम कामगार ..	3,05,655	1,63,062	1,42,593	Brick layers and other construction workers
96-स्थिर इंजिने व तत्सम उपकरण चालक व बंगणकार ..	39,670	13,164	26,506	Stationary engines and related equipment operators, oilers and greasers.
97-अवजड सामान हाताळणारे व तत्सम यंत्रांचे चालक, माल चढविणारे व उतरविणारे.	2,37,864	48,368	1,89,496	Material handling and related equipment operators, loaders and unloaders
98-परिवहन उपकरण चालक ..	3,72,771	84,762	2,88,009	Transport equipment operators
99-इतर अवर्गीकृत कामगार ..	3,33,652	1,13,181	2,20,471	Labourers n. e. c.
D-X-व्यावसायिक वर्गीकरण न केलेले कामगार ..	3,35,418	1,25,608	2,09,810	Workers not classified by occupations
X-0-काम शोधणारे नवीन कामगार ..	..	..	..	New workers seeking employment
XI-वर्षवारी करता न येण्यासारखे किंवा अपुऱ्या वर्णनाचे व्यवसाय सांगणारे.	2,08,042	81,193	1,26,849	Workers reporting occupations unidentifiable or inadequately described.
X9-कोणताही अधिसूचित व्यवसाय न करणारे कामगार ..	1,27,375	44,415	82,960	Workers not reporting any occupation.

आधार : भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, भाग तीन अ-आणि ब (दोन).
Source.—Census of India 1981, Series 12, Part-III A & B(ii).

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/

तबता क्रमांक/

औद्योगिक गटानुसार काम करणाऱ्यांचे

Industrial classification of persons at work other than cultivation

जनगणना/

शेती, शिकार, जंगलउद्योग आणि मत्स्यव्यवसाय
Agriculture, hunting, forestry and fishing

अनुक्रममांक Serial No.	कृषी उत्पादन Agricultural production	मळे Plantations	पशुधन उत्पादन Live-stock production	कृषी सेवा Agricultural services	शिकार, सांपळघात पकडणे, शेळांचा प्रसार Hunting, trapping and game propagation	जंगल संवर्धन आणि लाकडतोड Forestry and logging	मत्स्यव्यवसाय Fishing	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	बृहन्मुंबई	294	344	19,440	598	51	401	9,471	30,599
2	ठाणे	399	6,073	4,639	2,117	21	2,951	16,782	32,982
3	रायगड	612	1,353	1,971	972	21	3,791	11,068	19,788
4	रत्नागिरी	275	2,095	2,047	1,268	16	13,676	11,432	30,809
5	नाशिक	533	644	5,634	4,533	61	3,121	1,189	15,715
6	घुळे	367	616	7,002	3,451	..	2,340	577	14,353
7	जळगाव	971	1,139	5,563	4,136	476	1,874	2,209	16,368
8	अहमदनगर	1,450	552	7,838	8,277	20	824	1,008	19,969
9	पुणे	686	450	14,929	8,752	81	2,241	2,690	29,829
10	सातारा	590	266	4,931	3,133	30	1,950	1,284	12,184
11	सांगली	197	624	6,659	3,965	48	302	210	12,005
12	सोलापूर	891	350	21,513	4,718	45	614	1,187	29,318
13	कोल्हापूर	428	213	6,581	2,908	36	547	590	11,303
14	औरंगाबाद	754	375	5,684	6,052	29	1,395	654	14,943
15	परभणी	442	243	13,474	10,645	135	795	976	26,710
16	बीड	166	125	9,471	8,232	176	275	413	18,858
17	नांदेड	741	1,071	13,056	6,039	138	543	713	22,301
18	उस्मानाबाद	595	201	15,941	5,562	15	340	88	22,742
19	बुलढाणा	166	112	2,977	2,667	169	744	751	7,586
20	अकोला	238	444	2,133	2,743	220	520	868	7,166
21	अमरावती	129	821	3,832	5,874	326	1,894	679	13,555
22	यवतमाळ	67	98	2,077	3,219	537	1,113	2,080	9,191
23	वर्धा	99	107	1,935	3,040	207	459	632	6,479
24	नागपूर	253	3,340	3,589	6,947	249	2,853	3,306	20,542
25	भंडारा	179	108	1,742	4,758	11	4,485	4,530	15,813
26	चंद्रपूर	305	677	3,373	8,023	5	9,369	5,802	27,554
महाराष्ट्र राज्य		11,825	22,437	1,88,029	1,22,629	3,123	59,426	81,189	4,88,657

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.21

(क्षेत्रीयव्यतिरिक्त) वर्गीकरण
by divisions and major groups

Population census 1981

खानकाम व दगडकाम Mining and quarrying				वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती Manufacturing and repairs			District
कोळसा खान Coal mining	वृद्ध पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक गैस Crude, petroleum and natural gas	कच्चा धातु खानकाम Metal ore mining	इतर खानकाम Other mining	एकूण Total	अन्न पदार्थांचे उत्पादन Manufacture of food products	पेये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ यांचे उत्पादन Manufacture of beverages, tobacco and tobacco products	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
46	1,442	66	1,540	3,095	44,080	10,684	Greater Bombay
35	67	20	2,567	2,689	14,549	1,465	Thane
5	26	5	5,874	5,910	5,790	868	Raigad
59	48	3,657	1,034	4,796	4,898	877	Ratnagiri
..	..	6	193	199	13,693	8,680	Nashik
10	..	5	186	201	7,127	504	Dhule
11	5	..	266	282	9,784	691	Jalgaon
..	..	..	775	775	24,656	16,158	Ahmednagar
27	22	..	1,086	1,135	16,476	3,283	Pune
47	5	..	1,714	1,766	8,893	426	Satara
26	6	10	470	512	9,556	974	Sangli
5	5	..	1,255	1,265	13,021	22,149	Solapur
10	10	92	1,983	2,096	18,671	1,015	Kolhapur
..	5	..	295	300	13,807	2,351	Aurangabad
5	..	..	344	349	5,219	165	Parbhani
..	..	..	647	647	5,172	147	Beed
26	5	..	100	131	5,831	1,070	Nanded
..	..	5	1,011	1,016	7,607	95	Osmanabad
..	5	..	21	26	4,452	171	Buldhana
10	5	56	666	737	4,739	98	Akola
5	..	..	35	40	5,181	236	Amravati
24	..	10	1,474	2,209	3,742	225	Yavatmal
5	10	..	194	209	1,740	88	Wardha
14,059	57	2,482	2,529	19,125	7,686	4,003	Nagpur
120	6	1,277	1,138	2,540	5,404	75,650	Bhandara
12,122	11	56	834	13,022	2,941	418	Chandrapur
27,356	1,738	7,748	28,230	65,075	2,64,718	1,52,491	Maharashtra State

वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती
Manufacturing and repairs

अनु- क्रमांक	जिल्हा	मुती कापडाचे उत्पादन	लोकूर, रेगीम व कृत्रिम तंतूच्या काप- डाचे उत्पादन	कापडाच्या, तागाच्या व अंबाडीच्या वस्तूचे उत्पादन	कापडाच्या वस्तूचे उत्पादन (पादत्राणे सोडून सर्व वापरा- वयाच्या वस्तू)	लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर, वगैरे यांचे उत्पादन	कागद, कागदाच्या वस्तू मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग	कातडी कामा- च्या आणि केसाळ कात- ड्याच्या उत्पादन	रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रो- लियम व दगडी कोळसा यांच्या पदा- थिचे उत्पादन
Serial No		Manufacture of cotton textiles	Manufacture of wool, silk and synthetic fibre textiles	Manufacture of jute, hemp and waste textiles	Manufacture of textile products (including wearing apparel other than footwear)	Manufacture of wood and wood products, furniture and fixture	Manufacture of paper and paper products and printing, publishing and allied industries	Manufacture of leather, leather and fur products (except repairs)	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products
(1)	(2)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)
1	बृहन्मंबई	2,74,921	21,167	504	86,747	49,596	50,245	19,377	54,807
2	ठाणे	89,941	14,120	100	19,795	10,933	7,732	1,296	9,987
3	रायगड	963	182	5	3,914	4,246	2,256	185	986
4	रत्नागिरी	1,513	122	37	3,913	11,383	911	575	255
5	नाशिक	43,178	926	66	12,747	10,088	13,560	1,475	2,691
6	घुळे	8,894	606	33	7,577	6,237	525	868	176
7	जळगाव	10,352	364	25	9,258	9,136	809	1,025	226
8	अहमदनगर	3,996	985	27	10,801	7,151	1,185	1,973	221
9	पुणे	7,469	1,928	31	21,883	16,092	9,585	2,763	5,012
10	सातारा	2,569	333	35	9,865	5,954	1,204	1,342	332
11	सांगली	10,180	174	64	7,840	5,967	849	3,269	246
12	सोलापूर	46,689	1,249	44	26,632	8,039	1,168	1,453	265
13	कोल्हापूर	41,665	743	71	10,842	11,137	1,649	4,054	471
14	औरंगाबाद	5,153	551	175	7,891	8,228	3,648	2,298	601
15	परभणी	1,917	47	52	5,826	7,916	268	1,529	47
16	बीड	1,297	197	59	5,109	6,113	166	2,060	40
17	नांदेड	6,709	252	34	6,369	7,015	567	1,536	72
18	उस्मानाबाद	2,047	117	39	7,530	8,299	353	2,821	71
19	बुलढाणा	1,411	21	705	6,418	6,055	390	1,261	20
20	अकोला	7,148	21	29	6,939	5,883	561	677	45
21	अमरावती	7,523	25	229	7,429	5,361	693	210	93
22	यवतमाळ	4,051	40	22	6,843	986	276	841	35
23	वर्धा	8,140	41	20	4,655	3,733	305	520	..
24	नागपूर	48,059	422	207	13,914	15,410	5,400	2,107	1,439
25	भंडारा	4,328	77	50	5,247	10,088	776	1,027	142
26	चंद्रपूर	927	666	21	6,856	11,130	8,198	2,512	50
महाराष्ट्र राज्य		6,41,033	45,374	2,638	3,22,839	2,57,176	1,13,283	59,653	78,332

TABLE No. 1.21—contd.

वस्तुनिर्माण आणि दुरुस्ती Manufacturing and repairs							
रासायनिक, रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे पदार्थ सोडून)	अत्रातु खनिज पदार्थांचे उत्पादन	मूलभूत धातू व मिश्रण यांचे उत्पादन	धातूंच्या वस्तु व भाग यांचे उत्पादन (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून)	यंत्रसामुग्री, यांत्रिक हत्यारे आणि भाग उत्पादन (विद्युत यंत्र सामुग्री सोडून)	विद्युत यंत्र, सामुग्री साधने, उपकरणे व पुरवठा व सुटे भाग	परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन	District
Manufacture of chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal)	Manufacture of non-metallic mineral products	Basic metal and alloys industries	Manufacture of metal products and parts (except machinery and transport equipments)	Manufacture of machinery, machine tools and parts (except electrical machinery)	Manufacture of electrical machinery apparatus and supplies and parts	Manufacture of transport equipments and parts	
(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(2)
95,242	20,783	30,429	68,241	81,119	62,365	55,567	Greater Bombay
42,765	20,284	12,611	16,054	21,373	14,173	11,559	Thane
8,646	6,620	5,194	2,645	2,198	801	1,168	Raigad
531	1,982	385	1,906	928	218	339	Ratnagiri
1,974	5,750	381	4,001	5,755	2,058	13,070	Nashik
371	4,492	57	2,075	472	129	470	Dhule
6,247	4,418	182	3,272	575	296	3,935	Jalgaon
1,220	6,652	731	3,070	4,845	523	1,121	Ahmednagar
23,836	15,873	4,893	14,685	45,800	14,012	32,510	Tune
551	4,343	723	2,343	4,021	278	649	Satara
428	2,859	985	2,546	4,462	327	285	Sangli
624	4,084	752	4,110	1,353	140	1,097	Solapur
846	6,263	1,865	3,821	6,483	457	1,136	Kolhapur
1,473	3,903	670	3,499	5,252	655	1,616	Aurangabad
50	5,372	46	2,547	163	5	15	Parbhani
45	2,798	49	1,388	381	95	5	Beed
166	7,263	91	1,778	254	10	11	Nanded
168	4,616	56	2,148	298	43	54	Osmanabad
78	2,208	94	1,764	231	31	10	Buldhana
840	4,709	55	1,974	308	88	20	Akola
489	2,834	105	2,069	264	25	25	Amravati
63	4,479	47	1,884	183	20	21	Yavatmal
102	2,811	10	1,192	168	39	35	Wardha
2,662	13,294	3,591	6,869	2,162	868	1,114	Nagpur
288	3,387	2,030	3,846	274	25	80	Bhandara
362	7,714	2,166	3,335	258	39	121	Chandrapur
1,00,057	1,59,793	63,197	1,63,054	1,89,530	97,721	1,26,030	Maharashtra State

वस्तु निर्माण आणि दुरुस्ती Manufacturing and repairs				वीज, गॅस आणि पाणी Electricity, gas and water				बांधकाम/	
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	इतर उत्पादक कारखाने Other manufacturing industries	दुरुस्ती Repairs	एकूण Total	वीज Electricity	गॅस आणि वायु Gas and steam	जल वीज वाणि पुरवठा Water works and supply	एकूण Total	बांधकाम Construction
(1)	(2)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)
1	बृहन्मुंबई	75,618	82,657	11,84,147	8,709	1,967	2,840	13,516	83,274
2	ठाणे	10,920	26,862	3,46,521	6,513	341	2,253	9,108	21,062
3	रायगड	2,051	4,507	53,224	5,070	353	748	6,171	19,360
4	रत्नागिरी	1,672	3,711	36,158	3,545	57	379	3,982	15,593
5	नाशिक	3,463	13,281	1,56,839	7,338	43	1,188	8,570	20,857
6	शुळे	1,694	8,081	50,389	2,396	..	382	2,778	10,879
7	जळगाव	1,720	10,021	72,340	7,264	42	968	8,273	11,536
8	अहमदनगर	2,272	14,804	1,02,387	3,471	50	494	4,015	16,501
9	पुणे	8,954	30,383	2,75,466	8,068	435	2,624	11,128	46,808
10	सातारा	1,682	9,184	54,727	4,296	35	903	5,234	20,424
11	सांगली	2,560	8,239	61,812	2,843	31	647	3,520	10,303
12	सोलापूर	2,485	12,601	1,47,953	2,943	45	781	3,769	25,575
13	कोल्हापूर	8,328	10,409	1,29,935	4,337	15	1,559	5,912	14,207
14	भौरंगाबाद	2,008	8,268	72,047	3,853	37	397	4,287	18,756
15	परभणी	1,090	3,732	36,006	2,390	..	538	2,928	16,758
16	बीड	671	2,978	28,771	5,188	5	204	4,397	13,907
17	नांदेड	1,349	3,837	44,214	2,160	5	456	2,621	10,842
18	उस्मानाबाद	1,304	5,546	43,211	2,858	10	447	3,313	8,102
19	बुलढाणा	928	3,889	30,138	2,000	..	267	2,267	6,659
20	अकोला	1,318	4,887	40,339	3,359	..	599	3,967	8,254
21	अमरावती	1,650	6,923	41,964	3,785	20	477	4,283	9,208
22	यवतमाळ	842	4,207	33,805	2,229	26	292	2,547	11,001
23	वर्धा	693	3,089	27,380	2,095	10	118	2,223	4,721
24	नागपूर	6,323	15,287	1,50,818	10,472	509	651	11,632	33,722
25	भंडारा	1,779	7,055	1,21,555	1,600	11	221	1,832	13,004
26	चंद्रपूर	1,409	6,035	55,159	2,964	16	240	3,221	15,102
महाराष्ट्र राज्य		1,44,782	3,10,483	33,97,307	1,11,756	4,064	20,674	1,36,493	4,86,412

TABLE No. 1.21—contd.

Construction		घाऊक व किरकोळ व्यापार, खातावळ आणि उपहारगृहे Wholesale and retail trade and restaurants and hotels						
बांधकामाशी संबंधित कामे	एकूण Total	अन्न, कापड, पाळीव प्राणी, पेये आणि मादक पेये यांचा घाऊक व्यापार Wholesale trade in food, textiles, live animals, beverages, and intoxicants	इंधन व दिवा- बत्ती, रसायने, अक्षरे, चिनी माती व काच यांचा घाऊक व्यापार Wholesale trade in fuel, lights, chemicals, perfumery, ceramics, glass	लकड, कागद, इतर कापड, कातडी व असाद्य तेलाचा घाऊक व्यापार Wholesale trade in wood, paper, other fabrics, hide and skin and inedible oils	सर्व प्रकारची यंत्रे, उपकरणे, दळणवळण व विद्युत उप- करणे यांचा घाऊक व्यापार Wholesale trade in all types of machinery, equipment, including transport and electrical equipment	अन्न आणि संकीर्ण उत्पादन यांचा घाऊक व्यापार Wholesale trade in food and miscellaneous manufacturing	District	
(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(2)	
12,494	95,768	22,764	4,114	3,217	2,507	18,556	Greater Bombay	
1,718	22,842	2,723	317	1,051	214	2,941	Thane	
296	19,657	768	252	219	57	550	Raigad	
454	16,047	1,203	370	744	83	389	Ratnagiri	
615	21,472	3,472	414	345	208	1,200	Nashik	
153	11,032	1,912	119	126	87	427	Dhule	
190	11,726	2,269	192	369	139	780	Jalgaon	
356	16,858	1,527	116	344	143	470	Ahmadnagar	
1,827	48,635	4,155	424	906	568	2,593	Pune	
284	20,708	1,169	183	266	66	453	Satara	
350	10,653	1,510	99	391	72	548	Sangli	
418	25,994	3,184	139	641	130	811	Solapur	
383	14,590	3,897	249	620	263	1,212	Kolhapur	
374	19,130	1,861	74	300	128	827	Aurangabad	
61	16,818	949	39	462	56	378	Parbhani	
103	14,009	951	20	123	20	114	Beed	
143	10,985	703	66	104	46	272	Nanded	
120	8,222	1,001	65	206	65	348	Osmanabad	
59	6,717	916	35	103	25	529	Buldhana	
196	8,450	1,475	60	210	70	365	Akola	
299	9,507	1,478	154	259	184	527	Amravati	
173	11,173	733	51	156	21	194	Yavatmal	
94	4,816	408	29	50	25	88	Wardha	
1,188	34,909	3,660	383	626	184	1,338	Nagpur	
200	13,204	1,227	51	307	65	114	Bhandara	
153	15,255	751	173	417	22	221	Chandrapur	
22,763	5,09,195	66,665	3,190	12,564	5,450	36,248	Maharashtra State	

बाजार, किरकोळ व्यापार, खानावळ आणि उपहारगृहे Wholesale and retail trade and restaurants, hotels							परिवहन Transport		
क्रमांक Serial No.	जिल्हा	अन्न आणि अन्न पदार्थ, पेये, तंबाखू आणि मादक पेये यांचा किरकोळ व्यापार Retail trade in food and food articles, beverages, tobacco and intoxicants	कपड्यांचा किरकोळ व्यापार Retail trade in textiles	इंधन व इतर घरगुती वापराच्या वस्तू व टिकाऊ वस्तूंचा किरकोळ व्यापार Retail trade in fuel and other household utilities and durables	इतर वस्तूंचा किरकोळ व्यापार Retail trade in others	खानावळ आणि उपहारगृहे Restaurants and hotels	एकूण Total	जमिनीवरील वाहतूक Land transport	जलापनथन Water transport
(1)	(2)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)
1	बुध्नुम्बई	1,34,632	58,148	39,820	1,22,932	78,316	4,85,007	1,65,190	50,754
2	ठाणे	35,155	9,229	6,575	13,377	11,788	83,370	53,286	3,413
3	रायगड	12,586	1,139	3,198	3,026	3,935	25,730	12,256	1,338
4	रत्नागिरी	14,646	1,222	2,789	3,438	4,586	29,471	8,827	3,126
5	नासिक	25,619	5,481	5,471	8,186	7,926	58,322	27,749	17
6	धुळे	18,076	2,609	2,636	4,719	4,173	34,883	11,507	15
7	जळगाव	24,089	4,716	4,188	6,837	6,317	49,894	25,357	20
8	अहमदनगर	18,373	3,436	3,256	6,646	6,619	40,930	13,718	40
9	पुणे	36,588	7,617	8,333	20,759	16,032	97,976	59,840	367
10	सातारा	12,343	2,715	2,912	3,302	5,191	28,599	12,769	391
11	सांगली	11,675	2,416	2,766	4,682	3,973	28,133	13,878	122
12	सोलापूर	22,717	7,623	4,964	7,142	7,600	54,951	21,019	150
13	कोल्हापूर	16,176	4,081	3,554	6,513	6,354	42,921	15,552	82
14	बीरंगाबाद	16,563	3,238	2,482	5,277	5,878	36,630	12,762	..
15	परभणी	16,522	2,867	2,257	3,633	3,587	30,749	7,436	10
16	बीड	8,955	1,620	1,697	2,294	3,083	18,877	5,261	35
17	नांदेड	14,860	3,411	2,634	3,686	4,904	30,686	7,659	5
18	उस्मानाबाद	15,567	3,221	2,648	3,364	4,923	31,409	7,828	16
19	बुलढाणा	11,852	2,291	2,269	3,688	3,282	24,989	6,495	5
20	अकोला	15,723	3,085	2,923	4,295	4,073	32,278	16,719	15
21	अमरावती	14,875	2,860	3,199	4,438	4,480	32,453	13,512	44
22	यवतमाळ	12,431	2,019	2,030	2,621	3,458	23,714	6,236	..
23	वर्धा	7,419	1,395	1,339	2,004	1,891	14,648	5,953	..
24	नागपूर	29,109	6,375	6,081	11,576	8,950	68,285	45,599	36
25	भंडारा	11,677	1,803	2,050	2,685	3,219	23,197	9,162	11
26	चंद्रपूर	10,976	1,867	1,703	2,413	3,000	21,548	9,788	64
महाराष्ट्र राज्य		5,69,201	1,96,485	1,23,777	2,63,533	3,17,539	14,49,652	5,95,357	60,077

TABLE No. 1.21—contd.

साठवण व दळणवळण Storage and communications					वित्त विमा, स्थावर मालमत्ता आणि व्यावसायिक सेवा Financing insurance, real estate and business services		
हवाई वाहतूक Air transport	वाहतुकीस संलग्न सेवा Services incidental to transport	वखार व साठवण गृहे Storage and warehousing	दळणवळण Communica- tions	एकूण Total	बँक आणि तत्सम वित्त संस्था Banking and similar type of financial institutions	प्रविष्य निर्वाह आणि विमा Providents and insurance	District
(56)	(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(2)
20,529	9,499	5,276	36,026	2,87,274	72,436	16,678	Greater Bombay
1,178	691	1,174	8,603	68,346	13,119	1,468	Thane
36	67	78	1,561	15,337	1,784	130	Raigad
21	63	86	2,846	14,971	2,082	230	Ratnagiri
242	196	854	3,545	32,602	5,081	1,132	Nashik
..	42	67	1,342	12,973	2,416	182	Dhule
22	62	86	3,060	28,605	3,044	206	Jalgaon
10	113	191	2,399	16,473	4,240	298	Ahmadnagar
644	664	726	8,842	71,082	13,579	2,052	Pune
30	61	132	2,449	15,832	3,657	629	Satara
16	84	87	2,002	16,189	4,201	263	Sangli
25	130	191	2,610	24,125	3,598	285	Solapur
30	158	102	2,728	18,652	5,417	426	Kolhapur
96	196	105	1,904	15,062	3,351	242	Aurangabad
5	35	52	1,047	8,585	1,546	95	Parbhani
5	15	60	899	6,280	1,259	42	Beed
..	20	11	1,021	8,716	2,040	145	Nanded
..	20	83	1,576	9,522	2,494	99	Osmanabad
..	15	85	1,060	7,612	1,718	68	Buldhana
..	55	166	1,767	18,721	2,051	114	Akola
5	124	95	1,754	15,533	2,433	195	Amravati
16	..	117	1,064	7,433	1,787	56	Yavatmal
..	10	45	995	7,002	1,278	44	Wardha
951	164	498	5,692	52,940	7,494	1,492	Nagpur
6	16	106	904	10,203	1,371	124	Bhandara
6	11	51	1,616	11,534	1,731	96	Chandrapur
23,874	12,510	10,470	99,318	8,01,606	1,65,203	26,793	Maharashtra State

वित्त, विमा, स्यावर मालमत्ता व व्यावसायिक सेवा
Financing, insurance, real estate and
business services

सामूहिक, सामाजिक
Community, social and

श्रुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	स्यावर मालमत्ता आणि व्याव- सायिक सेवा Real estate and business services	कायदेविषयक सेवा Legal services	एकूण Total	सार्वजनिक प्रशासन आणि संरक्षण सेवा Public administra- tion and defence services	सफाई सेवा Sanitary services	शिक्षण, शास्त्र आणि संशो- धन सेवा Education, scientific and research services	वैद्यकीय आणि आरोग्य सेवा Medical and health services
(1)	(2)	(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)
1	बहुमंबई	44,115	5,379	1,38,608	1,50,316	22,605	90,141	54,700
2	ठाणे	3,443	912	18,942	40,167	2,730	28,104	9,228
3	रायगड	296	178	2,387	13,174	485	11,480	2,437
4	रत्नागिरी	235	201	2,747	13,481	380	18,910	4,002
5	नाशिक	1,472	708	8,394	23,888	1,254	24,630	5,805
6	घुळे	602	395	3,593	13,592	924	13,678	3,247
7	जळगाव	584	525	4,358	16,106	1,096	19,270	4,664
8	अहमदनगर	2,716	724	7,978	20,128	304	21,852	4,614
9	पुणे	5,317	1,751	22,701	74,866	1,930	44,630	15,112
10	सातारा	803	629	5,719	14,098	624	20,966	4,100
11	सांगली	1,299	346	6,109	12,731	341	18,665	5,142
12	सोलापूर	1,158	646	5,688	15,650	2,259	18,552	6,078
13	कोल्हापूर	1,274	508	7,625	18,813	1,621	18,499	5,378
14	औरंगाबाद	2,178	681	6,453	21,747	290	16,881	4,884
15	परभणी	1,145	433	3,219	13,966	152	9,820	2,197
16	बीड	1,443	316	3,061	9,011	104	9,097	2,106
17	नांदेड	1,484	408	4,078	14,095	158	10,366	2,587
18	उस्मानाबाद	2,556	885	6,033	13,932	222	16,674	2,760
19	बुलढाणा	790	398	2,974	10,762	580	10,169	2,840
20	अकोला	1,882	514	4,561	14,420	66	13,980	4,017
21	जमरावती	1,498	503	4,628	14,335	303	15,791	4,837
22	यवतमाळ	956	277	3,077	12,188	72	10,780	2,907
23	वर्धा	524	185	2,030	10,024	20	7,542	2,578
24	नागपूर	4,161	1,164	14,312	45,102	240	26,730	9,082
25	भंडारा	826	168	2,489	15,906	47	11,680	3,289
26	चंद्रपूर	778	223	2,829	20,685	54	12,364	3,572
महाराष्ट्र राज्य		83,536	19,060	2,94,592	6,43,110	38,864	5,21,246	1,72,165

आधार:—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२

Source.—Population Census of India, 1981, Series 12

TABLE No. 1.21—contd.

आणि व्यक्तिगत सेवा
personal services

सामूहिक सेवा Community services	मनोरंजनाच्या व सांस्कृतिक सेवा Recreational and cultural services	व्यक्तिगत सेवा Personal services	आंतरराष्ट्रीय व इतर अतिरिक्त प्रादेशिक संस्थांच्या सेवा International and other extra territorial bodies services	इतर अवर्गीकृत सेवा Services not elsewhere classified	एकूण Total	एकूण Total	District
(70)	(71)	(72)	(73)	(74)	(75)	(76)	(2)
18,585	24,838	1,32,007	445	1,22,759	6,16,396	28,54,410	Greater Bombay
3,840	2,505	14,398	31	60,298	1,61,299	7,46,099	Thane
1,246	701	5,005	..	5,199	39,728	1,87,932	Raigad
1,651	547	6,285	5	4,777	50,037	1,89,018	Ratnagiri
3,877	1,245	7,967	6	10,021	78,698	3,80,806	Nashik
2,092	864	4,636	5	2,031	41,069	1,71,271	Dhule
2,647	1,555	6,635	..	6,724	58,694	2,50,540	Jalgaon
1,697	1,323	7,727	5	5,803	63,454	2,72,839	Ahmadnagar
5,420	4,551	31,041	17	25,683	2,03,249	7,61,201	Pune
2,039	1,115	6,066	..	2,624	51,602	1,96,371	Satara
1,349	1,170	5,230	..	2,692	47,319	1,86,252	Sangli
2,599	1,743	9,861	..	4,051	60,798	3,53,861	Solapur
2,856	1,373	7,724	..	9,256	65,520	2,98,554	Kolhapur
1,459	1,031	7,370	4	7,114	60,776	2,29,628	Aurangabad
1,914	1,251	7,753	..	2,442	39,495	1,64,859	Parbhani
745	1,120	5,578	..	2,881	30,741	1,26,641	Beed
1,368	570	7,208	6	2,810	39,170	1,52,902	Nanded
1,550	1,359	7,176	..	1,599	45,271	1,70,739	Osmanabad
1,128	1,012	4,595	..	1,459	32,544	1,14,853	Buldhana
1,162	1,281	6,824	..	1,280	43,028	1,59,247	Akola
2,070	1,597	8,743	15	3,375	51,065	1,73,028	Amravati
1,343	1,126	4,952	5	3,536	36,909	1,30,058	Yavatmal
700	416	3,245	..	2,314	26,841	91,628	Wardha
2,819	3,112	16,577	21	11,569	1,15,251	4,87,814	Nagpur
847	1,211	5,604	..	2,352	40,936	2,31,769	Bhandara
1,030	564	7,835	..	6,482	52,587	2,02,709	Chandrapur
68,000	59,181	3,38,141	565	3,11,130	21,52,473	92,95,027	Maharashtra State

सामान्य आर्थिक तक्ते, भाग तीन ए व बी (दोन).

General Economic Tables, Part III A & B (ii).

क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.22

वस्तुनिर्माण, प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्ती या उद्योगधंद्यात काम करणाऱ्यांचे घरगुती उद्योगधंदे व बिगर घरगुती उद्योगधंदे यानुसार वर्गीकरण
Distribution of workers in manufacturing, processing, servicing and repairs by household industry and non-household industry

जनगणना/Population Census, 1981

अनुक्रमांक Serial No.	विभाग	ग्रामीण नागरी एकूण	काम करणाऱ्यांची एकूण संख्या Total number of workers at work			घरगुती उद्योगधंद्यात काम करणारे Workers in household industry			बिगर घरगुती उद्योगधंद्यात काम करणारे Workers in non-household industry			Rural Urban Total	Division
			एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
1 अन्न पदार्थांचे उत्पादन.	ग्र		1,41,619	1,28,684	12,935	18,200	13,838	4,362	1,23,419	1,14,846	8,573	R	Manufacture of food products.
	ना		1,23,099	1,12,187	10,912	11,157	8,723	2,434	1,11,942	1,03,464	8,478	U	
	ए		2,64,718	2,40,871	23,847	29,357	22,561	6,796	2,35,361	2,18,310	17,051	T	
2 पेये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थांचे उत्पादन.	ग्र		81,597	30,939	50,658	54,643	18,321	36,322	26,954	12,617	14,337	R	Manufacture of beverages, tobacco and tobacco products.
	ना		70,894	23,147	47,747	22,522	4,542	17,980	48,372	18,605	29,767	U	
	ए		1,52,491	54,086	98,405	77,165	22,863	54,302	75,326	31,222	44,104	T	
3 सुती कापडाचे उत्पादन.	ग्र		81,039	74,247	6,792	12,447	8,420	4,027	68,591	65,826	2,765	R	Manufacture of cotton textiles.
	ना		5,59,999	5,17,124	42,875	30,510	21,556	8,054	5,29,490	4,95,569	33,921	U	
	ए		6,41,038	5,91,371	49,667	42,957	29,976	12,981	5,98,081	5,61,395	36,686	T	
4 लोकर, रेशमी व कृत्रिम तंतूच्या कापडाचे उत्पादन.	ग्र		8,388	6,212	2,176	4,143	2,293	1,850	4,244	3,918	326	R	Manufacture of wool, silk and synthetic fibre textiles.
	ना		36,986	35,018	1,968	380	293	87	36,606	34,725	1,881	U	
	ए		45,374	41,230	4,144	4,523	2,586	1,937	40,850	38,643	2,207	T	
5 अंबाडीच्या, तागाच्या व तंतूच्या कापडाचे उत्पादन.	ग्र		1,403	1,015	388	654	502	152	749	513	236	R	Manufacture of Jute, hemp and mesta textiles.
	ना		1,285	1,039	246	273	157	116	1,012	882	130	U	
	ए		2,688	2,054	634	927	659	268	1,761	1,395	366	T	
6 कापडाच्या वस्तूंचे उत्पादन (पादत्राण सोडून सर्व बापाच्या वस्तू.)	ग्र		1,29,605	1,03,895	25,710	54,611	38,776	15,835	74,994	65,120	9,874	R	Manufacture of textiles products (Including wearing apparel other than footwear).
	ना		1,93,234	1,71,298	21,936	30,892	23,186	7,706	1,62,343	1,48,112	14,231	U	
	ए		3,22,839	2,75,193	47,646	85,503	61,962	23,541	2,37,337	2,13,232	24,105	T	
7 लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, पत्तिचर वगैरे यांचे उत्पादन.	ग्र		1,40,536	1,17,550	22,986	86,397	67,043	19,354	54,139	50,507	3,632	R	Manufacture of wood and wood products, furnitures and fixtures.
	ना		4,16,640	1,09,508	7,132	22,067	17,179	4,888	94,573	92,329	2,244	U	
	ए		2,57,176	2,27,038	30,118	1,08,464	84,222	24,242	1,48,712	1,42,836	5,876	T	

8	कागद, कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग.	ग्रा	15,096	14,760	336	201	178	23	14,895	14,582	313	R U T	Manufacture of paper and paper products and printing, publishing and allied industries.
		ना	98,187	93,242	4,945	2,377	2,015	362	95,812	91,228	4,584		
		ए	1,13,283	1,08,002	5,281	2,578	2,193	385	1,10,707	1,05,810	4,897		
9	कातडी, कातडीच्या आणि केसाळ कातडीच्या वस्तूंचे उत्पादन (दुसऱ्या सोडून).	ग्रा	26,072	24,861	1,211	16,598	15,681	917	9,473	9,179	294	R U T	Manufacture of leather and fur products (except repair).
		ना	33,581	31,382	2,199	9,990	8,997	993	23,591	22,385	1,206		
		ए	59,653	56,243	3,410	26,588	24,678	1,910	33,064	31,564	1,500		
10	रबर, प्लॅस्टीक, पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांच्या पदार्थांचे उत्पादन.	ग्रा	8,622	6,719	1,903	147	136	11	8,474	6,582	1,892	R U T	Manufacture of rubber, plastic, petroleum and coal products.
		ना	69,710	63,568	6,142	1,363	1,187	176	68,348	62,382	5,966		
		ए	78,332	70,287	8,045	1,510	1,323	187	76,822	68,964	7,858		
11	रसायने, रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे उत्पादन सोडून).	ग्रा	27,462	26,703	759	231	189	42	27,232	26,514	718	R U T	Manufacture of chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal).
		ना	1,62,605	1,46,694	15,911	1,841	1,302	539	1,60,763	1,45,392	15,371		
		ए	1,90,067	1,73,397	16,670	2,072	1,491	581	1,87,995	1,71,906	16,089		
12	अधातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन.	ग्रा	1,02,639	70,235	32,404	37,491	24,234	13,257	65,149	46,002	19,147	R U T	Manufacture of non-metallic mineral products.
		ना	67,151	53,113	14,038	6,140	4,202	1,638	61,011	48,911	12,100		
		ए	1,69,790	1,23,348	46,442	43,631	28,436	15,195	1,26,160	94,913	31,247		
13	मूलभूत धातू व मिश्रधातू यांचे उत्पादन.	ग्रा	17,073	15,688	1,385	219	195	24	16,854	15,493	1,361	R U T	Basic metal and alloy industries.
		ना	51,124	49,597	1,527	321	309	12	50,804	49,288	1,516		
		ए	68,197	65,285	2,912	540	504	36	67,658	64,781	2,877		
14	धातूंच्या वस्तू व सुटे भाग यांचे उत्पादन (यंत्र व परिवहन सामुग्री सोडून).	ग्रा	48,493	45,056	3,437	20,815	18,822	1,993	27,677	26,234	1,443	R U T	Manufacture of metal products and parts (except machinery and transport equipment).
		ना	1,14,571	1,10,640	3,931	6,859	6,213	646	1,07,712	1,04,427	3,285		
		ए	1,63,064	1,55,696	7,368	27,674	25,035	2,639	1,35,389	1,30,661	4,728		
15	यंत्र सामुग्री, यांत्रिक अवजारे आणि सुटे भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्र सामुग्री सोडून).	ग्रा	26,400	25,959	441	1,880	1,751	129	24,521	24,209	312	R U T	Manufacture of machinery, machine tools and parts (except electrical machinery).
		ना	1,63,180	1,57,306	5,874	904	869	35	1,62,275	1,56,436	5,839		
		ए	1,89,580	1,83,265	6,315	2,784	2,620	164	1,86,797	1,80,645	6,151		
16	विद्युत यंत्र सामुग्री, साधने, उपकरणे, पुरवठा व सुटे भाग.	ग्रा	7,876	7,457	419	93	93	..	7,784	7,364	420	R U T	Manufacture of electrical machinery, apparatus, appliances and supplies and parts.
		ना	89,845	80,496	9,349	343	320	23	89,502	80,176	9,326		
		ए	97,721	87,953	9,768	436	413	23	97,286	87,540	9,746		
17	परिवहन सामुग्री व सुटे भाग यांचे उत्पादन.	ग्रा	12,525	12,461	64	448	248	..	12,077	12,013	64	R U T	Manufacture of transport equipment and parts.
		ना	1,13,505	1,11,272	2,233	308	294	14	1,13,197	1,10,978	2,219		
		ए	1,26,030	1,23,733	2,297	756	742	14	1,25,274	1,22,991	2,283		

तबता क्रमांक/TABLE No. 1.22—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(3)	(2)
18	इतर उत्पादक कारखाने.	ग्रा	27,296	24,523	2,773	9,615	7,816	1,799	17,679	16,706	973	R	Other manufacturing industries.
		ना	1,17,486	1,08,710	8,776	12,356	10,839	1,517	1,05,131	97,872	7,259	U	
		ए	1,44,782	1,33,233	11,549	21,971	18,655	3,316	1,22,810	1,14,578	8,232	T	
19	दुरूस्ती.	ग्रा	1,00,699	84,430	16,269	67,079	51,397	15,682	33,620	33,033	587	R	Repairs.
		ना	2,09,784	1,97,141	12,643	73,992	63,033	10,954	1,35,792	1,34,103	1,689	U	
		ए	3,10,483	2,81,571	28,912	1,41,071	1,14,435	26,636	1,69,412	1,67,136	2,276	T	
एकूण		ग्रा	10,04,440	8,21,393	1,83,047	3,85,912	2,70,134	1,15,779	6,18,525	5,51,258	67,267	R	Total
		ना	23,92,867	21,72,483	2,20,384	2,34,595	1,75,220	59,374	21,58,276	19,97,264	1,61,012	U	
		ए	33,97,307	29,93,876	4,03,431	6,20,507	4,45,354	1,75,153	27,76,801	25,48,522	2,28,279	T	

आधार : भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, भाग तीन ए आणि बी (दोन).

Source : Population Census of India, 1981, Series 12, Part III-A & B (ii).

1. क्षेत्रफल आणि लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

संख्या क्रमांक/TABLE No. 1-23

बिगर घरगुती उद्योगधंदे, व्यापार, व्यवसाय किंवा सेवा हा प्रमुख व्यवसाय असणाऱ्यांचे लिंग व कामाच्या प्रकारानुसार व उद्योगधंद्यानुसार वर्गीकरण (१९८१)
Industrial classification by sex and class of workers of persons at work in non-household industry, trade, business, profession or services as main activity (1981)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	ग्रामीण नागरी एकूण (3)	काम करणाऱ्यांचा वर्ग/Class of workers										Rural Urban Total (3)	District (2)
			एकूण Total		मालक Employer		कामगार Employee		एकटा काम करणारा Single worker		कौटुंबिक कामगार Family worker			
			पुरुष Males (4)	स्त्रिया Females (5)	पुरुष Males (6)	स्त्रिया Females (7)	पुरुष Males (8)	स्त्रिया Females (9)	पुरुष Males (10)	स्त्रिया Females (11)	पुरुष Males (12)	स्त्रिया Females (13)		
1	बृहन्मुंबई	ग्र ना ए	24,85,947 24,85,947	2,97,218 2,97,218	1,37,060 1,37,060	4,739 4,739	19,52,940 19,52,940	2,56,799 2,56,799	2,98,465 2,98,465	28,443 28,443	97,482 97,482	7,237 7,237	R U T	Greater Bombay
2	ठाणे	ग्र ना ए	2,18,937 4,18,983 6,37,920	27,838 46,030 73,868	7,525 26,678 34,203	324 683 1,007	1,84,268 3,41,587 5,25,855	21,796 40,273 62,069	19,218 39,397 58,615	3,455 4,115 7,570	7,926 11,321 19,247	2,262 959 3,221	R U T	Thane
3	रायगड	ग्र ना ए	1,00,364 51,287 1,51,651	17,184 8,326 25,510	4,127 4,115 8,242	251 188 439	78,030 37,073 1,15,103	11,276 5,559 16,835	14,123 7,305 21,428	4,167 1,914 6,081	4,084 2,794 6,878	1,490 665 2,155	R U T	Raigad
4	रत्नागिरी	ग्र ना ए	1,13,713 34,226 1,47,939	23,049 5,770 28,819	6,757 2,766 9,523	271 103 374	79,853 22,772 1,02,625	15,809 4,160 19,969	19,487 6,744 26,231	3,952 1,221 5,173	7,617 1,943 9,560	3,017 286 3,303	R U T	Ratnagiri
5	नाशिक	ग्र ना ए	99,391 2,13,122 3,12,513	15,267 29,425 44,692	4,872 16,572 21,444	365 739 1,104	68,436 1,53,818 2,22,254	10,197 23,127 33,324	18,582 34,705 53,287	2,780 4,108 6,888	7,502 8,026 15,528	1,926 1,451 3,377	R U T	Nashik
6	धुळे	ग्र ना ए	62,744 74,885 1,37,629	7,972 8,345 16,317	2,647 6,647 9,294	144 229 373	33,915 43,323 77,238	3,421 4,544 7,965	19,520 19,709 39,229	2,647 2,306 4,953	6,662 5,206 11,868	1,762 1,265 3,027	R U T	Dhule
7	जळगाव	ग्र ना ए	94,025 1,17,360 2,11,385	9,159 8,443 17,602	5,980 9,059 15,039	162 202 364	54,300 75,520 1,29,820	4,281 5,763 10,044	26,430 26,868 53,298	3,146 1,783 4,929	7,316 5,912 13,228	1,572 694 2,266	R U T	Jalgaon
8	अहमदनगर	ग्र ना ए	1,33,956 79,286 2,13,242	23,918 12,916 36,834	6,531 8,078 14,609	533 331 864	86,639 53,592 1,40,231	13,995 9,719 23,714	37,455 16,144 53,599	8,658 2,640 11,298	3,331 1,472 4,803	733 225 958	R U T	Ahmadnagar

तपता क्रमांक/TABLE No. 1-23—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
9	पुणे	भा	1,52,383	19,166	5,275	290	1,10,819	11,951	32,235	5,808	4,055	1,117	R	Pune
		ना	4,82,716	75,171	29,000	1,677	3,76,350	59,195	72,750	13,701	4,616	598	U	
		ए	6,35,099	94,337	34,275	1,967	4,87,169	71,146	1,04,985	19,509	8,671	1,715	T	
10	सातारा	भा	1,03,134	15,021	4,460	395	69,329	9,007	21,725	3,502	7,627	2,117	R	Satara
		ना	51,883	7,620	3,742	130	31,734	4,907	12,619	1,993	3,780	590	U	
		ए	1,55,017	22,641	8,202	525	1,01,063	13,914	34,344	5,495	11,407	2,707	T	
11	सांगली	भा	79,943	8,108	4,103	215	52,702	4,520	16,619	1,557	6,518	1,816	R	Sangli
		ना	73,984	7,852	6,360	262	48,369	5,287	15,732	1,899	3,524	404	U	
		ए	1,53,927	15,960	10,463	477	1,01,071	9,807	32,351	3,456	10,142	2,220	T	
12	सोलापूर	भा	1,09,836	16,901	3,407	270	63,520	9,655	30,305	3,980	12,604	2,995	R	Solapur
		ना	1,60,631	35,200	12,793	636	1,15,431	28,231	26,097	6,100	6,310	1,233	U	
		ए	2,70,467	53,101	16,200	906	1,78,951	37,886	56,402	10,080	18,914	4,428	T	
13	कोल्हापूर	भा	1,09,618	8,639	6,176	327	78,539	4,963	19,442	2,110	5,461	1,239	R	Kolhapur
		ना	1,41,466	12,907	14,665	392	97,218	5,301	24,535	2,714	5,048	500	U	
		ए	2,51,084	21,546	20,841	719	1,75,757	14,264	43,977	4,824	10,509	1,739	T	
14	औरंगाबाद	भा	78,379	7,836	3,612	188	44,109	4,142	24,799	2,442	5,859	1,065	R	Aurangabad
		ना	1,11,610	14,566	6,470	190	77,614	10,113	24,169	3,710	3,357	552	U	
		ए	1,89,989	22,402	10,082	378	1,21,723	14,255	48,968	6,152	9,216	1,617	T	
15	परभणी	भा	70,834	8,747	2,526	189	31,051	4,484	29,303	2,952	7,955	1,122	R	Parbhani
		ना	64,867	7,246	4,793	147	35,503	4,254	19,249	2,095	5,322	750	U	
		ए	1,35,701	15,993	7,319	336	66,554	8,738	48,552	5,047	13,277	1,872	T	
16	बीड	भा	61,475	7,956	2,022	132	29,336	3,710	27,508	3,393	2,609	722	R	Beed
		ना	42,229	4,477	3,965	167	23,394	1,959	14,197	2,294	673	57	U	
		ए	1,03,704	12,433	5,987	299	52,730	5,669	41,705	5,687	3,282	779	T	
17	नांदेड	भा	74,286	7,968	2,962	143	34,357	3,128	28,894	3,050	8,073	1,647	R	Nanded
		ना	60,450	5,374	5,532	134	38,343	3,300	12,898	1,295	3,677	645	U	
		ए	1,34,736	13,342	8,494	277	72,700	6,428	41,792	4,345	11,750	2,292	T	
18	उस्मानाबाद	भा	85,293	5,499	3,369	94	40,342	1,671	33,395	3,314	8,187	1,996	R	Osmanabad
		ना	58,212	7,074	3,709	90	34,035	3,273	15,904	1,387	4,563	749	U	
		ए	1,43,505	12,573	7,078	184	74,377	4,944	49,299	4,701	12,750	2,745	T	
19	बुलढाणा	भा	47,048	4,620	1,134	39	22,285	2,180	19,350	1,117	4,279	1,284	R	Buldana
		ना	48,358	3,928	2,998	40	25,797	2,354	16,176	1,192	3,387	342	U	
		ए	95,406	8,548	4,132	79	48,082	4,534	35,526	2,309	7,666	1,626	T	

20	अकोला	ग्र	56,544	5,766	2,190	86	32,489	3,694	19,073	1,389	2,791	597	R	Akola
		ना	80,767	6,585	5,174	126	43,501	4,458	28,848	1,697	3,245	304	U	
		ए	1,37,311	12,315	7,364	212	75,990	8,152	47,921	3,086	6,036	901	T	
21	अमरावती	ग्र	52,176	5,359	2,096	60	30,042	3,894	16,763	1,402	3,275	503	R	Amravati
		ना	94,317	8,975	5,359	113	50,377	5,986	33,975	2,636	4,606	240	U	
		ए	1,46,493	14,334	7,455	173	80,419	9,880	50,738	4,038	7,881	743	T	
22	यवतमाळ	ग्र	58,998	8,104	2,230	71	32,451	5,161	20,099	1,833	4,218	1,038	R	Yavatmal
		ना	46,711	5,008	3,021	60	26,857	2,916	14,054	1,559	2,779	474	U	
		ए	1,05,709	13,112	5,251	131	59,308	8,077	34,153	3,392	6,997	1,512	T	
23	वर्धा	ग्र	34,129	4,349	1,137	16	19,982	2,457	11,380	1,419	1,631	457	R	Wardha
		ना	41,444	4,029	2,100	47	26,524	2,193	10,992	1,604	1,827	184	U	
		ए	75,573	8,378	3,237	63	46,506	4,650	22,372	3,023	3,458	641	T	
24	नागपूर	ग्र	85,880	16,923	1,925	152	61,644	13,516	17,686	2,253	4,624	1,003	R	Nagpur
		ना	2,95,327	39,744	18,888	712	1,88,271	25,368	77,001	12,086	11,167	1,578	U	
		ए	3,81,207	56,667	20,813	864	2,49,915	38,884	94,687	14,339	15,791	2,581	T	
25	भंडारा	ग्र	78,676	16,699	2,193	112	43,350	7,304	26,184	6,072	6,949	3,211	R	Bhandara
		ना	41,260	5,468	3,277	269	24,535	3,082	10,545	1,872	2,902	245	U	
		ए	1,19,936	22,167	5,470	381	67,885	10,386	36,729	7,944	9,851	3,456	T	
26	चंद्रपूर	ग्र	1,01,773	16,436	2,463	78	63,539	11,447	28,085	3,098	7,686	1,813	R	Chandrapur
		ना	56,028	5,950	2,477	57	39,638	3,481	11,643	2,115	2,270	297	U	
		ए	1,57,801	22,386	4,940	135	1,03,177	14,928	39,728	5,213	9,950	2,110	T	
महाराष्ट्र राज्य	ग्र	22,63,534	3,10,599	91,717	4,903	14,45,326	1,87,661	5,77,663	79,495	1,48,838	38,500	R	Maharashtra State	
	ना	54,27,356	6,73,032	3,45,299	12,466	39,84,118	5,29,601	8,90,720	1,08,480	2,07,209	22,525	U		
	ए	76,90,890	9,83,631	4,37,016	17,369	54,29,444	7,17,262	14,68,383	1,87,975	3,56,047	61,025	T		

आधार : भारतीय जनगणना १९८१, मालिका १२, भाग दोन-बी (दोन)
Source : Population Census of India, 1981, Series 12, Part II-B (ii).

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या/

तक्ता क्रमांक/

काम करणाऱ्या व काम न करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमुख व्यवसाय व वयोगटानुसार वर्गीकरण/

जनगणना/

वयोगट Age-group	ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण लोकसंख्या Total population	एकूण मुख्यतः काम करणारे Total Main workers	शेतकरी Cultivators	शेतमजूर Agricultural labourers	काम करणाऱ्यांचा वर्ग		
						पशुसंवर्धन, जंगलकाम, मच्छीमारी, शिकार, मळे, फळबागा आणि अनुषंगिक व्यवसाय Livestock, forestry, fishing, hunt- ing and plantations, orchards and related activities	खाणकाम आणि दगडखानकाम Mining and quarrying	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
0-14	शा	79,73,716	5,47,000	1,70,193	3,41,029	13,986	473	
	ना	37,73,308	28,692	834	9,458	483	51	
	ए	1,17,47,024	5,75,693	1,71,026	3,50,487	14,470	524	
15-19	शा	16,95,667	7,53,737	3,04,846	4,03,072	5,621	730	
	ना	10,03,215	68,419	2,047	16,310	796	146	
	ए	26,98,882	8,22,156	3,06,894	4,19,382	6,418	877	
20-24	शा	16,28,510	8,06,058	3,49,561	4,00,155	5,481	974	
	ना	10,23,968	1,26,315	2,916	16,413	1,025	278	
	ए	26,52,478	9,32,373	3,52,477	4,16,568	6,506	1,252	
25-29	शा	14,80,136	7,65,042	3,33,032	3,72,121	4,871	1,128	
	ना	9,34,172	1,44,585	3,204	16,929	1,113	311	
	ए	24,14,309	9,09,627	3,36,236	3,89,050	5,984	1,439	
30-34	शा	13,06,181	7,23,968	3,17,201	3,50,575	5,402	1,061	
	ना	7,06,962	1,27,921	3,284	17,317	1,133	234	
	ए	20,13,144	8,51,888	3,20,485	3,67,892	6,535	1,294	
35-39	शा	12,57,760	7,17,918	3,26,573	3,41,167	4,639	907	
	ना	6,25,260	1,20,631	4,268	18,925	1,120	263	
	ए	18,83,020	8,38,549	3,30,841	3,60,092	5,759	1,169	
40-49	शा	20,51,499	11,54,861	5,43,274	5,39,927	6,976	1,293	
	ना	9,07,212	1,76,663	7,843	32,520	1,746	333	
	ए	29,58,711	13,31,524	5,51,117	5,72,447	8,722	1,624	
50-59	शा	13,60,437	6,09,141	2,94,232	2,81,092	3,386	322	
	ना	5,57,566	87,696	5,213	18,303	811	93	
	ए	19,18,003	6,96,837	2,99,445	2,99,395	4,197	416	
60 and above	शा	14,84,496	2,76,763	1,27,716	1,33,190	1,509	95	
	ना	5,57,599	38,684	3,436	8,907	446	48	
	ए	20,42,094	3,15,447	1,31,152	1,42,097	1,955	141	
एकूण/Total	शा	2,02,63,121	63,61,427	27,69,274	31,65,815	51,980	6,995	
	ना	1,01,05,924	9,20,768	33,071	1,55,252	8,685	1,757	
	ए	3,03,69,045	72,82,195	28,02,345	33,21,067	60,665	8,751	

टीप.—वयाची माहिती उपलब्ध नसलेल्या आकड्यांचा एकूणमध्ये समावेश आहे./
 आधार.—भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, भाग तीन-ए व बी (दोन)./

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1-24

Female workers and non-workers according to main activity classified by age-groups

Population Census, 1981

Class of workers

वस्तु निर्माण प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्तीचे उद्योग घडे Manufacturing, processing, servicing and repairs		बांधकाम Construction	व्यापार व वाणिज्य Trade and commerce	वाहतूक, साठवण आणि दळणवळण Transport, storage and communications	इतर कामे Other services	सीमांतिक कामगार Marginal workers	काम न करणारे Non-workers	Rural Urban Total
(a) घरगुती उद्योगघडे Household industry	(b) घरगुती उद्योगघडा- व्यतिरिक्त इतर उद्योगघडे Other than household industry	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
6,582	4,769	6,023	932	149	2,865	2,11,619	72,15,097	R
2,033	4,807	1,652	1,199	167	8,009	5,187	37,39,429	U
8,615	9,576	7,675	2,131	315	10,874	2,16,805	1,09,54,526	T
12,759	9,116	9,839	2,508	379	4,865	2,30,482	7,11,448	R
5,717	16,926	3,893	3,840	764	17,978	11,117	9,23,679	U
18,476	26,041	13,733	6,348	1,144	22,843	2,41,599	16,35,127	T
15,474	10,364	9,598	3,699	724	10,028	2,44,744	5,77,708	R
7,231	29,361	5,287	14,804	5,418	43,585	13,922	8,83,731	U
22,704	39,725	14,884	18,503	6,142	53,613	2,58,666	14,61,439	T
15,352	10,424	8,621	4,470	618	14,403	2,25,033	4,90,061	R
8,067	27,098	5,445	17,806	6,432	58,182	14,458	7,75,129	U
23,419	37,522	14,066	22,276	7,050	72,585	2,39,491	12,65,190	T
13,829	8,915	7,498	4,524	448	14,516	2,05,022	3,77,191	R
7,554	21,989	4,937	14,282	4,391	52,800	12,905	5,66,136	U
21,382	30,904	12,435	18,805	4,839	67,317	2,17,928	9,43,327	T
13,208	7,675	6,345	5,124	418	11,862	1,99,362	3,40,480	R
7,908	19,316	4,306	12,578	4,195	47,752	13,027	4,91,604	U
21,117	26,991	10,651	17,702	4,613	59,614	2,12,387	8,32,084	T
21,564	10,212	8,446	8,042	454	14,672	3,17,936	5,78,702	R
11,471	25,645	5,663	18,708	4,926	67,807	19,199	7,11,350	U
33,036	35,857	14,109	26,750	5,381	82,479	3,37,135	12,90,052	T
11,181	3,978	3,334	4,594	223	6,799	1,83,025	5,68,276	R
5,971	11,544	2,227	10,090	1,670	31,774	9,374	4,60,496	U
17,152	15,522	5,560	14,684	1,893	38,573	1,92,394	10,28,771	T
5,641	1,670	1,134	2,955	62	2,794	97,261	11,10,472	R
3,328	4,145	803	6,169	442	10,960	4,840	5,14,075	U
8,969	5,815	1,937	9,124	504	13,754	1,02,102	16,24,545	T
1,15,779	67,267	60,926	36,906	3,485	82,999	19,16,567	1,19,85,127	R
59,373	1,61,011	34,250	99,625	28,455	3,39,288	1,04,123	90,81,033	U
1,75,152	2,28,279	95,176	1,36,531	31,941	4,22,287	20,20,690	2,10,66,160	T

Note—Figures of age not stated are included in total.

Source: Population Census of India, 1981, Series 12, Part III-A and B (ii).

A-134-28.

1. क्षेत्रफळ आणि लोकसंख्या /

तक्ता क्रमांक /

मुख्यतः काम करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रमुख व्यवसाय व वैवाहिक स्थितेनुसार वर्गीकरण /

जनगणना /

वैवाहिक स्थिती	ग्रामीण नामरी एकूण	एकूण लोकसंख्या Total - population	एकूण मुख्यतः काम करणारे Total main workers	शेतकरी Cultiva- tors	शेतमजूर Agricul- tural la- bourers	पशुसंवर्धन, जंगलकाम, मच्छिमारी, शिकार, मळे, फळवागा बगैरे. Livestock, forestry, fishing, hunting and planta- tions orchards etc.	खानकाम आणि दगड खानकाम Mining and quarrying	काम करणाऱ्यांचा बर्ग /	
								वस्तू निर्माण, प्रक्रिया, सेवा व दुरुस्तीचे उद्योगधंदे Manufacturing, processing, servicing and repairs	
								(a) घरगुती उद्योगधंदे Household industry	(b) घरगुती उद्योगधंद्या- व्यतिरिक्त इतर उद्योगधंदे Other than house- holds Industry
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1. अविवाहित	ग्रा	89,21,244	9,04,768	3,14,601	5,18,607	17,759	896	14,444	4,186
	ना	48,95,500	1,80,808	2,201	19,095	1,614	229	7,781	41,058
	ए	1,38,16,744	10,85,576	3,16,622	5,37,300	19,374	1,125	2,22,251	25,064
2. विवाहित	ग्रा	93,42,901	47,77,122	1,293,570	12,79,154	30,159	5,582	83,032	49,677
	ना	44,08,777	5,84,436	23,918	1,05,916	5,539	1,305	41,728	97,418
	ए	1,37,51,678	53,61,558	22,17,488	23,85,070	35,747	6,833	1,29,760	1,47,095
3. विधवा	ग्रा	18,79,172	6,05,258	2,43,785	3,17,671	3,505	460	11,725	5,464
	ना	7,63,517	1,41,111	6,838	25,807	1,362	206	9,100	20,049
	ए	26,42,689	7,46,369	2,50,673	3,44,478	4,868	666	20,825	25,513
4. घटकफोटिदा किंवा अलग रहाणाऱ्या	ग्रा	1,16,860	73,398	16,936	50,019	526	56	1,572	1,111
	ना	36,053	14,156	289	3,414	115	16	754	2,402
	ए	1,52,913	87,554	17,225	53,433	641	72	2,336	3,513
एकूण ..	ग्रा	2,02,63,121	63,61,427	27,69,274	31,65,815	51,980	6,995	1,15,779	67,267
	ना	1,01,05,924	9,20,768	33,071	1,55,252	8,685	1,757	53,373	1,61,011
	ए	3,03,69,045	72,82,195	28,02,345	33,21,067	60,665	8,751	1,75,152	2,28,279

टीप.- वर्गीकरण न झालेल्या वैवाहिक दर्जाच्या आकडेवारीचा एकूण मध्ये समावेश नाही।
 भाषा- भारतीय जनगणना, १९८१, मालिका १२, भाग-टी.न-ए व बी (दोन)

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1-25

Classification of Female main workers according to main activity marital status

Population Census, 1981

Class of workers

बांधकाम Construction	व्यापार आणि वाणिज्य Trade and commerce	वाहतूक, साठवण आणि दळणवळण Transport, storage and communications	इतर कामे Other services	Rural Urban Total	Marital status
(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	(1)
10,812	3,347	592	12,706	Rural	Unmarried
3,799	19,845	6,910	78,454	Urban	
14,611	23,192	7,502	91,160	Total	
44,887	25,227	2,486	58,347	Rural	Married
25,924	57,953	17,902	2,04,782	Urban	
70,811	85,180	20,388	2,63,129	Total	
4,253	7,554	364	10,525	Rural	Widowed
4,011	18,414	3,494	70,831	Urban	
8,264	25,968	3,858	61,356	Total	
949	773	44	1,412	Rural	Divorced or separated
506	1,388	140	3,121	Urban	
1,406	2,161	183	6,533	Total	
69,926	36,906	34,851	82,999	Rural	Total
34,250	99,625	28,455	3,39,288	Urban	
95,176	1,36,531	31,941	4,22,287	Total	

Note.—Figures of unclassified marital status are included in total.

Source.—Population Census of India, 1981, Series 12, Part III-A and B (ii).

1. क्षेत्रकड व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.26

काम न करणाऱ्या व्यक्तींचे व्यवसाय प्रकारानुसार व लिंगानुसार वर्गीकरण
Classification of persons not at work by type of activity and sex

1981 गणना/Census

(हजारत/ in thousand)

व्यवसाय प्रकार (१)	ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकूण/Total			Type of activity (1)
	पुरुष Males	स्त्री Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्री Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्री Females	एकूण Total	
१. पूर्णवेळ विद्यार्थी	4,103	2,308	6,411	3,012	2,267	5,279	7,116	4,575	11,691	Full time Students
२. घराकाम करणारे	131	4,196	4,327	252	4,500	4,567	209	8,695	8,904	Household duties
३. अवलंबून असणारे व बालके ..	4,738	5,423	10,161	2,189	2,216	4,405	6,926	7,638	14,564	Dependents and infant
४. सेवानिवृत्ती व्याजावर भाड्या- वर, उपजिविका करणारे व स्वतंत्र उत्पन्न असणारे.	54	20	74	235	28	263	290	49	339	Retired, rentiers and persons of independent means.
५. भिकारी	19	10	29	24	14	38	44	24	68	Beggars, Vagrants etc.
६. शिक्षा भोगणारे मानसिक आजाराच्या व धर्मार्थ संस्था- मध्ये राहाणाऱ्या व्यक्ती.	5	3	8	20	६	26	24	9	33	Inmates of penal, mental and charitable institutions.
७. इतर	109	25	134	283	51	334	391	76	467	Others
एकूण	9,159	11,985	21,144	5,841	9,081	14,922	15,000	21,066	36,066	Total

आधार.—भारताची जनगणना, १९८१, भाग ३-अ आणि ब (४)
Source.—Population Census of India, 1981, Part III-A and B (IV).

तबता क्रमांक TABLE 1.27

---

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/

तक्ता क्रमांक/

प्रमुख भाषा बोलणारी कुटुंबे व त्यातील व्यक्तींची जिल्हावार संख्या
१९८१/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हे	भाषा/Languages								
		आसामी Assamee		बंगाली Bengali		गुजराती Gujarati		हिंदी Hindi		
		कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
1	शृहमंडई	..	69	294	7,152	29,091	2,21,085	11,89,507	2,29,849	10,03,672
2	ठाणे	..	11	46	1,992	8,125	30,718	1,44,779	45,565	1,97,628
3	रायगड	..	..	..	150	494	3,674	17,865	5,315	4,150
4	रत्नागिरी	..	1	3	18	57	506	2,633	2,260	10,822
5	सिधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..
6	नाशिक	..	17	65	419	1,864	2,327	19,441	16,785	92,710
7	धुळे	..	..	..	10	34	16,193	91,255	12,227	77,308
8	जळगाव	..	..	..	160	592	6,045	36,156	27,561	1,60,019
9	अहमदनगर	..	5	11	57	210	1,347	8,347	16,272	93,729
10	पुणे	..	31	116	1,296	4,910	8,762	47,306	36,809	2,16,141
11	सातारा	..	..	..	11	46	1,725	8,958	6,065	34,318
12	सांगली	..	1	5	21	72	1,317	7,553	3,616	20,461
13	सोलापूर	..	..	..	19	45	1,804	10,701	11,193	67,383
14	कोल्हापूर	..	..	..	16	49	1,496	8,704	5,275	30,548
15	औरंगाबाद	..	..	..	99	322	1,288	7,989	41,244	2,22,918
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..
17	परभणी	..	..	..	14	37	530	3,227	18,326	1,02,011
18	बीड	..	..	..	13	25	341	1,942	9,695	54,684
19	नांदेड	..	..	..	5	26	625	3,736	21,346	1,24,860
20	उस्मानाबाद	..	1	1	5	11	597	3,798	12,886	79,817
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..
22	बुलढाणा	..	1	4	110	587	986	6,187	19,077	1,11,843
23	अकोला	..	..	..	23	91	1,860	12,440	33,722	1,88,415
24	अमरावती	..	..	..	38	120	1,210	8,175	28,161	1,53,598
25	यवतभाळ	..	1	3	22	70	1,645	10,058	50,239	2,76,604
26	वर्धा	..	2	9	46	145	529	3,743	11,450	60,299
27	नागपूर	..	12	32	2,203	9,255	3,203	18,728	72,297	3,62,576
28	भंडारा	..	2	3	1,295	5,609	1,027	5,905	50,255	2,69,392
29	चंद्रपूर	..	1	1	5,094	22,653	914	5,190	23,686	1,11,293
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य ..			155	593	20,288	88,040	3,11,754	16,84,323	8,11,176	41,47,199

AREA AND POPULATION

TABLE No. 1.27

Districtwise classification of Households And Household population by languages mainly spoken

1981

(संख्या/Number)

भाषा/Languages								Districts
कन्नड Kannada		काश्मिरी Kashmiri		मल्याळम Malayalam		मराठी Marathi		
कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	(2)
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	
27,547	1,36,882	191	793	32,368	1,35,129	7,49,266	37,89,698	Greater Bombay
8,868	38,032	13	50	9,231	37,986	4,59,119	24,01,534	Thane
3,584	12,530	5	17	953	3,098	2,61,859	13,25,683	Raigad
3,566	13,630	1	1	296	1,005	4,03,461	19,59,756	Ratnagiri
..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
796	3,668	3	13	1,503	5,284	4,46,396	25,53,876	Nashik
82	350	..	..	95	349	85,308	4,70,577	Dhule
142	629	..	..	265	916	3,17,166	16,39,642	Jalgaon
630	2,384	..	..	311	1,046	4,27,814	23,99,741	Ahmadnagar
9,319	41,136	32	135	5,673	21,831	6,46,039	34,56,437	Pune
4,175	16,901	1	5	160	607	3,58,364	18,98,902	Satara
22,910	1,34,298	..	..	223	988	2,82,146	15,39,558	Sangli
49,047	2,83,078	..	..	125	460	3,37,034	18,52,633	Solapur
23,430	1,27,624	1	4	249	892	3,91,583	21,77,501	Kolhapur
937	4,659	..	..	343	1,150	3,30,921	17,90,688	Aurangabad
..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
191	855	..	..	83	277	2,80,824	14,95,219	Parbhani
242	1,073	..	..	95	284	2,34,488	12,62,436	Beed
4,519	24,956	..	..	95	311	2,30,726	12,77,492	Nanded
11,282	65,707	..	..	45	151	3,22,858	18,43,255	Osmanabad
..	..	..	..	..	..	..	..	Latur
92	433	1	3	27	83	2,36,308	12,17,972	Buldhana
177	840	1	4	72	277	2,65,390	13,72,162	Akola
47	172	1	8	89	261	2,66,792	13,43,895	Amravati
39	170	..	..	79	238	2,25,319	11,62,964	Yavatmal
52	197	1	4	81	249	1,59,204	7,98,147	Wardha
411	1,704	12	45	1,497	5,410	3,54,985	18,31,980	Nagpur
607	2,819	1	4	269	888	2,77,731	14,28,534	Bhandara
1,096	5,481	3	11	493	1,701	2,99,147	15,26,471	Chandrapur
..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
1,73,783	9,20,108	267	1,097	54,720	2,20,871	86,50,248	4,58,16,753	Maharashtra State

भाषा/ Languages

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हे	ओरिया Oriya		पंजाबी Punjabi		संस्कृत Sanskrit		सिंधी Sindhi	
		कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons
(1)	(2)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)
1	बृहन्मूर्बई	1,735	7,366	20,472	1,05,382	1	7	44,319	1,95,080
2	ठाणे	219	752	2,819	13,229	1	9	29,496	1,39,954
3	रायगड	50	230	211	807	1	7	310	1,674
4	रत्नागिरी	2	3	19	60	..	..	99	562
5	सिधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..
6	नाशिक	63	208	1,334	6,607	7	23	1,238	7,511
7	धुळे	..	..	121	659	1	4	1,560	10,557
8	जळगाव	6	21	314	1,580	3	15	2,422	18,410
9	अहमदनगर	20	115	977	5,730	3	16	878	5,452
10	पुणे	89	339	3,620	17,771	11	56	5,060	29,218
11	सातारा	40	180	46	244	1	3	121	785
12	सांगली	6	51	33	176	2	13	420	2,856
13	सोलापूर	7	43	108	511	3	19	327	1,973
14	कोल्हापूर	6	20	35	146	1	9	1,396	9,861
15	औरंगाबाद	11	28	444	2,365	4	24	524	3,789
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..
17	परभणी	84	289	88	456	..	..	129	997
18	बीड	..	..	45	197	2	13	62	418
19	नांदेड	..	..	549	3,248	3	23	242	1,138
20	उस्मानाबाद	10	53	24	83	2	18	78	520
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..
22	बुलढाणा	4	26	70	425	2	22	627	5,000
23	अकोला	17	83	145	942	..	..	1,641	12,973
24	अमरावती	27	114	166	900	..	..	2,295	16,524
25	यवतमाळ	34	101	111	585	..	..	655	4,719
26	वर्धा	44	171	208	1,183	..	..	798	5,840
27	नागपूर	681	2,873	2,671	15,229	..	..	4,122	27,227
28	मंडारा	285	1,243	343	2,183	..	..	1,618	11,487
29	चंद्रपूर	308	1,272	693	3,345	..	..	483	3,349
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य ..		3,748	15,581	35,666	1,84,053	48	281	1,00,920	5,17,874

आधार.—भारताची जनगणना १९८१, महाराष्ट्र मालिका १२, १९८७ चा पेपर एक.

TABLE No. 1-27—contd.

(संख्या/Number)

भाषा/Languages						Districts
तामिल Tamil		तेलुगु Telugu		उर्दू Urdu		
कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	कुटुंबे Households	व्यक्ती Persons	
(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(2)
46,344	2,11,584	34,070	1,56,227	1,29,272	7,78,504	Greater Bombay
5,494	23,665	11,230	52,714	34,362	1,91,277	Thane
403	1,313	1,591	6,230	12,950	78,965	Raigad
108	402	1,048	4,391	16,474	96,718	Ratnagiri
..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
679	2,819	2,125	11,202	33,549	2,45,308	Nashik
38	157	1,076	4,367	21,919	1,42,191	Dhule
216	944	1,196	6,299	28,186	1,93,292	Jalgaon
479	2,339	7,939	43,816	18,334	1,12,069	Ahmednagar
5,933	29,336	14,421	75,842	20,844	1,29,706	Pune
229	1,067	2,352	16,481	7,649	45,378	Satara
356	1,624	2,768	14,801	15,606	98,316	Sangli
661	3,610	24,060	1,43,068	35,450	2,13,496	Solapur
359	1,841	3,340	17,181	18,081	1,11,267	Kolhapur
394	1,889	3,737	20,024	54,580	3,46,057	Aurangabad
..	..	..	..	..	..	Jalna
180	816	3,329	17,496	32,969	1,97,807	Parbhani
410	2,033	1,818	10,034	22,875	1,43,350	Beed
245	1,273	16,818	93,042	28,978	1,89,000	Nanded
347	1,928	3,741	21,649	32,998	2,03,157	Osmanabad
..	..	..	..	..	..	Latur
149	710	1,547	8,346	22,405	1,44,789	Buldhana
112	534	1,435	8,345	30,575	2,11,467	Akola
68	282	727	3,526	26,506	1,79,005	Amravati
61	226	9,168	47,436	13,733	91,101	Yavatmal
86	350	666	2,770	3,147	19,063	Wardha
1,626	7,407	4,304	22,585	17,458	1,23,427	Nagpur
165	666	657	2,964	1,853	11,453	Bhandara
396	1,533	26,089	1,26,092	3,974	22,904	Chandrapur
..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
65,538	3,00,348	1,81,252	9,35,928	6,84,727	43,19,067	Maharashtra State

Source.—Population Census of India 1981, Maharashtra, Series 12, Paper 1 of 1987.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.28

महाराष्ट्रात व बृहन्मुंबईमध्ये जन्म व नोंदणीचे ठिकाण यानुसार स्थलांतरीतांची लोकसंख्या
Migrants Population by place of birth and place of enumeration in Maharashtra and Greater Bombay

(संख्या हजारात)
(Figures in '000')

अनुक्रमिक Serial No.	जन्मस्थान (2)	गणनास्थान/Place of enumeration						जन्म स्थान Birth Place (2)
		महाराष्ट्र/Maharashtra			बृहन्मुंबई/Greater Bombay			
		पुरुष Males (3)	स्त्रिया Females (4)	एकूण Total (5)	पुरुष Males (6)	स्त्रिया Females (7)	एकूण Total (8)	
1.	गणना राज्यात	29,800	28,307	58,107	3,161	2,639	5,800	Within the State of enumeration.
(i)	गणनेच्या ठिकाणी जन्म झालेले	21,947	14,693	36,640	2,119	1,895	4,014	Born in place of enumeration.
(ii)	गणना जिल्ह्यात इतरत्र जन्म झालेले	4,445	9,376	13,821	1	..	1	Born elsewhere in district of enumeration.
(iii)	राज्यातील इतर जिल्ह्यात जन्म झालेले	3,409	4,238	7,647	1,042	744	1,786	Born in other district of the State.
2.	गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य	2,470	1,934	4,404	1,426	893	2,319	State in India beyond State of Maharashtra.
1	उत्तर प्रदेश	680	249	929	500	172	672	Uttar Pradesh
2	कर्नाटक	445	480	925	168	136	304	Karnataka
3	गुजरात	398	379	777	299	270	569	Gujrat
4	मध्यप्रदेश	211	273	484	21	19	40	Madhya Pradesh
5	आंध्र प्रदेश	167	166	333	65	49	114	Andhra Pradesh
6	केरळ	137	79	216	89	52	141	Kerala
7	राजस्थान	124	77	201	73	41	114	Rajasthan
8	तामिळनाडू	109	76	185	84	58	142	Tamil Nadu
9	बिहार	43	18	61	25	9	34	Bihar
10	पंजाब	34	26	60	21	16	37	Punjab
11	पश्चिम बंगाल	30	24	54	19	15	34	West Bengal
12	गोवा, दमण व दिव	39	28	67	31	34	65	Goa, Daman & Div
13	इतर राज्य व केंद्रशासित प्रदेश	53	59	112	31	22	53	Other State and Union Territories.
	(1+2) एकूण	32,270	30,241	62,511	4,587	3,532	8,119	(1+2) Total.

बाधकः—भारताची जनगणना, १९८१, महाराष्ट्र, भाग-५ अ व ब.

Source.—Population Census of India, 1991, Maharashtra, Part-V-A and B.

1. क्षेत्रफल व लोकसंख्या/AREA AND POPULATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 1.29

महाराष्ट्रात स्थलांतराचे कारण व शेवटचे निवासस्थान

Migrants by place of last residence and reason for migration in Maharashtra

(संख्या हजारत/figures in '000')

पूर्वीचे निवासस्थान (1)	स्थलांतराचे कारण/Reason for Migration												Last residence (1)
	एकूण स्थलांतरीत Total Migrants		रोजगार Employment		शिक्षण Education		कुटुंब निगमन Family moved		निवाह Marriage		इतर Others		
	पुरुष Males	स्त्रिया Females	पुरुष Males	स्त्रिया Females	पुरुष Males	स्त्रिया Females	पुरुष Males	स्त्रिया Females	पुरुष Males	स्त्रिया Females	पुरुष Males	स्त्रिया Females	
A. भारतात अन्यत्र पूर्व निवास ..	10,581	15,962	3,175	280	624	187	2,454	2,907	132	9,558	4,196	3,030	Last Residence elsewhere in India.
A.I. गणना राज्यात ..	8,187	14,074	1,936	205	517	147	1,990	2,292	116	8,753	3,628	3,676	Within the State of enumeration.
A.II. गणना राज्याच्या बाहेरील भारतातील राज्य ..	2,395	1,888	1,239	75	107	40	465	614	16	805	568	354	State in India beyond State of Maharashtra.
1. आंध्रप्रदेश ..	160	159	74	6	6	2	38	52	2	72	41	27	Andhra Pradesh
2. बिहार ..	41	17	27	1	2	1	5	18	•	5	7	3	Bihar
3. गुजरात ..	392	375	167	9	27	10	95	121	3	165	99	70	Gujarat
4. गोवा, दमण व दिव ..	40	47	20	3	4	2	7	13	•	20	8	9	Goa, Daman & Div
5. कर्नाटक ..	412	457	176	22	17	7	88	118	3	215	128	94	Karnataka
6. केरळ ..	124	71	86	10	4	3	13	20	•	25	20	13	Kerala
7. मध्यप्रदेश ..	210	273	47	6	6	3	69	80	3	132	85	53	Madhya Pradesh
8. ओरिसा ..	11	6	6	•	1	•	2	3	•	2	2	1	Orissa
9. पंजाब ..	33	24	16	1	1	1	7	10	•	8	8	5	Punjab
10. राजस्थान ..	119	74	51	1	7	2	24	25	1	31	36	14	Rajasthan
11. तामिळनाडू ..	104	73	67	4	3	2	17	29	1	25	17	13	Tamil Nadu
12. उत्तरप्रदेश ..	666	246	460	9	25	6	79	106	3	85	99	41	Uttar Pradesh
13. पश्चिम बंगाल ..	33	26	18	1	1	1	7	11	•	8	6	4	West Bengal
14. इतर व केंद्रशासित प्रदेश ..	50	40	24	2	3	•	14	18	•	12	•	7	Other & Union Territories.
B. भारताबाहेरील आशियाई देश ..	109	94	23	2	4	2	37	41	•	13	45	35	Countries in Asia beyond India.
C. अन्य देश ..	8	8	2	•	1	1	2	3	•	2	3	2	Other Countries.
एकूण—अ+ब+क ..	10,698	16,064	3,200	282	629	191	2,493	2,951	132	9,573	4,244	3,067	Total— A+B+C

*५०० पेक्षा कमी/Less than 500.

आकडे संक्षिप्ततात असल्याने बेरजा जुळणार नाहीत./Total do not tally due to rounding.

आधाराः—भारताची जनगणना, १९८१, महाराष्ट्र, भाग-५ अ व ब.

Source—Population Census of India, 1981, Maharashtra, Part V-A & B.

२. पर्यावरण सांख्यिकी

२.१ निरनिराळ्या केन्द्रातील तपमान, सापेक्ष आर्द्रता आणि सरासरी पावसाचे दिवस व पाऊस आणि विविध केन्द्रात प्रत्यक्ष पडलेला पाऊस याबाबत माहिती पुढील तक्त्यात दिली आहे.

२.२ ज्या केंद्रांकरिता माहिती देण्यात आली आहे ती केंद्रे सर्वसाधारण जिल्ह्यातील तालुक्यांची किंवा जिल्हा मुख्यालयाची ठिकाणे आहेत. सरासरी किंवा सर्वसाधारण पावसाची आकडेवारी ही कमीतकमी पाच वर्षे किंवा जास्तीत जास्त ऐंशी वर्षांच्या प्रत्यक्ष पडलेल्या पावसाच्या आकडेवारीवरून काढली आहे. जेव्हा एखाद्या दिवसाच्या चोवीस तासात पर्जन्यमापक यंत्रावर पडलेल्या पावसाची नोंद काहीत कमी २.५ मि.मी. झाली असेल तर तो दिवस पावसाचा दिवस समजण्यात येतो.

2. ENVIRONMENT STATISTICS

2.1 Data on temperature and relative humidity at various centres and normal number of rainy days and rainfall and actual rainfall in different centres are presented in the following tables.

2.2 The Centres for which data is presented are generally the tahsil or district headquarters in the districts. The figures of average rainfall are worked out on the basis of actual figures for the periods ranging from a minimum of five years to a maximum of eighty years. A day was treated as a rainy day if during the twenty-four hours, the rain gauge recorded a minimum of 2.5 mm. of rainfall.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.1

महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या केंद्रातील तपमान
Temperature at different centres in Maharashtra State

(1988)

(सेल्सियस डिग्रीमध्ये/In degree celcius)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र	कमाल तपमान Maximum temperature	महिना Month	किमान तपमान Minimum temperature	महिना Month	Centre
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	कुलाबा (बहुमंबई)	37.3	एप्रिल/April	17.6	डिसेंबर/December	Colaba (Greater Bombay)
2	सांता क्रुझ (बहुमंबई)	39.2	एप्रिल/April	15.4	डिसेंबर/December	Santacruz (Greater Bombay)
3	डहाणू (ठाणे)	37.7	फेब्रुवारी/February	12.8	नोव्हेंबर/November	Dahanu (Thane)
4	अलिबाग (रायगड)	36.5	एप्रिल/April	16.2	जानेवारी/January	Alibag (Raigad)
5	भीरा (रायगड)	41.6	एप्रिल/April	14.4	जानेवारी/January	Bhira (Raigad)
6	वेंगुर्ला (सिंधुदुर्ग)	36.7	ऑक्टोबर/October	14.7	जानेवारी/January	Vengurla (Sindhudurg)
7	हर्णै (रत्नागिरी)	33.8	एप्रिल/April	19.9	फेब्रुवारी/February	Harnai (Ratnagiri)
8	रत्नागिरी	36.9	एप्रिल/April	17.4	डिसेंबर/December	Ratnagiri
9	देवगड (रत्नागिरी)	34.9	ऑक्टोबर/October	14.1	नोव्हेंबर/November	Devgad (Ratnagiri)
10	मालेगांव (नाशिक)	44.2	मे/May	8.5	नोव्हेंबर/November	Malegaon (Nashik)
11	ओझर (नाशिक)	42.6	एप्रिल/April	7.3	नोव्हेंबर/November	Ozar (Nashik)
12	नंदुरबार (धुळे)	N.A.	..	N.A.	..	Nandurbar (Dhule)
13	जळगांव	47.0	एप्रिल/April	8.1	नोव्हेंबर/November	Jalgaon
14	अहमदनगर	41.6	मे/May	9.2	डिसेंबर/December	Ahmednagar
15	पुणे	37.7	जून/June	8.2	नोव्हेंबर/November	Pune
16	लोहगाव (पुणे)	N.A.	..	N.A.	..	Lohgaon (Pune)
17	वानोरी (अएफएमसी, पुणे)	41.6	मार्च/March	10.2	फेब्रुवारी/February	Wanori (AFMC, Pune)
18	बारामती (पुणे)	43.8	मे/May	10.4	डिसेंबर/December	Baramati (Pune)
19	महाबळेश्वर (सातारा)	35.5	मे/May	9.4	नोव्हेंबर/November	Mahabaleshwar (Satara)
20	सांगली	37.5	जून/June	9.9	डिसेंबर/December	Sangli
21	जेऊर (सोलापूर)	45.2	मे/May	7.8	डिसेंबर/December	Jeur (Solapur)
22	सातारा	40.4	मे/May	10.2	डिसेंबर/December	Satara
23	सोलापूर	46.0	मे/May	12.5	डिसेंबर/December	Solapur
24	कोल्हापूर	42.3	मे/May	12.4	नोव्हेंबर/November	Kolhapur
25	औरंगाबाद	43.6	मे/May	8.2	जानेवारी/January	Aurangabad
26	चिखलठाणा (औरंगाबाद)	43.4	मे/May	6.6	नोव्हेंबर/November	Chikhalthana (Aurangabad)
27	उस्मानाबाद	43.4	मे/May	11.4	डिसेंबर/December	Osmanabad
28	परभणी	46.5	मे/May	10.3	डिसेंबर/December	Parbhani
29	बीड	44.3	मे/May	8.8	डिसेंबर/December	Beed
30	नांदेड	46.0	मे/May	8.5	डिसेंबर/December	Nanded
31	बुलढाणा	42.1	मे/May	11.6	डिसेंबर/December	Buldhana
32	अकोला (विमानतळ)	46.8	मे/May	8.3	डिसेंबर/December	Akola (Airport)
33	अकोला (शहर)	46.4	मे/May	9.0	डिसेंबर/December	Akola (City)
34	अमरावती	48.3	मे/May	13.0	डिसेंबर/December	Amravati
35	यवतमाळ	47.0	मे/May	12.1	जानेवारी/January	Yavatmal
36	पुसद (यवतमाळ)	47.0	मे/May	8.5	डिसेंबर/December	Pusad (Yavatmal)
37	वर्धा	47.0	मे/May	10.2	डिसेंबर/December	Wardha
38	नागपूर (विमानतळ)	47.3	मे/May	9.3	डिसेंबर/December	Nagpur (Airport)
39	नागपूर (शहर)	47.3	मे/May	11.0	जानेवारी/January	Nagpur (City)
40	गोंदिया (भंडारा)	47.3	मे/May	N.A.	..	Gondia (Bhandara)
41	चंद्रपूर	48.0	मे/May	9.2	नोव्हेंबर/November	Chandrapur
42	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	47.1	मे/May	8.3	फेब्रुवारी/February	Brahmapuri (Chandrapur)
43	सिरोचा (चंद्रपूर)	46.3	मे/May	12.7	फेब्रुवारी/February	Sironcha (Chandrapur)

N. A. उपलब्ध नाही/Not available.

टीप.—कंसातील नावे केंद्र ज्या जिल्ह्यात आहे त्या जिल्ह्यांची आहेत.

Note.—The names in the brackets indicate the district in which the Centre is located.

साधार.—विभागीय हवामान शास्त्र केंद्र, नागपूर आणि मुंबई.

Source.—Regional Meteorological Centres, Nagpur and Bombay.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.2

निरनिराळ्या केंद्रानुसार सापेक्ष आर्द्रता

Relative humidity of different centres

(1988)

(टक्केवारी/Percentage)

अनुक्रममांक Serial No.	केंद्र (2)	सापेक्ष आर्द्रता/Relative humidity					Centre (1)
		कमाल Highest (3)	महिना Month (4)	किमान Lowest (5)	महिना Month (6)		
1.	सांताक्रुझ (बृहन्मुंबई)	98	जुलै, सप्टेंबर July, September	15	फेब्रुवारी/February	Santacruz (Gr. Bombay)	
2.	कुलाबा (बृहन्मुंबई)	100	सप्टेंबर/September	16	नोव्हेंबर/November	Colaba (Gr. Bombay)	
3.	दहानू (ठाणे)	100	एप्रिल, जून/April, June	5	डिसेंबर/December	Dahanu (Thane)	
4.	अलिबाग (रायगड)	97	जुलै/July	32	ऑक्टोबर/October	Alibag (Raigad)	
5.	रत्नागिरी	100	फेब्रुवारी, जुलै, ऑगस्ट, सप्टेंबर/ Feb. July, Aug. Sept.	12	नोव्हेंबर, डिसेंबर/ November, December	Ratnagiri	
6.	ओझर (नाशिक)	100	एप्रिल/April	3	फेब्रुवारी/February	Ozar (Nashik)	
7.	पुणे	99	सप्टेंबर/September	6	मार्च/March	Pune	
8.	महाबळेश्वर (सातारा)	100	जून, जुलै, ऑगस्ट, सप्टेंबर, नोव्हेंबर, डिसेंबर June, July, Aug, Sept., Nov, Dec.	8	एप्रिल/April	Mahabaleshwar (Satara)	
9.	सोलापूर	100	एप्रिल, मे, जून, ऑगस्ट/April, May, June, August	2	मार्च, ऑक्टोबर, डिसेंबर/ March, October, December	Solapur	
10.	चिखलठाणा (औरंगाबाद)	100	जाने. एप्रिल, जून, ऑक्टो. डिसें./ Jan. April, June, Oct. Dec.	8	मे/May	Chikalthana (Aurangabad)	
11.	बुलढाणा	100	सप्टें. ऑक्टो./Sept. October	4	मार्च/March	Buldhana	
12.	अकोला (विमानतळ)	98	मे सप्टें. ते नोव्हें /May, Sept. to Nov.	7	एप्रिल/April	Akola (Airport)	
13.	अकोला (शहर)	100	जून, जुलै, ऑगस्ट, सप्टें. ऑक्टोबर/ June, July, August, Sept. Oct.	6	फेब्रुवारी, मे/February, May	Akola (City)	
14.	अमरावती	100	ऑगस्ट, सप्टेंबर/Aug. Sept.	12	फेब्रुवारी//February	Amravati	
15.	यवतमाळ	89	जानेवारी/January	16	जानेवारी/January	Yavatmal	
16.	पुसद (यवतमाळ)	100	ऑक्टोबर/October	6	मार्च/March	Pusad (Yavatmal)	
17.	वर्धा	98	मार्च/March	6	मे/May	Wardha	
18.	नागपूर (विमानतळ)	100	ऑगस्ट/August	6	मार्च, मे/March, May	Nagpur (Airport)	
19.	गोंदिया (भंडारा)	95	जुलै/July	4	मे/May	Gondia (Bhandara)	
20.	चंद्रपूर	100	जून, जुलै/June, July	7	मे/May	Chandrapur	
21.	ब्रह्मपुरी (चंद्रपूर)	100	जुलै/July	8	एप्रिल/April	Brahmapuri (Chandrapur)	
22.	सिरोंचा (चंद्रपूर)	100	जुलै, ऑगस्ट/July, August	6	मार्च/March	Sironcha (Chandrapur)	

आधार.—विभागीय हवामान शास्त्रकेन्द्र, नागपूर व मुंबई.

Source.—Regional Meteorological Centres, Nagpur and Bombay.

2. पर्यावरण सांख्यिकी)

तक्ता क्रमांक/

सामान्यपणे पडणाऱ्या पावसाचे दिवस आणि पाऊस यांची मासिक आकडेवारी/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	जानेवारी January		फेब्रुवारी February		मार्च March		एप्रिल April		मे May		जून June		
		पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	
1	बृहन्मुंबई—													
	(i) मुंबई	..	0.3	4.1	0.1	2.0	0.1	1.5	0.1	1.5	0.8	18.3	14.2	464.8
	(ii) मुंबई उपनगर	..	0.2	3.1	0.2	1.3	Nil	0.8	0.1	2.5	0.8	17.3	14.7	476.6
2	ठाणे	..	0.2	3.1	0.1	1.0	0.1	0.9	0.2	3.9	0.7	15.6	13.5	413.3
3	रायभड	..	0.3	2.1	0.1	0.9	0.1	1.1	0.3	3.3	1.1	19.1	16.8	579.9
4	रत्नागिरी	..	0.2	3.0	Nil	0.5	0.1	2.1	0.5	8.5	2.3	43.7	20.4	778.1
5	नाशिक	..	0.3	4.1	0.2	1.9	0.1	1.6	0.5	5.5	1.2	19.2	8.0	154.1
6	धुळे	..	0.4	6.1	0.2	2.0	0.2	1.9	0.2	2.2	0.7	8.5	6.3	120.4
7	जळगाव	..	0.6	7.6	0.4	3.5	0.4	3.7	0.3	3.2	0.9	2.1	7.2	132.1
8	अहमदनगर	..	0.4	6.0	0.2	2.0	0.3	2.3	0.7	8.0	1.3	17.0	6.4	111.6
9	पुणे	..	0.3	2.9	0.1	1.3	0.2	2.1	0.8	10.3	1.6	22.7	8.4	117.0
10	सातारा	..	0.3	4.9	0.1	1.0	0.4	4.2	1.2	16.4	2.3	32.5	7.2	116.3
11	सांगली	..	0.2	4.1	0.1	0.8	0.5	4.6	1.7	22.3	2.9	43.3	6.5	83.9
12	सोलापूर	..	0.4	6.4	0.3	2.8	0.4	4.0	1.1	12.3	1.7	19.6	6.3	97.7
13	कोल्हापूर	..	0.3	3.3	0.1	0.8	0.6	8.3	2.0	27.8	3.4	51.8	11.9	316.3
14	औरंगाबाद	..	0.6	7.4	0.5	4.3	0.5	4.1	0.6	5.8	1.2	16.8	7.7	134.1
15	परभणी	..	0.5	5.7	0.7	7.3	0.5	8.7	0.9	9.8	1.1	16.7	8.0	154.4
16	बीड	..	0.4	3.9	0.3	3.2	0.7	6.6	0.5	4.2	1.3	13.6	7.7	111.5
17	नांदेड	..	0.7	8.9	0.9	12.7	0.7	8.4	0.9	7.6	1.4	12.9	8.2	153.7
18	उस्मानाबाद	..	0.3	5.3	0.3	3.6	0.7	7.4	1.6	16.8	1.8	21.6	8.6	148.1
19	बुलढाणा	..	0.8	9.7	0.7	9.3	0.6	6.6	0.6	6.8	1.0	11.6	7.7	150.0
20	अकोला	..	0.8	10.8	0.9	12.0	0.7	8.4	0.7	7.4	1.0	11.2	8.0	147.9
21	अमरावती	..	1.0	12.6	1.1	15.9	0.9	8.6	0.6	6.5	1.2	12.2	8.1	150.1
22	यवतमाळ	..	0.7	10.5	1.2	16.7	1.0	11.8	1.1	13.1	1.4	15.1	8.8	168.3
23	वर्धा	..	0.9	12.5	1.3	18.5	1.1	11.0	1.1	12.0	1.4	14.6	9.0	187.6
24	नागपूर	..	1.1	15.5	1.7	24.0	1.6	16.3	1.1	13.5	1.4	15.0	9.1	189.3
25	भंडारा	..	1.4	17.7	2.0	28.5	1.3	13.5	1.0	13.6	1.0	8.9	9.3	203.0
26	चंद्रपूर	..	0.7	10.6	1.4	22.9	1.2	14.2	1.4	15.8	1.2	13.0	9.2	200.0

टीप.—जिल्ह्यातील सर्व पर्जन्यमापक केंद्रात नोंदलेल्या पावसाची १९०१ ते १९५० ची सरासरी काढून ती प्रत्येक जिल्ह्यासमोर दर्शविली आहे./

आधार—कृषि संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे./

ENVIRONMENT STATISTICS

TABLE No. 2.3

Monthwise normal number of rainy days and rainfall

(पाऊस मिलीमिटर मध्ये)
(Rainfall in millimetres)

जुलै July		ऑगस्ट August		सप्टेंबर September		ऑक्टोबर October		नोव्हेंबर November		डिसेंबर December		एकूण वार्षिक Total for year		District
पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Number of rainy days	पाऊस Rainfall	
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(2)
Greater Bombay—														
22.2	613.4	18.2	328.9	12.6	286.0	3.0	64.5	0.8	17.5	0.3	2.3	72.7	1,804.8	(i) Bombay
25.4	725.9	21.5	414.8	14.4	295.7	3.0	75.7	0.7	15.7	0.2	0.8	80.3	2,029.6	(ii) Bombay Suburban
25.4	903.1	22.7	512.3	14.6	303.0	3.3	78.9	0.8	21.7	0.2	1.8	81.8	2,258.6	Thane
26.9	1,113.9	24.7	706.7	16.6	396.2	4.6	107.1	1.2	23.5	0.3	2.5	92.9	2,966.3	Raigad
27.8	1,205.6	24.8	687.9	17.3	412.9	6.1	119.8	1.9	38.1	0.3	3.2	107.7	3,305.7	Ratnagiri
14.5	339.9	11.5	221.4	9.4	180.0	3.4	60.9	1.4	28.8	0.4	4.6	50.9	1,022.0	Nashik
13.3	211.2	10.1	133.3	7.3	131.1	2.0	34.7	1.0	17.3	0.4	5.5	42.1	674.0	Dhule
12.8	209.9	10.0	149.4	8.0	151.3	12.1	38.9	1.3	23.0	0.5	7.0	44.5	740.7	Jalgaon
7.2	98.3	5.4	72.7	7.9	161.3	3.4	58.8	1.7	34.0	0.5	6.3	35.5	578.8	Ahmednagar
14.3	390.3	11.5	240.9	9.2	188.5	4.5	77.6	1.7	31.7	0.4	5.0	53.3	1,150.3	Pune
2.6	243.3	9.5	133.4	7.5	126.4	4.9	79.4	2.1	39.0	0.5	6.4	48.6	803.2	Satara
10.6	129.9	8.2	90.4	7.0	114.9	5.5	88.5	2.1	35.3	0.5	6.7	45.6	624.8	Sangli
6.4	81.9	5.5	83.0	8.4	168.5	4.1	76.1	1.9	33.4	0.5	7.6	37.0	584.3	Solapur
20.8	731.2	17.5	427.5	10.9	198.2	6.9	119.1	2.5	40.3	0.5	6.9	77.3	1,931.5	Kolhapur
11.7	173.5	8.9	122.7	8.9	170.2	3.0	47.0	1.6	31.0	0.5	8.9	45.9	725.8	Aurangabad
11.7	208.3	8.9	152.9	8.1	173.5	2.7	44.5	1.4	30.5	0.4	8.7	44.9	821.0	Parbhani
7.9	113.5	6.5	103.7	9.5	214.5	3.2	52.7	2.0	33.0	0.4	8.0	40.5	668.4	Beed
12.7	215.4	11.0	195.3	9.6	215.1	2.8	42.9	1.4	21.6	0.5	6.6	50.8	901.1	Nanded
11.3	160.8	10.2	149.3	10.7	210.8	3.7	54.4	1.3	23.9	0.6	8.4	51.1	809.9	Osmanabad
13.0	219.1	9.7	147.6	7.0	157.1	2.5	44.3	1.5	27.8	0.8	11.7	46.8	802.8	Buldhana
13.3	247.5	10.1	169.1	8.2	157.7	2.4	39.0	1.4	26.1	0.7	9.6	48.2	846.5	Akola
13.3	258.3	10.2	182.0	8.5	157.0	2.4	43.1	1.2	22.6	0.8	8.4	49.3	877.3	Amravati
4.8	295.7	11.5	206.7	8.9	179.6	2.6	45.0	1.3	21.7	0.6	7.4	53.9	991.6	Yavatmal
15.1	341.2	11.7	227.9	9.7	186.7	2.6	49.5	1.1	19.9	0.7	8.9	55.6	1,090.3	Wardha
16.1	362.0	13.2	276.9	9.8	186.9	2.8	52.0	1.0	18.1	0.5	6.5	59.4	1,175.0	Nagpur
18.1	477.7	15.7	399.4	10.7	209.1	2.7	49.9	1.4	18.8	0.6	5.5	65.2	1,446.4	Bhandara
18.0	470.4	15.4	365.0	10.5	205.7	2.9	58.2	1.0	16.2	0.3	4.6	63.2	1,397.6	Chandrapur

Note.— The figures shown against each district are simple averages of the rainfall recorded from all the raingauge stations of the district and are based on 50 years data of 1901 to 1950.

Source.— Director of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.4

विविध केंद्रांचे ठिकाणी पडलेला पाऊस/Rainfall at different Centres

(1988)

(पाऊस मिलीमिटरमध्ये/Rainfall in Millimetres)

अनुक्रमांक Serial No.	केंद्र Centre	जानेवारी January		फेब्रुवारी February		मार्च March		एप्रिल April		मे May		जून June		जुलै July		Centre
		पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
I. बृहन्मुंबई जिल्हा—																
I. Gr. Bombay District.																
1	मुंबई (कुलाबा) वे.	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	366.4	15	733.5	25	Bombay Colaba(O)
2	सांतानुक्र (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	434.9	17	1226.1	25	Santacruz (O)
3	अंधेरी (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	136.0	14	677.0	20	Andheri (T)
4	बोरिवली (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	316.4	14	1370.4	25	Borivali (T)
II. ठाणे जिल्हा—																
II. Thane District																
1	ठाणे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	413.9	18	1410.2	27	Thane
2	कल्याण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	290.0	18	1840.0	26	Kalyan
3	मुरबाड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	184.0	14	1586.0	31	Murbad
4	भिवंडी	..	..	..	..	..	..	58.0	1	..	..	301.0	15	1740.2	24	Bhiwandi
5	बसई	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	228.1	15	646.3	25	Baseein
6	वाडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	340.6	17	1540.2	26	Wada
7	शाहापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	329.9	17	1848.0	26	Shahapur
8	डहानू	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Dahanu
9	माहिम (पालघर)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	208.0	11	1157.1	27	Mahim(Palghar)
10	जव्हार	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	172.2	15	1451.0	29	Jawhar
11	मोखाडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	294.4	13	1343.6	27	Mokhada
12	डहानू (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	295.2	11	1125.9	20	Dahanu(O)
13	उल्हासनगर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	427.0	12	1422.0	25	Ulhasnagar
14	तळासरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	313.0	13	1553.3	23	Talasya
III. रायगड जिल्हा—																
III. Raigad District																
1	अलिबाग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	356.6	17	848.8	24	Alibag
2	पनवेल	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	372.0	14	1408.4	27	Panvel
3	खालापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	453.0	18	1732.0	28	Khalapur
4	माथेरान	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	439.5	17	2189.0	28	Matheran
5	उरण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	198.0	12	989.0	29	Uran

6 रोहा (३)	..	..	..	..	..	..	29.0	2	..	..	2803.0	29	143.2	14 Roha (O)
7 पेण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	513.2	16	1634.1	26 Pen
8 महड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	459.7	17	1494.7	29 Mahad
9 माणगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	666.0	19	1800.0	30 Mangaon
10 रोहा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	795.0	16	1585.0	30 Roha
11 पोलादपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	554.0	17	1,668.0	28 Poladpur
12 मुरुड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	464.7	16	1144.0	26 Murud
13 श्रीवर्धन	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	510.0	19	1166.0	28 Shrivardhan
14 म्हसाळा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	664.0	18	1,593.0	28 Mhasala
15 कांजत	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	649.1	19	1809.0	29 Karjat
16 सुधागड-पाली	..	..	..	..	..	..	7.0	1	..	..	854.0	20	1777.0	31 Sudhagad-Pali
IV. रत्नागिरी जिल्हा—														
1 रत्नागिरी (त)	..	..	..	..	..	..	9.8	1	..	..	574.6	22	1371.7	28 Ratnagiri (T)
2 मंडणगड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	689.0	19	1,749.0	30 Mandangad
3 दापोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	824.0	20	1,497.0	31 Dapoli
4 हर्णो (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	3.0	1	471.6	19	957.0	29 Harnai (O)
5 खेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	494.0	18	1,827.0	29 Khed
6 चिपळुण	..	..	..	..	..	..	22.0	1	..	..	488.0	17	1,565.0	28 Chiplun
7 गुहागर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	490.0	16	1,031.0	31 Guhagar
8 रत्नागिरी (वे.)	..	..	..	..	..	..	9.8	1	..	..	574.8	22	1,371.7	28 Ratnagiri (O)
9 राजापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1301.0	20	1,828.0	31 Rajapur
10 संगमेश्वर	..	..	..	..	..	..	3.0	1	..	..	730.0	17	2,019.0	29 Sangameshwar
11 लांजा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	572.0	21	1,537.0	28 Lanja
12 मालवण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Malwan
13 सावंतवाडी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Sawantwadi
14 वेंगुर्ला	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Vengurla
15 कुडाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Kudal
16 वेंगुर्ला (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Vengurla (O)
17 देवगड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Devrukh
18 कणकवली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Kankavali
19 देवगड (बी. डी. ओ.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Deogad (B. D. O)
V. सिंधुदुर्ग जिल्हा—														
1 देवगड (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	902.5	26 Deogad (O)
2 देवगड (पी. डी. ओ.)	..	..	..	..	..	..	..	..	20.0	1	413.0	19	864.0	27 Deogad (B.D.O.)
3 हर्णो	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Harnai
4 कणकवली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	551.0	19	1,545.0	30 Kankavali
5 कुडाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	897.0	21	1447.0	30 Kudal
6 मालवण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	406.8	19	713.6	21 Malwan
7 वेंगुर्ला (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	649.0	21	1,239.0	28 Vengurla (T)
8 वेंगुर्ला (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	649.0	21	1144.0	27 Vengurla (O)
9 सावंतवाडी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	864.0	23	1606.0	31 Sawantwadi
VI. नाशिक जिल्हा—														
1 नाशिक (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Nashik (O)
2 निगड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	4.0	..	104.8	12 Niphad
3 पिंपळगांव बासवंत	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	.. Pimpalgaon Baswant,
4 नाशिक (त.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	41.0	5	248.2	17 Nashik (T)
5 येवले	..	..	..	..	..	..	18.0	1	23.0	1	115.0	6	134.0	9 Yeole

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)																	
VI. नाशिक जिल्हा—चालू																	VI. Nashik District—contd.																
6	सोमथाणा	..	..	..	..	..	..	30.0	1	..	..	49.0	3	129.0	6	Somthana																	
7	चांदवड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	29.0	4	92.2	14	Chandwad																	
8	कोलेगावमाळ	..	..	..	..	..	..	21.0	2	10.0	1	32.0	5	112.5	9	Kolegaonmal																	
9	नांदगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	50.0	1	63.0	5	89.0	10	Nandgaon																	
10	मालेगाव (वे.)	..	..	..	..	..	..	34.4	2	2.0	..	99.1	5	184.3	9	Malegaon (O)																	
11	दिंडोरी	..	..	..	..	..	..	4.4	1	..	..	71.5	4	223.9	18	Dindori																	
12	सुरगणा	..	..	..	..	..	..	27.0	2	..	..	194.4	7	76.2	23	Surgana																	
13	पेठ	..	..	..	..	..	..	6.4	1	..	..	274.5	11	1177.1	28	Peth																	
14	बोलथान	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	43.6	5	172.2	12	Bolthan																	
15	कळवण	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	89.0	5	148.0	13	Kalvan																	
16	सटाणा (बागलाण)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	59.0	4	93.4	8	Satana (Baglan)																	
17	ओझर (वे.)	..	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	..	..	Ozar (O)																	
18	इगतपुरी	..	..	..	..	..	..	52.3	2	..	..	228.3	17	1457.0	29	Igatpuri																	
19	सिन्नर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	32.4	4	111.3	13	Sinnar																	
VII. धुळे जिल्हा—																	VII. Dhule District																
1	धुळे (त.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	57.0	6	162.0	16	Dhule (T)																	
2	साक्री	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	151.4	5	176.4	14	Sakri																	
3	पिंपळनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Pimpalner																	
4	नंदुरबार (त.)	..	..	..	..	..	..	43.0	1	..	..	142.3	5	453.8	19	Nandurbar (T)																	
5	नवापुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	124.8	7	658.2	22	Nawapur																	
6	तळोदा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	75.3	5	482.7	22	Taloda																	
7	शहादा	..	..	..	..	..	..	14.0	2	19.0	1	48.0	1	351.0	19	Shohada																	
8	शिरपुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	99.0	7	273.0	15	Shirpur																	
9	सिंदखेडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	97.5	6	251.7	16	Sindkheda																	
10	अकलकुवा	..	..	..	..	..	..	9.0	2	..	..	72.0	7	343.0	21	Akkalkuwa																	
11	नंदुरबार (वे)	..	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	..	..	Nandurbar (O)																	
12	विसरवाडी	..	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	..	..	Visarwadi																	
VIII. जळगाव जिल्हा—																	VIII. Jalgaon District																
1	जळगाव (वे)	..	..	..	..	..	..	3.0	..	..	..	..	..	274.5	21	Jalgaon (O)																	
2	चाळीसगाव	..	..	..	..	..	..	5.0	1	6.0	1	107.0	5	215.0	14	Chalisgaon																	
3	पाचोरा	..	..	..	..	..	..	0.3	..	..	..	138.4	6	239.9	16	Pachora																	
4	भडगाव	..	..	..	..	..	..	18.0	1	..	..	146.4	6	205.5	16	Bhadgaon																	
5	चोपडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	41.0	5	285.0	16	Chopda																	
6	अमळनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	77.0	7	291.8	18	Amalner																	
7	पारोळा	..	..	..	..	..	..	5.0	1	..	..	120.0	5	235.0	17	Parola																	
8	जामनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	90.0	6	287.7	16	Jamner																	
9	भुसावळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	44.0	3	392.2	16	Bhusawa																	
10	शुद्धलाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	4.1	1	31.2	3	370.3	16	Edlbad																	

11	यावळ	..	..	..	..	..	..	..	..	103.4	4	378.0	13	Yawal
12	रावेर	..	..	..	..	..	..	..	17.0	94.0	5	293.0	10	Raver
13	एरंडोळ	..	..	..	..	..	..	3.0	..	104.0	6	387.6	19	Erandoal

IX. अहमदनगर जिल्हा—

1	अहमदनगर (वे.)	..	..	..	..	19.8	2	..	..	..	..	82.8	12	Ahmednagar(O)
2	पारनेर	..	..	..	..	..	..	48.3	1	65.9	3	76.0	9	Parner
3	श्रीगाँदे	..	..	..	..	..	..	..	..	103.7	6	43.7	7	Shrigonde
4	कज्जत	..	..	..	..	9.0	1	..	..	227.0	9	67.0	7	Karjat
5	जामखेड	..	..	..	..	54.0	3	..	..	187.0	11	277.0	14	Jamkhed
6	पोथगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	166.0	12	184.0	11	Shevgaon
7	पाथर्डी	..	..	..	..	..	..	..	..	192.0	8	118.5	12	Pathardi
8	नेवासे	..	..	..	..	..	..	37.0	1	40.0	6	43.0	3	Newase
9	राहुरी	..	..	..	..	2.0	..	3.3	..	122.0	7	103.0	10	Rahuri
10	संगमनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	45.0	5	42.0	7	Sangamner
11	अकोला	..	..	..	..	63.5	5	..	..	36.1	5	208.7	16	Akola
12	कोपरगाव	..	..	..	..	8.0	1	8.0	1	70.1	7	130.0	8	Kopergaon
13	श्रीरामपूर	..	..	..	..	36.6	2	10.4	1	55.9	5	96.5	9	Shrirampur
14	मिरजगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	152.0	7	28.5	5	Mirajgaon

X. पुणे जिल्हा—

1	लोहगाव विमानतळ (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	59.1	6	175.0	13	Lohgaon Aerodrome(O)	
2	पुणे (वे.)	..	..	..	..	48.0	3	15.6	1	67.0	6	299.9	15	Pune (O)	
3	वडगाव-मावळ	..	..	..	..	..	..	..	..	145.3	8	604.6	23	Vadgaon-Mawal	
4	पोड-मुळशी	..	..	..	..	20.0	1	..	..	117.0	9	89.0	24	Poud-Mulshi	
5	जुन्नर	..	..	..	..	25.0	1	..	..	121.9	7	230.2	16	Junnar	
6	वानवडी (वे.)	..	..	..	..	34.9	2	5.2	1	56.6	4	362.5	18	Wanwadi (O)	
7	भोर	..	..	..	..	15.4	2	..	..	93.9	8	412.5	20	Bhor	
8	घोडागाव	..	..	..	..	..	..	..	..	69.5	6	294.7	16	Ghodagaon	
9	जेजुरी	..	..	..	..	..	..	..	..	132.0	6	116.0	11	Jejuri	
10	लोणावळा	..	..	..	..	..	..	..	..	410.9	16	2213.6	25	Lonawala	
11	खेड	..	..	..	..	..	..	..	..	61.0	8	180.8	13	Khed	
12	शिरूर	..	..	..	..	..	..	..	..	91.3	6	43.4	6	Shirur	
13	बारामती	..	..	..	..	..	..	20.0	1	49.2	4	51.4	7	Baramati	
14	बारामती (वे.)	..	..	..	..	3.7	..	15.7	1	25.7	4	30.3	4	Baramati (O)	
15	इंद्रापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	100.6	5	192.8	6	Indapur	
16	दौंड	..	..	..	..	..	..	..	..	64.0	4	71.0	6	Daund	
17	गामवड (पुरंदर)	..	..	..	6.0	1	37.0	2	14.0	1	168.2	7	183.8	11	Saswad (Purandar)
18	आळंदी	..	..	..	..	..	..	..	..	80.8	5	272.4	19	Alandi	
19	वेरूहे	..	..	..	..	32.0	1	..	..	304.0	16	143.6	26	Welhe	
20	खंडाळा (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
21	तळेगाव	..	..	..	..	81.0	3	19.0	2	65.0	7	88.0	12	Talegaon	

XI. सातारा जिल्हा—

1	सातारा (वे.)	..	..	..	..	52.0	1	35.4	2	..	..	308.8	16	Satara (O)
2	कोरेगाव	..	..	..	..	33.0	3	31.6	2	38.0	3	267.4	15	Koregaon
3	वाई	..	..	..	..	110.0	2	..	..	82.7	10	265.0	19	Wai
4	पांचगणी	..	..	..	..	81.0	4	0.8	..	244.4	18	866.5	26	Panchgani

IX. Ahmednagar District.

12	Ahmednagar(O)
9	Parner
7	Shrigonde
7	Karjat
14	Jamkhed
11	Shevgaon
12	Pathardi
3	Newase
10	Rahuri
7	Sangamner
16	Akola
8	Kopergaon
9	Shrirampur
5	Mirajgaon

X. Pune District

13	Lohgaon Aerodrome(O)
15	Pune (O)
23	Vadgaon-Mawal
24	Poud-Mulshi
16	Junnar
18	Wanwadi (O)
20	Bhor
16	Ghodagaon
11	Jejuri
25	Lonawala
13	Khed
6	Shirur
7	Baramati
4	Baramati (O)
6	Indapur
6	Daund
11	Saswad (Purandar)
19	Alandi
26	Welhe
12	Talegaon

XI. Satara District

16	Satara (O)
15	Koregaon
19	Wai
26	Panchgani

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 24 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)	
XI. सातारा जिल्हा—चालू																XI. Satara District—cont.	
5	मेढा (जाचळी)	..	..	..	..	..	..	59.6	2	..	..	190.9	14	713.9	22	Medha (Jaoli)	
6	महाबलेश्वर	..	..	..	..	..	..	78.3	5	..	..	571.0	20	2,502.1	31	Mahabaleshwar	
7	पाटण	..	..	..	..	..	..	35.5	2	7.4	1	287.3	15	804.7	22	Patan	
8	कराड	..	..	..	..	..	..	83.5	4	45.1	3	119.5	7	200.2	15	Karad	
9	दहिवाडी (माण)	..	..	..	..	..	..	15.0	2	21.0	2	107.0	3	51.0	7	Dahiwadi (Man)	
10	वदुज (खटाव)	..	..	..	..	..	..	..	..	0.5	..	42.4	5	97.6	13	Vaduj	
11	खंडाळा	..	..	..	..	..	..	12.6	1	30.4	2	34.0	5	152.1	13	Khandala	
12	फुलटण	..	..	..	..	..	..	47.3	1	6.6	2	61.6	6	61.2	8	Phaltan	
13	ओंध	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	70.0	7	95.0	11	Aundh	
14	सातारा (त.)	..	..	..	..	..	..	168.4	3	..	..	58.3	4	67.1	8	Satara (T)	
15	म्हासवड	..	..	..	..	..	..	..	..	8.0	1	2.0	..	48.2	5	Mhaswad	
XII. सांगली जिल्हा—																XII. Sangli District	
1	मीरज	..	..	..	..	..	..	..	..	31.0	2	112.0	7	78.7	12	Miraj	
2	जत	..	..	..	..	..	..	42.0	5	75.1	2	45.2	3	44.3	5	Jath	
3	इस्लामपूर	..	..	..	..	..	..	56.0	3	7.0	1	61.0	4	259.0	14	Islampur	
4	कवठे महांकाळ	..	..	..	..	6.0	1	6.8	1	16.8	2	19.2	3	33.8	5	Kawathe Mahankal.	
5	वीटा (खानापूर)	..	..	..	..	..	..	71.7	3	390.0	2	88.4	9	111.5	12	Vita (Khanapur)	
6	तासगाव	..	..	..	..	..	..	62.0	4	42.0	1	86.0	7	119.0	13	Tasgaon	
7	शिराळा	..	..	..	..	..	..	67.0	5	25.0	1	109.0	14	484.0	23	Shirala	
8	आटपाडी	..	..	..	..	..	..	22.0	2	8.0	1	5.0	1	31.5	5	Atpadi	
9	सांगली	..	..	..	..	..	..	4.8	1	..	..	..	..	127.1	14	Sangli	
XIII. सोलापूर जिल्हा—																XIII. Solapur District	
1	सोलापूर (वे)	..	..	2.8	1	..	..	3.8	..	17.0	3	9.4	5	216.0	16	Solapur (O)	
2	बारशी	..	..	9.1	1	..	..	14.2	3	..	..	67.4	5	86.7	11	Barshi	
3	अक्कलकोट	..	..	..	..	..	..	33.0	2	40.0	2	95.0	5	198.0	18	Akkalkot	
4	जेऊर (वे.)	..	..	..	..	..	..	8.4	2	4.3	1	80.4	9	193.2	13	Jeur (O)	
5	मोहोळ	..	..	..	..	..	..	21.4	3	..	..	40.8	6	77.3	8	Mohol	
6	माधा	..	..	..	..	..	..	9.0	2	..	..	133.0	5	119.0	10	Madha	
7	कर्माला	..	..	..	..	..	..	24.0	4	..	..	46.5	6	78.8	8	Karmala	
8	पंडरपूर	..	..	..	..	..	..	61.5	4	..	..	112.0	4	174.0	13	Pandharpur	
9	सांगोला	..	..	..	..	..	..	17.4	2	..	..	106.4	4	54.6	5	Sangola	
10	मालशिरस	..	..	..	..	..	..	6.0	1	4.0	1	85.4	8	116.0	13	Malshiras	
11	मंगळवेढा	..	..	..	..	..	..	9.6	1	..	..	43.8	4	25.8	2	Mangalwedha	
12	अक्लुज	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Akluj	
XIV. कोल्हापूर जिल्हा—																XIV. Kolhapur District	
1	कोल्हापूर (वे.)	..	..	..	..	..	..	33.3	3	26.3	3	125.5	13	429.4	18	Kolhapur (O)	
2	हातकनंगले	..	..	..	..	..	..	58.0	4	12.0	1	82.3	8	200.0	17	Hatkanangale	
3	शिरोळ	..	..	..	..	..	..	23.0	2	48.0	1	121.0	6	158.0	14	Shirol	
4	गगनबावडा	..	..	..	..	..	..	19.0	1	..	..	637.0	22	2,465.0	31	Gaganbavada	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
XIX. नांदेड जिल्हा—																XIX. Nanded District
1	भोकर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	371.0	13	579.0	22	Bhokar
2	हदगाव	..	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	Hadgaon
3	नांदेड (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	Nanded (O)
4	मुक्तेड	..	..	0.3	..	..	..	..	..	..	..	129.1	9	338.0	14	Mukhed
5	बिलोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	191.2	7	739.6	19	Billoli
6	किनवट	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	186.0	13	933.0	22	Kinwat
7	कांधार	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	142.5	8	414.1	19	Kandhar
8	देगलूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	130.0	7	429.0	19	Deglur
9	नांदेड (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	161.8	10	637.2	17	Nanded (T)
XX. उस्मानाबाद जिल्हा—																XX. Osmanabad District
1	औसा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ausa
2	भूम	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	118.1	7	105.4	11	Bhoom
3	उस्मानाबाद (वे)	..	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	Osmanabad (O)
4	परांडा	..	..	..	..	..	..	32.8	2	..	..	170.6	5	105.6	6	Paranda
5	कांठंब	..	..	..	..	..	..	12.0	1	18.4	4	185.6	8	173.0	11	Kalam
6	तुळजापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	22.6	2	101.6	7	196.6	19	Tuljapur
7	उमरगा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	64.0	6	181.1	14	Omerga
8	उस्मानाबाद (त.)	..	..	..	..	..	..	7.0	1	..	..	139.6	10	331.8	18	Osmanabad (T)
XXI. लातूर जिल्हा—																XXI. Latur District
1	औसा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	202.6	6	186.4	13	Ausa
2	अहमदपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	263.9	8	430.8	16	Ahmedpur
3	उदगीर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	124.1	11	256.7	16	Udgir
4	लातूर (त)	..	..	..	..	..	..	..	..	11.0	1	180.5	8	170.5	11	Latur (T)
5	निलंगा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	162.5	9	179.0	17	Nilanga
XXII. बुलढाणा जिल्हा—																XXII. Buldana District
1	बुलढाणा (वे.)	..	..	..	..	..	..	1.6	..	2.0	..	246.8	6	301.7	22	Buldana (O)
2	मलकापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	64.0	4	231.0	13	Malkapur
3	संग्रामपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	2.0	..	163.0	9	297.0	12	Sangrampur
4	नांदुरा	..	..	..	..	..	..	..	..	17.0	1	130.6	7	355.0	16	Nandura
5	शिंदखेडराजा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	216.0	6	165.0	12	Sindhkhedraja
6	जळगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	132.0	9	226.0	11	Jalgaon
7	खामगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	78.0	4	315.0	17	Khamgaon
8	शेगाव	..	..	4.6	1	..	..	..	..	6.4	1	174.4	8	290.0	17	Shegaon
9	चिखली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	230.8	7	428.4	17	Chikhali
10	देऊळगावराजा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	251.0	6	252.0	15	Deulgaonraja
11	लोणार	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	126.0	8	438.2	20	Lonar
12	मोताळा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	121.6	8	280.4	16	Motala

XXIII. अकोला जिल्हा—

1	अकोला सिटी (वे.)	..	..	..	..	1.2	..	2.0	..	11.8	1	149.2	6	363.0
2	बाळापुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	167.2	8	486.8
3	आकोट	..	..	..	..	..	..	4.0	1	6.0	1	134.8	9	337.1
4	वाशिम	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	189.0	7	452.0
5	मंगरुळपीर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	135.2	7	429.0
6	मुर्तिजापुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	73.0	4	680.0
7	बार्शी टाकळी	..	..	..	..	..	..	..	..	20.0	1	126.0	3	609.5
8	तेल्हारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	187.8	7	415.4
9	पातुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	121.0	7	576.0
10	मालेगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	151.4	6	627.8
11	मनोरा	..	..	..	..	..	..	..	..	3.6	1	114.1	7	421.7

XXIII. Akola District.

15	Akola City (O)
17	Balapur
17	Akot
19	Washim
22	Mangrulpir
16	Murtizapur
17	Barshi Takali
14	Telhara
19	Patur
20	Malegaon
21	Manora

XXIV. अमरावती जिल्हा—

1	अमरावती (वे.)	..	..	..	..	..	..	19.2	3	22.8	2	61.8	7	319.2
2	बडनेरा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	138.4	7	323.9
3	मोर्शी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	307.4	11	339.0
4	चांदूर रेल्वे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	130.6	7	297.7
5	खोलापुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	119.5	9	398.8
6	वरुड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
7	तळेगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
8	अचलपुर	..	..	..	..	..	..	40.8	5	34.3	3	334.0	11	237.0
9	दर्यापुर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	79.8	9	284.7
10	अंजनगाव सुरजी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	60.2	8	266.5
11	चांदूर बाजार	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	113.3	7	367.1
12	चिखलदा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	584.0	15	540.2
13	तिवसा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	124.5	7	367.0

XXIV. Amravati District.

16	Amravati (O)
16	Badnera
14	Morshi
14	Chandur Railway
19	Kholapur
	Warud
	Talegaon
14	Achalpur
18	Daryapur
12	Anjangaon Surji
17	Chandur Bazar
20	Chikhaldia
17	Tiwasa

XXV. यवतमाळ जिल्हा—

1	राळेगाव	..	..	..	..	5.0	1	20.5	4	..	..	119.0	6	362.1
2	वणी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	116.7	7	434.6
3	दारव्हा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	94.0	9	294.8
4	घाटंजी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	128.0	10	338.0
5	बाबुलगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	123.0	6	437.4
6	मालेगाव	..	..	..	..	31.8	3	..	..	..	..	194.5	9	163.3
7	पुसद	..	..	..	..	..	..	7.5	1	..	..	126.0	7	527.7
8	कळंब	..	..	..	..	7.0	1	11.0	1	..	..	126.2	8	336.0
9	पांढरकवडा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
10	दिग्रस	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	146.0	8	524.0
11	नेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	104.0	10	388.5
12	उमरखेड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	229.9	10	696.6

XXV. Yavatmal District.

19	Ralegaon
21	Wani
14	Darvha
22	Ghatanji
16	Babulgaon
10	Malegaon
18	Pusad
17	Kalamb
	Pandharkawda
22	Digras
16	Ner
19	Umerkhed

XXVI. वर्धा जिल्हा—

1	देवळी (वे.)	..	..	..	..	..	..	24.4	1	..	..	199.2	9	478.8
2	हिंगणघाट	..	..	..	..	1.0	..	43.2	4	5.8	1	99.2	8	489.0
3	आर्वी	4.5	1	..	..	0.8	..	4.0	1	13.8	1	181.9	7	423.4

XXVI. Wardha District.

18	Deoli (O)
21	Hinganghat
14	Arvi

संख्या क्रमांक/TABLE No. 2.4—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
XXVII. नागपूर जिल्हा—																XXVII. Nagpur District.
1	नागपूर विमानतळ (वे.)	..	..	..	..	9.0	1	24.3	2	0.1	..	191.6	9	208.5	16	Nagpur Airport(O.)
2	नागपूर फार्म	..	..	..	..	..	..	7.8	1	..	..	188.4	7	224.0	17	Nagpur Farm
3	नागपूर (त.)	..	..	0.5	..	9.2	1	8.5	2	0.1	..	220.2	8	326.6	18	Nagpur (T.)
4	उमरेड	..	..	..	..	22.6	3	31.0	4	5.4	1	119.5	11	322.9	14	Umrer
5	काटोल	..	..	..	..	38.8	1	1.5	1	..	..	198.6	10	258.3	15	Katol
6	सावनेर	..	..	..	..	24.6	1	33.8	3	2.4	..	210.2	9	382.2	14	Saoner
7	खिंडशी	..	..	..	..	..	..	22.0	3	..	..	293.4	7	258.4	19	Khindsi
8	थारसा	..	..	8.4	1	4.2	..	49.3	4	..	..	158.7	9	286.3	17	Tharsa
9	रामटेक	..	..	..	..	4.5	1	17.2	3	..	..	233.5	9	321.6	17	Ramtek
10	पारसीबनी	..	..	..	..	..	..	34.3	2	26.4	1	185.1	8	302.7	16	Parseoni
11	देवलापूर	..	..	..	..	4.5	1	15.9	3	..	..	290.6	7	260.8	19	Deolapur
XXVIII. भंडारा जिल्हा—																XXVIII. Bhandara District.
1	भंडारा (ए.एम.ओ.)	..	..	..	..	..	..	29.0	3	..	..	265.9	9	384.4	17	Bhandara (AMO)
2	साकोली	..	..	20.2	3	3.4	1	28.4	2	11.2	1	450.8	15	755.4	21	Sakoli
3	गोंदिया (वे.)	..	..	..	..	25.7	2	15.2	1	1.2	..	268.2	13	562.2	23	Gondia (O.)
4	खारबुंद	..	..	10.0	1	11.0	1	..	..	..	..	177.0	9	354.0	20	Kharbund
5	तुमसर	..	..	..	..	6.0	1	..	..	..	..	192.5	10	143.7	14	Tumsar
6	बोदलकसा	..	..	..	..	10.0	1	10.0	1	..	..	204.0	8	512.0	22	Bodalkasa
7	चोरखामगा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	231.8	8	374.0	17	Chorkhamgra
8	पांग्री	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	170.0	7	745.0	25	Pangree
9	पवनी	..	..	..	..	4.4	1	29.1	3	..	..	230.0	11	428.6	14	Paoni
10	देवरी	..	..	16.2	2	2.4	..	8.6	1	..	..	254.2	10	510.4	18	Deori
11	गोंदिया (त.)	..	..	..	..	19.5	1	..	..	..	..	267.9	14	562.2	24	Gondia (T.)
XXIX. चंद्रपूर जिल्हा—																XXIX. Chandrapur District.
1	चंद्रपूर (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur (O.)
2	वरोरा	..	..	31.2	1	..	..	2.4	..	..	..	165.8	7	346.0	18	Warora
3	भारमोरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Armori
4	गोंडपिंपरी	..	..	71.8	4	3.1	1	20.1	1	2.2	..	192.0	10	289.4	20	Gondpimpri
5	भद्रावती	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	146.0	8	498.6	21	Bhadravati
6	असोला	..	..	10.0	1	..	..	..	..	..	..	224.1	7	465.6	20	Asola
7	घोराघेरी	..	..	..	..	7.0	1	..	..	..	..	232.4	9	799.4	19	Ghoragheri
8	खैरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	181.0	5	369.8	21	Khairi
9	राजुरा	..	..	60.0	2	32.0	2	20.0	1	..	..	270.0	9	605.0	19	Rajura
10	नेलसर	..	..	14.2	1	..	..	..	..	..	..	148.6	6	540.0	22	Nelsar

11	मूल	..	..	31.2	4	..	..	21.4	2	..	..	167.0	9	555.4	20	Mul
12	सिंदेवाही	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhewahi
13	नागभीड	..	..	21.2	2	..	..	..	..	..	..	165.7	10	557.2	20	Nagbhid
14	सिरोंचा (त.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sironcha (T.)
15	सिरोंचा (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sironcha (O.)
16	ब्रह्मपुरी (त)	44.4	2	11.4	1	24.5	1	3.0	..	..	..	149.3	8	485.8	13	Brahmapuri (T)
17	गडमौशी	..	..	21.6	2	..	..	59.7	3	0.8	..	235.9	9	488.7	20	Gadmoushi
XXX. गडचिरोली जिल्हा—																
1	चामोशी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	198.0	14	555.0	25	Chamorshi
2	कुरखेडा	..	..	17.8	3	5.0	1	43.1	2	1.9	..	135.3	6	493.6	24	Kurkheda
3	धानोरा	..	..	..	..	..	..	3.8	1	..	..	198.5	8	676.1	17	Dhanora
4	गडचिरोली	..	..	34.4	2	..	..	96.0	2	..	..	419.9	14	926.9	23	Gadchiroli

त-तहसिल. T—Tahsil. वे-वेधशाळा. O—Observatory.

टीप :— (१) स्तंभ (३१) मधील आकडे हे प्रत्येक केंद्राचे सरासरी किंवा सर्वसाधारण पावसाचे आहेत. (२) N. A. म्हणजे माहिती उपलब्ध नाही.

Note :— (1) Figures shown in col. (31) are of average of normal rainfall at each centre. (2) N. A. means information is not available.

भाषार :— कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :— Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

तपता क्रमांक/TABLE No. 2.4—contd.

अ.क्र.मांक Serial No.	केंद्र	ऑगस्ट August		सप्टेंबर September		ऑक्टोबर October		नोव्हेंबर November		डिसेंबर December		एकूण Total for 1983		सर्वसाधारण पाऊस Normal Rainfall	Centre
		पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days	पाऊस Rainfall	पावसाचे दिवस Rainy days		
(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(2)
I. बृहन्मुंबई जिल्हा—															
I. Gr. Bombay District.															
1	मुंबई (कुलाबा) (वे.)	312.5	17	831.8	23	239.5	3	0.2	..	..	..	2,483.9	83	1,805	Bombay(Colaba)(O)
2	सांताक्रुज (वे.)	291.7	24	628.2	25	251.4	3	..	..	..	..	2,832.3	94	2,812	Santacruz (O)
3	अंधेरी (त.)	164.0	13	362.0	18	253.0	2	..	..	..	..	1,592.0	67	N. A.	Andheri (T)
4	बोरिवली (त.)	325.8	21	526.0	21	84.7	3	..	..	..	..	2,623.3	84	..	Borivali (T)
II. ठाणे जिल्हा—															
II. Thane District															
1	ठाणे	463.3	24	540.5	22	46.8	2	..	..	..	..	2,875.7	93	2,478	Thane
2	कल्याण	452.0	29	290.0	19	33.0	2	..	..	..	..	2,905.0	94	2,355	Kalyan
3	मुरबाड	494.0	27	420.0	26	46.0	2	..	..	..	..	2,730.0	100	2,534	Murbad
4	भिवंडी	375.0	23	441.0	21	36.0	3	..	..	..	..	2,951.2	87	2,578	Bhivandi
5	वसई	365.9	18	1,002.3	29	183.0	2	..	..	..	..	2,425.6	89	1,912	Bassein
6	वाडा	443.0	20	429.5	18	42.3	3	..	..	..	..	2,804.6	84	2,535	Wada
7	शहापूर	594.1	27	342.0	22	32.4	2	..	..	..	..	3,146.4	94	2,589	Shahapur
8	डहाणू	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1,759	Dahanu
9	माहिम (पालघर)	410.0	21	402.0	23	30.5	2	..	..	..	..	2,207.6	84	1,731	Mahim (Palghar)
10	जव्हार	488.0	28	335.2	20	28.2	2	..	..	..	..	2,474.6	94	3,597	Jawhar
11	मोखाडा	470.4	25	403.8	21	37.5	2	..	..	..	..	2,569.7	88	2,467	Mokhada
12	डहाणू (वे.)	318.9	16	423.3	19	22.7	2	..	..	..	..	2,186.0	68	1,909	Dahanu (O)
13	उल्हासनगर	346.0	21	322.0	20	17.0	1	..	..	..	..	2,534.0	79	..	Ulhasnagar
14	ताळासरी	317.0	22	456.0	19	7.0	1	..	..	..	..	2,646.3	78	..	Talasar
III. रायगड जिल्हा—															
III. Raigad District															
1	अलिबाग	221.8	21	636.4	21	129.5	3	..	..	..	..	2,193.1	86	1,960	Alibag
2	पनवेल	634.8	26	707.8	27	46.0	2	..	..	..	..	3,169.0	96	2,741	Panvel
3	खालापूर	617.0	28	820.0	25	47.0	1	..	..	..	..	3,669.0	100	3,812	Khalapur
4	माथेरान	860.7	31	922.6	28	10.6	1	..	..	..	..	4,422.4	105	5,168	Matheran
5	उरण	280.0	20	551.0	18	61.0	2	..	..	..	..	2,079.0	81	2,072	Uran
6	रोहा (वे.)	760.0	26	35.0	2	..	..	..	..	..	..	3,770.2	73	..	Roha (O)

7	पेण	..	..	535.6	27	762.0	25	88.3	2	..	..	..	..	3,533.2	96	2,866	Pen
8	महाड	..	..	958.4	26	696.9	21	71.0	4	..	..	..	..	3,680.7	97	3,190	Mahad
9	माणगाव	..	..	580.5	26	806.0	27	17.0	2	..	..	..	..	3,869.5	104	3,088	Mangaon
10	रोहा	..	..	591.0	28	451.0	23	27.0	2	..	..	..	..	3,449.0	99	3,118	Roha
11	पोलादपूर	..	..	867.0	30	826.0	29	36.0	2	..	..	..	..	3,951.0	106	4,032	Poladpur
12	मुरुड	..	..	495.0	27	545.4	21	54.0	4	..	..	..	..	2,703.1	94	2,784	Murud
13	श्रीवर्धन	..	..	499.2	27	772.9	22	66.0	3	..	..	..	..	3,016.2	99	3,255	Shrivardhan
14	म्हसाळा	..	..	636.6	26	795.0	19	77.0	4	..	..	..	..	3,765.6	95	3,756	Mhasala
15	करजत	..	..	629.9	30	853.9	25	7.0	1	..	..	..	..	3,94.89	104	3,279	Karjat
16	सुधागडगाळी	..	..	1111.0	31	880.0	30	70.0	3	..	..	..	..	4,699.0	116	4,152	Sudhagad-Pali

IV. रत्नागिरी जिल्हा--

1	रत्नागिरी (त)	..	..	751.3	30	627.2	21	65.7	3	..	..	..	..	3,400.3	105	3,306	Ratnagiri (T)
2	मंडणगड	..	..	769.0	29	939.0	24	77.0	3	..	..	..	..	4,223.0	105	3,848	Mandangad
3	दापोली	..	..	647.3	29	1,112.7	21	19.0	1	..	..	..	..	4,100.0	102	3,287	Dapoli
4	हर्णे(वे)	..	..	559.1	29	855.7	23	11.3	2	1.4	..	..	..	2,859.1	102	2,472	Harnai(O)
5	खेड	..	..	804.0	28	702.0	25	71.0	3	..	..	..	..	3,898.0	103	3,372	Khed
6	चिपळूण	..	..	762.0	29	727.0	28	69.0	2	..	..	..	..	3,633.0	105	3,497	Chiplun
7	गुहागर	..	..	613.0	26	671.0	26	15.0	2	..	..	..	..	2,820.0	101	2,557	Guhagar
8	रत्नागिरी (वे.)	..	..	751.3	30	629.0	21	65.7	3	..	..	..	..	3,402.3	105	..	Ratnagiri (O)
9	राजापूर	..	..	1,048.0	30	694.0	25	334.0	6	..	..	..	..	5,205.0	112	3,213	Rajapur
10	संगमेश्वर	..	..	908.0	31	675.0	28	103.0	4	..	..	..	..	4,528.0	110	..	Sangameshwar
11	लांजा	..	..	1,021.0	30	627.0	25	94.0	4	..	..	..	..	3,945.0	108	3,754	Lanja

V. सिंधुदुर्ग जिल्हा--

1	देवगड (वे)	..	..	726.4	27	434.5	22	56.5	4	..	..	..	..	2,119.9	79	2,246	Deogad (O)
2	देवगड (बी.डी.ओ.)	..	..	696.0	30	417.0	23	55.0	3	..	..	..	..	2,465.0	103	..	Deogad (B.D.O)
3	हर्णे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Harnai
4	कणकवली	..	..	945.0	30	649.0	25	119.0	25	..	..	..	..	3,809.0	108	3,616	Kankawali
5	कुडाळ	..	..	1,024.0	29	874.0	24	83.0	3	..	..	..	..	4,325.0	107	3,082	Kudal
6	मालवण	..	..	553.4	24	525.4	17	72.0	1	..	..	..	..	2,271.2	82	2,761	Malwan
7	बेंगुर्ला (त.)	..	..	630.0	28	497.0	19	25.0	3	..	..	..	..	3,040.0	99	..	vengurla (T)
8	बेंगुर्ला (वे.)	..	..	629.0	28	522.0	20	25.0	3	..	..	..	..	2,969.0	99	..	Vengurla (O)
9	सावंतवाडी	..	..	963.0	27	928.8	21	44.0	4	..	..	..	..	4,405.0	106	3,758	Sawantwadi

VI. नाशिक जिल्हा--

1	नाशिक (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Nashik (O)
2	निफाड	..	..	62.0	5	223.7	17	28.0	3	..	..	..	..	422.5	37	549	Niphad
3	पिंपळगांव बसवंत	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.	N.A.	630	Pimpalgaon Baswant

तफ्ता क्रमांक/TABLE No. 2.4—contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(2)																
VI. नाशिक जिल्हा—बालू.																VI. Nashik District—contd.															
4	नाशिक (त.)	97.8	10	284.5	16	23.0	2	..	..	..	..	694.5	50	..	Nashik (T.)																
5	येवले	82.0	4	206.0	17	..	..	..	..	..	..	578.0	38	555	Yeole																
6	सोमथाना	80.0	5	246.0	17	95.0	2	..	..	..	..	629.0	34	486	Somthana																
7	चान्दवड	46.0	8	377.0	21	28.0	2	7.0	1	..	..	579.2	50	..	Chandwad																
8	कोलेगाव माल	77.7	3	302.3	18	..	..	..	..	..	..	555.5	38	645	Kolegaonmal																
9	नांदगाव	64.0	7	269.0	17	78.0	3	..	..	..	..	613.0	43	585	Nandgaon																
10	मालेगाव (वे.)	47.2	4	386.1	19	60.0	3	..	..	..	..	813.1	42	..	Malegaon (O.)																
11	दिंडोरी	95.8	13	270.8	22	19.9	2	..	..	..	..	686.3	60	753	Dindori																
12	सुरगाणा	293.0	25	607.0	26	137.0	3	..	..	..	..	1,334.6	86	1,862	Surgana																
13	पेठ	465.7	29	335.0	19	80.3	2	14.0	2	..	..	2,353.0	92	..	Peth																
14	बोलथान	120.6	5	299.2	13	39.6	1	10.8	1	..	..	686.0	37	686	Bolthan																
15	कळवण	50.7	3	302.0	13	35.0	2	..	..	..	..	624.7	36	692	Kalvan																
16	सटाणा (बागलाण)	17.2	1	372.3	19	105.2	2	..	..	..	..	647.1	34	477	Satana (Baglan)																
17	ओझर (वे.)	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	Ozar (O.)																
18	इगतपुरी	744.1	29	503.0	24	62.4	3	..	..	..	..	3,047.1	104	..	Igatpuri																
19	सिन्नर	119.2	8	448.0	16	12.0	2	20.0	1	..	..	743.9	44	..	Sinnar																
VII. धुळे जिल्हा—																VII. Dhule District															
1	धुळे (त.)	87.0	7	237.0	15	38.0	2	..	..	..	..	581.0	46	..	Dhule (T.)																
2	साक्री	50.0	1	210.0	13	50.0	2	..	..	..	..	637.8	35	693	Sakri																
3	पिंपळनेर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	586	Pimpalner																
4	नंदुरबार (त.)	144.4	10	217.8	10	58.5	1	..	..	..	..	1,059.8	46	643	Nandurbar (T.)																
5	नवापूर	89.5	14	236.4	17	20.0	1	..	..	..	..	1,128.9	61	1,097	Nawapur																
6	तळोदा	235.7	17	338.1	14	66.5	2	..	..	..	..	1,198.3	60	790	Taloda																
7	शहादा	152.0	9	278.0	13	68.7	1	..	..	..	..	930.7	46	659	Shahada																
8	शिरपूर	59.0	6	214.0	13	31.0	2	..	..	..	..	676.0	43	616	Shirpur																
9	सिंदखेडा	29.4	5	271.2	13	84.8	2	..	..	..	..	734.6	42	573	Sindkheda																
10	अककलकुवा	299.6	18	364.0	15	33.0	3	..	..	..	..	1,120.6	66	1,179	Akkalkuwa																
11	नंदुरबार (वे.)	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	Nandurbar (O.)																
12	विसरवाडी	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	Visarwadi																
VIII. जळगाव जिल्हा—																VIII. Jalgaon District															
1	जळगाव (त.)	..	..	..	..	45.0	3	..	..	..	..	322.5	24	787	Jalgaon (T.)																
2	चाळीसगाव	150.0	9	435.5	20	46.0	2	..	..	..	..	1,014.5	52	712	Chalisgaon																
3	पाचोरा	161.3	10	456.9	19	25.1	1	..	..	..	..	1,021.9	52	793	Pachora																
4	भडगाव	172.2	10	375.0	17	38.1	3	..	..	..	..	958.2	53	720	Bhadgaon																
5	चोपडा	74.0	6	180.0	11	70.0	2	..	..	..	..	650.0	40	732	Chopda																
6	अमळनेर	47.0	5	292.4	15	46.6	3	..	..	..	..	755.4	48	675	Amalner																
7	पारोळा	103.0	7	253.0	11	9.0	1	..	..	..	..	707.5	42	687	Parola																
8	जामनेर	126.3	11	223.9	12	33.7	2	..	..	..	..	761.6	47	502	Jamner																
9	भुसावळ	78.2	10	205.2	15	59.0	4	..	..	..	..	778.6	48	788	Bhusawal																

9	एदलाबाद	..	..	167.7	9	289.4	19	90.9	4	..	..	..	..	953.6	52	737	Edalabad
10	यावल	..	..	105.0	7	233.0	11	73.0	3	..	..	..	..	892.4	38	768	Yawal
11	रावेर	..	..	113.6	9	240.0	15	73.0	4	..	..	..	..	830.0	44	728	Raver
12	एरंडोल	..	..	77.0	5	326.5	14	18.4	2	..	..	..	..	916.5	46	..	Erondol

IX. अहमदनगर जिल्हा—

1	अहमदनगर (वे.)	..	..	121.5	6	316.8	18	12.4	2	0.8	..	1.6	..	555.7	40	622	Ahmadnagar (O)
2	पारनेर	..	..	64.0	5	492.0	19	17.0	2	30.0	1	..	..	793.2	40	574	Parner
3	श्रीगोदे	..	..	34.0	3	322.3	17	17.0	1	9.0	1	4.0	1	537.7	36	516	Shrigonde
4	करजत	..	..	84.0	8	294.0	16	3.0	1	20.0	1	7.0	1	711.0	44	557	Karjat
5	जामखेड	..	..	243.0	10	301.0	18	..	..	8.6	1	16.0	1	1,086.6	58	652	Jamkhed
6	शेवगाव	..	..	141.0	10	416.6	18	13.0	2	..	..	..	..	920.6	53	633	Shevgaon
7	पाथर्डी	..	..	190.0	9	..	..	..	..	..	..	..	..	500.5	29	669	Pathardi
8	नेवासे	..	..	181.0	10	302.0	16	17.0	3	..	..	..	..	620.0	39	589	Nevasa
9	राहुरी	..	..	80.0	8	385.0	17	35.0	1	..	..	..	..	730.3	43	520	Rahuri
10	संगमनेर	..	..	43.0	5	292.0	14	27.0	1	..	..	..	..	449.0	32	497	Sangamner
11	अकोला	..	..	62.1	7	422.5	17	9.2	1	3.2	1	62.3	4	867.6	56	597	Akola
12	कोपरगाव	..	..	64.0	5	263.0	20	57.0	3	..	..	..	..	600.1	45	512	Kopergaon
13	श्रीरामपूर	..	..	36.0	4	312.4	14	31.1	2	..	..	..	..	578.9	37	541	Shrirampur
14	मिरजगाव	..	..	23.0	1	140.0	9	8.0	1	..	..	..	..	351.5	23	..	Mirajgaon

IX. Ahmadnagar District.

X. पुणे जिल्हा—

1	लोहगाव विमानतळ (वे.)	..	..	62.0	6	469.2	17	12.3	2	..	..	..	..	777.6	44	684	Lohgaon Aerodrome (O)
2	पुणे (वे.)	..	..	84.1	5	431.1	15	0.3	..	..	..	..	..	946.0	45	661	Pune (O)
3	वडगाव मावळ	..	..	174.8	18	290.7	17	2.3	..	12.0	1	..	..	1,229.7	67	1,124	Vadgaon-Mawal
4	पौड-मुळशी	..	..	294.0	15	342.6	14	0.8	..	..	..	..	..	1,663.4	63	1,519	Pound-Mulshi
5	जुन्नर	..	..	63.4	7	268.2	20	4.4	..	..	..	..	..	712.2	51	..	Junnar
6	वानवडी (वे.)	..	..	126.5	11	549.0	15	..	..	..	..	..	..	1,134.7	51	..	Wanwadi (O)
7	भोर	..	..	167.6	11	264.4	15	4.0	1	..	..	..	..	957.8	57	655	Bhor
8	घोडगांव	..	..	72.8	5	279.0	18	26.0	2	4.3	1	..	..	746.3	48	..	Ghodgaon
9	जेजुरी	..	..	19.0	2	127.0	6	..	..	..	..	..	..	394.0	25	487	Jejuri
10	लोणावळा	..	..	1,087.5	29	709.5	27	50.0	3	..	..	..	..	4,471.5	100	4,304	Lonawala
11	खेड	..	..	53.8	5	341.2	18	..	..	..	..	..	..	636.8	44	673	Khed
12	शिरूर	..	..	21.5	4	400.0	19	11.0	1	..	..	..	..	567.2	36	510	Shirur
13	बारामती	..	..	18.8	2	390.8	19	6.0	1	..	..	..	..	536.2	34	..	Baramati
14	बारामती (वे.)	..	..	6.9	1	..	..	5.4	1	..	..	4.6	1	92.3	12	465	Baramati (O)
15	इंदापूर	..	..	33.5	4	246.3	9	19.2	2	..	..	..	..	592.4	26	503	Indapur
16	दौंड	..	..	30.0	3	568.2	17	16.0	2	..	..	3.5	1	752.7	33	463	Daund
17	सासवड (पुरंदर)	..	..	63.1	4	636.2	18	16.0	1	..	..	..	..	1,124.3	45	543	Saswad (Purandar)
18	आळंदी	..	..	51.0	5	471.1	20	..	..	..	..	..	..	875.3	49	..	Alandi
19	वेल्ले	..	..	446.0	27	511.0	22	5.0	1	..	..	..	..	1,441.6	93	..	Welhe
20	खंडाळा (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Khandala (O)
21	तळेगाव	..	..	41.0	2	387.0	16	..	..	..	..	..	..	681.0	42	..	Talegaon

N. A.

तबता क्रमांक/TABLE No. 2.4— contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)																
XI. सातारा जिल्हा—																XI. Satara District															
1	सातारा (वे.)	..	..	199.4	7	218.2	13	0.4	..	..	..	4.2	1	818.4	40	..	Satara (O)														
2	कोरेगांव	..	..	112.0	5	452.6	14	..	..	..	..	10.0	1	944.6	43	706	Koregaon														
3	वाई	..	..	179.8	9	355.2	16	13.0	1	..	..	..	..	1005.7	57	710	Wai														
4	पाचगणी	..	..	377.8	22	363.9	20	23.1	1	..	..	..	..	1957.5	91	1,865	Panchgani														
5	मेढा (जावळी)	..	..	292.7	15	388.7	15	19.5	2	..	..	..	..	1665.3	70	1,723	Medha (Jaoli)														
6	महाबळेश्वर	..	..	1339.0	31	723.8	25	32.8	3	..	..	..	..	5247.4	115	6,226	Mahabaleshwar														
7	पाटण	..	..	459.6	18	273.9	16	9.5	2	..	..	..	..	1877.9	76	1,832	Paran														
8	कराड	..	..	147.4	10	200.8	15	20.0	1	..	..	2.6	1	819.1	56	713	Karad														
9	दहिवाडी (माण)	..	..	86.0	7	499.0	14	5.0	1	72.0	3	72.0	1	928.0	40	463	Dahiwadi (Man)														
10	वडुज (खटाव)	..	..	81.2	7	432.2	14	3.0	1	..	..	15.0	1	671.9	41	512	Vaduj (Khatav)														
11	खंडाळा	..	..	54.0	2	162.4	16	0.4	..	..	..	..	..	445.9	39	504	Khandala														
12	फलटण	..	..	22.8	3	457.0	15	8.9	1	..	..	8.0	1	673.4	37	478	Phaltan														
13	औंध	..	..	101.0	5	223.0	13	..	..	..	..	..	..	489.0	36	..	Aundh														
14	सातारा (त.)	..	..	22.3	2	254.2	17	105.2	2	..	..	..	..	675.5	36	..	Satara (T)														
15	म्हासबड	..	..	25.1	4	169.7	10	19.1	1	..	..	..	..	272.1	21	N.A.	Mhaswad														
XII. सांगली जिल्हा—																XII. Sangli District															
1	मीरज	..	..	136.5	7	245.6	14	28.5	1	..	..	6.2	1	638.5	44	N. A.	Miraj														
2	जत	..	..	124.0	10	372.9	12	2.0	..	..	..	..	..	705.5	37	528	Jath														
3	इस्लामपूर	..	..	180.0	9	160.0	12	80.0	2	16.0	1	12.0	1	831.0	47	639	Islampur														
4	कवठे महाकाळ	..	..	48.0	5	140.6	12	31.2	2	..	..	9.6	1	312.0	32	..	Kavathe Mahankal														
5	वीटा (खानापूर)	..	..	133.7	9	330.8	15	11.0	1	..	..	17.0	1	803.1	52	542	Vita (Khanapur)														
6	तासगाव	..	..	121.0	9	343.0	16	41.0	1	6.0	1	36.0	1	856.0	53	599	Tasgaon														
7	शिराळा	..	..	209.0	14	173.0	11	14.0	1	..	..	..	..	1081.0	69	862	Shirala														
8	भाटपाडी	..	..	146.5	7	292.0	16	15.0	2	..	..	19.0	1	539.0	35	..	Atpadi														
9	सांगली	..	..	142.5	9	228.8	12	9.8	2	..	..	30.1	2	543.1	40	..	Sangli														
XIII. सोलापूर जिल्हा—																XIII. Solapur District															
1	सोलापूर (वे.)	..	..	283.4	20	323.7	14	..	..	..	..	30.1	2	886.2	61	678	Solapur (O)														
2	बारशी	..	..	86.8	11	264.2	16	14.2	2	..	..	4.0	1	546.6	50	657	Barshi														
3	अक्कलकोट	..	..	271.0	17	369.0	14	..	..	..	..	41.0	2	1047.0	60	689	Akkalkot														
4	जेऊर (वे.)	..	..	114.8	8	521.4	18	10.4	1	..	..	24.0	1	956.9	53	596	Jeur (O)														
5	मोहोळ	..	..	206.0	10	450.4	14	..	..	..	..	10.8	2	806.7	43	657	Mohol														
6	माढा	..	..	157.0	9	577.0	19	15.0	2	..	..	4.0	1	1014.0	48	..	Madha														
7	करमाळा	..	..	90.5	8	331.0	15	1.6	..	7.4	1	21.8	2	599.6	44	541	Karmaia														
8	पंढरपूर	..	..	265.0	14	481.0	17	6.5	1	..	..	27.0	2	1127.0	55	611	Pandharpur														
9	सांगोला	..	..	163.6	7	391.4	14	33.4	1	..	..	15.2	1	782.0	34	538	Sangola														
10	माळशिरस	..	..	73.0	10	299.0	11	7.0	1	..	..	..	..	590.4	45	515	Malshiras														
11	मंगळवेढा	..	..	201.0	12	315.6	17	13.2	1	..	..	9.4	1	619.4	38	569	Mangalwedha														
12	अक्लुज	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Akluj														

XIV. कोल्हापूर जिल्हा—

XIV. Kolhapur District															
1	कोल्हापूर (वे.)	254.1	16	265.5	14	18.4	2	..	..	19.1	1	1,171.6	70	..	Kolhapur (O)
2	हातकणगळे	214.7	12	161.6	12	6.0	1	..	..	14.3	2	743.9	57	734	Haatkanangle
3	शिरोळ	216.0	11	214.0	14	14.0	1	..	..	1.0	1	795.0	47	555	Shirol
4	गगनबावडा	1459.0	30	1045.0	25	98.0	6	..	..	..	..	5,723.0	115	6,212	Gaganbavada
5	शाहूवाडी	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	1,961	Shahuwadi
6	गारगोटी	314.0	20	147.0	11	17.0	3	..	..	1.0	..	1,353.5	72	1,542	Gargoti
7	पन्हाळा	463.9	21	210.6	14	5.8	1	..	..	..	..	1,511.8	74	865	Panhala
8	कागल	138.1	13	148.0	11	12.0	1	..	..	..	..	735.4	57	952	Kagal
9	गढहिंगलज	167.0	16	128.0	11	8.0	1	..	..	8.0	1	882.0	61	965	Gadhinglaj
10	राधानगरी	781.0	23	318.0	16	30.0	2	..	..	..	..	3,440.0	90	3,818	Radhanagari
11	आजरा	387.0	20	200.0	15	..	..	..	..	..	..	1,794.0	76	2,250	Ajara
12	चांदगड	732.8	21	477.2	16	23.6	2	..	..	12.6	1	3,391.1	89	2,696	Chandgad
13	कोल्हापूर (त.)	254.1	16	263.4	14	18.4	2	..	..	..	..	1,090.8	62	1,070	Kolhapur (T)

XV. औरंगाबाद जिल्हा--

XV. Aurangabad District.															
1	औरंगाबाद (त.)	231.4	11	418.0	19	..	..	..	..	..	..	992.3	57	726	Aurangabad (T)
2	खुलदाबाद	150.6	11	494.0	19	27.8	2	22.0	2	..	..	1,057.8	56	952	Khuldabad
3	वैजापूर	68.4	7	322.4	16	32.0	3	8.6	1	..	..	642.8	40	542	Vaijapur
4	सोयगाव	56.0	9	430.0	18	69.0	3	..	..	..	..	1,113.2	59	860	Soegaon
5	चिखलठाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	692	Chikhalthana
6	सिल्लोड	64.4	6	185.4	14	39.1	3	60.0	2	..	..	680.6	46	768	Silod
7	गंगापूर	94.6	7	383.0	16	38.3	3	4.0	1	..	..	804.0	47	682	Gangapur
8	कन्नड	126.2	8	276.3	16	28.6	2	6.0	1	..	..	665.9	47	808	Kannad
9	पैठण	144.6	11	451.1	17	30.0	1	..	..	..	..	960.6	55	..	Paithan

XVI. जालना जिल्हा—

XVI. Jaina District															
1	जालना	234.0	9	382.0	18	13.0	1	36.0	2	2.0	..	1,047.0	49	688	Jaina
2	जाफराबाद	122.4	7	387.1	16	29.0	2	15.0	1	..	..	1,060.8	50	818	Jafferabad
3	भोकरदन	80.0	9	307.0	17	35.0	3	19.0	2	..	..	968.0	59	708	Bhokardan
4	अंबड	161.8	8	521.6	20	6.0	1	7.0	1	..	..	1,179.8	50	769	Ambad
5	परतुर	322.0	12	410.1	19	7.0	1	..	..	..	..	1,151.3	59	784	Partur

XVII. परभणी जिल्हा—

XVII. Parbhani District.															
1	परभणी (वे.)	402.7	14	401.4	16	..	..	..	..	..	..	1,563.6	67	854	Parbhani (O)
2	कळमनुरी	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	1,023	Kalamnuri
3	हिंगोली	193.3	11	502.9	20	57.2	2	54.8	3	..	..	1,580.0	65	788	Hingoli
4	जितूर	241.1	12	316.0	16	16.0	2	..	..	..	..	1,113.5	58	N. A.	Jintur
5	पाथरी	289.7	12	380.6	16	12.0	1	4.2	1	..	..	1,157.5	58	850	Pathri
6	सिद्धेश्वर कॅम्प	236.5	13	282.8	16	22.0	3	12.5	1	..	..	1,313.4	63	..	Siddheshwar camp
7	गंगाखेड	440.2	17	410.0	11	51.6	2	14.0	1	..	..	1,408.2	55	N. A.	Gangakhed
8	बसमथ	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	Basmath

XVIII. बीड जिल्हा—

XVIII. Beed District															
1	अंबेजोगाई	301.2	20	408.3	15	2.0	..	14.1	1	1.6	..	1,068.4	62	..	Ambejogai
2	बीड कलेक्शन	267.6	11	517.4	21	11.8	2	2.8	1	..	..	1,174.4	59	N.A.	Beed collection
3	बीड (वे.)	410.5	20	508.4	19	..	..	..	..	..	..	1,536.3	90	786	Beed(O)

तबता क्रमांक / TABLE No. 2.4 — contd.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)		
XVIII. बीड जिल्हा—बालू															XVIII. Beed District—contd.	
4	मोमिनाबाद	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	..	752 Mominabad		
5	गेवराई	..	..	..	212.6	16	399.0	16	11.4	1	..	9.4	1	1251.3	56	740 Gevrai
6	पाटोदा	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	..	683 Patoda		
7	मांजलेगाव	..	..	..	48.6	12	564.4	19	10.0	1	..	..	..	1056.0	58	862 Manjlegaon
8	रोटी	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	..	625 Roti		
9	आष्टी	..	..	..	130.4	9	344.1	17	8.5	1	..	8.0	1	795.8	50	647 Ashti
10	कैज	..	..	..	202.9	10	446.1	17	..	..	33.0	1	1	1073.4	45	N.A. Kaij
11	मुख्य अभियंता आष्टी	..	..	..	84.0	6	423.0	14	..	..	..	7.0	1	747.0	35	Ex. Engg. Ashti
XIX. नांदेड जिल्हा—															XIX. Nanded District.	
1	भोकर	..	..	..	386.6	18	739.4	19	51.0	3	..	..	..	2127.0	75	N. A. Bhokar.
2	हदगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	.. Hadgaon
3	नांदेड (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	982 Nanded (O)
4	मुखेड	..	..	..	481.5	17	471.4	15	29.7	3	..	6.8	1	1457.3	59	N. A. Mukhed
3	बिलोली	..	..	..	460.5	15	882.6	15	22.5	1	..	..	..	2296.4	57	979 Billoli
5	किनवट	..	..	..	421.0	18	240.0	17	62.0	3	..	..	..	1842.0	73	1,252 Kinwat
7	कंधार	..	..	..	411.6	15	379.5	18	28.5	2	..	4.4	1	1380.6	63	949 Kandhar
8	देगलूर	..	..	..	351.2	18	470.0	14	12.0	1	..	15.0	1	1407.2	60	993 Deglur
9	नांदेड (त)	..	..	..	586.0	16	528.4	17	23.0	2	..	..	..	1936.4	62	982 Nanded (T)
XX. उस्मानाबाद जिल्हा—															XX. Osmanabad District.	
1	औसा	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	.. AUSA
2	भूम	..	..	..	168.0	13	254.5	16	..	..	4.1	1	..	650.1	48	N. A. Bhoom
3	उस्मानाबाद (वे)	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	810 Osmanabad (O)
4	परांडा	..	..	..	615.0	7	456.9	17	..	..	..	5.8	1	1386.7	38	674 Paranda
5	कळंब	..	..	..	292.0	16	542.8	20	..	..	0.8	..	1	1232.2	61	779 Kallam
6	तुळजापूर	..	..	..	383.4	17	424.4	18	1.2	..	..	19.8	2	1149.6	65	918 Tuljapur
7	उमरगा	..	..	..	239.9	14	355.1	18	8.2	1	..	41.5	1	889.8	54	N.A. Omerga
8	उस्मानाबाद (त)	..	..	..	376.8	19	448.7	19	4.4	1	..	..	..	1308.3	68	.. Osmanabad (T)
XXI. लातूर जिल्हा—															XXI. Latur District	
1	औसा	..	..	..	204.0	11	477.0	17	15.0	1	..	8.0	1	1093.0	49	.. AUSA
2	अहमदपूर	..	..	..	435.9	15	338.4	12	23.5	3	7.4	1	1	1510.1	56	933 Ahmedpur
3	उदगीर	..	..	..	353.6	17	554.7	15	11.9	3	..	19.0	2	1320.0	64	990 Udgir
4	लातूर	..	..	..	224.0	14	513.5	18	..	..	..	8.0	1	1127.5	53	N. A. Latur
5	निलगा	..	..	..	279.1	12	523.0	18	10.0	1	..	30.0	1	1183.6	58	N. A. Nilanga
XXII. बुलढाणा जिल्हा—															XXII. Buldana District.	
1	बुलढाणा (वे)	..	..	..	267.5	18	368.2	15	74.8	4	44.2	2	..	1324.8	67	857 Buldana (O)
2	मलकापूर	..	..	..	122.0	8	309.0	14	106.0	3	..	..	..	832.0	42	722 Malkapur
3	संग्रामपूर	..	..	..	195.0	10	233.0	15	103.0	2	16.0	1	..	1009.0	49	.. Sangrampur
4	नांदुरा	..	..	..	221.0	9	319.9	13	169.0	2	6.0	1	..	1,218.5	49	759 Nandura
5	डोंगगाव	..	..	..	88.0	5	446.0	12	26.0	2	..	..	..	941.0	37	.. Donegaon

6	जलगाव	..	..	107.4	9	151.7	13	76.0	2	..	..	..	..	693.1	44	755	Jalgaon
7	खामगाव	..	..	363.0	12	359.0	17	162.0	4	..	..	..	..	1277.0	54	765	Khamgaon
8	शेगाव	..	..	380.8	15	294.6	18	107.2	4	..	..	..	..	1208.0	64	789	Shegaon
9	चिखली	..	..	182.0	12	319.0	12	53.0	3	..	..	..	..	1213.2	51	808	Chikhali
10	देऊळगांवराजा	..	..	189.0	12	359.0	18	15.0	2	..	..	..	..	1066.0	55	..	Deolgaon Raja
11	लोगार	..	..	149.8	12	463.0	18	16.0	1	90.5	1	..	..	1283.5	60	..	Lonar
12	मोडाल	..	..	193.5	11	372.5	18	73.5	2	1.5	..	..	..	1043.0	55	..	Modala

XXIII. अकोला जिल्हा—

1	अकोला सिटी (वे)	..	..	270.2	12	449.0	16	..	..	..	..	..	..	1246.4	50	810	Akola City (O)
2	बाळापूर	..	..	194.9	8	486.3	16	75.1	3	..	..	..	..	1410.3	52	773	Balapur
3	आकोट	..	..	139.8	12	293.3	16	133.3	5	20.2	1	..	..	1068.5	62	794	Akot
4	वाशिम	..	..	345.5	14	329.5	12	44.0	3	..	..	..	..	1360.0	55	927	Washim
5	मंगरूपूर	..	..	197.0	12	317.5	11	93.0	4	4.0	1	..	..	1175.7	57	861	Mangrupir
6	मुंतिजापूर	..	..	201.0	10	268.0	15	153.0	3	5.0	1	..	..	1380.0	49	819	Murtizapur
7	बाशी टांकली	..	..	263.5	10	350.5	14	93.0	1	26.5	2	1.5	..	1490.5	48	N. A.	Barshi Takoli
8	तेल्हारा	..	..	294.8	11	343.1	15	120.6	1	29.8	1	..	..	1391.5	49	N. A.	Telhara
9	परतुर	..	..	202.0	12	387.0	15	79.0	2	..	..	..	..	1365.0	55	N. A.	Partur
10	मालेगाव	..	..	317.2	13	425.4	17	74.2	2	..	..	..	..	1596.0	58	..	Malegaon
11	मनोरा	..	..	200.7	12	336.0	12	58.9	3	6.0	1	..	..	1141.0	57	..	Manora
12	रिसोड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Rissod

XXIII. Akola District.

XXIV. अमरावती जिल्हा—

1	अमरावती (वे)	..	..	183.7	12	201.8	13	279.6	5	21.0	1	..	..	1109.1	59	876	Amravati (O)
2	बडनेरा	..	..	359.0	12	190.7	9	214.8	2	..	..	..	..	1226.8	46	..	Badnera
3	मोर्शी	..	..	181.0	11	372.4	16	48.4	3	..	..	..	..	1248.2	55	849	Morshi
4	चंद्र रेल्वे	..	..	170.8	9	242.9	13	186.4	3	..	..	..	..	1028.4	46	551	Chandur Railway
5	खोलापूर	..	..	206.9	10	334.9	13	168.6	2	..	..	..	..	1228.7	53	816	Kholapur
6	वरुड	..	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	1007	Warud
7	तळेगाव	..	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	927	Talegaon
8	अचलपूर	..	..	296.3	14	399.7	12	175.0	3	..	..	..	..	1517.1	62	832	Achalpur
9	दर्यापूर	..	..	101.4	6	173.0	10	103.2	4	..	..	..	..	742.1	47	768	Daryapur
10	अंजनगांव सुरजी	..	..	70.8	9	97.3	10	83.2	4	..	..	..	..	578.0	43	788	Anjangaon Surji
11	चंद्र बाजार	..	..	178.9	8	405.9	14	80.0	2	..	..	..	..	1145.2	48	832	Chandur Bazar
12	चिखलदरा	..	..	347.5	20	331.6	18	173.2	5	..	..	..	..	1976.4	78	1708	Chikhaldara
13	तिवसा	..	..	208.1	13	147.0	10	75.2	5	..	..	..	..	921.8	52	..	Tiwasa

XXIV. Amravati District.

XXV. यवतमाळ जिल्हा—

1	रालेगाव	..	..	228.7	14	197.6	15	103.6	2	..	..	..	..	1036.5	61	..	Ralegaon
2	वणी	..	..	148.0	15	147.0	10	65.2	2	..	..	..	..	911.5	55	1118	Wani
3	दारव्हा	..	..	220.9	13	203.1	13	79.8	4	2.5	1	..	..	895.1	54	925	Darvha
4	घाटजी	..	..	288.0	16	248.0	14	63.0	3	40.0	1	..	..	1105.0	66	..	Ghatanji
5	बाबुळगाव	..	..	183.9	12	250.6	14	122.2	3	..	..	..	..	1117.1	51	..	Babulgaon
6	मालेगाव	..	..	198.2	10	88.0	5	..	..	..	..	..	..	675.8	37	..	Malegaon
7	पुसद	..	..	294.0	10	343.9	16	43.3	5	83.0	2	..	..	1425.4	59	975	Pusad
8	कळंब	..	..	218.7	13	370.9	17	135.1	3	..	..	..	..	1204.9	60	..	Kalamb
9	पांडरकवडा	..	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	..	Pandharkawada
10	दिग्रस	..	..	295.0	16	377.0	16	100.0	3	..	..	..	..	1442.0	65	..	Digras
11	नेर	..	..	436.5	15	290.0	15	181.0	4	..	..	..	..	1400.0	60	..	Ner
12	उमरखेड	..	..	372.3	13	388.7	15	57.5	2	..	..	..	..	1738.0	64	931	Umerkhed

XXV. Yavatmal District.

(1)	(2)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(2)		
XXVI. वर्धा जिल्हा—															XXVI. Wardha District.		
1	देवळी	..	..	298.6	12	268.6	15	133.4	3	..	..	1,403.0	58	N. A.	Deoji		
2	हिंगणघाट	..	..	414.4	13	189.2	10	106.6	3	..	..	1,348.4	60	1,142	Hinganghat		
3	भावी	..	..	247.1	13	96.4	10	105.0	5	8.5	1	1,085.4	53	994	Arvi		
XXVII. नागपूर जिल्हा—															XXVII. Nagpur District.		
1	नागपूर विमानतळ (वे.)	..	..	165.3	12	266.1	13	47.5	2	26.9	1	4.7	1	944.0	57	..	Nagpur Air-Port(O)
2	नागपूर फार्म	..	..	212.4	15	359.9	15	55.2	3	8.8	1	..	..	1056.5	59	..	Nagpur Farm
3	नागपूर	..	..	291.7	13	271.0	12	..	..	..	..	..	..	1127.8	54	..	Nagpur (T)
4	उमरेड	..	..	163.2	12	169.5	13	78.6	2	..	..	..	..	912.2	60	1,279	Um'ar
5	काटोल	..	..	194.0	14	224.4	11	45.8	4	14.2	1	..	..	975.6	56	1,011	Katol
6	सावनेर	..	..	321.7	10	329.6	14	53.0	2	10.4	1	..	..	1,367.9	54	1,075	Saoner
7	खिडशी	..	..	382.0	18	222.9	14	36.0	2	10.0	2	..	..	1,224.7	65	1,193	Khindsi
8	थारसा	..	..	343.8	18	176.7	12	..	..	4.6	1	..	..	1,032.0	62	1,283	Tharsa
9	रामटेक	..	..	364.4	15	179.7	12	52.4	2	..	..	..	..	1,173.3	59	1,210	Ramtek
10	पारशिवनी	..	..	359.3	13	320.0	13	31.8	2	2.0	..	..	..	1,261.6	55	1,105	Parseoni
11	देवलापार	..	..	363.7	15	179.7	12	52.4	2	..	..	..	..	1,167.6	59	1,183	Deolapar
XXVIII. भंडारा जिल्हा—															XXVIII. Bhandara District.		
1	भंडारा (ए.एम.ओ.)	..	..	328.4	15	173.2	11	66.0	4	..	..	..	..	1,246.9	59	1,388	Bhandara(A.M.O.)
2	साकोली	..	..	204.8	14	261.2	11	38.7	4	5.0	1	..	..	1,779.1	73	1,572	Sakoli
3	गोंदिया (वे.)	..	..	205.3	12	164.9	8	67.3	4	6.8	1	..	..	1,316.8	64	1,471	Gondia (O.)
4	खारबुंद	..	..	413.0	15	206.0	12	56.0	4	..	..	..	..	1,227.0	62	1,475	Kharbund
5	तुमसर	..	..	233.2	15	187.7	11	52.9	4	1.4	..	..	..	817.4	55	..	Tumsar
6	बोदकसा	..	..	321.0	15	191.0	8	52.0	4	..	..	..	..	1,300.0	59	1,379	Bodalkasa
7	चोरखामग्रा	..	..	219.0	11	134.8	8	33.2	2	..	..	..	..	992.8	46	1,466	Chorkhamgra
8	पंगरी	..	..	545.0	14	155.0	7	43.0	3	5.0	1	..	..	1,663.0	57	1,555	Pangree
9	पवनी	..	..	229.5	17	308.3	12	72.4	3	..	..	..	..	1,302.3	61	..	Paoni
10	देवरी	..	..	470.0	15	213.0	8	45.6	3	..	..	..	..	1,520.4	57	1,445	Deori
11	गोंदिया (त.)	..	..	541.5	18	164.9	8	67.3	4	..	..	..	..	1,623.3	69	1,579	Gondia (T.)
XXIX. चंद्रपूर जिल्हा—															XXIX. Chandrapur District.		
1	चंद्रपूर (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	1,267	Chandrapur (O.)
2	वरौरा	..	..	251.1	14	137.0	8	112.2	3	..	..	..	..	983.0	51	1,185	Warora
3	आरमोरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	N.A.	..	..	..	..	..	Armori
4	गोंडपिपरी	..	..	269.8	15	253.2	15	12.6	3	..	..	..	..	1,114.2	69	..	Godpimpri
5	भद्रावती	..	..	305.2	17	166.2	9	130.0	2	..	..	..	..	1,246.0	57	..	Bhadravati
6	असोला	..	..	399.7	19	286.0	14	81.5	3	..	..	..	..	1,466.9	64	..	Asola
7	घोराघेरी	..	..	406.0	18	163.4	8	77.6	3	..	..	..	..	1,685.8	58	1,359	Ghoragheri

8	कैरी	..	..	..	240.0	12	118.0	7	85.0	4	..	..	..	..	993.8	49	1,381	Khairce
9	राजुरा	..	..	..	265.0	16	237.0	12	186.0	4	13.0	1	..	..	1,688.0	66	..	Rajura
10	नेलसर	..	..	..	517.2	19	..	..	235.2	2	..	..	..	..	1,455.2	50	1,357	Nelsar
11	मूल	..	..	..	491.2	17	239.1	13	140.6	3	..	..	..	..	1,645.9	68	..	Mul
12	शिंदेवाही	..	..	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	1,523	Sindewahi
13	नागभीड	..	..	..	256.8	15	318.9	16	88.0	3	..	..	..	..	1,407.8	66	N.A.	Nagbhid
14	सिरोंचा (त.)	..	..	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	1,439	Sironcha (T.)
15	सिरोंचा (वे.)	..	..	..	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	..	..	..	1,239	Sironcha (O.)
16	ब्रम्हपुरी (त.)	..	..	..	299.8	18	220.1	12	70.9	3	..	..	..	..	1,309.2	58	1,472	Brahmapuri (T.)
17	गडमोसी	..	..	..	378.7	14	198.7	14	140.8	3	..	..	4.6	1	1,529.5	69	1,437	Gadmosfi

XXX. गडचिरोली जिल्हा—

1	चामोर्शी	..	..	..	344.0	19	159.0	11	79.8	2	..	..	..	..	1,335.8	71	..	Chamorshi
2	कुरखेडा	..	..	..	131.0	8	440.0	23	49.8	3	..	..	4.2	1	1,321.7	71	..	Kurkheda
3	धानोरा	..	..	..	562.3	18	78.6	6	45.8	1	..	..	..	..	1,564.8	51	..	Dhanora
4	गडचिरोली	..	..	..	585.9	16	159.6	8	108.1	2	0.1	..	0.1	..	2,331.0	7	..	Gadchiroli

XXX. Gadchiroli District.—

त—तहसील. T—Tahsil. वे—वेधशाळा. O—Observatory.

टीप.—(१) स्तंभ (२९) मधील आकडे हे प्रत्येक केंद्राचे सरासरी किंवा सर्वसाधारण पावसाचे आहेत.

(२) N. A. म्हणजे माहिती उपलब्ध नाही.

Note.—(1) The figures shown in column (29) are of average or normal rainfall at each centre.

(2) N. A. means information is not available.

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

2. पर्यावरण सांख्यिकी/ENVIRONMENT STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 2.5

पावसाची कक्षा व पसरलेला पाऊस
Spread and range of Rainfall

(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पसरलेला पाऊस/Spread of Rainfall		पावसाची कक्षा (मि. मी.)/Range of Rainfall (M.M.)		Districts
		पाऊस सुरु झाल्याची तारीख Date of onset of Monsoon	पाऊस संपण्याची तारीख Date of closure of Monsoon	किमान Minimum	कमाल Maximum	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	बृहन्मुंबई	} 8th June 1988	} 8th October 1988	1,592.0	2,832.3	Greater Bombay
2	ठाणे			2,186.0	3,146.4	Thane
3	रायगड			2,079.0	4,699.0	Raigad
4	रत्नागिरी			2,820.0	5,205.0	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग			2,119.9	4,405.0	Sindhudurg
6	नाशिक			422.5	3,047.1	Nashik
7	धुळे			581.0	1,198.3	Dhule
8	जळगाव			322.5	1,021.9	Jalgaon
9	अहमदनगर			351.5	1,086.6	Ahmednagar
10	पुणे			92.3	4,471.5	Pune
11	सातारा			272.1	5,247.4	Satara
12	सांगली			312.0	1,081.0	Sangli
13	सोलापूर			546.6	1,127.0	Solapur
14	कोल्हापूर			735.4	5,723.0	Kolhapur
15	औरंगाबाद			642.8	1,113.2	Aurangabad
16	जालना			968.0	1,179.8	Jalna
17	परभणी			1,157.5	1,580.0	Parbhani
18	बीड			747.0	1,536.3	Beed
19	नांदेड			1,380.6	2,296.4	Nanded
20	उस्मानाबाद			650.1	1,386.7	Osmanabad
21	लातूर			1,093.0	1,510.1	Latur
22	बुलढाणा			693.1	1,324.8	Buldhana
23	अकोला			1,068.5	1,596.0	Akola
24	अमरावती			578.0	1,976.4	Amravati
25	यवतमाळ			675.8	1,921.4	Yavatmal
26	वर्धा			995.8	1,403.0	Wardha
27	नागपूर			912.2	1,367.9	Nagpur
28	भंडारा			817.4	1,779.1	Bhandara
29	चंद्रपूर			983.0	1,688.0	Chandrapur
30	गडचिरोली			1,321.7	2,331.0	Gadchiroli

महाराष्ट्र राज्य

Maharashtra State

साधर— कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

3. जीवनविषयक माहिती

३.१ महाराष्ट्र राज्यातील जन्म दर, मृत्यु दर, बालमृत्यु दर, प्रमुख कारणानुसार मृत्युंची संख्या वगैरे माहिती पुढील तक्त्यात दिली आहे.

३.२ या विभागात दिलेल्या माहितीसाठी खालीलप्रमाणे व्याख्यांचा वापर करण्यात आला होता :—

$$(१) \text{ दर हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे जन्म दर} = \frac{\text{ज}}{\text{न}} \times १०००$$

$$(२) \text{ दर हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे मृत्यु दर} = \frac{\text{म}}{\text{न}} \times १०००$$

ज्यांत ज = दिलेल्या भौगोलिक क्षेत्रातील लोकसंख्येत झालेल्या जिवंत जन्मांची संख्या.

म = दिलेल्या भौगोलिक क्षेत्रातील लोकसंख्येत झालेल्या मृत्युंची संख्या.

न = त्याच क्षेत्राची मध्यावधि वर्षाची अंदाजित लोकसंख्या.

दिलेल्या भौगोलिक विभागातील
एक वर्षाखालील बालकांच्या
मृत्युंची संख्या.

$$(३) \text{ बालमृत्यु दर} = \frac{\text{त्याच क्षेत्रातील लोकसंख्येमध्ये जिवंत जन्मलेल्या बालकांची संख्या.}}{\text{दिलेल्या भौगोलिक विभागातील एक वर्षाखालील बालकांच्या मृत्युंची संख्या.}} \times १०००$$

बालमृत्यु दर हा सामाजिक आरोग्याचा एक उत्तम निर्देशांक आहे.

३.३ ग्रामीण विभागात जीवनविषयक आकडेवारी महसूल खात्याकडून गोळा करण्यात येते तर नागरी भागात ते महानगरपालिका व नगरपालिकांचे सांख्यिक कार्य आहे.

तक्ता क्र. ३.१ ते ३.३ मध्ये जन्मदर व मृत्युदर या संबंधांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र. ३.४ मध्ये प्रमुख कारणानुसार नोंद केलेल्या मृत्युंची संख्या दिली आहे.

तक्ता क्र. ३.५ मध्ये लिंग व वयोगटानुसार नोंद केलेले मृत्यु दिले आहेत.

तक्ता क्र. ३.६ मध्ये नोंद केलेले बालमृत्यु दर व माताविषयक मृत्युदर दिले आहेत.

VITAL STATISTICS

3.1 The following tables give data on birth rate, death rate, infant mortality rate, number of deaths according to principal causes in Maharashtra.

3.2 While presenting tables in this section the following definitions were adopted :—

1. Birth rate per thousand estimated

$$\text{population} = \frac{B}{N} \times 1000$$

2. Death rate per thousand estimated

$$\text{population} = \frac{D}{N} \times 1000$$

Where, B = No. of live births which occurred among the population of the given geographical area during the year under reference, D = No. of deaths which occurred among the population of given geographical area during the year under reference and N = estimated Mid-year population.

No. of deaths under
one year of age which
occurred in the given
geographical Area

$$3. \text{ Infant Mortality rate} = \frac{\text{No. of deaths under one year of age which occurred in the given geographical Area}}{\text{No. of live births which occurred among the population in the same geographical area.}} \times 1000$$

No. of live births
which occurred
among the popula-
tion in the same
geographical area.

Infant mortality rate is a good indicator of social health.

3.3 The data on vital statistics was collected through revenue agency in rural area and for urban area, it is a statutory function of Municipalities and Municipal Corporations.

Table 3.1 to 3.3 give the information regarding birth rates and death rates.

Table 3.4 gives number of registered deaths by principal causes.

Table 3.5 gives number of registered deaths by age and sex.

Table 3.6 gives registered infant mortality rate and registered maternal mortality rate.

३. जीवनविषयक माहिती/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.1

नोंदणी झालेल्या जन्मांची लिंगानुसार संख्या व जन्मसमयी स्त्री, पुरुष प्रमाण
No. of Registered Births classified by sex & sex Ratio of Births
(1988-89)

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	नोंदणी झालेल्या जन्मांची संख्या Total No. of Regis- tered Births	नोंदणी झालेले जन्म/Registered Births						जन्म समयी स्त्री-पुरुष प्रमाण Sex Ratio at Birth १०० स्त्रीयांमागे पुरुषाची संख्या (Male per 100 females)			District
			ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
			पुरुष Males	स्त्री Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्री Females	एकूण Total				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	बृहन्मंबई	2,18,300	11,815	10,227	22,042	1,13,727	1,04,573	2,18,300	109	109	Greater Bombay	
2	ठाणे	84,440	7,695	6,557	14,252	32,856	29,542	62,398	116	114	Thane	
3	रायगड	25,849	14,611	12,836	27,447	6,056	5,541	11,597	117	109	Raigad	
4	रत्नागिरी	35,368	5,793	5,199	10,992	4,195	3,726	7,921	114	113	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	15,485	25,084	21,125	46,209	2,339	2,154	4,493	111	109	Sindhudurg	
6	नाशिक	88,259	19,484	16,608	36,092	22,111	19,939	42,050	119	1.11	115	Nashik
7	धुळे	50,827	26,860	22,082	48,942	7,988	6,747	14,735	117	1.18	118	Dhule
8	जळगाव	79,126	50,294	42,655	92,949	16,335	13,849	30,184	122	1.18	111	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,17,754	22,812	18,980	41,792	13,213	11,592	24,805	118	1.14	117	Ahmednagar
10	पुणे	1,09,533	19,995	17,002	36,997	35,454	32,277	67,731	120	1.10	114	Pune
11	सातारा	53,936	16,076	13,431	29,507	9,013	7,926	16,939	118	114	116	Satara
12	सांगली	46,170	21,935	17,948	39,883	8,962	7,701	16,663	120	116	118	Sangli
13	सोलापूर	73,812	17,828	15,003	32,831	17,892	16,037	33,929	122	112	117	Solapur
14	कोल्हापूर	60,390	11,811	9,667	21,478	14,753	12,806	27,559	119	115	117	Kolhapur
15	औरंगाबाद	42,745	7,697	6,450	14,147	11,250	10,017	21,267	122	112	117	Aurangabad
16	जालना	18,576	8,556	7,367	15,923	2,361	2,068	4,429	119	114	118	Jalna
17	परभणी	26,017	8,882	7,408	16,290	5,321	4,773	10,094	116	111	114	Parbhani
18	बीड	27,504	10,447	8,948	19,395	6,042	5,172	11,214	120	117	119	Beed
19	नंदेड	32,097	9,340	7,824	17,164	6,877	5,825	12,702	117	118	117	Nanded
20	उस्मानाबाद	21,911	8,690	7,512	16,202	2,548	2,199	4,747	119	116	119	Osmanabad
21	लातूर	26,069	15,618	13,891	29,509	5,326	4,541	9,867	116	117	116	Latur
22	बुलढाणा	43,886	10,842	9,264	20,106	7,700	6,677	14,377	112	115	113	Buldhana
23	अकोला	42,140	12,057	10,700	22,757	11,574	10,460	22,034	117	111	114	Akola
24	अमरावती	50,820	10,790	9,587	20,377	15,703	12,360	28,063	113	127	120	Amravati
25	यवतमाळ	33,055	8,690	7,512	16,202	6,630	6,048	12,678	112	110	111	Yavatmal

A-134—38.	26	बघा	..	..	20,092	6,158	5,604	11,762	4,282	4,048	8,330	110	106	108	Wardha
	27	नागपूर	..	..	56,409	8,739	7,493	16,232	21,525	18,652	40,117	117	115	116	Nagpur
	28	भंडारा	..	..	40,346	16,450	15,064	31,514	4,751	4,081	8,832	109	116	111	Bhandara
	29	चंद्रपूर	..	..	31,143	10,636	9,324	19,960	5,973	5,210	11,183	114	115	114	Chandrapur
	30	गडचिरोली	..	..	12,902	6,234	5,655	11,889	524	489	1,013	110	107	110	Gadchiroli
		महाराष्ट्र राज्य	..	..	15,84,961	4,23,229	3,61,411	7,84,640	4,23,291	3,77,030	8,00,321	117	112	115	.. .. Maharashtra State

आधार:— आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.
 Source:— Director of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

3. जीवनविषयक माहिती/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.2

ग्रामीण व नागरी भागातील नोंदणी झालेल्या मृत्यूंचे लिंगानुसार वर्गीकरण
No. of Registered Deaths classified by sex in Rural & Urban Area
1988-89

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	नोंदणी झालेल्या मृत्यूंची संख्या Total No. of Registered Deaths	नोंदणी झालेले मृत्यू/Number of Registered Deaths						District
			ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			
			पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मंबई	74,209	..	..	..	44,185	30,024	74,209	Greater Bombay
2	ठाणे	16,951	4,311	2,710	7,021	6,036	3,894	9,930	Thane
3	रायगड	6,604	2,945	2,124	5,069	977	558	1,535	Raigad
4	रत्नागिरी	9,293	4,830	3,288	8,118	738	437	1,175	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	6,148	2,954	2,376	5,330	484	334	818	Sindhudurg
6	नाशिक	21,670	7,207	5,796	13,003	4,950	3,717	8,667	Nashik
7	धुळे	16,582	7,180	6,126	13,306	1,912	1,364	3,276	Dhule
8	जळगाव	21,619	9,034	7,384	16,418	3,108	2,093	5,201	Jalgaon
9	अहमदनगर	15,099	6,286	4,777	11,063	2,441	1,595	4,036	Ahmednagar
10	पुणे	29,072	5,624	4,346	9,970	11,373	7,729	19,102	Pune
11	सातारा	13,213	5,901	4,693	10,594	1,520	1,099	2,619	Satara
12	सांगली	11,898	4,063	3,083	7,146	2,999	1,753	4,752	Sangli
13	सोलापूर	17,297	5,250	4,369	9,619	4,401	3,277	7,678	Solapur
14	कोल्हापूर	16,358	5,882	4,570	10,452	3,573	2,333	5,906	Kolhapur
15	औरंगाबाद	9,934	3,785	3,068	8,853	2,143	938	3,081	Aurangabad
16	जालना	4,675	2,274	1,793	4,067	372	236	608	Jalna
17	परभणी	8,127	3,253	2,619	5,872	1,347	908	2,255	Parbhani
18	बीड	7,015	2,881	2,286	5,167	1,185	663	1,848	Beed
19	नांदेड	9,166	3,827	3,287	7,114	1,184	868	2,052	Nanded
20	उस्मानाबाद	5,455	2,476	2,273	4,749	434	272	706	Osmanabad
21	लातूर	5,632	2,612	2,093	4,705	628	299	927	Latur
22	बुलढाणा	11,482	4,665	4,142	8,807	1,596	1,079	2,675	Buldhana
23	अकोला	11,209	3,903	3,189	7,092	2,549	1,568	4,117	Akola
24	अमरावती	13,387	4,433	3,478	7,911	3,352	2,124	5,476	Amravati
25	यवतमाळ	10,875	4,234	3,834	8,068	1,617	1,190	2,807	Yavatmal
26	वर्धा	7,487	2,892	2,601	5,493	1,175	819	1,994	Wardha
27	नागपूर	18,588	3,450	2,917	6,367	7,717	4,504	12,221	Nagpur
28	भंडारा	13,899	6,238	5,156	11,394	1,489	1,016	2,505	Bhandara
29	चंद्रपूर	8,834	3,642	2,933	6,580	1,405	849	2,254	Chandrapur
30	गडचिरोली	3,711	1,912	1,612	3,524	122	65	187	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		4,25,489	1,27,944	1,02,928	2,30,872	1,17,012	77,605	1,94,617	Maharashtra State

आधार:-आरोग्य सेवा, संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :-Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

3. जीवनविषयक माहिती/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.3

प्रमुख कारणानुसार नोंदणी झालेल्या मृत्यूंची संख्या
Number of Registered Deaths by Principal Causes
1983-89

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हे	प्रमुख कारणे/Principal Causes									District
		चटकी Cholera	देवी Smallpox	प्लेग Plague	ताप Fever	अमांश व अतिसार Dysen- tery & Diarrhoea	श्वसनाचे रोग Respi- ratory diseases	दुखापती Injuries	इतर कारणे Other Causes	एकूण सर्व कारणे All Causes Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	1,099	2,465	17,784	7,265	45,596	74,209	Greater Bombay
2	ठाणे	..	1	..	397	159	1,853	1,067	13,474	16,951	Thane
3	रायगड	..	18	..	149	71	233	336	5,797	6,604	Raigad
4	रत्नागिरी	..	5	..	385	102	732	256	7,813	9,293	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	1	..	212	45	782	194	4,914	6,148	Sindhudurg
6	नाशिक	..	4	..	1,121	226	1,669	815	17,835	21,670	Nashik
7	धुळे	..	..	..	1,495	305	1,734	526	12,522	16,582	Dhule
8	जळगांव	..	..	..	1,516	160	2,003	567	17,373	21,619	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	2	..	285	94	1,398	902	12,418	15,099	Ahmednagar
10	पुणे	..	16	..	251	1,013	1,691	1,877	24,224	29,072	Pune
11	सातारा	..	2	..	301	129	1,132	775	10,874	13,213	Satara
12	सांगली	..	3	..	258	69	1,193	441	9,934	11,898	Sangli
13	सोलापूर	..	8	..	336	146	1,814	611	14,352	17,297	Solapur
14	कोल्हापूर	..	1	..	373	160	2,374	573	12,877	16,358	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	301	83	754	345	8,451	9,934	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	111	17	248	178	4,121	4,675	Jalna
17	परभणी	..	3	..	349	48	589	267	6,871	8,127	Parbhani
18	बीड	..	2	..	157	33	461	336	6,026	7,015	Beed
19	नांदेड	..	5	..	331	69	673	472	7,616	9,166	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	1	..	104	40	279	256	4,775	5,455	Osmanabad
21	लातूर	..	1	..	115	29	338	247	4,902	5,632	Latur
22	बुलढाणा	..	6	..	933	261	1,323	383	8,576	11,482	Buldhana
23	अकोला	..	22	..	456	166	980	513	9,072	11,209	Akola
24	अमरावती	..	2	..	811	388	1,343	700	10,143	13,387	Amravati
25	यवतमाळ	..	10	..	1,437	225	878	434	7,891	10,875	Yavatmal
26	वर्धा	..	6	..	541	99	643	399	5,799	7,487	Wardha
27	नागपूर	..	10	..	805	197	1,739	1,456	14,381	18,588	Nagpur
28	भंडारा	..	4	..	1,155	94	1,312	400	10,934	13,899	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	24	..	759	156	807	443	6,640	8,834	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	7	..	408	64	211	161	2,860	3,711	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	164	..	..	16,951	7,113	48,970	23,230	3,29,061	4,25,489	Maharashtra State

भाषाट.—आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :—Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

3. जीवनविषयक माहिती/VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No 3.4

लिंगानुसार व वयोगटानुसार नोंदणी झालेले मृत्यू
Number of Registered Deaths by age and sex
1988-89

वयोगट Age Group	ग्रामीण/Rural			नागरी/Urban			एकूण/Total		
	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total	पुरुष Males	स्त्रिया Females	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
१ वर्षांमधील Below 1 Years	11,298	9,665	20,963	14,373	11,473	25,846	25,671	21,138	46,809
1 to 4 Years	5,918	7,386	13,304	4,972	5,314	10,286	10,890	12,700	23,590
5 to 14 Years	3,816	3,863	7,679	3,308	2,915	6,223	7,124	6,778	13,902
15 to 24 Years	4,050	4,021	8,071	5,482	5,441	10,923	9,532	9,462	18,994
25 to 34 Years	4,763	4,251	9,014	8,661	5,759	14,420	13,424	10,010	23,434
35 to 44 Years	6,925	4,276	11,201	10,998	4,608	15,606	17,923	8,834	26,807
45 to 54 Years	10,045	5,861	15,906	14,207	5,390	19,597	24,252	11,251	35,503
55 to 64 Years	17,070	10,566	27,636	17,793	7,497	25,290	34,863	18,063	52,926
65 to 69 Years	12,731	9,064	21,795	8,666	4,713	13,379	21,397	13,777	35,174
७० वर्षांवरील above 70 Years	50,204	43,242	93,446	26,745	23,549	50,294	76,949	66,791	1,43,740
वय माहित नसलेले/ Age not Stated	1,124	733	1,857	1,807	946	2,753	2,931	1,679	4,610
एकूण/Total	1,27,944	1,02,928	2,30,872	1,17,012	77,605	1,94,617	2,44,956	1,80,533	4,25,489

आधार.-आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source :—Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

3. जीवनविषयक माहिती/VITAL STATISTICS

तबला क्रमांक/TABLE No. 3.5

बालमृत्यू दर व माताविषयक मृत्यूचे दर
Infant Mortality and Maternal Mortality Rate (1988-89)

अनुक्र.मांक Sr. No.	जिल्हे	बालमृत्यु दर Infant Mortality Rate			माताविषयक मृत्यु दर Maternal Mortality Rate			Districts
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	..	53	53	..	0.5	0.5	Greater Bombay
2	ठाणे	..	22	17	1.0	0.1	0.3	Thane
3	रायगड	..	22	16	0.6	0.3	0.5	Raigad
4	रत्नागिरी	..	11	10	0.4	0.6	0.4	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	19	22	0.7	1.1	0.8	Sindhudurg
6	नाशिक	..	24	29	1.1	0.4	0.7	Nashik
7	धुळे	..	35	29	1.4	2.0	1.6	Dhule
8	जळगाव	..	40	27	1.2	0.5	0.9	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	9	12	0.4	0.7	0.5	Ahmednagar
10	पुणे	..	18	31	0.6	0.4	0.5	Pune
11	सातारा	..	18	18	0.8	1.1	0.9	Satara
12	सांगली	..	15	24	1.0	0.9	1.0	Sangli
13	सोलापूर	..	19	23	1.4	1.4	1.4	Solapur
14	कोल्हापूर	..	18	26	0.6	0.9	0.7	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	31	25	2.2	1.3	1.8	Aurangabad
16	जालना	..	31	27	0.9	2.0	1.2	Jalna
17	परभणी	..	36	31	1.8	2.5	2.0	Parbhani
18	बीड	..	25	20	2.3	1.9	2.1	Beed
19	नांदेड	..	32	24	2.5	5.4	3.7	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	27	23	1.8	0.8	1.6	Osmanabad
21	लातूर	..	23	20	1.0	0.9	1.0	Latur
22	बुलढाणा	..	37	33	0.9	2.7	1.5	Buldhana
23	अकोला	..	33	29	0.9	0.5	0.7	Akola
24	अमरावती	..	33	27	1.2	1.0	1.1	Amravati
25	यवतमाळ	..	45	40	1.4	1.4	1.4	Yavatmal
26	वर्धा	..	49	40	2.2	1.4	1.9	Wardha
27	नागपूर	..	46	30	1.4	1.9	1.7	Nagpur
28	भंडारा	..	53	51	1.3	7.6	2.7	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	36	30	1.0	2.8	1.6	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	52	48	1.8	..	1.6	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	27	30	1.1	1.0	1.0	Maharashtra State

टिप:—(1) वरील मृत्युदर नोंदणी झालेल्या मृत्यूंवर आधारित आहे.

Note:—Above Death rates are based on registered deaths.

(2) बालमृत्यु एक हजार जिवित जन्मा मागे आहेत.

Infant mortality rates are per 1000 live births.

आधार.—आरोग्यसेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Health services, Government of Maharashtra, Pune.

3. जीवनविषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.6

महाराष्ट्र राज्यातील जीवनविषयक महत्त्वाचे दर
Important vital rates in respect of Maharashtra State
1988

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	1988 (3)	Item (2)
1	जन्म समयी स्त्री पुरुष प्रमाण	115	Sex Ratio at Birth
2	मृत्यु समयी स्त्री पुरुष प्रमाण	136	Sex Ratio at death
3	जीवनविषयक निर्देशांक	372	Vital index
4	प्रमुख कारणामुळे झालेल्या मृत्यूंचे दरलाख लोकसंख्येमध्ये प्रमाण--		Death rate per lakh population by principal causes--
4.1	पटकी	0.2	Cholera
4.2	देवी	..	Small-pox
4.3	प्लेग	..	Plague
4.4	ताप	25	Fevers
4.5	श्वसनाचे रोग	72	Respiratory diseases
4.6	अमांश व अतिसार	10	Dysentery and diarrhoea
4.7	दुखापती	34	Injuries
4.8	इतर सर्व कारणे	480	All other causes

माहिती नोंद केलेल्या आकडेवारीवर आधारित आहे.

$$\text{टीप- (१) जन्मसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण} = \frac{\text{जिवंत जन्मलेले मुलगे}}{\text{जिवंत जन्मलेल्या मुली}} \times 100$$

$$(२) \text{ मृत्यूसमयी स्त्री-पुरुष प्रमाण} = \frac{\text{मृत पुरुष}}{\text{मृत स्त्रिया}} \times 100$$

$$(३) \text{ जीवनविषयक निर्देशांक} = \frac{\text{एकूण जिवंत जन्म}}{\text{एकूण मृत्यू}} \times 100$$

Data is based on registration records.—

$$\text{Notes — (1) Sex Ratio at birth} = \frac{\text{Male live births}}{\text{Female live births}} \times 100$$

$$(2) \text{ Sex Ratio at death} = \frac{\text{Male deaths}}{\text{Female deaths}} \times 100$$

$$(3) \text{ Vital index} = \frac{\text{Total live births}}{\text{Total deaths}} \times 100$$

आधार.—आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Health, Government of Maharashtra. Pune.

3. जीवनविषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक / TABLE No. 3.7

जन्म दर, मृत्यू दर व बालमृत्यू दर / Birth Rate, Death Rate and Infant Mortality Rate 1988

अ. क्र. Sr. No.	जिल्हा (2)	जन्म दर Birth Rate			मृत्यू दर death rate			बालमृत्यू दर Infant Mortality rate			District (2)
		ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	ग्रामीण Rural (6)	नागरी Urban (7)	एकूण Total (8)	ग्रामीण Rural (9)	नागरी Urban (10)	एकूण Total (11)	
1	बृहन्मुंबई	..	22.0	22.0	..	7.5	7.5	..	53	53	Greater Bombay
2	ठाणे	17.6	23.3	21.5	5.6	3.7	4.3	22	16	17	Thane
3	रायगड	12.0	46.0	18.0	4.3	6.1	4.6	22	8	16	Raigad
4	रत्नागिरी	22.2	68.3	26.1	6.6	10.1	6.9	11	6	10	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	15.3	70.2	19.8	7.4	12.8	7.9	19	27	22	Sindhudurg
6	नाशिक	22.8	32.2	26.5	6.4	6.6	6.5	24	35	29	Nashik
7	धुळे	21.2	30.6	23.3	7.8	6.8	7.6	35	14	29	Dhule
8	जळगाव	23.5	39.1	27.7	7.9	6.7	7.6	40	6	27	Jalgaon
9	अहमदनगर	38.4	58.5	41.4	4.6	9.5	5.3	9	22	12	Ahmednagar
10	पुणे	18.3	27.0	22.9	4.4	7.6	6.1	18	40	31	Pune
11	सातारा	19.5	57.4	24.6	5.6	8.9	6.0	18	18	18	Satara
12	सांगली	20.8	35.3	24.4	5.0	10.1	6.3	15	41	24	Sangli
13	सोलापूर	21.5	38.9	27.1	5.2	8.8	6.4	19	27	23	Solapur
14	कोल्हापूर	16.7	37.1	22.3	5.3	8.0	6.1	18	37	26	Kolhapur
15	औरंगाबाद	16.7	43.0	24.0	5.3	6.2	5.6	31	18	25	Aurangabad
16	जालना	19.2	15.6	18.2	5.5	2.1	4.6	31	14	27	Jalna
17	परभणी	12.1	26.9	15.3	4.5	6.0	4.8	36	22	31	Parbhani
18	बीड	13.5	40.6	18.5	4.3	6.7	4.7	25	14	20	Beed
19	नांदेड	13.7	31.7	17.7	5.0	5.1	5.1	32	12	24	Nanded
20	उस्मानाबाद	19.1	24.9	20.1	5.3	3.7	5.0	27	7	23	Osmanabad
21	लातूर	14.7	39.8	19.3	4.3	3.7	4.2	23	15	20	Latur
22	बुलढाणा	21.9	44.8	26.3	6.5	8.3	6.9	37	24	33	Buldhana
23	अकोला	14.4	41.6	21.9	5.1	7.8	5.8	33	27	29	Akola
24	अमरावती	18.0	44.5	26.9	6.3	8.7	7.1	33	22	27	Amravati
25	यवतमाळ	14.0	40.6	18.7	5.6	9.0	6.2	45	33	40	Yavatmal
26	वर्धा	15.7	32.0	19.9	7.3	7.7	7.4	49	27	40	Wardha
27	नागपूर	13.5	22.7	18.9	5.3	6.9	6.2	46	24	30	Nagpur
28	भंडारा	19.0	30.9	20.8	6.9	8.8	7.2	53	44	51	Bhandara
29	चंद्रपूर	16.2	48.6	21.3	5.3	9.8	6.0	36	18	30	Chandrapur
30	गडचिरोली	22.2	9.9	20.2	6.6	1.8	5.8	52	7	48	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		19.2	29.0	23.2	5.7	7.1	6.2	27	32	30	Maharashtra State

टीप :—(१) जन्म व मृत्यू दर एक हजार अंदाजित लोकसंख्येमागे आहेत. बालमृत्यू दर एक हजार जिवंत जन्मांमागे आहेत.

(२) जन्म व मृत्यू नोंदी कमी असल्याने दर कमी आहेत

Notes—(1) The birth and death rates are per 1,000 estimated population. Infant mortality rates are per 1,000 live births.

(2) The rates are low due to under registration of births and deaths.

साधर :— आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

3. जीवन विषयक माहिती / VITAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3-8

प्रमुख कारणानुसार मृत्युची संख्या/Number of deaths by principal causes
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	विषमज्वर Typhoid			गोवर Measles			शीतज्वर Influenza			इतर ताप Other fevers			District (2)
		ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	ग्रामीण Rural (6)	नागरी Urban (7)	एकूण Total (8)	ग्रामीण Rural (9)	नागरी Urban (10)	एकूण Total (11)	ग्रामीण Rural (12)	नागरी Urban (13)	एकूण Total (14)	
1	बृहन्मुंबई	..	37	37	..	97	97	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	..	11	13	8	4	12	..	..	..	170	175	345	Thane
3	रायगड	..	2	7	2	..	2	..	..	..	119	9	128	Raigad
4	रत्नागिरी	..	7	10	6	..	6	..	..	..	353	9	362	Ratnagiri
5	सिंधुदूर्ग	..	5	6	1	..	1	..	..	..	196	4	200	Sindhudurg
6	नाशिक	..	9	17	9	5	14	..	..	..	458	589	1,047	Nashik
7	धुळे	..	12	21	7	3	10	..	1	1	1,369	70	1,439	Dhule
8	जळगांव	..	30	32	20	1	21	..	..	..	1,335	120	1,455	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	12	15	7	1	8	..	..	..	197	30	227	Ahmednagar
10	पुणे	..	6	10	8	4	12	..	..	..	112	33	145	Pune
11	सातारा	..	6	6	13	3	16	..	..	..	239	15	254	Satara
12	सांगली	..	3	7	6	1	7	..	..	..	187	8	195	Sangli
13	सोलापूर	..	14	19	17	7	24	..	..	..	136	61	197	Solapur
14	कोल्हापूर	..	7	9	13	1	14	..	1	1	253	41	294	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	15	19	3	8	11	..	..	..	169	7	176	Aurangabad
16	जालना	..	16	16	5	..	5	..	..	..	87	3	90	Jalna
17	परभणी	..	23	64	10	4	14	..	..	..	210	29	239	Parbhani
18	बीड	..	5	6	10	1	11	..	..	..	129	9	138	Beed
19	नांदेड	..	27	36	21	4	25	..	..	..	232	14	246	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	2	2	10	..	10	1	..	1	81	5	86	Osmanabad
21	लातूर	..	14	16	15	1	16	..	..	..	74	3	77	Latur
22	बुलढाणा	..	21	28	23	2	25	..	..	..	622	213	835	Buldhana
23	अकोला	..	9	12	9	1	10	..	..	..	383	51	434	Akola
24	अमरावती	..	20	40	12	1	13	..	..	..	623	86	709	Amravati
25	यवतमाळ	..	46	64	8	1	9	..	..	..	1,307	47	1,354	Yavatmal
26	वर्धा	..	45	48	1	..	1	..	..	..	488	2	490	Wardha
27	नागपूर	..	25	48	2	8	10	..	..	..	436	82	518	Nagpur
28	भंडारा	..	80	87	..	1	1	..	..	..	995	44	1,039	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	45	53	4	..	4	..	..	..	626	69	695	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	8	8	4	..	4	5	..	5	385	2	397	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		..	516	756	254	159	413	6	2	8	11,971	1,830	13,801	Maharashtra State

संख्या क्रमांक/TABLE No. 3-8—contd.

A-134-40.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	फुफ्फुस दाह Pneumonia			क्षय Tuberculosis			डांग्या खोकला Whooping-cough			हृगवण Gastro			पटकी Cholera			District (2)	
		ग्रामीण Rural (15)	नागरी Urban (16)	एकूण Total (17)	ग्रामीण Rural (18)	नागरी Urban (19)	एकूण Total (20)	ग्रामीण Rural (21)	नागरी Urban (22)	एकूण Total (23)	ग्रामीण Rural (24)	नागरी Urban (25)	एकूण Total (26)	ग्रामीण Rural (27)	नागरी Urban (28)	एकूण Total (29)		
1	बृहन्मुंबई	..	7,135	7,135	..	7,174	7,174	..	6	6	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	..	25	210	235	244	480	724	1	..	1	8	89	97	1	..	..	1 Thane
3	रायगड	..	4	18	22	80	37	117	..	..	..	2	3	5	18	..	..	18 Raigad
4	रत्नागिरी	..	7	12	19	285	54	339	1	..	1	1	1	2	5	..	..	5 Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	13	32	45	192	40	232	1	..	1	..	1	1	1	..	..	1 Sindhudurg
6	नाशिक	..	38	94	132	296	289	585	..	..	..	4	22	26	2	2	..	4 Nashik
7	धुळे	..	59	27	86	496	156	652	..	..	..	3	15	18	..	..	..	.. Dhule
8	जळगांव	..	55	14	69	419	164	583	..	..	..	5	3	8	..	..	..	.. Jalgaon
9	अहमदनगर	..	35	130	165	300	154	454	..	..	..	7	33	40	2	..	..	2 Ahmednagar
10	पुणे	..	23	601	624	147	463	610	..	..	..	3	172	175	13	3	..	16 Pune
11	सातारा	..	30	50	80	298	80	378	..	..	..	4	20	24	1	1	..	2 Satara
12	सांगली	..	12	191	203	219	181	400	..	..	..	..	43	43	3	..	..	3 Sangli
13	सोलापूर	..	18	154	172	238	407	645	..	2	2	10	64	74	8	..	..	8 Solapur
14	कोल्हापूर	..	15	139	154	229	290	519	1	..	1	2	24	26	1	..	..	1 Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	40	92	132	149	112	261	..	1	1	3	29	32	..	..	..	.. Aurangabad
16	जालना	..	13	2	15	69	13	82	..	..	..	1	..	1	..	..	..	.. Jalna
17	परभणी	..	6	83	89	126	86	212	..	..	..	10	5	15	3	..	..	3 Parbhani
18	बीड	..	7	14	21	74	57	131	..	..	..	5	2	7	2	..	..	2 Beed
19	नांदेड	..	3	52	55	240	90	330	..	..	..	27	7	34	5	..	..	5 Nanded
20	उस्मानाबाद	..	7	13	20	66	35	101	..	..	..	3	3	6	1	..	..	1 Osmanabad
21	लातूर	..	8	17	25	97	47	144	..	..	..	3	2	5	..	1	..	1 Latur
22	बुलढाणा	..	48	95	143	219	195	414	1	..	1	..	..	..	6	..	..	6 Buldhana
23	अकोला	..	25	25	50	216	198	414	..	..	..	11	29	40	20	2	..	22 Akola
24	अमरावती	..	30	110	140	178	300	478	..	..	..	3	12	15	2	..	..	2 Amravati
25	यवतमाळ	..	30	69	99	172	94	266	..	..	..	17	36	53	8	2	..	10 Yavatmal
26	वर्धा	..	17	16	33	64	30	94	..	..	..	14	7	21	5	1	..	6 Wardha
27	नागपूर	..	23	458	481	76	550	626	..	..	..	17	8	25	10	..	..	10 Nagpur
28	भंडारा	..	107	49	156	336	162	498	..	..	..	13	19	32	4	..	..	4 Bhandara
29	चंद्रपूर	..	48	27	75	160	95	255	..	..	..	24	12	36	17	7	..	24 Chandrapur
30	गडचिरोली	..	32	1	33	95	5	100	..	..	..	1	..	1	7	..	..	7 Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		..	778	9,930	10,708	5,780	12,038	17,818	5	9	14	210	674	884	145	19	164	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3-8 - contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	आमांश Dysentery			अतिसार Diarrhoea			हृदय विकार Heart attack			घटसर्प Diphtheria			District		
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total			
(1)	(2)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(2)		
1	बृह-मुंबई	..	..	..	..	2,465	2,465	..	17,403	17,403	..	25	25	Greater Bombay		
2	ठाणे	..	..	14	19	33	64	62	126	344	1,231	1575	3	3	Thane	
3	रायगड	..	..	3	2	5	57	9	66	126	161	287	..	..	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	..	12	..	12	82	8	90	308	94	402	..	..	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	10	..	10	28	7	35	345	128	473	..	..	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	..	17	2	19	133	74	207	375	570	945	3	38	Nashik	
7	धुळे	..	..	31	..	31	245	29	274	263	218	481	4	2	Dhule	
8	जळगाव	..	..	26	3	29	104	27	131	352	277	629	..	..	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	..	7	2	9	55	30	85	343	279	622	..	1	Ahmadnagar	
10	पुणे	..	..	9	10	19	75	919	994	286	2,453	2,739	..	1	Pune	
11	सातारा	..	..	20	4	24	90	15	105	578	212	790	1	1	Satara	
12	सांगली	..	..	4	5	9	51	9	60	386	488	874	3	..	Sangli	
13	सोलापूर	..	..	11	4	15	55	76	131	204	442	646	7	16	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	..	17	19	36	85	39	124	555	605	1,160	1	5	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	5	8	13	55	15	70	114	288	402	..	2	Aurangabad	
16	जालना	..	..	..	..	..	17	..	17	43	24	67	..	..	Jalna	
17	परभणी	..	..	2	5	7	33	8	41	73	118	191	6	..	Parbhani	
18	बीड	..	..	1	1	2	30	1	31	53	117	170	2	..	Beed	
19	नांदेड	..	..	1	2	3	58	8	66	71	150	221	4	..	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	..	2	..	2	38	..	38	32	40	72	..	..	Osmanabad	
21	लातूर	..	..	2	1	3	20	6	26	38	66	104	1	1	Latur	
22	बुलढाणा	..	..	10	6	16	160	85	245	122	125	247	1	2	Buldhana	
23	अकोला	..	..	3	..	3	141	22	163	140	551	691	..	..	Akola	
24	अमरावती	..	..	16	1	17	243	128	371	181	185	366	3	..	Amravati	
25	यवतमाळ	..	..	6	8	14	174	37	211	77	110	187	1	..	Yavatmal	
26	वर्धा	..	..	17	1	18	69	12	81	69	126	195	1	..	Wardha	
27	नागपूर	..	..	1	24	25	74	98	172	92	1,235	1,327	..	3	Nagpur	
28	भंडारा	..	..	11	..	11	73	10	83	263	138	406	3	1	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	..	5	2	7	128	21	149	116	344	460	11	1	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	..	2	..	2	62	..	62	24	11	35	4	..	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	265	129	394	2,499	4,220	6,719	5,978	28,189	34,167	59	99	158	Maharashtra State

तबता क्रमांक/TABLE No. 3-8 -- contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पोलिओ Polio			कुष्ठरोग Leprosy			कर्करोग Cancer			धनुर्वात Tetanus			काबीळ Jaundice			District
		ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)	(2)
1	बृहन्मंबई	..	70	70	..	30	30	..	3,432	3,432	..	210	210	..	187	187	Greater Bombay
2	ठाणे	..	1	2	9	2	11	121	240	361	8	8	16	48	54	102	Thane
3	रायगड	..	2	4	3	..	3	46	27	73	15	5	20	11	9	20	Raigad
4	रत्नागिरी	..	4	4	6	..	6	129	20	149	14	4	18	53	6	59	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	2	..	2	127	22	149	4	3	7	36	3	39	Sindhudurg
6	नाशिक	..	4	11	15	5	20	199	176	375	22	14	36	56	60	116	Nashik
7	धुळे	..	2	5	17	2	19	204	87	291	16	27	43	39	30	69	Dhule
8	जळगाव	..	5	8	30	3	33	286	89	375	24	11	35	46	35	81	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	5	7	15	2	17	254	91	345	20	23	43	60	15	75	Ahmednagar
10	पुणे	..	3	6	14	3	17	200	387	587	8	37	45	30	32	62	Pune
11	सातारा	..	1	2	12	2	14	294	64	358	17	4	21	57	13	70	Satara
12	सांगली	..	5	5	6	3	9	274	134	408	7	15	22	41	42	83	Sangli
13	सोलापूर	..	..	10	12	4	16	225	204	429	14	36	50	85	63	148	Solapur
14	कोल्हापूर	..	7	8	16	1	17	339	162	501	8	11	19	39	44	83	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	3	6	..	6	82	105	187	9	31	40	23	14	37	Aurangabad
16	जालना	..	5	5	10	..	10	27	12	39	6	1	7	7	1	8	Jalna
17	परभणी	..	3	4	6	1	7	56	45	101	12	27	39	13	11	24	Parbhani
18	बीड	..	2	2	17	1	18	80	39	119	5	7	12	6	8	14	Beed
19	नांदेड	..	1	1	18	1	19	73	50	123	36	6	42	38	6	44	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	8	8	19	2	21	87	18	105	8	5	13	20	8	28	Osmanabad
21	लातूर	..	2	3	13	2	15	58	19	77	20	4	24	15	7	22	Latur
22	बुलढाणा	..	7	9	14	1	15	165	57	222	10	17	27	18	13	31	Buldhana
23	अकोला	..	5	5	17	2	19	205	98	303	24	30	54	29	6	35	Akola
24	अमरावती	..	5	10	23	1	24	186	107	293	18	29	47	19	10	29	Amravati
25	यवतमाळ	..	1	1	11	2	13	84	56	140	20	12	32	37	13	50	Yavatmal
26	वर्धा	..	1	1	8	1	9	37	20	57	21	1	22	7	1	8	Wardha
27	नागपूर	..	3	7	7	2	9	67	316	383	21	49	70	2	59	61	Nagpur
28	भंडारा	..	3	5	17	..	17	148	31	179	25	17	42	9	3	12	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	3	5	33	..	33	79	53	132	28	17	45	6	10	16	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	2	2	5	..	5	23	2	25	5	..	5	6	..	6	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		..	90	213	381	73	454	4,155	6,163	10,318	445	661	1,106	856	763	1,619	Maharashtra State

वृत्ता क्रमांक/TABLE No. 3-8 —contd.

		दुखापतीचा तपशील/Details of Injuries																	District
अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	भालक Rabies			आत्महत्या Suicide			भाजणे Accidental Burns			बुडणे Drowning			अन्नामधील विषवाधेव्यतिरिक्त इतर विषवाधा Accidental poisoning Other than food poisoning			(2)		
		ग्रामीण Rural (57)	नागरी Urban (58)	एकूण Total (59)	ग्रामीण Rural (60)	नागरी Urban (61)	एकूण Total (62)	ग्रामीण Rural (63)	नागरी Urban (64)	एकूण Total (65)	ग्रामीण Rural (66)	नागरी Urban (67)	एकूण Total (68)	ग्रामीण Rural (69)	नागरी Urban (70)	एकूण Total (71)			
		1	बृहन्मंबई	60	61	121	204	204	1,849	1,849	495	495	41	41	Greater Bombay				
2	ठाणे	15	16	31	34	63	236	272	47	58	10	12	Thane						
3	रायगड	2	2	4	9	14	28	38	38	14	5	7	Raigad						
4	रत्नागिरी	1	1	2	15	18	18	29	64	12	1	1	Ratnagiri						
5	सिंधुदूर्ग	1	1	2	13	15	27	35	57	9	6	12	Sindhudurg						
6	नाशिक	5	2	7	15	24	233	280	85	18	8	15	Nashik						
7	धुळे	11	7	18	19	26	169	187	51	7	5	19	Dhule						
8	जळगाव	13	1	14	24	33	147	186	61	21	7	8	Jalgaon						
9	अहमदनगर	8	15	23	55	63	189	301	225	17	6	19	Ahmednagar						
10	पुणे	5	28	33	27	69	725	770	134	101	5	14	Pune						
11	सातारा	6	5	11	73	92	108	170	168	18	20	30	Satara						
12	सांगली	8	8	16	35	42	120	141	78	3	2	25	Sangli						
13	सोलापूर	10	10	20	38	46	56	100	185	18	6	11	Solapur						
14	कोल्हापूर	1	10	11	24	56	92	109	83	43	2	14	Kolhapur						
15	औरंगाबाद	9	1	10	12	16	16	44	57	19	13	20	Aurangabad						
16	जालना	3	1	4	15	15	16	29	55	55	8	9	Jalna						
17	परभणी	10	10	20	14	16	67	79	48	9	8	12	Parbhani						
18	बीड	3	1	4	24	30	43	79	76	6	9	15	Beed						
19	नांदेड	7	1	8	45	48	82	142	78	6	12	15	Nanded						
20	उस्मानाबाद	8	1	9	31	37	17	31	79	6	9	9	Osmanabad						
21	लातूर	12	12	24	33	38	13	19	64	3	13	15	Latur						
22	बुलढाणा	6	4	10	38	43	66	81	99	9	6	18	Buldhana						
23	अकोला	5	1	6	16	20	224	252	68	10	10	15	Akola						
24	अमरावती	7	20	27	76	85	228	276	69	7	11	56	Amravati						
25	यवतमाळ	6	1	7	49	57	65	100	97	13	15	21	Yavatmal						
26	वार्धा	6	1	7	50	72	43	64	77	14	9	16	Wardha						
27	नागपूर	7	13	20	22	79	542	570	84	68	6	40	Nagpur						
28	भंडारा	10	12	22	23	24	52	80	142	7	1	3	Bhandara						
29	चंद्रपूर	8	5	13	11	32	126	162	71	11	1	3	Chandrapur						
30	गडचिरोली	5	5	10	13	13	3	17	45	1	1	2	Gadchiroli						
महाराष्ट्र राज्य		190	212	402	853	537	1,390	892	5,600	6,492	2,485	1,023	3,508	215	282	497	Maharashtra State		

तबेता क्रमांक/TABLE No. 3-8—contd.

		दुस्सापतीचा तपशील Details of injuries												District
अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	वाहतूकीचे अपघात Traffic Accidents			इतर वर्गीकरण न केलेले अपघात Other Accidents elsewhere not classified			मनुष्यवध Homicide			सर्प दंष्ट्रा Snake bite			
		ग्रामीण Rural (72)	नागरी Urban (73)	एकूण Total (74)	ग्रामीण Rural (75)	नागरी Urban (76)	एकूण Total (77)	ग्रामीण Rural (78)	नागरी Urban (79)	एकूण Total (80)	ग्रामीण Rural (81)	नागरी Urban (82)	एकूण Total (83)	
1	बृहन्मुंबई	..	2,132	2,132	..	2,533	2,533	..	7	7	..	4	4	Greater Bombay
2	ठाणे	..	45	25	70	126	294	420	15	4	19	81	8	89 Thane
3	रायगड	..	20	14	34	64	60	124	6	..	6	31	6	37 Raigad
4	रत्नागिरी	..	12	5	17	22	23	45	3	2	5	34	7	41 Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	7	1	8	26	12	38	6	..	6	10	4	14 Sindhudurg
6	नाशिक	..	75	47	122	113	79	192	8	1	9	62	6	68 Nashik
7	धुळे	..	15	23	38	62	75	137	8	4	12	45	1	46 Dhule
8	जळगाव	..	19	26	45	73	75	148	4	4	8	52	4	56 Jalgaon
9	अहमदनगर	..	31	14	45	956	86	182	10	2	12	35	2	37 Ahmednagar
10	पुणे	..	85	31	116	146	477	623	8	5	13	32	4	36 Pune
11	सातारा	..	64	2	66	139	46	185	3	2	5	34	7	41 Satara
12	सांगली	..	19	5	24	46	46	92	16	2	18	13	5	18 Sangli
13	सोलापूर	..	48	9	57	112	63	175	7	2	9	28	8	36 Solapur
14	कोल्हापूर	..	16	5	21	73	122	195	12	6	18	29	3	32 Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	19	2	21	85	55	140	2	1	3	25	..	25 Aurangabad
16	जालना	..	2	3	5	48	5	53	4	..	4	8	..	8 Jalna
17	परभणी	..	6	6	12	53	22	75	1	..	1	14	1	15 Parbhani
18	बीड	..	8	1	9	57	28	85	5	..	5	18	12	30 Beed
19	नांदेड	..	23	6	29	67	39	106	4	6	10	34	3	37 Nanded
20	उस्मानाबाद	..	4	4	8	49	13	62	6	2	8	15	1	16 Osmanabad
21	लातूर	..	5	..	5	48	13	61	7	2	9	28	5	33 Latur
22	बुलढाणा	..	13	7	20	60	26	86	3	1	4	21	2	23 Buldhana
23	अकोला	..	12	8	20	50	44	94	5	4	9	22	6	28 Akola
24	अमरावती	..	15	5	20	78	74	152	6	1	7	20	7	27 Amravati
25	यवतमाळ	..	9	1	10	61	30	91	3	..	3	32	7	30 Yavatmal
26	वर्धा	..	25	5	30	38	43	81	10	7	17	25	3	28 Wardha
27	नागपूर	..	30	116	146	96	284	380	15	33	48	30	11	41 Nagpur
28	भंडारा	..	16	5	21	61	22	83	8	2	10	23	2	25 Bhandara
29	चंद्रपूर	..	11	20	31	44	61	105	3	5	8	21	4	25 Chandrapur
30	गडचिरोली	..	4	..	4	37	2	39	5	..	4	35	..	35 Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	..	658	2,528	3,186	2,030	4,752	6,782	193	105	298	857	133	990 Maharashtra State

तबता क्रमांक/TABLE No. 3.8—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	रानटी जनावरे Wild beasts			सापाय्यतिरिक्त इतर विषारी प्राणी दंश Other than snake bites			एकूण दुखापती Total Injuries			मधुमेह Diabetes			District (2)		
		ग्रामीण Rural (84)	नागरी Urban (85)	एकूण Total (86)	ग्रामीण Rural (87)	नागरी Urban (88)	एकूण Total (89)	ग्रामीण Rural (90)	नागरी Urban (91)	एकूण Total (92)	ग्रामीण Rural (93)	नागरी Urban (94)	एकूण Total (95)			
1	बुलढाण	..	..	..	..	..	..	..	7,265	7,265	..	712	712	Greater Bombay		
2	ठाणे	..	..	..	17	..	17	411	656	1,067	15	146	161	Thane		
3	रायगड	..	..	..	14	10	24	197	139	336	9	12	21	Raigad		
4	रत्नागिरी	..	..	..	9	16	25	170	86	256	10	12	22	Ratnagiri		
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	133	61	194	14	10	24	Sindhudurg		
6	नाशिक	..	..	1	1	..	1	415	400	815	22	33	55	Nashik		
7	धुळे	..	..	1	1	1	2	225	301	526	10	20	30	Dhule		
8	जळगाव	..	..	2	1	..	1	280	287	567	13	19	32	Jalgaon		
9	अहमदनगर	..	..	..	2	..	2	571	331	902	32	29	61	Ahmednagar		
10	पुणे	..	..	..	1	1	2	483	1,394	1,877	19	157	176	Pune		
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	563	212	755	56	15	71	Satara		
12	सांगली	..	..	..	..	1	1	229	212	441	27	54	81	Sangli		
13	सोलापूर	..	..	2	1	1	2	471	170	641	23	52	75	Solapur		
14	कोल्हापूर	..	..	..	1	1	2	257	316	573	43	49	92	Kolhapur		
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	241	104	345	4	55	59	Aurangabad		
16	जालना	..	..	..	..	..	..	153	25	178	4	1	5	Jalna		
17	परभणी	..	..	..	..	1	1	156	111	267	3	7	10	Parbhani		
18	बीड	..	..	..	..	1	1	223	103	336	4	9	13	Beed		
19	नांदेड	..	..	..	..	1	1	323	149	472	4	5	9	Nanded		
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	207	49	256	5	2	7	Osmanabad		
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	204	43	247	3	6	9	Latur		
22	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	255	128	383	4	6	10	Buldhana		
23	अकोला	..	..	..	..	..	..	208	305	513	12	5	17	Akola		
24	अमरावती	..	..	1	1	..	..	323	377	700	6	14	20	Amravati		
25	यवतमाळ	..	..	2	1	..	1	304	130	434	14	12	26	Yavatmal		
26	वर्धा	..	..	..	..	..	..	255	144	399	1	5	6	Wardha		
27	नागपूर	..	..	..	..	..	..	311	1145	1,456	5	232	237	Nagpur		
28	भंडारा	..	..	1	4	..	4	307	93	400	12	9	21	Bhandara		
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	198	250	448	42	5	47	Chandrapur		
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	154	7	161	12	1	13	Gadchiroli		
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	9	1	10	53	34	87	8,237	14,993	23,230	428	1,694	2,122	Maharashtra State

संख्या क्रमांक/TABLE No. 3.8

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रक्त अभाव Anacmia			मेंदूचा ज्वर Meningitis			पक्षाघात Paralysis			दमा Asthama			District	
		ग्रामीण Rural (96)	नागरी Urban (97)	एकूण Total (98)	ग्रामीण Rural (99)	नागरी Urban (100)	एकूण Total (101)	ग्रामीण Rural (102)	नागरी Urban (103)	एकूण Total (104)	ग्रामीण Rural (105)	नागरी Urban (106)	एकूण Total (107)		
(1)	(2)												(2)		
1	बृहन्मुंबई	..	961	961	..	965	965	..	2,432	2,432	..	3,469	3,469	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	5	114	119	2	25	27	98	134	232	285	608	893	Thane
3	रायगड	..	8	8	8	1	11	12	39	46	85	57	37	94	Raigad
4	रत्नागिरी	..	3	6	9	..	7	7	236	43	279	339	34	373	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	6	12	18	1	4	5	223	69	292	445	59	504	Sindhudurg
6	नाशिक	..	2	32	34	17	26	43	148	91	239	721	231	952	Nashik
7	धुळे	..	15	15	30	2	22	24	144	57	201	866	130	996	Dhule
8	जळगांव	..	22	6	28	4	4	8	122	59	181	1,143	208	1,351	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	11	48	59	6	29	35	109	46	155	681	98	779	Ahmednagar
10	पुणे	..	6	201	207	1	83	84	94	144	238	313	144	457	Pune
11	सातारा	..	8	17	25	8	17	25	159	69	228	624	50	674	Satara
12	सांगली	..	3	31	34	..	49	49	141	127	268	488	102	590	Sangli
13	सोलापूर	..	1	88	89	2	94	96	70	148	218	496	499	995	Solapur
14	कोल्हापूर	..	8	48	56	3	52	55	354	199	553	1,493	207	1,700	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	3	57	60	3	92	95	54	76	130	273	87	360	Aurangabad
16	जालना	..	3	1	4	..	..	..	23	3	26	140	11	151	Jalna
17	परभणी	..	..	13	13	..	32	32	23	47	70	175	113	288	Parbhani
18	बीड	..	2	8	10	..	2	2	28	29	57	260	49	309	Beed
19	नांदेड	..	12	11	23	..	23	23	17	47	64	164	124	288	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	8	8	..	6	6	25	11	36	137	21	158	Osmanabad
21	लातूर	..	1	9	10	..	6	6	16	19	35	139	30	169	Latur
22	बुलढाणा	..	11	31	42	7	38	45	68	41	109	647	118	765	Buldhana
23	अकोला	..	1	40	41	..	..	..	57	98	155	357	159	516	Akola
24	अमरावती	..	7	45	52	5	44	49	82	99	181	510	215	725	Amravati
25	यवतमाळ	..	9	13	22	3	7	10	30	49	79	377	136	513	Yavatmal
26	वर्धा	..	2	1	3	1	1	2	29	10	39	451	65	516	Wardha
27	नागपूर	..	..	188	188	..	229	229	74	160	234	258	374	632	Nagpur
28	भंडारा	..	1	29	30	2	26	28	531	84	615	587	71	658	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	1	22	23	..	7	7	126	83	209	405	72	477	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	6	..	6	4	..	4	33	6	39	74	4	78	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		..	149	2,063	2,212	72	1,901	1,973	3,153	4,526	7,679	12,905	7,525	20,430	Maharashtra State

संज्ञा क्रमांक/TABLE No. 3.8 —contd.

अनक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	पायरीचे रोग Liver diseases			वाघंक्षय Senility			गरोदरपणातील रोग Complaints relating to pregnancy			अपरिपक्वता Pre-maturity			District (2)	
		ग्रामीण Rural (108)	नागरी Urban (109)	एकूण Total (110)	ग्रामीण Rural (111)	नागरी Urban (112)	एकूण Total (113)	ग्रामीण Rural (114)	नागरी Urban (115)	एकूण Total (116)	ग्रामीण Rural (117)	नागरी Urban (118)	एकूण Total (119)		
1	बृहन्मुंबई	..	1,225	1,225	..	2,218	2,218	..	98	98	..	3,877	3,877	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	58	161	219	1,955	819	2,774	22	6	28	42	285	327	Thane
3	रायगड	..	9	9	18	2,039	362	2,401	9	3	12	6	23	29	Raigad
4	रत्नागिरी	..	29	19	48	3,878	240	4,118	10	5	15	8	16	24	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	50	24	74	2,446	42	2,488	8	5	13	8	48	56	Sindhudurg
6	नाशिक	..	15	88	103	5,592	1,745	7,337	49	15	64	61	249	305	Nashik
7	धुळे	..	27	35	62	4,786	941	5,727	52	29	81	67	56	123	Dhule
8	जळगांव	..	25	30	55	6,887	2,237	9,124	59	15	74	166	13	179	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	40	56	96	5,383	829	6,212	56	17	53	55	195	250	Ahmednagar
10	पुणे	..	42	240	282	5,157	3,826	8,983	26	29	55	87	762	849	Pune
11	सातारा	..	87	40	127	4,882	598	5,480	29	18	47	86	99	185	Satara
12	सांगली	..	30	120	150	3,420	672	4,092	30	15	45	32	196	228	Sangli
13	सोलापूर	..	38	172	210	4,255	1,541	5,796	55	47	102	53	339	392	Solapur
14	कोल्हापूर	..	39	103	142	4,580	1,280	5,860	19	24	43	24	446	470	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	6	92	98	2,693	267	2,960	47	28	75	39	155	194	Aurangabad
16	जालना	..	..	2	2	1,327	72	1,399	13	9	22	12	7	19	Jalna
17	परभणी	..	13	29	42	1,927	247	2,174	28	25	53	26	28	54	Parbhani
18	बीड	..	6	12	18	2,235	304	2,539	37	21	58	23	43	66	Beed
19	नांदेड	..	18	21	39	2,258	231	2,489	49	69	118	32	29	61	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	9	4	13	1,852	152	2,004	30	4	34	21	..	21	Osmanabad
21	लातूर	..	4	11	15	1,798	73	1,871	16	9	25	12	32	44	Latur
22	बुलढाणा	..	20	29	49	2,733	475	3,208	26	39	65	72	103	175	Buldhana
23	अकोला	..	10	24	34	2,129	785	2,914	19	12	31	38	267	305	Akola
24	अमरावती	..	21	47	68	2,348	350	2,698	28	29	57	59	144	203	Amravati
25	यवतमाळ	..	11	19	30	1,857	431	2,288	28	18	46	35	41	76	Yavatmal
26	वर्धा	..	7	7	14	1,290	460	1,750	26	12	38	31	7	38	Wardha
27	नागपूर	..	8	101	109	1,656	2,828	4,484	23	75	98	44	303	347	Nagpur
28	भंडारा	..	23	35	58	3,605	414	4,019	40	67	107	36	122	158	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	7	26	33	1,630	368	1,998	20	31	51	22	63	85	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	2	3	5	838	46	884	21	..	21	77	..	77	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		...	654	2,784	3,438	87,436	24,853	1,12,289	855	774	1,629	1,274	7,943	9,217	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 3.8—contd.

A-134-42.

अनुक्रमिक Serial No.	जिल्हा	सर्व इतर कारणे All other causes			कारणे न सांगितले Causes not stated			एकूण मूल्य Grand Total			District	
		ग्रामीण Rural (120)	नागरी Urban (121)	एकूण Total (122)	ग्रामीण Rural (123)	नागरी Urban (124)	एकूण Total (125)	ग्रामीण Rural (126)	नागरी Urban (127)	एकूण Total (128)		
(1)	(2)										(2)	
1	बृहन्मुंबई	..	10,589	10,589	..	2,067	2,067	..	74,209	74,209	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	2,826	3,074	5,900	216	1,313	1,531	7,021	9,930	Thane	
3	रायगड	..	1,989	560	2,549	222	36	258	5,069	1,535	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	2,056	430	2,486	104	66	170	8,118	1,175	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	976	212	1,188	58	30	88	5,330	818	Sindhudurg	
6	नाशिक	..	4,001	2,980	6,981	315	825	1,140	13,003	8,667	Nashik	
7	धुळे	..	3,864	856	4,720	470	128	598	13,306	3,276	Dhule	
8	जळगांव	..	4,308	1,302	5,610	637	268	905	16,418	5,201	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	2,465	1,139	3,604	346	408	754	11,063	4,036	Ahmednagar	
10	पुणे	..	2,323	6,413	8,736	477	555	1,032	9,970	19,102	Pune	
11	सातारा	..	2,284	887	3,171	141	107	248	10,594	2,619	Satara	
12	सांगली	..	1,435	1,634	3,069	103	408	511	7,146	4,752	Sangli	
13	सोलापूर	..	2,920	2,177	5,097	171	786	957	9,619	7,678	Solapur	
14	कोल्हापूर	..	1,841	1,540	3,381	202	247	449	10,452	5,906	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	2,315	962	3,277	493	386	879	6,853	3,081	Aurangabad	
16	जालना	..	1,844	133	1,977	239	287	526	4,067	608	Jalna	
17	परभणी	..	2,406	730	3,136	513	408	921	5,872	2,255	Parbhani	
18	बीड	..	1,655	930	2,585	253	79	332	5,167	1,848	Beed	
19	नांदेड	..	2,965	726	3,691	409	217	626	7,114	2,052	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	1,879	295	2,174	192	24	216	4,749	706	Osmanabad	
21	लातूर	..	1,916	423	2,339	204	86	290	4,705	927	Latur	
22	बुलढाणा	..	3,000	613	3,613	487	218	705	8,807	2,675	Buldhana	
23	अकोला	..	2,596	1,340	3,936	420	63	483	7,092	4,117	Akola	
24	अमरावती	..	2,612	2,905	5,517	341	192	533	7,911	5,476	Amravati	
25	यवतमाळ	..	2,950	565	3,515	445	880	1,325	8,068	2,807	Yavatmal	
26	वर्धा	..	2,251	984	3,235	279	76	355	5,493	1,994	Wardha	
27	नागपूर	..	2,830	3,238	6,068	295	416	711	6,367	12,221	Nagpur	
28	भंडारा	..	3,561	922	4,483	587	137	724	11,394	2,505	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	2,404	579	2,983	399	74	473	6,580	2,254	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	1,341	97	1,438	287	2	289	3,524	187	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	...	71,813	49,235	12,10,48	9,305	10,791	20,096	2,30,872	1,94,617	4,25,489	Maharashtra State

आधार—संचालनालय, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र शासन, पुणे.
Source—Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

4. गृहनिर्माण HOUSING

४. घरबांधणी :

४.१ या विभागात १९८१ च्या जनगणनेनुसार घरबांधणीविषयी गोळा करण्यात आलेली माहिती देण्यात आली आहे.

४.२ "घर" म्हणजे वस्ती असलेले किंवा वस्ती नसलेले निवास-गृह, दुकान, दुकान व निवासी (संमिश्र) उद्योगधंद्याचे ठिकाण व कार्यशाळा इत्यादीसाठी असलेले एखादे बांधकाम किंवा त्याचा भाग ज्याला रस्त्यावरून, सार्वजनिक जिऱ्यावरून, शिवारातून किंवा मुख्य दरवाजातून प्रवेश करता येण्यासारखे प्रवेशद्वार आहे, असे ठिकाण होय. तक्ता क्रमांक ४.२ मध्ये घराच्या वापरानुसार जनगणना झालेल्या एक हजार कुटुंबांचे वापरात असलेल्या खोल्यांचे संख्येनुसार वर्गीकरण दिले आहे व ते २० टक्के नमुन्यावर आधारित आहे. चार भिती व डोक्यावर छप्पर असून प्रवेशद्वार आहे आणि ज्याचा आकार कमीतकमी ६ × ६ फूट असेल अशा जागेस "खोली" म्हणतात. बंद न केलेली छपरी, स्वयंपाकाची खोली, भांडार, गॅरेज, गुरांचा गोठा किंवा ज्या खोलीचा आकार ६ × ६ फूटापेक्षा कमी आहे अशी जागा खोली म्हणून गणली जात नाही. कुटुंबातील व्यक्ती अशा प्रकारच्या कोणत्याही जागी राहत असल्यास ती नियमानुसार "खोलीत" रहाते असे समजले जात नाही. "कुटुंब" म्हणजे एकाच घरात एकत्र राहणाऱ्या आणि त्याच ठिकाणी शिजवलेले भोजन घेणाऱ्या व्यक्तींचा समूह, कुटुंबातील कोणत्याही व्यक्तीस कामकाजाच्या निकडीमुळे असे करणे शक्य नसले तरी, त्या व्यक्तीस त्या कुटुंबातील गणले जाते. ह्यातील माहिती फक्त कुटुंबसंस्थेपुरतीच मर्यादित आहे. संस्थांतील कुटुंबे उदा. वसतीगृहे, राहण्याची व जेवणाची सोय असलेल्या खाणावळी, तुळंग, दवाखाने इ. ठिकाणी राहणाऱ्या व्यक्तींचा समूह जरी "कुटुंब" संज्ञेच्या व्याख्येत बसत असला तरी त्याचा त्यात समावेश करण्यात येत नाही.

4. Housing :

4.1 This section gives data on housing collected through 1981 population Census.

4.2 In the 1981 Census "House" was defined as a structure or part of a structure (inhabited or vacant) or a dwelling, a shop, a shop-cum-dwelling or a place of business, workschool, etc. with a separate entrance whether that separate entrance led directly to the street or to a common staircase, court-yard or a gate. The classification of houses according to the purpose for which they were used and the distribution of 1,000 census house-holds by the number of rooms occupied is given in Table No. 4.2 which is based on 20 per cent sample. A room has four walls with a door way and a roof overhead and of at least 6' × 6' dimensions. Unenclosed verandah, kitchen, store, garage and cattle-shed or places of sizes smaller than 6' × 6' are not treated as rooms. Households residing in any one of such places are treated as having no regular room. A 'household' is a group of persons who commonly live together in the same house and take their meals from a common mess unless exigencies of work prevent any of them from doing so. Material presented here is restricted only to the family type of households. Institutional households, i. e. groups of persons residing in hostels, boardings, prisons, hospitals, etc. who otherwise satisfy the definition of household are not included here.

4. घरबाधणी/
तक्ता क्रमांक/
वापरानुसार केलेली घरांची वर्गवारी/
जनगणना/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण ग्रामीण गावरी	जनगणनेनुसार घरांची संख्या Total Number of census houses	घरांची यादी करतेवेळी रिकामी बाडलेली घरे Census houses vacant at the time of house listing	निवासी Residence	दुकाने व निवासी Shop-cum- residence	घरगुती धंदे घरून वकंराप व निवासी Workshop- cum-residence including household industry	वापरातील Occupied
								हॉटेल, सराई धर्मशाळा, प्रवासी घरे आणि तपासणी घरे, Hotels, sarais, dharmashalas, tourist homes and inspec- tion houses
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	बृहन्मुंबई	.. ..	20,61,310	1,22,865	15,84,745	19,755	11,665	1,100
			20,61,310	1,22,865	15,84,745	19,755	11,665	1,100
2	ठाणे	.. ..	7,88,630	60,905	6,05,550	8,390	7,795	615
			4,14,330	31,440	3,20,085	4,785	3,940	180
			3,74,300	29,465	2,85,465	3,605	3,855	435
3	रायगड	.. ..	3,72,455	23,135	2,59,230	4,190	3,810	320
			3,19,575	19,235	2,22,670	3,175	2,915	160
			52,880	3,900	36,560	1,015	895	160
4	रत्नागिरी	.. ..	5,88,635	31,150	3,71,370	3,210	7,840	515
			5,43,775	27,165	3,42,405	2,765	6,910	390
			44,860	3,985	28,965	445	930	125
5	नाशिक	.. ..	6,44,345	57,075	4,67,630	7,060	9,545	785
			4,42,540	40,815	3,21,035	5,040	7,035	345
			2,01,805	16,260	1,46,595	2,020	2,510	440
6	धुळे	.. ..	4,61,870	29,975	3,17,195	6,665	12,385	445
			3,73,690	22,785	2,55,890	5,470	10,590	230
			88,180	7,190	61,305	1,195	1,795	215
7	जळगांव	.. ..	6,39,905	46,045	4,48,480	5,650	13,120	340
			4,93,810	35,890	3,41,275	4,260	11,130	165
			1,46,095	10,155	1,07,205	1,390	1,990	175
8	महमदनगर	.. ..	6,30,850	74,970	4,37,685	4,820	7,645	505
			5,46,810	66,190	3,80,910	3,985	6,200	420
			84,040	8,780	56,775	835	1,445	85
9	पुणे	.. ..	9,70,290	85,745	7,00,170	9,640	14,195	1,145
			5,09,325	51,095	3,55,005	4,345	8,410	350
			4,60,965	34,650	3,45,165	5,295	5,785	795
10	सातारा	.. ..	5,09,640	46,150	3,50,400	4,280	8,965	280
			4,42,375	39,795	3,05,516	3,290	7,595	135
			67,265	6,355	44,785	990	1,370	145
11	सांगली	.. ..	4,11,890	34,065	2,90,900	3,285	11,890	110
			3,19,540	27,645	2,27,655	2,425	8,975	60
			92,350	6,420	63,245	860	2,915	50
12	सोलापूर	.. ..	5,82,905	44,590	4,17,405	5,930	25,975	495
			4,13,405	33,310	3,02,775	4,175	12,350	320
			1,69,500	11,280	1,14,630	1,755	13,625	175

HOUSING

TABLE No. 4-1

Classification of houses according to use

Population Census (1981)

घरे census houses used as										
दुकाने (खानावळी सोडून) Shops (excluding eating houses)	ब्यापार केंद्रे व कचेऱ्या Business houses and offices	कारखाने, पं- शाळा व तात्पुरत्या जागा Factories, workshops and work sheds	उपहार गृहे, मिठाईची दुकाने व खानावळी Restaurants, sweetmeat shops and eating places	मनोरंजन व सामूहिक सम्मेलनासाठी जागा असलेली घरे आणि पंचायत घरे Places of entertainment and community gathering (Panchayat- ghar)	प्राथनालये (उदा. मंदिरे, चर्च, मस्जिद, गुरुद्वारा इत्यादी) Places of worship (e.g., temple, church, mosque, gurudwara, etc.)	इतर Others	Total Rural Urban	District		
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)		
1,00,815	39,350	54,125	10,110	2,275	4,090	1,10,415	T	Greater Bombay		
1,00,815	39,350	54,125	10,110	2,275	4,090	1,10,415	R			
20,465	5,115	20,685	2,790	470	3,850	52,000	T	Thane		
4,515	2,115	6,995	850	130	2,690	36,605	R			
15,950	3,000	13,690	1,940	340	1,160	15,395	U			
5,130	2,065	5,055	845	285	5,515	62,875	T	Raigad		
2,720	1,230	3,275	370	180	5,050	58,595	R			
2,410	835	1,780	475	105	465	4,280	U			
7,460	3,515	6,560	1,510	400	9,945	1,45,160	T	Ratnagiri		
5,280	2,545	4,955	1,220	355	9,365	1,40,420	R			
2,180	970	1,605	290	45	580	4,740	U			
13,875	4,465	11,690	1,845	645	6,310	63,420	T	Nashik		
3,740	2,475	4,125	600	350	5,195	51,785	R			
10,135	1,990	7,565	1,245	295	1,115	11,635	U			
8,490	3,035	5,565	1,235	245	2,705	73,930	T	Dhule		
3,405	1,935	3,055	630	130	2,240	67,330	R			
5,085	1,100	2,510	605	115	465	6,600	U			
14,290	4,450	9,075	2,585	335	4,475	91,060	T	Jalgaon		
6,650	2,875	5,560	1,490	185	3,665	80,665	R			
7,640	1,575	3,515	1,095	150	810	10,395	U			
12,015	4,590	12,065	2,410	1,410	9,290	63,445	T	Ahmadnagar		
7,030	3,590	8,505	1,765	1,310	8,610	58,295	R			
4,985	1,000	3,560	6,545	100	680	5,150	U			
25,150	7,880	21,600	3,235	1,720	11,945	87,865	T	Pune		
5,225	2,720	7,585	1,105	1,005	9,635	62,845	R			
19,925	5,160	14,015	2,130	715	2,310	25,020	U			
8,130	3,315	8,745	1,245	770	8,170	69,190	T	Satara		
4,830	2,395	5,990	825	645	7,430	63,830	R			
3,300	920	2,755	420	125	740	5,360	U			
9,190	2,860	11,520	1,700	710	4,845	40,815	T	Sangli		
4,410	1,730	6,935	895	600	4,265	33,945	R			
4,780	1,130	4,585	805	110	580	6,870	U			
16,345	4,255	12,090	2,435	1,460	7,550	44,375	T	Solapur		
6,360	2,335	6,210	1,325	1,180	6,515	36,550	R			
9,985	1,920	5,880	1,110	280	1,035	7,825	U			

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
13	कोल्हापूर	ए आ ना	5,45,605 3,96,595 1,49,010	34,005 24,755 9,250	3,76,515 2,73,415 1,031	4,945 3,510 1,435	15,705 12,820 2,885	310 115 195
14	औरंगाबाद	ए आ ना	5,59,020 4,42,885 1,16,135	47,560 36,300 11,260	4,10,365 3,25,805 84,560	5,190 3,915 1,275	9,445 7,770 1,675	390 250 140
15	परभणी	ए आ ना	4,22,720 3,45,690 77,030	22,105 15,830 6,275	3,17,155 2,60,900 56,255	3,895 3,255 640	6,585 5,530 1,055	390 195 195
16	बीड	ए आ ना	3,69,800 3,20,720 49,080	29,005 24,875 4,130	2,61,005 2,25,070 35,935	2,175 1,800 375	4,740 4,210 530	325 205 120
17	नांदेड	ए आ ना	4,01,085 3,35,440 65,645	19,435 14,955 4,880	2,88,185 2,40,255 47,930	3,565 2,720 845	6,715 5,260 1,455	300 200 130
18	उस्मानाबाद	ए आ ना	4,64,245 3,94,660 69,585	23,845 19,300 4,545	3,55,315 3,04,005 51,310	3,740 3,310 430	7,545 6,680 865	685 525 160
19	बुलढाणा	ए आ ना	3,95,500 3,30,000 65,500	23,450 17,815 5,635	2,67,940 2,21,590 46,350	3,180 2,595 585	7,180 6,155 1,025	265 160 105
20	अकोला	ए आ ना	4,34,935 3,35,395 99,540	23,095 14,320 8,775	3,15,820 3,43,630 72,190	3,900 3,055 845	6,360 4,910 1,450	405 145 260
21	अमरावती	ए आ ना	4,24,045 3,09,035 1,15,010	24,180 16,325 7,845	3,13,020 2,28,575 84,445	4,145 2,755 1,390	6,945 4,705 2,240	425 170 255
22	यवतमाळ	ए आ ना	4,39,080 3,78,655 60,425	16,040 11,605 4,435	3,07,690 2,64,590 43,100	4,165 3,375 790	6,265 5,545 720	440 250 190
23	वर्धा	ए आ ना	2,34,495 1,80,890 53,605	11,460 7,555 3,905	1,64,945 1,25,465 39,480	2,455 1,605 850	5,175 4,340 835	130 65 65
24	नागपूर	ए आ ना	6,01,355 2,85,010 3,16,345	34,980 15,475 19,505	4,31,535 1,97,985 2,33,550	5,825 2,315 3,510	22,770 9,170 13,600	380 130 250
25	भंडारा	ए आ ना	4,43,515 3,87,705 55,810	19,450 14,580 4,870	2,89,560 2,54,795 34,765	5,045 4,210 835	39,340 32,825 6,515	260 195 65
26	चंद्रपूर	ए आ ना	5,36,400 4,77,190 59,210	19,085 15,270 3,815	3,61,255 3,14,975 46,280	3,315 2,940 375	10,555 9,855 700	480 415 65
महाराष्ट्र राज्य			1,49,34,525 97,39,045 51,95,480	10,04,365 6,44,335 3,60,030	1,07,11,065 68,56,375 38,54,690	1,38,415 85,075 53,340	2,90,155 2,05,825 84,330	11,870 5,775 6,095

TABLE No. 4.1—contd.

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(3)	(2)
12,360	5,225	17,775	2,025	1,130	6,040	69,500	T	Kolhapur
5,105	2,735	8,770	1,045	905	5,175	58,245	R	
7,255	2,490	9,005	1,050	225	865	11,255	U	
10,865	3,390	7,580	1,780	850	6,264	55,340	T	Aurangabad
5,500	2,190	4,120	1,005	695	5,290	50,045	R	
5,365	1,200	3,460	775	155	975	5,295	U	
8,355	2,105	5,095	1,055	155	4,240	51,585	T	Parbhani
4,175	1,310	3,030	475	125	3,540	47,325	R	
4,180	795	2,065	580	30	700	4,260	U	
7,480	1,995	5,910	1,290	1,190	4,055	50,630	T	Beed
4,675	1,440	4,645	765	1,105	3,730	48,200	R	
2,805	555	1,265	525	85	325	2,430	U	
9,010	2,220	4,630	1,425	140	3,895	61,535	T	Nanded
5,400	1,465	2,930	870	85	3,450	57,850	R	
3,610	755	1,700	555	55	445	3,685	U	
13,225	2,630	6,735	1,870	1,075	5,115	42,465	T	Osmanabad
8,350	1,895	4,675	1,175	940	4,645	39,160	R	
4,875	735	2,060	695	135	470	3,305	U	
7,045	1,795	5,045	1,095	755	3,555	74,195	T	Buldhana
3,775	1,050	3,175	500	670	2,145	49,360	R	
3,270	735	1,870	595	85	410	4,835	U	
9,030	2,155	5,760	1,330	580	4,185	62,315	T	Akola
3,920	1,130	3,320	555	445	3,490	46,475	R	
5,110	1,025	2,440	775	135	695	3,840	U	
8,870	2,625	5,895	1,115	335	4,555	51,935	T	Amravati
3,335	1,405	2,805	430	220	3,690	44,610	R	
5,535	1,220	3,090	685	115	865	7,325	U	
8,095	2,095	5,165	995	405	4,930	82,795	T	Yavatmal
4,555	1,375	3,515	425	310	4,435	78,605	R	
3,540	720	1,650	500	95	495	4,190	U	
4,175	1,760	3,605	595	185	2,580	37,340	T	Wardha
1,545	1,030	2,305	255	135	2,195	34,395	R	
2,630	730	1,300	340	50	385	3,035	U	
18,590	4,210	11,835	2,105	480	5,715	62,930	T	Nagpur
2,825	1,330	3,215	535	115	3,455	48,460	R	
15,765	2,880	8,880	1,570	365	2,260	14,470	U	
5,925	1,845	5,050	1,110	205	3,685	72,030	T	Bhandara
3,310	1,200	3,470	790	140	3,265	68,925	R	
2,615	645	1,580	320	65	420	3,105	U	
5,965	2,315	6,200	1,330	535	4,420	1,20,895	T	Chandrapur
3,920	1,780	4,795	935	465	3,995	1,17,845	R	
2,045	535	1,405	445	70	425	3,050	U	
3,70,345	1,21,260	2,75,065	51,185	18,745	1,41,925	18,00,130	T	Maharashtra
1,14,555	47,290	1,17,960	20,905	12,425	1,18,160	15,10,365	R	State
2,55,790	73,970	1,57,105	30,280	6,320	23,765	2,89,765	U	

Source.—Census of India, 1981, Series-12, Part VII.

4. गृहनिर्माण/HOUSING

संख्या क्रमांक/TABLE No 4.2

खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबांची संख्या
Households by number of rooms occupied

जनगणना/Population Census, 1981

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	एकूण ग्रामीण नागरी (3)	खोल्यांच्या संख्येनुसार कुटुंबे Households occupying							खोल्यांची संख्या न दर्शविलेले Un- specified No. of rooms (12)	वेधर कुटुंबे House- less house- holds (13)	Total Rural Urban (3)	District (2)		
			एकूण Total (4)	वेगळी खाली नसलेले No. exclusive room (5)	खोली 1 Room (6)	खोल्या 2 Rooms (7)	खोल्या 3 Rooms (8)	खोल्या 4 Rooms (9)	खोल्या 5 Rooms (10)					खोल्या 6 Rooms (11)	
1	बृहन्मुंबई	ए	15,80,095	26,040	10,88,460	2,67,395	98,185	30,710	8,760	8,010	52,535	25,095	T	Greater Bombay	
		ग्र													R
		ना	15,80,095	26,040	10,88,460	2,67,395	98,185	30,710	8,760	8,010	52,535	25,095	U		
2	ठाणे	ए	6,42,015	21,805	3,72,575	1,45,365	32,750	10,890	3,235	3,150	52,245	7,295	T	Thane	
		ग्र	3,41,755	17,100	1,94,505	72,005	14,575	5,540	1,555	1,495	34,980	4,345	R		
		ना	3,00,260	4,705	1,78,070	73,360	18,175	5,350	1,680	1,655	17,265	2,950	U		
3	रायगड	ए	2,81,720	15,530	1,64,635	62,505	14,150	4,435	1,455	1,335	17,675	8,455	T	Raigad	
		ग्र	2,40,835	14,930	1,43,010	50,860	10,830	3,175	970	875	16,515	7,310	R		
		ना	40,885	600	21,625	11,645	3,320	1,260	485	460	1,160	1,145	U		
4	रत्नागिरी	ए	4,23,440	23,860	2,25,390	1,04,925	30,945	14,230	5,060	4,650	14,380	10,560	T	Ratnagiri	
		ग्र	3,90,460	22,845	2,10,895	95,245	27,225	12,510	4,370	3,800	13,570	10,125	R		
		ना	32,980	1,015	14,495	9,680	3,720	1,720	690	850	810	435	U		
5	नाशिक	ए	4,94,925	32,845	2,84,900	96,140	22,450	7,575	2,040	2,085	46,890	7,645	T	Nasik	
		ग्र	3,38,325	29,430	1,93,830	59,395	10,875	3,030	695	690	40,380	6,250	R		
		ना	1,56,600	3,415	91,070	36,745	11,575	4,545	1,345	1,395	6,510	1,395	U		
6	धुळे	ए	3,51,640	20,245	2,23,500	53,745	12,640	4,015	1,110	895	35,490	5,115	T	Dule	
		ग्र	2,85,040	17,225	1,83,465	40,545	9,275	2,480	645	470	30,935	4,640	R		
		ना	66,600	3,020	40,035	13,200	3,365	1,535	465	425	4,555	475	U		
7	जळगांव	ए	4,70,080	27,050	2,94,055	81,105	19,390	6,350	1,680	1,890	38,560	4,760	T	Jalgaon	
		ग्र	3,56,525	24,060	2,26,970	54,400	11,270	3,390	795	825	34,815	4,185	R		
		ना	1,13,555	2,990	67,085	26,705	8,120	2,960	885	1,065	3,745	575	U		

8	अहमदनगर	ए	4,63,215	38,395	2,82,380	60,480	12,705	4,295	1,425	1,275	62,260	10,915	T	Ahamednagar
		ग्रा	4,00,745	36,275	2,40,475	50,000	9,600	2,850	970	770	59,805	10,465	R	
		ना	62,470	2,120	41,905	10,480	3,105	1,445	455	505	2,455	450	U	
9	पुणे	ए	7,58,970	53,285	4,65,015	1,14,870	32,800	12,510	4,210	3,965	72,285	7,360	T	Pune
		ग्रा	3,80,965	35,470	2,35,165	51,650	9,190	2,845	755	715	45,175	4,835	R	
		ना	3,78,005	17,815	2,29,880	63,220	23,610	9,665	3,455	3,250	27,110	2,525	U	
10	सातारा	ए	3,71,820	22,580	2,23,835	68,715	15,665	4,195	1,435	1,155	34,310	6,955	T	Satara
		ग्रा	3,21,645	19,350	1,94,955	58,530	12,365	3,025	890	670	31,860	6,325	R	
		ना	50,245	3,230	28,880	10,185	3,300	1,170	545	485	2,450	630	U	
11	सांगली	ए	3,18,295	20,825	1,94,725	55,290	14,835	5,030	1,900	1,540	24,150	9,220	T	Sangli
		ग्रा	2,47,215	17,115	1,52,380	42,180	10,295	2,965	985	675	20,620	7,995	R	
		ना	71,080	3,710	42,345	13,110	4,540	2,065	915	865	3,530	1,225	U	
12	सोलापूर	ए	4,59,340	15,885	3,15,090	80,315	17,575	6,890	2,250	2,255	19,080	3,005	T	Solapur
		ग्रा	3,24,270	9,615	2,29,805	55,175	10,515	3,670	1,060	870	13,560	1,970	R	
		ना	1,35,070	6,270	85,285	25,140	7,060	3,220	1,190	1,385	5,520	1,035	U	
13	कोल्हापूर	ए	4,41,360	25,975	2,45,630	79,955	26,210	8,700	2,640	2,675	49,575	4,185	T	Kolhapur
		ग्रा	3,26,985	20,945	1,79,580	60,160	18,700	5,235	1,260	930	40,175	3,300	R	
		ना	1,14,375	5,030	66,050	19,795	7,510	3,465	1,380	1,745	9,400	885	U	
14	औरंगाबाद	ए	4,29,770	21,755	2,67,750	61,370	14,525	4,985	1,805	2,230	55,350	4,580	T	Aurangabad
		ग्रा	3,35,735	18,795	2,12,360	41,965	7,335	2,165	625	615	51,926	4,150	R	
		ना	93,985	2,960	55,390	19,405	7,190	2,820	1,180	1,615	3,425	430	U	
15	परभणी	ए	3,31,015	19,700	2,08,825	56,815	12,800	4,115	1,260	1,200	26,300	4,880	T	Parbhani
		ग्रा	2,70,525	18,200	1,69,195	44,945	9,515	2,850	740	590	24,490	4,535	R	
		ना	60,490	1,500	39,630	11,870	3,235	1,265	520	610	1,810	345	U	
16	बीड	ए	2,66,650	6,785	1,69,690	42,565	10,050	3,390	1,270	1,160	31,740	2,835	T	Beed
		ग्रा	2,26,620	6,095	1,45,245	34,275	7,100	2,335	840	735	29,995	2,630	R	
		ना	40,030	690	24,445	8,290	2,950	1,055	430	425	1,745	205	U	
17	नांदेड	ए	3,05,985	12,515	2,03,880	53,315	11,760	4,045	1,395	1,320	17,755	1,975	T	Nanded
		ग्रा	2,50,670	10,430	1,70,275	41,995	8,435	2,725	860	740	15,210	1,550	R	
		ना	55,315	2,085	33,605	11,320	3,325	1,320	535	580	2,545	425	U	
18	उस्मानाबाद	ए	3,82,530	12,985	2,58,315	64,610	13,895	6,000	1,825	1,695	23,205	2,470	T	Osmanabad
		ग्रा	3,23,610	11,615	2,20,790	53,265	10,570	4,365	1,260	1,120	20,625	2,085	R	
		ना	58,920	1,370	37,525	11,345	3,325	1,635	565	575	2,580	385	U	
19	बुलढाणा	ए	2,80,365	6,370	2,15,075	39,545	7,790	2,390	730	750	7,715	2,720	T	Buldana
		ग्रा	2,31,295	6,005	1,82,238	29,185	4,800	1,305	395	310	7,065	2,270	R	
		ना	49,070	365	32,845	10,360	2,990	1,085	335	440	650	450	U	
20	अकोला	ए	3,31,730	25,035	2,11,605	55,335	12,865	4,445	1,440	1,705	19,350	3,180	T	Akola
		ग्रा	2,55,000	23,640	1,64,595	37,575	7,165	2,330	625	595	18,475	2,545	R	
		ना	76,780	1,395	47,010	17,760	5,700	2,115	815	1,110	875	6,335	U	

तुक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.2—चालू

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(3)	(2)
21	अमरावती	ए आ ना	3,41,845 2,47,240 94,605	23,330 19,470 3,860	2,22,160 1,65,310 56,850	61,350 39,020 22,330	12,695 6,905 5,790	4,175 2,005 2,170	1,500 685 815	1,385 515 870	15,250 13,330 1,920	3,590 2,705 885	T R U	Amravati
22	यवतमाळ	ए आ ना	3,23,990 2,76,925 47,065	20,355 18,135 2,220	1,91,215 1,67,410 26,805	52,305 42,020 10,285	12,535 9,010 3,525	3,840 2,575 1,265	1,450 865 585	1,405 760 645	37,885 36,150 1,735	3,960 3,395 565	T R U	Yavatmal
23	वर्धा	ए आ ना	1,78,870 1,36,550 42,320	9,680 8,520 1,160	1,02,450 77,645 24,805	37,020 26,885 10,135	8,205 5,210 2,995	2,305 1,370 935	635 375 260	665 270 395	17,910 16,275 1,635	2,365 2,000 365	T R U	Wardha
24	नागपूर	ए आ ना	4,83,400 2,18,345 2,65,055	22,745 16,915 5,830	2,51,180 1,26,765 1,24,415	1,13,225 43,535 74,690	39,090 9,185 29,905	13,110 1,775 11,335	4,745 420 4,325	4,505 305 4,200	29,800 19,445 10,355	4,765 3,205 1,560	T R U	Nagpur
25	भंडारा	ए आ ना	3,49,695 3,05,130 44,565	18,125 17,110 1,015	1,63,415 1,48,300 15,115	96,760 82,065 14,695	34,985 26,375 8,610	9,220 6,885 2,335	2,735 1,990 745	2,245 1,265 980	22,210 21,140 1,070	2,340 1,925 415	T R U	Bhandara
26	चंद्रपूर	ए आ ना	3,95,265 3,43,235 52,030	16,185 14,915 1,270	2,21,655 1,95,440 26,215	1,00,625 85,230 15,395	24,500 19,175 5,325	6,215 4,800 1,415	1,895 1,315 580	1,875 1,325 550	22,315 21,035 1,280	4,300 3,890 310	T R U	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य			1,14,58,145 73,75,695 40,82,450	5,59,885 4,54,205 1,06,010	70,67,435 45,30,595 25,39,840	21,10,645 12,92,105 8,18,540	5,65,995 2,85,495 2,80,500	1,88,060 88,200 99,860	59,885 25,945 33,940	57,020 21,930 35,090	8,46,220 6,77,550 1,68,670	1,54,425 1,08,630 45,795	T R U	Maharashtra State

आधार.—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, कुटुंबावरील तक्ते भाग आठ [ए व बी (एक)]

Source.—Census of India, 1981, Series 12, Household tables, Part VIII A & B (i)

4. गृहनिर्माण/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.3

वापरातील निवासी घरे व प्रत्येक घरामागे व्यक्तींची संख्या १९८१
Occupied Residential Houses and No. of Persons per House in 1981

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण कुटुंबे Total households	संस्थातील कुटुंबे Institu- tional households	वापरातील निवासी घरे Occupied Residential Houses			वापरातील निवासी घरामागे व्यक्तींची संख्या Persons per occupied Census House			District
				ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	बृहन्मुंबई	16,24,535	12,415	15,90,575	15,90,575	5.18	5.18	Greater Bombay		
2	ठाणे	6,55,516	4,221	3,40,561	2,99,632	6,40,193	5.48	4.96	5.24	Thane
3	रायगड	2,93,146	812	2,32,308	40,279	2,72,587	5.50	6.89	5.45	Raigad
4	रत्नागिरी	4,31,386	764	3,47,225	30,446	3,77,671	5.59	5.61	4.59	Ratnagiri
5	नाशिक	5,09,654	1,060	3,41,226	1,53,077	4,94,303	6.05	6.06	6.05	Nashik
6	धुळे	3,56,833	726	2,83,517	66,043	3,49,560	5.82	6.06	5.87	Dhule
7	जळगाव	4,78,415	785	3,59,238	1,13,151	4,72,389	5.46	5.82	5.54	Jalgaon
8	अहमदनगर	4,77,357	988	4,00,119	62,546	4,62,665	5.89	5.62	5.85	Ahmadnagar
9	पुणे	7,67,495	2,381	3,77,444	3,63,376	7,40,820	5.81	5.42	5.62	Pune
10	सातारा	3,82,516	1,152	3,21,875	49,829	3,71,704	5.51	5.33	5.48	Satara
11	सांगली	3,30,677	890	2,45,460	70,919	3,16,379	5.85	5.56	5.78	Sangli
12	सोलापूर	4,62,910	622	3,22,749	1,33,529	4,56,278	5.71	5.75	5.72	Solapur
13	कोल्हापूर	4,47,786	1,199	3,21,222	1,13,629	4,34,851	5.87	5.47	5.76	Kolhapur
14	औरंगाबाद	4,39,124	843	3,39,629	93,089	4,32,718	5.58	5.77	5.62	Aurangabad
15	परभणी	3,37,854	507	2,71,670	60,397	3,32,067	5.47	5.68	5.51	Parbhani
16	बीड	2,70,999	461	2,27,167	39,235	2,66,402	5.53	5.86	5.58	Beed
17	नांदेड	3,08,296	423	2,50,253	54,957	3,05,210	5.68	5.97	5.73	Nanded
18	उस्मानाबाद	3,85,912	489	3,22,967	59,087	3,82,054	5.84	5.81	5.84	Osmanabad
19	बुलढाणा	2,83,353	277	2,30,523	49,464	2,79,987	5.33	5.64	5.39	Buldhana
20	अकोला	3,37,724	297	2,56,113	76,666	3,32,779	5.36	5.93	5.49	Akola
21	अमरावती	3,50,796	821	2,49,781	94,451	3,44,232	5.27	5.76	5.41	Amravati
22	यवतमाळ	3,30,557	365	2,77,022	46,949	3,23,971	5.33	5.58	5.36	Yavatmal
23	वर्धा	1,82,710	185	1,35,500	42,505	1,78,005	5.13	5.45	5.21	Wardha
24	नागपूर	4,90,793	854	2,14,132	2,57,378	4,71,510	5.23	5.71	5.49	Nagpur
25	भंडारा	3,53,719	211	2,98,090	44,359	3,42,449	5.36	5.43	5.37	Bhandara
26	चंद्रपूर	4,00,892	549	3,31,258	50,789	3,82,047	5.42	5.15	5.38	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		1,16,90,955	34,297	72,97,049	40,56,357	1,13,53,406	5.59	5.42	5.53	Maharashtra State

आधार.—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, भाग दोन (ए).
Source.—Census of India, 1981, Series 12, Part II-(A).

4. गृहनिर्माण/HOUSING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 4.4

रहात्या घराचे छप्पर व भिती यासाठी वापरलेल्या प्रमुख सामानानुसार कुटुंबांचे वर्गीकरण/Distribution of households by predominant material of roof and wall of house occupied by them,

जनगणना/Population Census, 1981

भितीसाठी वापरलेले सामान	ग्रामीण नागरी एकूण	एकूण कुटुंबे	गवड, पाने, बोरु, गवती छप्पर, लाकूड, चिखल, न भाजलेल्या विटा किंवा बांबू	फरशी, पाटी	पन्डूळीदार लोखंड, जस्त किंवा इतर घातूचे पत्रे	छपरासाठी वापरलेले सामान Material of Roof			कांक्रिट आरबीसी/आरसीसी	इतर सर्व प्रकारचे व न उल्लेख केलेले सामान	Rural Urban Total	Material of wall
						अस्बेस्टॉस, सिमेंटचे पत्रे	विटा, दगड आणि चुना	दगड				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)	(1)
एकूण सामान	ग्र	73,75,695	23,89,055	30,38,090	12,72,295	66,555	43,045	11,050	83,130	4,72,475	R	All Materials
	ना	40,82,450	3,73,600	14,09,150	7,58,945	2,49,155	96,900	13,935	9,47,735	2,33,030	U	
	ए	1,14,58,145	27,62,655	44,47,240	20,31,240	3,15,710	1,39,945	24,985	10,30,865	7,05,505	T	
घट, पाने, बोरु किंवा बांबू	ग्र	12,80,310	7,54,840	..	1,23,675	3,835	..	..	..	3,97,960	R	Grass, Leaves, Reeds or Bamboo.
	ना	3,51,965	1,58,375	..	58,985	7,475	..	..	..	1,27,130	U	
	ए	16,32,275	9,13,215	..	1,82,660	11,310	..	..	..	5,25,090	T	
चिखल	ग्र	28,35,415	8,51,510	14,96,845	4,64,335	3,245	..	..	..	19,480	R	Mud
	ना	4,42,790	62,685	2,49,745	1,15,830	4,205	..	..	..	10,325	U	
	ए	32,78,205	9,14,195	17,46,590	5,80,165	7,450	..	..	..	29,805	T	
न भाजलेल्या विटा	ग्र	6,97,190	1,86,350	3,69,240	1,30,570	7,360	2,130	465	1,000	4,075	R	Unburnt Bricks
	ना	3,29,395	29,095	1,50,615	1,20,630	10,700	5,550	715	7,425	4,665	U	
	ए	10,26,585	2,15,445	5,19,855	2,51,200	14,060	7,680	1,180	8,425	8,740	T	
लाकूड	ग्र	33,565	8,050	17,680	5,600	1,080	..	..	..	1,155	R	Wood
	ना	1,90,980	25,595	77,190	61,205	15,955	..	..	..	11,035	U	
	ए	2,24,545	33,645	94,870	66,805	17,035	..	..	..	12,190	T	

A-134-45.

भाजलेल्या विटा	भा	7,62,755	96,880	3,91,020	1,68,380	32,510	27,265	1,380	39,320	6,000	R	Burnt Bricks
	ना	15,48,815	53,395	5,65,070	2,38,820	1,20,665	62,345	5,820	4,77,120	25,580	U	
	ए	23,11,570	1,50,275	9,56,090	4,07,200	1,53,175	89,610	7,200	5,16,440	31,580	T	
जीजाय किंवा इतर घातुचे पत्रे ..	भा	25,425	2,915	3,595	14,135	2,215	360	415	720	1,070	R	GI Sheets or other Metal Sheets.
	ना	3,34,085	15,355	1,68,620	89,435	38,215	6,170	1,625	5,050	9,615	U	
	ए	3,59,510	18,270	1,72,215	1,03,570	40,430	6,530	2,040	5,770	10,685	T	
दगड	भा	16,23,665	4,80,620	7,31,450	3,56,060	12,770	9,285	8,310	10,170	15,000	R	Stone
	ना	2,02,250	14,285	1,02,945	53,610	6,580	3,280	1,945	16,845	2,760	U	
	ए	18,25,915	4,94,905	8,34,395	4,09,670	19,350	12,565	10,255	27,015	17,760	T	
सिमेंट कांक्रीट	भा	70,090	1,995	18,115	6,270	6,895	3,925	315	31,560	1,015	R	Cement Concrete
	ना	6,28,135	12,425	84,435	15,490	42,115	19,135	3,195	4,40,380	10,960	U	
	ए	6,98,225	14,420	1,02,550	21,760	49,010	23,060	3,510	4,71,940	11,975	T	
इतर सर्व व न उल्लेखिलेले सामान	भा	47,280	5,895	10,145	3,270	645	80	165	360	26,720	R	All other Materials and Materials not stated.
	ना	54,035	2,390	10,530	4,940	3,245	420	635	915	30,960	U	
	ए	1,01,315	8,285	20,675	8,210	3,890	500	800	1,275	57,680	T	

आधार.— भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, कुटुंबावरील तक्ते भाग आठ (ए व बी) (एक) / Source.— Census of India, 1981, Series 12, Household Tables Part VIII (A & B) (I).

4. गृहनिर्माण/ HOUSING

तबता क्रमांक/ TABLE No. 4.5

बेघर व संस्थात राहणारी लोकसंख्या
Houseless and Institutional Populationजनगणना
Population Census, 1981

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	व्यक्तींची संख्या Number of persons			एकूण लोकसंख्येची दक्केवारी Percentage to total population	District
		बेघर Houseless	संस्थातील Institutional	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	44,289	1,58,312	2,02,601	2.46	Greater Bombay
2	ठाणे	25,149	46,490	71,639	2.14	Thane
3	रायगड	30,147	7,488	37,635	2.53	Raigad
4	रत्नागिरी	41,792	8,744	50,536	2.39	Ratnagiri
5	नाशिक	29,634	34,477	64,161	2.14	Nashik
6	धुळे	25,544	23,456	49,000	2.39	Dhule
7	जळगाव	19,152	9,079	28,231	1.08	Jalgaon
8	अहमदनगर	47,524	26,718	74,242	2.74	Ahmadnagar
9	पुणे	25,963	64,755	90,718	2.18	Pune
10	सातारा	29,368	13,024	42,392	2.08	Satara
11	सांगली	34,097	8,666	42,763	2.34	Sangli
12	सोलापूर	10,930	13,198	24,128	0.92	Solapur
13	कोल्हापूर	17,888	14,070	31,958	1.28	Kolhapur
14	औरंगाबाद	17,693	13,729	31,422	1.29	Aurangabad
15	परभणी	20,786	6,447	27,233	1.49	Parbhani
16	बीड	10,244	6,318	16,562	1.11	Beed
17	नांदेड	7,853	10,405	18,258	1.04	Nanded
18	उस्मानाबाद	10,553	7,202	17,755	0.80	Osmanabad
19	बुलढाणा	11,114	4,097	15,211	1.01	Buldhana
20	अकोला	12,020	7,033	19,053	1.04	Akola
21	अमरावती	12,080	13,763	25,843	1.39	Amravati
22	यवतमाळ	13,906	12,730	26,636	1.53	Yavatmal
23	वर्धा	8,867	5,436	14,303	1.54	Wardha
24	नागपूर	14,144	21,509	35,653	1.38	Nagpur
25	भंडारा	6,810	4,713	11,523	0.63	Bhandara
26	चंद्रपूर	14,860	12,030	26,890	1.31	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		5,42,457	5,53,889	10,96,346	1.75	Maharashtra State

आधार:—भारताची जनगणना, १९८१, मालिका १२, भाग २-अ
Source.—Census of India, 1981, Series 12, Part II-A

5. शिक्षण

५.१. शिक्षणाच्या प्रकारानुसार संस्था यांतील विद्यार्थी, शिक्षक आणि प्रमुख परिक्षांचे निकाल इत्यादी बाबींची माहिती पुढील तक्त्यात दिली आहे.

५.२. • शैक्षणिक संस्थांचे शिक्षणाच्या प्रकारानुसार केलेले वर्गीकरण हे शिक्षणाच्या टप्प्यानुसार केलेल्या वर्गीकरणपेक्षा थोडे वेगळे आहे. बऱ्याचशा माध्यमिक शिक्षण संस्था प्राथमिक स्तरावरील शिक्षणही देतात. तरीही सर्व विद्यार्थ्यांची संख्या माध्यमिक शिक्षण संस्थांतच दर्शविण्यात येते. पूर्वप्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक शाळांतील विद्यार्थ्यांची इयत्तानुसार केलेली वर्गवारी गदाचित खरे चित्र उभे करू शकेल. तीन ते पाच ह्या वयोगटातील मुले पूर्वप्राथमिक संस्थात शिकतात. ह्या संस्था किंडरगार्टन किंवा मॉटेसरी म्हणून ओळखल्या जातात. प्राथमिक संस्थात पूर्वप्राथमिक व इयत्ता पहिली ते चौथी किंवा इयत्ता पहिली ते सातवी किंवा आठवी किंवा त्याहून कमी इयत्तांचा अभ्यासक्रम व शिक्षण विभागाने मंजूर केलेला अभ्यासक्रम शिकविला जातो. माध्यमिक संस्थेत इयत्ता आठवी ते दहावी किंवा अकरावी/बारावी फक्त किंवा खालच्या इयत्तांतील विद्यार्थ्यांसह विद्यार्थी शिक्षण घेतात. उच्च शिक्षण म्हणजे माध्यमिक शालान्त प्रमाणपत्र परीक्षा पास झाल्यानंतरचा पदवी किंवा पदविका अभ्यासक्रम होय. ह्या विभागात परिक्षांच्या निकालाविषयी आकडेवारीही देण्यात येते.

EDUCATION

5.1 Data on institutions according to type of education, students, teachers, and results of major examinations are presented in the following tables.

5.2 The classification of institutions according to type is slightly different from stages of education. There are many secondary schools which also impart education in 'primary' courses. Nevertheless, the entire enrolment of students is included under secondary education. The break up of the total enrolment of students in pre-primary, primary and secondary schools according to standards may perhaps give the realistic picture. Children between ages three and five attend pre-primary institutions. These are generally known as kindergarten, montessory etc. Primary institutions provide education for pre-primary and standards I—IV or standards I—VII/VIII or less and teaches the curriculum approved by the Education Department; whereas secondary institutions coach students for standard VIII to X or XI/XII with or without lower standard. Higher education is education after passing secondary school certificate examination which leads to a degree/diploma examination. The statistic about examination results is also presented.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.1

शिक्षणाच्या प्रकारानुसार मान्यताप्राप्त संस्था

Number of Recognised Institutions by Type of education (1988-89)

अनु. क्र. Serial No.	संस्थांचे प्रकार	संस्थांची संख्या Number of Institutions	Type of Institutions
(1)	(2)	(3)	(2)
1	विद्यापीठे	•11	Universities
2	दर दहा लाख लोकसंख्येमागे कला आणि विज्ञान महाविद्यालये	7	Arts and Science Colleges per 10,00,000 population
3	वाणिज्य महाविद्यालये	63	Colleges for Commerce
4	शारिरीक शिक्षणाची महाविद्यालये	17	Colleges for Physical Education
5	शिक्षकांची प्रशिक्षण महाविद्यालये (बी. एड.)	70	Teachers Training Colleges (B. Ed.)
6	दर एक लाख लोकसंख्येमागे उच्चतर माध्यमिक शाळा	2	Higher Secondary Schools "per 1,00,000 population"
7	दर एक लाख लोकसंख्येमागे उच्च / मुलौद्योग शाळा.	11	High/post-Basic Schools "per 1,00,000 population"
8	दर हजार लोकसंख्येमागे प्राथमिक / पूर्व-प्राथमिक/मुलौद्योग-शाळा.	1	Primary/Pre-primary/Junior Basic Schools "per 1,000 population."
9	शिक्षकांच्या प्रशिक्षण शाळा (जे. बी. टी.)	6	Teacher Training Schools (J. B. T.)
10	अपंगांकरिता शाळा	28	Schools for Handicapped
11	दर एक लाख लोकसंख्येमागे माध्यमिक शाळा/वरिष्ठ प्राथमिक शाळा	24	Middle Schools/Senior Basic Schools "per 1,00,000 population."

*टिपणी—यात चार कृषिविद्यापीठे समाविष्ट आहेत.

*Note—This Includes four Agricultural universities.

आधार :- शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक) TABLE No 5-2

फक्त मुलींसाठी असलेल्या शैक्षणिक संस्थांची प्रकारानुसार संख्या

Number of Educational Institutions exclusively for girls by type of education
1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	कला/विज्ञान महाविद्यालये Arts/Science Colleges	शिक्षक प्रशिक्षण महाविद्यालये Teacher Train- ing College		उच्च माध्यमिक शाळा Higher Secondary Schools	माध्यमिक शाळा/ मुल्लेखीय शाळा High School/ Basic School	पूर्व माध्यमिक शाळा/ वरिष्ठ मुल्लेखीय शाळा Middle Schools/ Senior Basic Schools	प्राथमिक/ पूर्व प्राथमिक/ वरिष्ठ मुल्लेखीय शाळा Primary Schools/ Pre-Primary/ Senior Basic Schools		District
			बी.एड. B. Ed.	डी.एड. D. Ed.						
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)	
1	बृहन्महर्षी	 4	2	8	6	94	..	79	Greater Bombay	
2	ठाणे	.. .. ..	..	..	4	10	20	11	Thane	
3	रायगड	.. .. ..	..	1	1	3	15	13	Raigad	
4	रत्नागिरी	.. .. ..	..	..	..	4	14	14	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	.. .. ..	..	..	..	3	7	2	Sindhudurg	
6	नाशिक	 1	..	2	4	17	95	54	Nashik	
7	धुळे	.. .. ..	..	..	4	21	28	70	Dhule	
8	जळगाव	.. .. ..	..	..	4	14	102	83	Jalgaon	
9	अहमदनगर	 1	..	1	2	12	12	25	Ahmednagar	
10	पुणे	 3	1	5	9	31	129	66	Pune	
11	सातारा	.. .. ..	..	4	3	18	16	28	Satara	
12	सांगली	 1	1	1	2	26	87	85	Sangli	
13	सोलापूर	 3	..	2	1	15	55	47	Solapur	
14	कोल्हापूर	.. .. ..	..	2	4	21	85	81	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	 1	..	1	1	15	12	30	Aurangabad	
16	जालना	.. .. ..	..	..	1	3	5	12	Jalna	
17	परभणी	.. .. ..	..	..	2	8	13	26	Parbhani	
18	बीड	.. .. ..	..	1	1	16	15	26	Beed	
19	नांदेड	.. .. ..	..	..	..	22	25	17	Nanded	
20	उस्मानाबाद	.. .. ..	..	..	1	12	18	7	Osmanabad	
21	लातूर	.. .. ..	..	..	1	20	20	6	Latur	
22	बुलडाणा	.. .. ..	..	..	1	14	6	51	Buldana	
23	अकोला	 1	..	1	4	23	10	62	Akola	
24	अमरावती	.. .. ..	..	1	4	38	9	86	Amravati	
25	यवतमाळ	.. .. ..	..	..	3	19	13	37	Yavatmal	
26	वर्धा	 1	..	1	4	15	1	65	Wardha	
27	नागपूर	 1	..	5	12	51	16	122	Nagpur	
28	भंडारा	 1	..	..	3	23	12	47	Bhandara	
29	चंद्रपूर	.. .. ..	..	..	3	10	..	46	Chandrapur	
30	गडचिरोली	.. .. ..	..	..	..	7	4	14	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		18	4	37	85	585	849	1,302	Maharashtra State	

आधार.—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5-3

वर्गीकरणानुसार शाळांची संख्या

Number of Schools according to classification (1988-89)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	उच्च माध्यमिक शाळा Higher Secondary Schools				पूर्व माध्यमिक/वरिष्ठ मुलुखीय शाळा Middle/Senior Basic Schools				पूर्व-प्राथमिक/प्राथमिक/कनिष्ठ प्राथमिक शाळा Pre-primary/Primary/Junior Basic Schools				District (2)		
		शासकीय Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	अनुदानित/ विना अनुदानित Aided/ Unaided	एकूण Total	शासकीय Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	अनुदानित/ विना अनुदानित Aided/ Unaided	एकूण Total	शासकीय Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	अनुदानित/ विना अनुदानित Aided/ Unaided	एकूण Total			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)		
1	दुहमबुई	..	..	11	51	900	962	..	819	..	819	2	503	924	1,429	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	18	7	385	410	49	723	198	970	13	1,899	278	2,190	Thane
3	रायगड	..	..	3	1	201	205	11	807	9	827	2	1,527	35	1,564	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	1	215	216	4	1,060	7	1,071	..	1,438	24	1,462	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	155	155	2	617	5	624	1	831	25	857	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	23	6	355	384	41	687	48	776	16	2,068	79	2,163	Nashik
7	धुळे	..	..	15	4	275	294	48	258	30	336	17	1,584	119	1,720	Dhule
8	जळगाव	..	..	6	9	303	318	8	622	28	658	7	1,156	103	1,266	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	8	1	365	374	8	580	27	615	..	1,927	58	1,985	Ahmednagar
10	पुणे	..	..	13	31	478	522	10	1,177	74	1,261	6	2,123	198	2,327	Pune
11	सातारा	..	..	2	2	345	349	2	788	25	815	1	1,489	57	1,547	Satara
12	सांगली	..	..	..	1	312	313	2	571	22	595	2	866	66	934	Sangli
13	सोलापूर	..	..	2	6	340	348	..	758	70	828	2	1,339	153	1,494	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	1	8	370	379	3	846	45	894	..	1,020	168	1,188	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	3	55	159	217	5	417	46	468	4	961	117	1,082	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	33	75	108	1	267	11	279	1	780	26	807	Jalna
17	परभणी	..	..	4	78	94	176	1	381	43	425	1	1,137	37	1,175	Parbhani
18	बीड	..	..	..	60	178	238	2	403	32	437	3	1,176	34	1,213	Beed
19	नांदेड	..	..	4	71	183	258	11	475	73	559	2	1,181	148	1,331	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	1	51	119	171	..	355	9	364	..	452	19	471	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	50	208	258	..	441	19	460	..	600	70	670	Latur
22	बुलढाणा	..	..	..	38	165	203	..	387	16	403	5	986	27	1,018	Buldhana
23	अकोला	..	..	2	21	309	332	1	500	25	526	2	1,190	46	1,238	Akola
24	अमरावती	..	..	7	33	333	373	16	417	20	453	8	1,193	113	1,314	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	13	39	206	258	10	604	34	648	10	1,232	46	1,288	Yavatmal

26	वर्धा	..	..	4	9	166	179	4	194	17	215	2	744	36	782	Wardha
27	नागपूर	..	..	8	33	480	521	3	439	84	526	6	1,294	313	1,613	Nagpur
28	भंडारा	..	..	5	66	275	346	6	454	35	495	5	1,105	157	1,267	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	4	17	173	194	6	323	17	346	3	1,112	53	1,168	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	10	8	65	83	25	138	8	171	..	759	17	776	Gadchiroli
<hr/>																
	महाराष्ट्र राज्य	...	...	167	790	8,187	9,144	279	16,508	1,077	17,864	121	35,672	3,546	39,339	Maharashtra State

आधार.—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Govt. of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक / TABLE No 5-4

विभागवार शिक्षकांची संख्या

Number of School Teachers classified by Categories

(1988-89)

अ.क्र.सं. Serial No.	जिल्हे	माध्यमिक/उच्च माध्यमिक/बहु उद्देशीय वरिष्ठ मुल्योग प्राथमिक विभाग High/Higher Secondary Multipurpose/Basic Deptt.			माध्यमिक/वरिष्ठ मुल्योग विभाग Middle/Senior Basic Deptt.			प्राथमिक/पूर्व-प्राथमिक कनिष्ठ मुल्योग विभाग Primary/Pre-Primary Junior Basic Deptt.			अध्यापक महाविद्यालये Teachers Training Colleges (B. Ed.)			Districts
		पुरुष Men	स्त्री Women	एकूण Total	पुरुष Men	स्त्री Women	एकूण Total	पुरुष Men	स्त्री Women	एकूण Total	पुरुष Men	स्त्री Women	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	बृहन्मुंबई	8,686	15,822	24,508	4,380	7,582	12,962	4,991	12,322	17,313	28	83	111	Greater Bombay
2	ठाणे	4,482	4,725	9,207	3,376	5,359	8,735	2,872	3,760	6,632	21	3	24	Thane
3	रायगड	2,722	1,150	3,872	2,725	1,857	4,582	2,037	1,236	3,273	3	..	5	Raigad
4	रत्नागिरी	2,401	638	3,039	3,322	2,608	5,930	1,703	768	2,471	16	1	17	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1,847	540	2,387	2,003	1,393	3,396	853	443	1,296	8	2	10	Sindhudurg
6	नाशिक	5,990	2,119	8,109	3,835	2,188	6,023	3,981	2,293	6,274	17	12	29	Nashik
7	धुळे	4,842	880	5,722	1,897	667	2,564	3,620	1,418	5,038	20	7	27	Dhule
8	जळगाव	5,637	1,023	6,660	4,220	1,967	6,187	3,567	1,361	4,928	18	5	23	Jalgaon
9	अहमदनगर	5,887	1,412	7,299	3,615	1,520	5,135	4,121	1,898	6,019	28	4	32	Ahmednagar
10	पुणे	7,107	5,156	12,263	5,410	5,493	10,903	3,230	3,450	6,680	27	36	63	Pune
11	सातारा	6,088	1,317	7,405	4,437	2,284	6,721	2,345	1,261	3,606	25	2	27	Satara
12	सांगली	4,055	923	4,978	3,673	2,018	5,691	1,832	1,072	2,904	18	8	26	Sangli
13	सोलापूर	4,715	1,101	5,816	4,642	2,013	6,655	2,779	1,455	4,234	30	9	39	Solapur
14	कोल्हापूर	4,998	1,163	6,161	5,521	2,055	7,576	2,079	1,251	3,330	33	10	43	Kolhapur
15	औरंगाबाद	2,363	953	3,321	2,314	1,201	3,515	1,829	1,047	2,876	21	3	24	Aurangabad
16	जालना	1,274	246	1,520	1,395	345	1,740	1,270	313	1,583	..	..	..	Jalna
17	परभणी	2,629	501	3,130	2,506	597	3,103	1,963	412	2,375	10	1	11	Parbhani
18	बीड	2,779	457	3,236	2,424	691	3,115	2,217	384	2,601	11	4	15	Beed
19	नांदेड	3,128	512	3,640	2,935	877	3,812	2,527	553	3,080	9	..	9	Nanded
20	उस्मानाबाद	2,417	384	2,801	2,336	350	2,686	1,067	208	1,275	7	2	9	Osmanabad
21	लातूर	3,429	562	3,991	3,060	518	3,578	1,579	438	2,017	..	..	..	Latur
22	बुलढाना	2,959	381	3,340	2,805	368	3,173	2,354	575	2,929	19	1	20	Buldhana
23	अकोला	3,896	894	4,790	2,784	908	3,692	2,425	1,062	3,487	6	3	9	Akola
24	अमरावती	4,102	1,318	5,420	2,672	940	3,612	2,476	1,419	3,895	11	..	11	Amravati
25	यवतमाळ	3,085	676	3,761	3,249	1,223	4,472	2,183	588	2,771	6	1	7	Yavatmal

26	वर्धा	..	..	2,400	694	3,094	1,139	445	1,584	1,452	783	2,235	2	2	4	Wardha
27	नागपूर	..	..	6,328	3,906	10,234	2,029	2,175	4,204	2,482	3,565	6,047	18	10	28	Nagpur
28	भंडारा	..	..	4,345	874	5,219	3,133	799	3,932	2,917	990	3,907	13	4	17	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	2,888	804	3,692	1,958	421	2,379	2,375	1,010	3,385	13	3	16	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	938	168	1,106	1,002	149	1,151	1,089	189	1,278	3	2	5	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य				1,13,422	51,299	1,69,721	90,797	52,011	1,42,808	72,215	47,524	1,19,739	443	218	661	Maharashtra State

आधार :- शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source - Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

क्रमांक Sr. No.	जिल्हा	प्राथमिक/पूर्व-प्राथमिक/मुल्लेखीय विभाग Primary/Pre-Primary/Basic Deptt.			पूर्व-माध्यमिक/वरिष्ठ मुल्लेखीय विभाग Middle/Senior Basic D. partment		
		मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मंबई	2,89,706	2,60,937	5,50,643	2,94,053	2,66,166	5,60,219
2	ठाणे	1,47,130	1,24,183	2,71,313	2,09,747	1,70,786	3,80,533
3	रायगड	54,584	51,341	1,05,925	98,421	88,253	1,86,674
4	रत्नागिरी	34,509	32,559	67,068	83,616	74,110	1,57,726
5	सिंधुदुर्ग	16,325	16,202	32,527	48,882	43,039	87,921
6	नाशिक	1,41,931	1,21,049	2,62,980	1,27,506	1,08,873	2,36,379
7	धुळे	1,08,790	89,486	1,98,276	49,466	40,635	90,101
8	जळगांव	1,07,912	88,507	1,96,419	1,21,298	98,733	2,20,031
9	अहमदनगर	1,26,508	1,07,761	2,34,269	1,04,434	81,359	1,85,793
10	पुणे	1,41,631	1,30,383	2,72,014	2,21,310	1,93,373	4,14,683
11	सातारा	68,410	62,373	1,30,783	1,05,044	92,693	1,97,737
12	सांगली	56,917	53,902	1,10,819	1,04,056	84,880	1,88,936
13	सोलापूर	96,116	78,510	1,74,626	1,41,976	1,06,752	2,48,728
14	कोल्हापूर	65,356	60,467	1,25,823	1,47,032	1,26,812	2,73,844
15	औरंगाबाद	77,761	57,013	1,34,774	87,590	62,687	1,50,277
16	जालना	53,514	35,434	88,948	48,341	28,323	76,664
17	परभणी	62,883	46,820	1,09,703	77,992	52,673	1,30,665
18	बीड	62,763	47,199	1,09,962	77,079	53,740	1,30,819
19	नांदेड	77,013	58,628	1,35,641	99,281	71,278	1,70,559
20	उस्मानाबाद	30,110	23,838	53,948	53,837	45,917	99,754
21	लातूर	47,485	40,104	87,589	70,324	65,030	1,35,354
22	बुलढाणा	72,097	59,868	1,31,965	66,405	46,917	1,13,322
23	अकोला	88,376	68,925	1,52,301	76,411	61,589	1,38,000
24	अमरावती	91,622	79,672	1,71,294	68,212	58,912	1,27,124
25	यवतमाळ	64,546	53,981	1,18,527	91,058	70,305	1,61,363
26	बार्शी	46,611	44,596	91,207	30,679	26,260	56,939
27	नागपूर	1,29,034	1,20,429	2,49,463	92,474	81,108	1,73,582
28	भंडारा	74,809	70,073	1,44,882	82,059	71,814	1,53,873
29	चंद्रपूर	73,142	64,778	1,37,920	52,659	43,443	96,102
30	गडचिरोली	27,270	23,172	50,442	26,956	16,843	43,839
	महाराष्ट्र राज्य	25,29,861	21,72,190	47,02,051	29,54,238	24,33,303	53,87,541

टिप—स्तंभ १२, १३ आणि १४ मधील माहिती अस्थायी आहे.

आधार—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन पुणे

EDUCATION

TABLE No. 5.5

Number of Students by Department

1988-89

माध्यमिक/उच्च माध्यमिक/ बहुउद्देशीय/वरिष्ठ मुल्योद्योग विभाग High/Higher Secondary/Multipurpose/ Post Basic Deptt.			पदवी Graduation			पदव्युत्तर Post-Graduation			Districts
मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
4,44,970	3,30,645	7,75,615	32,983	33,411	66,394	1,229	1,551	2,780	Gr. Bombay
1,76,767	1,29,863	3,06,630	8,114	7,702	15,816	426	321	747	Thane
71,028	43,291	1,14,319	2,454	1,268	3,722	95	28	123	Raigad
54,719	28,818	85,537	1,002	761	1,763	83	81	164	Ratnagiri
39,353	25,521	64,874	1,490	926	2,416	..	..	..	Sindhudurg
1,60,642	97,595	2,58,237	7,967	3,446	11,413	2,765	895	3,660	Nasik
1,11,795	64,806	1,76,601	6,728	1,823	8,551	1,988	355	2,443	Dhule
1,42,707	76,900	2,19,607	8,876	3,383	12,259	3,370	701	4,071	Jalgaon
1,60,788	79,958	2,40,746	9,255	2,483	11,738	2,697	610	3,307	Ahmednagar
2,49,204	1,58,338	4,07,542	16,792	9,432	26,224	2,747	1,155	3,902	Pune
1,25,611	72,504	1,98,115	6,534	2,475	9,009	1,087	410	1,497	Satara
92,997	54,231	1,47,228	5,348	2,404	7,752	931	435	1,366	Sangli
1,23,012	56,322	1,79,334	5,888	2,040	7,928	1,051	285	1,336	Solapur
1,20,910	63,240	1,84,150	7,396	2,762	10,158	850	137	987	Kolhapur
76,563	34,203	1,10,766	4,824	1,303	6,127	1,223	176	1,399	Aurangabad
36,019	11,749	47,768	755	257	1,012	207	35	242	Jalna
76,072	27,063	1,03,135	1,761	517	2,278	163	25	188	Parbhani
68,990	29,486	98,476	2,669	559	3,228	960	129	1,089	Beed
87,148	34,239	1,21,387	3,395	718	4,113	1,097	186	1,283	Nanded
55,599	29,438	85,037	1,820	410	2,230	214	26	240	Osmanabad
83,165	42,073	1,25,238	2,796	600	3,396	1,266	190	1,456	Latur
73,826	34,609	1,08,435	2,630	733	3,363	162	33	195	Buldhana
95,802	57,846	1,53,648	3,648	1,641	5,289	1,360	330	1,690	Akola
97,839	79,173	1,77,012	5,117	2,895	8,012	1,470	598	2,068	Amravati
76,698	43,925	1,20,623	2,934	1,230	4,164	226	58	284	Yavatmal
56,222	47,674	1,03,896	1,899	1,111	3,010	615	223	838	Wardha
1,76,861	1,45,895	3,22,756	8,111	6,302	14,413	2,470	1,510	3,980	Nagpur
97,114	68,956	1,66,070	2,743	1,249	3,992	456	135	591	Bhandara
73,857	52,576	1,26,433	3,224	1,158	4,382	611	174	785	Chandrapur
22,170	11,489	33,659	412	65	477	30	6	36	Gadchiroli
33,28,448	20,32,426	53,60,874	1,69,565	95,064	2,64,629	31,849	10,798	42,647	Maharashtra State

Note—Information in Col. Nos. 12, 13 and 14 is provisional.

Source.—Directorate of Education, Govt. of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/

तपता क्रमांक/

अनुसूचित जातीच्या व नवबोध विद्यार्थ्यांची विभागवार संख्या/

( )

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	प्राथमिक/पूर्व-प्राथमिक/मूलोद्योग विभाग Primary/Pre-primary Basic Deptt.			माध्यमिक/वरिष्ठ मूलोद्योग विभाग Middle/Senior Basic Department		
		मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मुंबई	14,797	10,602	25,399	70,845	62,481	1,33,326
2	ठाणे	11,281	9,482	20,763	22,428	18,105	40,533
3	रायगड	4,760	4,209	8,969	8,405	7,080	15,485
4	रत्नागिरी	3,217	2,720	5,937	8,382	7,681	16,063
5	सिंधुदुर्ग	1,056	1,031	2,087	3,595	3,563	7,158
6	नाशिक	13,474	11,625	25,099	13,127	10,352	23,489
7	धुळे	5,865	4,639	10,504	3,991	3,056	7,047
8	जळगाव	11,338	7,543	18,881	13,623	10,230	23,853
9	अहमदनगर	15,248	12,322	27,570	15,526	10,046	25,572
10	पुणे	19,594	16,242	35,836	36,781	30,938	67,719
11	सातारा	7,247	6,138	13,385	12,967	10,765	23,732
12	सांगली	8,068	7,851	15,919	16,112	11,250	27,362
13	सोलापूर	18,772	12,912	31,684	22,309	14,063	36,372
14	कोल्हापूर	7,958	6,692	14,650	17,919	15,551	35,270
15	औरंगाबाद	11,646	8,835	20,481	14,795	10,184	24,979
16	जालना	8,693	5,524	14,217	7,932	4,210	12,142
17	परभणी	11,167	8,189	19,356	13,837	8,944	22,781
18	बीड	7,688	5,085	12,773	12,506	8,333	20,839
19	नांदेड	15,427	11,535	26,962	21,225	14,695	35,920
20	उस्मानाबाद	4,536	3,540	8,076	9,972	7,580	17,552
21	लातूर	9,250	7,342	16,592	14,950	12,678	27,628
22	बुलडाणा	14,860	10,832	25,692	15,030	9,746	24,776
23	अकोला	18,232	14,735	32,967	18,182	13,959	32,141
24	अमरावती	16,601	15,508	32,109	15,436	13,305	28,791
25	यवतमाळ	9,566	7,975	17,541	11,166	9,382	20,548
26	वर्धा	8,776	8,619	17,395	5,599	5,048	10,647
27	नागपूर	23,960	25,584	54,544	21,677	17,848	39,525
28	भंडारा	12,912	12,749	25,661	12,508	11,974	24,482
29	चंद्रपूर	14,491	13,064	27,555	8,971	7,945	16,916
30	गडचिरोली	4,405	3,538	8,093	3,506	2,778	6,284
महाराष्ट्र राज्य		3,39,335	2,76,312	6,16,697	4,75,152	3,73,780	8,48,932

आत्रर :- शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

EDUCATION.

TABLE No. 5.6

Number of Scheduled Castes Students and Nav Buddhist by Department

1988-89.

माध्यमिक/उच्च माध्यमिक/ बहु उद्देशीय उच्च मुल्योद्योग विभाग High/Higher Secondary/Multi- Purpose Post Basic Department			पदवी Graduation			षट्कव्युत्तर Post Graduation			Districts
मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	(2)
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
25,522	34,072	59,594	3,049	1,587	4,636	98	83	138	Greater Bombay
11,575	6,685	18,260	717	376	1,093	31	10	41	Thane
4,827	2,765	7,592	158	58	216	2	..	2	Raigad
5,334	2,542	7,876	86	44	130	..	..	..	Ratnagiri
2,420	1,248	3,668	82	28	110	..	..	..	Sindhudurg
15,099	8,043	23,142	1,113	422	1,535	264	83	347	Nashik
8,571	3,769	12,340	878	223	1,101	185	32	217	Dhule
13,366	4,706	18,072	1,137	231	1,368	263	50	313	Jalgaon
18,437	7,690	26,127	1,221	265	1,486	237	56	293	Ahmednagar
27,333	15,184	42,517	2,524	1,015	3,539	275	90	365	Pune
13,997	7,375	21,372	1,031	254	1,285	161	35	196	Satara
11,653	5,304	16,957	890	245	1,135	129	48	177	Sangli
18,400	5,968	24,368	1,296	201	1,497	169	22	191	Solapur
13,653	5,544	19,197	1,156	278	1,434	100	10	110	Kolhapur
11,139	4,241	15,380	2,478	309	2,787	427	39	466	Aurangabad
5,075	1,173	6,248	134	16	150	18	..	18	Jalna
13,237	4,053	17,290	515	52	567	12	..	12	Parbhani
10,158	3,324	13,482	692	105	797	135	12	147	Beed
18,638	6,169	24,807	1,266	146	1,412	296	28	324	Nanded
8,847	3,814	12,661	495	67	562	26	..	26	Osmanabad
14,893	5,605	20,498	1,017	97	1,114	301	10	311	Latur
13,708	4,940	18,648	616	81	697	40	4	44	Buldhana
20,185	9,515	29,700	1,095	274	1,369	263	34	297	Akola
18,964	13,037	32,001	1,539	499	2,038	285	58	343	Amravati
12,312	6,818	19,130	928	264	1,192	58	9	67	Yavatmal
11,658	9,547	21,205	765	422	1,187	160	43	203	Wardha
41,085	32,998	74,083	3,933	2,238	6,171	823	449	1,272	Nagpur
21,735	16,705	38,440	1,451	519	1,970	134	41	175	Bhandara
16,724	11,885	28,609	1,981	595	2,576	166	49	215	Chandrapur
3,817	2,287	6,104	190	26	216	1	..	1	Gadchiroli
4,32,362	2,47,005	6,79,353	34,433	10,937	45,370	5,059	1,252	6,311	Maharashtra State

Source. — Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/

तक्ता क्र.मां३/

विभागवार अनुसूचित जमातीतील विद्यार्थ्यांची संख्या

अनु. क्र.मांक Serial No.	जिल्हा	पूर्व-प्राथमिक/प्राथमिक/मुल्लोद्योग विभाग Pre-Primary/Primary/Basic Deptt.			पूर्व-माध्यमिक/बरिष्ठ मुल्लोद्योग विभाग Middle/Senior Basic Department		
		मुल्ले Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुल्ले Boys	मुली Girls	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बुल्लुम्बई	2,125	6,414	8,539	7,826	2,040	9,866
2	ठाणे	34,791	23,353	58,154	29,508	15,848	45,356
3	रायगड	4,610	3,792	8,402	6,979	4,629	11,608
4	रत्नागिरी	149	143	292	572	296	868
5	सिधुदुर्ग	59	59	118	124	49	173
6	नाशिक	35,377	26,866	62,243	25,281	15,272	40,553
7	धुळे	37,644	28,207	65,851	20,057	11,640	31,697
8	जळगांव	11,921	6,778	18,699	10,110	5,589	15,699
9	अहमदनगर	9,253	6,110	15,353	6,862	3,392	10,254
10	पुणे	6,838	5,673	12,561	9,775	7,167	16,942
11	सातारा	331	300	631	449	288	737
12	सांगली	654	568	1,222	723	644	1,367
13	सोलापूर	2,567	1,633	4,200	2,649	1,438	4,087
14	कोल्हापूर	563	503	1,066	1,055	649	1,704
15	औरंगाबाद	3,171	1,813	4,984	3,616	1,728	5,344
16	जालना	2,060	1,120	3,180	1,059	466	1,525
17	परभणी	4,144	2,553	6,697	3,798	1,654	5,452
18	बीड	1,110	688	1,798	1,169	666	1,835
19	नांदेड	9,941	6,962	16,903	11,395	6,745	18,140
20	उस्मानाबाद	2,467	1,576	4,043	1,546	745	2,291
21	लातूर	2,102	1,511	3,613	1,554	887	2,441
22	बुल्लडाणा	3,422	2,192	5,614	3,159	1,672	4,831
23	अकोला	5,844	4,353	10,197	4,813	3,140	7,953
24	अमरावती	13,537	10,549	24,086	12,918	8,555	21,473
25	यवतमाळ	15,269	11,613	26,882	18,267	13,502	31,769
26	वर्धा	7,751	7,525	15,276	5,503	4,630	10,183
27	नागपूर	22,206	19,941	42,147	14,585	11,865	26,450
28	भंडारा	13,579	12,403	25,982	13,467	10,907	24,374
29	चंद्रपूर	14,031	12,695	26,726	10,835	8,329	19,164
30	गडचिरोली	10,060	7,693	17,753	9,427	4,479	13,906
महाराष्ट्र राज्य		2,77,626	2,15,591	4,93,217	2,39,081	1,48,961	3,88,042

आधार.— शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

EDUCATION

TABLE No. 5.7

Number of Scheduled Tribes Students by Department

1988-89

माध्यमिक/उच्च माध्यमिक हुजदेकीय शाळा High/Higher Secondary Schools			पदवी Graduation			पदव्युत्तर Post-Graduates			Districts
मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	मुलगे Boys	मुली Girls	एकूण Total	
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
3,388	1,852	5,240	152	119	271	2	1	3	Greater Bombay
12,752	4,708	17,460	365	92	457	..	1	1	Thane
2,335	1,091	3,426	59	18	77	..	..	..	Raigad
226	82	308	1	1	2	1	1	2	Ratnagiri
44	21	65	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
15,484	6,041	21,525	521	81	602	69	10	79	Nashik
18,244	7,344	25,588	1,232	216	1,448	128	13	141	Dhule
5,343	1,597	6,940	235	42	277	37	5	42	Jalgaon
6,239	2,023	8,262	179	7	186	12	3	15	Ahmednagar
7,172	2,469	9,641	240	71	311	36	9	45	Pune
833	369	1,202	17	9	26	1	..	1	Satara
574	259	833	33	23	56	2	..	2	Sangli
2,793	638	3,431	34	6	40	3	1	4	Solapur
721	399	1,120	24	2	26	..	..	..	Kolhapur
1,474	417	1,891	129	9	138	14	..	14	Aurangabad
544	108	652	7	1	8	..	..	..	Jalna
3,330	777	4,107	32	1	33	..	..	..	Parbhani
629	215	844	9	3	12	2	..	2	Beed
6,053	1,710	7,763	249	24	273	28	..	28	Nanded
1,301	403	1,704	9	1	10	1	..	1	Osmanabad
1,190	465	1,655	13	2	15	1	..	1	Latur
1,791	568	2,359	20	5	25	1	1	2	Buldhana
4,732	2,313	7,045	113	52	165	26	6	32	Akola
7,655	4,879	12,534	215	92	307	66	9	75	Amravati
11,300	4,953	16,253	285	61	346	18	2	20	Yavatmal
6,439	5,113	11,552	170	74	244	29	7	36	Wardha
21,395	15,780	37,175	1,059	484	1,543	151	52	203	Nagpur
11,107	6,433	17,540	357	98	455	41	3	44	Bhandara
10,455	5,993	16,448	481	100	581	64	9	73	Chandrapur
6,207	2,427	8,634	154	17	171	..	2	2	Gadchiroli
1,71,750	81,447	2,53,197	6,394	1,711	8,105	733	135	868	Maharashtra State

टिप/Note—माहिती अस्थाई/Information Provisional.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5,8

अभियांत्रिकी पदवी अभ्यासक्रमातील प्रवेशांची विभागवार संख्या
Intake in Degree Courses in Engineering by Department

(1988-89)

वर्ष Year	स्थापत्य Civil	यांत्रिकी Mechanical	विद्युत Electrical	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1960-61	240	240	240	720
1970-71	530	520	460	1,510
1975-76	530	520	460	1,510
1980-81	550	540	480	1,570
1984-85	1,076	954	626	2,656
1985-86	1,106	984	657	2,747
1986-87	1,347	1,107	717	3,171
1987-88	2,277	2,157	717	5,151
1988-89*	2,845	2,697	807	6,349

टिप— *अस्थायी/Provisional.

आधार.—तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source :—Directorate of Technical Education, Government of Maharashtra, Bombay.

तस्ता क्रमांक/TABLE No. 5.9

1988-89

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	पूर्व प्राथमिक शाळा		प्राथमिक शाळा		माध्यमिक शाळा		उच्च माध्यमिक वगं असलेल्या माध्यमिक शाळा		विद्यापीठ शिक्षण विभाग (१) राष्ट्रीय महत्वाच्या संस्था (२) विद्यापीठ समान संस्था University teaching departments (1) Insti- tutions of national importance, (2) Institu- tions deemed as University	
		Pre-primary School		Primary School		Secondary School		Secondary Schools having Higher Secondary classes			
		संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बृहन्मुंबई	88	20,262	2,160	10,90,600	830	59,459	132	1,80,756	34	9,107
2	ठाणे	45	20,034	3,115	6,31,762	339	2,07,172	71	99,458	..	..
3	रायगड	10	4,478	2,381	2,88,121	164	69,082	41	45,237	..	..
4	रत्नागिरी	8	736	2,525	2,24,058	193	61,570	23	21,967	..	..
5	सिधुदुर्ग	46	1,059	1,435	1,19,389	122	37,185	33	27,689	..	..
6	नाशिक	11	4,379	2,928	4,94,980	320	1,73,717	64	84,520	..	..
7	धुळे	35	5,365	2,021	2,83,012	230	94,807	64	81,794	..	..
8	जळगांव	47	7,322	1,877	4,09,128	253	1,35,110	65	84,497	..	..
9	अहमदनगर	2	1,964	2,598	4,18,098	315	1,61,424	59	79,322	..	..
10	पुणे	32	8,804	3,556	6,77,893	395	2,18,877	127	1,88,665	28	4,052
11	सातारा	18	2,568	2,344	3,25,952	296	1,34,188	53	63,927	..	..
12	सांगली	22	4,116	1,507	2,95,639	263	99,072	50	48,156	..	..
13	सोलापूर	24	4,081	2,298	4,19,273	306	1,26,576	42	52,758	..	..
14	कोल्हापूर	101	8,819	1,981	3,90,848	341	1,41,394	38	42,756	16	1,255
15	औरंगाबाद	48	6,150	1,502	2,78,901	206	1,00,988	11	9,778	19	2,712
16	जालना	6	1,541	1,080	1,64,071	100	39,308	8	8,460	..	..
17	परभणी	16	3,661	1,584	2,36,707	162	84,976	14	18,159	..	..
18	बीड	9	4,194	1,641	2,36,587	222	85,718	16	12,758	..	..
19	नांदेड	29	6,331	1,861	2,99,869	224	87,632	34	33,755	..	..
20	उस्मानाबाद	2	2,085	833	1,61,617	157	68,925	14	16,112	..	..
21	लातूर	2	448	1,148	2,22,495	238	1,06,087	20	19,151	..	..
22	बुलढाणा	7	567	1,414	2,44,720	164	62,829	39	45,606	..	..
23	अकोला	15	3,865	1,749	2,86,436	272	94,596	60	59,052	..	..
24	अमरावती	70	4,773	1,697	2,93,645	298	1,02,350	75	74,662	6	178
25	यवतमाळ	25	3,400	1,911	2,76,490	213	72,091	45	48,532	..	..
26	वर्धा	8	4,889	989	1,43,257	131	51,163	48	52,733	..	..
27	नागपूर	64	9,392	2,075	4,13,653	409	1,93,523	112	1,29,233	31	3,087
28	भंडारा	5	3,596	1,757	2,95,159	255	88,131	91	77,939	..	..
29	चंद्रपूर	14	4,235	1,500	2,29,787	157	78,392	37	48,041	..	..
30	गडचिरोली	N.A.	434	947	93,847	65	16,811	18	16,848	..	..
महाराष्ट्र राज्य		809	1,53,598	56,394	99,35,994	7,640	35,88,553	1,504	17,72,321	134	20,391

EDUCATION

TABLE No. 5.9

Institutions and enrolment by type of education

(1988-89)

महाविद्यालये (सर्वसाधारण) शिक्षण (कला व शास्त्र) Colleges of general education (Arts and Science)		वाणिज्य महाविद्यालये/ Commerce Colleges		शिक्षकांना प्रशिक्षण/Training of Teachers									Districts	
				पदवीस्तर/Degree level										
		पदवी पूर्वस्तर Under-graduate level		शिक्षणशास्त्र पदवी बी. एड. B. Ed.		भारीक शिक्षण Physical education		शिक्षणशास्त्र पदविका D. Ed.		चित्रकला शिक्षण प्रमाणपत्र Drawing teachers certificate				
संस्था Insti- tutions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Insti- tutions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Insti- tutions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Insti- tutions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Insti- tutions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Insti- tutions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Insti- tutions	विद्यार्थी Enrol- ment	(2)
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)			
77	2,01,728	32	2,890	11	1,325	1	117	12	1,967	2	588			Greater Bombay
21	46,042	3	217	1	252	..	..	12	1,573	..	..			Thane
6	9,135	..	..	1	60	..	..	6	753	..	..			Raigad
4	5,849	..	..	3	160	..	..	6	552	..	..			Ratnagiri
6	5,792	..	..	1	100	..	..	5	469	..	..			Sindhudurg
23	41,090	1	4,35	2	444	..	..	7	618	1	102			Nashik
17	25,738	..	..	6	260	..	..	5	675	1	185			Dhule
24	41,185	..	..	2	272	..	..	4	480	1	162			Jalgaon
19	36,902	..	..	3	402	..	..	7	585	1	70			Ahmednagar
44	74,503	2	452	4	758	1	129	8	903	1	508			Pune
20	30,225	..	..	2	247	1	31	9	798	..	..			Satara
23	25,529	1	97	3	292	1	50	7	635	1	185			Sangli
18	27,267	..	..	3	568	1	59	9	1,021	1	111			Solapur
30	33,965	2	168	5	528	..	..	8	691	1	173			Kolhapur
20	28,999	1	277	2	270	2	529	4	444	1	67			Aurangabad
5	4,296	..	..	..	..	..	..	1	300	..	..			Jalna
11	11,652	..	..	1	204	..	..	4	378	..	..			Parbhani
12	16,836	..	..	1	120	1	143	7	660	1	69			Beed
13	19,923	..	..	1	100	1	132	5	743	1	62			Nanded
8	9,988	..	..	1	358	2	158	4	461	..	..			Osmanabad
12	19,186	..	..	..	..	1	68	4	495	1	85			Latur
12	10,464	..	..	1	202	..	..	5	518	..	..			Buldhana
16	24,204	..	..	2	150	..	..	5	629	..	..			Akola
24	29,689	1	21	1	235	1	1,088	6	640	1	101			Amravati
15	15,819	..	..	2	70	2	365	6	682	..	..			Yavatmal
9	13,014	..	..	2	80	..	..	4	302	..	..			Wardha
36	53,813	2	99	3	360	2	684	10	1,119	..	..			Nagpur
11	15,126	..	..	2	220	..	..	4	440	..	..			Bhandara
15	17,906	..	..	3	161	..	..	2	235	..	..			Chandrapur
8	1,995	..	..	1	78	..	..	1	80	..	..			Gadchiroli
559	8,97,860	45	4,656	70	8,276	17	3,553	177	19,846	15	2,468			Maharashtra State

		शिक्षकांना प्रशिक्षण/Training of teachers						अभियांत्रिकी, वास्तुशास्त्र Engineering, Architecture			
		पदवीपूर्व स्तर - Undergraduate level				शालेय स्तर School level					
अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	पूर्व-प्राथमिक शिक्षक प्रशिक्षण Pre-Primary teach- ers training		इतर प्रकारच्या अँग्ल- भारतीय शाळा Other types Anglc- Indian Schools		हस्तव्यवसाय शिक्षक प्रशिक्षण Handicraft teachers training		पदवी स्तर Degree level		पदवी-पूर्व स्तर (पदविका) Under-graduate level (Diploma)	
		संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrolment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment
(1)	(2)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)
1	बृहन्मंबई	..	..	1	119	..	..	13	5,975	31	7,405
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	3	1,424	17	1,873
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	1	686	3	440
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	3	979
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	2	205
6	नाशिक	..	..	..	..	..	..	2	605	6	1,047
7	धुळे	..	..	..	..	..	..	3	1,035	5	1,577
8	जळगांव	..	..	..	..	..	..	2	1,007	8	2,172
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	4	2,472	7	1,906
10	पुणे	..	..	1	177	..	..	11	6,898	19	5,326
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	3	1,451	5	1,786
12	सांगली	..	..	..	..	..	..	3	3,327	6	1,763
13	सोलापूर	..	..	..	..	..	..	1	1,009	4	1,675
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	..	..	5	3,042	7	2,257
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	3	2,668	6	699
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	1	209
17	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	1	191
18	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	3	526
19	नांदेड	..	..	..	..	..	..	2	997	2	536
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	2	1,083	1	446
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	4	1,071	6	1,420
22	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	1	894	1	554
23	अकोला	..	..	..	..	..	..	1	756	5	592
24	अमरावती	..	..	..	..	..	..	2	2,169	9	1,256
25	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	2	1,362	4	728
26	वर्धा	..	..	..	..	..	..	1	748	3	331
27	नागपूर	..	..	..	..	..	..	6	4,481	20	3,069
28	भंडारा	..	..	..	..	..	..	1	803	3	74
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	1	700	3	593
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	1	200
महाराष्ट्र राज्य		..	..	2	296	..	..	77	46,663	192	41,835

TABLE No. 5.9

व तंत्रशास्त्र and technology		कायदा Law		कृषि, पशुवैद्यक शास्त्र व कुक्कूटपालन प्रशिक्षण Agriculture, Veterinary Science and Poultry training				संगित, ललितकला Music, fine arts		Districts
शालेय स्तर School level		पदवी स्तर Degree level		पदवी स्तर Degree level		शालेय स्तर School level		पदवी स्तर Degree level		
संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	
(35)	*(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	
24	2,630	8	7,754	2	511	..	..	4	1,720	Greater Bombay
18	1,625	1	1,198	..	..	1	100	..	..	Thane
7	830	..	..	..	..	1	93	..	..	Raigad
7	500	1	36	1	560	1	93	..	..	Ratnagiri
5	920	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
15	1,565	2	2,001	..	..	1	141	..	..	Nashik
11	1,445	1	440	1	393	1	131	..	..	Dhule
18	2,460	1	728	..	..	1	108	1	81	Jalgaon
21	1,675	1	610	1	314	1	105	..	..	Ahmednagar
35	3,135	4	5,214	1	744	2	748	..	..	Pune
10	1,095	1	378	..	..	1	100	..	..	Satara
20	1,645	1	546	..	..	1	114	..	..	Sangli
28	2,055	2	550	..	..	1	119	..	..	Solapur
28	2,265	2	724	1	782	1	118	..	..	Kolhapur
12	1,150	2	1,586	..	..	2	739	1	386	Aurangabad
2	220	1	72	..	..	..	..	..	..	Jalna
6	800	1	615	2	1,735	1	125	..	..	Parbhani
6	755	1	299	..	..	1	235	..	..	Beed
7	675	1	2,380	..	..	1	120	..	..	Nanded
6	615	1	87	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
8	430	1	60	..	..	1	122	..	..	Latur
9	760	..	..	..	..	1	120	..	..	Buldhana
10	795	..	..	2	807	1	118	..	..	Akola
9	790	1	343	1	517	1	121	..	..	Amravati
8	845	..	..	..	..	1	119	..	..	Yavatmal
5	590	..	..	..	..	1	120	..	..	Wardha
8	840	1	2,787	2	1,026	1	116	2	593	Nagpur
4	560	..	..	..	..	1	116	..	..	Bhandara
4	530	..	..	1	257	1	120	..	..	Chandrapur
1	80	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
352	34,280	35	28,408	15	7,646	27	4,261	8	2,780	Maharashtra State

*प्रवेश क्षमता/Intake Capacity.

		संगीत, कलितकला व उपयोजित कला Music, Fine arts and Applied arts				वैद्यकीय, नर्सिंग, प्रभुतिशास्त्र Medical, Nursing, Midwifery							
		पदवी स्तर/Degree level											
		पदवीपूर्व स्तर Under-graduate level		शालेयस्तर School level		विषम चिकित्सा Allopathy		समचिकित्सा Homeopathy		आयुर्वेद Ayurved		ओषध शास्त्र Pharmacy	
अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment
(1)	(2)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)
1	बृहन्मंबई ..	2	166	6	887	4	4,762	1	389	3	1,082	3	654
2	ठाणे ..	2	91	1	74	..	..	..	..	..	..	..	..
3	रायगड ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
4	रत्नागिरी ..	..	..	2	108	..	..	..	..	..	..	..	..
5	सिधुदुर्ग ..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	245	..	..
6	नाशिक ..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	268	1	270
7	धुळे ..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	194	..	..
8	जळगाव ..	..	..	2	143	..	..	..	..	..	..	..	..
9	अहमदनगर ..	..	..	1	126	1	350	1	59	1	218	1	117
10	पुणे ..	1	203	7	813	2	2,495	1	572	2	706	1	266
11	सातारा ..	..	..	..	..	1	465	..	..	1	321	1	113
12	सांगली ..	..	..	1	25	1	703	..	..	1	293	..	..
13	सोलापूर ..	..	..	2	184	1	643	..	..	1	308	..	..
14	कोल्हापूर ..	2	105	1	165	..	..	2	396	..	..	..	..
15	औरंगाबाद ..	..	..	..	..	1	569	..	..	..	..	..	..
16	जालना ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
17	परभणी ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
18	बीड ..	..	..	..	..	1	266	1	62	..	..	..	..
19	नांदेड ..	..	..	2	210	..	..	..	..	1	303	..	..
20	उस्मानाबाद ..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	37	..	..
21	लातूर ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1	79
22	बुलढाणा ..	1	52	1	129	..	..	..	..	..	..	..	..
23	अकोला ..	1	66	..	..	..	..	..	..	1	240	..	..
24	अमरावती ..	..	..	4	181	1	448	..	..	2	700	..	..
25	यवतमाळ ..	1	47	2	95	..	..	..	..	1	219	1	163
26	वर्धा ..	..	..	1	204	1	394	..	..	..	..	..	..
27	नागपूर ..	..	..	5	610	2	1,515	1	219	2	535	1	123
28	भंडारा ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
29	चंद्रपूर ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
30	गडचिरोली ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य ..		10	730	38	3,954	16	12,610	7	1,697	20	5,669	10	1,785

TABLE No. 5.9 —contd.

औषधशास्त्र and Pharmacy								इतर प्रकारच्या संस्था Other types of Institutions				
पदवीस्तर/Degree level		पदवीपूर्व स्तर/Under-graduate level				पदविकास/Diploma level						
इतर Others		समष्टिकित्सा Homoeopathy		सुश्रूषा प्रसूतिशास्त्र Nursing and Midwifery		औषध शास्त्र Pharmacy		पदवीस्तर Degree level		पदवीपूर्व स्तर Under-graduate level		
संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enro- lment	Districts
(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(2)
5	1,412	1	379	13	2,313	1	75	9	3,875	5	1,219	Greater Bombay
..	..	..	..	1	57	2	262	..	..	..	..	Thane
..	..	..	..	1	20	..	..	..	..	..	..	Raigad
..	..	..	..	1	94	2	191	..	..	..	..	Ratnagiri
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
1	406	..	..	1	137	3	333	..	..	..	..	Nashik
..	..	..	..	1	163	2	233	..	..	..	..	Dhule
..	..	..	..	1	175	2	297	..	..	..	..	Jalgaon
..	..	..	..	3	168	1	133	..	..	..	..	Ahmadnagar
1	169	1	150	3	513	1	262	8	3,120	1	96	Pune
..	..	..	..	2	138	1	132	..	..	..	..	Satara
1	279	1	114	2	292	2	214	1	379	..	..	Sangli
..	..	..	..	3	235	1	132	1	167	..	..	Solapur
..	..	..	..	1	110	1	123	1	1,389	1	118	Kolhapur
1	125	1	113	2	295	1	135	2	352	..	..	Aurangabad
..	..	..	..	..	..	1	66	2	179	..	..	Jalna
..	..	..	..	..	..	1	66	1	85	..	..	Parbhani
..	..	1	53	..	..	1	77	..	..	..	..	Beed
..	..	..	..	1	93	1	135	1	25	..	..	Nanded
..	..	..	..	1	278	1	136	..	..	..	..	Osmanabad
..	..	..	..	..	..	2	265	..	..	..	..	Latur
..	..	1	98	1	110	1	66	..	..	..	..	Buldhana
..	..	2	258	2	162	1	131	..	..	..	..	Akola
..	..	2	162	2	193	1	267	1	409	1	71	Amravati
..	..	..	..	1	162	2	263	..	..	..	..	Yavatmal
..	..	..	..	2	92	1	132	1	556	..	..	Wardha
1	145	1	97	6	683	3	392	6	901	..	..	Nagpur
..	..	..	..	..	..	1	66	..	..	..	..	Bhandara
..	..	1	38	1	134	..	..	..	..	..	..	Chandrapur
..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
10	2,536	12	1,462	52	6,617	37	4,584	34	11,438	8	1,504	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.9 —contd.

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	इतर प्रकारच्या संस्था Other types of Institutions				संशोधन संस्था Research Institutions			District
		शालेय स्तर/School level							
		इतर Others		पदवी स्तर Degree level					
(1)	(2)	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	संस्था Institu- tions	विद्यार्थी Enrol- ment	(2)	
1	बृहन्मंबई	5	277	12	1,023	10	190	Greater Bombay	
2	ठाणे	1	96	4	106	..	..	Thane	
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	Raigad	
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	1	61	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg	
6	नाशिक	7	951	..	..	..	..	Nashik	
7	धुळे	1	20	..	..	..	..	Dhule	
8	जळगाव	1	28	2	20	..	..	Jalgaon	
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	Ahmednagar	
10	पुणे	3	863	9	591	7	260	Pune	
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	Satara	
12	सांगली	1	90	2	118	..	..	Sangli	
13	सोलापूर	5	490	4	40	..	..	Solapur	
14	कोल्हापूर	3	14	..	..	..	..	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	2	477	1	194	..	..	Aurangabad	
16	जालना	7	635	1	85	..	..	Jalna	
17	परभणी	..	..	2	85	..	..	Parbhani	
18	बीड	1	79	..	..	..	..	Beed	
19	नांदेड	4	344	..	..	..	..	Nanded	
20	उस्मानाबाद	..	—	—	—	..	—	Osmanabad	
21	लातूर	2	239	3	30	..	..	Latur	
22	बुलडाणा	1	247	1	..	..	..	Buldhana	
23	अकोला	1	21	..	..	..	..	Akola	
24	अमरावती	2	176	1	30	..	..	Amravati	
26	यवतमाळ	1	144	..	..	..	..	Yavatmal	
26	वर्धा	..	..	..	..	..	..	Wardha	
27	नागपूर	5	238	6	229	2	350	Nagpur	
28	भंडारा	..	..	—	..	..	..	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	..	2	75	..	..	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य.. ..		53	5,429	50	2,686	20	861	Maharashtra State	

टीप.—N. A.—उपलब्ध नाही/Not available अस्थायी/Provisional

(1) स्तंभ क्रमांक (Column Nos. 65 and 66) यात ग्रंथपाल शास्त्र, वृत्तपत्र व्यवसाय, श्रम, योग, समाजसेवा काम, व्यवसाय मार्गदर्शन, प्राथमिक विद्या, गृहशास्त्र यांचा समावेश आहे/Include Lib. Science, Journalism, Labour, Yoga Social work, Business management, Oriental, Home Science and catering.

(2) स्तंभ क्रमांक (Column Nos. 67 and 68) यात योग, नौकानयन, अभियांत्रिकी, गृहशास्त्र व त्रिपट संस्था यांचा समावेश आहे/Include Yoga, Marine Engineering, Home Science, Film Institute. (Under Graduate level)

(3) स्तंभ क्रमांक (57) व (58) यात दंत, क्षुधुषा आणि युनानी यांचा समावेश आहे/Column No. (57) and (58) Includes Dental, Nursing and Unani.

(4) स्तंभ क्रमांक (71) व (72) यात पंगू अंध मुक बहीरे, यांच्या प्रमाणित शाळा, मनोबिकृती, गृहशास्त्र, किरतन, कडा व कार्यानुभव/Column Nos. (71) and (72) includes crippled, Blind, Deaf and dumb, certified schools, Mentally Handicapped, Home Science, Kirtan, Arts, and Crafts.

स्रोत.—(1) शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

(2) तंत्र शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Directorate of Technical Education, Govt. of Maharashtra, Bombay.

तबला क्रमांक/TABLE No. 5.10

---

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.10

पटावरील विद्यार्थी व शिक्षकांची संख्या
Enrolment of students and number of teachers

(३० सप्टेंबर १९८८ रोजी/As on 30th September 1988)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	पूर्वप्राथमिक, प्राथमिक, माध्यमिक (3)	एकूण प्रशिक्षित शिक्षक Total number of trained teachers			एकूण शिक्षक Total number of teachers			पटावरील विद्यार्थी Enrolment (10)	Pre-primary, Primary, Secondary (3)	District (2)
			पुरुष Male (4)	स्त्री Female (5)	एकूण Total (6)	पुरुष Male (7)	स्त्री Female (8)	एकूण Total (9)			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	पू. प्रा. प्रा. मा.	4 9,261 8,273	455 20,045 15,303	459 29,306 23,576	4 9,367 8,686	544 20,360 15,822	548 29,727 24,508	19,462 10,90,600 7,75,615	PP P S	Greater Bombay
2	ठाणे	पू. प्रा. प्रा. मा.	2 5,052 4,213	125 7,816 4,289	127 12,868 8,502	3 6,245 4,482	156 8,963 4,725	159 15,208 9,207	7,192 6,31,762 3,06,630	PP P S	Thane
3	रायगड	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 4,228 2,581	21 2,776 1,030	21 7,004 3,611	.. 4,762 2,722	31 3,062 1,150	31 7,824 3,872	1,192 2,88,121 1,14,319	PP P S	Raigad
4	रत्नागिरी	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 4,638 2,285	13 3,147 599	13 7,785 2,884	.. 5,025 2,401	18 3,358 638	18 8,383 3,039	602 2,24,058 83,537	PP P S	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 2,838 1,805	10 1,771 531	10 4,609 2,336	.. 2,856 1,847	46 1,790 540	46 4,646 2,387	1,059 1,19,389 64,874	PP P S	Sindhudurg
6	नाशिक	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 6,826 5,838	37 4,109 2,026	37 10,935 7,864	.. 7,816 5,990	40 4,441 2,119	40 12,257 8,109	1,640 4,94,980 2,58,237	PP P S	Nashik
7	धुळे	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 5,153 4,656	45 1,947 857	45 7,100 5,513	.. 5,517 4,842	53 2,032 880	53 7,549 5,722	3,316 2,83,012 1,76,601	PP P S	Dhule
8	जळगाव	पू. प्रा. प्रा. मा.	13 7,188 5,519	62 3,073 994	75 10,261 6,513	13 7,774 5,673	87 3,241 1,023	100 11,015 6,660	4,207 4,09,128 2,19,607	PP P S	Jalgaon

9	अहमदनगर	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 7,228 5,699	2 3,294 1,347	2 10,522 7,046	.. 7,736 5,887	6 3,412 1,412	6 11,148 7,299	375 4,18,098 2,40,746	PP P S	.. Ahmednagar
10	पुणे	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	1 7,403 6,802	112 8,334 4,901	113 15,737 11,703	1 8,639 7,107	123 8,820 5,156	124 17,459 12,263	4,292 6,77,893 4,07,542	PP P S	.. Pune
11	सातारा	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 6,522 5,921	48 3,410 1,226	48 9,932 7,147	.. 6,782 6,088	58 3,487 1,317	58 10,269 7,405	2,263 3,25,952 1,98,115	PP P S	.. Satara
12	सांगली	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 5,329 3,943	54 2,898 894	54 8,227 4,837	1 5,504 4,055	66 3,024 923	67 8,528 4,978	2,625 2,95,639 1,47,228	PP P S	.. Sangli
13	सोलापूर	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 7,192 4,571	62 3,270 1,056	62 10,462 5,627	.. 7,421 4,715	77 3,391 1,101	77 10,812 5,816	3,607 4,19,273 1,79,334	PP P S	.. Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	8 7,368 4,861	129 3,009 1,130	137 10,377 5,991	11 7,589 4,998	205 3,101 1,163	216 10,690 6,161	8,456 3,90,848 1,84,150	PP P S	.. Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	2 4,008 2,278	71 1,960 934	73 5,968 3,212	3 4,140 2,368	87 2,161 953	90 6,301 3,321	4,208 2,78,901 1,10,766	PP P S	.. Aurangabad
16	जालना	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 2,278 1,196	9 552 237	9 2,799 1,433	.. 2,665 1,274	13 645 246	13 3,130 1,520	713 1,64,071 47,768	PP P S	.. Jalna
17	परभणी	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 3,852 2,379	28 824 441	28 4,676 2,820	.. 4,469 2,629	33 976 501	33 5,445 3,130	2,086 2,36,707 1,03,135	PP P S	.. Parbhani
18	बीड	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	3 4,164 2,645	13 904 436	16 5,068 3,081	3 4,638 2,779	23 1,052 457	26 5,690 3,236	1,242 2,36,587 98,476	PP P S	.. Beed
19	नांदेड	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	1 5,133 2,911	34 1,154 469	35 6,287 3,380	2 5,460 3,128	54 1,376 512	56 6,836 3,640	2,560 2,99,869 1,21,387	PP P S	.. Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 3,264 2,301	6 506 351	6 3,770 2,652	.. 3,403 2,417	9 549 384	9 3,952 2,801	335 1,51,617 85,037	PP P S	.. Osmanabad

तबती क्रमांक/TABLE No. 5.10 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(3)	(2)					
21	लातूर	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 4,415 3,220	1 854 515	1 5,269 3,735	.. 4,639 3,429	7 949 562	7 5,588 3,991	307 2,22,495 1,25,238	PP P S	..	Latur	
22	बुलढाणा	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 5,071 2,898	10 875 369	10 5,946 3,267	.. 5,159 2,959	14 929 381	14 6,088 3,340	567 2,44,720 1,08,435	PP P S	..	Buldana	
23	अकीला	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 5,123 3,612	24 1,771 845	24 6,894 4,457	.. 5,209 3,896	33 1,937 894	33 7,146 4,790	1,282 2,86,436 1,53,648	PP P S	..	Akola	
24	अमरावती	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 4,947 3,850	93 2,187 1,255	93 7,134 5,105	.. 5,148 4,102	99 2,260 1,318	99 7,408 5,420	4,642 2,93,645 1,77,012	PP P S	..	Amravati	
25	यवतमाळ	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	1 5,150 2,905	42 1,685 647	43 6,835 3,552	1 5,431 3,085	54 1,757 676	55 7,188 3,761	2,662 2,76,490 1,20,623	PP P S	..	Yavatmal	
26	वर्धा	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 2,513 2,245	31 1,099 646	31 3,612 2,891	.. 2,591 2,400	39 1,189 694	39 3,780 3,094	1,348 1,43,257 1,03,896	PP P S	..	Wardha	
27	नागपूर	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	14 4,409 5,852	84 5,221 3,746	98 7,630 9,598	16 4,495 6,328	121 5,619 3,906	137 10,114 10,234	5,244 4,13,653 3,22,756	PP P S	..	Nagpur	
28	भंडारा	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 5,689 3,665	8 1,604 809	8 7,293 4,474	.. 6,050 4,345	8 1,781 874	8 7,831 5,219	551 2,95,159 1,66,070	PP P S	..	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 4,076 2,616	19 1,260 742	19 5,336 3,358	.. 4,333 2,888	26 1,405 804	26 5,738 3,692	1,295 2,29,787 1,26,433	PP P S	..	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	.. 1,364 734	.. 237 142	.. 1,601 876	.. 2,091 938	.. 338 168	.. 2,429 1,106	.. 93,847 33,659	PP P S	..	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य				..	..	पू. प्रा. प्रा. मा.	49 1,51,651 1,12,274	1,648 91,592 48,767	1,697 2,43,243 1,61,041	58 1,62,954 1,18,422	2,130 97,405 51,299	2,188 2,60,359 1,69,721	89,330 99,35,994 53,60,874	PP P S	..	Maharashtra State

N. A.—उपलब्ध नाही/Not available.

आधार.—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे/Sources.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

तबता क्रमांक/TABLE No. 5.11

---

5. शिक्षण/

तक्ता क्रमांक/

पूर्व-प्राथमिक, प्राथमिक व माध्यमिक शाळांमधील
Number of pupils in pre-primary

(३० सप्टेंबर १९८८ रोजी/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पूर्व-प्राथमिक Pre-primary	इयत्ता १ री Std. I	इयत्ता २ री Std. II	इयत्ता ३ री Std. III	इयत्ता ४ थी Std. IV	इयत्ता ५ थी Std. V
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मुंबई	19,462	2,55,732	2,23,404	2,15,343	1,93,121	2,00,799
2	ठाणे	7,192	1,67,973	1,31,026	1,16,846	98,849	95,119
3	रायगड	1,192	76,941	62,734	49,897	41,123	38,660
4	रत्नागिरी	602	37,316	34,769	44,872	39,534	35,611
5	सिंधुदुर्ग	1,059	17,965	17,385	24,614	21,541	20,620
6	नर्भिक	1,640	1,34,347	1,11,395	97,264	81,424	72,979
7	धुळे	3,316	78,278	65,519	57,667	52,798	38,417
8	जळगाव	4,207	1,02,532	86,865	83,218	69,307	62,234
9	अहमदनगर	375	1,12,362	96,548	85,188	70,518	65,187
10	पुणे	4,292	1,66,522	1,39,523	1,28,790	1,12,113	1,10,514
11	सातारा	2,263	64,623	59,387	74,915	57,108	53,643
12	सांगली	2,625	74,737	60,538	57,747	48,085	41,720
13	सोलापूर	3,607	1,01,654	84,911	92,876	64,368	59,896
14	कोल्हापूर	8,456	78,849	70,312	84,159	66,328	60,932
15	औरंगाबाद	4,208	78,628	59,672	50,660	40,440	35,396
16	जालना	713	50,140	37,437	31,052	21,413	17,521
17	परभणी	2,086	76,155	57,633	47,549	36,489	28,381
18	बीड	1,242	70,103	51,916	43,576	34,584	29,750
19	नांदेड	2,560	92,183	69,674	58,007	43,488	34,486
20	उस्मानाबाद	335	44,092	35,019	31,130	25,703	21,836
21	लातूर	307	63,038	50,507	47,013	37,255	32,030
22	बुलढाणा	567	64,534	52,890	53,975	40,353	32,287
23	अकोला	1,282	70,057	59,011	60,803	49,745	41,747
24	अमरावती	4,642	69,859	59,706	61,893	54,773	44,523
25	यवतमाळ	2,662	71,935	56,087	53,353	41,223	37,440
26	वर्धा	1,348	35,100	30,847	29,415	24,548	23,513
27	नागपूर	5,244	97,638	91,611	85,825	75,483	75,056
28	भंडारा	551	65,716	60,496	59,334	47,765	46,748
29	चंद्रपूर	1,295	60,012	53,423	45,057	38,125	35,352
30	गडचिरोली	..	28,511	21,741	16,324	12,902	11,573
महाराष्ट्र राज्य		89,330	25,07,532	20,91,986	19,88,362	16,40,507	15,03,970

* ह्यात पूर्व-प्राथमिक विद्यार्थी तसेच प्राथमिक व माध्यमिक शाळांतील पूर्व-प्राथमिक तुकड्यातील विद्यार्थ्यांचा समावेश आहे.

@कला, शास्त्र, वाणिज्य महाविद्यालये आणि गृहशास्त्र व समाजशास्त्र महाविद्यालयातील व माध्यमिक शाळांतील उच्च माध्यमिक तुकड्यातील विद्यार्थी संख्येचा समावेश आहे.

आधार : शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

EDUCATION

TABLE No. 5.11

विद्यार्थ्यांची इयत्तावार संख्या
primary and secondary schools by standards

As on 30th September 1988)

इयत्ता ६ वी Std. VI	इयत्ता ७ वी Std. VII	इयत्ता ८ वी Std. VIII	इयत्ता ९ वी Std. IX	इयत्ता १० वी Std. X	इयत्ता ११ वी Std. XI	इयत्ता १२ वी Std. XII	एकूण Grand Total	District
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	@ (14)	@ (15)	(16)	(2)
1,78,792	1,62,977	1,62,322	1,34,635	98,783	72,302	59,373	19,77,045	Greater Bombay
78,368	69,270	62,458	51,615	36,868	20,104	16,042	9,51,730	Thane
33,253	28,944	25,504	21,486	13,408	5,744	4,248	4,03,170	Raigad
31,139	27,254	22,041	19,376	12,677	3,176	2,464	3,10,831	Ratnagiri
18,757	16,986	15,782	14,585	10,823	3,810	3,284	1,87,211	Sindhudurg
63,706	56,728	49,735	42,846	28,993	15,180	13,768	7,70,005	Nashik
36,688	35,922	29,723	25,318	20,748	13,329	11,367	4,69,090	Dhule
54,586	48,652	41,240	35,016	27,304	16,985	14,334	6,46,480	Jalgaon
55,643	49,812	43,548	38,894	27,950	13,842	12,543	6,72,420	Ahmednagar
97,806	89,756	84,898	72,341	50,974	29,888	25,991	11,13,408	Pune
50,857	45,481	42,410	37,874	26,852	12,580	11,523	5,39,516	Satara
38,567	36,999	28,804	25,585	20,348	9,677	9,842	4,55,274	Sangli
49,593	43,284	38,231	33,073	22,160	10,948	9,945	6,14,546	Solapur
53,860	48,090	41,205	36,461	25,778	12,732	11,342	5,98,504	Kolhapur
31,120	28,599	24,244	20,965	16,470	9,762	8,259	4,08,423	Aurangabad
14,790	12,721	9,719	8,252	6,219	2,358	1,630	2,13,965	Jalna
25,116	22,525	17,056	14,446	11,021	4,799	4,234	3,47,490	Parbhani
26,203	23,868	19,495	17,326	13,027	6,309	5,834	3,43,233	Beed
30,119	26,569	22,176	19,480	15,384	9,330	7,466	4,30,922	Nanded
19,204	19,047	12,993	12,593	10,148	4,377	4,469	2,40,946	Osmanabad
29,551	26,350	21,996	19,491	16,951	8,273	7,128	3,59,490	Latur
27,392	24,272	20,625	16,554	13,409	5,872	5,716	3,58,446	Buldhana
35,401	33,516	29,090	25,747	23,356	9,659	11,424	4,50,838	Akola
41,014	37,701	34,314	30,611	24,065	12,778	12,281	4,88,160	Amravati
34,072	29,853	25,585	21,823	17,673	8,463	6,817	4,06,956	Yavatmal
22,223	20,286	18,366	16,444	13,634	8,263	6,893	2,50,880	Wardha
69,148	63,909	57,584	52,806	42,853	23,335	20,494	7,60,986	Nagpur
42,165	37,510	31,516	27,627	23,010	11,564	10,790	4,64,793	Bhandara
29,372	26,776	22,743	19,537	15,537	7,903	7,537	3,62,669	Chandrapur
9,253	8,399	6,123	5,382	4,110	1,974	1,656	1,27,948	Gadchiroli
13,27,358	12,02,056	10,61,526	9,18,189	6,90,543	3,75,316	3,28,730	1,57,25,405	Maharashtra State

*This includes enrolment in Pre-primary schools as well as enrolment in attached Classes in Primary and Secondary Schools.

@Include Enrolment in higher secondary classes attached to Secondary Schools as well as enrolment in Arts/Science/Commerce college and also in Home Science and Social Work.

Source.—Directorate of Education, Government of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण/EDUCATION

तबला क्रमांक/TABLE No. 5.12

प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण संस्थांतोळ विद्यार्थ्यांची शिक्षणाच्यो माध्यमानुसार संख्या
Number of pupils in Primary and Secondary Institutions according to medium of instruction

(1987-88)

(३१ मार्च १९८८ रोजी/As on 31st March 1988)

क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	प्राथमिक/ माध्यमिक (3)	मराठी Marathi (4)	गुजराथी Gujarathi (5)	उर्दू Urdu (6)	हिंदी Hindi (7)	सिंधी Sindhi (8)	इंग्रजी English (9)	इतर Others (10)	एकूण Grand Total (11)	Primary/ Secondary (3)	District (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	प्रा. मा.	4,75,559 3,13,578	1,11,665 86,724	1,24,806 40,196	1,32,815 56,332	83 826	2,00,943 2,65,173	44,729 12,786	10,90,600 77,56,615	P S	Greater Bombay
2	ठाणे	प्रा. मा.	4,55,669 2,08,144	18,733 10,596	33,128 10,881	26,833 13,314	9,429 14,097	81,751 49,330	6,219 268	6,31,762 3,06,630	P S	Thane
3	रायगड	प्रा. मा.	2,68,243 1,03,451	490 145	14,579 6,537	301 683	.. ..	4,508 3,503	.. ..	2,88,121 1,14,319	P S	Raigad
4	रत्नागिरी	प्रा. मा.	2,06,982 77,614	.. ..	14,908 4,846	.. ..	.. ..	2,168 1,077	.. ..	2,24,058 83,537	P S	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	प्रा. मा.	1,17,856 63,962	.. ..	1,067 388	.. ..	.. ..	466 524	.. ..	1,19,389 64,874	P S	Sindhudurg
6	नाशिक	प्रा. मा.	4,63,768 2,30,948	.. 916	31,212 9,655	.. 1,313	.. 419	.. 15,256	.. ..	4,94,980 2,58,237	P S	Nashik
7	धुळे	प्रा. मा.	2,62,848 1,69,129	1,732 1,444	15,018 3,650	208 466	781 374	2,425 1,538	.. ..	2,83,012 1,76,601	P S	Dhule
8	जळगांव	प्रा. मा.	3,66,228 2,07,469	160 ..	36,279 5,999	2,178 2,368	2,077 1,193	2,206 2,578	.. ..	4,09,128 2,19,607	P S	Jalgaon
9	अहमदनगर	प्रा. मा.	4,04,810 2,32,457	34 ..	8,348 2,037	636 494	54 494	4,216 5,264	.. ..	4,18,098 2,40,746	P S	Ahmednagar
10	पुणे	प्रा. मा.	6,19,066 3,41,849	1,730 1,551	13,122 3,498	5,587 8,470	1,216 997	36,342 51,177	830 ..	6,77,893 4,87,542	P S	Pune
11	सातारा	प्रा. मा.	3,22,199 1,92,234	.. ..	1,504 874	.. ..	.. ..	2,449 5,007	.. ..	3,25,952 1,98,115	P S	Satara

12	सांगली	..	..	प्रा.	2,75,868	290	6,932	..	..	4,310	8,239	2,95,639	P	Sangli
				मा.	1,39,109	383	1,488	..	..	3,934	2,314	1,47,220	S	
13	सोलापूर	..	..	प्रा.	3,79,377	43	20,029	191	..	4,202	15,431	4,19,273	P	Solapur
				मा.	1,67,471	..	4,769	115	..	4,743	2,236	1,79,334	S	
14	कोल्हापूर	..	..	प्रा.	3,76,492	685	6,655	..	1,490	5,496	30	3,90,848	P	Kolhapur
				मा.	1,78,286	230	879	..	253	4,502	..	1,84,150	S	
15	औरंगाबाद	..	..	प्रा.	2,54,129	..	17,766	..	..	7,006	..	2,78,901	P	Aurangabad
				मा.	95,516	..	8,171	1,016	..	6,063	..	1,10,766	S	
16	जालना	..	..	प्रा.	1,56,307	234	2,646	2,620	..	2,211	53	1,64,071	P	Jalna
				मा.	41,923	..	1,800	2,816	..	1,149	..	47,768	S	
17	परभणी	..	..	प्रा.	2,19,989	..	14,929	330	..	1,429	30	2,36,707	P	Parbhani
				मा.	97,125	..	4,305	388	..	1,256	61	1,03,135	S	
18	बीड	..	..	प्रा.	2,25,021	..	9,402	..	..	2,164	..	2,36,587	P	Beed
				मा.	93,715	..	4,187	..	..	574	..	98,476	S	
19	नांदेड	..	..	प्रा.	2,77,964	..	17,657	1,505	..	2,516	227	2,99,869	P	Nanded
				मा.	1,12,754	..	5,188	874	..	2,571	..	1,21,387	S	
20	उस्मानाबाद	..	..	प्रा.	1,47,850	..	3,767	..	..	..	..	1,51,617	P	Osmanabad
				मा.	83,386	..	1,239	..	..	412	..	85,037	S	
21	लातूर	..	..	प्रा.	2,13,292	20	8,202	..	..	981	..	2,22,495	P	Latur
				मा.	1,21,236	..	2,780	106	..	1,116	..	1,25,238	S	
22	बुलढाणा	..	..	प्रा.	2,20,280	..	22,171	901	..	1,368	..	2,44,720	P	Buldhana
				मा.	1,02,684	..	4,295	858	..	598	..	1,08,435	S	
23	अकोला	..	..	प्रा.	2,40,658	305	31,931	4,386	927	8,229	..	2,86,436	P	Akola
				मा.	1,30,987	210	11,767	4,996	1,156	4,532	..	1,53,648	S	
24	अमरावती	..	..	प्रा.	2,51,989	382	29,151	9,848	..	2,275	..	2,93,645	P	Amrayati
				मा.	1,55,322	656	9,396	5,359	..	6,279	..	1,77,012	S	
25	यवतमाळ	..	..	प्रा.	2,56,695	..	13,595	2,974	..	3,226	..	2,76,490	P	Yavatmal
				मा.	1,12,601	..	4,579	2,294	..	1,149	..	1,20,623	S	
26	वर्धा	..	..	प्रा.	1,34,312	112	2,742	3,207	..	2,884	..	1,43,257	P	Wardha
				मा.	96,697	43	1,408	4,217	101	1,430	..	1,03,896	S	
27	नागपूर	..	..	प्रा.	3,38,481	924	15,996	35,691	..	22,316	245	4,13,653	P	Nagpur
				मा.	2,54,235	527	12,592	33,485	2,552	18,920	445	3,22,756	S	
28	भंडारा	..	..	प्रा.	2,66,588	136	951	24,885	624	1,079	896	2,95,159	P	Bhandara
				मा.	1,47,079	140	402	15,446	..	3,003	..	1,66,070	S	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5-12—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(3)	(2)			
29	चंद्रपूर	..	..	..	प्रा.	2,13,002	..	2,144	5,041	..	5,685	3,915 ^a	2,29,787	P	Chandrapur
					मा.	1,12,971	..	977	5,988	..	5,745	752	1,26,433	S	
30	गडचिरोली	..	..	..	प्रा.	83,940	..	459	650	..	..	8,798	93,847	P	Gadchiroli
					मा.	31,834	..	209	615	..	278	723	33,659	S	
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	..	प्रा.	84,95,462	1,37,675	5,21,096	2,60,787	16,681	4,14,657	89,642	99,35,994	P	Maharashtra State
					मा.	44,15,766	1,03,565	1,69,072	1,61,743	22,462	4,68,681	19,585	53,60,874	S	

प्रा.—प्राथमिक, मा. माध्यमिक/P. Primary, S—Secondary.

टीप :—माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळातील फक्त इयत्ता ५ वी ते १० वी च्या विद्यार्थ्यांचा ह्या तक्त्यात समावेश आहे.

Note.—The Enrolment in Standards V—X in Secondary and Higher Secondary Schools has only been included in this table.

आधार.—शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Education, Govt. of Maharashtra, Pune.

5. शिक्षण / EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.13

प्रमुख परिक्षांचे निकाल
Examination Results (Major Examinations) March 1988
(1988-89)

अनु- क्रमांक Sr. No. (1)	परिक्षा (2)	परिक्षेला बसलेल्यांची संख्या Number appeared			उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या No. passed			Examination (2)
		मुलगे Boys (3)	मुली Girls (4)	एकूण Total (5)	मुलगे Boys (6)	मुली Girls (7)	एकूण Total (8)	
1 कला :—								Arts :
	बॅचलर ऑफ आर्ट्स	19,187	20,211	39,398	11,604	13,946	25,550	Bachelor of Arts
	मास्टर ऑफ आर्ट्स	5,717	5,174	10,891	3,157	3,585	6,742	Master of Arts
	एम. बी. ए.	1,054	97	1,151	803	85	888	M. B. A.
	पी. एच. डी./एम. फिल्ड.	119	76	195	251	161	412	Ph. D./M. Phil.
2 शास्त्र : —								Science :
	बॅचलर ऑफ सायन्स	13,390	7,126	20,516	7,140	5,639	12,779	Bachelor of Science
	मास्टर ऑफ सायन्स	2,207	1,360	3,567	1,248	947	2,195	Master of Science.
	पी. एच. डी.	49	16	65	78	20	98	Ph. D.
3 वाणिज्य :—								Commerce :
	बॅचलर ऑफ कॉमर्स	43,047	21,862	64,909	24,188	14,108	38,296	Bachelor of Commerce
	मास्टर ऑफ कॉमर्स	4,922	1,294	6,216	2,620	851	3,471	Master of Commerce
	पी. एच. डी./एम. फिल्ड	221	20	241	157	14	0,171	Ph. D./M. Phil.
4 वैद्यकीय :—								Medical :
	एम. बी. बी. एस.	766	285	1051	339	146	485	M. B. B. S.
	एम. डी./एम. एम.	504	149	653	258	87	345	M. D./M. S.
	एमएससी (मेडीसिन)	2	..	2	2	..	2	M. Sci. (Medicine)
5 शृश्रुषा :—								Nursing :
	बी. एस. सी. (शृश्रुषा)	4	92	96	4	90	94	B. Sc. (Nursing)
	एम. एस. सी. (शृश्रुषा)	..	11	11	..	11	11	M. Sci. (Nursing)
6 दंतशास्त्र :—								Dentistry :
	बी. डी. एस.	59	95	154	45	77	122	B. D. S.
	एम. डी. एस.	23	15	38	14	10	24	M. D. S.
7 अभियांत्रिकी :—								Engineering :
	बी. ई. (स्थापत्य)	..	..	..	..	..	..	B. E. (Civil)
	बी. ई. (विद्युत)	..	..	..	..	..	..	B. E. (Electrical)
	बी. ई. (यांत्रिकी)	..	..	..	..	..	..	B. E. (Mechanical)
	बी. ई. (मेटॅलर्जी)	..	..	..	..	..	..	B. E. (Metallurgy)
	बी. ई. (केमिकल)	..	..	..	..	..	..	B. E. (Chemical)
	एम. ई. (स्थापत्य)	..	..	..	..	..	..	M. E. (Civil)
	एम. ई. (विद्युत)	..	..	..	..	..	..	M. E. (Electrical)
	एम. ई. (यांत्रिकी)	..	..	..	..	..	..	M. E. (Mech.)
	एम. ई. (मेटॅलर्जी)	..	..	..	..	..	..	M. E. (Metallurgy)
	एम. ई. (केमिकल)	..	..	..	..	..	..	M. E. (Chemical)

N.A.

तबता क्रमांक/TABLE No. 5.13—चालू

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
8	वास्तुशास्त्र :—							Architecture:
	बॅचलर ऑफ आर्किटेक्चर	83	47	130	65	42	107	Bachelor of Architecture
	डिग्री इन फाईन आर्ट	192	91	283	175	84	259	Degree in F.A.
9	कायदा :—							Law:
	बॅचलर ऑफ लॉ	2,833	236	3,069	1,204	114	4,318	Bachelor of Law
	मास्टर ऑफ लॉ	468	117	585	74	27	101	Master of Law
	पी.एच.डी.	1	..	1	2	1	3	Ph. D.
10	शिक्षण :—							Education:
	बी. एड.	5,615	3,514	9,129	4,728	3,184	7,912	B. Ed.
	एम. एड.	211	256	467	179	147	326	M. Ed.
	डी. एड.	..	..	26,216	..	..	14,683	D. Ed.
	बी. पी. एड.	2,932	223	3,155	2,602	178	2,780	B. P. Ed.
	एम. पी. एड.	314	42	356	296	40	336	M. P. Ed.
	एस. एस. सी. (१० बी)	6,53,449	2,89,854	9,43,303	2,53,952	1,32,717	3,86,669	S. S. S. (Xth)
	एच. एस. सी. (१२ बी)	2,45,193	1,05,957	3,52,150	1,15,347	66,991	1,82,338	H. S. C. (XIIth)
	जी. सी. सी.	..	..	1,67,019	..	..	99,709	G. C. C.
	जी. सी. डी.	..	..	1,079	..	..	124	G. C. D.
	बी. आर. एस.	54	3	57	38	3	41	B. R. S.
11	शेतकी :—							Agriculture :
	बी. एससी.	989	57	1,046	929	56	985	B. Sc.
	एम. एससी.	393	..	393	343	..	343	M. Sc.
	डॉक्टरेट/पीएच. डी.	10	..	10	5	..	5	Doctorate/Ph. D.
12	औषधशास्त्र :—							Medicine:
	बॅचलर ऑफ फार्मसी	173	72	245	157	72	229	Bachelor of Pharmacy
	मास्टर ऑफ फार्मसी	19	2	21	19	2	21	Master of Pharmacy
13	तंत्रशास्त्र :—							Technology:
	बॅचलर ऑफ टेक्नॉलॉजी							Bachelor of Technology
	मास्टर ऑफ टेक्नॉलॉजी							Master of Technology
	एम. एससी. (टेक्नॉलॉजी)							M. Sc. Tech.
	बी. एससी. (टेक्नॉलॉजी)							B. Sc. Tech.
				N. A.				
14	आयुर्वेद :—							Ayurved:
	बी. ए. एम. एस./	317	204	521	251	181	432	B. A. M. S./ B.S.A.M.
	बीएसएम							
15	गृहशास्त्र :—							Home Science:
	बी. एससी. (गृहशास्त्र)	..	803	803	..	662	662	B. Sc. (Home Science)
	एम. एससी. (गृहशास्त्र)	..	171	171	..	142	142	M. Sc. (Home Science)
	पी. एच. डी.	..	6	6	..	6	6	Ph. D.
16	वस्त्रनिर्माण :—							Textile :
	बॅचलर ऑफ टेक्स्टाईल्स	..	..	..	..	..	..	Bachelor of Textiles

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5.13—चालू

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
17	ग्रंथपाल शास्त्र :—							Library Science:
	बॅचलर ऑफ ल्हायब्ररी		803	803	..	662	662	Bachelor of Library
	मास्टर ऑफ लायब्ररी	33	22	55	16	17	33	Master of Library.
18	समाज सेवा :—							Social Work:
	बॅचलर ऑफ सोशल वर्क	109	42	151	90	38	128	Bachelor of Social Work.
	मास्टर ऑफ सोशल वर्क	373	112	485	328	111	439	Master of Social Work.
19	वृत्तपत्र व्यवसाय :—							Journalism :
	बॅचलर ऑफ जर्नालिझम	112	32	144	97	28	125	Bachelor of Journalism.
20	पशुवेद्यक शास्त्र :—							Veterinary Science
	बी. व्ही. एससी.	239	4	243	223	4	227	.. B. V. Sc.
	एम. व्ही. एससी.	57	5	62	57	5	62	.. M. V. Sc.

टीप.—N. A. उपलब्ध नाही./Not available.

साधारः—(1) शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source 1—Directorate of Education, Govt. of Maharashtra, Pune.

(2) तंत्र शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Directorate of Technical Education, Government of Maharashtra, Bombay.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5-14.

संस्थेच्या प्रकारानुसार तांत्रिक शिक्षण संस्था/Technical Institutions by type of Institutions

1988-89

अनुक्रमिक	जिल्हा	अभियांत्रिकी आणि तंत्रशास्त्रीय महाविद्यालये	तंत्रनिकेतन	इतर पदविका संस्था	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	उच्च तांत्रिक विद्यालये/केंद्रे	मुलभूत प्रशिक्षण आणि संबंधित सूचना केंद्रे	+ 2 स्तरावरील व्यवसायिक शिक्षण योजना	औद्योगिक कामगारांचे अर्धवेळ वर्ग	शिल्प कारागिर आणि इतर तांत्रिक प्रमाणपत्र देणाऱ्या संस्था	एकूण	District
Serial No.		Engineering and technological colleges	Polytechnic	Other diploma institutions	Industrial training institutions	Technical high-schools/centres	Basic training and related instruction centres	Vocational centres at +2 stage	Part-time classes for industrial workers	Crafts and other technical institution certificate level	Grand total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	बुध्मुंबई	13	11	12	17	24	39	45	1	105	267	Greater Bombay
2	ठाणे	3	9	2	8	18	8	12	1	110	171	Thane
3	रायगड	1	2	..	5	7	1	10	..	38	64	Raigad
4	रत्नागिरी	..	3	2	7	7	2	8	..	24	53	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	1	..	2	5	1	8	..	23	40	Sindhudurg
6	नाशिक	2	4	3	9	15	4	27	1	44	109	Nashik
7	धुळे	3	5	2	4	11	1	8	..	39	73	Dhule
8	जळगांव	2	7	2	11	18	2	14	..	44	100	Jalgaon
9	अहमदनगर	4	6	1	13	21	1	12	1	40	99	Ahmadnagar
10	पुणे	11	6	4	16	35	13	35	1	80	201	Pune
11	सातारा	3	6	1	6	10	3	16	..	62	107	Satara
12	सांगली	3	4	3	7	20	2	15	..	65	119	Sangli
13	सोलापूर	1	4	1	5	28	2	16	1	84	142	Solapur
14	कोल्हापूर	5	7	1	7	28	2	17	1	61	129	Kolhapur
15	औरंगाबाद	3	3	2	8	12	2	17	1	40	88	Aurangabad
16	जालना	..	1	1	2	2	..	1	..	7	14	Jalna
17	परभणी	..	1	1	3	6	1	8	..	3	23	Parbhani
18	बीड	..	3	1	3	6	1	5	..	12	31	Beed
19	नांदेड	2	3	1	8	7	1	11	..	42	75	Nanded
20	अहमदनगर	2	2	1	4	6	..	5	..	10	30	Osmanabad
21	लातूर	4	6	3	4	8	1	9	..	16	51	Latour
22	बुलढाणा	1	1	1	3	9	1	10	..	21	47	Buldhana
23	अकोला	1	4	1	3	10	1	14	..	22	56	Akola
24	अमरावती	2	7	..	7	9	1	24	1	6	57	Amravati
25	यवतमाळ	2	2	..	5	8	1	10	..	12	40	Yavatmal

26	वर्धा ..	1	2	2	2	5	2	12	..	40	66	Wardha
27	नागपूर ..	6	12	3	8	8	2	26	1	103	169	Nagpur
28	भंडारा ..	1	3	..	3	4	3	8	..	65	87	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	1	2	..	4	4	1	9	..	39	60	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	..	1	..	3	1	..	2	..	26	33	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य ..		77	128	51	187	352	99	414	10	1,283	2,601	Maharashtra State

टीप—(१) काही खाजगी विना अनुदानित तंत्रनिकेतन बंद करण्यात आले आहे.

(२) सन १९८७-८८ च्या तुलनेने एकूण तांत्रिक संस्था कमी आहेत कारण पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय पर्यवेक्षण अभ्यासक्रम संबंधी विभागातील कुषि विद्यापीठांकडे हस्तांतरित करण्यात आले आहे.

Note—(1) Some private un-aided polytechnics have been closed.

(2) Total No. of Technical Institution decreased as compared to the year 1987-88 because the Animal Husbandary and Dairy Supervisers Course have been transferred to the Agriculture Universities of the concerned region.

आधार.—(१) तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source—(1) Directorate of Technical Education, Government of Maharashtra, Bombay.

(२) व्यवसाय शिक्षण प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

(2) Directorate of Vocational Guidance & Training, Government of Maharashtra, Bombay.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 5-15

तंत्र निकाेतन संस्थांची त्यांच्या वर्गवारीनुसार संख्या, प्रवेशक्षमता, नाव नोंदविलेले, उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी आणि शिक्षकांची संख्या
Number of Technical Institutions Intake Capacity, Enrolment, Outturn and number of Teachers by Category of Institution

(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्गवारी	संस्था No. of Institutions	एकूण प्रवेश क्षमता Total intake capacity	एकूण नोंदणी केलेले Total enrolment	एकूण उत्तीर्ण Total outturn	शिक्षकांची संख्या Number of teachers	Category
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	पदवी पातळीवरील (अभियांत्रिकी आणि तंत्रशास्त्रिकी) महाविद्यालये	77	16,480	40,360	6,530	2,857	Degree level (Engineering and Technological) Colleges.
2	पदविका पातळीवरील (तंत्रनिकाेतन आणि इतर पदविका) संस्था	179	30,784	60,045	11,307	3,182	Diploma level (Polytechnic and other diploma) Institutions.
3	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था						Industrial Training Institutes.
	शासकीय	103	34,928	N.A.	13,803	N.A.	Government
	अशासकीय	84	4,236	N.A.	2,435	N.A.	Non-Government
4	तंत्र माध्यमिक विद्यालये/केंद्रे						Technical High Schools/Centres
	शासकीय	110	16,405	12,267	N.A.	663	Government
	अशासकीय	241	18,030	17,260	N.A.	785	Non-Government

N. A. = उपलब्ध नाही/Not available.

आधार:—(१) तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.
(२) व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण, संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—(1) Directorate of Technical Education, Government of Maharashtra, Bombay.
(2) Directorate of Vocational Guidance & Training, Government of Maharashtra, Bombay.

5. शिक्षण/EDUCATION

तक्ता क्रमांक/TABLE 5-16

राजकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थानधील मंजूर केलेल्या जागा, प्रवेश क्षमता आणि उत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या,
Number of sanctioned seats, intake capacity and outturn of Government Industrial Training Institute
1988-89

अनुक्रमांक Serial No. (1)	व्यवसायाचे नाव (2)	मंजूर जागा Sanctioned seats (3)	प्रवेश क्षमता Intake capacity (4)	उत्तीर्ण झालेले Outturn (5)	Name of the Trade (2)
एक वर्ष कालावधीचे—					
1	लोहार	112	112	68	Black smith
2	मुनार	1,344	1,344	874	Carpenter
3	यांत्रिक (डिझेल)	1,088	1,088	454	Mechanic (Diesel)
4	यांत्रिक (कृषि)	608	608	197	Mechanic (Tractor)
5	साचेकार	848	848	498	Moulder
6	रंगारी	352	176	162	Painter
7	नळ कारागीर	320	320	208	Plumber
8	पत्रे कारागीर	688	688	583	Sheet-metal worker
9	संधाता (जि. आणि ई.)	2,028	2,028	1,622	Welder (G and E)
10	बिनतारी यंत्रचालक	32	16	14	Wireless Operator
11	मुद्रण यंत्रचालक	400	400	281	Printing Machine (Operator)
12	चामड्याच्या वस्तू बनविणे	16	16	14	Manufacturing of leather goods works
13	पुस्तक बांधणी	80	80	36	Book-binding
14	हस्तमुळाई व कच्चे मुद्रित वाचन	464	464	207	Hand composing and Proof reading
15	लघुलेखन (मराठी/इंग्रजी)	832	832	379	Stenography (Marathi/English)
16	कर्तन व शिवणशास्त्र	480	480	118	Cutting and tailoring
17	पादत्राण कारागीर	16	16	8	Manufacturing of footwear
18	ऑटोइलेक्ट्रीशियन	..	..	..	Auto Electrician
दोन वर्ष कालावधीचे—					
19	यांत्रिकी (प्रशिक्षण व वातानुकूलि-करण)	496	248	163	Mechanic (Ref. and Air-conditioning)
20	यांत्रिक (मोटर गाड्या)	2,112	1,056	1,100	Mechanic (Motor Vehicle)
21	आरेखक (स्थापत्य)	848	424	270	Draftsman (Civil)
22	आरेखक (यांत्रिक)	1,136	576	572	Draftsman (Mech.)
23	विजतंत्री	3,216	1,608	1,532	Electrician
24	विज विलेपक	96	48	17	Electroplator
25	जोडारी	4,656	2,328	2,193	Fitter
26	तारतंत्री	2,528	1,264	830	Wireman
27	यंत्र कारागीर	2,088	1,044	856	Machinist
28	यंत्र कारागीर (घर्षक)	720	360	272	Mechanic (Grinder)
29	बांधकाम जोडारी	..	..	..	Structural Fitter
30	यांत्रिक मिलराईट मेन्टेनन्स	368	184	111	Mechanic (Millwright maintenance)
31	यांत्रिक (उपकरण)	272	136	108	Mechanic (Instrument)
32	यांत्रिक (रेडिओ आणि दूरदर्शन)	832	416	219	Mechanic (Radio and T. V.)
33	बंधकार	464	232	121	Pattern maker
34	सर्वेक्षक	432	265	253	Surveyor
35	हत्यारे व साचे करणारे	208	104	60	Tool and die-maker
36	कातारी	2,652	1,326	1,132	Turner
37	घड्याळजी	160	80	47	Watch and clock maker
38	बांधकाम कारागीर	736	736	431	Building construction
39	इलेक्ट्रॉनिक्स	541	272	131	Electronics
40	फार्म मेकॅनिक	112	56	29	Farm mechanic
41	विद्युत परिरक्षण यांत्रिक	..	..	..	Electric mechanical maintenance
42	रबर तंत्रज्ञ	16	8	17	Rubber technician
43	प्लॅस्टीकचे साचे करणारे	16+64	8+64	7+17	Plastic moulder maker
एकूण		34,480	22,359	16,211	Total

टीप.—यात प्लास्टिक संस्करण यंत्रचालकाचा समावेश आहे.
Note.—Includes Plastic Processing Operators.

आधार.—(1) तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—(1) Directorate of Technical Education, Government of Maharashtra, Bombay.

(2) व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

(2) Directorate of Vocational Guidance and Training, Government of Maharashtra, Bombay.

5. शिक्षण/EDUCATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 5.17

अभियांत्रिकी, तंत्रशास्त्र व तंत्रनिकेतन अभियांत्रिकी महाविद्यालयांच्या अंतिम वर्षाच्या परिक्षेस बसलेल्या व उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या
 Number of students appeared and passed in final year examination of engineering, technological and polytechnic colleges
 1988

अनुक्रमांक Serial No.	अभ्यासक्रमाचा प्रकार (2)	1988		Type of Course (2)
		परिक्षेस बसलेले appeared (3)	उत्तीर्ण झालेले passed (4)	
पदवी अभ्यासक्रम—				
1	स्थापत्य	9,255	6,112	I. Degree Course— Civil
2	यांत्रिकी	82	61	Mechanical
3	विद्युत	396	357	Electrical Others
4	इतर			
	एकूण	9,733	6,530	Total
पदविका अभ्यासक्रम—				
1	स्थापत्य	5,380	1,199	II. Diploma Course— Civil
2	यांत्रिकी	2,684	1,356	Mechanical
3	विद्युत	1,853	1,031	Electrical
4	इतर	16,764	6,221	Others
	एकूण	26,681	9,807	Total

टीप.—* अस्थायी/Provisional.

बांधार.—(१) तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—(1) Directorate of Technical Education, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क**MASS COMMUNICATION**

६.१ छापखाने व नियतकालिके, प्रकाशित झालेली पुस्तके व नियतकालिके, त्यांचे भाषावार व विषयवार वर्गीकरण यासंबंधी माहिती या विभागातील तक्त्यांमध्ये दिलेली आहे.

6.1 Data on printing presses, books and periodical published and their classification according to languages and subjects are presented in the tables in this section.

6. जनता संपर्क/MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6-1

मुख्य भाषांमधून प्रसिद्ध झालेली वृत्तपत्रे व नियतकालिके यांची संख्या
Number of News Papers, Periodicals published by Major Languages in 1988-89

भाषा	दैनिके	साप्ताहिके (द्विद आर्गि त्रैसाप्ताहिके प्ररून)	पाश्र्चिक	मासिके (द्वि मासिकेप्ररून)	त्रैमासिक	वार्षिक	एकूण	Languages
(1)	(2)	Weeklies (including bi and tri weeklies	Fortnightlies	Monthlies & Bimonthlies	Quarterlies (Including 4 m & 6 m)	Annual	Total	(1)
मराठी	232	888	142	445	113	110	1930	Marath
इंग्रजी	20	53	47	331	203	26	680	English
हिंदी	55	283	39	138	62	21	598	Hindi
गुजराथी	8	15	14	102	15	6	160	Gujrathi
उर्दू	18	124	40	39	6	7	234	Urdu
सिंधी	6	28	7	31	3	25	100	Sindhi
एकूण	339	1391	289	1086	402	195	3,702	Total

आगार:—अधिपरिक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क/MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6.2

जिल्हावार छापखान्यांची संख्या
Number of Printing Presses by district in 1988-89

वर्ष/जिल्हा Year/District	सार्वजनिक Public	खाजगी Private	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(1)
1980-81	N. A.	N. A.	6,940	
1984-85	N. A.	N. A.	7,519	
1985-86	N. A.	N. A.	7,670	
1986-87	8	7,835	7,843	
1987-88	8	7,933	7,941	
1988-89	8	7,993	8,001	
1 बृहन्मुंबई	1	3,030	3,031	Greater Bombay
2 ठाणे	..	300	300	Thane
3 रायगड	..	104	104	Raigad
4 रत्नागिरी	..	49	49	Ratnagiri
5 सिंधुदुर्ग	..	..	..	Sindhudurg
6 नाशिक	..	333	333	Nashik
7 धुळे	..	132	132	Dhule
8 जळगांव	..	228	228	Jalgaon
9 अहमदनगर	..	357	357	Ahmednagar
10 पुणे	2	645	647	Pune
11 सातारा	1	271	272	Satara
12 सांगली	..	294	294	Sangli
13 सोलापूर	..	306	306	Solapur
14 कोल्हापूर	1	557	558	Kolhapur
15 औरंगाबाद	1	247	248	Aurangabad
16 जालना	..	16	16	Jalna
17 परभणी	..	40	40	Parbhani
18 बीड	..	37	37	Beed
19 नांदेड	..	42	42	Nanded
20 उस्मानाबाद	..	69	69	Osmanabad
21 लातूर	..	1	1	Latur
22 बुलढाणा	..	86	86	Buldhana
23 अकोला	..	138	138	Akola
24 अमरावती	..	76	76	Amravati
25 यवतमाळ	..	63	63	Yavatmal
26 वर्धा	..	42	42	Wardha
27 नागपूर	2	387	389	Nagpur
28 भंडारा	..	39	39	Bhandara
29 चंद्रपूर	..	91	91	Chandrapur
30 गडचिरोली	..	13	13	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य	8	7,993	8,001	Maharashtra State

टोप.—राजकीय मुद्रणालयाचा समावेश आहे.

Note—Includes Govt. Printing Press.

आधार.—अधिपरिक्षक, पुस्तके व प्रकाशन, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क/

तदता क्रमांक/

छापखाने व निरनिराळ्या भाषातील नियतकालिके/

दैनिके/Dailies

अनुक्रममांक Serial No.	जिल्हा (2)	छापखान्यांची संख्या No. of Presses	इंग्लीश English	मराठी Marathi	गुजराती Gujarati	कोंकणी Konkani	हिन्दी Hindi	उर्दू Urdu	सिंधी Sindhi	इतर Others	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बृहन्मुंबई ..	3,031	13	10	8	..	6	6	1	..	44
2	ठाणे ..	300	..	3	..	..	5	..	5	..	13
3	रायगड ..	104	..	4	..	..	..	..	..	..	4
4	रत्नागिरी ..	49	..	3	..	..	..	..	..	..	3
5	सिंधुदुर्ग ..	..	..	2	..	..	..	..	..	..	2
6	नाशिक ..	333	1	11	..	..	1	2	..	..	15
7	धुळे ..	132	..	6	..	..	..	..	..	..	6
8	जळगांव ..	228	..	12	..	..	1	..	..	..	13
9	अहमदनगर ..	357	..	9	..	..	..	..	..	..	9
10	पुणे ..	647	2	14	..	..	1	..	..	..	17
11	सातारा ..	272	..	7	..	..	..	..	..	..	7
12	सांगली ..	294	..	11	..	..	1	..	..	..	12
13	मोलापूर ..	306	..	9	..	..	1	..	..	..	10
14	कोल्हापूर ..	558	..	15	..	..	..	..	..	..	15
15	भोरगावाड ..	248	1	8	..	..	1	5	..	..	15
16	जालना ..	16	..	4	..	..	..	1	..	..	5
17	परभणी ..	40	..	10	..	..	..	1	..	..	11
18	बीड ..	37	..	12	..	..	..	..	..	..	12
19	नांदेड ..	42	..	13	..	..	..	3	..	..	16
20	उमानावाड ..	69	..	4	..	..	..	..	..	..	4
21	लातूर ..	1	..	20	..	..	..	..	..	..	20
22	बुलढाणा ..	86	..	4	..	..	..	..	..	..	4
23	अकोला ..	138	..	5	..	..	5	..	..	..	10
24	अमरावती ..	76	..	9	..	..	2	..	..	..	11
25	यवतमाळ ..	63	..	9	..	..	1	..	..	..	10
26	वर्धा ..	42	..	2	..	..	5	..	..	..	7
27	नागपूर ..	389	3	7	..	..	11	..	..	..	21
28	भंडारा ..	39	..	..	..	..	10	..	..	..	10
29	चंद्रपूर ..	91	..	7	..	..	3	..	..	..	10
30	गडचिरोली ..	13	..	2	..	..	1	..	..	..	3
महाराष्ट्र राज्य ..		8,001	20	232	8	..	55	18	6	..	339

MASS COMMUNICATION

TABLE No. 63

Number of Printing Presses and number of periodicals in different languages—
(1988-89)

साप्ताहिके (द्वि भाषि त्रै साप्ताहिके धरून) / Weeklies (Including bi and tri-weeklies)									
इंग्लीश English	मराठी Marathi	गुजराती Gujarati	कोंकणी Konkani	हिन्दी Hindi	उर्दू Urdu	सिंधी Sindhi	इतर Others	एकूण Total	District
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(2)
49	23	15	..	26	23	4	..	140	Greater Bombay
..	23	..	..	15	..	20	..	58	Thane
..	24	..	..	..	..	..	..	24	Raigad
..	5	..	..	..	1	..	..	6	Ratnagiri
..	17	..	..	..	..	..	..	17	Sindhudurg
..	47	..	..	2	42	..	..	91	Nashik
..	44	..	..	1	..	..	..	45	Dhule
..	82	..	..	3	..	..	..	85	Jalgaon
..	31	..	..	..	..	3	..	34	Ahmednagar
3	37	..	..	2	3	..	..	45	Pune
..	13	..	..	..	..	..	..	13	Satara
..	46	..	..	3	..	..	..	49	Sangli
..	42	..	..	3	..	..	..	45	Solapur
..	32	..	..	1	..	..	..	33	Kolhapur
..	38	..	..	4	16	..	..	58	Aurangabad
..	16	..	..	3	..	..	..	19	Jalna
..	25	..	..	1	7	..	..	33	Parbhani
..	39	..	..	..	..	..	..	39	Beed
..	47	..	..	5	13	..	..	65	Nanded
..	15	..	..	..	1	..	..	16	Osmanabad
..	14	..	..	7	..	..	..	21	Latur
..	28	..	..	8	2	..	..	38	Buldhana
..	43	..	..	31	8	..	..	82	Akola
..	42	..	..	42	2	..	..	86	Amravati
..	37	..	..	7	..	..	..	44	Yavatmal
..	10	..	..	35	..	..	..	45	Wardha
1	24	..	..	39	5	1	..	70	Nagpur
..	13	..	..	38	..	..	..	51	Bhandara
..	27	..	..	7	1	..	..	35	Chandrapur
..	4	..	..	..	..	..	..	4	Gadchiroli
53	888	15	..	283	124	28	..	1,391	Maharashtra State

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	पाक्षिके/Fortnightlies									एकूण Totale (30)
		इंग्लीश English (22)	मराठी Marathi (23)	गुजराती Gujarati (24)	कोंकणी Konkani (25)	हिंदी Hindi (26)	उर्दू Urdu (27)	सिंधी Sindhj (28)	ईतर Others (29)		
1	बृहन्मुंबई	39	21	13	..	20	12	2	..	107	
2	ठाणे	..	12	1	..	3	..	5	..	21	
3	रायगड	..	5	..	..	..	..	..	..	5	
4	रत्नागिरी	..	3	..	..	..	..	..	..	3	
5	सिधुदुर्ग	..	1	..	..	..	..	..	..	1	
6	नाशिक	1	12	..	..	..	16	..	..	29	
7	धुळे	..	8	..	..	1	1	..	..	10	
8	जळगाव	..	10	..	..	3	..	..	..	13	
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
10	पुणे	2	21	..	..	2	..	..	..	25	
11	सातारा	..	5	..	..	..	..	..	..	5	
12	सांगली	..	4	..	..	..	..	..	..	4	
13	सोलापूर	..	6	..	..	..	..	..	..	6	
14	कोल्हापूर	..	6	..	..	..	..	..	..	6	
15	औरंगाबाद	2	4	..	..	..	1	..	..	7	
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
17	परभणी	..	..	..	..	..	1	..	..	1	
18	बीड	..	1	..	..	..	..	..	..	1	
19	नांदेड	..	1	..	..	1	2	..	..	4	
20	उस्मानाबाद	..	1	..	..	..	..	..	..	1	
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
22	बुलढाणा	..	2	..	..	2	3	..	..	7	
23	अकोला	..	5	..	..	1	..	..	..	6	
24	अमरावती	1	1	..	..	..	..	..	..	2	
25	यवतमाळ	..	3	..	..	..	..	..	..	3	
26	वर्धा	..	2	..	..	2	..	..	..	4	
27	नागपूर	2	7	..	..	3	4	..	..	16	
28	भंडारा	..	..	..	..	1	..	..	..	1	
29	चंद्रपूर	..	1	..	..	..	..	..	..	1	
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	
महाराष्ट्र राज्य		47	142	14	..	39	40	7	..	289	

TABLE No. 6.3 —contd.

मासिके (द्विमासिके वरुन)/Monthlies (Including Bi-monthlies)									
इंग्लिश English	मराठी Marathi	गुजराती Gujarati	कोंकणी Konkani	हिन्दी Hindi	उर्दू Urdu	सिंधी Sindhi	इतर Others	एकूण Total	District
(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(2)
283	87	89	..	71	23	12	..	565	Greater Bombay
5	21	5	..	5	..	13	..	49	Thane
1	19	1	..	2	..	..	..	23	Raigad
..	6	..	..	..	..	..	..	6	Ratnagiri
..	3	..	..	..	..	..	..	3	Sindhudurg
2	11	..	..	5	6	..	..	24	Nashik
..	9	..	..	2	..	..	..	11	Dhule
..	6	..	..	2	..	..	..	8	Jalgaon
1	7	..	..	4	..	..	..	12	Ahmednagar
26	137	7	..	12	2	5	..	189	Pune
..	24	..	..	1	..	..	..	25	Satara
..	3	..	..	1	..	..	..	4	Sangli
..	8	..	..	1	..	..	..	9	Solapur
1	22	..	..	2	..	..	..	25	Kolhapur
..	12	..	..	2	3	..	..	17	Aurangabad
..	..	..	..	3	..	..	..	3	Jalna
1	1	..	..	1	..	..	..	3	Parbhani
..	4	..	..	..	..	..	..	4	Beed
..	4	..	..	..	..	..	..	4	Nanded
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
..	2	..	..	1	..	..	..	3	Latur
1	1	..	..	..	..	..	..	2	Buldhana
1	8	..	..	..	1	..	..	10	Akola
..	14	..	..	4	..	..	..	18	Amravati
..	2	..	..	1	..	..	..	3	Yavatmal
..	1	..	..	7	..	..	..	8	Wardha
9	32	..	..	11	4	1	..	57	Nagpur
..	..	..	..	..	..	..	..	1	Bhandara
..	1	..	..	..	..	..	..	1	Chandrapur
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
331	445	102	..	138	39	31	..	1,086	Maharashtra State

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	द्वैमासिक/Quarterlies								एकूण Total (48)
		इंग्लीश English (40)	मराठी Marathi (41)	गुजराती Gujarati (42)	कोंकणी Konkani (43)	हिंदी Hindi (44)	उर्दू Urdu (45)	सिंधी Sindhi (46)	इतर Others (47)	
1	बृहन्मुंबई	167	18	13	..	29	4	..	..	231
2	ठाणे	..	6	..	..	..	1	1	..	8
3	रायगड	1	8	..	..	2	..	..	..	11
4	रत्नागिरी	..	1	..	..	1	..	..	..	2
5	सिधुदुर्ग	..	3	..	..	..	..	..	..	3
6	नाशिक	2	4	..	..	1	..	..	..	7
7	धुळे	..	2	..	..	..	..	..	..	2
8	जळगाव	..	2	..	..	1	..	..	..	3
9	अहमदनगर	..	1	..	..	1	..	..	..	2
10	पुणे	24	37	1	..	13	..	1	..	76
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..
12	सांगली	1	1	..	..	..	..	..	..	2
13	सोलापूर	..	3	..	..	..	..	..	..	3
14	कोल्हापूर	..	10	..	..	..	..	..	..	10
15	औरंगाबाद	1	3	..	..	..	1	..	..	5
16	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	..	..	..
17	परभणी	..	1	..	..	..	..	..	..	1
18	बीड	..	1	..	..	..	..	..	..	1
19	नांदेड	..	4	..	..	..	..	..	..	4
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..
22	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	..
23	अकोला	1	2	..	..	..	..	..	..	3
24	अमरावती	..	..	..	..	3	..	..	..	3
25	यवतमाळ	..	2	..	..	..	..	..	..	2
26	वर्धा	1	..	..	..	2	..	..	..	3
27	नागपूर	5	4	1	..	8	..	1	..	19
28	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	1	..	..	..	1
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य		203	113	15	..	62	6	3	..	402

आधार.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE 6-3—*Contd.*

वार्षिक (षण्मासिके घटून)/Annual (including six monthlies)									
इंग्लिश English	मराठी Marathi	गुजराती Gujarati	कोंकणी Konkani	हिंदी Hindi	उर्दू Urdu	सिंधी Sindhi	इतर Others	एकूण Total	District
(49)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)	(57)	(2)
19	26	6	..	15	6	9	..	81	Greater Bombay
..	2	..	..	..	..	11	..	13	Thane
..	7	..	..	..	..	..	..	7	Raigad
..	1	..	..	..	..	..	..	1	Ratnagiri
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
..	1	..	..	..	..	..	..	1	Nashik
..	1	..	..	..	..	..	..	1	Dhule
..	2	..	..	..	..	..	..	2	Jalgaon
..	..	..	..	1	..	..	..	1	Ahmednagar
5	51	..	..	3	..	4	..	63	Pune
..	1	..	..	..	..	..	..	1	Satara
..	2	..	..	1	..	..	..	3	Sangli
..	2	..	..	..	..	..	..	2	Solapur
1	3	..	..	..	..	..	..	4	Kolhapur
..	4	..	..	..	1	..	..	5	Aurangabad
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani
..	..	..	..	1	..	..	..	1	Beed
..	1	..	..	..	..	..	..	1	Nanded
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
..	1	..	..	..	..	..	..	1	Latur
..	2	..	..	..	..	..	..	2	Buldhana
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Akola
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Amravati
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Yavatmal
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha
1	3	..	..	..	..	1	..	5	Nagpur
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
26	110	6	..	21	7	25	..	195	Maharashtra State

Source...Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क/MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6-4

प्रकाशित पुस्तके व नियतकालिके याविषयी सांख्यिकी
 Statistics of books and periodicals published,
 1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	प्रकाशनाचा प्रकार	इंग्रजी व इतर युरोपियन भाषा English and other European languages	प्रादेशिक भाषा Regional languages	भारतीय प्राचीन भाषा Indian classical languages	एकापेक्षा अधिक भाषा more than one language	एकूण Total	Type of publication
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	पुस्तके (अ) मूळ लेखन	142	667	..	13	822	Books (a) Original works
	(ब) अनुवादित	3	38	..	..	41	(b) Translations
	(क) एकूण	145	705	..	13	863	(c) Total
2	नियतकालिके (मासिक ते वार्षिक कालावधीची).	537	1,108	..	38	1,683	Periodicals (of periodicity from monthly to yearly).
	एकूण प्रकाशने	682	1,813	..	51	2,546	Total number of publications.

भाषार.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क/MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6-5

पुस्तके व नियतकालिके यांचे भाषावार वर्गीकरण
 Classification of books and periodicals according to languages
 1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	भाषा	पुस्तके Books	नियतकालिके Periodicals	एकूण Total	Language
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	इंग्रजी	145	537	682	English
2	मराठी	611	668	1,279	Marathi
3	गुजराती	23	123	146	Gujarati
4	हिन्दी	51	221	272	Hindi
5	सिंधी	11	44	55	Sindhi
6	उर्दू	20	52	72	Urdu
7	प्राचीन भाषा	1	..	1	Classical languages
8	बोली भाषा	..	..	..	Dialects
9	एकापेक्षा अधिक भाषा	1	38	39	In more than one language
10	इतर भाषा	..	..	..	Other languages
	एकूण	863	1,683	2,546	Total

टीप.—नियतकालिकात मासिक, त्रैमासिक व वार्षिक प्रकाशनांचाच समावेश आहे.

Note.—Periodicals include monthly, quarterly and annual publications only.

भाषार.—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

6. जनता संपर्क/ MASS COMMUNICATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 6-6

प्रसिद्ध झालेली पुस्तके व नियतकालिके यांची विषयवार वर्गवारी
Distribution of books and periodicals published according to subjects
 1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	विषय	पुस्तके/Books			नियतकालिके Periodicals	Subject
		शैक्षणिक Educational	अशैक्षणिक Non-Educational	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	कृषि	1	4	5	41	Agriculture
2	मानवशास्त्र	..	..	..	..	Anthropology
3	पुराणवस्तु अभ्यास	..	1	1	..	Archaeology
4	शिवण व कर्तनकला	2	4	6	2	Arts and crafts
5	खगोलशास्त्र व फलज्योतिष्य	4	..	4	22	Astronomy and astrology.
6	चरित्र (भाठवणी घरून)	4	68	72	..	Biography (including Memories).
7	नागरिकशास्त्र	..	2	2	11	Civics
8	वाणिज्य व उद्योगधंदे	..	3	3	96	Commerce and Industry.
9	नाटक	..	12	12	..	Drama
10	अर्थशास्त्र	..	5	14	18	Economics
11	शिक्षण	68	11	79	79	Education
12	तांत्रिक	1	6	7	25	Engineering
13	मनोरंजन	6	245	251	209	Fiction
14	खेळ	1	2	3	12	Games and Sports
15	भूगोल	1	2	3	..	Geography
16	आरोग्य	7	18	25	39	Health and hygiene.
17	इतिहास	5	5	10	..	History
18	उद्योगधंदे	4	10	14	..	Industry
19	भाषा	4	7	11	2	Languages
20	विधी (कायदा)	9	2	11	24	Law
21	गणित	..	..	..	..	Mathematics
22	औषध	8	5	13	30	Medicine
23	संकीर्ण	19	72	91	879	Miscellaneous
24	संगीत (नृत्य घरून)	..	4	4	1	Music (including dancing).
25	निसर्ग शिक्षण	..	8	8	..	Nature study
26	तत्त्वज्ञान (मानसिक व नैतिकशास्त्र)	2	22	24	37	Philosophy (including Mental and Moral Science)
27	काव्य	3	57	60	1	Poetry
28	राज्यशास्त्र	..	14	14	..	Political Science.
29	धर्म	12	89	101	133	Religion
30	शास्त्र (भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, भूगर्भशास्त्र, प्राणिशास्त्र व वनस्पतिशास्त्र घरून).	..	..	..	12	Science (including Physics, Chemistry, Geology, Zoology, Botany, etc.).
31	समाजशास्त्र	3	11	14	6	Sociology
32	प्रवास	..	1	1	4	Travel
33	युद्ध	..	..	..	..	War
	एकूण	173	690	863	1,633	Total

आधार—अधिपरीक्षक, पुस्तके व प्रकाशने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Examiner of Books and Publications, Government of Maharashtra, Bombay.

७. आरोग्य

७.१. राज्य व केन्द्र शासनाची, तसेच नगरपालिका, स्थानिक संस्था व खाजगी संस्था यांनी शासकीय सहाय्याने चालविलेली रुग्णालये व दवाखाने यांची माहिती देण्यात आली आहे. राज्याच्या आरोग्य सेवा संचालनालय आणि जिल्हा परिषदांच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या प्राथमिक आरोग्य केंद्रांची माहिती यात समाविष्ट आहे.

7. HEALTH

7.1. Information is given in the tables on number of hospitals and dispensaries of State and Central Government Institutions, institutions run by Municipalities and Local Bodies and also private aided institutions. The Primary Health Centres under control of the State's Directorate of Public Health Services and under Zilla Parishads are also included in the data.

7. आरोग्य

तक्ता क्रमांक/

वैद्यकीय (विषम चिकित्सकीय) संस्थांची संख्या/

क्रम क्रमांक Serial No.	जिल्हे	हॉस्पिटले/Hospitals					दवाखाने/Dispensaries				
		एकूण Total	राज्य शासन State Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	खाजगी व इतर Pvt. & Other	इतर Other	एकूण Total	राज्य शासन State Govt.	स्थानिक संस्था Local Bodies	खाजगी व इतर Pvt. & Other	तर Other
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बुध्नुमंबई ..	235	18	21	184	12	1,436	29	168	1,205	34
2	टाणे ..	113	21	4	86	2	793	7	29	751	6
3	रायगड ..	32	11	2	19	..	125	12	19	104	..
4	रत्नागिरी ..	34	13	1	20	..	55	2	7	46	..
5	सिधुदुर्ग ..	13	8	..	5	..	31	..	7	24	..
6	नाशिक ..	120	20	6	90	4	411	5	17	387	2
7	धुळे ..	63	16	2	46	..	182	2	16	163	1
8	जळगांव ..	75	14	5	53	3	177	6	12	152	7
9	अहमदनगर ..	82	16	4	61	1	187	..	5	180	2
10	पुणे ..	158	25	15	107	11	375	11	63	283	18
11	सातारा ..	71	14	1	55	1	186	1	19	163	3
12	सांगली ..	100	11	2	87	..	142	3	13	125	1
13	सोलापूर ..	91	12	4	72	3	379	4	19	354	2
14	कोल्हापूर ..	131	17	4	110	..	345	7	45	293	..
15	औरंगाबाद ..	42	12	1	28	1	206	14	18	174	..
16	जालना ..	31	6	..	25	..	55	1	7	46	1
17	परभणी ..	29	10	..	18	1	127	..	4	122	1
18	बीड ..	22	11	..	11	..	41	..	4	36	1
19	नांदेड ..	31	11	1	19	..	179	4	36	139	..
20	उस्मानाबाद ..	13	9	..	4	..	32	..	4	28	..
21	लातूर ..	26	10	1	15	..	83	..	7	76	..
22	बुलढाणा ..	26	12	2	12	..	127	..	18	113	1
23	अकोला ..	43	13	3	27	..	106	5	24	74	3
24	अमरावती ..	58	13	4	41	..	369	5	53	310	1
25	यवतमाळ ..	36	14	2	20	..	133	3	13	117	..
26	वर्धा ..	19	7	3	8	1	107	2	24	80	1
27	नागपूर ..	62	17	2	40	3	445	22	50	358	15
28	भंडारा ..	26	17	..	8	1	99	3	12	82	2
29	चंद्रपूर ..	39	11	1	26	1	60	2	10	45	3
30	गडचिरोली ..	8	7	..	1	..	29	5	17	7	..
महाराष्ट्र राज्य		1,829	397	91	1,297	45	7,022	145	735	6,037	105

आधार:—आरोग्य सेवा, संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

HEALTH

TABLE No. 7.1

Number of Medical (Allopathic) Institutions,
1987-88

ग्रामीण/Rural				नागरी/Urban				दर वैद्यकीय (रुग्णालये व दवाखाने) संस्थेमागे लोकसंख्या Population served per Medical insti- tution (Hospital and Dispensaries)	Districts
रुग्णालये Hospitals	प्राथमिक आरोग्य केन्द्रे Primary health centres	दवाखाने Dispen- saries	एकूण Total	रुग्णालये Hospitals	प्राथमिक आरोग्य केन्द्र Primary Health centre	दवाखाने Dispen- saries	एकूण Total		
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(2)
..	..	..	..	235	..	1,436	1,671	5,825	Greater Bombay
7	72	8	87	106	..	785	891	4,348	Thane
6	49	13	68	26	..	112	138	10,904	Raigad
11	64	6	81	23	..	49	72	18,775	Ratnagiri
5	36	6	47	8	..	25	33	21,273	Sindhudurg
13	85	4	102	107	..	407	514	6,299	Nashik
11	68	26	105	52	..	156	208	9,384	Dhule
10	70	..	80	65	..	177	242	11,623	Jalgaon
17	84	3	104	65	..	184	249	11,342	Ahmadnagar
12	78	9	99	146	..	366	512	8,842	Pune
10	63	7	80	61	..	179	240	9,027	Satara
7	53	..	60	93	..	142	235	8,554	Sangli
22	58	5	85	69	..	374	443	6,294	Solapur
13	65	8	86	118	..	337	455	5,788	Kolhapur
5	40	7	52	37	..	199	236	7,165	Aurangabad
3	30	1	34	28	..	54	82	13,430	Jalna
1	44	..	45	28	..	127	155	11,833	Parbhani
7	41	5	53	15	..	36	51	25,492	Beed
4	50	33	87	27	..	146	173	9,310	Nanded
1	36	1	38	12	..	31	43	25,933	Osmanabad
4	39	1	44	22	..	82	104	13,450	Latur
4	42	9	55	22	..	118	140	14,090	Buldana
4	48	24	76	39	..	82	121	13,799	Akola
3	50	43	96	55	..	326	381	4,913	Amaravati
7	53	12	72	29	..	121	150	11,527	Yavatmal
6	24	22	52	13	..	85	98	8,357	Wardha
4	39	34	77	58	..	411	469	5,821	Nagpur
7	61	13	81	19	..	86	105	20,057	Bhandara
8	58	11	77	31	..	49	80	15,970	Chandrapur
7	34	22	63	1	..	7	8	19,189	Gadchiroli
219	1,534	333	2,086	1,610	..	6,689	8,299	8,091	Maharashtra State

Source: Directorate of Health Services, Govt. of Maharashtra Pune.

7. आरोग्य/HEALTH

तबता क्रमांक/TABLE No 7-2

आयुर्वेदिक, युनानी व होमियोपॅथिक संस्थांची संख्या,
Number of Ayurvedic, Unani and Homeopathic institutions,
(1987)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	आयुर्वेदिक/Ayurvedic				युनानी/Unani				होमियोपॅथिक/Homeopathic				एकूण बेरीज Grand Total (15)	District (2)
		शासकीय State Government (3)	स्थानिक संस्था Local Bodies (4)	इतर Other (5)	एकूण Total (6)	शासकीय State Government (7)	स्थानिक संस्था Local Bodies (8)	इतर Other (9)	एकूण Total (10)	शासकीय State Government (11)	स्थानिक संस्था Local Bodies (12)	इतर Other (13)	एकूण Total (14)		
1	बृहन्मूर्बई ..	1	2	62	65	..	2	1	3	1	..	71	72	140	Greater Bombay
2	टाण ..	..	7	112	119	..	..	8	8	..	..	57	57	184	Thane
3	रायगड ..	..	..	14	14	..	..	..	..	..	..	2	2	16	Raigad
4	रत्नागिरी ..	..	2	9	11	..	..	..	..	..	..	1	1	12	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	..	5	8	13	..	..	1	1	..	..	3	3	17	Sindhudurg
6	नाशिक ..	..	15	68	83	..	..	20	20	..	..	86	86	189	Nashik
7	धुळे ..	..	23	16	39	..	..	2	2	..	..	3	3	44	Dhule
8	जळगांव ..	..	23	16	39	..	..	3	3	..	..	23	23	65	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	..	2	66	68	..	..	4	4	..	..	18	18	90	Ahmadnagar
10	पुणे ..	1	6	10	17	..	..	1	1	..	..	6	6	24	Pune
11	सातारा ..	..	8	9	17	..	..	1	1	..	..	7	7	25	Satara
12	सांगली ..	..	55	21	76	..	..	4	4	..	..	13	13	93	Sangli
13	सोलापूर ..	..	8	12	20	..	..	1	1	..	..	6	6	27	Solapur
14	कोल्हापूर ..	..	38	40	78	..	..	2	2	..	2	17	19	99	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	..	3	8	11	..	6	3	9	..	..	8	8	28	Aurangabad
16	जालना ..	..	..	2	2	..	..	..	..	..	..	14	14	16	Jalna
17	परभणी ..	..	4	12	16	..	..	2	2	..	..	7	7	25	Parbhani
18	बीड ..	..	..	5	5	..	..	..	..	..	..	6	6	11	Beed
19	नांदेड ..	1	5	60	66	..	4	7	11	..	..	7	7	84	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	..	..	11	11	..	..	1	1	..	..	8	8	20	Osmanabad
21	लातूर ..	..	7	25	32	..	1	3	4	..	..	2	2	38	Latur
22	बुलढाणा ..	..	62	14	76	..	..	2	2	..	..	32	32	110	Buldhana
23	अकोला ..	..	33	5	38	..	..	3	3	..	..	2	2	43	Akola
24	अमरावती ..	..	69	82	151	..	1	1	2	..	3	133	136	289	Amravati
25	यवतमाळ ..	..	20	13	33	..	..	2	2	..	..	52	52	87	Yavatmal
26	वर्धा ..	..	13	13	26	..	..	2	2	..	..	24	24	52	Wardha
27	नागपूर ..	1	47	101	149	..	3	14	17	..	5	79	84	250	Nagpur
28	भंडारा ..	..	70	7	77	..	..	..	..	..	..	7	7	84	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	..	12	2	14	..	..	..	..	..	..	1	1	15	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	..	4	1	5	..	..	..	..	..	..	1	1	6	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य ...		4	543	824	1,371	..	17	88	105	1	10	696	707	2,183	Maharashtra State

आधार:—आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Directorate of Health Services, Government of Maharashtra, Pune.

7. आरोग्य/HEALTH

तपता क्रमांक/TABLE No. 7.3

वैद्यकीय संस्थांमधील खाटांची संख्या
Number of beds in medical institutions
(1987-88)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हे	Beds installed in				Beds in		Beds for		Districts
		एकूण Total	रुग्णालये Hospitals	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे Primary health centres	दवाखाने Dispensaries	ग्रामीण Rural area	नागरी Urban area	पुरुष Male	स्त्रिया Female	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
1	बृहन्मुंबई	29,513	29,490	..	23	..	29,513	N. A.	N. A.	Greater Bombay
2	ठाणे	6,294	5,716	432	146	722	5,572	..	..	Thane
3	रायगड	1,697	1,245	294	158	813	884	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	1,695	1,277	384	34	709	986	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	620	402	216	2	366	254	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	3,861	3,146	510	205	884	2,977	..	..	Nashik
7	धुळे	1,917	1,451	408	58	782	1,135	..	..	Dhule
8	जळगाव	2,481	1,869	420	192	726	1,755	..	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	3,525	2,982	504	39	1,622	1,903	..	..	Ahmednagar
10	पुणे	13,720	13,108	468	144	1,105	12,615	..	..	Pune
11	सातारा	2,790	2,307	378	105	641	2,149	..	..	Satara
12	सांगली	3,891	3,500	318	73	528	3,363	..	..	Sangli
13	सोलापूर	4,667	4,224	348	95	680	3,987	..	..	Solapur
14	कोल्हापूर	3,202	2,712	390	100	830	2,372	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	2,013	1,690	240	83	403	1,610	..	..	Aurangabad
16	जालना	924	685	180	59	258	666	..	..	Jalna
17	परभणी	992	720	264	8	294	698	..	..	Parbhani
18	बीड	1,373	1,065	246	62	949	424	..	..	Beed
19	नांदेड	1,548	1,224	300	24	420	1,128	..	..	Nanded
20	उस्मानाबाद	727	455	216	56	246	481	..	..	Osmanabad
21	लातूर	1,079	794	234	51	354	725	..	..	Latur
22	बुलढाणा	1,253	849	252	152	372	881	..	..	Buldhana
23	अकोला	2,169	1,797	288	84	454	1,715	..	..	Akola
24	अमरावती	3,751	3,349	300	102	897	2,854	..	..	Amravati
25	यवतमाळ	1,469	1,052	318	99	545	924	..	..	Yavatmal
26	वर्धा	1,795	1,644	144	7	1,300	495	..	..	Wardha
27	नागपूर	6,530	6,178	234	118	356	6,174	..	..	Nagpur
28	भंडारा	1,423	1,039	366	18	584	839	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	2,006	1,626	348	32	602	1,404	..	..	Chandrapur
30	गडचिरोली	551	325	204	22	436	115	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,09,476	97,921	9,204	2,351	18,878	90,598	N. A.	N. A.	Maharashtra State

N. A.—उपलब्ध नाही / Not Available.

टीप.—(१) रुग्णालयातील खाटांमध्ये राज्य व केंद्र सरकार, स्थानिक संस्था, जि. प. व खाजगी रुग्णालये आणि स्वायत्त संघटनांच्या रुग्णालयातील खाटांचा समावेश आहे.
(२) दवाखान्यातील खाटांमध्ये राज्य व केंद्र सरकार, स्थानिक संस्था, जि. प., खाजगी व स्वायत्त संघटनांच्या दवाखान्यातील खाटांचा समावेश आहे.

Note.—(1) Hospitals beds includes beds of State Govt., Central Govt., Local bodies, Z. P. and Private Hospitals and organizations.
(2) Dispensaries beds includes beds of State Govt., Central Govt., Local bodies, Z. P., Private Hospitals and voluntary organization's hospitals.

आधार—आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Directorate of Health Services, Govt., of Maharashtra, Pune.

आरोग्य/HEALTH

सफ़ता क्रमांक/TABLE No. 7-4

सार्वजनिक आणि सार्वजनिक सहाय्यित संस्थांकडून मिळालेल्या वैद्यकीय सुविधा
 Medical facilities available through Public and Public aided Institutions
 1988-89

अ. क्र. Serial No.	जिल्हे	हॉस्पिटल Hospitals	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे Primary Health Centres	दवाखाने Dispensaries	प्राथमिक आरोग्य युक्ते Primary Health units	क्षयरोग हॉस्पिटल आणि हॉस्पिटल TB Hospitals and Clinics	सर्व संस्थातील खाटांची संख्या No. of beds in all institutions	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	243	..	1,568	..	24	34,435	Greater Bombay
2	ठाणे	131	72	803	..	2	7,504	Thane
3	रायगड	42	49	53	5	1	2,208	Raigad
4	रत्नागिरी	44	64	69	..	2	2,131	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	20	36	48	..	2	929	Sindhudurg
6	नाशिक	139	85	578	..	5	5,003	Nashik
7	धुळे	78	69	224	2	1	2,532	Dhule
8	जळगाव	91	69	240	2	7	3,126	Jalgaon
9	अहमदनगर	97	84	273	1	4	4,586	Ahmednagar
10	पुणे	169	78	393	14	14	15,916	Pune
11	सातारा	84	63	210	5	3	3,266	Satara
12	सांगली	111	53	233	2	3	4,721	Sangli
13	सोलापूर	103	60	406	1	5	5,595	Solapur
14	कोल्हापूर	114	65	443	7	3	4,222	Kolhapur
15	औरंगाबाद	53	40	205	..	2	2,421	Aurangabad
16	जालना	39	30	68	3	2	1,384	Jalna
17	परभणी	37	44	152	8	1	1,322	Parbhani
18	बीड	31	41	50	1	2	1,689	Beed
19	नांदेड	42	52	262	7	2	2,068	Nanded
20	उस्मानाबाद	21	36	50	..	1	905	Osmanabad
21	लातूर	36	39	119	1	1	1,602	Latur
22	बुलढाणा	40	42	173	1	2	1,385	Buldhana
23	अकोला	55	48	149	3	1	2,770	Akola
24	अमरावती	76	50	611	7	2	4,587	Amravati
25	यवतमाळ	52	54	218	3	1	1,999	Yavatmal
26	वर्धा	27	24	157	..	1	2,241	Wardha
27	नागपूर	76	39	670	1	4	7,301	Nagpur
28	भंडारा	37	61	183	..	3	1,956	Bhandara
29	चंद्रपूर	46	58	70	4	3	2,415	Chandrapur
30	गडचिरोली	16	34	35	3	..	713	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	2,150	1,539	8,713	81	104	1,32,933	Maharashtra State

आधार.—आरोग्य सेवा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.
 SOURCE.—Directorate of Health Services, Govt. of Maharashtra, Pune.

८. कुटुंब कल्याण

८.१. कुटुंब कल्याण केंद्रांच्या आकडेवारीत फिरत्या कुटुंब कल्याण केंद्रांचाही समावेश आहे. ह्या केंद्रांमध्ये नसबंदी शस्त्रक्रिया, लूप बसविणे व कुटुंब कल्याण साधनांचे वाटप करणे इत्यादी कामे नियमित चालतात. पुरुष नसबंदीस इंग्रजीत व्हॅसेक्टोमी म्हणतात तर स्त्री नसबंदीस ट्युबेक्टोमी म्हणतात. "लूप बसविणे" हे साधन स्त्रियांसाठी असून त्याचा उपयोग पाळणा लांबविण्याकरिता किंवा थांबविण्याकरिता होतो.

8. FAMILY WELFARE

8.1. The number of family welfare centres include Mobile Family Welfare Centres also. In these centres the Sterilisation, I. U. D. insertions and distribution of conventional contraceptives are done regularly. The sterilisation operation performed on male is called vasectomy and that on female is called tubectomy. I. U. D. device is meant for women and is used for spacing as well as for stopping of births.

8. कुटुंब कल्याण/FAMILY WELFARE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8.1

कुटुंब कल्याण राण चिकित्सालये/केंद्रांची संख्या
Number of family welfare clinics/centres

1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हे, (2)	एकूण Total	ग्रामीण Rural	नागरी Urban	शासकीय केंद्रे Govt. Centres	साजगी संस्था Local bodies	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बुलढाण	87	..	87	10	77	Geater Bombay
2	ठाणे	61	24	37	33	28	Thane
3	रायगड	19	17	2	18	1	Raigad
4	रत्नागिरी	20	19	1	20	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	11	9	2	9	2	Sindhudurg
6	नाशिक	43	22	21	23	20	Nashik
7	धुळे	32	21	11	23	9	Dhule
8	जळगाव	41	19	22	22	19	Jalgaon
9	अहमदनगर	28	19	9	20	8	Ahmadnagar
10	पुणे	56	25	31	26	30	Pune
11	सातारा	22	17	5	20	2	Satara
12	सांगली	32	12	20	13	19	Sangli
13	सोलापूर	33	16	17	17	16	Solapur
14	कोल्हापूर	34	15	19	16	18	Kolhapur
15	औरंगाबाद	20	10	10	14	6	Aurangabad
16	जालना	16	9	7	11	5	Jalna
17	परभणी	29	14	15	21	8	Parbhani
18	बीड	19	13	6	19	..	Beed
19	नांदेड	22	13	9	18	4	Nanded
20	उस्मानाबाद	9	7	2	9	..	Osmanabad
21	लातूर	27	8	19	13	14	Latur
22	बुलढाणा	25	13	12	21	4	Buldhana
23	अकोला	24	13	11	16	8	Akola
24	अमरावती	25	15	10	17	8	Amravati
25	यवतमाळ	24	17	7	21	3	Yavatmal
26	वर्धा	13	8	5	9	4	Wardha
27	नागपूर	41	13	28	18	23	Nagpur
28	भंडारा	25	17	8	21	4	Bhandara
29	चंद्रपूर	19	11	8	12	7	Chandrapur
30	गडचिरोली	18	17	1	17	1	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		875	433	442	527	348	Maharashtra State

दाघार—आरोग्य सेवा संचालनालय (कुटुंब कल्याण, माता बाल संगोपन व शालेय आरोग्य), महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Health Services (Family Welfare, MCH and SH), Government of Maharashtra, Pune.

8. कुटुंब कल्याण/FAMILY WELFARE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8-2

महाराष्ट्रातील कुटुंब कल्याण कार्यक्रम १९८८-८९

Family Welfare Programme in Maharashtra during 1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हे	ऐच्छिक नसबंदी शस्त्रक्रियांची संख्या No. of Voluntary Sterilisation Operations			बसविलेल्या नृपांची संख्या No. of I. U. D.		Districts
		ध्येय Targets	साध्य Achievements	ध्येय Targets	साध्य Achievements		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	66,400	48,800	63,800	40,229	Greater Bombay	
2	ठाणे	37,200	33,188	31,500	16,035	Thane	
3	रायगड	11,700	8,893	12,000	5,208	Raigad	
4	रत्नागिरी	12,000	9,086	9,600	5,927	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	6,800	4,043	5,300	5,058	Sindhudurg	
6	नाशिक	27,600	27,094	25,000	12,383	Nashik	
7	धुळे	14,900	17,453	15,700	6,028	Dhule	
8	जळगाव	21,300	22,321	19,700	14,410	Jalgaon	
9	अहमदनगर	21,000	24,609	21,300	21,321	Ahmadnagar	
10	पुणे	33,200	37,399	34,500	32,141	Pune	
11	सातारा	16,100	17,461	15,600	15,785	Satara	
12	सांगली	13,200	17,406	13,900	14,582	Sangli	
13	सोलापूर	17,200	23,483	18,800	19,743	Solapur	
14	कोल्हापूर	17,000	20,441	18,500	18,010	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	17,300	17,621	14,500	8,864	Aurangabad	
16	जालना	10,900	8,017	9,500	7,477	Jalna	
17	परभणी	15,900	10,838	14,400	11,402	Parbhani	
18	बीड	10,800	11,939	11,400	10,703	Beed	
19	नांदेड	19,300	13,834	16,400	10,494	Nanded	
20	उस्मानाबाद	9,600	9,639	8,700	9,424	Osmanabad	
21	लातूर	12,200	12,457	11,200	9,588	Latur	
22	बुलढाणा	12,400	11,206	11,000	8,264	Buldhana	
23	अकोला	12,300	13,059	13,000	13,093	Akola	
24	अमरावती	11,700	12,136	12,600	12,578	Amravati	
25	यवतमाळ	13,000	13,025	12,500	14,124	Yavatmal	
26	वर्धा	6,000	6,985	6,800	7,563	Wardha	
27	नागपूर	21,800	21,637	21,000	21,812	Nagpur	
28	भंडारा	16,200	15,573	15,200	11,469	Bhandara	
29	चंद्रपूर	10,800	10,869	11,400	7,687	Chandrapur	
30	गडचिरोली	4,200	5,393	5,000	5,547	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		5,20,000	5,10,191	5,00,000	3,96,949	Maharashtra State	

आधार.—आरोग्य सेवा संचालनालय (कुटुंब कल्याण, माता बाल संगोपन व शालेय आरोग्य), महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Health Services, (Family Welfare, MCH and SH), Government of Maharashtra, Pune.

8. कुटुंब कल्याण/FAMILY WELFARE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 8-3

कुटुंब कल्याण केंद्रांची संख्या व त्यांचे कार्य
Number of family welfare centres operating and work done

1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	३१ मार्च १९८९ रोजी केंद्रांची संख्या No. of centres as on 31st March 1989	नसबंदी शस्त्रक्रियांची संख्या No. of sterilisation operations done			एकूण Total	बसविलेल्या लुपांची संख्या No. of I.U.D. insertions performed	Districts (2)
			पुरुष नसबंदी Vasectomy	स्त्री नसबंदी Tubectomy				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
1	बृहस्पुंबई	87	6,387	41,701	48,088	40,229	Greater Bombay	
2	ठाणे	51	3,963	34,225	38,188	16,035	Thane	
3	रायगड	19	483	8,410	8,893	5,208	Raigad	
4	रत्नागिरी	20	1,727	7,359	9,086	5,927	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	11	322	3,721	4,043	5,058	Sindhudurg	
6	नाशिक	43	737	26,357	27,094	12,383	Nashik	
7	धुळे	32	1,699	15,754	17,453	6,028	Dhule	
8	जळगाव	41	1,127	21,194	22,321	14,410	Jalgaon	
9	अहमदनगर	28	419	24,190	24,609	21,321	Ahmadnagar	
10	पुणे	56	882	36,517	37,399	32,141	Pune	
11	सातारा	22	77	17,384	17,461	15,785	Satara	
12	सांगली	32	145	17,261	17,406	14,582	Sangli	
13	सोलापूर	33	272	23,211	23,483	19,743	Solapur	
14	कोल्हापूर	34	112	20,329	20,441	18,010	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	20	159	17,462	17,621	8,864	Aurangabad	
16	जालना	16	159	7,858	8,017	7,477	Jalna	
17	परभणी	29	138	10,700	10,838	11,402	Parbhani	
18	बीड	19	43	11,896	11,939	10,703	Beed	
19	नांदेड	22	349	13,485	13,834	10,494	Nanded	
20	उस्मानाबाद	9	124	9,515	9,639	9,424	Osmanabad	
21	लातूर	27	41	12,416	12,457	9,588	Latur	
22	बुलढाणा	25	1,717	9,489	11,206	8,264	Buldhana	
23	अकोला	24	898	12,161	13,059	13,093	Akola	
24	अमरावती	25	1,596	10,540	12,136	12,578	Amravati	
25	यवतमाळ	24	884	12,141	13,025	14,124	Yavatmal	
26	वर्धा	13	533	6,452	6,985	7,563	Wardha	
27	नागपूर	41	2,471	19,164	21,635	21,812	Nagpur	
28	भंडारा	25	4,998	10,575	15,573	11,469	Bhandara	
29	चंद्रपूर	19	1,711	9,158	10,869	7,687	Chandrapur	
30	गडचिरोली	18	1,747	3,646	5,393	5,547	Gadchiroli	
	महाराष्ट्र राज्य	875	35,920	4,74,271	5,10,191	3,96,949	Maharashtra State	

आधार—आरोग्य सेवा संचालनालय (कुटुंब कल्याण, माता बाल संगोपन व शालेय आरोग्य), महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Health Services (Family Welfare, MCH and SH), Government of Maharashtra, Pune.

९. समाज कल्याण सेवा

९.१. उद्देश व साधनानुसार आर्थिकदृष्ट्या दुबळ्या जाती-
कर्िता कर्ज व अनुदान वाटपाची माहिती दिलेली आहे.

9. SOCIAL WELFARE SERVICES

9.1. Information of loans and grants disbursed to econo-
mically weaker sections by purpose and source are given.

9. समाज कल्याण सेवा/SOCIAL WELFARE SERVICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No 9-1.

उद्देश व साधनानुसार आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांकरिता कर्ज व अनुदानाचे वाटप
Loans and Grants disbursed to Economically Weaker Sections by purpose and Sources in
1988-89 (Latest year)

अनुक्रमांक Serial No.	साधन/उद्देश	शासकीय Government		बँका Banks		इतर Others		Source/Purpose
		लाभधारकांची संख्या No. of Beneficiaries	रक्कम रुपये Amount Rs.	लाभधारकांची संख्या No. of Beneficiaries	रक्कम रुपये Amount Rs.	लाभधारकांची संख्या No. of Beneficiaries	रक्कम रुपये Amount Rs.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
	मीन खरेदी ..	..	..	..	..	..	..	Purchase of land
2	शंती भवजारे खरेदी ..	..	..	..	..	..	..	Purchase of Agricultural implements.
3	इतर शेती उद्योगांकरिता ..	1,970	48,13,000	1,970	48,13,000	..	..	Other Agricultural purposes
4	औद्योगिक उद्योगांकरिता ..	..	..	..	..	..	..	Industrial purposes
5	वाहने खरेदी ..	162	9,25,000	162	2,63,000	..	..	Purchase of Vehicles
6	इतर ..	..	..	..	..	..	..	Others
(1)	सिमांतिक कर्ज ..	4,559	92,91,940	4,559	2,74,87,820	..	..	Margin money Schemes
(2)	५०% अनुदान योजना ..	24,942	4,97,00,875	24,942	4,97,00,875	..	..	50% Subsidy scheme
	एकूण ..	31,633	6,47,30,815	31,633	8,22,64,695	..	..	Total

(१) श्री. वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ, मर्या., मुंबई.

(२) लोकशाहीर श्री. अण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळ, मर्या., मुंबई.

(३) महात्मा फुले मागासवर्गीय विकास महामंडळ, मर्या., मुंबई.

Source.—(1) Shri Vasantrao Naik Vimukt Jati and Nomadic Tribe Development Corporation (Ltd.), Bombay.

(2) Lokshahir Shri Annabhau Sathe Development Corporation (Ltd.), Bombay.

(3) Mahatma Phule Backward Class Development Corporation (Ltd.), Bombay.

१०. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा

(पोलीस, गुन्हे व न्याय)

१०.१ या विभागातील तक्त्यामध्ये वृहन्मुंबई व महाराष्ट्र राज्यातील पोलीसांची संख्या व त्यांचेवरील खर्च, निरनिराळ्या गुन्ह्यांचे वर्गीकरण, न्यायालये व त्यांचेकडील प्रकरणे, आणि तुहंगातील कैद्यांबंधी माहिती या विषयावरील आकडेवारी समाविष्ट आहे.

10. SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)

10.1 Data in the tables in this section includes statistic regarding Police force in Greater Bombay and Maharashtra and cost of Police, classification of various crimes, court and cases with them and prisons.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस, गुन्हे व न्याय/Police, Crimes and Judicial

पोलीस/Police

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.1

महाराष्ट्र राज्यातील पोलीस ठाणी व पोलीसांची संख्या (रेल्वे धरून परंतु बृहन्मुंबई वगळून)
Police Stations and police force in Maharashtra State (including Railways but excluding Greater Bombay)
1988-39

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हे (2)	पोलीस ठाणी Number of Police Stations (3)	बाऊट पोस्ट Number of out posts (4)	हंगामी धरून एकूण पोलीसांची संख्या Strength of police including temporary force (5)	चीकशी झालेले एकूण दखलपत्र गुन्हे Total Number of cognizable crimes investigated (6)	Districts (2)
1	ठाणे (शा.)	24	40	2,137	9,361	Thane (Rural)
2	रायगड	22	22	1,593	6,609	Raigad
3	रत्नागिरी	12	22	1,107	3,220	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	8	21	729	1,808	Sindhudurg
5	नाशिक	38	39	3,248	8,948	Nashik
6	धुळे	24	27	2,188	10,437	Dhule
7	जळगाव	29	32	2,609	9,477	Jalgaon
8	अहमदनगर	22	38	1,928	9,410	Ahmednagar
9	पुणे (शा.)	26	48	1,711	10,170	Pune (Rural)
10	सातारा	25	28	2,043	7,311	Satara
11	सांगली	19	25	1,644	7,536	Sangli
12	सोलापूर	24	33	3,220	29,018	Solapur
13	कोल्हापूर	25	20	1,995	11,385	Kolhapur
14	औरंगाबाद	24	13	2,011	7,784	Aurangabad
15	जालना	16	9	980	4,699	Jalna
16	परभणी	26	18	1,546	6,297	Parbhani
17	बीड	21	13	1,157	5,967	Beed
18	नांदेड	30	22	1,593	6,622	Nanded
19	उस्मानाबाद	14	14	1,030	3,264	Osmanabad
20	लातूर	18	16	1,030	3,504	Latur
21	बुलढाणा	25	12	1,530	10,216	Buidhana
22	अकोला	27	22	2,242	14,316	Akola
23	अमरावती	33	20	2,291	15,816	Amravati
24	यवतमाळ	27	14	1,518	15,724	Yavatmal
25	वर्धा	14	7	1,031	11,002	Wardha
26	नागपूर (शा.)	22	15	1,616	9,934	Nagpur (Rural)
27	भंडारा	23	12	1,583	15,056	Bhandara
28	चंद्रपूर	18	26	1,544	11,837	Chandrapur
29	गडचिरोली	16	23	913	2,790	Gadchiroli
30	मुंबई रेल्वे	7	3	2,969	10,370	Bombay Rlys.
31	पुणे रेल्वे	8	21	1,242	2,118	Pune Rlys.
32	नागपूर रेल्वे	14	21	1,046	2,135	Nagpur Rlys.
33	ठाणे शहर	27	72	5,478	25,631	Thane City.
34	पुणे शहर	15	68	4,635	19,242	Pune City
35	नागपूर शहर	14	47	3,805	20,363	Nagpur City
36	इतर	..	..	15,572	..	Other Units
महाराष्ट्र राज्य		737	883	84,514	3,49,377	Maharashtra State

आधार.—पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Director General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.2

---

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय)/

पोलीस/

सर्वता क्रमांक/

महाराष्ट्र राज्यातील पोलीसांवरील खर्च व त्यांची संख्या/

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	पोलीस आयुक्त, अतिरिक्त पोलीस आयुक्त, उपआयुक्त व सहाय्यक पोलीस आयुक्त Commissioner of Police and Additional Commissioner of Police, Deputy Commis- sioner of Police and Assistant Commissioner of Police			पोलीस निरीक्षक Police Inspectors			पोलीस अभियोक्ता Police Prosecutors			उप-निरीक्षक Sub-Inspectors		
		तात्पुरते Temporary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	बृहन्मंबई	58	43	101	446	181	627	34	27	61	2,748	1,130	3,878
2	ठाणे शहर	18	5	23	46	19	65	5	9	14	171	95	266
3	ठाणे ग्रामीण	5	..	5	14	1	15	1	8	9	67	14	81
4	रायगड	2	3	5	5	5	10	4	6	10	26	30	56
5	रत्नागिरी	2	2	4	6	3	9	3	3	6	15	19	34
6	सिंधुदुर्ग	3	1	4	2	2	4	3	4	7	10	8	18
7	नाशिक	3	5	8	10	13	23	6	9	15	50	59	109
8	धुळे	2	3	5	6	5	11	6	7	13	38	33	76
9	जळगाव	3	3	6	7	9	16	5	9	14	37	44	81
10	अहमदनगर	2	4	6	4	6	10	8	6	14	26	35	61
11	पुणे ग्रामीण	11	7	18	21	16	37	8	11	19	156	78	234
12	पुणे शहर	3	3	6	5	5	10	5	5	10	18	44	62
13	सातारा	4	1	5	4	6	10	4	8	12	19	37	56
14	सांगली	2	3	5	4	5	9	3	7	10	24	29	53
15	सोलापूर	2	4	6	4	10	14	6	9	15	29	49	78
16	कोल्हापूर	3	3	6	8	7	15	3	7	10	21	39	60
17	औरंगाबाद	2	4	6	9	5	14	3	8	11	46	38	84
18	जालना	3	1	4	4	3	7	1	5	6	17	20	37
19	परभणी	2	3	5	4	5	9	3	4	7	26	31	57
20	बीड	1	3	4	4	3	7	5	7	12	14	30	44
21	नदिड	3	3	6	10	5	15	8	4	12	33	40	73
22	उस्मानाबाद	2	2	4	5	3	8	2	5	7	14	21	35
23	लातूर	2	2	4	5	4	9	5	9	14	14	24	38
24	बुलढाणा	2	3	5	5	5	10	6	6	12	25	44	69
25	अकोला	2	4	6	7	8	15	5	9	14	33	54	87
26	अमरावती	2	4	6	7	10	17	6	9	15	25	64	89
27	यवतभाळ	2	3	5	6	5	11	6	5	11	18	41	59
28	वर्धा	2	3	5	5	3	8	6	5	11	17	31	48
29	नागपूर ग्रामीण	1	3	4	7	3	10	5	4	9	27	31	58
30	नागपूर शहर	10	6	16	22	12	34	6	9	15	118	62	180
31	भंडारा	1	3	4	8	4	12	3	8	11	25	36	61
32	चंद्रपूर	1	3	4	7	3	10	8	5	13	37	35	72
33	गडचिरोली	4	..	4	3	2	5	5	..	5	23	9	32
महाराष्ट्र राज्य		165	140	305	710	376	1,086	187	237	424	3,967	2,359	6,326

अभ्यायी माहिती/

आधार— (१) पोलीस आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.
(२) पोलीस महासंचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (Police, Crimes and Judicial)

Police

TABLE No. 10.2

Cost and Strength of Police in Maharashtra

1988-89

हवालदार Head Constables			पोलीस शिपाई Constables			एकूण Total			केंद्र व राज्य शासनाच्या महसूल खात्या- कडून येणे असलेली रक्कम (हजार रुपयात)	केंद्र व राज्य शासनाभ्यतिरिक्त महसूल खात्या- कडून येणे असलेली रक्कम (हजार रुपयात)	एकूण खर्च (हजार रुपयात)	Total cost		District
तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	तात्पुरते Tempo- rary	कायमचे Perma- nent	एकूण Total	Total cost payable from Central and State Revenue (‘000 Rs.)	Total cost payable other than Central and State Revenue (‘000 Rs.)	(‘000 Rs.)	(‘000 Rs.)	(26)	
(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(26)	(2)	
4,401	1,535	5,936	9,821	10,107	19,928	17,508	13,023	30,531	7,87,400	..	7,87,400	Greater Bombay		
396	596	992	2,119	1,774	3,893	2,755	2,498	5,253	85,830	882	86,712	Thane (City)		
296	175	471	802	763	1,565	1,185	961	2,146	35,891	..	35,891	Thane (Rural)		
131	194	325	457	660	1,117	625	898	1,523	35,830	..	35,830	Raigad		
111	110	221	320	462	785	457	602	1,056	20,776	196	20,972	Ratnagiri		
90	72	162	277	251	528	385	338	723	15,736	..	15,736	Sindhudurg		
345	437	782	853	1,473	2,326	1,267	1,996	3,263	61,730	549	62,279	Nashik		
229	194	423	667	900	1,567	948	1,147	2,095	45,581	..	45,581	Dhule		
237	300	537	634	1,218	1,852	923	1,583	2,506	17,239	331	17,570	Jalgaon		
115	256	371	423	972	1,395	578	1,279	1,857	35,536	..	35,536	Ahmednagar		
237	128	365	511	745	1,256	944	985	1,929	35,776	804	35,580	Pune (Rural)		
541	378	919	1,581	1,906	3,487	2,153	2,341	4,494	30,166	226	30,392	Pune (City)		
237	177	414	505	1,031	1,536	773	1,260	2,033	51,221	574	51,795	Satara		
195	126	321	489	699	1,188	717	869	1,586	14,089	..	14,089	Sangli		
538	378	916	725	1,294	2,019	1,304	1,744	3,048	47,494	146	47,640	Solapur		
227	268	495	522	897	1,419	784	1,221	2,005	44,703	726	45,429	Kolhapur		
247	144	391	627	812	1,439	934	1,011	1,945	35,374	163	35,537	Aurangabad		
90	89	179	361	345	706	476	463	939	21,626	..	21,626	Jalna		
124	179	303	442	666	1,108	601	888	1,489	29,178	231	29,409	Parbhani		
63	159	222	177	647	824	264	849	1,113	36,590	859	37,449	Beed		
163	167	330	328	782	1,110	545	1,001	1,546	33,249	187	33,436	Nanded		
115	88	203	296	438	734	434	557	991	20,666	..	20,666	Osmanabad		
124	64	188	386	387	773	536	390	1,026	19,988	..	19,988	Latur		
94	184	278	424	679	1,103	556	921	1,477	30,908	478	31,386	Buldhana		
245	183	428	655	951	1,606	947	1,209	2,156	26,582	540	27,122	Akola		
168	293	461	713	983	1,696	921	1,363	2,284	54,554	..	54,554	Amravati		
143	178	321	480	652	1,132	655	884	1,539	30,909	..	30,909	Yavatmal		
150	95	245	326	454	780	506	591	1,097	23,228	226	23,454	Wardha		
350	127	477	499	488	987	889	656	1,545	29,050	201	29,251	Nagpur (Rural)		
309	422	731	891	1,771	2,662	1,356	2,232	3,638	91,397	161	91,558	Nagpur (City)		
173	156	329	543	570	1,113	753	777	1,530	30,861	255	31,116	Bhandara		
203	120	323	504	561	1,065	760	727	1,487	27,279	195	27,474	Chandrapur		
183	54	237	483	152	635	701	217	918	15,863	..	15,863	Gadchiroli		
11,270	8,026	19,296	28,841	36,493	65,334	45,140	47,631	92,771	19,22,280	7,930	19,30,210	Maharashtra State		

Provisional Information

Source —(1) Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Bombay.
(2) Director General of Police, Govt of Maharashtra, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा

(पोलीस, गुन्हे व न्याय)/

पोलीस/

तक्ता क्रमांक/

इंडियन पिन्ल कोडखाली महाराष्ट्र राज्यात झालेले दखलपात्र गुन्हे (गुन्ह्यांचे प्रयत्न धरून)/

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	तिमाही मध्ये During Quarter	
		30-6-1988	30-9-1988
(1)	(2)	(3)	(4)
1	बंगल	1,112	837
2	नाण्यासंबंधीचे गुन्हे	22	11
3	चलन व बँक नोटा संबंधीचे गुन्हे ..	24	53
4	खून	665	540
5	सदोष मनुष्यवध (परंतु खून या संज्ञेत अंतर्भूत नसलेले).	10	14
6	मादक पदार्थांचा व्यापार ..	137	139
7	पैशाच्या हेतूने किंवा इतर कारणां- करिता माणसांना पळवून नेणे.	238	228
8	दरोडा किंवा त्याकरिता एकत्र होणे	191	156
9	चोरी, लूट	821	802
10	घरफोडी	3,640	4,708
11	फसवणूक	627	753
12	विश्वासघात	636	707
13	एकूण चोऱ्या.—		
	(अ) तांब्याची तार ..	119	97
	(ब) जनावरे	446	377
	(क) सायकली	1,075	1,243
	(ड) मोटारी व सुटे भाग ..	716	962
	(इ) पिस्तुले बगैरे	..	..
	(फ) स्फोटक पदार्थ	3	1
	(ग) इतर	11,275	11,842
14	इतर गुन्हे	24,765	20,764
	एकूण	46,522	44,234

आधार.— (१) पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.
(२) पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, बृहन्मुंबई.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

(POLICE CRIMES JUDICIAL)

Police

TABLE No. 10.3

Cognizable offences (including attempts) under Indian Penal Code in Maharashtra State

तिमाही मध्ये During Quarter	तिमाही मध्ये During Quarter	एकूण Total	Offences
31-12-1988	31-3-1989	1988-89	
(5)	(6)	(7)	(2)
895	941	3,785	Rioting
31	25	89	Offences relating to coins
36	34	147	Offences relating to currency and bank notes.
589	627	2,421	Murders
9	20	53	Culpable homicide not amounting to murder.
335	624	1,235	Adminstrating of stupefying drugs.
237	219	922	Kidnapping and abduction
197	207	751	Dacoity and preparation of assembly for dacoity.
936	947	3,506	Robbery
4,120	3,892	16,360	House breaking
592	779	2,751	Cheating
750	739	2,832	Breach of trust
63	98	382	Total thefts—
440	555	1,818	(a) Copper Wire
1,303	1,380	5,001	(b) Cattle
914	567	3,159	(c) Cycles
..	..	..	(d) Motor vehicle and accessories.
7	6	17	(e) Fire arms
13,017	11,807	47,941	(f) Explosives
21,417	24,394	9,340	(g) Other thefts
45,893	47,861	1,84,510	Other crimes
			Total

Source.— (1) Office of the Director General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.
(2) Office of the Police Commissioner, Govt. of Maharashtra, Gr. Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस गुन्हे व न्याय/Police Crimes and Judicial

पोलीस/Police

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10-4

बृहन्मुंबईतील दखलपात्र गुन्हे—भाग-१
Cognizable crimes in Greater Bombay—Part-I

1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	वर्षात नोंदवलेल्या प्रकरणांची संख्या Number of cases reported in the year	तपास करणे नाकारल्याची प्रकरणे Number of cases in which investigation was refused	खोटे सिद्ध किवा घोषित झालेली प्रकरणे Number of cases proved or declared to be false	कायद्यातील किवा वस्तु- स्थितीतील चुकी-		वर्ष अखेरची प्रलंबित प्रकरणे Number of cases pending at the end of the year	बिनचूक प्रकरणे True cases			दंडाधिकार्या- समोर प्रत्यक्ष दाखल केलेली एकूण प्रकरणे Total cases directly filed before Magistrates	गुन्हा शाबीत झालेली दंडा- धिकार्यापुढील प्रकरणे Total magistrate's cases ending in conviction	एकूण बिनचूक प्रकरणे Grand total of true cases	Offences
					मुळे किवा गुन्हा अदखल- पात्र ठरविलेली प्रकरणे Number of cases due to mistake of law or fact declared non- cognizable	गुन्हा शाबीत झालेली Convicted		निकालात काढलेली निर्दोष ठरविलेली किवा सामोपचाराने मिटवलेली Discharged, acquitted or compounded	शोधून न काढलेली किवा न पकडलेली Non- detected or appre- hended	एकूण Total				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
वर्ग एक—														
1	शासन, सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्यायाविरुद्धचे गुन्हे.	878	12	5	..	1,750	196	153	196	562	55	1	617	Class I— Offences against the State public tranquillity safety and justice.
वर्ग दोन—														
2	व्यक्तिगत गंभीर गुन्हे	10,279	90	39	..	24,940	1,853	2,804	1,345	6,131	623	3	6,754	Class II— Serious offences against the persons.
वर्ग तीन—														
3	व्यक्तिगत व माल-मत्ताविषयक गंभीर गुन्हे.	3,337	76	15	..	4,140	557	304	1,822	2,774	80	1	2,854	Class III— Serious offences against the persons and property.
वर्ग चार—														
4	व्यक्तिगत किरकोळ गुन्हे.	2,918	7	8	..	5,661	856	670	676	2,217	53	..	2,270	Class IV— Minor offences against persons.

सर्व पांच—															
5	मालमत्ताविषयक किर- कोळ गुन्हे.	..	17,706	932	125	..	15,119	2,787	1,517	10,277	15,638	788	12	16,426	Class V- Minor offences against Property.
	एकूण वर्ग एक ते पाच	..	35,118	1,117	192	..	51,650	6,249	5,448	14,316	27,322	1,599	17	28,921	Total for classes I to V
6	वर न उल्लेखिलेले इतर गुन्हे.	..	3,23,365	1,971	258	..	44,625	2,99,410	10,284	7,645	3,27,464	541	14	3,28,005	Other offences (not men- tioned above)
	एकूण	..	3,58,483	3,088	450	..	96,275	3,05,659	15,732	21,961	3,54,786	2,140	31	3,56,926	Grand Total

आधार.—पोलीस आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा
(पोलीस, गुन्हे व न्याय)

पोलीस/

तक्ता क्रमांक/

दुहन्मुंबईतील दखलपात्र गुन्हे—भाग-२/

(१९८८-८९)

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	कोर्टात सुनावणी व्हावयाची असलेल्या किंवा तपासावर किंवा जामिनावर असलेल्या कैदेतील व्यक्तीविषयी या वर्षाच्या सुरुवातीला क्रिमिनल प्रोसिजर कोडच्या १७० कलमानुसार पोलिसांकडे नोंदवलेली किंवा पोलिसांनी दखल घेतलेली प्रकरणे Persons in custody pending trial or investigation or on bail under section 170, Cr. P. C. at the beginning of the year as concerned in cases reported to or in cases taken by the Police	वर्षात पोलिसांनी पकडलेल्या व्यक्ती Persons arrested by the Police during the year	क्रिमिनल प्रोसिजर कोड च्या कलम १६९ खाली मुक्त केलेल्या व्यक्ती Persons released under section 169, Cr. P. C.	दंडाधिकार्याच्या आदेशानुसार सुनावणीपूर्वी मुक्त केलेल्या व्यक्ती Persons released by Magistrate's order before trial	सुनावणी केलेल्या व्यक्ती No. of persons tried	गुन्हा शाबीत झालेल्या व्यक्ती No. of persons convicted
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
वर्ग एक—							
1	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय ह्या बाबतीतील गुन्हे.	6,577	2,269	..	22	7,810	533
वर्ग दोन—							
2	व्यक्तीसंबंधी गंभीर गुन्हे ..	31,620	12,689	..	119	40,235	2,163
वर्ग तीन—							
3	व्यक्ती किंवा मालमत्तेसंबंधी किंवा फक्त मालमत्तेसंबंधी गंभीर गुन्हे.	5,863	2,324	..	91	7,227	749
वर्ग चार—							
4	व्यक्तीसंबंधी गौण गुन्हे ..	5,512	2,627	..	6	7,309	767
वर्ग पाच—							
5	मालमत्तेसंबंधी गौण गुन्हे ..	13,570	7,821	..	349	18,828	3,072
एकूण—वर्ग एक ते पाच ..		63,142	27,730	..	587	81,409	7,284
6	वर व उल्लेखिलेले इतर गुन्हे	39,813	3,44,445	..	135	3,69,886	3,22,888
एकूण ..		1,02,955	3,72,175	..	722	4,51,295	3,30,172

आधार.—पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय,
Source.—Office of the Commissioner of Police.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

(POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)

Police

TABLE No. 10.5

Cognizable Crimes in Greater Bombay—Part II
(1988-89)

निर्दोष ठरविलेल्या, मुक्त केलेल्या किंवा सामोपचारात मिटविलेल्या प्रकरणातील व्यक्ती No. of persons acquitted or discharged or compounded	वर्षाखेर बटक टाळणाऱ्या व्यक्ती No. of persons evading arrest at close of year	वर्षाखेर कोर्टात सुनावणी व्हावयाची असलेल्या किंवा तपासावर किंवा जामिनावर असलेल्या व्यक्ती No. of persons in custody pending trial or investigation or on bail at the end of the year	बंडाधिकारी प्रकरणातील व्यक्ती Persons concerned in Magistrate's cases			Offences (2)
			बटक केलेले Number arrested	गुन्हा शाबीत झालेले Number convicted	निर्दोष ठरविलेले किंवा मुक्त केलेले Number acquitted or discharged	
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
812	1,113	7,178	90	1	44	<i>Class I—</i> Offences against the State, public tranquillity, safety and justice.
4,930	5,944	36,083	894	5	857	<i>Class II—</i> Serious offences against the persons.
498	695	6,652	108	2	70	<i>Class III—</i> Serious offences against the property and persons or against property only.
792	1,031	6,335	69	..	55	<i>Class IV—</i> Minor offences against the persons.
1,875	2,565	15,405	1,028	16	608	<i>Class V—</i> Minor offences against the property.
8,907	1,1343	71,653	2,189	24	1,634	Total for classes I to V
12,116	14,397	46,838	1,846	20	479	Other offences not specified above.
21,023	25,745	1,18,491	4,035	44	2,113	Grand Total

महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Government of Maharashtra, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस, गुन्हे व न्याय/POLICE, CRIMES AND JUDICIAL

पोलीस/Police

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10-6

बृहन्मुंबईतील बखलपात्र नसलेले गुन्हे—भाग १
Non-cognizable crimes in Greater Bombay—Part I
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial. No.	गुन्हे	वर्षाच्या सुरुवातीची प्रलंबित प्रकरणे Number of cases pending at the beginning of the year	वर्षभरात दाखल केलेली प्रकरणे Cases reported during the year	निकालासाठी एकूण [[स्तंभ (३)+(४)] Total for disposal [columns (3) + (4)]	सुनावणी न करता रद्दबातल केलेली प्रकरणे Number of cases dismissed without trial	आरोपी मेल्ला, निसटला किंवा सुनावणी चालू नसतांना बेडा झाला किंवा स्वाध्यावरील आरोप रद्द केले, सामोपचाराने मिटवले किंवा काढून घेतले अशी प्रकरणे Cases in which accused died, escaped, became insane during trial or in which charges were abandoned, compounded or withdrawn	सुनावणी संपुष्टात आल्यामुळे निकालात काढलेली प्रकरणे Number of cases tried to a conclusion and ended in	मुक्त केलेली किंवा निर्दोषी ठरविलेली Discharged or acquitted	गुन्हा शाबीत झालेली Convicted	वर्षाखेर प्रलंबित प्रकरणे No. of cases pending at the close of the year	Offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)	
वर्ग एक— १	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता इत्यादी यावरील गुन्हे.	170	80	250	..	2	39	1	208	Class I— Offences against the State, public tranquillity, etc.	
वर्ग दोन— २	व्यक्तीविषयक गंभीर गुन्हे	..	..	..	..	..	..	..	..	Class II— Serious offences against the persons.	
वर्ग तीन— ३	मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे	3	5	8	..	..	4	..	4	Class III— Serious offences against property.	
वर्ग चार— ४	व्यक्तीविषयक गौण गुन्हे	690	661	1,351	62	19	610	3	657	Class IV— Minor offences against the persons.	

वर्ग पांच—												
5	आत्महत्याविषयक गौण गुन्हे	..	..	866	485	1,351	12	24	301	3	1,011	<i>Class V—</i> Minor offences against property.
वर्ग सहा—												
6	वर न उल्लेखिलेले इतर गुन्हे	..	..	2,195	5,091	7,286	42	29	2,505	1,747	2,963	<i>Class VI—</i> Other offences not specified above.
7	पोलिसांनी दखल घेतलेले इतर विशेष किंवा स्थानिक कायद्याबाबतचे गुन्हे.	..	..	24,229	87,374	1,11,603	..	..	3,817	76,595	31,191	Offences under other special local laws non-cognizable by the police.
	एकूण	..	..	28,153	93,696	1,21,849	116	74	7,276	78,349	36,034	.. Grand Total

साधर.—पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस, गुन्हे व न्याय/POLICE, CRIMES AND JUDICIAL

पोलीस/POLICE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.7

बृहन्मुंबईतील दखलपात्र नसलेले गुन्हे—(भाग २)

Non-cognizable crimes in Greater Bombay—(Part II)

(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	वर्षाच्या सुरुवातीतील शिल्लक असलेली प्रकरणे ज्यातील व्यक्तिची सुनावणी चालू आहे किंवा ज्यांचेबाबत कायदेशीर हलाज सुरू केला आहे Persons concerned in cases pending at beginning of the year namely under trial or against whom processes had issued	ज्यांचेविरुद्ध कारवाई सुरू केली आहे अशा व्यक्ती Persons against whom process had issued	तक्रारीवरून On complaint	दंडाधिकार्यांनी स्वतः घेतलेल्या दखलीमुळे किंवा पोलिसांकडून मिळालेल्या माहितीवरून On magis- trate's own or information from the police	पळून गेल्यामुळे किंवा टाळल्यामुळे या वर्षात ज्यांना अटक झाली नाही अशा व्यक्ती आणि ज्यांचे- विरुद्ध वर्ष- अखेरीस कायदेशीर कारवाई चालू होती अशा व्यक्ती Persons not arrested because they absconded or evaded, arrest or failed to comply with summons during the year and persons against whom processes were outstan- ding at the end of the year	न्यायालयापुढे हजर झालेल्या व्यक्ती Persons who appeared before Court	हजर झालेल्या व सुनावणीशिवाय मुक्त केलेल्या व्यक्ती Persons discharged after appearance without trial	सुनावणी झालेल्या व्यक्ती Persons tried		बर्षअखेर सुनावणी चालू असलेल्या व्यक्ती Persons under trial at the close of the year	सोडलेल्या, सामोपचाराने मिटवलेल्या किंवा काढून घेतलेल्या प्रकरणातील व्यक्ती व सुनावणी चालू असतांना मेलेल्या, निसटून गेलेल्या किंवा बेड लाग- लेल्या व्यक्ती Number concerned in cases abandoned or com- pounded or withdrawn and number who died, escaped or became in- sane during the trial	हजर होण्याबाधीच मेलेल्या, निसटून गेलेल्या किंवा बदली करण्यात आलेल्या व्यक्ती No. of persons died, or were transf. red b. fore appearance	Offences
									निर्दोषी ठर- विळ्या किंवा मुक्त केलेल्या Acquitted or discharged	गुन्हा शाबीत झालेल्या Convicted				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)	
वर्ग एक—														
1 सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय पातळीवरील गुन्हे.		177	73	..	..	250	..	42	1	206	1	..	Class I— Offences against the State, public tranquillity, safety and justice.	
वर्ग दोन—														
2 व्यक्तिसंबंधी मंभीर गुन्हे		..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Class II— Serious offences against the per- son.	

3	वर्ग तीन— मिळकतीसंबंधी गंभीर गुन्हे.	10	14	..	..	24	..	7	..	17	..	..	Class III— Serious offences against the property.
4	वर्ग चार— अप्रवृत्तसंबंधी गौण गुन्हे	441	932	..	..	1,373	82	895	5	365	26	..	Class IV— Minor offences against the person.
5	वर्ग पाच— मिळकतीसंबंधी गौण गुन्हे.	743	598	..	..	1,341	17	399	5	881	39	..	Class V— Minor offences against the property.
6	वर्ग सहा— वर न उल्लेखिलेले गुन्हे	2,296	5,714	..	..	8,010	57	3,240	1,480	3,180	53	..	Class VI— Offences not specified above.
7	वर्ग सात— इतर विशेष किंवा स्थानिक कायद्याबाबत घडलेले किंवा पोळी-सांनी दखल घेण्यासारखे गुन्हे.	28,318	92,345	..	..	1,20,663	..	6,150	86,988	27,495	30	..	Class VII— Offences under other special or local laws and cognizable by police.
	एकूण	31,985	99,676	..	..	1,31,661	156	10,733	88,479	32,144	149	..	Grand Total

आधार.—पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण व सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE
पोलीस, गुन्हे व न्याय/POLICE, CRIMES AND JUDICIAL

पोलीस/Police

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.8

महाराष्ट्र राज्यातील चोरीस गेलेली व परत मिळालेली मालमत्ता
Property stolen and recovered in Maharashtra State 1988-89

क्रमांक Serial No.	गुन्हे	मालमत्ता चोरीस गेलेली प्रकरणे (संख्या) Cases in which property was stolen (No.)	चोरीची मालमत्ता परत मिळालेली प्रकरणे (संख्या) Cases in which property was recovered (No.)	चोरीस गेलेल्या मालमत्तेची किंमत (₹. '000) Amount of property stolen ('000 Rs.)	परत मिळालेल्या मालमत्तेची किंमत (₹. '000) Amount of property recovered ('000 Rs.)	Offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
बृहन्मुंबई						
बखलपान—						
1	चोरी	15,733	4,977	2,33,462	64,397	<i>Greater Bombay Cognizable—</i> Theft
2	जबरी चोरी	647	304	28,811	7,948	Robbery
3	दंडनीय विश्वासघात	788	367	59,955	7,036	Criminal breach of trust
4	शासकीय कर्मचारी, बँकात काम करणारे, व्यापारी किंवा दलाल यांनी केलेला दंडनीय विश्वासघात.	2,650	352	38,909	2,077	Criminal breach of trust by public servant or by bankers, merchant or agent.
5	चोरीची मालमत्ता बाळगणे	706	706	1,286	1,286	Possession of stolen property
अदखली—						
6	बळजबरीने लुबाडणे	52	26	1,286	87	<i>Non-cognizable—</i> Extortion
7	दंडनीय अफरातफर	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	Criminal misappropriation
	एकूण	20,576	6,732	3,63,709	82,801	Grand Total
महाराष्ट्र राज्य (बृहन्मुंबई वगळून)						
बखलपान—						
1	चोरी	40,531	13,291	1,65,239	41,924	<i>Maharashtra State (excluding Greater Bombay) Cognizable—</i> Theft
2	जबरी चोरी	2,584	1,064	13,749	5,612	Robbery
3	दंडनीय विश्वासघात	1,313	543	45,827	8,857	Criminal breach of trust
4	शासकीय कर्मचारी, बँकात काम करणारे, व्यापारी किंवा दलाल. यांनी केलेला दंडनीय विश्वासघात.	332	101	13,230	611	Criminal breach of trust by public servant or by bankers, merchants or agents.
5	चोरीची मालमत्ता बाळगणे	5	3	12	12	Possession of stolen property
अदखली—						
6	बळजबरीने लुबाडणे	1	1	6	6	<i>Non-cognizable—</i> Extortion
7	दंडनीय अफरातफर	69	17	1,767	308	Criminal misappropriation
	एकूण	44,835	15,020	2,39,830	57,330	Grand Total

टीप—N. A. उपलब्ध नाही/Not available.

आधार.—(१) पोलीस आयुक्त यांचे कार्यालय व (२) पोलीस महासंचालक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—(i) Office of the Commissioner of Police and (ii) Office of the Director-General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

तद्वता क्रमांक/TABLE No. 10.9

---

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस, गुन्हे व न्याय/Police, Crimes and Judicial

पोलीस/Police

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10-9

महाराष्ट्र राज्यातील दखलपात्र गुन्हे (रेल्वे धरून परंतु बृहन्मुंबई वगळून)—भाग १
Cognizable crimes in Maharashtra State (including Railway but excluding Greater Bombay)—Part I
(1938-89)

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	तपासावर शिल्लक असलेल्या भादल्या वर्षातल्या गुन्हांची संख्या Number of cases pending investigation from the previous year	वर्षात दाखल झालेली प्रकरणे Number of cases reported during the year	तपासणी न झालेली किवा तपासणीस नकार दिलेली प्रकरणे Number of cases not investigated or in which investigation was refused	वस्तुस्थितीतील किंवा कायद्यातील चुकीमुळे जी प्रकरणे खोटी किंवा दखलपात्र नसलेली घोषित केलेली प्रकरणे Number of cases declared false due to mistake of facts or law, or non-cogni- zable	वर्षभरात दोषारोपपत्र देण्यात न आलेली परंतु तपास पूर्ण करून अंतिम अहवाल सादर करण्यात आलेली प्रकरणे Cases in which charge-sheets were laid during the year	वर्षभरात दोषारोपपत्र देण्यात न आलेली परंतु तपास पूर्ण करून अंतिम अहवाल सादर करण्यात आलेली प्रकरणे Cases in which charge-sheets were not laid but investi- gation completed and final report submitted during the year	वर्ष अखेरीस तपासावर शिल्लक असलेली प्रकरणे Cases pending investiga- tion at the end of the year	Offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	दखलपात्र गुन्हात मदत करणे.	5	1	..	..	2	1	3	Abetment of cognizable offences.
2	दखलपात्र गुन्हाबाबत कट करणे.	6	3	..	..	3	..	6	Cognizable criminal con- spiracy.
	वर्ग एक—								Class I—
3	सार्वजनिक शांतता, सुर- क्षितता व न्याय ह्या- बाबतीतील गुन्हे.	844	9,421	3	125	8,593	637	907	Offences against the State, public tranquility, safety and justice.
	वर्ग दोन—								Class II—
4	व्यक्तीविषयक गंभीर गुन्हे.	3,962	41,229	62	657	37,450	2,837	4,185	Serious offences against persons.
	वर्ग तीन—								Class III—
5	व्यक्ती आणि मालमत्ता- विषयक किंवा फक्त माल- मत्ताविषयक गंभीर गुन्हे.	3,389	20,587	11	465	8,610	11,373	3,517	Serious offences against persons and property or against property only.

6	वर्ग चार— अपराधीविषयक किरकोळ गुन्हे.	829	9,744	2	118	8,713	852	888	Class IV— Minor offences against persons.
7	वर्ग पाच— मालमत्ताविषयक किर- कोळ गुन्हे.	7,619	50,245	72	773	21,166	27,930	7,923	Class V— Minor offences against property.
8	वर्ग सहा— बर न नोंदलेले इंडियन पिनल कोडखालील इतर गुन्हे.	1,444	16,846	4	99	15,581	862	1,744	Class VI— Other offences under I.P.C. not mentioned above.
एकूण—(१ ते ८)		18,098	1,48,076	154	2,287	1,00,118	44,492	19,173	Sub-Total (1 to 8)
9	बर नमूद न केलेले इतर गुन्हे—								Other offences not specified above—
	(१) विशेष किंवा स्थानिक कायद्याखालील दखलपत्र ठरवलेले गुन्हे.	87,553	2,02,389	8,523	248	1,92,484	19,765	68,922	(i) Offences under special and local laws declared to be cognizable.
	(२) बी. एच. ओ. आर. १९४७ या कायद्या- खालील गुन्हे.	..	..	..	..	..	..	..	(ii) Offences under B. H. O. R. Act, 1947.
एकूण ..		1,05,651	3,50,465	8,677	2,485	2,92,602	64,257	88,095	Grand Total

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	बगं केलेली प्रकरणे Transferred	न्यायालयात काम चालू असलेली गेल्या वर्षातील प्रकरणे Cases pending trial at Court from the previous year	चालू वर्षात न्यायालयात पाठविलेली प्रकरणे Cases sent to Court for trial during the year	न्यायालयात सामोपचाराने मिटवलेली, काढून घेतलेली किंवा अन्यथा निकालात काढलेली (गुन्हास मदत केल्याचे गुन्हे धरून) प्रकरणे Cases compounded or withdrawn or otherwise disposed of by Courts (including abeting, etc.)		निर्दोष सुटलेली प्रकरणे Cases acquitted.	गुन्हा शाबित झालेली प्रकरणे Cases convicted	वर्ष अखेरीस न्यायालयात चालू असलेली प्रकरणे Cases pending trial at Court at the end of the year	Offences
					सामोपचाराने मिटवलेली प्रकरणे Compounded	न्यायालयातून काढून घेतलेली किंवा अन्यथा घांबविलेली प्रकरणे Withdrawn or other- wise dropped				
(1)	(2)	(10)	(11)	(12)	(13a)	(13b)	(14)	(15)	(16)	(2)
1	दखलपत्र गुन्हात मदत करणे.	..	54	2	..	4	14	1	37	Abetment of cognizable offences.
2	दखलपत्र गुन्हाबाबत कट करणे.	..	9	3	..	1	5	1	5	Cognizable criminal conspiracy.
बगं एक—										
3	सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय ह्या बाबतीतील गुन्हे.	1	32,381	8,593	1,111	454	2,639	3,547	33,223	Class I— Offences against the State Public tranquility, safety and justice.
बगं दोन—										
4	व्यक्तीविषयक गंभीर गुन्हे.	11	1,27,014	37,450	9,297	573	11,710	5,343	1,37,541	Class II— Serious offences against persons.
बगं तीन—										
5	व्यक्ती आणि मालमत्ता-विषयक किंवा फक्त मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे.	6	38,597	8,606	690	192	4,087	1,997	40,237	Class III— Serious offences against persons and property or against property only.
बगं चार—										
6	व्यक्तीविषयक किरकोळ गुन्हे.	..	31,123	8,713	1,272	103	2,723	2,250	33,488	Class IV— Minor offences against persons.
बगं पाच—										
7	मालमत्ताविषयक किरकोळ गुन्हे.	19	97,818	21,166	1,761	1,081	7,955	6,422	1,01,765	Class V— Minor offences against property.

वर्ग सहा—									Class VI—
8 वर न नोंदलेले इंडियन पिनल कोडखालील इतर गुन्हे	3	31,512	15,581	733	186	3,968	5,519	36,687	Other offences under I. P. C. not mentioned above.
एकूण—(एक ते आठ)	40	3,58,508	1,00,114	14,864	2,594	33,101	25,080	3,82,983	Sub-Total (1 to 8)
9 वर नमूद न केलेले इतर गुन्हे—									Other offences not specified above—
(i) विशेष किंवा स्थानिक कायद्याखालील दखल- पात्र ठरवलेले गुन्हे.	1	4,54,096	1,92,483	99	3,704	48,212	92,029	5,02,535	(i) Offences under special and local laws declared to be cognizable.
(ii) बी. एच. ओ. आर., १९४७ या कायद्या- खालील गुन्हे.	..	..	..	..	..	..	..	..	(ii) Offences under B. H. O. R. Act, 1947.
एकूण ..	41	8,12,604	2,92,597	14,963	6,298	81,313	1,17,109	8,85,518	Grand Total

आधार—पोलीस महासंचालक, यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Director, Inspector General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व न्याय) /

पोलीस/

तक्ता क्रमांक/

महाराष्ट्र राज्यातील दखलपात्र गुन्हे (रेल्वे धरून व बृहन्मुंबई वगळून) —भाग दोन/

(१९८८-८९)

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्हे	गेल्या वर्षीपासून प्रकरणांची चौकशी चालू असतांना ज्या व्यक्ती कैदेत आहेत किंवा जामिनावर सुटल्या आहेत अशांची संख्या Number of persons in custody or on bail during the stage of investigation pending from previous year	वर्षभरात अटक केलेल्या व्यक्ती Number of persons arrested during the year	सुनावणीपूर्वी पोलिसांनी किंवा दंडाधिकार्यांनी मुक्त केलेल्या व्यक्ती Persons discharged by Police or by Magistrate before trial	वर्षभरात आरोपपत्र दाखल केले आहेत अशा व्यक्ती Number of persons in whose cases charge-sheets were called during the year	वर्ष अखेरीस प्रकरणांची चौकशी चालू असतांना ज्या व्यक्ती कैदेत आहेत किंवा जामिनावर सुटल्या आहेत अशांची संख्या Number of persons in custody or on bail pending investigation at the end of the year	ज्यांच्यावरील प्रकरणांची कोर्टातील सुनावणी गेल्या वर्षीपासून चालू आहे अशा व्यक्तींची संख्या Number of persons at trial in court pending from the previous year
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	दखलपात्र गुन्ह्यात साय देणे ..	10	1	4	3	4	97
2	दखलपात्र गुन्ह्याविषयी कट करणे. ...	3	12	1	4	10	33
3	वर्ग एक— सार्वजनिक शांतता, सुरक्षितता व न्याय याबाबतीतील गुन्हे.	4,973	54,772	521	54,794	4,430	2,29,030
4	वर्ग दोन— व्यक्तिविषयक गंभीर गुन्हे ..	4,602	72,880	611	71,314	5,557	2,32,281
5	वर्ग तीन— व्यक्ती आणि मालमत्ताविषयक किंवा फक्त मालमत्ताविषयक गंभीर गुन्हे.	2,001	21,418	2,246	19,377	1,796	86,945
6	वर्ग चार— व्यक्तिविषयक किरकोळ गुन्हे ..	635	14,062	77	14,096	524	53,147
7	वर्ग पाच— मालमत्ताविषयक किरकोळ गुन्हे ..	2,518	38,402	2,408	35,574	2,938	1,68,230
8	वर्ग सहा— वर न नोंदलेले इंडियन पीनल कोड खालील इतर गुन्हे.	1,350	24,509	76	23,994	1,789	46,474
	एकूण—(१ ते ८)	16,092	2,26,056	5,944	2,19,156	17,048	8,16,237
9	वर न नमूद केलेले इतर गुन्हे—						
	(१) विशेष व स्थानिक कायद्याखाली दखलपात्र ठरलेले गुन्हे.	1,81,428	2,50,774	10,647	2,60,057	1,61,498	5,73,059
	(२) १९४७ च्या बी. एच. ओ. आर. कायद्याखालील गुन्हे.	..	..	..	..	..	..
	एकूण ..	1,97,520	4,76,830	16,591	4,79,213	1,78,546	13,89,296

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND JUDICIAL)

Police

TABLE No. 10-10

Cognizable Crimes In Maharashtra State (Including Railways but excluding Greater Bombay)— Part II

(1988-89)

ज्यांच्यावरील प्रकरणे कोर्टापुढे सुनावणीसाठी या वर्षात सादर केली अशा व्यक्तींची संख्या Number of persons whose cases were put to court for trial during the year	ज्यांची प्रकरणे सामोपचाराने मिटविली किंवा काढून घेतली किंवा गुन्ह्यात साथ देणे वगैरे आरोप धरून असलेल्या प्रकरणांचा अन्य निकाल लावला आहे अशा व्यक्ती Number of persons against whom cases were compounded or withdrawn or whose cases were otherwise disposed of including abeting, etc.	काढून घेतलेली किंवा कमी झालेली Withdrawn or otherwise dropped	शिक्षा झालेल्या व्यक्ती Number of persons convicted	निर्दोषी ठरविलेल्या किंवा मुक्त केलेल्या व्यक्ती Number of persons acquitted or discharged	ज्या व्यक्तींची कोर्टापुढे सुनावणी चालू असतांना ज्या कैदेत आहेत किंवा जामिनावर सुटल्या आहेत अशा व्यक्तींची वर्षअखेरची संख्या Number of persons in custody or on bail pending trial in courts at the end of the year	वर्ग केलेली प्रकरणे Transferred	Offences
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
4	..	6	17	13	65	..	Abetment of cognizable offences.
4	..	..	1	24	12	..	Cognizable criminal conspiracy.
54,809	9,933	2,857	14,686	20,444	2,35,919	..	<i>Class I—</i> Offences against the State public tranquility, safety and justice.
71,314	19,603	703	10,427	20,917	2,51,945	2	<i>Class II—</i> Serious offences against the persons.
19,377	1,492	298	4,625	8,378	91,529	..	<i>Class III—</i> Serious offences against persons and property or against property only.
14,095	2,597	265	5,052	5,051	54,277	..	<i>Class IV—</i> Minor offences against the persons.
35,574	4,249	1,468	10,602	16,175	1,71,310	1	<i>Class V—</i> Minor offences against the property.
24,170	1,174	238	6,528	5,716	56,888	2	<i>Class VI—</i> Other offences under I.P.C. not mentioned above.
2,19,347	39,048	5,835	52,038	76,718	8,61,945	5	Sub-Total (1 to 8)
2,60,194	476	5,075	1,23,402	62,808	6,41,492	3	Other offences not specified above— (i) Offences against special and local laws declared to be cognizable.
..	..	..	..	..	..	..	(ii) Offences under B.H. O.R. Act, 1947.
4,79,541	39,524	10,910	1,75,440	1,39,526	15,03,437	8	Grand Total

Source.—Director-General of Police, Government of Maharashtra, Bombay.

A-134—67.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस, गुन्हे व न्याय/Police, Crimes and Judicial

(2) न्यायालयीन/JUDICIAL

तबला क्रमांक/TABLE No. 10.11

अपील व मूळ अधिकारिता वापरणाऱ्या न्यायालयीन अधिकार्यांची संख्या
Number of Judicial Officers exercising Appellate and Original Jurisdiction in Maharashtra State
(1986)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वृत्त (2)	संख्या/Number (3)	Designation (2)
दिवाणी/Civil			
1	मुख्य न्यायमूर्ती व उच्च न्यायालयातील न्यायाधीश	44.	Chief Justice and High Court Judges
2	प्रमुख न्यायाधीश व नगर दिवाणी न्यायालयाचे इतर न्यायाधीश, बृहन्मुंबई.	34	Principal Judge and other Judges of the City Civil Court, Bombay.
3	जिल्हा न्यायाधीश	27	District Judges
4	सह-न्यायाधीश	16	Joint Judges
5	सहाय्यक न्यायाधीश (प्रशिक्षणार्थी घेऊन)	67	Assistant Judges (including under training)
6	लघुवाद न्यायालयाचे न्यायाधीश	39	Small-Cause Court Judges
7	दिवाणी न्यायाधीश (वरिष्ठ स्तर)	56	Civil Judges (Senior Division)
8	दिवाणी न्यायाधीश (कनिष्ठ स्तर)	429	Civil Judges (Junior Division)
9	न्याय पंचायत	..	Nyaya Panchayat
फौजदारी/Criminal			
1	मुख्य न्यायमूर्ती व उच्च न्यायालयातील न्यायाधीश	44	Chief Justice and High Court Judges
2	सत्र न्यायाधीश	28	Sessions Judges
3	अप्पर सत्र न्यायाधीश	107	Additional Sessions Judges
4	सहाय्यक सत्र न्यायाधीश	11	Assistant Sessions Judges
5	मुख्य महानगर दंडाधिकारी, मुंबई	1	Chief Metropolitan Magistrate, Bombay
6	अप्पर मुख्य महानगर दंडाधिकारी, मुंबई	13	Additional Chief Metropolitan Magistrate, Bombay
7	जिल्हा दंडाधिकारी*	50*	District Magistrates*
8	न्याय दंडाधिकारी, प्रथम श्रेणी	19	Judicial Magistrates, First Class
9	न्याय दंडाधिकारी, द्वितीय श्रेणी	1	Judicial Magistrates, Second Class
10	न्याय दंडाधिकारी, तृतीय श्रेणी	..	Judicial Magistrates, Third Class
11	कार्यकारी दंडाधिकारी	473	Executive Magistrates
12	महानगर दंडाधिकारी	33	Metropolitan Magistrate

*ह्यात २३ अप्पर जिल्हा दंडाधिकार्यांचा समावेश आहे.
These include, 23 Additional District Magistrates also.

भाषार.—उच्च न्यायालय, मुंबई, ह्यांची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.
Source.—Annual Judicial statements of High Court. Bombay.

10 सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा/SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE

पोलीस, गुन्हे व न्याय/Police, Crimes and Judicial

(2) न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.12

महाराष्ट्र राज्यातील न्यायालयीन निर्णय दिलेली, नवीन आलेली व ज्यात दोषारोप केले अशी प्रकरणे
(मुंबई उच्च न्यायालयाचे हद्दीतील)
Number of Cases decided in and receipts and charges of the Courts in the State of Maharashtra
(Territory Subject to the High Court of Bombay)
(1986)

दिवाणी/Civil				फौजदारी/Criminal			
मूळ शाखा/Original		अपील शाखा/Appellate		मूळ शाखा/Original		अपील शाखा/Appellate	
नियमित Regular	संकीर्ण Miscellaneous	नियमित Regular	संकीर्ण Miscellaneous	नियमित Regular	संकीर्ण Miscellaneous	नियमित Regular	संकीर्ण Miscellaneous
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1,23,886	55,276*	11,430	7,552	15,05,633	41,802	4,315†	18,609**

* ह्यात हुकुमनाम्याच्या अंमलबजावणीसाठीचे अर्ज, नादारीसाठीचे अर्ज व इतर संकीर्ण प्रकरणांचा समावेश आहे.
Includes all applications for execution of decrees, insolvency applications and other miscellaneous cases.

** ह्यात आरोप सिद्ध झालेली प्रकरणे व फौजदारी अपीलांचा समावेश आहे.
Include confirmation cases and Criminal Appeals.

† ह्यात संकीर्ण बाबतीतील अर्जासहित फौजदारी प्रक्रिया संहितेखालील सुधारित प्रकरणांचा समावेश आहे.
These are all cases of revision under the Code of Criminal Procedure including miscellaneous applications.

आधार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरण पत्रे.
Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bor. bay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे व सुधारगृहे)/

(2) न्यायालयीन/

तक्ता क्रमांक/

महाराष्ट्र राज्यातील दिवाणी न्यायालयात दाखल केलेल्या दिवाणी दाव्यांची संख्या, वर्णन व मूल्य/
(१९८६)

अनुक्रमांक Serial No.	न्यायालयाचा वर्ग	पैसे किंवा जंगम मालमत्तेसाठी केलेले दावे Suits for money or moveable property	हक्क व इतर बाबतीतील दावे		
			स्थावर मालमत्ते- साठी केलेले दावे Suits for immoveable property	विशिष्ट सूट मिळण्यासाठी केलेले दावे Suit for specific relief	गहाण खता- बाबत दावे Mortgage suits
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	दिवाणी न्यायाधिकांची न्यायालये	46,853	23,536	11,757	2,204
2	लघुवाद न्यायालये	2,563	1,538	..	..
3	जिल्हा प्रमुख न्यायालयाव्यतिरिक्त जिल्हा न्यायालये.	1,518	261	44	6
	एकूण ..	50,934	25,335	11,801	2,210
4	राज्याच्या मुख्यालयाचे ठिकाण किंवा शासकीय मुख्यालयाचे ठिकाणची न्यायालये. इलाखा शहर लघुवाद न्यायालये, मुंबई.	7,229	6,875	..	..
5	नगर दिवाणी न्यायालये, मुंबई.	3,181	132	3,933	..
	एकूण ..	10,410	7,007	3,933	..
	एकूण सर्व ..	61,344	32,342	15,734	2,210

टीप.—आकडे पूर्णांकित लिहिल्यामुळे स्तंभ (१०) मधील बेरजा जुळणार नाहीत/
आधार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरण पत्रे

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES, JUDICIAL, AND SUDHARGRAH)

JUDICIAL

TABLE No. 10.13

Number, description and value of Civil Suits instituted in the Civil Courts in the State of Maharashtra (1986)

Title and other suits				
इतर (स्तंभ (४) ते (६) व्यक्ति-रिक्त) Other suits not falling under any of the preceding heads (4 to 7) (7)	एकूण Total (8)	एकूण सर्व Grand total (9)	दाव्यांचे एकूण मूल्य (हजार रुपयात) Total value of suits (000 Rs.) (10)	Class of Courts (2)
14,764	52,261	99,114	9,75,247	Courts of Civil Judges
..	1,538	4,101	9,358	Small-Cause Courts
369	680	2,198	1,42,616	District Courts other than Chief Courts of Districts
15,133	54,479	1,05,413	11,27,220	Total
1,004	7,879	15,108	1,29,148	Courts at the headquarters of the State or seat of Government Presidency Small-Cause Court, Bombay.
867	4,932	8,113	93,924	The City Civil Court, Bombay.
1,871	12,811	23,221	2,23,072	Total
17,004	67,290	1,28,634	13,50,293	Grand Total

Note.—In the case of Col. (10) Sub-totals may not add up to total due to rounding.

Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे, न्याय व सुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, GRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRAH)

(2) न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.14

महाराष्ट्रातील मुळ शाखेच्या अधिकार क्षेत्रातील दिवाणी प्रकरणांच्या चौकशीचे सर्वसाधारण निकाल
General results of the trial of Civil Cases of original jurisdiction in Maharashtra
(1986)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	दिवाणी विभाग/Civil Units			संकीर्ण प्रकरणे /Miscellaneous Cases			Item
		दिवाणी न्यायालये	राज्याचे मुख्यालयाचे ठिकाणी किंवा शासकीय मुख्यालयाचे ठिकाणची न्यायालये	एकूण	दिवाणी न्यायालये	राज्याचे मुख्यालयाचे ठिकाणी किंवा शासकीय मुख्यालयाचे ठिकाणची न्यायालये	एकूण	
(1)	(2)	Civil Courts	Courts at the headquarters of the State or seat of Government	Total	Civil Courts	Courts at the headquarters of the State or seat of Government	Total	(2)
1	न्यायालयाप्रति दाखल झालेले दावे	4,06,831	1,36,652	5,43,483	90,688	8,614	99,302	Number of suits before the Courts.
2	निकालात काढलेले दावे—							Number of suits disposed of—
	(अ) चौकशीशिवाय—							(a) Without trial—
	(१) दिवाणी प्रक्रियासंहितेच्या आदेश नऊ च्या नियम ३ व ८ अन्वये.	7,722	3,029	10,751	2,232	158	2,390	(1) Under order IX, rules 3 and 8, Civil Procedure Code.
	(२) अन्यथा	15,866	3,362	19,230	7,486	656	8,142	(2) Otherwise
	(ब) एकपक्षी	15,569	9,938	25,507	2,967	379	3,346	(b) Ex-Parte
	(क) मागणीग्राह्य झाल्यामुळे ..	7,912	568	8,540	1,706	110	1,816	(c) On admission of claims
	(द) समझोता झाल्यामुळे ..	15,271	1,695	16,966	1,921	409	2,330	(d) Compromised
	(इ) पूर्ण चौकशीअंती—							(e) After full trial—
	(१) फिर्यादीच्या बाजूने निकाल ..	19,909	1,351	21,260	5,247	124	5,371	(1) Judgment for plaintiff
	(२) प्रतिवादीच्या बाजूने निकाल ..	7,763	797	8,560	1,559	128	1,687	(2) Judgment for defendant
	(फ) लवादानुसार	8	..	8	..	..	..	(f) On reference to arbitration
	(ग) हस्तांतरित करून	12,980	84	13,064	1,600	..	1,600	(g) By transfer
3	वर्षाच्या अखेरीस प्रलंबित प्रकरणे ..	3,03,769	1,15,828	4,19,597	65,969	6,650	72,619	Pending at the close of the year.
4	एक वर्षांहून अधिक काळ प्रलंबित प्रकरणे	2,04,066	94,806	2,98,872	42,316	5,156	47,472	Pending for more than a year

आधार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.
Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

तबला क्रमांक/TABLE No. 10-15

---

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे, न्याय व सुधारगृहे)/

(2) न्यायालयीन/

तक्ता क्रमांक/

महाराष्ट्रातील विविध वर्गांच्या न्यायाधिकारणात त्रोटकी चालू प्रकल्पांच्या फौजदारी प्रकरणांचे सर्वसाधारण निकाल/

अनुक्रमांक Serial No.	न्यायालयाचा वर्ग	नोंदलेले गुन्हे No. of offences reported	चौकशी चालू मसलेल्या व्यक्ती No. of persons under trial	ज्यांची प्रकल्पे निकालात काढली आहेत	
				निर्दोष सुटलेले किंवा सोडलेले Discharged or acquitted	परिक्षणाखालील गुन्हेगार कायद्या- खाली निकालात काढलेली Dealt with under the probation of offender's Act
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	वरिष्ठ न्यायालये	4	8	3	..
2	सत्र न्यायालये (अपर सत्र न्यायाधीश घटकन) ..	6,497	39,069	10,420	14
3	सास न्यायाधीशांची न्यायालये	361	1,935	275	1
4	सहाय्यक सत्र न्यायाधीशांची न्यायालये ..	76	312	97	..
5	न्याय दंडाधिकारी	12,83,796	32,70,722	4,03,017	5,199
6	विशेष न्याय दंडाधिकारी	2,58,125	2,97,782	16,961	319
7	न्याय दंडाधिकारी यांचे खंडपीठ	..	..	..	..
8	कार्यकारी न्याय दंडाधिकारी (जिल्हा दंडाधिकारी घटकन).	72,884	2,09,553	1,11,298	2,530
	एकूण ..	16,21,923	38,19,381	5,42,071	8,063

बाधक.—पुढील उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRAH)

JUDICIAL

TABLE No. 10.15

General results of trials of Criminal Cases in the tribunals of various classes in Maharashtra (1986)

बशा व्यक्ती/Persons whose cases were disposed of				
दोषी ठरलेले Convicted (7)	शिक्षा झालेले किवा संदर्भित Committed or referred (8)	मृत, फरारी किवा दुसऱ्या राज्यात रवाना Died, escaped or transferred to another State (9)	वर्ष अखेरीस चौकशी चालू असलेल्या व्यक्ती Persons remaining under trial at the end of the year (10)	Class of Courts (2)
4	..	..	1	Superior Courts
2,106	1	335	26,193	Courts of Sessions (including Additional Sessions Judges)
92	..	6	1,561	Courts of Special Judges
13	..	5	197	Courts of Assistant Sessions Judges
9,72,239	9,333	55,902	18,25,032	Judicial Magistrates
2,34,096	..	4,645	41,761	Special Judicial Magistrates
..	..	..	..	Benches of Judicial Magistrates
25,050	..	1,746	68,929	Executive Magistrates (including District Magistrates)
12,33,600	9,334	62,639	19,63,674	Total

Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस गुन्हे, न्याय व सुधारगृहे)

(2) न्यायालयीन

तक्ता क्रमांक/

महाराष्ट्र राज्यातील फौजदारी प्रकरणाबाबत अपिले व फेरतपासणीचे सर्वसाधारण निकाल/

अनुक्रमांक Serial No.	न्यायाधिकरणे	न्यायालयात अपिले व फेरतपासणीसाठी अर्ज करणारे Number of appellants and applicants for revision before the Courts	नाकारलेली अपिले किंवा अर्ज Appeals or applications rejected	शिक्षा किंवा हुकूम कायम केलेला Sentence or order confirmed	शिक्षेत बदल झालेला Sentence altered
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
अपिले					
1	जिल्हा मुख्य दंडाधिकार्यास (जिल्हा दंडाधिकारी म्हणून).	..	..	..	..
2	सत्र न्यायालयास	11,880	298	1,063	1,153
3	वरिष्ठ न्यायालये—				
	(अ) दोषी ठरलेल्याकडून	..	..	..	..
	(ब) निवाड्यानुसार निर्दोषी ठरलेल्यांसाठी शासनाकडून.	..	..	..	..
	एकूण ..	11,880	298	1,063	1,153
फेरतपासणी					
1	जिल्हा मुख्य दंडाधिकार्याकडून	..	..	..	..
2	सत्र न्यायालयाकडून	30,085	3,014	3,626	1,156
3	वरिष्ठ न्यायालयाकडून	..	..	..	..
	एकूण ..	30,085	3,014	3,626	1,156
	एकूण सर्व ..	*41,965	3,312	4,689	2,309

*ह्यात फिर्यादितर्फे फेरतपासणीसाठी केलेल्या १११ अर्जदारांचा समावेश आहे.
साधार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.

SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRAH)

JUDICIAL

TABLE No. 10.16

General results of appeals and revisions in criminal cases in Maharashtra State

(1986)

Number of persons				
शिक्षेवाबत रिस्ट निर्णय झालेले	इतर मागनि निकालात काढलेले	मृत, फरारी किंवा दुसऱ्या राज्यात रवाना	चौकशी प्रलंबित असलेले	Tribunals
Sentence reversed	Otherwise disposed of	Died, escaped or transferred to another State	Pending trial	
(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
<i>Appeals</i>				
..	..	..	..	To Chief Magistrate of District (including District Magistrates)
1,305	465	166	7,430	To Court of Sessions
Superior Courts—				
..	..	..	..	(a) By persons convicted
..	..	..	..	(b) By Government from judgment of acquittal
1,305	465	166	7,430	Total
<i>Revisions</i>				
..	..	..	..	By Chief Magistrates of Districts
2,405	4,288	92	15,393	By Courts of Sessions
..	..	..	..	By Superior Courts
2,405	4,288	92	15,393	Total
3,710	4,753	258	22,823	Grand Total

* These figures include 111 applicants for revision made on behalf of complainants,
Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस गुन्हे, न्याय व सुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRAH)

न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.17

महाराष्ट्र राज्यातील दिवाणी अपील न्यायालयाचा कारभार
Business of the Civil Appellate Courts in Maharashtra State

(1986)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	हुकूमनाम्यावरील अपीले Appeals from decrees			संकीर्ण अपीले Miscellaneous appeals			Item
		दिवाणी न्याया- लयातील मूळ हुकूमनाम्या- वरील अपीले	राज्याच्या मुख्या- लयाच्या किंवा शासकीय मुख्या- लयाच्या ठिकाणची न्यायालये	एकूण Total	दिवाणी न्यायालयातील मूळ आदेशा- वरील अपीले	राज्याच्या मुख्यालयाच्या किंवा शासकीय मुख्यालयाच्या ठिकाणची न्यायालये	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	न्यायालयावरील अपीले	47,271	17,815	65,086	14,860	6,857	21,717	Number of appeals before the Courts.
2	निकालात काढलेली अपीले—							Number of appeals disposed of—
	(अ) काढून टाकलेली किंवा खटला न चालविलेली.	1,716	1,575	3,291	1,341	1,797	3,138	(a) Dismissed or not prosecuted.
	(ब) निकाल कायम केलेली	3,335	906	4,241	1,741	499	2,240	(b) Confirmed
	(क) निकालात बदल केलेली	980	199	1,179	690	162	852	(c) Modified
	(ड) उलट केलेली	897	176	1,073	670	185	855	(d) Reversed
	(इ) फेरसुनावणीकरिता पुन्हा बंदिस्त केलेले.	360	20	380	177	10	187	(e) Remanded for retrial
	(फ) हस्तांतरित	1,263	3	1,266	280	..	280	(f) By transfer
3	वर्षावखेर प्रलंबित	38,720	14,936	53,656	9,961	4,204	14,165	Pending at the close of the year.
4	एक वर्षांहून अधिक काळ प्रलंबित	25,227	10,231	35,458	5,261	2,938	8,999	Pending for more than a year.

आधार.—मुंबई उच्च न्यायालयाचे वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.

Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस गुन्हे, न्याय व सुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRAH)

न्यायालयीन/JUDICIAL

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.18

महाराष्ट्र राज्यात नोंदलेले गुन्हे
Number of offences reported in Maharashtra State

(1986)

अनुक्रमांक Serial No.	गुन्ह्याचे वर्णन	नोंदलेले गुन्हे Number of offences reported	खरी ठरलेली प्रकरणे Number of cases returned as true	वर्षभरात सुनावणीसाठी आलेली प्रकरणे Number of cases brought to trial during the year	Description of offences
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
	(अ) सार्वजनिक/वैयक्तिक गुन्हे				(A) Public/Individual Offences
1	सार्वजनिक शांततेविरुद्धचे गुन्हे	10,492	10,492	24,039	Offences against the public tranquillity.
2	सार्वजनिक आरोग्य, सुरक्षितता, सोयी, सभ्यता व नैतिक आधार यांविरुद्धचे गुन्हे.	9,470	9,470	27,958	Offences affecting the public health, safety, convenience, decency and morals.
3	मानवी शरीरास दुखापत करणारे गुन्हे	7,074	7,073	19,521	Offences affecting the human body life.
4	दुखापत	50,383	50,287	1,51,162	Hurt.
5	अन्याय निर्बंध व अन्याय कैद	5,540	5,536	15,571	Wrongful restraint and wrongful confinement.
6	दंडनीय, जबरदस्ती व हल्ला	6,826	6,817	20,623	Criminal force and assault.
7	चोरी	41,290	41,287	1,28,264	Theft.
8	जबरी चोरी व दरोडेखोरी	3,437	3,431	11,723	Robbery and dacoity.
9	दंडनीय विश्वासघात	3,687	3,673	12,970	Criminal breach of trusts.
10	चोरीची मालमत्ता बाळगणे	1,788	1,788	5,498	Receiving of stolen property.
11	फसवणूक	5,570	5,541	18,227	Cheating.
12	नैतिक अपाय	3,157	3,157	8,754	Mischief.
13	दंडनीय अतिक्रमण	20,383	20,375	42,228	Criminal trespass.
14	विवाह संदर्भातील गुन्हे	3,167	3,165	7,044	Offences relating to marriage.
15	घाकदपटशा, अपमान व क्षुब्धताविषयक दंडनीय	12,581	12,552	37,408	Criminal intimidation, insult and annoyance.
16	इतर गुन्हे	22,826	22,814	69,196	Other offences.
	एकूण (अ)	2,07,671	2,07,458	6,00,186	Total (A)

तबता क्रमांक/TABLE No. 10.18 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
	(ब) भारतीय कायदे, मुंबई कायदे, मध्यप्रान्त व बन्हाड कायदे व हैद्राबाद कायदे याखालील गुरहे.				(B) Offences under Indian Acts, Bombay Acts, C. P. and Berar Acts and Hyderabad Acts.
17	लष्करी छावणी कायदा, दोन, १९२४	1,747	1,747	6,064	Cantonment Act, II of 1924.
18	फौजदारी प्रक्रिया संहिता, पांच, १८९८	21,998	21,998	32,804	Criminal Procedure Code, V of 1898.
19	राज्य कर्मचारी विमा कायदा, चौतीस, १९४८	386	386	903	Employees State Insurance Act, XXXIV of 1948.
20	कारखाने अधिनियम, त्रेसष्ट, १९४८	2,782	2,782	4,667	Factories Act, LXIII of 1948.
21	वन कायदा, सोळा, १९२७	14,032	14,032	17,643	Forest Act, XVI of 1927.
22	मोटार वाहने कायदा, चार, १९३९	1,81,945	1,81,945	3,11,356	Motor Vehicles Act, IV of 1939.
23	प्राण्यांना निर्दयतेने वागविण्यास प्रतिबंध करणारा अधिनियम, अकरा, १८९०.	5,627	5,627	6,472	Prevention of Cruelty to Animals Act, XI of 1890.
24	अन्न भेसळविरोधी कायदा, सवतीस, १९५४	777	776	2,786	Prevention of Food Adulteration Act, XXXVII of 1954.
25	वेतन प्रदान कायदा, चार, १९३६	9	9	41	Payment of Wages Act, IV of 1936.
26	रेल्वे कायदा, नऊ, १८९०	88,834	88,834	98,843	Railways Act, IX of 1890.
27	कंपनी कायदा, एक, १९५६	..	..	1	Companies Act, I of 1956.
28	नगरपालिका कायदा, अकरा, १९६५	3,825	3,825	8,998	Municipalities Act, XI of 1965.
29	पोलीस कायदा, बावीस, १९५१	3,57,645	3,57,623	4,90,778	Police Act, XXII of 1951.
30	जुगार विरोधी कायदा, एकेचाळीस, १८८७	53,769	53,768	1,16,150	Prevention of Gambling Act, XLI of 1887.
31	दारूबंदी कायदा, पंचवीस, १९४९	1,36,100	1,36,100	3,35,877	Prohibition Act, XXV of 1949.
32	सार्वजनिक वाहन कायदा, सात, १९२०	8,232	8,232	15,239	Public Conveyance Act, VII of 1920.
33	दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, एकोणऐंशी, १९४८.	21,748	21,478	37,351	Shops and Establishments Act, LXXIX of 1948.
34	आवश्यक वस्तू कायदा, दहा, १९५५	535	535	2,217	Essential Commodities Act, X of 1955.
35	शोक मागण्याविरुद्ध कायदा, दहा, १९६०	973	973	973	Prevention of Begging Act, X of 1960.
36	मोटार वाहन कर कायदा, दहा, १९४७	N.A.	N.A.	N.A.	Motor Vehicles Taxation Act, X of 1947.
37	महानगरपालिका कायदा, तीन, १८८८	45,135	44,815	69,445	Municipal Corporation Act, III of 1888.
38	मोटार वाहन कायदा, नऊ, १९४९	49,118	49,118	63,388	Motor Vehicles Act, IX of 1949.
39	इतर कायदे	6,26,702	6,26,085	14,31,433	Other Acts.
	एकूण—(ब)	16,21,919	16,20,958	30,53,429	Total (B)
	एकूण सर्व—(अ+ब)	18,29,590	18,28,416	36,53,615	Grand Total (A+B)

आधार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.
Source.—Annual Judicial Statements, High Court, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस गुन्हे, न्याय व सुधार गृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRAH)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.19

फौजदारी गुन्ह्यांचे बाबतीत दिलेल्या शिक्षा
Punishments inflicted in criminal cases in Maharashtra State

(1986)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	प्रकार (2)	माहिती Particulars (3)	Type (2)
1	फाशी दिलेल्या व्यक्ती	.. ..	Number of persons executed.
2	शिक्षा झालेल्या व्यक्ती—		Number of persons sentenced to—
	(अ) मृत्युची	8	(a) Death.
	(ब) जन्मठेपेची	366	(b) Imprisonment for life.
	(क) कमी मुदतीच्या कैदेची	2,16,546	(c) Imprisonment for lesser term.
	(ड) दंड किंवा जप्तीची	9,68,523	(d) Fine or forfeiture.
3	ताकीद देऊन सुटका केलेल्या	24,607	Release on admonition (U/s. 562, Cr.P.C.).
4	तडीगार केलेले	18,799	Bound over (U/s. 562, Cr. P.C.).
5	परिक्षणाखालील गुन्हेगार कायद्याखाली निकालात काढलेले.	8,063	Dealt with under the probation of Offenders Act.
6	दंडाची शिक्षा झालेले—		Number of persons sentenced to fine of—
	(अ) दहा रुपये किंवा कमी दंड	1,60,294	(a) Rs. 10 and under.
	(ब) दहा रुपयांपेक्षा जास्त दंड	8,08,229	(b) Over Rs. 10.
7	दंडाची एकूण रक्कम (हजार रुपयांत)—		Total amount of fines ('000 Rs.)—
	(अ) लादलेली	9,09,18,431	(a) Imposed.
	(ब) वसूल केलेली	7,19,95,020	(b) Realised.
	(क) भरपाई केलेली	18,45,418	(c) Paid as compensation.
	कैदेची शिक्षा झालेल्या व्यक्ती—		Number of persons sentenced to imprisonment of—
	(अ) १५ दिवस किंवा कमी	1,35,018	(a) 15 days and under.
	(ब) १५ दिवस ते सहा महिने	63,896	(b) Above 15 days to 6 months.
	(क) सहा महिने ते दोन वर्षे	16,105	(c) Above 6 months to 2 years.
	(ड) दोन वर्षांहून अधिक	1,527	(d) Above 2 years.

आधार.—मुंबई उच्च न्यायालयाची वार्षिक न्याय विवरणपत्रे.
Source.—Annual Judicial Statements of High Court, Bombay.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस गुन्हे, न्याय व सुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRAH)

तदता क्रमांक/TABLE No. 10.20

कारागृहातील व दुय्यम कारागृहातील कैदी
Prisoners confined in jails and subsidiary jails
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	माहिती Particulars			Item		
(1)	(2)	(3)			(2)		
1	कैदेची जागा—				Place of confinement—		
	(अ) मध्यवर्ती कारागृह	..	..	7	(a) Central Jails		
	(ब) जिल्हा कारागृह	..	..	33	(b) District Jails		
	(क) दुय्यम कारागृह	..	..	172	(c) Sub-Jails		
	(द) मुक्त छावण्या	..	..	5	(d) Open Colonies		
	एकूण	..	..	217	Total		
		पुरुष Men	स्त्रिया Women	एकूण Total			
2	कैदी—				Prisoners—		
2-1	वर्षाच्या सुरवातीस असलेले	..	..	13,011	321	13,332	Remained at the commence- ment of the year.
2-2	वर्षात भरती झालेले	..	..	1,83,717	5,828	1,89,545	Received during the Year
2.3	एकूण	..	..	1,96,728	6,149	2,02,877	Total
2-4	कायद्याच्या सर्व कलमातून मुक्त झालेले.	..	..	1,83,712	5,861	1,89,573	Discharged from all clauses
2-5	वर्षाच्या शेवटी असलेले	..	..	13,016	283	13,304	Remaining at the end of the year.
2-6	सर्व वर्गांची एकूण दैनिक सरासरी संख्या.	..	..	14,179	332	14,511	Daily average number of each class.

आधार.—कारागृह महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Office of the Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा व सुधारगृहे (पोलीस गुन्हे, न्याय व पुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE CRIMES, JUDICIAL AND SUDHARGRAH)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10-21

वर्षात कारागृहात दाखल केलेल्या व वर्षाखेरी राहिलेल्या कैद्यांची स्त्री/पुरुष यानुसार संख्या व चालू वर्षात कैद केलेल्या कैद्यांची (न्यायिक कैदी फक्त) स्त्री/पुरुष, वय, साक्षरता व पूर्वीच्या व्यवसायानुसार संख्या
Number of convicts admitted during the year and remained at the close of the year by sex and convicts imprisoned during the year by sex, age, literacy and previous occupation (for judicial convicts only)
(1988-89)

क्रमांक Serial No. (1)	बाब (2)	माहिती Particulars		Item (2)
		पुरुष Men (3)	स्त्रिया Women (4)	
1	आदल्या वर्षाच्या शेवटी राहिलेले कैदी	5,655	99	Remained at the close of the previous year Imprisoned during the present year Received by transfer
2	चालू वर्षात कैद केलेले	55,988	1,195	
3	बदलून आलेले	5,760	68	
	एकूण	67,413	1,362	Total
4	वर्षभरात मुक्त केलेले	62,053	1,271	Discharged during the year. Closing balance at the end of the year. Imprisoned during the present year—
5	वर्षाखेरी शिल्लक संख्या चालू वर्षात कैद केलेले—	5,360	91	
1	वयानुसार/Age—			
1-1	Under 16 वर्षाखालील/years	..	..	
1-2	16—18 वर्षे/years	2,214	8	
1-3	19—21 वर्षे/years	6,802	175	
1-4	22—30 वर्षे/years	29,540	592	
1-5	31—40 वर्षे/years	11,447	294	
1-6	41—60 वर्षे/years	5,216	122	
1-7	Above 60 वर्षावर/years	779	4	
	एकूण	55,998	1,195	Total
2	साक्षरतेनुसार—			Literacy—
2-1	साक्षर	26,828	752	Literate
2-2	निरक्षर	29,170	443	Illiterate
	एकूण	55,998	1,195	Total
3	पूर्वीच्या व्यवसायानुसार—			Previous occupation—
3-1	शासकीय सेवेत, नगरपालिका किंवा इतर स्थानिक संस्थात काम करणारे.	1,496	33	Employed under Government or municipal or other local authorities.
3-2	व्यावसायिक व्यापार व वाणिज्य क्षेत्रातील.	4,138	74	Professional and engaged in commerce or trade.
3-3	सेवा किंवा वैयक्तिक कार्यालये असलेल्या शेती व पशु क्षेत्रातील	8,645	216	In service or performing personal offices.
3-4	यांत्रिक, कला, वस्तुनिर्माण व अभियांत्रिकी क्षेत्रातील.	17,005	335	Engaged in agriculture and with animals.
3-5	इतरत्र वर्गीकरण न झालेल्या व्यक्ती	24,714	537	Employed in mechanical, arts, manufacture and engineering operation, etc.
3-6				Miscellaneous, not classified otherwise.
	एकूण	55,998	1,195	Total
4	वैवाहिक स्थिती—			Merital Statics
4-1	विवाहित	31,015	802	Married
4-2	अविवाहित	23,983	340	Unmarried
4-3	विधवा/विधूर	1,000	53	Widows/Widowers
	एकूण	55,998	1,195	Total

आधार.—कारागृह महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Office of the Inspector-General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

10. सामाजिक संरक्षण आणि सुरक्षा (पोलीस गुन्हे, व न्याय सुधारगृहे)
SOCIAL SECURITY AND DEFENCE AND SUDHARGRAH (POLICE CRIMES, JUDICIAL)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.22

कारागृहात दाखल केलेल्या कैद्यांची लिंग, शिक्षेचे स्वरूप व शिक्षेची मुदत यानुसार संख्या (न्यायिक कैदी फक्त)

Number of convicts admitted into jails by sex, nature and length of sentences and convicts admitted into the jails who had been previously convicted (for Judicial convicts only)
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	पुरुष Male	स्त्रिया Women	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
	वर्षभरात कारागृहात दाखल केलेले कैदी— कारावास—			Convicts admitted during the year— Imprisonment—
1	एक महिना किंवा कमी	40,119	921	Not exceeding one month
2	एक महिन्यांहून जास्त व तीन महिने किंवा कमी ..	8,024	128	Above one month and not exceeding three months.
3	तीन महिन्यांहून जास्त व सहा महिने किंवा कमी ..	3,974	62	Above three months and not exceeding six months.
4	सहा महिन्यांहून जास्त व एक वर्ष किंवा कमी ..	1,931	41	Above six months and not exceeding one year.
5	एक वर्षांहून जास्त व दोन वर्षे किंवा कमी ..	686	12	Above one year and not exceeding two years.
6	दोन वर्षांहून जास्त व पाच वर्षे किंवा कमी ..	487	8	Above two years and not exceeding five years.
7	पाच वर्षांहून जास्त व दहा वर्षे किंवा कमी ..	267	3	Above five years and not exceeding ten years.
8	दहा वर्षांहून जास्त	73	5	Exceeding ten years
9	हद्दपारीची शिक्षा—			Sentenced to transportation—
	(अ) जन्मठेप	434	15	(a) For life
	(ब) मुदतीची हद्दपारी	..	..	(b) For a term
10	मृत्युची शिक्षा	3	0	Sentences of death
	एकूण ..	55,998	1,195	Total
	पूर्वी शिक्षा झालेले व कारागृहात दाखल केलेले कैदी—			Convicts admitted who had been previously convicted—
1	जामीन न मिळाल्यामुळे किंवा चांगल्या वर्तणुकीअभावी कैद केलेले सराईत गुन्हेगार.	..	..	Number of habitual offenders imprisoned in default of finding security or good behaviour
2	पूर्वी शिक्षा झालेले व जामीन न मिळविता आल्यामुळे कैद केलेले—			Number of imprisoned in default of security with previous conviction.—
	(अ) पूर्वी एकदा शिक्षा झालेले	1,243	21	(a) Previously convicted once
	(ब) पूर्वी दोनदा शिक्षा झालेले	255	1	(b) Previously convicted twice
	(क) पूर्वी दोनपेसा जास्त वेळा शिक्षा झालेले ..	1,206	3	(c) Previously convicted more than twice
	एकूण—(१+२)	2,684	25	Total (1+2)
3	११ वर्षांखालील गुन्हेगार	..	..	Offenders under 16 years of age

साधार.—कारागृह महानिरीक्षक, यांचे कार्यालय महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Office of the Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

10) सामाजिक संरक्षण आणि सामाजिक सुरक्षा (पोलीस, गुन्हे, व सुधारगृहे)
SOCIAL, SECURITY AND SOCIAL DEFENCE (POLICE, CRIMES AND SUDHARGRAH)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 10.23

तुसंगातील कैद्यांवर पहारा करणे व त्यांची देखभाल करणे यांवरील खर्च
Expenditure on guarding and maintaining the prisoners in jails

(1988-89)

(रुपये हजारात)
(Rs. in thousands)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	खर्च (रु हजारात) Expenditure (in 000 Rs)	Item
(1)	(2)	(3)	(2)
1	कैद्यांची रोजची सरासरी संख्या (साधे कैदी वगळून)	14,505	Daily average number of Prisoners (Excluding civil Prisoners)
2	वेतन	62,637	Salaries
3	प्रवास खर्च	1,517	Travel expenses
4	आहारविषयक भाकार	19,090	Diet charges
5	इतर खर्च	16,004	Other charges
6	कार्यालयीन खर्च	2,158	Office expenses
7	अवजारे, यंत्रसंच व यंत्रसामग्री	112	Tools, Plants, Machinery and Equipment
8	भाडे, दर व कर	896	Rents, Rates and taxes
9	मजूरी	964	Wages
10	सहाय्यक अनुदान	170	Grant-in-aid contribution
11	तुसंगातील वस्तुनिर्माण	43,155	Jail Industries
12	पशुधन	2,800	Live stock
	एकूण खर्च	1,49,503	Total expenditure
	योजनांतर्गत खर्च—		(C) Expenditure under scheme—
13	वेतन	..	Salaries
14	यंत्रसामग्री	..	Machinery
	एकूण खर्च	1,49,503	TOTAL
	कैद्यांचा दरडोई एकूण खर्च (रुपये)	28.24	Total cost per head of average strength (in Rs.)

आधार.—कारागृह महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Sources—Office of the Inspector General of Prisons, Government of Maharashtra, Pune.

११. राज्य उत्पन्न

११.१. राज्य उत्पन्नाचे चालू किमतीनुसार व १९८०-८१ या वर्षातील स्थिर किमतीनुसार अंदाज, त्यांची टक्केवारीनुसार विभागणी, क्षेत्रानुसार विभागणी इत्यादी माहिती या विभागात दिली आहे. हे अंदाज (१) कार्यालयीन अभिलेखामधून उपलब्ध झालेल्या व (२) अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, केंद्रीय सांख्यिकी संघटना आणि इतर संस्थांनी मागील काही वर्षांत घेतलेल्या नमुना पाहण्या व अभ्यास पाहण्या यांतून गोळा केलेल्या, व्यापक सांख्यिकी माहितीवर आधारित आहेत.

तक्ता क्र. ११.१ मध्ये घटक खर्चावर आधारित राज्य उत्पन्न व दरडोई उत्पन्न आणि त्यांचे निर्देशांक यांची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र. ११.२ मध्ये घटक खर्चावर आधारित चालू किमतीनुसार क्षेत्रवार निव्वळ राज्य उत्पन्नाची माहिती देण्यात आली आहे.

तक्ता क्र. ११.३ मध्ये घटक खर्चावर आधारित स्थिर किमतीनुसार क्षेत्रवार निव्वळ राज्य उत्पन्नाची माहिती दिली आहे.

तक्ता क्र. ११.४ मध्ये घटक खर्चावर आधारित निव्वळ राज्य उत्पन्नाचे मुख्य क्षेत्रवार निर्देशांकांची माहिती दिली आहे.

तक्ता क्र. ११.५ मध्ये मागील वर्षापेक्षा निव्वळ राज्य उत्पन्नाच्या टक्केवारीतील बदल स्थिर किमतीनुसार देण्यात आला आहे.

तक्ता क्र. ११.६ मध्ये स्थिर किमतीनुसार निव्वळक राज्यांचे व केंद्रशासित प्रदेशांचे दरडोई उत्पन्न दिले आहे.

11. STATE INCOME

11.1. In this section the estimates of State income at current and constant (1980-81) prices, its percentage distribution, sectoral distribution etc. are given. These estimates are prepared on the basis of comprehensive statistical material which has become available from official records and also collected through sample surveys and type studies conducted by this Directorate, Central Statistical Organisation and other agencies over the past few years.

Table No. 11.1 gives information regarding State and per capita domestic products at factor cost and their indices.

Table No. 11.2 gives information regarding net State domestic products at factor cost by sectors at current prices.

Table No. 11.3 gives information regarding net State domestic products at factor cost by sectors at constant prices.

Table No. 11.4 gives information regarding indices of net State domestic products at factor cost by major sectors.

Table No. 11.5 gives information regarding percentage in net State domestic products over the previous year at constant prices.

Table No. 11.6 gives information regarding per capita income in selected States, Union territories of India at constant prices.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11.1 (अ)

घटक खर्चावर आधारित राज्य उत्पन्न व दरडोई उत्पन्न आणि त्यांचे निर्देशांक
State and per Capita Domestic Product at factor cost and their Indices

बाब	Unit	1950-51	1960-61	1970-71	1975-76	1980-81	1984-85*	1985-86*	1986-87*	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(1)
स्थूल राज्य उत्पन्न										
Gross State Domestic Product										
चालू किमतीनुसार	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	(i) At current prices
स्थिर (१९७०-७१ च्या) किमतीनुसार	..	..	..	..	..	..	..	..	..	(ii) At 1970-71 prices
निव्वळ राज्य उत्पन्न										
Net State Domestic Product										
चालू किमतीनुसार	(Rs. in lakhs)	N. A.	1,59,742	3,87,554	7,67,664	13,96,875	21,55,445	24,50,521	26,60,981	(i) At current prices
स्थिर (१९७०-७१ च्या) किमतीनुसार	Do.	N. A.	2,99,282	3,87,554	4,85,933	5,95,957	6,85,435	7,21,044	7,29,736	(ii) At 1970-71 prices
दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न										
Per Capita Net State Domestic Product										
चालू किमतीनुसार	In Rs.	N. A.	409-00	783-10	1,387-75	2,243-51	3,177-67	3,542-19	3,777.44	(i) At current prices
स्थिर (१९७०-७१ च्या) किमतीनुसार	Do.	N. A.	766-33	783-10	878-45	957-16	1,010-50	1,042-26	1,035.91	(ii) At 1970-71 prices -
स्थूल राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक										
Index number of Gross State Domestic Product.										
चालू किमतीनुसार	..	..	..	..	..	N. A.	..	..	..	(i) At current prices
स्थिर (१९७०-७१ च्या) किमतीनुसार	..	..	..	..	..	..	..	..	..	(ii) At 1970-71 prices
निव्वळ राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक										
Index Number of Net State Domestic Product.										
चालू किमतीनुसार	Do.	N. A.	100-00	242-61	480-56	874-46	1,349-33	1,534-05	1,665.80	(i) At current prices
स्थिर (१९७०-७१ च्या) किमतीनुसार	Do.	N. A.	100-00	129-49	162-37	199-13	229-03	240-92	243.83	(ii) At 1970-71 prices
दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्नाचे निर्देशांक										
Index number of per Capita Net State Domestic Product.										
चालू किमतीनुसार	..	N. A.	100-00	191-47	339-30	548-54	776-94	866-06	923.58	(i) At current prices
स्थिर (१९७०-७१ च्या) किमतीनुसार	..	N. A.	100-00	102-19	114-63	124-90	131-86	136-01	135.18	(ii) At 1970-71 prices

N. A.—उपलब्ध नाही/Not available.

*अस्थायी/Provisional.

आधार—अर्थ व सांख्यिकी सचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11.1. (ब)

घटक खर्चावर आधारित राज्य उत्पन्न व दरडोई उत्पन्न आणि त्यांचे निर्देशांक
State and Capita Domestic product at factor cost and their Indices

बाब	Unit	1950-51	1960-61	1970-71	1975-76	1980-81	1985-86	1988-89*	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(1)
राज्य उत्पन्न—	(Rs. in lakhs)								Gross Domestic Product
चालू किमतीनुसार		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	16,61,372	29,68,412	43,85,260	i) At Current Prices
स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	16,61,372	20,73,348	24,45,638	ii) At 1980-81 Prices
निव्वळ राज्य उत्पन्न—									Net State Domestic Product
चालू किमतीनुसार		N.A.	1,70,566	4,29,847	8,34,237	15,11,337	26,53,042	38,98,987	i) At Current Prices
स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		N.A.	7,99,171	10,22,192	12,56,083	15,11,337	18,74,682	22,00,465	ii) At 1980-81 Prices
दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न—	(in Rs.)								Per Capita Net State Domestic Product
चालू किमतीनुसार		N.A.	436.74	868.55	1,508.10	2,427.34	3,834.93	5,362.60	i) At Current Prices
स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		N.A.	2,046.32	2,065.45	2,270.70	2,427.34	2,709.82	3,026.48	ii) At 1980-81 Prices
स्थूल राज्य उत्पन्नांचे निर्देशांक—									Index Number of Gross State Domestic Product
चालू किमतीनुसार		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	100.00	178.67	263.95	i) At Current Prices
स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	100.00	124.80	147.21	ii) At 1980-81 Prices
निव्वळ राज्य उत्पन्नांचे निर्देशांक—									Index Number of Net State Domestic Product
चालू किमतीनुसार		N.A.	100.00	252.01	489.10	886.07	1,555.43	2,285.91	i) At Current Prices
स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		..	100.00	127.91	157.17	189.11	234.58	275.34	ii) At 1980-81 Prices
दरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्नांचे निर्देशांक—									Index Number of per Capita Net State Domestic Product
चालू किमतीनुसार		N.A.	100.00	198.87	345.31	555.79	878.08	1,227.87	i) At Current Prices
स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		..	100.00	100.93	110.97	118.62	132.42	147.90	ii) At 1980-81 prices

N.A. : उपलब्ध नाही/Not Available

*अस्थायी/Provisional

Source : Directorate of Economics & Statistics, Govt. of Maharashtra, Bombay.

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11-2

घटक खर्चावर आधारित चालू किमतीनुसार क्षेत्रवार निव्वळ राज्य उत्पन्न
Net State Domestic Product at Factor Cost by Sectors at current prices

(रु. लाखात/Rs. in lakhs)

क्षेत्र	1950-51	1960-61	1970-71	1975-76	1980-81	1985-86*	1988-89*	Sector	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(1)	
प्राथमिक क्षेत्र	N.A.	67,482	1,18,339	2,53,907	4,25,349	6,35,978	9,21,798	Primary Sector	
1. कृषि	..	61,396	1,04,633	2,28,974	3,74,908	5,37,865	8,34,798	Agriculture and Livestock	
2. पशुधन	..	5,286	11,599	17,318	36,721	71,727	46,837		
3. वन उद्योग	..	443	1,360	5,922	8,365	11,873	16,955		Forestry and Logging
4. मत्स्योद्योग	..	357	747	1,693	5,355	14,513	23,207		Fishing
5. खाणी	..	..	..	..	..	..	..		Mining and Quarrying
द्वितीय क्षेत्र	N.A.	47,249	1,48,332	2,73,816	5,28,869	9,35,810	13,31,322	Secondary Sector	
1. कारखाने	..	..	..	..	..	..	..	Manufacturing	
1.1 नोंदणीकृत	..	25,357	76,841	1,41,670	2,89,349	4,92,434	7,27,664	Registered	
1.2 इतर	..	10,273	32,800	61,160	1,24,931	1,89,176	2,32,382	Un-registered	
2. बांधकाम	..	11,071	35,591	64,599	1,00,353	2,10,537	3,16,701	Construction	
3. वीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	..	548	3,100	6,387	14,236	43,663	54,575	Electricity, Gas and Water-supply	
तृतीय क्षेत्र	N.A.	55,835	1,63,176	3,06,514	5,57,119	10,81,254	16,45,867	Tertiary Sector	
1. परिवहन, दळणवळण आणि वखार	..	..	..	..	..	..	..	Transport, Storage and Communications	
1.1 रेल्वे	..	2,202	4,199	5,975	6,487	22,034	31,753	Railways	
1.2 इतर साधनाने परिवहन आणि वखार	..	3,602	13,652	24,740	46,502	1,14,301	1,80,032	Transport by other means and storage	
1.3 दळणवळण	..	1,013	4,319	6,083	12,634	26,235	72,268	Communications	
2. व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे	..	18,334	45,501	93,857	1,87,070	3,12,139	4,39,076	Trade, hotels and restaurants	
3. बँका आणि विमा उद्योग	..	4,036	16,650	46,815	81,177	1,70,662	2,78,365	Banking and Insurance	
4. स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा.	..	11,300	27,624	41,727	72,526	93,611	1,24,349	Real estate and ownership of dwellings and business services.	
5. सार्वजनिक प्रशासन	..	3,686	13,041	23,796	41,792	94,488	1,48,193	Public Administration	
6. इतर सेवा	..	11,662	38,190	63,521	1,08,931	2,47,784	3,71,831	Other Services	
एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	..	1,70,566	4,29,847	8,34,237	15,11,337	26,53,042	38,98,987	Net State Domestic Product	

288

N A. उपलब्ध नाही/Not Available

* अस्थायी/Provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Maharashtra, Bombay.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11-3

घटक खर्चावर आधारित स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार क्षेत्रवार निव्वळ राज्य उत्पन्न
Net State Domestic Product at factor cost by Sectors at constant (1980-81) prices

(रु. लाखात/Rs. in lakhs)

क्षेत्र	1950-51	1960-61	1970-71	1975-76	1980-81	1985-86*	1988-89*	Sector
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(1)
प्राथमिक क्षेत्र	N. A.	3,41,938	3,09,809	4,06,721	4,25,349	4,34,913	4,82,408	Primary Sector
1. कृषि	..	2,99,980	2,60,755	3,62,952	3,74,908	3,76,291	4,37,636	Agriculture Livestock
2. पशुधन	..	..	..	..	..	..	..	
3. वन उद्योग	..	36,593	42,094	30,770	36,721	41,534	23,736	Forestry and Logging
4. मत्स्योद्योग	..	3,946	4,523	9,189	8,365	8,237	9,386	Fishing
5. खानो	..	1,419	2,437	3,810	5,355	8,851	11,650	Mining and Quarrying
द्वितीय क्षेत्र	N. A.	2,18,778	3,42,257	4,00,352	5,28,869	6,55,321	7,72,532	Secondary Sector
1. कारखाने—	..	..	..	..	..	..	..	Manufacturing—
(i) नोंदणीकृत	..	89,948	1,65,276	2,03,604	2,89,349	3,66,032	4,49,061	(i) Registered
(ii) इतर	..	63,528	80,555	92,331	1,24,931	1,46,622	1,62,050	(ii) Un-registered
2. बांधकाम	..	62,484	88,538	94,486	1,00,353	1,19,747	1,33,140	Construction
3. वीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	..	2,818	7,888	9,931	14,236	22,870	28,281	Electricity, Gas and Water-supply
तृतीय क्षेत्र	N. A.	2,38,455	3,70,126	4,49,010	5,57,119	7,84,448	9,45,525	Tertiary Sector
1. परिवहन, दळणवळण आणि वखार	..	..	..	..	..	..	..	Transport, Storage and Communi- cations.
(i) रेल्वे	..	3,409	4,753	5,348	6,487	8,597	9,427	(i) Railways
(ii) इतर साधनाने परिवहन आणि वखार	..	14,193	31,826	38,397	46,502	72,861	92,772	(ii) Transport by other means and storage
(iii) दळणवळण	..	2,692	6,180	6,791	12,634	17,850	20,230	(iii) Communications
2. व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे	..	94,512	1,14,496	1,42,949	1,87,070	2,32,013	2,70,828	Trade, hotels and restaurants
3. बँका आणि विमा उद्योग	..	25,848	51,962	69,005	81,177	1,46,659	1,97,794	Banking and Insurance
4. स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा	..	32,812	52,443	61,424	72,526	85,563	94,194	Real estate and ownership of dwellings and business services.
5. सार्वजनिक प्रशासन	..	7,052	18,786	24,722	41,792	61,114	74,097	Public Administration
6. इतर सेवा	..	57,937	89,680	1,00,374	1,08,931	1,59,791	1,86,183	Other Services
एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	N. A.	7,99,171	10,22,192	12,56,083	15,11,337	18,74,682	22,00,465	Net State Domestic Product

*अस्थायी/Provisional.

N. A. उपलब्ध नाही/Not Available

आधार.— अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महा राष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Maharashtra, Bombay.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11-4

घटक खर्चावर आधारित निव्वळ राज्य उत्पन्नाचे मुख्य क्षेत्रवार निर्देशांक
Indices of Net State Domestic Product at Factor cost by Major Sectors

तपशील	1950-51	1960-61	1970-71	1975-76	1980-81	1985-86	1988-89	Particulars
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(1)
निव्वळ राज्य उत्पन्न (निर्देशांक)	N.A.							Index-Net State Domestic Product
(i) चालू किमतीनुसार		100-00	252-01	489-10	886-07	1,555-43	2,285-91	(i) At current prices
(ii) स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		100-00	127-91	157-17	189-11	234-58	275-34	(ii) At 1980-81 prices
प्राथमिक क्षेत्र	N.A.							Primary Sector
(i) चालू किमतीनुसार		100-00	175-36	376-26	630-31	942-44	1,365-99	(i) At current prices
(ii) स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		100-00	90-60	118-95	124-39	127-19	141-08	(ii) At 1980-81 prices
द्वितीय क्षेत्र	N.A.							Secondary Sector
(i) चालू किमतीनुसार		100-00	313-94	579-52	1,119-32	1,980-59	2,817-67	(i) At current prices
(ii) स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		100-00	156-44	182-99	241-74	299-54	353-11	(ii) At 1980-81 prices
तृतीय क्षेत्र	N.A.							Tertiary Sector
(i) चालू किमतीनुसार		100-00	292-25	548-96	997-79	1,936-52	2,947-73	(i) At current prices
(ii) स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		100-00	155-22	188-30	233-64	328-97	396-52	(ii) At 1980-81 prices
हरडोई निव्वळ राज्य उत्पन्न	N.A.							Per Capita Net State Domestic Product.
(i) चालू किमतीनुसार		100-00	198-87	345-31	555-79	878-08	1,227-87	(i) At current prices
(ii) स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार		100-00	100-93	110-97	118-62	132-42	147-90	(ii) At 1980-81 prices

N. A.—उपलब्ध नाही/Not Available.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Maharashtra, Bombay,

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11-5

मागील वर्षापेक्षा निव्वळ राज्य उत्पन्नाच्या टक्केवारीतील बदल स्थिर (१९८०-८१ च्या) किमतीनुसार
Percentage change in Net State Domestic Product over the previous year at constant (1980 81) prices

क्षेत्र/वर्ष	1959-60	1969-70	1970-71	1975-76	1979-80	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Sector/Years
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(1)
महाराष्ट्र राज्य															Maharashtra State
प्राथमिक ..	N. A.	(-)3.2	(-)0.7	2.1	(-)0.1	(-)5.5	4.8	(-)5.5	6.5	1.8	(-)4.8	(-)17.6	27.6	5.6	Primary
दुय्यम ..	N. A.	5.5	4.5	6.2	1.6	1.1	(-)3.2	4.2	7.5	0.5	13.7	7.0	(-)0.7	11.0	Secondary
तृतीय ..	N. A.	4.1	7.4	6.6	1.3	0.9	5.9	10.6	5.5	3.8	9.8	2.4	7.3	9.7	Tertiary
एकूण राज्य उत्पन्न ..	N. A.	2.1	3.9	5.0	1.0	(-)0.9	2.4	3.8	6.5	2.2	7.3	(-)0.6	8.2	9.2	Total State Income
भारत															India
प्राथमिक ..	(-)1.1	6.6	6.9	13.3	(-)13.4	13.3	6.3	(-)1.2	10.7	(-)0.3	0.1	(-)1.3	0.3	16.0	Primary
दुय्यम ..	6.6	8.9	1.6	4.8	(-)4.6	2.5	7.7	4.0	9.5	6.6	4.3	6.6	6.6	8.3	Secondary
तृतीय ..	5.1	5.3	4.9	7.2	1.5	4.2	5.0	6.6	5.1	6.2	7.6	6.8	6.6	8.4	Tertiary
एकूण राष्ट्रीय उत्पन्न ..	1.9	6.7	5.1	9.4	(-)6.3	7.3	5.8	2.2	8.1	3.4	3.9	3.3	4.0	11.2	Total National Income

N. A.— उपलब्ध नाही/Not Available.

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Economics and Statistics, Govt. of Maharashtra, Bombay.

11. **₹१११ उत्पन्न/STATE INCOME**

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11.6

स्थिर (१९७०-७१ च्या व १९८०-८१ च्या) किमतीनुसार निवडक राज्यांचे व केंद्रशासित प्रदेशांचे वरडोई उत्पन्न
Per Capita Income in selected States/Union Territories of India at constant (1970-71 and 1980-81) prices
(1988-89)

(रुपये/in Rs.)

अ. क्र. Sr. No. (1)	राज्य/केंद्रशासित प्रदेश (2)	१९७०-७१ च्या किमतीनुसार/ At 1970-71 Prises				१९८०-८१ च्या किमतीनुसार At 1980-81 Prises					State/Union Territory (2)	
		1950-51 (3)	1960-61 (4)	1970-71 (5)	1975-76 (6)	1980-81 (7)	1985-86* (8)	1986-87* (9)	1987-88* (10)	1988-89* (11)		
1	आंध्र प्रदेश	N. A.	530	585	625	1,380	1,552	1,461	1,530	1,692	Andhra Pradesh	
2	अरुणाचल प्रदेश	..	..	456	479	1,557	2,218	2,365	2,317	2,429	Arunachal Pradesh	
3	आसाम	..	..	535	559	1,200	1,483	1,474	1,521	1,516	Assam	
4	बिहार	..	..	402	409	896	1,021	1,048	996	1,071	Bihar	
5	गोवा, दमण आणि दीव	..	..	915	1,224	3,145	3,166	3,353	3,405	3,523	Goa, Daman and Div	
6	गुजरात	..	..	829	816	1,951	2,049	2,163	1,942	2,631	Gujarat	
7	हरयाणा	..	..	877	938	2,370	2,778	2,714	2,598	3,160	Harayana	
8	हिमाचल प्रदेश	..	..	651	717	1,664	1,826	1,929	1,853	1,948	Himachal Pradesh	
9	जम्मू आणि काश्मिर	..	..	548	573	642	681	684	..	..	Jammu and Kashmir	
10	कर्नाटक	..	..	641	666	1,612	1,723	1,848	1,914	2,041	Karnataka	
11	केरळ	..	..	594	610	1,494	1,462	1,400	1,416	1,530	Kerala	
12	मध्य प्रदेश	..	508	494	499	517	606	576	649	691	Madhya Pradesh	
13	महाराष्ट्र	..	766	783	878	2,427	2,710	2,644	2,813	3,026	Maharashtra	
14	मणिपूर	..	..	390	510	1,449	1,684	1,684	1,766	1,775	Manipur	
15	मेघालय	..	..	..	..	1,361	1,427	1,415	1,485	1,514	Meghalaya	
16	ओरिसा	..	236	485	470	1,231	1,390	1,365	1,320	1,493	Orissa	
17	पंजाब	..	..	1,070	1,192	2,675	3,167	3,223	3,310	3,421	Punjab	
18	राजस्थान	..	..	645	584	1,199	1,338	1,333	1,241	1,620	Rajasthan	
19	सिक्कीम	..	..	..	..	1,571	2,017	2,297	..	..	Sikkim	
20	तामीळनाडु	..	..	581	597	1,498	1,823	1,811	1,930	2,030	Tamil Nadu	
21	त्रिपुरा	..	..	502	518	1,323	1,356	1,385	..	..	Tripura	
22	उत्तर प्रदेश	..	453	486	474	1,286	1,404	1,441	1,455	1,555	Uttar Pradesh	
23	पश्चिम बंगाल	..	..	722	758	1,612	1,707	1,755	1,828	1,930	West Bengal	
24	दिल्ली	..	..	1,199	1,274	3,843	4,252	4,507	4,601	..	Delhi	
25	पांडिचेरी	..	..	815	962	3,038	3,116	3,241	3,309	3,245	Pondicherry	
	भारत	..	466	559	633	664	1,630	1,842	1,866	1,903	2,078	India

N. A. उपलब्ध नाही./Not available

*अस्थायी/Provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11.7

औद्योगिक गटानुसार झालेले चालू किमतीनुसार राज्य उत्पन्न (नविन मालिका)
State Income of Maharashtra by Industrial Origin at Current Prices (New Series)(रुपये लाखात)
(Rs. in lakhs)

अनुक्रममांक Serial No. (1)	बाबी (2)	1980-81 (3)	1985-86* (4)	1986-87* (5)	1987-88* (6)	1988-89* (7)	Items (2)
1	कृषि	3,74,908	5,37,865	4,95,229	6,96,023	8,34,798	Agriculture
2	वन उद्योग	36,721	71,727	54,261	44,477	46,837	Forestry and Logging
3	मत्स्योद्योग	8,365	11,873	12,866	13,673	16,956	Fishing
4	खाणी	5,355	14,513	16,926	19,728	23,207	Mining and Quarrying
	एकूण—प्राथमिक	4,25,349	6,35,978	5,79,282	7,73,901	9,21,798	Sub-Total—Primary
5	कारखाने—						Manufacturing—
5-1	नोंदणीकृत	2,89,349	4,92,434	5,62,318	5,76,083	7,27,664	Registered
5-2	इतर	1,24,931	1,89,176	1,97,567	2,10,026	2,32,382	Un-registered
6	बांधकाम	1,00,353	2,10,537	2,43,729	2,75,781	3,16,701	Construction
7	वीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	14,236	43,663	51,013	45,011	54,575	Electricity, Gas and Water supply.
	एकूण—दुय्यम	5,28,869	9,35,810	10,54,627	11,06,901	13,31,322	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि वखार—						Transport, Storage and Communications—
8-1	रेल्वे	6,487	22,034	27,277	29,559	31,753	Railways
8-2	इतर साधनाने परिवहन आणि वखार.	46,502	1,14,301	1,27,451	1,53,478	1,80,032	Transport by other means and storage.
8-3	दळणवळण	12,634	26,235	39,470	53,246	72,268	Communications
9	व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे	1,87,070	3,12,139	3,33,075	3,77,241	4,39,076	Trade, Hotels and Restaurants
	एकूण (८+९)	2,52,693	4,74,709	5,27,273	6,13,524	7,23,129	Total (8+9)
10	बँका आणि विमा उद्योग	81,177	1,70,662	1,88,912	2,36,682	2,78,365	Banking and Insurance
11	स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा.	72,526	93,611	97,975	1,10,027	1,24,349	Real Estate and ownership of Dwellings and business services.
	एकूण (१०+११)	1,53,703	2,64,273	2,86,887	3,46,709	4,02,714	Total (10+11)
12	सार्वजनिक प्रशासन	41,792	94,488	1,10,641	1,23,730	1,48,193	Public Administration
13	इतर सेवा	1,03,931	2,47,784	2,57,020	2,99,479	3,71,831	Other Services
	एकूण (१२+१३)	1,50,723	3,42,272	3,67,661	4,23,209	5,20,024	Total (12+13)
	एकूण—तृतीय	5,57,119	10,81,254	11,81,821	13,83,442	16,45,867	Sub-Total—Tertiary
14	एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	15,11,337	26,53,042	28,15,730	32,64,244	38,98,987	Net State Domestic Product
15	दरडोई राज्य उत्पन्न (रु.)	2427.34	3834.93	3997.12	4557.98	5362.60	Per Capita State Income (Rs.)

*अस्थायी/Provisional.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11-8

औद्योगिक गटानुसार झालेल्या चालू किंमतीनुसार राज्य उत्पन्नाची टक्केवारी
Percentage distribution of State Income by industrial origin at current prices

अनुक्रमांक Serial No.	वाव	1980-81	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Items
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	कृषि	24.8	20.3	17.6	21.3	21.4	Agriculture
2	वन उद्योग	2.4	2.7	1.9	1.4	1.2	Forestry and Logging
3	मत्स्योद्योग	0.6	0.4	0.5	0.4	0.4	Fishing
4	साणी	0.3	0.6	0.6	0.6	0.6	Mining and Quarrying
	एकूण—प्राथमिक	28.1	24.0	20.6	23.7	23.6	Sub-Total—Primary
5	कारखाने—						Manufacturing—
5.1	नोंदणीकृत	19.2	18.6	20.0	17.7	18.7	Registered
5.2	इतर	8.3	7.1	7.0	6.4	6.0	Un-registered
6	बांधकाम	6.6	7.9	8.6	8.4	8.1	Construction
7	वीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	0.9	1.6	1.8	1.4	1.4	Electricity, Gas and Water-supply.
	एकूण—दुय्यम	35.0	35.2	37.4	33.9	34.2	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि वखार—						Transport, Storage and Communications—
8.1	रेल्वे	0.4	0.8	1.0	0.9	0.8	Railways
8.2	इतर साधनाने परिवहन आणि वखार.	3.1	4.3	4.5	4.7	4.6	Transport by other means and Storage.
8.3	दळणवळण	0.8	1.0	1.4	1.6	1.9	Communications
9	व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे	12.4	11.8	11.8	11.6	11.3	Trade, Hotels and Restaurants
	एकूण (८+९)	16.7	17.9	18.7	18.8	18.6	Total (8+9)
10	बँका आणि वमा उद्योग	5.4	6.4	6.7	7.2	7.1	Banking and Insurance
11	स्थायर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा.	4.8	3.6	3.5	3.4	3.2	Real Estate and ownership of Dwellings and Business services.
	एकूण (१०+११)	10.2	10.0	10.2	10.6	10.3	Total (10+11)
12	सार्वजनिक प्रशासन	2.8	3.6	4.0	3.8	3.8	Public Administration
13	इतर सेवा	7.2	9.3	9.1	9.2	9.5	Other Services
	एकूण (१२+१३)	10.0	12.9	13.1	13.0	13.3	Total (12+13)
	एकूण—तृतीय	36.9	40.8	42.0	42.4	42.2	Sub-Total—Tertiary
	एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	Net State Domestic Product

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11-9

औद्योगिक गटानुसार झालेले राज्य उत्पन्न १९८०-८१ च्या किमतीनुसार (नवीन मालिका)
State Income by Industrial Origin at Constant 1980-81 Prices (New Series)

(रुपये लाखात/Rs. in lakhs)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब (2)	1980-81 (3)	1985-86 (4)	1987-87 (5)	1987-88* (6)	1988-89* (7)	Item (2)
1	कृषि	3,74,908	3,76,291	3,10,194	4,15,496	4,37,636	Agriculture
2	वन उद्योग	36,721	41,534	30,808	22,594	23,736	Forestry and Logging
3	मत्स्योद्योग	8,365	8,237	7,910	7,994	9,386	Fishing
4	खाणी	5,355	8,851	9,289	10,878	11,650	Mining and Quarrying
	एकूण—प्राथमिक	4,25,349	4,34,913	3,58,201	4,56,962	4,82,408	Sub-Total—Primary
5	कारखाने—						Manufacturing—
5-1	नोंदणीकृत	2,89,349	3,66,082	4,01,008	3,84,548	4,49,061	Registered
5-2	इतर	1,24,931	1,46,622	1,50,875	1,57,191	1,62,050	Un-registered
6	बांधकाम	1,00,353	1,19,747	1,24,059	1,28,517	1,33,140	Construction
7	बीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	14,236	22,870	24,950	25,539	28,281	Electricity, Gas and Water-supply
	एकूण—दुय्यम	5,28,869	6,55,321	7,00,888	6,95,795	7,72,532	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि वस्त्र—						Transport, Storage and Commu- nications—
8-1	रेल्वे	6,487	8,597	9,295	9,767	9,427	Railways
8-2	इतर साधनाने परिवहन आणि वस्त्र.	46,502	72,861	77,786	87,217	92,772	Transport by other means and Storage.
8-3	दळणवळण	12,634	17,850	19,028	20,135	20,230	Communications
9	व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे	1,87,070	2,32,013	2,37,149	2,51,544	2,70,828	Trade, Hotels and Restaurants
	एकूण (८+९)	2,52,693	3,31,321	3,43,258	3,68,663	3,93,257	Total (8+9)
10	बँका आणि विमा उद्योग	81,177	1,46,659	1,57,557	1,71,918	1,97,794	Banking and Insurance
11	स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा.	72,526	85,563	88,309	91,215	94,194	Real Estate and ownership of Dwellings and Business Services
	एकूण (१०+११)	1,53,703	2,32,222	2,45,866	2,63,133	2,91,988	Total (10+11)
12	सार्वजनिक प्रशासन	41,792	61,114	63,057	67,413	74,097	Public Administration
13	इतर सेवा	1,08,931	1,59,791	1,51,389	1,62,683	1,86,183	Other Services
	एकूण (१२+१३)	1,50,723	2,20,905	2,14,446	2,30,096	2,60,280	Total (12+13)
	एकूण—तृतीय	5,57,119	7,84,448	8,03,570	8,61,892	9,45,525	Sub-Total—Tertiary
14	एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	15,11,337	18,77,682	18,62,659	20,14,649	22,00,465	Net State Domestic Product
15	दरजोई राज्य उत्पन्न (रू. मध्ये)	2,427.34	2,709.82	2,644.17	2,813.13	3,026.48	Per Capita State income (In Rs.)

*अस्थायी/Provisional.

साधक.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 11-10

औद्योगिक गटानुसार झालेल्या १९८०-८१ च्या किमतीनुसार राज्य उत्पन्नाची टक्केवारी
Percentage distribution of State Income by industrial origin at constant (1980-81) prices

क्रमांक Serial No.	बाब Item	1980-81	1985-86	198-87	1987-88	1988-89	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	कृषि	24.8	20.1	16.7	20.6	19.9	Agriculture
2	वन उद्योग	2.4	2.2	1.6	1.1	1.1	Forestry and Logging
3	मत्स्योद्योग	0.6	0.4	0.4	0.4	0.4	Fishing
4	खाणी	0.3	0.5	0.5	0.5	0.5	Mining and Quarrying
	एकूण—प्राथमिक	28.1	23.2	19.2	22.7	21.9	Sub-Total—Primary
5	कारखाने—						Manufacturing—
5-1	नोंदणीकृत	19.2	19.5	21.5	19.1	20.4	Registered
5-2	इतर	8.3	7.8	8.1	7.8	7.4	Un-registered
6	बांधकाम	6.6	6.4	6.7	6.4	6.0	Construction
7	बीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	0.9	1.2	1.3	1.2	1.3	Electricity, gas and water-supply
	एकूण—दुय्यम	35.0	34.9	37.6	34.5	35.1	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि बखार—						Transport, storage and commu- nications—
8-1	रेल्वे	0.4	0.5	0.5	0.5	0.4	Railways
8-2	इतर साधनाने परिवहन आणि बखार.	3.1	3.9	4.2	4.3	4.3	Transport by other means and storage.
8-3	दळणवळण	0.8	0.9	1.0	1.0	0.9	Communications
9	व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे.	12.4	12.4	12.8	12.5	12.3	Trade, hotels and restaurants
	एकूण (८+९)	16.7	17.7	18.5	18.3	17.9	Total (8+9)
10	बँका आणि विमा उद्योग	5.4	7.8	8.5	8.5	9.0	Banking and Insurance
11	स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा.	4.8	4.6	4.7	4.6	4.3	Real estate and ownership of dwellings and business services.
	एकूण (१०+११)	10.2	12.4	13.2	13.1	13.3	Total (10+11)
12	सार्वजनिक प्रशासन	2.8	3.3	3.4	3.3	3.4	Public Administration
13	इतर सेवा	7.2	8.5	8.1	8.1	8.4	Other Services
	एकूण (१२+१३)	10.0	11.8	11.5	11.4	11.8	Total (12+13)
	एकूण—तृतीय	36.9	41.9	43.2	42.8	43.0	Sub-Total—Tertiary
14	एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	Net State Domestic Product

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

11. राज्य उत्पन्न/STATE INCOME

तबता क्रमांक/TABLE No. 11-11

औद्योगिक गटानुसार झालेले राज्य उत्पन्नाचे १९८०-८१ च्या किमतीनुसार निर्रेशांक
Indices of State Income by Industrial Origin at Constant 1980-81 Prices

अनुक्रमांक Serial No.	वाव	1930-81	1935-86	1936-87	1987-88	1988-89	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	कृषि	100-0	100-4	82-7	110-8	116-7	Agriculture
2	वन उद्योग	100-0	113-1	83-9	61-5	64-6	Forestry and logging
3	मत्स्योद्योग	100-0	98-5	94-6	95-6	112-2	Fishing
4	खानी	100-0	165-3	173-5	203-1	217-6	Mining and quarrying
	एकूण—प्राथमिक ..	100-0	102-2	84-2	107-4	113-4	Sub-Total—Primary
5	कारखाने—						Manufacturing—
5-1	नोंदणीकृत	100-0	126-5	138-6	132-9	155-2	Registered
5-2	इतर	100-0	117-4	120-8	125-8	129-7	Un-registered
6	बांधकाम	100-0	119-3	123-6	128-1	132-7	Construction
7	बीज, गॅस आणि पाणीपुरवठा	100-0	160-6	175-3	179-4	198-7	Electricity, gas and water-supply
	एकूण—दुय्यम ..	100-0	123-9	132-5	131-6	146-1	Sub-Total—Secondary
8	परिवहन, दळणवळण आणि वखार —						Transport, Storage and Communications —
8-1	रेल्वे	100-0	132-5	143-3	150-6	145-3	Railways
8-2	इतर साधनाने परिवहन आणि वखार.	100-0	156-7	167-3	187-6	199-5	Transport by other means and storage.
8-3	दळणवळण	100-0	141-3	150-6	159-4	160-1	Communication
9	व्यापार, खाणावळ आणि उपाहारगृहे	100-0	124-0	126-8	134-5	144-8	Trade, hotels and restaurants
	एकूण (८+९) ..	100-0	131-1	135-8	145-9	155-6	Total (8+9)
10	बँका आणि विमा उद्योग ..	100-0	180-7	194-1	211-8	243-7	Banking and Insurance
11	स्थावर मालमत्ता व राहत्या घरांची मालकी आणि व्यावसायिक सेवा	100-0	118-0	121-8	125-8	129-9	Real estate and ownership of dwellings and business services.
	एकूण (१०+११) ..	100-0	151-1	160-0	171-2	190-0	Total (10+11)
12	सार्वजनिक प्रशासन	100-0	146-2	150-9	161-3	177-3	Public administration
13	इतर सेवा	100-0	146-7	139-0	149-3	170-9	Other services
	एकूण (१२+१३) ..	100-0	146-6	142-3	152-7	172-7	Total (12+13)
	एकूण—तृतीय	100-0	140-8	144-2	154-7	169-7	Sub-Total—Tertiary
14	एकूण निव्वळ राज्य उत्पन्न	100-0	124-0	123-2	133-3	145-6	Net State Domestic Product.
15	दरडोई राज्य उत्पन्न	100-0	111-6	108-9	115-9	124-7	Per capita State income

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

12. शेती:

१२.१. या विभागामध्ये जमिनीचा वापर, मुख्य पिके, त्यांचे उत्पादन, आनायत क्षेत्र, उत्पादनाचे निर्देशांक, मूद्र संधारण, शेतीची यंत्रे व अवजारे व कृषी गणना या बाबींची माहिती दिली आहे.

१२.२. गाव पत्रकानुसार भौगोलिक क्षेत्र हे ग्राम अधिकाऱ्यांनी महमुलीच्या कामाकरिता गोळा केलेल्या खेड्यातील माहितीवरून गणना केलेले क्षेत्र होय. भारताच्या सर्व्हेयर-जनरल यांनी दिलेल्या एकूण क्षेत्रफळाची आकडेवारी व गाव पत्रकानुसार दिलेल्या एकूण क्षेत्रफळाची आकडेवारी यात फरक आढळून येतो, कारण पहिले क्षेत्र हे गटांची माहिती गोळा करून काढलेले असते, तर दुसरे गाव पत्रकावरून खेड्यांतील क्षेत्रफळाची बेरीज करून काढलेले असते. या व्यतिरिक्त इमारती, रस्ते इत्यादीवालील क्षेत्रफळ मोजताना विचारात घेण्यात येणाऱ्या गोष्टीही वेगवेगळ्या आहेत. "वने" यामध्ये प्रत्यक्ष वनाखालील असलेले सर्व क्षेत्र किंवा कोणत्याही वनविषयक कायदानुसार राज्य सरकारच्या किंवा खाजगी अधिपत्याखालील "वने" म्हणून वर्ग केलेले किंवा प्रशासकीय बाबींसाठी "वने" म्हणून गणले गेलेले क्षेत्र ह्याचा समावेश आहे. जर ह्यातील काही भाग वनव्याप्त नसेल, परंतु तो शेतीकरिता उपयोगात आणला जात असेल तर त्यानुसार त्या क्षेत्राला कसलेले किंवा न कसलेले क्षेत्र असे संबोधण्यात येते. "बिगर-शेती वापराखाली असलेली जमीन" म्हणजे इमारती, रस्ते व रेल्वे याखालील जमीन किंवा पाण्याखालील उदा. नद्या, कालवे यांनी व्याप्त असलेली जमीन आणि शेती सोडून इतर उपयोगात आणलेली जमीन याचा समावेश होतो. पडिक आणि लागवडीस योग्य नसलेल्या जमिनीत सर्व पडिक व लागवडीस योग्य नसलेली म्हणजेच पर्वत, बाळवंट इत्यादींचा समावेश होतो. जी जमीन अतिशय खर्च केल्याशिवाय लागवडीखाली येऊ शकत नाही अशी जमीन, ती स्वतंत्र गटात असो किंवा लागवड केलेल्या जमिनीत असो, तिला लागवडीस योग्य नसलेले क्षेत्र असे संबोधले जाते. कायम कुरणे आणि इतर चराऊ जमीन मिळून सर्व चराऊ जमीन होते, मग त्यात कायम कुरणे असोत किंवा नसोत. वनक्षेत्रातील गावांचे क्षेत्र आणि चराऊ क्षेत्र यांचा या शीर्षाखाला समावेश होतो. कसलेल्या निव्वळ क्षेत्रात समावेश नसलेल्या झाडेझुडपाखालील जमीन आणि आंत्राया यांचा कसलेल्या निव्वळ क्षेत्राव्यतिरिक्त इतर शेतीविषयक वापरासाठी असलेल्या एकूण "लागवडीलायक" जमिनीत समावेश होतो. काटेरी झाडाखालील जमीन, छपराकरिता वापरण्याच्या गवताखालील जमीन, बांबूच्या झाडाखालील व इंधन म्हणून वापरण्यात येणाऱ्या वनराईखालील जमीन यांचा फळबागायत म्हणून समावेश होत नाही अशा जमिनीचा ह्यात समावेश होतो. "लागवडीलायक पड" जमिनीत एकूण लागवडीयोग्य उपलब्ध असलेली जमीन, जी सध्या वापरात असेल किंवा वापरात नसेल, परंतु जी एकदाच वापरली असेल, परंतु चालू वर्षी व गेल्या पांच किंवा जास्त वर्षात सतत कसली नसेल अशा जमिनीचा समावेश होतो. अशी जमीन पड जमीन किंवा झुडपांनी व जंगलव्याप्त असेल जिचा कोणत्याही कामाकरिता उपयोग होऊ शकत नाही अशा जमिनीचा सारा ठरवलेला असेल किंवा नसेल आणि अशी जमीन स्वतंत्र गटात किंवा लागवड केलेल्या जमिनीत असेल. चालू वर्षी पडिक ठेवलेल्या लागवडीखालील जमिनीचा "चालू पड" मध्ये अंतर्भाव होतो. एखादे पेरणी केलेले क्षेत्र त्याच वर्षात दुसऱ्यांदा लागवडीखाली आणले नसेल तर ते "चालू पड" जमीन म्हणून गणले जाते. "इतर पड" जमिनीत लागवडीखाली असलेल्या परंतु कमीतकमी एक वर्षे व जास्तत जास्त पांच वर्षे लागवडीखाली नसलेल्या सर्व जमिनीचा समावेश होतो. अशा जमिनी पडित ठेवण्यास खात्री ठरवी एखादे कारण असू शकते. — (१) शेतकऱ्यांची हलाखीची आर्थिक परिस्थिती, (२) अपुरा पाणीपुरवठा, (३) हिमपाचे हवामान, (४) गाळ व चिखल वाहून आणणाऱ्या नद्या व कालवे, (५) जमिनीची झीज, (६) कृषि उत्पादनाचा योग्य तो मोठवला न मिळणे. कसलेल्या

12. Agriculture :

12.1. In this section tables containing data on Land utilisation, principal crops and their production, area irrigated, agricultural implements and machinery and on agricultural census are given.

12.2. The Geographical area according to village papers is calculated from the village returns prepared by the village officials for revenue purposes. There is difference between the figures of total area according to the Surveyor-General of India and that according to the village papers, because the latter is calculated by totalling up areas of village returns while the former is calculated in blocks. Moreover, allowances made for areas covered by buildings, roads, etc. are different in two cases. Under 'Forests' are included all actually forested areas or lands classed or administered as forests under any legal enactment dealing with forests whether State owned or private. If any portion of such land is not actually wooded but put to some agricultural use, that portion is included under the appropriate heading of cultivated or uncultivated land. Land put to non-agricultural uses stands for all lands occupied by buildings, roads and railways or under water, e. g. rivers and canals and other lands put to uses other than for agricultural. *Barren and unculturable land* covers all barren and unculturable land like mountains, deserts etc. Land which cannot be brought under cultivation unless at a high cost, is classed as *unculturable*, whether such land is in isolated blocks or within cultivated holdings. *Permanent pastures* and other grazing land, cover all grazing land whether they are permanent pastures and meadows or not. Village common and grazing lands within forest areas are included under this head. *Land under miscellaneous tree crops and groves* not included in the net area sown includes all cultivable land which is not included under net area sown but is put to some agricultural use. Land under casuarina trees, thatching grass, bamboo bushes and other groves for fuel etc. which are not included under 'orchards' are classed under this category. *Culturable waste* includes all lands available for cultivation whether or not taken up for cultivation or taken up for cultivation once but not cultivated during the current, and last five years or more in succession. Such lands may be either fallow or covered with shrubs and jungles which are not put to any use. They may or may not be assessed and may lie in isolated blocks or within cultivated holdings. *Current fallows* comprise cropped areas which are kept fallow during the current year. If any seeding area is not cropped again in the same year, it is also treated as current fallow. *Other fallow land* includes all lands which were taken up for cultivation but are temporarily out of cultivation for a period of not less than one year and not more than five years. The reasons for keeping such lands fallow may be one of the followings (1) poverty of cultivators, (2) inadequate supply of water, (3) malarial climate, (4) silting of canals and rivers, (5) soil erosion and

निव्वळ क्षेत्रामध्ये निव्वळ लागवडीखाली असलेले क्षेत्र आणि फळांच्या बागा यांचामुद्दा समावेश होतो. एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र एकदाच मोजले जाते. एकूण लागवडीखालील क्षेत्रांमध्ये एकूण पिकांखालील क्षेत्राचा समावेश होतो. एकूण पिकांखालील क्षेत्र आणि कसलेले निव्वळ क्षेत्र यामध्ये फरक असण्याचे कारण म्हणजे त्याच जमिनीत त्याच वर्षी त्याच किंवा इतर पिकांची एकापेक्षा जास्त वेळा लागवड करणे हे होय.

१२.३. निरनिराळ्या पिकांखालील क्षेत्राची माहिती गावाच्या कागदपत्रावरून घेण्यात येते. अंदाजित उत्पादनाचे आकडे अंशतः "पीक कापणी सर्वेक्षणाच्या" निष्कर्षांवरून व अंशतः "पैसेवारी" पद्धतीच्या माहितीवरून घेण्यात येतात. सध्या पीक कापणी पाहण्या, तांदूळ, बाजरी, ज्वारी, गहू, नाचणी, हरभरा, तूर(अंगतः), ऊस, कापूस, भुईमूग व तंबाखू (सातारा, सांगली व कोल्हापूर जिल्ह्यात फक्त) ह्या पिकांसाठी घेण्यात येतात. जलसिंचनाच्या साधनांची गणना दर पाच वर्षांनी घेण्यात येते. मधल्या वर्षांमध्ये नवीन सिंचनाकरिता बांधलेल्या विहिरी किंवा उपयोगात न येणाऱ्या जुन्या विहिरी यांची नोंद घेण्याच्या सूचना ग्राम अधिकाऱ्यांना दिलेल्या असतात. त्यामुळे पूर्वीच्या पंचवार्षिक गणनेतील विहिरीच्या संख्येची आकडेवारी अद्ययावत करणे शक्य होते. पिकांच्या उत्पादनाच्या मूळ आकडेवारीवरून उत्पादनातील कल काय आहे ह्याबद्दल निश्चित कल्पना करणे शक्य नाही. त्यासाठी कृषि विभागाने प्रमुख पिकांखालील कृषि उत्पादनांच्या निर्देशांकांची मालिका तयार केली आहे. उत्पादकता निर्देशांक म्हणजे उत्पादन निर्देशांकांचे क्षेत्र निर्देशांकांशी असलेले प्रमाण गुणिले शंभर असे होय. १९८७ च्या पंचवार्षिक पशुधन गणनेत गोळा केलेली शेतीची अवजारे, साधने ह्यांची आकडेवारी व कृषि गणनेत गोळा केलेली वहित जमिनींची संख्या व त्याखालील क्षेत्राची आकडेवारीही देण्यात आली आहे.

(6) unremunerative nature of farming. The *net area sown* consists of net area sown with crops and orchards, area sown more than once being counted only once. The *gross cropped area* represents the sum total of area under all crops. The difference between the total cropped area and net area sown is accounted for by the area sown more than once on the same land during the same year with the same or different crops.

12.3. The data about area under different crops are compiled from village records. The estimates of outturn are based partly on the results of crop cutting surveys and partly on 'p isewari method.' At present, crop cutting surveys are being conducted in respect of rice, bajri, jawar, wheat, ragi, gram, tur (partly), sugar-cane, cotton, groundnut and tobacco (Satara, Sangli and Kolhapur districts only). A census of irrigation sources, takes place after every five years. For any intermediate years the village officers are instructed to note the number of new irrigation wells constructed or old wells which have gone out of use and thus bring up-to-date the earlier quinquennial census figures of number of wells. Correct idea regarding trends in production cannot be obtained from the absolute figures on production of crops. To overcome this difficulty, a series of index numbers of agricultural production of principal crops are compiled by the Department of Agriculture. The *productivity Index* is the ratio of index of production to the index of area multiplied by 100. The data on agricultural machinery and implements presented is as enumerated in quinquennial Livestock Census, 1987 and data on operational holdings and area operated as per Agricultural Census are presented.

तक्ता क्रमांक
TABLE No. 12.1

---

12. शेती/
तक्ता क्रमांक/
जमिनीचा वापर/
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण भौगोलिक क्षेत्र (गाव पत्रकानुसार) Geographical area by village papers	जंगलव्याप्त क्षेत्र Area under forest	लागवडीसाठी उपलब्ध नसलेली जमीन Not available for cultivation		एकूण Total 5+6=7	इतर Other कायम गुरचरण व इतर कुरणे Permanent pastures and other grazing land
				बिगरशेती वापरा- खाली असलेली जमीन Land put to non-agricul- tural uses	नापीक व लागवडीखाली नसलेली जमीन Barren and uncultivated land		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मुंबई	380	15	211	73	284	6
2	ठाणे	9,337	3,457	715	816	1,531	685
3	रायगड	6,869	1,636	463	1,284	1,747	380
4	रत्नागिरी	8,164	95	168	2,259	2,427	134
5	सिंधुदुर्ग	5,040	344	170	1,250	1,420	1
6	नाशिक	15,634	3,426	160	1,470	1,630	275
7	धुळे	14,380	5,700	202	568	770	495
8	जळगांव	11,639	1,855	134	760	894	595
9	अहमदनगर	17,020	1,856	127	1,449	1,576	416
10	पुणे	15,620	1,882	505	1,624	2,129	670
11	सातारा	10,582	1,470	371	840	1,211	850
12	सांगली	8,610	513	326	370	696	190
13	सोलापूर	15,010	376	55	340	395	580
14	कोल्हापूर	7,763	1,481	341	600	941	415
15	औरंगाबाद	10,077	781	541	199	740	360
16	जालना	7,726	48	270	100	370	301
17	परभणी	10,972	374	390	175	565	366
18	बीड	11,169	235	401	185	586	475
19	नांदेड	10,331	900	450	200	650	636
20	उस्मानाबाद	7,352	30	139	100	239	225
21	लातूर	6,675	10	182	112	294	150
22	बुलढाणा	9,671	1,175	364	263	627	390
23	अकोला	10,560	707	485	228	713	440
24	अमरावती	12,217	3,340	385	240	625	420
25	यवतमाळ	13,519	2,470	412	415	827	610
26	वर्धा	6,289	698	350	80	430	438
27	नागपूर	9,864	1,760	730	340	1,070	680
28	भंडारा	9,279	2,525	840	277	1,117	1,145
29	चंद्रपूर	10,918	3,688	760	238	998	685
30	गर्डाचरोली	14,916	10,880	453	138	591	1,055
महाराष्ट्र राज्य		3,07,583	53,727	11,100	16,993	28,093	14,068

टोप.—आकडे अस्थायी आहेत./

आधार :—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

AGRICULTURE

TABLE No. 12.1

Land Utilisation

(क्षेत्र संभार हेक्टरात)
(Area in hundred hectares)

लागवडीखाली नसलेली (पड व्यतिरिक्त जमीन) uncultivated excluding fallow land			पड जमीन Fallow land			लागवडी- खालील निव्वळ क्षेत्र	एकापेक्षा अधिक वेळा लागवड केलेले क्षेत्र	लागवडी- खालील एकूण क्षेत्र	District
भाडेसुडपा- खालील जमीन व आंबराया	लागवडीलायक पड	एकूण 8+9+10 =11.	चालू पड Current fallows	इतर पड Other fallows	एकूण 12+13 =14.				
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
..	27	33	..	13	13	35	..	35	Greater Bombay
111	408	1,204	110	220	330	2,815	103	2,918	Thane
350	381	1,111	70	449	519	1,856	240	2,096	Raigad
70	1,530	1,734	300	1,171	1,471	2,437	75	2,512	Ratnagiri
120	1,330	1,451	11	608	619	1,206	40	1,246	Sindhudurg
35	309	619	290	650	940	9,019	712	9,731	Nashik
14	53	562	80	230	310	7,038	799	7,837	Dhule
5	85	685	80	140	220	7,985	642	8,627	Jalgaon
5	133	554	320	840	1,160	11,874	1,172	13,046	Ahmednagar
14	350	1,034	169	400	569	10,006	1,235	11,241	Pune
55	420	1,325	147	457	604	5,972	856	6,828	Satara
136	325	651	301	720	1,021	5,729	461	6,190	Sangli
52	375	1,007	250	985	1,235	11,865	504	12,369	Solapur
56	550	1,021	245	297	542	3,778	201	3,979	Kolhapur
55	145	560	401	201	602	7,394	342	7,736	Aurangabad
70	85	456	320	425	745	6,107	611	6,718	Jalna
39	435	840	170	530	700	8,493	1,267	9,760	Parbhani
40	540	1,055	650	1,580	2,230	7,063	668	7,731	Beed
52	220	908	225	315	540	7,333	419	7,752	Nanded
4	406	635	175	355	530	6,051	475	6,526	Osmanabad
25	185	360	180	325	505	5,505	868	6,373	Latur
40	170	600	151	325	476	6,793	809	7,602	Buldana
55	275	770	180	245	425	7,945	512	8,457	Akola
50	117	587	205	315	520	7,145	353	7,498	Amravati
151	249	1,010	165	492	657	8,555	308	8,863	Yavatmal
70	143	651	101	247	348	4,162	288	4,450	Wardha
125	370	1,175	125	475	600	5,259	493	5,752	Nagpur
88	269	1,502	71	182	253	3,882	1,011	4,893	Bhandara
114	185	984	140	185	325	4,923	344	5,267	Chandrapur
35	275	1,365	31	88	119	1,961	198	2,159	Gadchiroli
2,036	10,345	26,449	5,663	13,465	19,128	1,80,186	16,095	1,96,192	Maharashtra State

Figure's are provisional.

Source. - Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.2

प्रमुख पिकांखालील क्षेत्र आणि त्यांचे उत्पादन
Area and Outturn of Principal Crops

(1988-89)

(क्षेत्र शंभर हेक्टरात व उत्पादन शंभर टनात दर हेक्टरी उत्पादन किलोग्रॅममध्ये)
(Area in '00' hectares and outturn in '00' tonnes, yield per hect. in Kg.)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	तांदूळ Rice			गहू Wheat			ज्वारी Jowar			बाजरी Bajri			District		
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)		
1	बृहन्मुंबई	..	..	3	5	1,667	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay		
2	ठाणे	..	..	1,502	2,998	1,996	1	1	1,000	..	..	..	..	Thane		
3	रायगड	..	..	1,513	3,456	2,284	..	..	..	..	..	..	..	Raigad		
4	रत्नागिरी	..	..	774	1,631	2,107	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri		
5	सिंधुदुर्ग	..	..	790	1,465	1,854	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg		
6	नाशिक	..	..	373	469	1,257	890	1,074	1,207	772	686	889	3,673	2,109	574	Nashik
7	धुळे	..	..	240	246	1,025	361	425	1,177	1,648	1,840	1,117	1,698	1,196	704	Dhule
8	जळगांव	..	..	56	52	929	309	465	1,505	2,924	3,960	1,354	1,307	964	738	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	58	81	1,397	760	1,016	1,337	5,601	2,865	512	3,562	1,186	333	Ahmednagar
10	पुणे	..	..	594	898	1,512	572	750	1,311	5,328	2,735	513	2,053	1,069	521	Pune
11	सातारा	..	..	408	857	2,100	251	423	1,685	2,494	2,720	1,091	1,182	366	310	Satara
12	सांगली	..	..	158	360	2,278	196	286	1,459	2,705	2,643	977	889	170	191	Sangli
13	सोलापूर	..	..	43	64	1,488	494	647	1,310	6,637	3,034	457	268	78	291	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	989	2,518	2,546	130	256	1,969	511	976	1,910	1	1	1,000	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	25	17	680	360	475	1,319	2,887	1,830	639	1,969	822	417	Aurangabad
16	जालना	..	..	30	16	533	365	370	1,014	2,102	1,129	537	746	308	413	Jalna
17	परभणी	..	..	243	228	938	524	527	1,006	3,830	1,741	465	116	34	293	Parbhani
18	बीड	..	..	71	42	592	290	311	1,072	3,536	1,832	518	1,509	484	321	Beed
19	नांदेड	..	..	340	208	612	274	296	1,089	2,778	852	307	11	3	273	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	119	76	639	265	242	913	2,614	1,425	545	128	38	297	Osmanabad
21	लातूर	..	..	211	114	540	203	272	1,340	2,061	950	461	129	34	264	Latur
22	बुलढाणा	..	..	33	38	1,152	281	358	1,274	2,049	2,146	1,047	160	56	350	Buldhana
23	अकोला	..	..	66	29	439	306	331	1,082	2,779	2,469	888	57	22	386	Akola
24	अमरावती	..	..	141	56	397	335	436	1,301	1,864	1,605	861	47	15	319	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	80	48	600	206	207	1,005	2,223	2,063	928	120	46	383	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	56	78	1,393	227	231	1,018	992	1,009	1,017	10	3	300	Wardha
27	नागपूर	..	..	453	736	1,625	578	575	995	1,646	1,436	872	2	1	500	Nagpur
28	भंडारा	..	..	3,230	5,326	1,649	310	210	677	185	50	270	..	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	1,470	2,184	1,486	280	228	814	1,415	694	490	..	..	..	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	1,382	2,225	1,610	22	20	909	270	89	330	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		...	...	15,451	26,521	1,716	8,790	10,432	1,187	61,851	42,779	692	19,637	9,005	459	Maharashtra State

तबता क्रमांक/TABLE No. 12-2 —Contd.

A-134-77.

अनु क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	रागी Ragi			मका Maize			बाली Barley			इतर तृणधान्ये Other cereals			District (2)
		क्षेत्र Area (15)	उत्पादन Outturn (16)	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect. (17)	क्षेत्र Area (18)	उत्पादन Outturn (19)	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect. (20)	क्षेत्र Area (21)	उत्पादन Outturn (22)	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect. (23)	क्षेत्र Area (24)	उत्पादन Outturn (25)	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect. (26)	
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	212	266	1,255	2	1	500	..	..	..	108	60	556	Thane
3	रयगड	244	202	828	1	1	1,000	..	..	..	64	38	594	Raigad
4	रत्नागिरी	348	380	1,092	2	2	1,000	..	..	..	222	125	563	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	107	107	100	1	1	1,000	..	..	..	42	19	452	Sindhudurg
6	नाशिक	411	473	1,151	73	61	836	..	..	..	242	129	533	Nashik
7	धुळे	79	129	1,633	161	340	2,112	..	..	..	240	123	513	Dhule
8	जळगांव	..	..	..	9	9	1,000	..	..	..	11	4	364	Jalgaon
9	अहमदनगर	38	39	1,026	57	49	860	..	..	..	119	65	546	Ahmednagar
10	पुणे	129	134	1,039	48	53	1,104	4	3	750	190	156	821	Pune
11	सातारा	133	126	947	33	43	1,303	1	1	1,000	65	29	446	Satara
12	सांगली	12	14	1,167	82	100	1,220	..	..	..	98	42	429	Sangli
13	सोलापूर	..	..	..	183	241	1,317	..	..	..	24	11	458	Solapur
14	कोल्हापूर	337	403	1,196	162	354	2,185	4	3	750	146	58	397	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	102	49	480	..	..	..	51	24	471	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	35	17	486	..	..	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	..	..	..	10	10	1,000	..	..	..	33	11	333	Parbhani
18	बीड	..	..	..	23	15	652	..	..	..	41	19	463	Beed
19	नांदेड	..	..	..	10	6	600	11	10	909	10	5	500	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	90	7	78	9	7	778	45	22	489	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	4	1	250	2	2	1,000	81	37	457	Latur
22	बुलढाणा	..	..	..	19	19	1,000	..	..	..	21	6	286	Buldhana
23	अकोला	..	..	..	2	1	500	..	..	..	5	1	200	Akola
24	अमरावती	..	..	..	7	3	429	..	..	..	64	27	422	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	..	4	4	1,000	..	..	..	2	..	..	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha
27	नागपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	2	1	500	Nagpur
28	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	23	11	478	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	17	12	706	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	21	16	..	..	..	..	3	1	333	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,050	2,273	1,109	1,141	1,403	1,230	31	26	839	1,967	1,036	527	Maharashtra State

12. शैती/AGRICULTURE

सकता क्रमांक/TABLE No. 12:2 - Contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	एकूण तृणधान्ये Total Cereals			हरभरा Gram			तुर Tur			इतर कडधान्ये Other Pulses			District
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	
(1)	(2)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(2)
1	बृहन्मुंबई	3	5	1,667	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	1,825	3,326	1,822	29	16	552	44	29	659	139	71	511	Thane
3	रायगड	1,822	3,697	2,029	23	13	565	19	13	684	92	42	457	Raigad
4	रत्नागिरी	1,346	2,138	1,588	..	..	..	6	4	667	73	34	466	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	940	1,592	1,694	..	..	..	..	..	..	59	26	441	Sindhudurg
6	नाशिक	6,434	5,001	777	417	284	681	70	53	757	691	283	410	Nashik
7	धुळे	4,427	4,299	971	286	193	675	143	101	706	1112	707	636	Dhule
8	जळगांव	4,616	5,454	1,182	408	319	782	179	141	788	1328	834	628	Jalgaon
9	अहमदनगर	10,195	5,301	520	475	322	678	136	48	353	353	78	221	Ahmednagar
10	पुणे	8,918	5,798	650	397	286	720	28	22	786	506	167	330	Pune
11	सातारा	4,567	4,565	1,000	127	89	701	82	55	671	445	169	380	Satara
12	सांगली	4,140	3,615	873	208	137	639	123	82	667	419	165	394	Sangli
13	सोलापूर	7,649	4,075	533	397	226	569	417	154	369	230	66	287	Solapur
14	कोल्हापूर	2,280	4,569	2,004	108	79	731	55	37	673	146	55	377	Kolhapur
15	औरंगाबाद	5,394	3,217	596	424	244	575	405	158	390	765	383	501	Aurangabad
16	जालना	3,278	1,840	561	127	76	598	341	178	522	1,093	465	425	Jalna
17	परभणी	4,756	2,551	536	417	210	504	717	421	587	1,673	502	360	Parbhani
18	बीड	5,470	2,703	494	222	110	495	466	234	502	607	156	257	Beed
19	नांदेड	3,434	1,380	402	191	65	340	423	258	610	723	96	133	Nanded
20	उस्मानाबाद	3,270	1,817	556	388	205	528	765	183	239	431	129	299	Osmanabad
21	लातूर	2,691	1,410	524	278	137	493	636	206	324	971	227	234	Latur
22	बुलढाणा	2,563	2,623	1,023	270	169	626	476	514	1,080	1,165	468	402	Buldhana
23	अकोला	3,215	2,853	887	321	171	533	731	691	945	1,516	696	459	Akola
24	अमरावती	2,458	2,142	871	300	221	737	743	867	1,167	772	377	488	Amravati
25	यवतमाळ	2,635	2,368	899	159	96	604	797	743	932	827	208	252	Yavatmal
26	वर्धा	1,285	1,321	1,028	142	98	690	366	381	1,041	81	27	333	Wardha
27	नागपूर	2,681	2,749	1,025	265	172	649	516	271	525	360	298	828	Nagpur
28	भंडारा	3,748	5,597	1,493	156	83	532	83	42	506	323	148	458	Bhandara
29	चंद्रपूर	3,182	3,118	980	95	41	432	190	82	432	487	243	499	Chandrapur
30	गडचिरोली	1,698	2,351	1,385	43	15	349	12	6	500	275	126	458	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,10,918	93,475	843	6,673	4,077	611	8,969	5,974	666	17,662	7,246	410	Maharashtra State

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12-2 — Contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण कडधान्ये Total Pulses			एकूण अन्नधान्ये Total Foodgrains			ऊस (गुळ) Sugarcane (gur)			कापूस (रई) Cotton (Lint)			District			
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन- Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.				
(1)	(2)	(39)	(40)	(41)	(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	(50)	(2)			
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	3	5	1,667	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay			
2	ठाणे	..	..	..	212	116	547	2,037	3,442	1,690	..	..	..	Thane			
3	रायगड	..	..	..	134	68	507	1,956	3,765	1,925	..	..	..	Raigad			
4	रत्नागिरी	..	..	..	79	38	481	1,425	2,176	1,527	..	..	..	Ratnagiri			
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	59	26	441	999	1,618	1,620	..	..	..	Sindhudurg			
6	नाशिक	..	..	..	1,178	620	526	7,612	5,621	738	248	2,677	1,079	26	2	77	Nasik
7	धुळे	..	..	..	1,541	1,001	650	5,968	5,300	888	121	882	7,289	643	82	128	Dhule
8	जळगांव	..	..	..	1,915	1,294	676	6,531	6,748	1,033	86	610	7,093	1,557	209	134	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	..	964	448	465	11,159	5,749	515	366	3,517	9,609	17	2	118	Ahmednagar
10	पुणे	..	..	..	931	475	510	9,849	6,273	637	277	2,572	9,285	2	..	..	Pune
11	सातारा	..	..	..	654	313	479	5,221	4,878	934	291	2,689	9,241	24	5	208	Satara
12	सांगली	..	..	..	750	384	512	4,890	3,999	818	190	2,038	1,073	10	3	300	Sangli
13	सोलापूर	..	..	..	1,044	446	427	8,693	4,521	520	317	2,787	8,792	29	8	276	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	..	309	171	553	2,589	4,740	1,831	553	5,298	9,580	3	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	1,594	785	492	6,988	4,002	513	144	1,281	8,896	552	107	194	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	1,561	719	461	4,839	2,559	529	75	708	9,440	1,084	89	82	Jalna
17	परभणी	..	..	..	2,807	1,133	404	7,563	3,684	487	69	306	4,435	2,731	190	70	Parbhani
18	बीड	..	..	..	1,295	500	386	6,765	3,203	473	92	912	9,913	335	35	104	Beed
19	नांदेड	..	..	..	1,337	419	313	4,771	1,799	377	73	306	4,192	2,183	137	63	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	1,584	517	326	4,754	2,334	491	118	696	5,898	6	..	..	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	1,885	570	302	4,576	1,980	433	56	391	6,982	364	23	63	Latur
22	बुलढाणा	..	..	..	1,911	1,151	602	4,474	6,774	1,514	12	90	7,500	2,468	199	81	Buldhana
23	अकोला	..	..	..	2,568	1,558	607	5,783	4,411	763	3	23	7,667	3,490	273	78	Akola
24	अमरावती	..	..	..	1,815	1,465	807	4,273	3,607	844	9	55	6,111	3,609	303	84	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	..	1,783	1,047	587	4,418	3,415	773	33	249	7,545	4,372	246	56	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	..	589	506	859	1,874	1,827	975	1	7	7,000	1,463	231	158	Wardha
27	नागपूर	..	..	..	1,141	741	649	3,822	3,490	913	3	18	6,000	641	112	175	Nagpur
28	भंडारा	..	..	..	562	273	486	4,310	5,870	1,362	6	39	6,500	..	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	..	772	366	474	3,954	3,484	881	..	..	..	668	79	118	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	330	147	445	2,026	2,498	1,233	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		33,304	17,297	519	1,44,222	1,10,772	768	3,143	28,151	8,957	26,277	2,335	89	Maharashtra State			

टिप :- ऊसाचे उत्पादन गुळात व कापसाचे उत्पादन गासड्यांचा (प्रत्येकी १७० कि.) स्वरूपात आहे.
 Note :- Outturn of Sugarcane is in terms of gur and that of Cotton is in terms of Lint. (each contains 170 kg.)

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12-2—contd.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	मिरची Chillies			भूईमूग Groundnut			तीळ Sesamum			मोहरी, राई आणि जवस Rape, mustard and linseed			District		
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टरी उत्पादन Yield per hect.			
(1)	(2)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)	(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(2)		
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay		
2	ठाणे	..	..	..	6	10	1,667	11	3	273	..	..	..	Thane		
3	रायगड	..	..	4	2	500	5	7	1,400	16	6	275	..	Raigad		
4	रत्नागिरी	..	..	2	1	500	6	14	2,333	1	..	..	..	Ratnagiri		
5	सिंधुदुर्ग	..	..	5	4	800	38	75	1,974	..	..	..	..	Sindhudurg		
6	नाशिक	..	..	32	31	969	466	406	871	3	1	333	..	Nashik		
7	धुळे	..	..	52	45	865	1,058	1,023	967	170	65	382	..	Dhule		
8	जळगांव	..	..	37	45	1,216	752	723	961	947	191	201	..	Jalgaon		
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	349	630	1,805	39	11	282	21	6	286	
10	पुणे	..	..	41	49	1,195	512	688	1,344	58	13	224	4	2	500	
11	सातारा	..	..	17	13	765	736	1,024	1,392	2	1	500	..	..	Satara	
12	सांगली	..	..	57	49	860	579	643	1,111	6	1	166	..	..	Sangli	
13	सोलापूर	..	..	35	28	800	523	855	1,635	31	3	96	22	7	318	
14	कोल्हापूर	..	..	65	29	446	736	1,074	1,459	2	..	..	..	..	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	..	..	43	15	349	145	98	676	232	73	315	210	58	276	
16	जालना	..	..	..	..	..	128	103	805	97	30	309	60	15	250	
17	परभणी	..	..	32	5	156	554	710	1,282	99	35	354	214	51	238	
18	बीड	..	..	48	8	167	304	262	862	145	14	96	226	59	261	
19	नांदेड	..	..	104	34	327	331	364	1,100	197	11	55	32	10	312	
20	उस्मानाबाद	..	..	36	16	444	214	122	570	131	10	76	193	48	249	
21	लातूर	..	..	28	6	214	383	158	413	185	11	59	130	28	215	
22	बुलढाणा	..	..	29	19	655	175	115	657	222	84	378	9	4	444	
23	अकोला	..	..	..	..	..	115	78	678	161	49	304	9	3	333	
24	अमरावती	..	..	66	60	909	367	315	853	98	15	153	31	10	323	
25	यवतमाळ	..	..	33	24	727	200	166	830	127	16	126	38	10	263	
26	वर्धा	..	..	14	7	500	199	155	779	161	44	273	78	19	244	
27	नागपूर	..	..	244	38	156	270	212	785	191	35	183	284	105	370	
28	भंडारा	..	..	41	16	390	16	16	1,000	37	11	297	261	49	188	
29	चंद्रपूर	..	..	116	84	724	7	7	1,000	355	37	104	333	73	219	
30	गडचिरोली	..	..	19	14	737	1	3	3,000	73	5	68	49	10	204	
	महाराष्ट्र राज्य	..	..	1,200	642	535	9,175	10,056	1,096	3,797	775	204	2,204	569	258	Maharashtra State

श्रुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	एरंडी Castorseed			तंबाखू Tobacco			District
		क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टर उत्पादन yield per Hect.	क्षेत्र Area	उत्पादन Outturn	दर हेक्टर उत्पादन Yield per Hect.	
(1)	(2)	(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(2)
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	Thane
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	..	..	..	..	Nashik
7	धुळे	1	..	..	..	..	..	Dhule
8	जळगांव	..	..	..	..	..	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	15	11	733	2	1	500	Ahmadnagar
10	पुणे	1	..	..	..	..	..	Pune
11	सातारा	..	..	..	1	1	1,000	Satara
12	सांगली	..	..	..	35	32	914	Sangli
13	सोलापूर	..	..	..	2	1	500	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	..	44	40	909	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	1	1	1,000	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	5	2	400	..	..	..	Parbhani
18	बीड	10	3	300	2	1	500	Beed
19	नांदेड	10	1	100	1	1	1,000	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	3	2	667	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	1	..	..	Latur
22	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	Buldhana
23	अकोला	2	1	500	..	..	..	Akola
24	अमरावती	..	..	..	1	1	1,000	Amravati
25	यवतमाळ	10	4	400	..	..	..	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	..	..	..	..	Wardha
27	नागपूर	..	..	..	1	1	1,000	Nagpur
28	भंडारा	..	..	..	..	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	..	4	3	750	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	1	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		54	22	407	99	85	859	Maharashtra State

12. शेती/AGRICULTURE

तबता क्रमांक/TABLE No. 12.3

सुधारित जातीच्या पिकाखालील क्षेत्र व दर हेक्टरी सरासरी उत्पादन
Area and average yield per hectare of High yielding varieties Crops.

(क्षेत्र शंभर हेक्टरात. प्रति हेक्टरी सरासरी उत्पादन किलोन)
(Area in '00 hectares. yield Rate in Kg. hectare)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	तांदूळ (खरीप) Rice (Kharif)						गहू Wheat						बाजरी Bajra			ज्वारी (खरीप) Jowar (Kharif)										
		क्षेत्र Area		सरासरी उत्पादन Yield Rate				क्षेत्र Area		सरासरी उत्पादन Yield Rate				क्षेत्र Area			सरासरी उत्पादन Yield Rate			क्षेत्र Area			सरासरी उत्पादन Yield Rate				
		अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%	अधिक उत्पन्न एकूण देणाऱ्या जाती टक्केवारी Total H.Y.V.	%				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)		
1	1985-86	..	..	15,155	10,440	68.9	1,407	1,662	118.1	8,815	6,362	72.2	731	839	114.8	17,028	10,081	59.2	246	298	121.1	28,804	21,944	76.2	921	1,073	116.5
2	1986-87	..	..	15,028	10,359	68.9	1,138	1,373	120.7	7,355	5,063	68.8	729	857	117.6	17,337	10,408	60.0	268	309	115.3	28,693	23,377	81.5	736	879	119.4
3	1987-88	..	..	13,435	8,895	66.2	1,256	1,374	111.2	7,327	6,107	83.3	864	924	106.8	18,149	11,532	63.5	501	614	122.7	29,733	23,700	79.7	1,308	1,423	108.7
4	1988-89	..	..	15,061	11,032	73.3	1,707	1,847	108.2	8,790	7,472	85.0	1,187	1,242	104.7	19,637	12,411	63.2	459	534	116.5	NA	NA	NA	NA	NA	NA

टिप :- एकूण वाय. व्ही—अधिक उत्पन्न देणाऱ्या जाती.

Note.—H.Y.V.—High Yielding Varieties.

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. कृषि/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.4

भारतातील प्रमुख पिकांचे राज्यवार सरासरी उत्पन्न
Average yield of important crops in India by States.

सरासरी उत्पन्न प्रती हेक्टर किलोमेट्रिक/Average yield in kg. per hectare
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	राज्य/किंवा शासित प्रदेश	तांदूळ Rice	ज्वारी Jowar	बाजरी Bajra	मका Maize	राई Ragi	गहू Wheat	बाली Barely	हरभरा Gram	उस Sugarcane (Cane)	बटाटा Potato	कापूस Cotton (Lint)	States/U. T.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
१	आंध्र प्रदेश	2,519	465	697	1,653	1,017	798	..	532	69,958	@	153	Andhra Pradesh
२	आसाम	1,060	..	..	621	@	1,151	..	486	44,710	5,974	@	Assam
३	अरुणाचल प्रदेश	1,126	..	..	1,264	..	1,216	..	..	..	@	@	Arunachal Pradesh
४	बिहार	1,196	@	670	1,562	629	1,684	791	873	43,206	10,048	@	Bihar
५	गुजरात	1,617	544	999	1,352	898	@	..	609	84,387	20,828	229	Gujrat
६	गोवा, दमण व दीव	2,410	..	1,500	..	943	..	..	..	35,294	..	..	Goa, Daman and Diu
७	हरियाणा	2,399	253	1,218	977	@	3,407	2,000	936	50,229	15,778	332	Haryana
८	हिमाचल प्रदेश	1,035	..	@	1,533	@	1,374	1,216	482	@	7,285	@	Himachal Pradesh
९	जम्मू व काश्मिर	2,195	@	@	1,512	..	@	670	364	@	@	@	Jammu and Kashmir
१०	कर्नाटक	2,028	730	437	2,654	1,024	700	..	329	78,184	10,650	233	Karnataka
११	केरळ	1,743	@	..	..	800	..	..	..	65,573	@	@	Kerala
१२	मध्य प्रदेश	932	903	902	1,387	@	1,308	807	700	37,453	12,163	107	Madhya Pradesh
१३	महाराष्ट्र	1,716	692	459	1,230	1,109	1,187	839	611	81,131	4,172	89	Maharashtra
१४	मणिपूर	1,649	..	..	@	..	..	..	..	32,174	@	@	Manipur
१५	मेघालय	963	..	..	1,151	..	@	..	@	@	4,017	@	Meghalaya
१६	मिझोराम	1,081	..	..	@	..	..	..	..	@	@	@	Mizoram
१७	नागालंड	1,048	..	..	850	..	..	..	..	36,857	5,556	@	Nagaland
१८	ओरिसा	1,237	797	@	1,164	972	1,750	..	637	68,089	9,792	@	Orissa
१९	पंजाब	2,770	@	813	1,177	..	3,667	2,674	986	61,856	20,229	475	Punjab
२०	राजस्थान	1,422	517	472	1,369	..	2,240	1,719	754	42,627	@	341	Rajasthan
२१	सिक्किम	1,033	..	..	1,407	947	1,534	1,333	..	..	@	..	Sikkim
२२	तामिलनाडू	2,962	947	1,112	1,443	1,417	@	@	@	1,07,594	22,739	332	Tamil Nadu
२३	त्रिपुरा	1,643	..	..	..	..	@	..	@	@	18,133	@	Tripura
२४	उत्तर प्रदेश	1,727	906	1,006	1,042	1,170	2,254	1,715	881	50,260	18,400	134	Uttar Pradesh
२५	पश्चिम बंगाल	1,878	@	@	1,778	866	2,083	813	868	70,878	23,030	@	West Bengal
२६	अंदमान व निकोबार	1,844	..	..	..	..	..	..	..	@	..	..	Andaman & Nikobar
२७	दादरा व नगरहवेली	1,916	833	..	..	@	@	..	800	..	..	..	Dadra & Nagarhaveli
२८	दिल्ली	2,657	@	574	@	..	3,111	@	@	..	@	@	Delhi
२९	पांडिचेरी	2,457	..	@	..	@	..	..	..	@	..	@	Pondichery
	भारत	1,689	697	646	1,395	1,040	2,244	1,592	753	60,992	15,929	202	All India

टिपणी:—राज्यात/किंवा शासित प्रदेशात ही पिके महत्त्वाची नसल्याने सरासरी उत्पन्न काढलेले नाही.

@) Crop being an important in State/Union Territory, average yield has not been calculated.

आधार—कृषि संचालमालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

१२. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.5

वहीतधारण जमिनांच्या आकारवर्गाप्रमाणे धारण/कृषि गणना १९८५-८६
Number of operational holding according to size groups Agricultural Census
(1985-86)

अनु- क्रमांक	जिल्हा	अनाभारक (एक हेक्टर पर्यंत)	लहानभारक (१ ते २ हे.)	निम्न माध्यम (२ ते ४ हे.)	मध्यम (४ ते १० हे.)	मोठे (१० हेक्टरा- पेक्षा जास्त)	एकूण	वहीतधारण जमिनीचे क्षेत्र (हेक्टरात)	District
Serial No.		Marginal (up to 1 Hectare)	Small (1 to 2 Hectare)	Semi- medium (2 to 4 Hectare)	Medium (4 to 10 Hectare)	Large (More than 10 Hectare)	Total	Average size of operational holdings (in hectare)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मंबई	संख्या 8 क्षेत्र 4	1 2	.. 1	.. ..	.. ..	9 7	.. 0.71 Area	No. Greater Bombay
2	ठाणे	संख्या 1,094 क्षेत्र 522	469 587	344 878	234 1,370	56 905	2,196 4,262	.. 1.94 Area	No. Thane
3	रायगड	संख्या 1,301 क्षेत्र 548	434 617	295 816	166 991	37 640	2,233 3,612	.. 1.62 Area	No. Raigad
4	रत्नागिरी	संख्या 1,384 क्षेत्र 531	498 726	479 1,437	428 2,621	121 2,013	2,911 7,328	.. 2.52 Area	No. Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	संख्या 1,142 क्षेत्र 372	269 395	227 669	180 1,100	60 1,332	1,878 3,868	.. 2.06 Area	No. Sindhudurg
6	नाशिक	संख्या 857 क्षेत्र 440	867 1,268	981 2,694	705 4,130	136 2,028	3,545 10,561	.. 2.98 Area	No. Nashik
7	धुळे	संख्या 544 क्षेत्र 339	891 1,305	785 2,133	457 2,645	55 977	2,733 7,399	.. 2.71 Area	No. Dhule
8	जळगाव	संख्या 776 क्षेत्र 453	1,071 1,556	859 2,429	517 2,990	63 1,065	3,287 8,494	.. 2.58 Area	No. Jalgaon
9	अहमदनगर	संख्या 1,320 क्षेत्र 869	1,368 2,402	1,377 4,142	719 4,180	221 2,045	4,906 13,638	.. 2.78 Area	No. Ahmadnagar
10	पुणे	संख्या 1,463 क्षेत्र 699	991 1,438	987 2,665	692 4,186	165 2,522	4,297 11,510	.. 2.68 Area	No. Pune
11	सातारा	संख्या 2,682 क्षेत्र 1,163	1,190 1,760	798 2,259	344 2,004	47 924	5,062 8,110	.. 1.60 Area	No. Satara
12	सांगली	संख्या 1,499 क्षेत्र 740	753 1,129	659 1,825	376 2,205	84 1,218	3,371 7,117	.. 2.11 Area	No. Sangli
13	सोलापूर	संख्या 579 क्षेत्र 321	790 1,183	993 2,664	845 5,068	235 3,484	3,442 12,720	.. 3.70 Area	No. Solapur
14	कोल्हापूर	संख्या 2,552 क्षेत्र 1,006	771 1,097	486 1,321	200 1,130	28 587	4,037 5,140	.. 1.27 Area	No. Kolhapur
15	औरंगाबाद	संख्या 558 क्षेत्र 327	812 1,181	860 2,338	500 2,906	66 895	2,797 7,647	.. 2.73 Area	No. Aurangabad
16	जालना	संख्या 381 क्षेत्र 240	625 935	658 1,830	483 2,840	66 998	2,213 6,845	.. 3.09 Area	No. Jalna
17	परभणी	संख्या 509 क्षेत्र 313	853 1,267	944 2,632	683 3,990	79 1,034	3,067 9,236	.. 3.01 Area	No. Parbhani
18	बीड	संख्या 756 क्षेत्र 424	832 1,235	850 2,417	630 3,658	97 1,624	3,164 9,359	.. 2.96 Area	No. Beed
19	नांदेड	संख्या 650 क्षेत्र 469	783 1,507	958 2,898	646 3,678	62 809	3,099 9,362	.. 3.02 Area	No. Nanded
20	उस्मानाबाद	संख्या 267 क्षेत्र 155	387 685	552 1,537	512 3,102	109 1,517	1,828 6,996	.. 3.83 Area	No. Osmanabad
21	लातूर	संख्या 245 क्षेत्र 157	468 686	569 1,603	482 2,907	92 1,255	1,857 6,608	.. 3.56 Area	No. Latur
22	बुलडाणा	संख्या 466 क्षेत्र 291	719 1,038	657 1,791	474 2,776	91 1,236	2,406 7,131	.. 2.96 Area	No. Buldhana
23	अकोला	संख्या 376 क्षेत्र 301	753 1,120	698 1,965	534 3,172	116 1,644	2,477 8,202	.. 3.31 Area	No. Akola
24	अमरावती	संख्या 584 क्षेत्र 370	876 1,206	701 1,830	454 2,723	85 1,357	2,700 7,487	.. 2.77 Area	No. Amravati
25	यवतमाळ	संख्या 83 क्षेत्र 57	698 1,040	841 2,307	646 3,822	131 1,984	2,398 9,210	.. 3.84 Area	No. Yavatmal

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.5

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)	
26	वर्धा	संख्या	159	478	419	321	53	1,429	.. No.	Wardha
		क्षेत्र	124	554	1,176	1,911	742	4,507	3.15 Area	
27	नागपूर	संख्या	318	590	563	424	68	1,963	.. No.	Nagpur
		क्षेत्र	208	868	1,579	2,473	1,057	6,185	3.14 Area	
28	भंडारा	संख्या	1,479	719	421	184	21	2,823	.. No.	Bhandara
		क्षेत्र	699	1,006	1,151	1,048	299	4,203	1.49 Area	
29	चंद्रपूर	संख्या	466	433	474	346	60	1,780	.. No.	Chandrapur
		क्षेत्र	264	626	1,294	2,039	856	5,079	2.85 Area	
30	गडचिरोली	संख्या	271	266	234	121	18	911	.. No.	Gadchiroli
		क्षेत्र	143	383	631	703	263	2,123	2.33 Area	
	महाराष्ट्र राज्य	संख्या	24,771	20,654	19,669	13,303	2,422	80,819	.. No.	Maharashtra State
		क्षेत्र	12,548	30,802	54,913	78,370	37,311	2,13,544	2.65 Area	

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत. / Note:—figures are provisional.

आकडे संक्षिप्ततात असल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत. / Total do not tally due to rounding.

आधार.—कृषी गणना १९८५-१९८६. / Source:—Agricultural Census 1985-86.

12. शेती/AGRICULTURE

तबला क्रमांक/TABLE No. 12.6

प्रकारानुसार एकूण वहीतधारण जमिनीच्या संख्या व क्षेत्र
Number and area of operational holdings by Tenure and by size groups
(1985-86)

अनु- क्रमिक Serial No.	आकारमान क्षेत्र Size class in hectare		व्यक्तिगत धारण Individual holdings		समाईक धारक Joint holdings		संस्था धारक Institutional Holdings		एकूण धारक Total Holdings	
			संख्या Number	क्षेत्र Area	संख्या Number	क्षेत्र Area	संख्या Number	क्षेत्र Area	संख्या Number	क्षेत्र Area
(1)	(2)		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	Up to 0.02	.. ..	61,457	1,116	3,444	60	..	..	64,901	1,176
2	0.02—0.50	.. ..	11,43,319	3,13,388	53,113	18,176	1,351	331	11,97,783	3,31,895
3	0.50—1.00	.. ..	11,65,335	8,84,959	48,034	35,974	990	806	12,14,359	9,21,739
	सीमांतिक Marginal	.. ..	23,70,111	11,99,463	1,04,591	54,210	2,341	1,137	24,77,043	12,54,810
4	1.00—2.00	.. ..	19,82,734	29,58,717	81,348	1,19,521	1,366	2,017	20,65,448	30,80,255
	अल्प Small	.. ..	19,82,734	29,58,717	81,348	1,19,521	1,366	2,017	20,65,448	30,80,255
5	2.00—3.00	.. ..	11,99,054	28,97,009	52,365	1,27,328	916	2,292	12,52,335	30,26,629
6	3.00—4.00	.. ..	6,79,652	23,43,832	34,293	1,18,637	639	2,203	7,14,584	24,64,672
	निम्न मध्यम Semi-medium	.. ..	18,78,706	52,40,841	86,658	2,45,965	1,555	4,495	19,66,919	54,91,301
7	4.00—5.00	.. ..	4,46,453	19,56,868	24,912	1,12,979	624	2,784	4,71,989	20,72,631
8	5.00—6.00	.. ..	2,91,988	15,70,356	17,510	95,078	429	2,338	3,09,927	16,67,772
9	6.00—7.50	.. ..	2,78,562	18,44,981	18,252	1,22,184	456	3,063	2,97,270	19,70,228
10	7.50—10.00	.. ..	2,33,108	19,71,452	17,482	1,50,321	545	4,605	2,51,135	21,26,378
	मध्यम Medium	.. ..	12,50,111	73,43,657	78,156	4,80,562	2,054	12,790	13,30,321	78,37,009
11	10.00—20.00	.. ..	1,95,991	26,22,625	18,354	2,40,742	925	12,860	2,15,270	28,76,227
12	20.00—30.00	.. ..	17,795	4,07,482	2,352	53,997	369	9,002	20,516	4,70,481
13	30.00—40.00	.. ..	2,845	91,738	547	18,616	208	6,900	3,600	1,20,254
14	40.00—50.00	.. ..	818	36,236	202	8,939	107	4,686	1,127	49,861
15	50.00—and above	.. ..	906	97,209	441	55,528	348	61,487	1,695	2,14,224
	मोठे Large..	.. ..	2,18,355	32,58,290	21,896	3,77,822	1,957	94,935	2,42,208	37,31,047
	एकूण/Total	.. ..	77,00,017	2,00,00,968	3,72,649	12,78,080	9,273	1,15,374	80,81,939	2,13,94,422
	एकूणशी टक्केवारी Percentage to Total	.. ..	95.3	95.5	4.6	6.0	0.1	0.5	100.0	100.0

आधार:—कृषि गणना १९८५-८६, कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

Source:—Agricultural Census, 1985-86, Department of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.7

जिल्हा निहाय रासायनिक खतांचा वापर
Consumption of Chemical Fertilizers (1988-89)

(आकडे मे. टनात)
(Figures in M. tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	खते/Fertilizers				एकूण Total (6)	Districts (2)
		नत्रयुक्त Nitrogenous (3)	स्फुरदायुक्त Phosphatic (4)	पालाशयुक्त Potassic (5)			
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	9,197	1,918	1,612	12,727	12,727	Thane
3	रायगड	9,573	1,343	1,189	12,105	12,105	Raigad
4	रत्नागिरी	4,378	949	756	6,083	6,083	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	3,240	1,712	922	5,874	5,874	Sindhudurg
6	नाशिक	32,811	11,702	4,859	49,372	49,372	Nashik
7	धुळे	30,902	12,688	8,248	51,838	51,838	Dhule
8	जळगाव	41,928	17,974	9,118	69,020	69,020	Jalgaon
9	अहमदनगर	38,559	13,308	7,945	59,812	59,812	Ahmadnagar
10	पुणे	38,530	14,614	10,082	63,226	63,226	Pune
11	सातारा	31,041	14,324	8,301	53,666	53,666	Satara
12	सांगली	18,250	9,555	9,629	37,434	37,434	Sangli
13	सोलापूर	28,065	11,915	7,407	47,387	47,387	Solapur
14	कोल्हापूर	32,460	13,086	13,929	59,475	59,475	Kolhapur
15	औरंगाबाद	17,825	6,651	2,486	26,962	26,962	Aurangabad
16	जालना	12,612	7,292	2,209	22,113	22,113	Jalna
17	परभणी	15,543	6,466	2,385	24,394	24,394	Parbhani
18	बीड	10,732	4,744	1,930	17,406	17,406	Beed
19	नांदेड	29,173	20,757	9,783	59,712	59,712	Nanded
20	उस्मानाबाद	6,877	3,444	1,352	11,673	11,673	Osmanabad
21	लातूर	8,175	6,205	2,158	16,538	16,538	Latur
22	बुलढाणा	20,610	9,678	2,069	32,357	32,357	Buldhana
23	अकोला	18,405	9,296	2,163	29,864	29,864	Akola
24	अमरावती	13,385	8,251	2,394	24,030	24,030	Amravati
25	यवतमाळ	13,386	6,533	2,802	22,721	22,721	Yavatmal
26	वर्धा	11,210	4,776	2,003	17,989	17,989	Wardha
27	नागपूर	11,197	5,395	1,921	18,513	18,513	Nagpur
28	भंडारा	13,162	4,786	1,887	19,835	19,835	Bhandara
29	चंद्रपूर	8,856	3,840	1,853	14,549	14,549	Chandrapur
30	गडचिरोली	2,967	1,301	592	4,860	4,860	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		5,33,099	2,34,502	1,23,984	8,91,535	8,91,535	Maharashtra State

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Maharashtra Government, Pune.

क्रमांक	जिल्हा	माड्या	नांबर Ploughs		पाभरी Seed drills		मळणी यंत्र Threshers		कडवा कापण्याची यंत्रे Chaff cutters	
			लाकडी	लोखंडी	स्थानिक	सुधारित	बैलाकडून किंवा मनुष्यबळाने	शक्तीवर चालणारी	बैलाकडून किंवा मनुष्यबळाने	शक्तीवर चालणारी
Serial No.		Carts	Wooden	Iron	Local	Improved	Bullock or manually operated	*Power operated	Bullock or manually operated	Power operated
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1	बृहन्मुंबई	45	140	83	N.A.	N.A.	..	..	3	3
2	ठाणे	11,329	1,15,151	586	..	..	18	6	1	..
3	रायगड	6,309	87,712	199	..	..	5,531	59	..	..
4	रत्नागिरी	1,081	1,51,642	125	..	..	14	..	5	..
5	सिंधुदुर्ग	2,055	1,19,999	88	..	..	3	26	..	..
6	नाशिक	42,050	1,54,125	68,965	..	..	1,329	2,053	2,568	704
7	धळे	52,119	1,13,841	27,823	..	..	662	1,133	1,196	541
8	जळगाव	61,700	63,113	48,822	..	..	705	2,025	761	1,095
9	अहमदनगर	39,470	36,335	87,277	..	..	2,116	3,004	2,756	658
10	पुणे	28,072	86,234	60,349	..	..	597	1,110	2,008	447
11	सातारा	33,012	46,302	41,990	..	..	3,767	1,353	3,634	79
12	सांगली	25,258	22,358	37,410	..	..	7,074	915	3,314	177
13	सोलापूर	27,866	25,744	50,687	..	..	338	1,390	2,081	246
14	कोल्हापूर	28,478	94,985	25,097	..	..	3,174	1,203	347	101
15	औरंगाबाद	23,928	24,772	41,041	..	..	864	1,250	390	169
16	जालना	21,546	11,536	27,800	..	..	100	1,022	59	21
17	परभणी	39,707	65,678	37,243	..	..	772	1,819	2,485	438
18	बीड	36,646	3,971	32,239	..	..	264	1,823	289	19
19	नांदेड	33,827	1,04,821	14,553	..	..	568	1,071	3,217	367
20	उस्मानाबाद	31,279	8,281	27,654	..	..	253	1,001	1,232	180
21	लातूर	21,020	38,226	24,471	..	..	125	1,717	2,099	617
22	बुलढाणा	41,989	9,861	40,894	..	..	1,053	1,904	127	287
23	अकोला	36,293	27,892	32,226	..	..	995	1,666	162	398
24	अमरावती	47,239	45,198	28,615	..	..	533	2,073	131	257
25	यवतमाळ	56,657	97,539	28,351	..	..	942	1,089	490	158
26	बर्धा	26,980	31,776	16,117	..	..	543	866	70	108
27	दागपूर	61,264	89,747	11,609	..	..	606	1,524	134	261
28	भंडारा	70,410	1,70,428	13,627	..	..	2,598	179	17	30
29	चंद्रपूर	58,782	1,26,131	9,971	..	..	2,193	222	7	22
30	गडचिरोली	22,291	98,939	4,065	..	..	19	..	6	3
महाराष्ट्र राज्य		9,88,702	20,72,477	8,39,977	..	..	37,756	33,503	29,587	7,384

आधार.—पशु गणना, १९८७.

टीप.—माहिती उपलब्ध नाही.

*यामध्ये कॅम्बार्न हार्व्हर (कापणी व मळणी यंत्रे) यांचा समावेश आहे.

AGRICULTURE

TABLE No. 12-8

Agricultural Machinery and Implements
(1987)

ऊसाचे चरक Sugarcane crushers		सिंचनासाठी विद्युत पंप Electric pumps for irrigation			सिंचन व कृषि कामाकरिता वापरलेली तेल इंजिने व पंप Oil engines with pump for irrigation and agricultural purposes	पशियन चाक Persian wheels	फवारणी यंत्रे Sprayers and dusters	ट्रॅक्टरसं Tractors	दुचाकी ट्रॅक्टरसं किंवा शक्तीवर चालणारी मशागत यंत्रे Two wheeler tractors or power tillers	घाणी Ghanis	District
शक्तीने चालणारे Worked by power	बैलाच्या सहाय्याने चालणारे Worked by bullocks	पाच अश्वशक्ती पर्यंत Up to 5 H.P.	सहा आणि अधिक अश्वशक्तीचे 6 and above H.P.	एकूण Total							
(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(2)
..	..	12	1	13	9	..	6	18	..	..	Greater Bombay
272	3	1,728	72	1,800	404	4	1,719	136	112	2	Thane
8	40	1,085	67	1,152	451	340	1,022	1	12	..	Raigad
..	..	419	59	478	50	138	481	..	..	6	Ratnagiri
5	13	1,495	99	1,594	899	110	2,032	7	1	5	Sindhudurg
142	113	39,812	3,769	43,581	9,563	18	17,582	4,398	65	29	Nashik
129	102	18,553	3,471	22,024	2,841	30	8,573	2,513	33	28	Dhule
102	236	24,249	8,463	32,712	7,556	45	20,966	2,548	37	12	Jalgaon
143	168	68,619	4,275	72,894	15,603	4	12,417	4,114	55	47	Ahmednagar
291	155	19,632	2,832	22,464	14,782	34	11,453	2,675	26	140	Pune
540	84	16,882	4,616	21,498	13,849	675	5,947	2,475	31	12	Satara
133	61	23,830	2,839	26,669	8,068	121	6,843	2,060	94	17	Sangli
646	187	37,432	3,756	41,188	10,964	12	6,019	1,039	20	24	Solapur
523	102	12,916	5,046	17,962	10,698	71	3,719	3,047	79	9	Kolhapur
190	105	28,236	1,121	29,357	2,348	19	13,795	1,039	48	51	Aurangabad
373	25	26,655	775	27,430	2,164	..	19,746	542	..	155	Jalna
236	84	20,024	1,324	21,348	4,304	41	28,730	502	12	122	Parbhani
94	67	28,266	1,543	29,809	2,491	7	7,086	436	2	34	Beed
133	91	15,783	1,087	16,870	1,833	22	20,586	169	8	41	Nanded
627	112	20,771	2,751	23,522	5,291	48	5,405	870	4	45	Osmanabad
727	133	12,869	1,233	14,102	1,526	35	7,540	580	2	100	Latur
117	87	30,099	733	30,832	3,341	..	27,117	947	11	45	Buldhana
116	55	12,061	2,156	14,217	2,929	5	20,083	868	9	23	Akola
53	28	28,172	516	28,688	6,469	3	23,081	787	11	5	Amravati
42	36	13,766	933	14,699	3,680	94	48,914	227	3	5	Yavatmal
28	40	14,776	121	14,897	2,103	34	26,084	153	6	25	Wardha
33	42	24,510	289	24,799	2,629	15	19,400	279	13	54	Nagpur
53	244	6,537	99	6,636	2,272	13	13,649	809	9	51	Bhandara
11	76	2,097	33	2,130	2,689	4	16,262	309	2	23	Chandrapur
..	1	265	2	267	1,178	7	2,498	169	1	1	Gadchiroli
5,377	2,105	5,51,551	54,081	6,05,632	1,42,984	1,949	3,98,755	33,817	706	1,111	Maharashtra State

N.A.—Not Available.

* Including Combine harvest machine.

Source.—Live Stock Census, 1987.

12. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12-9

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या उत्पादनाचे निर्देशांक
Index numbers of production of principal crops in Maharashtra State

(पायाभूत काळ : १९६७-७० त्रैवार्षिक=१००
(Base : 1967-70 Triennium==100)

क्रमांक Serial No. (1)	वस्तू (2)	भार Weights (3)	1960-61 (4)	1965-66 (5)	1970-71 (6)	1975-76 (7)	1980-81 (8)	1985-86 (9)	1986-87 (10)	1987-88 (11)	1988-89 (12)	Commodity (2)
I अन्नधान्ये—												FOODGRAINS—
(a) तृणधान्ये—												Cereals—
(1)	तांदूळ	11.52	100.2	64.7	121.7	167.3	172.8	159.7	128.2	125.1	194.1	Rice
(2)	गहू	4.81	104.4	72.9	114.6	312.1	242.4	167.7	139.6	164.9	271.5	Wheat
(3)	खरीप ज्वारी	11.45	128.9	67.1	52.0	131.4	165.6	155.3	123.6	227.9	144.0	Kharij-jowar
(4)	रब्बी ज्वारी	9.67	141.0	80.1	46.7	85.2	111.6	88.6	68.5	143.7	126.8	Rabi-jowar
(5)	एकूण ज्वारी	21.12	134.4	73.0	49.6	110.3	140.9	124.8	98.4	189.4	136.1	Total-jowar
(6)	बाजरी	5.80	76.9	58.2	129.7	88.1	119.6	66.1	73.2	143.1	141.7	Bajri
(7)	बाली	0.01	94.1	82.4	141.2	192.4	396.2	390.5	367.9	481.0	147.1	Barley
(8)	मका	0.24	60.3	84.8	82.2	278.4	404.5	331.3	251.0	387.1	452.6	Maize
(9)	नाचणी	1.19	108.4	72.2	103.6	119.8	133.5	166.2	94.6	133.2	144.7	Ragi
(10)	कोद्रा	0.09	110.4	89.6	68.8	73.6	88.5	78.1	56.3	55.3	86.5	Kodra
(11)	इतर कडधान्ये	0.27	98.8	81.6	79.6	107.4	100.6	98.8	131.2	155.2	142.5	Other cereals
एकूण तृणधान्ये		45.05	113.77	69.1	87.1	144.6	158.1	132.8	108.1	163.5	168.0	Total—Cereals
(b) कडधान्ये—												Pulses—
(1)	हरभरा	1.32	130.4	76.7	84.2	175.6	146.1	170.8	125.9	222.3	396.6	Gram
(2)	तूर	4.46	156.5	82.8	90.6	136.3	120.2	150.8	124.4	178.6	199.6	Tur
(3)	इतर कडधान्ये	4.66	90.6	77.5	74.9	135.8	75.3	125.9	110.9	152.6	169.9	Other pulses
एकूण कडधान्ये		10.44	123.8	79.7	82.8	141.0	103.5	102.2	118.6	172.5	211.2	Total—Pulses
एकूण अन्नधान्ये		55.49	115.6	71.1	86.3	143.9	147.8	134.6	110.0	165.2	176.1	Total—Foodgrains
II अन्नधान्येतर—												NON-FOODGRAINS—
(a) एकूण गळिताची धान्ये—												Oil-seeds—
(1)	भूईसूग	9.25	127.4	75.3	93.4	110.3	97.2	74.6	67.8	109.8	160.1	Groundnut
(2)	तीळ	0.70	89.3	85.5	56.2	99.2	113.7	157.6	166.7	204.3	244.7	Seasamum
(3)	मोहरी, राई आणि जवस	0.58	163.9	100.3	94.4	177.5	158.3	163.9	118.6	167.4	168.3	Rape, mustard and linseed.
(4)	एरंड	0.01	150.0	83.3	100.0	200.0	233.3	250.0	300.0	283.3	366.7	Castor-Seed
एकूण गळिताची धान्ये		10.45	126.9	77.4	91.0	113.3	101.8	85.2	76.6	119.4	166.4	Total—Oil seeds

(b) तंतूपिके—											
(1) कापूस	8.43	122.7	77.1	35.5	57.2	93.1	146.0	65.2	108.7	100.7	Fibres— Cotton
(2) अंबादी	0.03	187.2	97.0	46.4	115.8	110.9	88.2	80.6	82.6	50.4	Mesta
एकूण तंतूपिके	8.46	122.8	77.2	35.5	57.4	93.1	145.7	65.2	108.6	100.5	Total—Fibres
(c) संकीर्ण—											
(1) ऊस	21.64	81.4	78.8	115.5	156.2	182.6	179.1	161.7	191.5	198.1	Miscellaneous— Sugarcañe
(2) तंबाखू	0.18	256.2	133.3	108.3	102.1	141.7	160.4	164.6	214.6	177.1	Tobacco
(3) बटाटे	0.35	150.0	129.3	99.4	133.7	101.8	122.2	106.3	122.4	104.2	Potato
(4) मिरची	3.34	98.8	93.8	69.6	89.6	85.4	79.1	75.7	78.7	71.1	Chillies
एकूण संकीर्ण पिके	25.51	85.9	81.8	109.2	146.8	168.4	165.1	149.7	176.0	180.1	Total—Miscellaneous
एकूण अन्नधान्येतर	44.51	102.6	79.9	90.9	121.9	138.3	142.5	116.4	149.8	161.7	Total—Non-foodgrains
सर्व पिके	100.00	109.8	75.0	88.3	134.1	143.6	138.1	112.9	158.3	169.7	All commodities

साधर.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	सुगधान्ये व कडधान्ये Cereals and pulses	ऊस Sugarcane	फळे व भाज्या Fruits and vegetables	मसाले व मसाल्याचे पदार्थ Condiments and spices	संकीर्ण अन्नपिके Miscellaneous food crops	एकूण अन्नपिके Total food crops
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मंडई	9	..	1	..	..	10
2	ठाणे	1,853	..	54	6	..	1,913
3	रायगड	1,728	..	28	11	..	1,767
4	रत्नागिरी	1,328	2	124	11	..	1,465
5	सिंधुदुर्ग	926	2	163	10	..	1,101
6	नाशिक	6,873	322	328	39	27	7,599
7	घुळें	5,579	122	70	54	..	5,825
8	जळगाव	5,597	121	418	60	..	6,196
9	अहमदनगर	10,033	822	91	36	..	10,982
10	पुणे	8,187	284	360	63	2	8,896
11	सातारा	4,569	283	84	56	..	4,992
12	सांगली	4,912	326	39	78	..	5,355
13	सोलापूर	9,889	242	74	38	..	10,248
14	कोल्हापूर	2,264	562	30	66	..	2,922
15	औरंगाबाद	6,083	216	47	46	..	6,392
16	जालना	4,462	88	24	29	1	4,604
17	परभणी	6,463	58	76	55	3	6,655
18	बीड	6,081	75	16	52	..	6,224
19	नांदेड	4,687	78	43	157	..	4,965
20	उस्मानाबाद	4,666	142	33	62	..	4,903
21	लातूर	4,524	92	12	61	..	4,689
22	मुळठाणा	4,263	24	39	32	..	4,358
23	अकोला	4,654	10	44	26	..	4,734
24	अमरावती	3,349	2	177	63	..	3,591
25	यवत माळ	4,279	20	40	50	..	4,389
26	दर्जा	2,185	1	56	15	..	2,257
27	नागपूर	3,822	3	237	292	..	4,354
28	भंडारा	4,341	11	54	51	1	4,458
29	चंद्रपूर	3,904	1	24	175	..	4,104
30	गडचिरोली	1,966	..	6	22	..	1,994
	महाराष्ट्र राज्य	1,33,476	3,919	2,792	1,716	34	1,41,937

AGRICULTURE

TABLE No. 12.10

Area under major crops in each district

(1988-89)

(क्षेत्र घंभर हेक्टरमध्ये)
(Area in '00 hectares)

एकूण गळितीची घाऱ्ये Total oil seeds	तंतू पिके Fibre crops	औषधी द्रव्ये व मादक पदार्थ Drugs and narcotics	वैरणाची पिके Fodder crops	संकीर्ण अन्नधान्येतर पिके Miscellaneous non-food crops	एकूण अन्नधान्येतर पिके Total non- food crops	एकूण पिकांखालील क्षेत्र Total area under crops	District
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(2)
2	..	..	51	..	53	63	Greater Bombay
23	5	3	834	..	865	2,778	Thane
18	..	..	198	..	216	1,983	Raigad
48	..	..	899	..	947	2,412	Ratnagiri
68	..	1	55	..	124	1,225	Sindhudurg
701	19	1	682	1	1,404	9,003	Nashik
992	608	2	20	..	1,622	7,447	Dhule
766	2,162	..	60	1	2,989	9,185	Jalgaon
726	23	..	638	4	1,391	12,373	Ahmednagar
631	33	1	1,913	2	2,580	11,476	Pune
571	33	1	813	..	1,418	6,410	Satara
528	32	42	698	..	1,300	6,655	Sangli
1,007	116	2	24	..	1,149	11,392	Solapur
436	5	35	915	..	1,391	4,313	Kolhapur
944	580	..	9	..	1,533	7,925	Aurangabad
854	1,180	1	5	..	2,040	6,644	Jalna
968	2,009	..	1	..	2,978	9,633	Parbhani
857	353	..	12	..	1,222	7,446	Beed
302	2,275	1	12	..	2,590	7,555	Nanded
882	38	1	4	..	925	5,828	Osmanabad
1,030	377	2	28	..	1,437	6,126	Latur
524	2,401	..	1	..	2,926	7,284	Buldhana
337	3,451	1	5	..	3,794	8,528	Akola
344	3,513	1	1	..	3,859	7,450	Amravati
334	4,022	..	2	..	4,358	8,747	Yavatmal
248	1,940	..	1	..	2,189	4,446	Wardha
604	798	..	1	1	1,404	5,758	Nagpur
396	7	..	1	..	404	4,862	Bhandara
513	490	..	2	..	1,005	5,109	Chandrapur
107	1	5	7	..	120	2,114	Gadchiroli
15,761	26,471	100	7,892	9	50,233	1,92,170	Maharashtra State

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.11

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांखालील क्षेत्रांचे निर्देशांक
Index numbers of area of principal Crops in Maharashtra State

(पायाभूत काळ: १९६७-७० त्रैवारिक=१००)
(Base: 1967-70 Triennium=100)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	बस्तू (2)	1960-61 (3)	1965-66 (4)	1970-71 (5)	1975-76 (6)	1980-81 (7)	1985-86 (8)	1986-87 (9)	1987-88 (10)	1988-89 (11)	Commodity (2)
I अन्नधान्ये—											FOODGRAINS—
(a) तृणधान्ये—											Cereals—
(1)	तांदूळ	97.7	99.3	101.6	106.4	113.0	115.8	114.8	103.2	116.1	Rice
(2)	गहू	108.6	99.8	97.3	140.1	129.3	105.6	88.1	87.8	105.3	Wheat
(3)	खरीप ज्वारी	100.9	103.1	100.5	108.9	118.7	114.1	113.6	117.8	108.2	Khari-Jowar
(4)	रब्बी ज्वारी	114.1	105.5	96.7	101.2	105.1	114.4	105.8	112.7	105.5	Rabi-Jowar
(5)	एकूण ज्वारी	108.4	104.4	98.3	104.6	111.0	114.2	109.2	114.9	106.6	Total-Jowar
(6)	बाजरी	79.3	88.7	98.9	87.7	82.9	82.6	84.1	88.0	95.3	Bajri
(7)	बाली	113.3	76.7	186.7	293.4	296.7	306.6	296.7	276.9	102.2	Barley
(8)	मका	60.6	95.5	103.2	135.5	164.9	174.0	189.6	218.3	258.1	Maize
(9)	नाचणी	108.2	108.9	89.6	99.0	104.3	104.4	103.9	100.7	96.5	Ragi
(10)	कोद्रा	119.8	102.9	71.4	74.9	85.6	76.2	78.6	75.7	74.6	Kodra
(11)	इतर तृणधान्ये	104.1	94.2	87.3	100.0	100.3	86.7	90.9	98.0	101.2	Other cereals
	एकूण—तृणधान्ये	101.1	100.2	98.4	104.2	107.1	107.1	103.2	105.8	105.7	Total—Cereals
(b) कडधान्ये—											Pulses—
(1)	हरभरा	115.3	89.6	89.0	128.0	123.1	153.1	138.3	106.5	191.4	Gram
(2)	तूर	86.1	91.6	101.8	109.7	114.7	122.8	123.4	126.5	145.7	Tur
(3)	इतर कडधान्ये	84.5	86.8	97.1	106.8	90.5	93.6	95.0	101.0	105.3	Other pulses
	एकूण—कडधान्ये	89.0	88.3	97.1	110.3	106.2	108.2	107.3	114.8	126.1	Total—Pulses
	एकूण—अन्नधान्ये	93.7	97.8	98.1	105.4	106.9	107.3	104.0	107.6	109.8	Total—Foodgrains
II अन्नधान्येतर—											NON-FOODGRAINS—
(a) गळिताची धान्ये—											Oil-seeds—
(1)	भूईमूग	118.3	122.1	98.8	93.4	91.0	77.5	71.4	76.8	100.2	Groundnut
(2)	लीळ	78.9	77.7	76.2	93.3	117.9	139.9	133.0	157.5	233.8	Seasamum
(3)	मोहरी, राई आणि जवस	124.7	98.0	104.5	158.8	132.6	132.2	115.9	116.5	115.6	Rape, mustard and linseed.
(4)	एरंड	143.2	116.2	75.7	119.5	124.8	111.5	130.1	127.4	143.3	Castor-Seed
	एकूण—गळिताची धान्ये	114.3	112.8	96.7	103.2	100.8	90.2	86.1	93.2	119.7	Total—Oil-seeds

(b) संतूपिके--												
(1) कापूस	..	..	91.1	99.0	100.3	84.1	97.2	100.4	98.3	91.8	95.8	Fibres— Cotton
(2) अंबाडी	..	..	86.5	96.7	84.8	115.9	113.1	99.8	91.0	97.3	56.7	Mesta
एकूण—संतूपिके	..	..	91.0	99.0	99.9	84.8	97.6	100.4	98.0	91.9	95.0	Total—Fibres
(c) संकीर्ण—												
(1) ऊस	..	..	80.2	86.2	108.4	148.4	166.1	172.5	159.1	189.7	204.3	Miscellaneous— Sugarcane
(2) तंबाखू	..	..	209.1	109.1	95.9	92.0	98.6	82.0	69.6	92.8	82.0	Tobacco
(3) बटाटे	..	..	138.1	127.1	94.1	92.5	90.1	97.7	94.3	99.4	103.7	Potato
(4) मिरची	..	..	98.3	99.5	91.6	90.2	93.9	89.2	85.9	87.6	74.5	Chillies
एकूण—संकीर्ण	..	..	93.8	94.8	99.5	116.8	126.7	127.1	118.9	134.6	134.7	Total—Miscellaneous
एकूण—अन्नधान्येतर	..	..	97.9	102.6	99.0	92.6	100.7	99.5	96.2	95.5	105.1	Total—Non-foodgrains
सर्व पिके	..	..	98.5	99.0	98.3	102.2	105.3	105.3	102.1	104.6	108.6	All commodities

साधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. शेती/AGRICULTURE

तबता क्रमांक/TABLE No. 12-12

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांच्या सरासरी उत्पादनाचे निर्देशांक
Index number of average yield of principal crops in Maharashtra State

(पायाभूत काळ : १९६७-७० त्रैवार्षिक=१००)
(Base : 1967-70 Triennium=100)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वस्तू (2)	1960-61 (3)	1965-66 (4)	1970-71 (5)	1975-76 (6)	1980-81 (7)	1985-86 (8)	1986-87 (9)	1987-88 (10)	1988-89 (11)	Commodity (2)
I अन्नधान्ये—											FOODGRAINS—
(a) तृणधान्ये—											Cereals—
(1)	तांदूळ	102.6	65.2	119.8	157.2	152.9	137.9	111.7	121.1	167.2	Rice
(2)	गहू	96.0	73.0	117.8	222.8	187.5	158.8	158.4	187.8	257.8	Wheat
(3)	खरीप ज्वारी	127.8	65.1	51.7	120.7	139.5	136.1	108.8	193.5	133.1	Kharif-jowar
(4)	रब्बी ज्वारी	123.6	75.9	48.3	84.2	105.2	77.4	64.7	127.5	120.2	Rabi-jowar
(5)	एकूण ज्वारी	124.0	69.9	50.5	105.4	126.9	109.3	90.1	164.9	127.7	Total-jowar
(6)	बाजरी	97.0	65.6	131.1	100.4	144.2	80.0	87.0	162.6	148.8	Bajari
(7)	बार्ली	83.1	107.4	75.6	65.6	133.5	127.3	124.0	173.7	144.0	Barley
(8)	मका	99.5	88.8	79.6	205.5	245.3	190.4	132.4	177.3	175.3	Maize
(9)	नाचणी	100.2	66.3	115.6	121.0	128.0	159.2	91.1	132.3	149.9	Ragi
(10)	कोद्रा	92.2	87.1	96.4	98.3	103.4	102.5	71.7	73.1	115.9	Kodra
(11)	इतर तृणधान्ये	94.9	86.6	91.2	107.4	100.3	113.9	144.4	158.4	140.7	Other cereals
एकूण तृणधान्ये		111.8	68.7	88.2	135.7	143.9	121.3	104.5	154.9	155.8	Total—cereals
(b) कडधान्ये—											Pulses—
(1)	हरभरा	113.1	85.6	94.6	137.2	118.7	111.6	91.0	138.5	207.2	Gram
(2)	तूर	181.8	90.4	89.0	124.2	101.8	122.7	100.8	141.2	137.1	Tur
(3)	इतर कडधान्ये	107.1	89.3	77.1	127.2	75.7	134.6	116.7	131.1	161.3	Other pulses
एकूण कडधान्ये		139.0	89.3	84.4	127.3	94.9	125.2	105.3	144.5	158.3	Total—Pulses
एकूण अन्नधान्ये		116.4	72.2	87.5	134.1	134.7	122.1	104.7	152.7	156.3	Total—Foodgrains
II अन्नधान्येतर पिके—											NON-FOODGRAINS—
(a) गळिताची धान्ये—											Oil-seeds—
(1)	भुईमूग	107.7	61.7	94.5	118.1	105.9	102.9	94.9	143.1	159.7	Groundnut
(2)	तोंड	113.2	110.0	73.8	106.3	96.5	112.6	117.4	129.7	104.7	Seasamum
(3)	सोहरी, राई आणि जवस	131.4	102.3	90.3	111.8	119.4	123.9	102.3	143.7	145.7	Rape, Mustard and linseed
(4)	एरंड	104.7	71.7	132.1	167.4	187.0	224.2	230.6	222.4	255.8	Castor-Seed
एकूण गळिताची धान्ये		109.4	65.7	93.2	116.8	107.1	106.1	98.2	141.6	151.3	Total - Oil-seeds

(b)	तंतुपिक—												
(1)	कापूस	..	..	134.7	77.9	35.4	68.0	95.7	145.4	66.4	118.4	105.2	Fibres— Cotton
(2)	अंबाडी	..	..	158.6	100.3	54.7	99.9	98.1	88.4	88.6	84.9	88.8	Mesta
	एकूण तंतुपिके	..	..	134.8	78.0	35.5	68.2	95.7	145.2	66.5	118.2	105.1	Total—Fibres
(c)	संकीर्ण—												
(1)	ऊस	..	..	101.5	91.4	106.6	105.2	100.9	103.9	101.7	100.9	97.0	Miscellaneous— Sugarcane
(2)	तंबाखू	..	..	122.5	122.2	112.9	110.0	143.7	195.5	236.4	231.2	215.9	Tobacco
(3)	बटाटे	..	..	108.6	69.5	105.5	144.4	113.0	125.1	112.7	123.1	100.5	Potato
(4)	मिरची	..	..	100.5	94.3	75.9	99.3	90.9	88.7	88.1	89.8	97.4	Chillies
	एकूण संकीर्ण पिके	..	..	101.9	92.3	103.2	105.1	108.6	103.3	101.2	100.9	95.3	Total—Miscellaneous
	एकूण अन्नधान्येतर	..	..	110.3	81.9	88.4	102.4	106.5	109.9	95.4	109.0	107.6	Total—Non-foodgrains
	सर्व पिके	..	..	113.8	76.5	87.9	119.2	120.9	116.1	100.3	130.6	131.1	All commodities

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12-13

जिल्हावार बांधबंदिस्ती केलेली जमीन/Area banded in each District

(क्षेत्र हजार हेक्टरात)
(Area in thousand hectares)

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	पहिली योजना	दुसरी योजना	तिसरी योजना	वार्षिक योजना	चौथी योजना	पाचवी योजना	सहावी योजना						जिल्हा
		During First Plan period	During Second Plan period	During Third Plan period	During Annual Plan Period 1966-67 to 1968-69	During Fourth Plan Period 1969-70 to 1973-74	During Fifth Plan period 1974-75 to 1978-79	During Sixth Plan period 1979-80 to 1983-84	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay.
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Thane
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	•	•	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	13	46	188	88	130	14	4	•	•	•	•	•	Nashik
7	धुळे	11	104	137	83	93	42	25	3	2	1	1	1	Dhule
8	जळगांव	15	30	126	115	149	33	20	2	2	2	1	1	Jalgaon
9	अहमदनगर	27	111	188	107	102	26	25	3	2	4	4	1	Ahmednagar
10	पुणे	44	60	159	92	66	12	10	1	1	•	1	1	Pune
11	सातारा	2	11	58	45	68	6	6	1	1	2	1	1	Satara
12	सांगली	12	41	96	68	101	17	6	2	3	3	1	..	Sangli
13	सोलापूर	61	48	253	147	163	49	28	3	3	3	3	2	Solapur
14	कोल्हापूर	•	•	9	10	14	1	•	..	..	•	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1	9	109	139	415	23	26	4	3	2	4	2	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	..	23	15	3	2	2	1	1	Ja'na
17	परभणी	..	1	29	79	216	49	63	8	4	3	3	3	Parbhani
18	बीड	2	10	74	87	271	42	51	5	2	2	3	1	Beed
19	नांदेड	•	•	30	63	114	68	51	6	5	4	4	4	Nanded
20	उस्मानाबाद	7	17	119	180	403	79	60	5	4	3	2	1	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	14	6	5	7	6	4	Latur
22	बुलढाणा	..	2	79	88	111	85	66	6	8	10	10	7	Buldhana
23	अकोला	..	10	57	87	105	75	48	7	6	7	7	3	Akola
24	अमरावती	..	10	46	51	89	37	40	6	6	6	6	9	Amravati
25	यवतमाळ	..	15	87	91	95	76	61	9	8	9	7	5	Yavatmal
26	वर्धा	..	2	30	33	25	40	30	3	3	3	5	6	Wardha
27	नागपूर	..	1	34	49	39	41	20	2	3	3	3	3	Nagpur
28	भंडारा	..	..	•	•	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	9	15	23	8	2	•	•	•	•	•	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		195	527	1,917	1,717	2,793	823	670	85	73	78	75	56	Maharashtra State

*हजार हेक्टरापेक्षा कमी/Less than thousand hectares.

आकडे अस्थायी आहेत/Figures are provisional.

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे/Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

12. शेती/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.14

वहतीची खाती आणि त्यांचे क्षेत्र
No. of operational holdings and area operated

(1985-86)

(आकडे शंभरात)
(Figures in '00)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	वैयक्तिक खाती Individual Holdings		संयुक्त खाती Joint Holdings		†एकूण खाती All Holdings		District (2)
		संख्या No.	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare)	संख्या No.	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare)	संख्या No.	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
1	बृहन्मुंबई	9	6	*	*	9	6	Greater Bombay
2	ठाणे	1,992	3,592	203	628	2,195	4,220	Thane
3	रायगड	2,104	3,280	128	324	2,232	3,604	Raigad
4	रत्नागिरी	2,854	7,091	53	216	2,907	7,307	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1,866	3,520	12	338	1,878	3,858	Sindhudurg
6	नाशिक	3,221	9,258	322	1,235	3,543	10,493	Nashik
7	धुळे	2,479	6,576	250	787	2,729	7,363	Dhule
8	जळगाव	2,764	7,179	517	1,275	3,281	8,454	Jalgaon
9	अहमदनगर	4,851	13,287	51	169	4,902	13,456	Ahmednagar
10	पुणे	4,263	11,344	32	126	4,295	11,470	Pune
11	सातारा	5,019	7,940	38	108	5,057	8,048	Satara
12	सांगली	3,341	7,008	29	91	3,370	7,099	Sangli
13	सोलापूर	3,092	10,938	346	1,679	3,438	12,617	Solapur
14	कोल्हापूर	3,923	4,804	105	264	4,028	5,068	Kolhapur
15	औरंगाबाद	2,794	7,607	2	17	2,796	7,624	Aurangabad
16	जालना	2,212	6,832	..	2	2,212	6,834	Jalna
17	परभणी	3,010	8,966	55	243	3,065	9,209	Parbhani
18	बीड	3,151	9,275	11	55	3,162	9,330	Beed
19	नांदेड	3,072	9,257	25	90	3,097	9,347	Nanded
20	उस्मानाबाद	1,715	6,471	112	507	1,827	6,978	Osmanabad
21	लातूर	1,819	6,453	37	145	1,856	6,598	Latur
22	बुधदाणा	2,277	6,595	124	496	2,401	7,091	Buidhana
23	अकोला	2,282	7,305	188	823	2,470	8,129	Akola
24	अमरावती	2,446	6,629	240	781	2,686	7,410	Amravati
25	यवतमाळ	2,319	8,802	77	385	2,396	9,187	Yavatmal
26	वर्धा	1,371	4,236	53	230	1,424	4,466	Wardha
27	नागपूर	1,892	5,936	67	216	1,959	6,152	Nagpur
28	भंडारा	2,402	3,450	419	746	2,821	4,196	Bhandara
29	चंद्रपूर	1,659	4,649	119	405	1,778	5,054	Chandrapur
30	गढाचरोली	800	1,721	110	398	910	2,119	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	77,009	2,00,010	3,726	12,780	80,726	2,12,790	Maharashtra State.

टीप.—(१) †संख्याच्या खात्याचाही समावेश आहे.

(२) *५०० पेक्षा कमी.

(३) आकडे पूर्णांकित केल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—(1) †Includes institutional holdings also.

(2) *Less than 500.

(3) Details do not add up to the total due to rounding.

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे. (कृषी गणना १९८५-८६)

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune. (Agriculture Census 1985-86)

12. कृषि/AGRICULTURE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 12.15

वहतीच्या खात्यांच्या आकार-वर्गाप्रमाणे खात्यांची संख्या व त्यांचे एकूण क्षेत्र

Number of operational holdings and area operated by size class of operational holdings
(1985-86)(आकडे शंभरात)
(Figures in hundred)

अनु- क्रमांक Serial No. (1)	आकार-वर्ग (हेक्टर) Size class (Hectare) (2)	वैयक्तिक खाती Individual holdings		संयुक्त खाती Joint holdings		एकूण खाती All holdings	
		संख्या No. (3)	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare) (4)	संख्या No. (5)	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare) (6)	संख्या No. (7)	क्षेत्र (हेक्टर) Area (Hectare) (8)
पेक्षा कमी							
1	Below—0.5 ..	1,15,047	4,145	566	182	1,15,613	3,327
2	0.5-1.0 ..	11,653	8,850	480	360	12,133	9,210
3	1.0-2.0 ..	19,827	29,578	813	1,195	20,640	30,782
4	2.0-3.0 ..	11,990	28,970	524	1,273	12,514	30,243
5	3.0-4.0 ..	6,797	23,438	343	1,186	7,140	24,624
6	4.0-5.0 ..	4,465	19,569	249	1,130	4,714	20,699
7	5.0-10.0 ..	8,037	53,869	533	3,676	8,570	57,545
8	10.0-20.0 ..	1,960	26,226	184	2,407	2,144	28,633
9	20.0-30.0 ..	178	4,075	24	540	202	4,615
10	30.0-40.0 ..	28	947	5	186	33	1,133
11	40.0-50.0 ..	8	362	2	89	10	451
12	50.0 and above	9	972	4	555	13	1,527
एकूण/Total ..		77,000	2,00,010	3,726	12,781	80,726	2,12,791

टीप.—आकडे पूर्णाकात केल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—Details do not add up to the totals due to rounding.

आधार.—कृषि संचालन, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

13. जलसिंचन**IRRIGATION**

१३.१ विविध साधनांनुसार भिजलेले क्षेत्र, पीकवार सिंचनां-
खालील क्षेत्र व बागायती विहिरींची संख्या या बाबत माहिती
या विभागात दिली आहे.

13.1 Data on irrigated area according to various
sources, cropwise irrigated area and irrigation wells
are presented in the tables in this section.

13. जलसिंचन/IRRIGATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13-1

सिंचनाच्या निरनिराळ्या साधनांनी भिजलेले क्षेत्र
Area irrigated by different sources of irrigation*
(1982-83)

(क्षेत्र १०० हेक्टरात)
(Area in 100 Hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	सिंचनाखालील निव्वळ क्षेत्र Net area irrigated by			सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र Total gross area of crops irrigated	District		
		पृष्ठभागीय सिंचन Surface irrigation	विहिरीद्वारा सिंचन Well irrigation	सिंचनाखालील एकूण निव्वळ क्षेत्र Total net area irrigated				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)		
1	बुध्मुंबई	..	..	..	..	Greater Bombay		
2	ठाणे	..	..	24	19	43	56	Thane
3	रायगड	..	..	77	22	99	111	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	25	5	30	33	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	90	14	104	119	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	252	874	1,126	1,548	Nashik
7	धुळे	..	..	151	493	644	906	Dhule
8	जळगांव	..	..	139	800	939	1,213	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	691	1,466	2,157	2,764	Ahmednagar
10	पुणे	..	..	907	818	1,725	2,019	Pune
11	सातारा	..	..	512	661	1,173	1,320	Satara
12	सांगली	..	..	232	558	790	1,000	Sangli
13	सोलापूर	..	..	450	935	1,385	1,541	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	453	178	631	744	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	62	452	514	785	Aurangabad
16	आलना	..	..	172	309	481	687	Jalna
17	परभणी	..	..	317	260	577	782	Parbhani
18	बीड	..	..	312	852	1,164	1,368	Beed
19	नांदेड	..	..	158	147	305	398	Nanded
20	अस्मानाबाद	..	..	167	499	666	775	Osmanabad
21	लातूर	..	..	32	258	290	394	Latur
22	बुलढाणा	..	..	49	443	492	689	Buldhana
23	अकोला	..	..	35	148	183	252	Akola
24	अमरावती	..	..	5	303	308	448	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	57	146	203	304	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	43	113	156	223	Wardha
27	नागपूर	..	..	175	262	437	552	Nagpur
28	भंडारा	..	..	1,402	84	1,486	1,662	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	728	22	750	806	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	381	18	399	439	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		..	..	8,098	11,159	19,257	23,938	Maharashtra State

आवार - कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे
Source -- Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

* सुधारित/Revised

13. जलसिंचन/Irrigation

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 13.2

जिल्हानुसार सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र व लागवडीखालील एकूण क्षेत्र
Gross area irrigated and gross cropped area by district
(1932-83)

(क्षेत्र शंभर हेक्टरात)
(Area in 100 hectares)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हे	एकूण लागवड क्षेत्र Gross cropped area	एकूण सिंचित क्षेत्र Gross Irrigated area	राज्याच्या एकूण क्षेत्राशी टक्केवारी Percentage to State Total	निव्वळ सिंचित क्षेत्र Net irrigated area	लागवडीखालील क्षेत्राशी एकूण सिंचित क्षेत्राची टक्केवारी Percentage of gross irrigated area to gross cropped area	*सिंचन क्षमता Irrigation Potential	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	वृहदमुंबई ..	63	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे ..	2,778	56	0.23	43	2.01	130.23	Thane
3	रायगड ..	1,983	111	0.46	99	5.60	112.12	Raigad
4	रत्नागिरी ..	2,412	33	0.14	30	1.37	110.00	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	1,225	119	0.50	104	9.71	114.42	Sindhudurg
6	नाशिक ..	9,003	1,548	6.47	1,126	17.19	137.48	Nashik
7	धुळे ..	7,447	906	3.78	644	12.17	140.68	Dhule
8	जळगांव ..	9,185	1,213	5.07	939	13.21	129.18	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	12,373	2,764	11.55	2,157	22.34	128.14	Ahmednagar
10	पुणे ..	11,476	2,019	8.43	1,725	17.59	117.04	Pune
11	सातारा ..	6,410	1,320	5.51	1,173	20.59	112.53	Satara
12	सांगली ..	6,655	1,000	4.18	790	15.03	126.58	Sangli
13	सोलापूर ..	11,392	1,541	6.44	1,385	13.58	111.26	Solapur
14	कोल्हापूर ..	4,313	744	3.11	631	17.25	117.91	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	7,925	785	3.28	514	9.90	152.72	Aurangabad
16	जालना ..	6,644	687	2.87	481	10.34	142.83	Jalna
17	परभणी ..	9,633	782	3.27	577	8.12	135.53	Parbhani
18	बीड ..	7,446	1,368	5.71	1,164	18.37	117.53	Beed
19	नांदेड ..	7,555	398	1.66	305	5.27	130.49	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	5,828	775	3.24	666	13.30	116.37	Osmanabad
21	लातूर ..	6,126	394	1.65	290	6.43	135.86	Latur
22	बुलढाणा ..	7,284	689	2.88	492	9.46	140.04	Buldhana
23	अकोला ..	8,528	252	1.05	183	2.95	137.70	Akola
24	अमरावती ..	7,450	448	1.87	308	6.01	145.45	Amravati
25	यवतमाळ ..	8,747	304	1.27	203	3.47	149.75	Yavatmal
26	वर्धा ..	4,446	223	0.93	156	5.02	142.95	Wardha
27	नागपूर ..	5,758	552	2.31	437	9.59	126.32	Nagpur
28	भंडारा ..	4,862	1,662	6.94	1,486	34.18	111.84	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	5,109	806	3.37	750	15.78	107.47	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	2,114	439	1.83	399	20.77	110.02	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य ..	1,92,170	23,938	100.00	19,257	12.46	124.31	Maharashtra State

$$*सिंचन क्षमता = \frac{\text{एकूण सिंचित क्षेत्र} \times 100}{\text{निव्वळ सिंचित क्षेत्र}}$$

$$*Irrigation Potential = \frac{\text{Gross Irrigated area} \times 100}{\text{Net Irrigated area}}$$

आधार :- कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

13. जलसिचन/

तदता क्रमांक/

विविध पिकांनुसार सिचनाखालील क्षेत्र/

(1983-84)

बनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	तांदूळ Rice	गहू Wheat	ज्वारी Jowar	बाजरी Bajri	बार्ली Barley	मका Maize	नाचणी Ragi	हरभरा Gram	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
1	बुध्नुवई	..	..	..	..	..	..	..	..	
2	ठाणे	..	10	..	..	..	..	..	8	
3	रायगड	..	75	..	..	..	..	..	..	
4	रत्नागिरी	..	6	..	..	..	..	..	..	
5	सिधुदुर्ग	..	41	..	..	..	..	..	..	
6	नाशिक	..	92	503	16	24	1	..	92	
7	धुळे	..	58	416	23	..	5	..	40	
8	जळगांव	..	29	240	..	..	..	..	45	
9	अहमदनगर	..	14	496	930	137	15	..	80	
10	पुणे	..	52	213	683	98	24	..	127	
11	सातारा	..	143	166	464	115	11	..	37	
12	सांगली	..	39	148	159	17	16	..	25	
13	सोलापूर	..	13	191	520	21	87	..	23	
14	कोल्हापूर	..	44	121	..	..	1	..	4	
15	औरंगाबाद	..	10	186	137	11	3	..	83	
16	जालना	..	18	303	122	2	10	..	33	
17	परभणी	..	142	262	24	..	7	..	22	
18	बीड	..	30	245	537	58	8	..	147	
19	नांदेड	..	87	143	..	..	1	..	5	
20	उस्मानाबाद	..	17	157	331	12	30	..	81	
21	लातूर	..	..	160	31	..	1	..	33	
22	बुलढाणा	..	9	270	8	..	1	..	39	
23	अकोला	..	..	175	..	..	..	..	5	
24	अमरावती	..	2	214	..	2	1	..	25	
25	यवतमाळ	..	1	152	..	..	..	..	7	
26	वर्धा	..	..	153	..	..	..	..	3	
27	नागपूर	..	175	217	1	..	1	..	25	
28	भंडारा	..	1411	35	..	..	..	..	..	
29	चंद्रपूर	..	770	19	..	..	..	..	..	
30	गडचिरोली	..	359	3	1	..	..	..	..	
	महाराष्ट्र राज्य	..	* 3,697	5,188	3,987	497	6	225	..	989

* अस्थायी/

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

IRRIGATION

TABLE No. 13.3

Irrigated area under different crops

1983-84)

(संभर हेक्टरत)
(In 100 Hectares)

तूर Tur	मिरची Chillies	ऊस Sugarcane	एकूण अन्न पिके All Food Crops	कापूस Cotton	भुईमूग Groundnut	तंबाखू Tobacco	सर्व अन्नोत्तर पिके All Non- Food Crops	सिंचनाखालील एकूण क्षेत्र Total irrigated area (gross)	District
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	2	..	49	..	..	..	7	56	Thane
..	3	..	98	..	1	..	12	110	Raigad
..	1	1	26	..	2	..	10	36	Ratnagiri
..	6	2	85	..	1	..	55	140	Sindhudurg
..	30	263	1,357	10	73	..	134	1,491	Nashik
..	50	118	781	59	33	..	136	917	Dhule
..	39	109	896	320	42	..	364	1,260	Jalgaon
6	25	797	2,588	17	82	..	228	2,813	Ahmadnagar
13	35	290	1,905	21	31	1	117	2,022	Pune
2	13	283	1,368	34	9	..	50	1,418	Satara
..	41	343	892	16	8	1	53	945	Sangli
..	27	225	1,196	43	87	..	161	1,357	Solapur
..	..	502	684	..	..	..	4	688	Kolhapur
..	25	210	716	65	9	..	84	800	Aurangabad
..	18	61	591	132	19	..	161	752	Jalna
..	16	58	620	45	86	..	156	776	Parbhani
4	18	84	1,158	18	77	..	200	1,358	Beed
..	17	70	391	21	57	..	80	471	Nanded
33	30	119	843	..	32	..	76	919	Osmanabad
..	5	80	322	..	5	..	60	382	Latur
..	25	61	450	24	14	..	57	507	Buldhana
..	14	10	239	11	30	..	46	285	Akola
..	26	3	454	5	11	..	18	472	Amravati
..	19	24	243	18	39	..	60	303	Yavatmal
..	7	1	221	17	18	..	36	257	Wardha
..	19	2	611	8	3	..	12	623	Nagpur
..	20	8	1,508	..	1	..	1	1,509	Bhandara
..	10	1	813	..	1	..	1	814	Chandrapur
..	15	..	382	..	1	4	5	387	Gadchiroli
60	556	3,725	21,484	884	772	6	2,384	23,868	Maharashtra State

Provisional.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

१४. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय

१४.१. या विभागातील तक्त्यामध्ये पशुधन गणना, पशुवैद्यकीय सुविधा व कत्तलखाने यांचेविषयी आकडेवारी दिली आहे.

१४.२. १९८७ च्या पशुधन गणनेनुसार गणना केलेले विविध प्रकारचे पशु व कुक्कुट यांची संख्या देण्यात आली आहे. संपूर्ण देशात समान संकल्पना (Concepts) व गणना पद्धती वापरून अशा पंचवार्षिक गणना घेण्यात येतात. अशा गणनेत संपूर्ण पशुधनासंबंधी माहिती प्रत्येक घराघरातून गोळा करण्यात येते. कत्तलखान्यातील पशूंची, भटक्या प्राण्यांची व रुग्णावस्थेतील प्राण्यांची गणना करताना विशेष काळजी घेण्यात येते.

14. ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

14.1. Data on Livestock Census, Veterinary facilities provided and slaughter houses are given in the tables in this section.

14.2. The data on number of livestock and poultry presented is as enumerated in the State at the time of 1987 Livestock Censuses. These are quinquennial censuses conducted throughout the country on the basis of uniform concepts and method of enumeration. At these censuses all the livestock is enumerated by house to house enquiry. Particular care is taken to enumerate livestock in the slaughter homes, stray animals and animals in transit.

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय/

तबता क्रमांक/

जिल्हावार पशुधनाची संख्या/

क्र.सं.क्रमांक	जिल्हा	गाई/ बैल Cattle					
		तीन वर्षांवरील बैल/ Males over 3 years				तीन वर्षांवरील गाई/ Females over 3 years	
		केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले बळ	पैदाशीसाठी व कामासाठी उप- योगात आणलेले	केवळ कामाकरिता वापरलेले	इतर	एकूण	दुभत्या
Serial No.		Used for breeding only	Used for breeding and work both	Used for work only	Others	Total	In milk
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहमपूर	191	73	977	4,173	5,414	3,727
2	ठाणे	2,731	32,333	1,98,829	8,983	2,42,876	67,105
3	रायगड	1,008	28,852	1,67,247	8,117	2,05,224	74,704
4	रत्नागिरी	307	26,811	2,17,183	7,095	2,51,396	65,263
5	सिंधुदुर्ग	139	18,116	1,22,694	3,374	1,44,323	30,213
6	नाशिक	3,308	15,046	3,61,731	7,164	3,87,249	1,23,972
7	घुळे	2,685	5,930	3,04,255	9,524	3,22,394	88,642
8	जळगांव	2,897	6,799	2,71,740	6,085	2,87,521	1,04,487
9	अहमदनगर	3,205	16,576	28,33,483	7,972	2,86,236	1,84,158
10	पुणे	1,722	12,789	2,47,575	5,444	2,67,530	1,46,167
11	सातारा	1,104	7,163	1,47,178	4,392	1,59,837	94,722
12	सांगली	877	5,094	1,02,608	2,898	1,11,477	68,137
13	सोलापूर	1,136	7,811	1,63,252	3,564	1,75,763	1,04,788
14	कोंढ्यापूर	771	7,299	1,40,906	1,634	1,50,610	47,341
15	बीरंगाबाद	1,611	10,190	2,28,927	6,311	2,47,039	69,098
16	जालना	739	6,015	1,95,782	8,097	2,10,633	56,850
17	परभणी	1,720	5,816	2,60,858	6,387	2,74,781	1,12,683
18	बीड	2,087	13,733	2,30,626	6,851	2,53,307	91,203
19	नांदेड	1,776	4,723	2,24,406	8,332	2,38,937	1,13,450
20	उस्मानाबाद	373	6,453	1,23,265	2,088	1,32,179	63,274
21	लातूर	502	4,518	1,49,181	7,370	1,60,571	67,067
22	बुलढाणा	1,622	4,929	2,31,011	3,619	2,41,181	77,718
23	अकोला	1,563	2,908	2,22,649	6,888	2,34,003	86,970
24	अमरावती	1,526	3,528	2,02,470	5,217	2,12,741	80,152
25	महाराष्ट्र	2,934	5,530	2,68,687	9,280	2,86,431	96,483
26	वर्धा	1,294	2,127	1,23,274	4,177	1,30,872	50,597
27	नागपूर	2,356	3,908	2,16,550	7,459	2,24,273	90,557
28	भंडारा	2,456	5,085	2,97,326	6,965	3,11,832	94,929
29	चंद्रपूर	1,954	7,935	2,68,021	7,860	2,85,770	75,421
30	गडचिरोली	3,658	9,975	2,01,795	4,957	2,20,385	60,953
महाराष्ट्र राज्य		50,252	2,88,060	87,17,196	1,82,277	66,62,785	24,90,831

ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

TABLE No. 14-1

Live-stock in each District

(1987)

गाई-बैल/ Cattle						म्हशी-रेडे/ Buffaloes					District
तीन वर्षावरील गाई/ Females over 3 years						तीन वर्षावरील रेडे/ Males over 3 years					
ढाटलेल्या व कामासाठी एकदाही न वापरलेल्या भ्यालेल्या	इतर	एकूण	वासरे	एकूण गाई-बैल	केवळ पैदाशीसाठी ठेवलेले	पैदाशीसाठी व कामासाठी उपयोगात आणलेले	केवळ कामाकरिता वापरलेले	इतर	एकूण		
Dry and not calved even once	Working Others	Total	Young stock	Total cattle	Used for breeding only	Used for breeding and work both	Used for work only	Others	Total		
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
1,338	..	833	5,898	1,813	13,125	3,513	34	47	420	4,014	Greater Bombay
1,01,676	..	2,424	1,71,205	1,32,090	5,46,171	1,617	7,294	27,439	3,550	39,900	Thane
83,322	..	1,056	1,59,082	1,38,855	5,03,161	354	5,968	36,045	1,663	44,030	Raigad
93,962	..	1,093	1,60,318	1,28,424	5,40,138	295	3,939	20,365	1,023	25,622	Rainagiri
41,360	..	419	71,992	69,822	2,86,137	148	4,950	30,339	857	36,294	Sindhudurg
1,79,217	..	5,114	3,08,303	2,18,194	9,13,746	1,169	1,480	16,456	568	19,673	Nashik
1,32,375	..	3,687	2,24,704	1,71,204	7,18,302	917	646	2,980	577	5,120	Dhule
1,13,870	..	2,120	2,20,477	1,74,763	6,82,761	2,676	865	1,095	600	5,236	Jalgaon
1,96,591	..	3,893	3,84,642	2,95,057	9,65,935	1,000	693	2,733	513	4,939	Ahmadnagar
1,32,949	..	3,447	2,82,563	2,10,564	7,60,657	1,204	857	1,762	450	4,273	Pune
79,520	..	2,152	1,76,394	1,21,866	4,58,097	1,238	785	2,295	1,015	5,333	Satara
48,653	..	1,195	1,17,985	71,781	3,01,243	320	1,006	6,507	716	8,549	Sangli
78,458	..	2,008	1,85,254	1,48,311	5,09,328	877	1,331	4,212	1,166	7,586	Solapur
26,746	..	846	74,933	46,858	2,72,401	543	3,657	27,939	1,033	33,172	Kolhapur
82,644	..	2,469	1,54,211	1,25,089	5,26,339	818	457	848	356	2,479	Aurangabad
68,626	..	403	1,25,879	1,10,912	4,47,424	464	386	872	281	2,003	Jalna
1,28,067	..	2,379	2,43,129	2,17,591	7,35,501	821	478	760	649	2,708	Parbhani
1,01,013	..	970	1,93,186	1,07,786	6,14,279	516	492	976	348	2,332	Beed
1,44,798	..	3,289	2,61,537	2,05,624	7,06,098	919	257	518	800	2,494	Nanded
51,603	..	752	1,15,629	95,036	3,42,844	387	543	1,360	386	2,676	Osmanabad
72,224	..	1,264	1,40,555	1,02,684	4,03,810	406	374	1,062	507	2,349	Latur
1,07,962	..	1,024	1,86,704	1,51,361	5,79,246	643	575	1,161	383	2,762	Buldhana
1,25,544	..	1,345	2,13,859	1,56,423	6,04,285	977	309	433	267	1,988	Akola
1,19,878	..	2,432	2,02,462	1,72,072	5,87,275	1,503	186	229	209	2,127	Aniravati
2,03,466	..	4,550	3,04,499	2,06,847	7,97,777	1,805	581	808	735	3,929	Yavatmal
1,11,795	..	2,777	1,65,169	1,27,869	4,23,910	1,257	122	136	263	1,778	Wardha
1,61,922	..	3,245	2,55,724	2,19,867	6,99,864	1,618	262	335	364	2,579	Nagpur
1,31,929	..	5,103	2,31,961	2,01,769	7,45,562	1,080	1,145	28,335	1,440	32,000	Bhandara
1,46,297	..	5,661	2,27,379	1,97,377	7,10,526	623	1,007	4,639	921	7,190	Chandrapur
1,05,231	..	3,661	1,69,845	1,65,928	5,56,158	453	1,623	37,780	892	40,748	Gadchiroli
31,73,036	..	71,311	57,35,478	45,53,837	1,69,52,100	30,161	42,302	2,60,468	22,552	3,55,483	Maharashtra State

म्हशी-रेडे/Bufaloes

Serial No.	जिल्हा	तीन वर्षांवरील म्हशी/ Females over 3 years						
		दुभत्या In milk	भाटलेल्या व एकदाही न ब्याल्ल्या Dry and not calved even once	कामाच्या Working	इतर Others	एकूण Total	वासरे Young stock	एकूण म्हशी-रेडे Total buffaloes
(1)	(2)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)
1	बुध्दमुंबई	87,554 ✓	3,523	..	1,708	92,785	10,268	1,07,067
2	ठाणे	68,780 ✓	47,684	..	705	1,17,169	50,817	2,07,586
3	रायगड	34,498 ✓	31,057	..	508	66,063	51,940	1,62,033
4	रत्नागिरी	19,851 ✓	19,113	..	295	39,259	25,369	90,250
5	सिधुदुर्ग	21,970 ✓	23,689	..	374	46,033	40,447	1,22,774
6	नाशिक	49,983 ✓	46,032	..	1,248	97,263	57,941	1,74,877
7	धुळे	41,942 ✓	42,682	..	1,682	86,306	53,313	1,44,739
8	जळगाव	99,453 ✓	86,809	..	1,534	1,87,796	1,02,554	2,95,586
9	अहमदनगर	37,850 ✓	35,515	..	919	74,284	45,050	1,24,273
10	पुणे	83,224 ✓	61,942	..	1,286	1,46,452	66,069	2,16,794
11	सातारा	1,12,789 ✓	79,471	..	1,304	1,93,564	95,109	2,94,005
12	सांगली	1,19,880 ✓	67,226	..	878	1,87,984	1,01,284	2,97,817
13	सोलापूर	69,217 ✓	48,151	..	679	1,18,047	78,409	2,04,042
14	कोल्हापूर	2,16,558 ✓	92,564	..	1,633	3,10,755	1,32,830	4,76,757
15	औरंगाबाद	21,375 ✓	22,168	..	465	44,008	25,642	72,129
16	जालना	17,135 ✓	18,875	..	64	36,074	24,453	62,530
17	परभणी	45,782 ✓	36,352	..	1,043	83,177	55,208	1,41,093
18	बीड	45,462 ✓	42,965	..	387	88,814	67,070	1,58,216
19	नांदेड	69,129 ✓	47,405	..	1,026	1,17,560	75,412	1,95,466
20	उस्मानाबाद	36,786 ✓	27,993	..	311	65,090	41,404	1,09,170
21	लातूर	52,134 ✓	45,659	..	684	98,477	64,814	1,65,640
22	बुलढाणा	34,246 ✓	36,075	..	315	70,636	41,177	1,14,575
23	बकोला	38,731 ✓	34,686	..	475	73,892	37,419	1,13,299
24	अमरावती	31,838 ✓	33,437	..	797	66,072	38,334	1,06,533
25	यवतमाळ	32,656 ✓	41,320	..	967	74,943	42,748	1,21,620
26	वर्धा	12,438 ✓	18,003	..	425	30,866	18,453	51,097
27	नागपूर	26,720 ✓	25,101	..	418	52,239	28,468	83,286
28	भंडारा	36,374 ✓	34,780	..	1,207	72,361	46,079	1,50,440
29	चंद्रपूर	21,471 ✓	30,423	..	439	52,333	43,039	1,02,562
30	गडचिरोली	8,042 ✓	9,869	..	148	18,059	20,946	79,753
महाराष्ट्र राज्य		15,93,868	11,90,569	..	23,924	28,08,361	15,82,066	47,45,910

TABLE No. 14-1—cont.

मेंढरे ✓ Sheep	शेळ्या ✓ Goats	घोडे-शिगरे Horse and ponies	इतर जनावरे Other live-stock	एकूण Total live-stock	कोंबड्या, बदके वगैरे Total Poultry	कुत्रे Dogs	कुत्र्यांचा समावेश करून एकूण पशुधन Total live-stock including dogs	District
(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(2)
14,771	28,407 ✓	293	5,685	1,69,348	19,889	29,005	1,98,353	Greater Bombay
1,898	1,94,526 ✓	1,459	12,527	9,64,467	13,98,208	38,959	10,03,426	Thane
1,097	1,50,305 ✓	1,492	3,135	8,21,223	13,58,749	26,114	8,47,337	Raigad
271	79,561 ✓	9	284	7,10,513	10,86,774	25,913	7,36,426	Ratnagiri
1,33	75,840 ✓	17	3,372	4,88,273	8,08,966	41,144	5,29,417	Sindhudurg
2,52,185	5,31,034 ✓	2,734	27,534	19,02,110	3,81,844	80,043	19,82,153	Nashik
1,35,593	3,92,608 ✓	3,519	20,671	14,15,432	7,90,370	39,174	14,54,606	Dhule
36,719	4,33,731 ✓	1,675	19,289	14,69,761	4,86,826	41,020	15,10,781	Jalgaon
3,10,194	7,59,389 ✓	2,436	20,747	21,82,974	16,02,779	1,42,889	23,25,863	Ahmednagar
3,33,864	4,81,346 ✓	1,509	14,458	18,08,628	33,84,051	1,13,872	19,22,500	Pune
3,63,648	3,21,435	1,291	9,758	14,48,235	17,84,104	69,814	15,18,049	Satara
2,29,239	2,70,079	814	8,114	11,07,306	22,03,654	72,999	11,80,305	Sangli
2,80,573	5,94,253	975	17,027	16,06,198	13,75,857	99,758	17,05,956	Solapur
1,46,148	1,72,976	921	5,556	10,44,759	9,31,199	58,353	11,33,112	Kolhapur
73,096	3,51,305	1,820	15,067	16,59,756	3,17,167	46,993	11,06,749	Aurangabad
51,737	2,48,137	2,026	9,690	8,21,544	1,98,602	34,511	8,56,055	Jalna
49,630	3,81,794	2,140	14,681	13,24,839	2,88,947	68,235	13,93,074	Parbhani
1,89,556	3,68,516	2,032	11,296	13,43,895	4,58,073	65,866	14,09,761	Beed
53,470	3,52,200	715	23,700	13,31,649	3,34,249	59,366	13,91,015	Nanded
45,048	2,19,774	760	7,103	7,24,699	2,30,218	38,480	7,63,179	Osmanabad
48,217	1,81,374	781	11,584	8,11,406	1,91,842	37,662	8,49,068	Latur
84,656	3,24,593	1,836	13,454	11,18,360	2,52,884	43,932	11,62,292	Buldhana
19,398	3,16,141	3,471	16,676	10,73,270	2,72,409	46,652	11,19,922	Akola
24,554	2,95,204	4,374	13,343	10,31,283	2,91,986	44,702	10,75,985	Amravati
9,848	4,21,376	1,508	14,794	13,66,923	6,16,157	57,305	14,24,228	Yavatmal
7,330	1,78,059	491	6,170	6,67,057	1,55,055	26,559	6,93,616	Wardha
20,581	3,02,517	770	14,181	11,21,199	4,34,188	51,595	11,72,794	Nagpur
2,772	2,96,022	227	17,721	12,12,744	6,73,043	38,221	12,50,965	Bhandara
52,227	2,70,443	229	9,453	11,45,540	6,48,808	35,326	11,80,866	Chandrapur
13,376	1,96,536	42	34,168	8,79,633	6,00,269	29,354	9,08,987	Gadchiroli
28,71,929	91,89,481	42,366	4,01,238	3,42,03,024	2,45,77,166	16,03,816	3,58,06,840	Maharashtra State

Source.—Live-stock Census, 1987.

14. पशुसंवर्धन आणि कुखध्ववसाय/ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.2

पशुसंवर्धनासाठी मूलभूत सुविधा

Infrastructure facilities in Animal Husbandry in Maharashtra State
(1988-89)

अ. क्र.	जिल्हे	पशुवैद्यकीय रुग्णालये	पशुवैद्यकीय दवाखाने	कृत्रिम रेतन केंद्रे	कत्तलखाने	मेंढ्या व लोकर विस्ता- रित केंद्रे	गार्ड-बैल पैदास केंद्रे	कुक्कुट पैदास पालन केंद्रे	डुकरे प्रिदास केंद्रे	Districts
Sr. No.		Veteri- nary Hospitals	Veteri- nary Dispen- saries	Arti- ficial Insemi- nations Centre	Slaughter Houses	Sheep & Wool extension centres	Cattle breeding centres	Poultry breeding farms	Pig breed- ing farms	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
	1950-51	254**	..	..	210	..	4	..	..	
	1960-61	454**	..	36	298	12	15	..	..	
	1970-71	26	263	870	N.A.	12	15	..	..	
	1974-75	55	241	1,456	199	..	14	..	..	
	1980-81	56	507	2,417	197	..	12	..	..	
	1985-86	7	764	2,769	351	..	13	..	..	
	1986-87	7	764	3,050	355	..	13	5	..	
	1987-88	7	806	3,235	351	..	13	5	..	
	1988-89	7	813	3,050@	372	..	12	4	..	
1	बृहन्मुंबई	3*	3	..	2	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	..	29	..	4	..	..	..	..	Thane
3	रायगड	..	22	..	8	..	..	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	..	19	..	3	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	8	..	2	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	1	45	..	13	..	..	..	..	Nasik
7	धुळे	..	35	..	8	..	..	..	..	Dhule
8	जळगाव	..	41	..	14	..	..	..	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	48	..	5	..	1	..	..	Ahmednagar
10	पुणे	1*	39	..	9	..	1	1	..	Pune
11	सातारा	..	32	..	7	..	..	..	..	Satara
12	सांगली	..	25	..	6	..	1	..	..	Sangli
13	सोलापूर	..	30	..	8	..	1	..	..	Solapur
14	कोल्हापूर	..	23	..	12	..	..	1	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1	24	..	10	..	1	1	..	Aurangabad
16	जालना	..	19	..	18	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	..	34	..	16	..	1	..	..	Parbhani
18	बीड	..	21	..	11	..	..	..	..	Beed
19	नांदेड	..	40	..	16	..	..	..	..	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	22	..	19	..	..	..	..	Osmanabad
21	लातूर	..	22	..	3	..	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	..	21	..	37	..	..	..	..	Buldhana
23	अकोला	..	29	..	50	..	..	..	..	Akola
24	अमरावती	..	25	..	35	..	2	..	..	Amravati
25	यवतमाळ	..	40	..	21	..	1	..	..	Yavatmal

तबता क्रमांक/TABLE No. 14.2 Cont.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
26	वर्धा	.. ..	21	..	5	..	1	..	..	Wardha
27	नागपूर	.. 1	35	..	17	..	1	1	..	Nagpur
28	भंडारा	.. ..	18	..	5	..	..	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	.. ..	22	..	3	..	..	..	..	Chandrapur
30	गडचिरोली	.. ..	21	..	5	..	1	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		7	813	..	372	..	12	4	..	Maharashtra State

टीप - (1) N. A. उपलब्ध नाही/Not available

(2) पशुपैदास केंद्र नागपूरचे, बैलांची निपज करणाऱ्या केंद्रात रूपांतर केले आहे.

Cattle breeding centre Nagpur has been converted into Bull Rearing Centre

(3) @ जिल्हावार माहिती उपलब्ध नाही./Districtwise break up not available.

(4) * पुणे येथील महात्मा फुले कृषि विद्यापिठाखालील एक आणि मुंबई येथील सोसायटी फॉर प्रिव्हेंशन ऑफ क्रूएल्टी टू अॅनिमल खालील एक रुग्णालयाचा समावेश आहे

* Include One Hospitals of Society for prevention of cruelty to Bombay and one is at Pune under Mahatma Phule Krishi Vidyapeeth.

(5) ** पशुवैद्यकीय दवाखाना व पशुवैद्यकीय रुग्णालयाचा यात समावेश आहे.

** Includes both Hospitals and Dispensaries.

आधार.—पशुसंवर्धन संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source : Director of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

14. पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय/ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.3

पशुवैद्यकीय संस्थांनी केलेले काम

Work done by Veterinary Institutions

(1988-89)

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हे	उपचार केलेले Cases treated	खच्ची केलेले Castrations performed	लस टोचणी केलेले/Vaccinations performed										एकूण Total	District
				घट सर्प Haemorhagic Septi- caemia	कन्या Black Quarter	बुळकांडी Rinder- pest	लाळया खुरकत Foot & Mouth	इन्टरोटोक्सिया- मिया Enteroto- xaemia	शेळ्या मेंढ्याची देवी Sheep & Goat Pox	रानी खेत (मानमोडी) Ranikhet	कोंबड्याची देवी Fowl Pox	इतर Others			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	7,113	1,434	1,349	896	1,72,444	745	200	..	15,990	4,606	10,866	2,07,096	Greater Bombay	
2	ठाणे	1,21,515	8,090	1,35,742	90,207	3,90,485	23,707	18,240	..	7,62,346	1,89,141	2,30,755	18,40,623	Thane	
3	रायगड	1,79,857	9,810	69,544	69,101	68,005	7,237	37,380	..	8,91,041	2,47,537	95,700	14,85,545	Raigad	
4	रत्नागिरी	1,43,353	9,371	1,47,304	1,32,109	47,715	25,193	79,035	..	6,36,681	3,79,419	19,784	14,67,240	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग	73,426	4,269	36,357	21,948	19,102	14,932	71,073	..	4,01,236	1,44,356	7,291	7,16,295	Sindhudurg	
6	नाशिक	4,90,482	42,463	2,58,434	3,05,324	6,52,456	46,196	1,69,440	3,580	4,49,598	2,62,354	1,24,376	22,71,758	Nashik	
7	धुळे	4,37,787	35,684	3,06,446	2,98,191	4,91,741	45,450	1,00,066	5,980	5,70,651	3,50,945	2,28,443	23,97,913	Dhule	
8	जळगांव	5,00,298	37,705	3,18,037	2,15,203	4,90,834	22,141	27,601	20,285	6,21,752	1,68,091	84,302	19,68,246	Jalgaon	
9	अहमदनगर	5,05,944	43,906	87,575	2,91,730	3,61,899	82,656	1,88,075	97	4,12,138	3,08,841	72,556	18,05,567	Ahmednagar	
10	पुणे	4,99,732	34,491	3,02,989	3,55,949	4,04,806	1,21,603	2,63,869	6,635	8,38,757	75,632	3,81,535	27,51,775	Pune	
11	सातारा	2,40,907	10,479	1,88,641	1,75,901	1,72,936	41,356	1,13,546	..	7,46,198	52,804	45,864	15,37,246	Satara	
12	सांगली	3,19,009	12,046	1,93,076	1,98,192	2,30,313	43,107	1,34,066	1,926	6,69,582	1,84,412	1,69,098	18,23,772	Sangli	
13	सोलापूर	4,17,800	18,987	1,76,612	1,22,192	2,79,838	82,647	2,16,053	1,826	5,46,753	1,56,583	1,02,632	16,85,136	Solapur	
14	कोल्हापूर	3,13,571	13,229	2,48,448	2,30,106	4,56,950	22,602	93,722	..	5,51,319	3,29,206	1,70,637	21,02,990	Kolhapur	
15	औरंगाबाद	3,76,714	40,204	1,94,017	1,99,618	1,70,392	22,160	54,580	11,978	1,90,635	1,67,037	1,42,344	11,52,761	Aurangabad	
16	जालना	2,37,529	33,653	1,84,914	2,02,416	1,04,946	14,726	40,380	..	78,833	66,808	3,823	6,95,846	Jalna	
17	परभणी	3,86,309	34,225	2,81,324	2,84,159	1,58,156	26,352	66,278	..	1,36,888	40,592	25,345	10,19,094	Parbhani	
18	बीड	3,33,857	37,468	1,48,658	1,86,402	92,882	35,175	1,09,940	345	1,64,632	84,207	22,539	8,44,780	Beed	
19	नांदेड	5,13,221	41,423	2,77,011	2,47,773	2,18,489	29,588	66,510	8,728	78,192	45,131	15,291	9,86,713	Nanded	
20	उस्मानाबाद	3,18,050	24,281	1,38,506	1,32,416	25,460	22,796	68,048	958	1,32,467	67,970	24,930	6,13,551	Osmanabad	
21	लातूर	3,90,550	27,302	2,00,523	1,93,525	2,22,118	23,580	72,227	1,185	1,15,561	34,744	2,389	8,65,852	Latur	
22	बुलढाणा	5,33,794	36,477	2,13,062	1,75,452	1,37,919	38,196	17,919	..	95,432	81,969	8,661	7,68,610	Buldhana	
23	अकोला	6,38,771	43,809	2,50,696	2,11,704	1,96,312	44,777	84,936	..	1,31,314	78,210	45,911	10,43,860	Akola	
24	अमरावती	5,67,525	30,483	2,08,684	1,83,367	5,09,089	37,051	46,753	..	1,32,954	1,08,456	51,423	12,77,777	Amravati	
25	यवतमाळ	5,39,780	42,355	2,50,045	2,17,151	2,59,675	39,120	47,036	..	2,88,511	1,66,892	45,388	13,13,818	Yavatmal	
26	वर्धा	2,52,843	15,978	1,47,942	1,75,893	2,04,840	29,577	72,912	..	1,14,905	1,05,467	22,184	8,73,720	Wardha	
27	नागपूर	4,57,800	39,694	2,76,141	2,29,765	3,95,693	56,002	46,768	..	2,71,917	2,56,979	2,52,457	17,85,722	Nagpur	
28	भंडारा	3,01,900	29,134	3,18,896	1,85,615	4,33,045	24,950	2,839	..	3,45,592	1,96,729	43,248	15,50,914	Bhandara	
29	चंद्रपूर	3,43,873	28,150	2,00,999	1,31,491	1,74,491	31,684	54,031	..	1,46,586	1,10,066	2,553	8,51,901	Chandrapur	
30	गडाचरोली	2,45,409	21,994	1,61,804	88,141	1,14,587	35,700	21,835	..	1,85,915	1,82,341	6,024	7,96,347	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य		1,06,88,869	8,07,303	59,23,776	55,51,937	76,57,618	10,91,006	23,85,358	63,523	107,24,376	46,47,525	24,58,349	4,05,03,468	Maharashtra State	

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.3

A-134-87.

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हे (2)	कृत्रिम रेतन केलेल्या जनावरांची संख्या Animals covered by artificial Inseminations (Fresh + Replete)		नैसर्गिक रेतन केलेल्या जनावरांची संख्या Animals covered by Natural Services		Districts (2)
		गायी Cows (15)	म्हशी Buffaloes (16)	गायी Cows (17)	म्हशी Buffaloes (18)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	2,974	587	166	39	Thane
3	रायगड	3,005	1,611	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	11,784	3,247	..	21	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	3,117	1,870	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	39,965	2,244	429	34	Nashik
7	धुळे	32,132	3,257	830	152	Dhule
8	जळगांव	20,055	4,419	287	342	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,41,264	3,106	199	221	Ahmednagar
10	पुणे	1,46,448	10,262	314	..	Pune
11	सातारा	98,094	21,271	..	..	Satara
12	सांगली	77,282	53,483	..	..	Sangli
13	सोलापूर	34,290	2,974	378	757	Solapur
14	कोल्हापूर	43,127	69,648	..	526	Kolhapur
15	औरंगाबाद	36,534	2,982	..	..	Aurangabad
16	जालना	13,541	2,614	..	..	Jalna
17	परभणी	10,627	3,328	..	356	Parbhani
18	बीड	21,107	2,443	..	..	Beed
19	नांदेड	16,140	2,750	2,527	501	Nanded
20	उस्मानाबाद	14,897	1,747	155	1,334	Osmanabad
21	लातूर	20,049	3,479	3,056	..	Latur
22	बुलढाणा	19,652	8,132	..	..	Buldhana
23	अकोला	14,889	7,542	..	..	Akola
24	अमरावती	17,937	3,264	314	236	Amravati
25	यवतमाळ	9,038	3,198	606	569	Yavatmal
26	वर्धा	15,909	771	174	33	Wardha
27	नागपूर	28,143	..	956	231	Nagpur
28	भंडारा	13,188	..	246	446	Bhandara
29	चंद्रपूर	5,077	..	112	135	Chandrapur
30	गडचिरोली	907	..	181	35	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		9,11,172	2,26,457	10,930	5,968	Maharashtra State

345

आधार :- संचालक, प्रशुसंवर्धन, महाराष्ट्र शासन, पुणे.
Source :- Directorate of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय/ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.4

दुग्धशाळा आणि दुग्ध शीतकरण केंद्रांची संख्या व त्यांची क्षमता
Number of Milk Plants and Milk Chilling Centres and their Capacity
 (1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	सरासरी प्रतिदिवसी दुग्ध संकलन (लाखात) Average Collec- tion of Milk (in Lakhs)	दुग्ध प्रक्रिया यंत्रे/Milk Plants		दुग्ध शीतकरण केंद्र/Milk Chilling Centres	
			संख्या Number	क्षमता हजाराला (Capacity in '000')	संख्या Number	क्षमता हजाराला (Capacity in '000')
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	1984-85	17.42	32	3,675	103	1,165
2	1985-86	20.60	34	3,615	106	1,181
3	1986-87	20.25	34	4,045	108	1,277
4	1987-88	18.00	33	4,040	113	1,370
5	1988-89	22.41	36	4,340	112	1,457

आधार :—दुग्ध विकास आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, वरळी, मुंबई.

Source—Commissioner of Dairy Development of Maharashtra, Worli, Bombay.

तस्ता क्रमांक/TABLE 14.5

---

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्ध व्यवसाय/

तबता क्रमांक/

उपचार केलेल्या व छत्ती केलेल्या जनावरांची संख्या

(1988-89)

मुख्यालयाच्या ठिकाणी उपचार केलेल्या पशूंची संख्या
No. of cases treated at the headquarter

क्र.सं. Serial No.	जिल्हे	आंतरंगण In-patients				बहिर्गण Out-patients				
		अश्वजातीय Equine	गोजातीय Bovine	इतर others	एकूण Total	अश्वजातीय Equine	गोजातीय Bovine	इतर Others	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
1	बहुलुवई	..	..	..	..	41	640	5,681	5,762	
2	ठाणे	..	1	1	2	1,235	46,155	24,119	71,509	
3	रायगड	..	..	..	..	934	57,080	18,910	76,924	
4	रत्नागिरी	..	4	..	4	57	52,615	11,612	64,284	
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	48	26,287	6,323	32,658	
6	नाशिक	..	5	304	18	327	1,135	1,97,113	1,03,333	3,01,581
7	धुळे	..	9	188	17	215	1,167	2,14,703	83,778	2,99,648
8	जळगांव	..	5	234	35	274	1,889	3,34,016	65,255	4,01,160
9	अहमदनगर	..	..	303	42	345	967	2,54,747	1,27,760	3,83,474
10	पुणे	..	19	110	37	166	956	2,57,966	1,02,922	3,61,844
11	सातारा	..	4	267	48	319	738	1,39,249	34,717	1,74,704
12	सांगली	..	2	166	6	174	389	2,05,200	66,101	2,65,690
13	सोलापूर	..	19	8,2	104	925	539	1,62,101	1,12,486	2,75,126
14	कोल्हापूर	..	5	61	1	67	384	1,85,952	48,587	2,35,923
15	औरंगाबाद	..	1	434	22	457	860	2,07,956	94,814	3,03,570
16	जालना	..	1	56	7	64	866	1,44,863	47,569	1,93,303
17	परभणी	..	..	237	9	246	1,334	2,48,114	88,762	3,38,210
18	बीड	..	2	326	6	334	934	2,08,002	86,659	2,95,595
19	नांदेड	..	..	237	13	250	1,243	3,32,755	95,474	4,29,472
20	उस्मानाबाद	..	..	230	3	233	430	1,91,226	83,996	2,75,652
21	लातूर	..	..	317	1	318	727	2,86,713	58,826	3,46,266
22	मुलडाणा	..	3	226	20	249	1,868	3,30,981	1,27,322	4,60,171
23	अकोला	..	..	547	76	623	3,601	3,88,811	1,57,382	5,49,794
24	अमरावती	..	2	86	..	88	4,022	3,48,335	1,25,870	4,78,227
25	पवतेमाळ	..	..	..	..	..	1,750	2,94,980	1,47,062	4,43,792
26	वर्धा	..	..	32	5	37	774	1,50,825	61,000	2,12,599
27	नागपूर	..	..	158	..	158	574	2,35,138	1,20,689	3,56,401
28	भंडारा	..	..	..	..	..	117	2,02,847	46,205	2,49,169
29	चंद्रपूर	..	..	80	8	88	347	1,80,705	70,777	2,51,829
30	श्रीगंगोली	..	..	15	..	15	94	1,10,452	37,950	1,48,496
	महाराष्ट्र राज्य	..	77	5,422	479	5,978	30,020	59,97,532	22,55,341	82,82,893

ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

TABLE No. 14-5

Animals treated and castrated

फिरतीवर उपचार केलेल्या पशूंची संख्या No. of Cases treated on tour					मुख्यालयाच्या ठिकाणी खच्ची केलेल्यांची संख्या Castrations performed at the headquarter					District
अश्वजातीय Equine	गोजातीय Bovine	इतर Others	एकूण Total	एकूण औषधोपचार केलेल्या परंतु संस्थात न दाखल केलेल्या पशूंची संख्या Total No. of cases supplied with medi- cines but not brought to the institutions.	अश्वजातीय Equine	गोजातीय Bovine	इतर Others	एकूण Total		
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)	
10	383	958	1,351	4,694	..	60	46	106	Greater Bombay	
180	29,463	20,361	50,004	1,00,326	1	3,464	282	3,747	Thane	
237	64,598	38,098	1,02,933	1,06,217	17	5,252	70	5,339	Raigad	
9	40,070	38,986	79,065	1,85,923	..	4,305	19	4,324	Ratnagiri	
1	25,951	14,816	40,768	1,19,682	..	2,193	50	2,243	Sindhudurg	
130	86,106	1,02,338	1,88,574	1,93,494	2	25,190	398	25,590	Nashik	
104	79,979	57,841	1,37,924	1,36,005	3	18,673	1,217	19,893	Dhule	
43	68,218	30,603	98,864	45,971	1	24,457	246	24,703	Jalgaon	
32	47,936	74,157	1,22,125	1,87,929	..	36,597	331	36,928	Ahmadnagar	
45	60,748	76,979	1,37,727	1,56,504	33	26,940	2,732	29,705	Pune	
73	45,246	20,565	65,884	55,921	12	8,055	1,173	9,240	Satara	
10	32,817	20,318	53,145	88,630	1	7,098	4,179	11,278	Sangli	
25	40,623	1,01,101	1,41,749	1,82,283	7	11,441	4,517	15,965	Solapur	
21	36,064	41,496	77,581	1,37,413	13	8,018	3,460	11,491	Kolhapur	
92	36,551	36,014	72,657	1,15,165	..	29,537	13	29,550	Aurangabad	
43	26,507	17,612	44,162	79,109	..	26,675	..	26,675	Jalna	
40	30,769	17,044	47,853	1,57,584	..	26,298	..	26,298	Parbhani	
11	18,181	19,736	37,928	99,612	..	33,417	22	33,439	Beed	
51	55,534	27,914	83,499	48,813	..	32,503	2	32,505	Nanded	
29	26,042	16,094	42,165	48,411	..	18,982	83	19,065	Osmanabad	
30	27,251	16,685	43,966	42,852	..	24,269	14	24,283	Latur	
86	49,281	24,007	73,374	79,537	..	27,943	64	28,007	Buldhana	
230	52,663	35,461	88,354	56,282	2	24,007	1,840	25,849	Akola	
407	59,996	28,877	89,200	72,336	..	18,518	101	18,619	Amravati	
83	54,137	41,768	95,988	82,139	..	29,503	206	29,709	Yavatmal	
25	29,095	11,087	40,207	81,218	..	9,132	577	9,709	Wardha	
33	70,870	30,338	1,01,241	1,52,444	..	16,211	7,803	24,014	Nagpur	
1	43,379	9,351	52,731	1,29,613	..	16,929	2,393	19,322	Bhandara	
..	63,415	28,541	91,956	1,29,159	..	14,881	246	15,127	Chandrapur	
31	71,053	25,814	96,898	60,254	..	8,468	1,398	9,866	Gadchiroli	
2,112	13,72,926	10,24,960	23,99,998	31,35,520	92	5,39,016	33,482	5,72,590	Maharashtra State	

क्र.सं. Serial No.	जिल्हा (2)	फिरतीवर खच्ची केलेल्यांची संख्या Castrations performed on tour				खालील वटूंच्या रेतनापासून कृत्रिम रेतन केलेल्या जनावरांची संख्या No. of animals inseminated by the semen of following bulls				
		अश्वजातीय Equine	गोजातीय Bovine	इतर Others	एकूण Total	विदेशी वटू Exotic bulls	देशी वटू Indigenous bulls	महिष Buffaloes bulls	संकरित वटू Crossbred bulls	एकूण Total
(1)	(2)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)
1	बृहन्मुंबई	..	24	13	37	..	..	..	..	..
2	ठाणे	..	4,314	29	4,343	1,942	1,032	..	587	3,561
3	रायगड	..	4,338	133	4,471	1,616	1,389	..	1,611	4,616
4	रत्नागिरी	..	5,020	27	5,047	6,132	5,652	..	3,247	15,031
5	सिध्दुर्ग	..	1,972	54	2,026	2,786	331	..	1,870	4,987
6	नाशिक	..	16,809	64	16,873	29,192	10,773	..	2,214	42,209
7	घुठे	3	15,486	302	15,791	18,289	13,843	..	3,251	35,363
8	जळगाव	..	12,972	29	13,001	12,685	7,370	..	4,419	24,474
9	अहमदनगर	..	6,892	86	6,978	68,921	72,343	..	3,106	1,44,370
10	पुणे	..	4,138	648	4,786	91,864	54,557	27	10,262	1,56,710
11	सातारा	..	1,095	144	1,239	38,648	51,711	7,735	21,271	1,19,365
12	सांगली	..	278	490	768	30,052	42,843	4,377	53,483	1,30,765
13	सोलापूर	..	1,640	1,382	3,022	18,048	11,955	4,287	2,974	37,264
14	कोल्हापूर	..	1,210	528	1,738	21,879	21,216	32	69,648	1,12,775
15	ओरंगाबाद	..	10,650	4	10,654	19,427	17,107	..	2,982	39,516
16	जालना	..	6,977	1	6,978	1,0169	3,372	..	2,614	16,155
17	परभणी	1	7,925	..	7,926	7,918	2,709	..	3,328	13,955
18	बीड	..	4,029	..	4,029	11,146	9,961	..	2,443	23,550
19	नांदेड	..	8,915	3	8,918	8,573	7,567	..	2,750	18,890
20	उस्मानाबाद	..	5,186	30	5,216	6,119	8,778	..	1,777	16,644
21	लातूर	..	3,019	..	3,019	12,800	7,249	..	3,479	23,528
22	बुलढाणा	..	8,438	32	8,470	11,642	8,010	..	8,132	27,784
23	अकोला	..	15,613	2,347	17,960	10,997	3,892	..	7,542	22,431
24	अमरावती	..	11,825	39	11,864	12,195	5,742	..	3,264	21,201
25	यवतमाळ	..	12,637	9	12,646	6,848	2,190	..	3,198	12,236
26	वर्धा	..	6,125	144	6,269	9,905	5,850	154	721	16,630
27	नागपूर	..	11,710	3,970	15,680	16,403	11,571	169	1,967	30,110
28	मंडार	..	9,086	726	9,812	7,894	5,294	..	1,691	14,879
29	चंद्रपूर	..	12,944	79	13,023	4,469	608	..	2,234	7,311
30	गडचिरोली	..	9,346	2,782	12,128	840	67	..	392	1,299
महाराष्ट्र राज्य		4	2,20,613	14,095	2,34,712	4,99,409	3,94,982	16,781	2,26,457	11,37,629

TABLE No. 14.5—*contd.*

कृत्रिम रेतनाद्वारे जन्माला आलेली वासरे Calves born by artificial insemination					
संकरित Crossbreed	देशी Indigeneous	महिष Buffaloes bulls	एकूण Total	केलेली एकूण लस टोचणी Total vaccinations carried out	District
(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(2)
..	..	..	..	2,07,096	Greater Bombay
546	..	102	648	18,40,623	Thane
540	..	243	783	14,85,545	Raigad
2,992	..	905	3,897	14,67,240	Ratnagiri
733	..	420	1,153	7,16,295	Sindhudurg
9,213	..	451	9,664	22,71,758	Nashik
7,430	..	713	8,143	23,97,913	Dhule
3,919	..	735	4,654	19,68,246	Jalgaon
50,050	..	657	50,707	18,05,567	Ahmednagar
38,247	..	2,659	40,906	27,51,775	Pune
20,273	2,232	3,908	26,413	45,37,246	Satara
18,004	931	10,246	29,181	18,23,772	Sangli
8,395	976	356	9,727	16,85,136	Solapur
9,167	..	16,101	25,268	21,02,990	Kolhapur
8,991	..	644	9,635	11,52,761	Aurangabad
3,237	..	560	3,737	6,96,846	Jalna
1,874	..	417	2,291	10,19,094	Parbhani
4,642	..	246	4,888	8,44,780	Beed
2,945	..	281	3,226	9,86,713	Nanded
3,733	..	302	4,035	6,13,551	Osmanabad
4,680	..	344	5,024	8,65,852	Latur
4,743	..	1,736	6,479	7,68,610	Buldhana
2,625	..	1,674	4,299	10,43,860	Akola
3,395	..	591	3,986	12,77,777	Amravati
1,610	..	485	2,095	13,13,818	Yavatmal
3,473	..	112	3,585	8,73,720	Wardha
7,305	..	409	7,714	17,85,722	Nagpur
3,446	..	276	3,722	15,50,914	Bhandara
705	..	398	1,103	8,51,901	Chandrapur
93	..	82	175	7,96,347	Gadchiroli
2,27,006	4,139	45,993	2,77,138	4,05,03,468	Maharashtra State

Source.—Director of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय/ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

सक्ता क्रमांक/TABLE No. 14-6

पशुवैद्यकीय संस्थांची संख्या/Number of veterinary institutions

(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	पशुवैद्यकीय चिकित्सालये Veterinary Polyclinics	पशुवैद्यकीय हस्पतालये Veterinary Hospitals	पशुवैद्यकीय दवाखाने Veterinary Dispensaries	फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने Mobile Veterinary Clinics		पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे Veterinary aid Centres	District (2)
					State (6)	Local (7)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बुलढाई	1	3	..	..	..	5@	Gr. Bombay
2	ठाणे	1	..	29	2	..	53	Thane
3	रायगड	1	..	22	..	1	45	Raigad
4	रत्नागिरी	1**	..	19	..	..	33	Ratnagiri
5	सिद्धार्थ	1	..	8	1	..	24	Sindhudurg
6	नाशिक	1	1	44	1	..	84	Nashik
7	धुळे	1	..	35	2	..	40	Dhule
8	जळगाव	1	..	41	..	1	68	Jalgaon
9	अहमदनगर	1	..	48	1	..	121	Ahmednagar
10	पुणे	1	1	38	..	2*	61	Pune
11	सातारा	1	..	32	..	1*	51	Satara
12	सांगली	1	..	25	1	..	41	Sangli
13	सोलापूर	1	..	30	..	..	80	Solapur
14	कोल्हापूर	1	..	23	1	..	62	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1	1	23	..	..	30	Aurangabad
16	जालना	1	..	19	1	..	22	Jalna
17	परभणी	1**	..	34	..	..	62	Parbhani
18	बीड	1	..	21	1	..	65	Beed
19	नांदेड	1	..	40	..	1	71	Nanded
20	उस्मानाबाद	1	..	22	1	..	44	Osmanabad
21	लातूर	1	..	22	1	..	56	Latur
22	बुलढाणा	1	..	21	2	..	79	Buldhana
23	अकोला	1	..	29	..	..	67	Akola
24	अमरावती	1	..	25	2	..	67	Amravati
25	यवतमाळ	1	..	40	2	..	69	Yavatmal
26	वर्धा	1	..	21	..	..	31	Wardha
27	नागपूर	2**	1	34	2	..	37	Nagpur
28	भंडारा	1	..	18	2	..	55	Bhandara
29	चंद्रपूर	1	..	22	1	2	78	Chandrapur
30	गडचिरोली	1	..	21	4	2	47	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		31	7+	806	28	10	1,648	Maharashtra State

टीप.— **यात शेतकी विद्यापीठ दापोली, परभणी व नागपूर येथील पशुवैद्यक चिकित्सालयाचा समावेश आहे.

+या व्यतिरिक्त सोसायटी फॉर प्रिव्हेंशन ऑफ क्रुएल्टी टु अॅनिमल्सचे, एक हस्पताल मुंबई येथे आणि एक महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ पुणे येथील आहे.

• यात एक फिरते विस्तारीत व प्रात्यक्षिक केंद्रांचा समावेश आहे.

@ हे राज्य सरकार अखत्यारीत आहे.

Note.— **These include one Vety. Polyclinic of Agriculture University, Dapoli, Parbhani and Nagpur each.

In addition there is one Hospital of SPCA at Bombay and one at Pune under M.P.K.V.

* This includes one mobile extension and demonstration Unit.

@ These are under State Sector

आधार—पशुसंवर्धन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Directorate of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

14. पशुसंवर्धन आणि दुग्धव्यवसाय/ANIMAL HUSBANDRY AND DAIRYING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 14.7

पशुसंवर्धनासंबंधीची संकीर्ण माहिती

Miscellaneous statistics relating to animal husbandry 1988-89.

अनु क्रमांक Serial No.	बाब (2)	संख्या Number (3)	Item (2)
I. पशुवैद्यकीय संस्था—			
1	पशुवैद्यकीय सर्व चिकित्सालये	31*	Veterinary polyclinics
2	पशुवैद्यकीय रुग्णालये	2	Veterinary hospitals
3	पशुवैद्यकीय दवाखाने	813**	Veterinary dispensaries
4	फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने	38†	Mobile veterinary clinics
5	पशुवैद्यकीय सहाय्यक केंद्रे	1,648	Veterinary aid centres
6	पशुवैद्यकीय जैव पदार्थ निर्मिती संस्था	1	Institute of veterinary biological products
7	राज्यस्तरीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा	1	State level disease investigation section laboratory
8	विभागीय रोग अन्वेषण प्रयोगशाळा	6	Regional level disease investigation section laboratory.
9	फिरती पशुरोगसाथ नियंत्रण केंद्रे	9	Mobile epizotic control units
10	तपासणी चौक्या	13	Check posts
11	दक्षता पथके	6	Vigilance units
12	अनुवर्ती केंद्रे	..	Rinder post follow-up centres
II. पशु विकास—			
1	सधन पशु सुधार प्रकल्प	..	Intensive Cattle Development Projects
2	जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र	29	District Artificial Insemination Centres
3	आधारभूत ग्राम केंद्र	48	Key village centres
4	कृत्रिम रेतन उपकेंद्र—	49	Artificial insemination sub-centres—
	(अ) जिल्हा परिषदांखालील	2,209	(A) Under Zilla Parishads
	(ब) आधारभूत ग्राम केंद्रांमधील	468	(B) Under key village centres
	(क) विभागीय कृत्रिम रेतन केंद्रांमधील	670	(C) Regional artificial insemination centres.
5	पशुपैदास केंद्रे	12 @	Cattle breeding farms
6	कृत्रिम रेतन तंत्राविषयी प्रशिक्षण केंद्रे	4	Training centres in Artificial Insemination technique.
7	पशुधन पर्यवेक्षकांसाठी दोन वर्षांचा सेवांतर्गत पदविका अभ्यासक्रम	1	In Service two years Diploma course for Livestock Supervisors.
8	दुग्ध व्यवसाय व पशु संवर्धन यांवरील दोन वर्षांचा पदविका अभ्यासक्रम	2	Two years Diploma course on Dairy Management and Animal Husbandry.
III. कुक्कुट विकास—			
1	अंडी उत्पादनाची व कुक्कुट पैदास केंद्रे	4	Central Hatcheries and Poultry breeding farms
2	कुक्कुट विस्तार केंद्रे	2	Poultry extension centres
3	सधन कुक्कुट सुधार गट	16	Intensive poultry development blocks
4	बदक पैदास केंद्रे	N. A.	Duck Breeding Farm
IV. मेष विकास—			
1	मेष पैदास केंद्र (महाराष्ट्र मेष विकास महामंडळाखालील)	9	Sheep breeding farms (with Maharashtra Sheep Development Corporation).
2	शेळी पैदास केंद्रे	1	Goat breeding farms
3	लोकर विश्लेषण प्रयोगशाळा	1	Wool analysis laboratory
4	मेंढी पैदास केंद्रे (विभागासह)	9	Sheep Breeding Farm (with Department)
V. संशोधन योजना—			
1	जनावरांच्या लाठ्या व खुरकुस रोगांवरील संसर्ग शास्त्राभ्यासासाठी अखिल भारतीय समन्वित प्रकल्प	1	Research scheme— All India Co-ordinated Research Project for epidemiological studies of foot and mouth disease.

* दापोली, परभणी व नागपूर येथील कृषि पीठाखालील प्रत्येकी एक घरून.

** पुणे येथील कृषि विद्यापीठाखालील एक आणि मुंबई येथील सोसायटी फार प्रिव्हेशन आक कृएलटी टू अॅनिमल्स खालील एक घरून.

* Includes one each at Dapoli, Parbhani and Nagpur under Agricultural Universities.

** Including one at Pune under Agricultural University and one under society for Prevention of cruelty to Animals, Bombay.

आधार—पशुसंवर्धन संचालक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Director of Animal Husbandry, Government of Maharashtra, Pune.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड

FORESTRY AND LOGGING

१५.१. वनक्षेत्र व वनापासून मिळणारे प्रमुख व गौण उत्पादन यांची आकडेवारी या विभागात दिली आहे.

15.1. Data on area under forest and major and minor forest produce are given in the tables in this section.

१५.२. राज्यातील वन विभाग व महसूल विभागाच्या अधिपत्याखालील वनक्षेत्रासंबंधी वेगवेगळी माहिती दिली आहे. वनक्षेत्राचे राखीव, संरक्षित व अवर्गीकृत असे कायदेशीरदृष्ट्या वर्गीकरण केले आहे. वरील कायदेशीरदृष्ट्या केलेले वर्गीकरण १९२७ च्या "भारतीय वन कायदा, सोळा" नुसार केले आहे. राखीव वनक्षेत्रात मुख्यतः इमारतीच्या लाकडाचे उत्पादन करण्यात येत असून ह्यात चरणे किंवा मशागत करणे ह्यास परवानगी दिली जात नाही. संरक्षित वनक्षेत्रात चरणे आणि मशागत करणे यावर इतके कडक निर्बंध असून काही मर्यादित निर्बंधासह परवानगी देण्यात येते. अवर्गीकृत वनक्षेत्र म्हणजे दुर्गम किंवा अव्याप्त वनक्षेत्र समजण्यात येते. शासनाने स्थानिक संस्थांकडून किंवा खाजगी व्यक्तींकडून व्यवस्थापनासाठी घेतलेले वनक्षेत्र करारावरील म्हणून ओळखले जाते. या विभागामध्ये देण्यात आलेल्या वनक्षेत्राची आकडेवारी शेती विभागाच्या "जमिनीचा वापर" ह्या तक्त्यातील वनक्षेत्राच्या आकडेवारीशी जुळणार नाही. हा फरक खालील कारणांमुळे दिसून येतो :—

15.2. Information regarding forests under the control of the State's Forest Department and those under the control of the State's Revenue Department is shown separately. The areas under forests are classified according to legal status into reserved forests, protected forests and unclassed forests. The legal status refers to the classification of forests under the Indian Forest Act, XVI of 1927. *Reserved forests* are those that are intended mainly for timber production and in which rights of grazing and cultivation are seldom allowed. *In protected forests*, the restrictions are not so rigid as grazing or cultivation is allowed but certain limitations and restrictions are imposed. *The unclassed forest* refers to the inaccessible forest or unoccupied waste. The forests which are taken by Government from local bodies or private individuals for management on lease basis are called '*leased forests*'. The forest area shown in Tables in this sector may not tally with the area under "forest" shown in table on land utilisation in agriculture section. The two sets of figures differ due to the following reasons:—

(१) भारतीय वन सांख्यिकीत वन विभागाच्या अधिपत्याखालील वृक्षांनी न आच्छादलेल्या क्षेत्रासह सर्व क्षेत्र वनक्षेत्र म्हणून समजले जाते तर कृषि सांख्यिकीत त्याचे प्रत्यक्ष वापरानुसार वर्गीकरण केले जाते.

(i) In the Indian Forests Statistics the whole area including non-wooded area under the control of Forest Department is taken as area under forests while in Agricultural Statistics, it is classified according to its actual utilisation.

(२) वन विभागाची माहिती विशिष्ट प्रशासकीय कारणासाठी व वनक्षेत्राची मालकी ठरविण्याच्या दृष्टीने उपयुक्त ठरते. जमिनीच्या वापरासंबंधी सांख्यिकीसाठी वनक्षेत्राचा प्रत्यक्ष वापर कसा होतो हे कृषि खात्याच्या दृष्टीने जितके महत्त्वाचे आहे तेवढे वन विभागाच्या दृष्टीने नाही.

(ii) The Forest Department Returns are meant to serve a definite administrative purpose and indicate the ownership of the forest area; the actual utilisation of these areas is not so important from their point of view as it is in the land utilisation statistics for Agricultural Department.

(३) वन विभागाची माहिती आर्थिक वर्षानुसार उपलब्ध असते तर कृषि विभागाची कृषि वर्षानुसार असते. प्रमुख व गौण वनोत्पादनाची आकडेवारी वन विभागाच्या अधिपत्याखालील वनक्षेत्राशीच संबंधित आहे.

(iii) The Forest Department returns relate to financial years and Agricultural Statistics relate to the agricultural years. The figures of production of major and minor forest produce refer to the areas under the control of Forest Department only.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड/FORESTRY AND LOGGING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15-1

मालकीनुसार वनक्षेत्र
Area under Forest classified by "Ownership" 1983-89

अनुक्रमांक	वर्ष	राज्य वन	महामंडळ	खाजगी वने	एकूण वने	एकूण वनक्षेत्राची राज्य वन क्षेत्राशी टक्केवारी	राज्य वन क्षेत्राची एकूण भौगोलिक क्षेत्राशी टक्केवारी	District
Serial No.	Year जिल्हा	State Forest	Corporation	Private Forest brought under possession of F. D.	Total Forest	Percentage of State Forest to total Forest	Percentage of State Forest to Geographical total area of the State	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	1970-71	62,311	205	..	62,516	99.67	20.25	
2	1975-76	61,682	725	2,728	65,135	94.70	20.05	
3	1980-81	61,273	1,255	1,696	64,224	95.40	19.91	
4	1984-85	61,238	1,494	1,239	63,971	95.73	19.90	
5	1985-86	61,141	1,538	1,239	63,918	95.65	19.87	
6	1986-87	61,133	1,586	1,239	63,958	95.58	19.87	
7	1987-88	61,00	1,621	1,239	63,866	95.52	19.83	
8	1988-89	60,954	1,651	1,256	63,861	95.45	19.81	
1	बृहन्मंबई	38	..	14	52	73.08	6.30	Greater Bombay
2	ठाणे	3,523	260	282	4,065	86.66	36.86	Thane
3	रायगड	1,606	..	121	1,727	92.99	22.47	Raigad
4	रत्नागिरी	61	..	1	62	98.38	0.74	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	407	..	121	528	77.08	7.78	Singhadurg
6	नाशिक	3,135	182	76	3,393	92.40	20.19	Nashik
7	धुळे	3,913	131	459	4,503	86.90	29.76	Dhule
8	जळगाव	1,864	108	..	1,972	94.52	15.84	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,892	..	..	1,892	100.00	11.10	Ahmednagar
10	पुणे	2,006	..	70	2,076	96.63	12.82	Pune
11	सातारा	1,585	..	18	1,603	98.88	15.12	Satara
12	सांगली	492	..	8	500	98.40	5.74	Sangli
13	सोलापूर	363	..	..	363	100.00	2.44	Solapur
14	कोल्हापूर	1,676	..	86	1,762	95.12	21.99	Kolhapur
15	औरंगाबाद	891	..	..	891	100.00	8.78	Aurangabad
16	जालना	93	..	..	93	100.00	1.22	Jalna
17	परभणी	372	..	..	372	100.00	3.37	Parbhani
18	बीड	216	..	..	216	100.00	2.03	Beed
19	नांदेड	1,181	5	..	1,186	99.58	11.24	Nanded
20	उस्मानाबाद	55	..	..	55	100.00	0.73	Osmanabad
21	लातूर	11	..	..	11	100.00	0.15	Latur
22	बुलढाणा	1,558	..	..	1,558	100.00	16.13	Buldhana
23	अकोला	867	..	..	867	100.00	8.20	Akola
24	अमरावती	3,574	..	..	3,574	100.00	29.27	Amravati
25	यवतमाळ	3,712	..	..	3,712	100.00	27.33	Yavatmal
26	वर्धा	875	..	..	875	100.00	13.87	Wardha
27	नागपूर	2,756	62	..	2,818	97.80	27.75	Nagpur
28	भंडारा	4,342	256	..	4,598	94.43	47.13	Bhandara
29	चंद्रपूर	4,648	366	..	5,014	92.70	44.31	Chandrapur
30	गडचिरोली	13,242	281	..	13,523	97.92	85.80	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	60,954	1,651	1,256	63,861	95.45	19.81	Maharashtra State

टीप—आकडे अस्थायी आहेत.

Note—Figure sare provisional.

आधार—मध्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर

Source.—Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

15. वनशास्त्र व लाकूड/FORESTRY AND LOGGING

तबला क्रमांक/TABLE No. 15.2

प्रमुख वनोत्पादने आणि मूल्य/Quantity & Value of Major Forest Produce
(1988-89)(Quantity in '000' Tonnes)
(Value in 000 Rs.)

वर्ष Year	राज्य वने/State Forests						साजगी वने/Private Forest						एकूण मूल्य Total Value	District	
	इमारती लाकूड Timber		जळावू लाकूड Firewood		एकूण Total		इमारती लाकूड Timber		जळावू लाकूड Firewood		एकूण Total				
	उत्पादन Quantity	मूल्य Value	उत्पादन Quantity	मूल्य Value	उत्पादन Quantity	मूल्य Value	उत्पादन Quantity	मूल्य Value	उत्पादन Quantity	मूल्य Value	उत्पादन Quantity	मूल्य Value			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	
1960-61	..	303	38,970	1,732	10,902	2,035	49,872	..	..	..	..	..	..	49,872	..
1970-71	..	540	85,540	1,609	15,358	2,149	1,00,898	..	..	..	..	..	..	1,00,898	..
1975-76	..	294	1,26,471	874	25,447	1,168	1,51,918	..	..	..	..	..	..	1,51,918	..
1980-81	..	296	2,91,259	1,148	63,689	1,444	3,54,948	..	..	..	..	..	..	3,54,948	..
1984-85	..	258	6,82,625	852	1,00,994	1,110	7,83,619	..	..	..	..	..	..	7,83,619	..
1985-86	..	276	9,30,195	857	97,169	1,133	10,27,364	..	..	..	..	..	..	10,27,364	..
1986-87	..	297	8,65,705	853	1,41,736	1,150	10,07,441	..	..	..	..	..	..	11,76,732	..
1987-88	..	274	9,35,505	528	99,230	802	10,34,735	..	..	..	..	..	..	12,33,044	..
1988-89	..	147	5,18,063	575	80,540	722	5,98,603	26	1,8005	33	4,776	59	22781	5 98,603	..
1. ठाणे	..	2	7,224	7	2,139	9	9,363	..	..	..	..	..	..	9,363	Thane
2. रायगड	..	1	2,621	3	817	4	3,438	..	..	..	..	..	..	3,438	Raigad
3. रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
4. सिंधुदुर्ग	..	1	2,348	3	730	4	3,078	..	..	..	..	..	..	3,078	Sindhudurg
5. नाशिक	..	2	10,766	4	1,168	6	11,934	..	..	..	..	..	..	11,792	Nashik
6. धुळे	..	2	7,274	22	3,610	24	10,884	..	..	..	..	..	..	10,884	Dhule
7. जळगाव	..	Neg.	644	2	319	2	963	..	..	..	..	..	..	963	Jalgaon
8. अहमदनगर	..	Neg.	3	Neg.	19	Neg.	22	..	..	..	..	..	..	22	Ahmednagar
9. पुणे	..	Neg.	475	1	138	1	613	..	..	..	..	..	..	613	Pune
10. सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Satara
11. सांगली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Sangli
12. सोलापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Solapur
13. कोल्हापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Kolhapur
14. औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Aurangabad
15. जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
16. परभणी	..	..	..	Neg.	21	Neg.	21	..	..	..	..	..	..	21	Parbhani
17. बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Beed
18. नांदेड	..	Neg.	221	Neg.	27	Neg.	248	..	..	..	..	..	..	248	Nanded
19. उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
20. लातूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Latur

तदता क्रमांक/TABLE No 15.2—चालू.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(1)
21. बुलढाणा	Neg.	10	1	50	1	60	..	..	..	..	..	..	60	Buldhana
22. अकोला	4	11,586	2	248	6	11,834	..	..	..	..	..	..	11,834	Akola
23. अमरावती	20	1,13,610	9	1,680	29	1,15,290	..	..	..	..	..	..	1,15,290	Amravati
24. यवतमाळ	17	65,553	44	5,442	61	70,995	..	..	..	..	..	..	70,995	Yavatmal
25. वर्धा	12	55,500	Neg.	27	12	55,527	..	..	..	..	..	..	55,527	Wardha
26. नागपूर	17	60,215	157	5,023	174	65,238	..	..	..	..	..	..	65,235	Nagpur
27. भंडारा	14	24,559	104	17,328	118	41,887	..	..	..	..	..	..	41,887	Bhandara
28. चंद्रपूर	7	14,055	27	3,444	34	17,499	..	..	..	..	..	..	17,499	Chandrapur
29. गडचिरोली	48	1,41,399	189	38,310	237	1,79,709	..	..	..	..	..	..	1,79,709	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य	147	5,18,063	575	80,540	722	5,98,603	26	18,005	33	4,776	59	22,781	5,98,603	Maharashtra State.

टीप :-आकडे संक्षिप्त केल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note :-Totals may not add up due to rounding.

(2) आकडे अस्थायी आहेत/Figures are provisional.

आधार :-मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.

Source :-Chief Conservator of Forest, Government of Maharashtra, Nagpur.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड/FOREST AND LOGGING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.3

आगी आणि चुरांपासून संरक्षित वनक्षेत्र
Forest area Protected from fire and Cattle Grazing
(1988-89)

अनुक्रमिक Serial No.	वर्ष Year	एकूण वनक्षेत्र (चौ.कि.मी.) Total Forest area (Sq. Kms.)	आगीपासून संरक्षण (चौ. कि. मी.) Protection against fire S. Kms.		आगीपासून सुरक्षित एकूण वनक्षेत्राशी टक्केवारी Percentage of Forests under fire protection to total Forest	आग विश्रावण्यासाठी झालेला खर्च (रुपये) Cost of fire on Servancy operation (Rs.)	चराईपासून संरक्षण Protection against grazing		
			प्रयत्न Attempted	संरक्षण Protected			चराणासाठी बंद केलेले क्षेत्र (चौ. कि. मी.) Area closed to grazing (Sq. Kms.)	चराईसाठी वर्षभर खुले क्षेत्र (चौ. कि. मी.) Area open to grazing throughout year (Sq. Kms.)	वर्षाच्या काही काळा- साठी चराईसाठी ठेवलेले क्षेत्र (चौ. कि. मी.) Area open to grazing for part of the year (Sq. Kms.)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	1960-61	56,949	53,093	52,456	92	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.
2	1970-71	56,191	56,191	55,700	99	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.
3	1980-81	56,134	50,790	50,543	90	29,96,860	10,325	45,282	2,091
4	1984-85	56,098	55,180	54,686	97	60,80,735	12,732	43,021	1,910
5	1985-86	56,100	56,045	55,600	99	66,94,763	14,101	41,681	1,784
6	1986-87	56,063	56,064	55,695	99	75,96,739	13,592	42,180	1,785
7	1987-88	55,939	55,939	52,761	94	1,16,09,195	14,856	41,832	743@
8	1988-89@	55,900	55,014	54,670	99	92,18,636	13,374	42,797	821

टिप—Note.—(1) N. A. उपलब्ध नाही /Not available.

(2) @ अस्थायी/Provisional.

(3) *महसूल विभागाच्या अख.त्यारीतील क्षेत्र वगळून/Exclusive of Forest under Revenue Department.

आधार—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source.— The Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड/FOREST AND LOGGING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 15.4

महत्वाच्या जातीच्या झाडांच्या लागवडीचे क्षेत्र/Plantation of important species

(लागवड हेक्टरात) (वनरोपण चौ. कि. मी.)
(Plantation in hectares) (Afforestation in Sq. Kms.)

क्रमांक Serial No.	वर्ष Year		निलगिरी Eucalyptus	सिसम Shisham	साग Teak	किकर Kikar	मलबेरी Mulberry	चील Chil	इतर Miscellaneous	एकूण Total
(1)	(2)		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	1960-61	(A)	..	..	..	..	..	..	4,610	4,610
		(B)	..	..	..	..	..	..	278	278
2	1970-71	(A)	..	..	3,567	..	..	..	11,226	14,793
		(B)	..	..	..	..	..	..	170	170
3	1975-76	(A)	..	..	5,321	..	..	..	8,721	14,042
		(B)	..	..	..	..	..	..	172	172
4	1980-81	(A)	41	..	5,151	..	..	..	37,043	42,235
		(B)	..	..	..	..	..	..	..	..
5	1985-86	(A)	..	..	6,255	..	..	..	82,918	89,173
		(B)	..	..	..	..	..	..	314	441
6	1986-87	(A)	..	..	10,634	..	..	..	10,491	21,125
		(B)	..	..	..	..	..	..	314	314
7	1987-88	(A)	..	..	4,639	..	..	..	13,177	17,816
		(B)	..	..	..	..	..	..	..	..
8	1988-89	(A)	..	..	6,927	..	..	..	81,960	88,887
		(B)	..	..	..	..	..	..	..	..

टीप—Note.—(A) निरनिराळ्या कार्यक्रमाखाली लागवड/Plantation under various activities.

(B) निरनिराळ्या कार्यक्रमाखाली वनरोपण/Afforestation under various activities.

आधार—मुख्य वन संरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source.— The Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur.

15. वनशास्त्र व लाकूडतोड/FOREST AND LOGGING

तबता क्रमांक/TABLE No. 15-5

वनांपासून महसूल व वनांसाठी खर्च

Revenue from forest and Expenditure on Forests

(मूल्य लाख रुपये)
(Value in lakhs Rs.)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	वनांपासून एकूण महसूल Gross Revenue from forests				वनांवरील खर्च Expenditure on forests				निव्वळ महसूल शिल्लक (+) तूट (-) Net Revenue surplus (+) Deficit (-)			
		वन विभाग Forest Depart- ment	वन मंडळ Corpo- ration	खाजगी वन Private Forests	एकूण Total	वन विभाग Forest Depart- ment	वन मंडळ Corpo- ration	खाजगी वन Private Forest	एकूण Total	वन विभाग Forest Depart- ment	वन मंडळ Corpo- ration	खाजगी वन Private Forests	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	.. 1960-61	.. 487	..	..	487	218	..	..	218	269	..	..	269
2	.. 1970-71	.. 1,062	102	..	1,164	943	85	..	1,028	119	17	..	136
3	.. 1980-81	.. 4,194	1,539	..	5,733	2,617	817	..	3,434	1,577	722	..	2,299
4	.. 1984-85	.. 9,043	940	..	9,983	4,352	940	..	5,342	4,691	..	..	4,691
5	.. 1985-86	.. 8,949	3,580	..	12,529	5,545	977	..	6,522	3,404	2,603	..	6,007
6	.. 1986-87	.. 10,258	3,246	..	13,504	5,830	1,088	..	6,918	4,428	2,158	..	6,586
7	.. 1987-88	.. 12,443	503	..	12,946	6,306	574	..	6,880	6,137	(-)71	..	6,066
8	.. 1988-89	.. 11,387	217	..	11,604	9,384	1,027	..	10,411	2,003	(-)810	..	1,193

आधार :—मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र शासन, नागपूर.

Source.—The Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Nagpur

15. वनशास्त्र व झाकूडतोड/

तक्ता क्रमांक/

निरनिराळ्या प्रकारच्या वनाखालील क्षेत्र/

(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वन विभाग Forest Department				महसूल विभाग Revenue Department			
		राखीव Reserved	संरक्षित Protected	अवर्गीकृत व भाडेपट्ट्याने दिलेले Unclassified and leased	एकूण Total	राखीव Reserved	संरक्षित Protected	अवर्गीकृत व भाडे पट्ट्याने दिलेले Unclassified and leased	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	बृहन्मूर्बई	7	1	30	38	..	..	..	..
2	ठाणे	2,549	963	11	3,523	..	..	..	..
3	रायगड	1,260	134	152	1,545	17	43	..	60
4	रत्नागिरी	11	..	48	60	..	..	2	2
5	सिधुदुर्ग	15	9	383	407	..	..	..	..
6	नाशिक	2,842	244	2	3,087	48	..	..	48
7	धुळे	3,412	..	207	3,619	295	..	..	295
8	जळगाव	1,864	..	..	1,864	..	..	..	..
9	अहमदनगर	1,459	13	10	1,481	408	..	3	412
10	पुणे	1,450	..	254	1,704	302	..	..	302
11	सातारा	1,358	85	85	1,529	56	..	..	56
12	सांगली	350	2	17	368	111	..	12	124
13	सोलापूर	170	..	11	182	178	..	3	181
14	कोल्हापूर	562	401	713	1,676	..	..	..	..
15	औरंगाबाद	752	64	76	891	..	..	..	..
16	जालना	85	8	..	93	..	..	..	..
17	परभणी	334	..	38	372	..	..	..	..
18	बीड	199	17	..	216	..	..	..	..
19	नांदेड	956	57	167	1,181	..	..	..	..
20	उस्मानाबाद	26	..	30	55	..	..	..	..
21	लातूर	3	..	9	11	..	..	..	..
22	बुलढाणा	1,057	93	..	1,150	..	25	384	409
23	अकोला	784	15	..	799	..	69	..	69
24	अमरावती	3,390	67	1	3,457	..	..	117	117
25	यवतमाळ	2,755	189	..	2,944	..	..	767	767
26	वर्धा	528	319	..	847	..	..	28	28
27	नागपूर	1,416	823	..	2,239	..	..	517	517
28	भंडारा	2,171	1,065	..	3,237	..	..	1,106	1,106
29	चंद्रपूर	3,442	955	45	4,442	..	..	205	205
30	गडचिरोली	3,284	9,601	..	12,884	..	..	358	358
महाराष्ट्र राज्य		38,491	15,123	2,287	55,900	1,416	136	3,502	5,054

टीप.—(१) म. व. वि. म.—महाराष्ट्र वन विकास महामंडळ मर्या.

(२) आकडे संक्षिप्तार्त केल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

(३) *एक चौरस किलो मिटर पेशा कमी.

(४) अस्थायी

आधार.—मुख्य वनसंरक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे:

FORESTRY AND LOGGING

TABLE No. 15-6

Area under different types of forests

(क्षेत्र चौ. कि. मीटरमध्ये)
(Area in sq. km.)

एकूण Total				एकूण वनक्षेत्राचे त्रिदलीय वर्गीकरण Tripartite Classification of total Forest area						District
राखीव Reserved	संरक्षित Protected	अवर्गीकृत व भाडेपट्ट्याने दिलेले Unclassified and leased	एकूण Total	खरी वने Forest proper	राखीव पुरणे Pasture reserved	जळाऊ लाकूड, चैरण व इतर Fuels, fodder and miscella- neous	म.व.वि.म.कडे हस्तांतरित केलेले वनक्षेत्र Forest area transferred to F.D.C.M.	वन विभागाच्या ताब्यात घेतलेले खाजगी वनक्षेत्र Private forest brought under possession of forest Department		
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)	
7	..	30	38	38	..	..	..	14	Greater Bombay	
2,549	963	11	3,523	3,257	266	..	260	282	Thane	
1,278	176	152	1,606	1,424	176	5	..	121	Raigad	
11	..	50	61	61	..	..	..	2	Ratnagiri	
13	9	383	407	407	..	..	..	121	Sindhudurg	
2,890	244	2	3,135	3,059	75	..	182	76	Nashik	
3,707	..	207	3,914	2,720	1,069	125	131	459	Dhule	
1,864	..	..	1,864	108	1,406	350	108	..	Jalgaon	
1,867	13	13	1,892	942	951	..	..	..	Ahmednagar	
1,752	..	254	2,006	1,339	660	7	..	70	Pune	
1,415	85	85	1,586	1,586	..	..	..	18	Satara	
461	2	29	492	492	..	..	..	8	Sangli	
348	..	14	363	144	219	..	..	..	Solapur	
562	401	713	1,676	1,676	..	..	..	86	Kolhapur	
752	64	76	891	781	101	9	..	..	Aurangabad	
85	8	..	93	85	8	..	..	..	Jalna	
334	..	38	372	372	..	..	..	..	Parbhani	
199	17	..	216	216	..	..	..	..	Beed	
956	57	167	1,181	1,017	156	7	5	..	Nanded	
26	..	30	55	15	80	..	..	..	Osmanabad	
3	..	9	11	3	9	..	..	..	Latur	
1,057	117	384	1,558	558	582	419	..	..	Buldhana	
784	84	..	867	508	235	124	..	..	Akola	
3,390	67	118	3,574	3,072	350	153	..	..	Amravati	
2,755	189	767	3,712	1,714	768	1,229	..	..	Yavatma	
528	319	28	875	614	157	104	..	..	Wardha	
1,416	823	517	2,756	1,771	130	855	62	..	Nagpur	
2,171	1,065	1,106	4,342	1,656	707	1,979	256	..	Bhandara	
3,442	955	250	4,648	2,545	52	2,051	365	..	Chandrapur	
3,284	9,601	358	13,242	11,136	268	1,839	281	..	Gadchiroli	
39,907	15,259	5,788	60,955	43,316	8,385	9,254	1,651	1,256	Maharashtra State	

Notes.— (1) F. D. C. M.—Forest Development Corporation of Maharashtra Ltd.

(2) Totals may not add up due to roundings.

(3) *Less than one sq. km.

(4) Provisional.

Source.—The Chief Conservator of Forests, Government of Maharashtra, Pune.

15. मत्स्यव्यवसाय

१६.१. पकडलेली मातळी, मासळींची विव्हेवाट, खारवण केंद्रातील माशांची आयात, सागरी मत्स्य उत्पादन, मत्स्यव्यवसायासाठी वापरल्या जाणाऱ्या बोटी या संदर्भातील आकडेवारी या विभागात दिली आहे.

16. FISHERIES

16.1. Data regarding fish catch, disposition of fish and fish brought for curing, marine fishery and fishing craft are presented in the tables in this section.

16. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No 16.1

मासळी प्रकाराच्या गटानुसार पकडलेली व उतरविलेली मासळी

Fish Catch and landings by group of Species
(1988-89)

(टनात/In tonnes)

अनुक्रमांक	जिल्हा	गोड्या पाण्यातील मासळी	लेप	कली, रातळी, तारली, पेडवा, किलजी भिंग, पाला, मादेळी, काटी, खवळे, पाथुरडी	खरवा, बांगडा, सूरमई, भेदर, नाबी, शेळी, चिराट, बामणे	इतर मासळी	मूशी, पाकट, म्हाकुळ इ.	कोलंबी, चवळा, करंदी, शेवडी	एकूण पकडलेली व उतरविलेली मासळी	Districts
Sr. No.		Fresh-water fishes	Founders, Holibuts, soles etc.	Harrings Sardincs Anchovics	Tunas Barites Mackeral	Miscellaneous Haring's (Telesost-ouit)	Shark Rays, Shells etc.	Crustac-cons	Total catch and landings	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	100	844	11,286	4,777	39,296	9,787	53,587	1,19,677	Greater Bombay
2	ठाणे ..	3,148	15	11,317	164	64,542	949	25,054	1,05,189	Thane
3	रायगड ..	980	279	3,231	1,496	8,635	792	26,155	41,568	Raigad
4	रत्नागिरी ..	..	6,451	9,789	10,467	25,516	1,815	9,559	63,597	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	18	413	2,159	2,037	13,497	1,069	870	20,063	Sindhudurg
6	नाशिक ..	875	..	..	..	..	..	..	875	Nashik
7	धुळे ..	1,324	..	..	..	..	..	..	1,324	Dhule
8	जळगाव ..	19,78	..	..	..	..	..	..	1,978	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	385	..	..	..	..	..	..	385	Ahmadnagar
10	पुणे ..	658	..	..	..	..	..	..	658	Pune
11	सातारा ..	945	..	..	..	..	..	..	945	Satara
12	सांगली ..	1,475	..	..	..	..	..	..	1,475	Sangli
13	सोलापूर ..	1,041	..	..	..	..	..	..	1,041	Solapur
14	कोल्हापूर ..	736	..	..	..	..	..	..	736	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	2,240	..	..	..	..	..	..	2,240	Aurangabad
16	जालना ..	910	..	..	..	..	..	..	910	Jalna
17	परभणी ..	1,312	..	..	..	..	..	..	1,312	Parbhani
18	बीड ..	1,622	..	..	..	..	..	..	1,622	Beed
19	नांदेड ..	1,546	..	..	..	..	..	..	1,546	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	573	..	..	..	..	..	..	573	Osmanabad
21	लातूर ..	480	..	..	..	..	..	..	480	Latur
22	बुलढाणा ..	2,002	..	..	..	..	..	..	2,002	Buldhana
23	अकोला ..	2,025	..	..	..	..	..	..	2,025	Akola
24	अमरावती ..	1,418	..	..	..	..	..	..	1,418	Amravati
25	यवतमाळ ..	3,703	..	..	..	..	..	..	3,703	Yavatmal
26	वर्धा ..	820	..	..	..	..	..	..	820	Wardha
27	नागपूर ..	3,723	..	..	..	..	..	..	3,723	Nagpur
28	भंडारा ..	8,809	..	..	..	..	..	..	8,809	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	4,066	..	..	..	..	..	..	4,066	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	1,536	..	..	..	..	..	..	1,536	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य ..		50,448	8,002	37,782	18,941	1,51,486	14,412	1,15,225	3,96,296	Maharashtra State

आधार. - मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source. - Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

16. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तबता क्रमांक/TABLE No. 16.2

पकडलेल्या मासळीची विल्हेवाट (सागरी व भूजल)

Disposition of Fish Catch (Marine and Inland)
(1988.89)

(टनात/In tonnes)

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	मार्केटसाठी ताजी Market- ing Fresh	गोठविण्या- करिता Freez- ing	बाळविण्या- करिता For Sun drying	सारविण्या- करिता For Salt- ing	डबाबंद मासे Cann- ing	खताकरिता Reduc- tion	इतर Miscel- laneous purpose	मासळीचा फेकून दिलेला भाग Offal for reduction	एकूण Total	Districts
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बृहन्मुंबई ..	40,517	40,705	35,199	..	*	3,256	N.A.	N.A.	1,19,677	Greater Bombay
2	ठाणे ..	26,205	..	78,758	56	*	170	N.A.	N.A.	1,05,189	Thane
3	रायगड ..	15,528	..	24,457	28	*	1,555	N.A.	N.A.	41,568	Raigad
4	रत्नागिरी ..	51,619	..	879	3,627	*	7,472	N.A.	N.A.	63,597	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	12,135	..	..	1,964	*	5,964	N.A.	N.A.	20,063	Sindhudurg
6	नाशिक ..	875	..	..	..	..	..	..	..	875	Nashik
7	धुळे ..	1,324	..	..	..	..	..	..	..	1,324	Dhule
8	जळगाव ..	1,978	..	..	..	..	..	..	..	1,978	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	385	..	..	..	..	..	..	..	385	Ahmednagar
10	पुणे ..	658	..	..	..	..	..	..	..	658	Pune
11	सातारा ..	945	..	..	..	..	..	..	..	945	Satara
12	सांगली ..	1,475	..	..	..	..	..	..	..	1,475	Sangli
13	सोलापूर ..	1,041	..	..	..	..	..	..	..	1,041	Solapur
14	कोल्हापूर ..	736	..	..	..	..	..	..	..	736	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	2,240	..	..	..	..	..	..	..	2,240	Aurangabad
16	जालना ..	910	..	..	..	..	..	..	..	910	Jalna
17	परभणी ..	1,312	..	..	..	..	..	..	..	1,312	Parbhani
18	बीड ..	1,622	..	..	..	..	..	..	..	1,622	Beed
19	नांदेड ..	1,546	..	..	..	..	..	..	..	1,546	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	573	..	..	..	..	..	..	..	573	Osmanabad
21	लातूर ..	480	..	..	..	..	..	..	..	480	Latur
22	बुलढाणा ..	2,002	..	..	..	..	..	..	..	2,002	Buldhana
23	अकोला ..	2,025	..	..	..	..	..	..	..	2,025	Akola
24	अमरावती ..	1,418	..	..	..	..	..	..	..	1,418	Amravati
25	यवतमाळ ..	3,703	..	..	..	..	..	..	..	3,703	Yavatmal
26	वर्धा ..	820	..	..	..	..	..	..	..	820	Wardha
27	नागपूर ..	3,723	..	..	..	..	..	..	..	3,723	Nagpur
28	भंडारा ..	8,809	..	..	..	..	..	..	..	8,809	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	4,066	..	..	..	..	..	..	..	4,066	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	1,536	..	..	..	..	..	..	..	1,536	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,92,206	40,705	1,39,293	5,675	..	18,417	..	..	3,96,295	Maharashtra State

* स्तंभ (३) मध्ये समाविष्ट केले आहे./Included in Col. No. (3).

N. A. — उपलब्ध नाही./Not available.

आधार.— मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

16. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.3

खारवण केंद्रात केलेली माशांची आयात, मिठाचे वाटप आणि खारवलेले मासे
Quantity of fish brought for curing, salt issued and fish removed at different centres

(1988-89)

(टनांत/In tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	मासे खारविण्याची आवारे (2)	खारवण्यासाठी आणलेले मासे Quantity of fish brought for curing (3)	मिठाचे वाटप Quantity of salt issued (4)	खारवून बाहेर पाठविलेल्या माशांचे वजन Quantity of cured fish removed (5)	Fish curing yards (2)
1	बोरिया	..	..	..	Boria
2	जयगड	..	..	..	Jaigad
3	वरवडे	..	..	..	Varvade
4	मिरकरवाडा	559	112	419	Mirkarwada
5	भाटचे	..	..	..	Bhatye
6	पूर्णगड	..	..	..	Purngad
7	जैतापूर	..	..	..	Jaitapur
8	विजयदुर्ग*	..	..	..	*Vijaydurg
9	मालवण	200	40	100	Malvan
10	देवबाग*	..	..	..	*Deobag
11	मोबार*	..	..	..	*Mobar
12	कोचारा*	..	..	..	*Kochara
13	वेंगुर्ला*	..	..	..	*Vengurla
14	सखार*	..	..	..	*Sakhar
15	तारा मंबरी*	..	..	..	*Tara Mumbari
16	देवगड*	..	..	..	*Deogad
एकूण	.. ..	759	152	519	Total

टीप—*आवारे बंद आहेत./Yards are closed.

आधार—मत्स्यव्यवसाय विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

16. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.4

मत्स्यव्यवसायासंबंधीची संकीर्ण माहिती
Miscellaneous statistics relating to fisheries
1988-89

क्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	माहिती Particulars	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	एकूण समुद्रकिनारा	कि. मीटर	720	Kilometres	Total coastline of State
2	सागरी मत्स्यव्यवसाय करणारी खेडी/गावठाणे.	संख्या	386	No.	Marine-Fishing Villages/Hamlets
3	मत्स्यव्यवसायात गुंतलेल्या होड्या	संख्या	15,005	No.	Boats engaged in fishing
4	प्रत्येकी एक मे. टनाच्या वर बजन असलेल्या होड्या.	संख्या	8,600	No.	Boats above one M. tonne
5	यंत्रसज्ज होड्या	संख्या	6,771	No.	Mechanised boats
6	नौतळाची सोय असलेल्या होड्या	संख्या	2,017	No.	Boats with deck facilities
7	एकूण मत्स्योत्पादन—				Total fish production—
	(१) सागरी	हजार मे. टन	346	Thousand M.tonnes	(i) Marine
	(२) गोड्या पाण्याचे	हजार मे. टन	50	Thousand M.tonnes	(ii) Inland
8	मत्स्यव्यवसायातील सहकारी संस्था—				Number of co-operative societies—
	(१) प्राथमिक	संख्या	1,405	No.	(i) Primary
	(२) जिल्हा/विभाग/संघ	संख्या	22	No.	(ii) District/Divisional/Federations
	(३) शिखरे	संख्या	..	No.	(iii) Apex
9	सहकारी संस्थेची सभासद संख्या—				Membership of co-operative societies—
	(१) प्राथमिक	संख्या	1,61,630	Thousand No.	(i) Primary
	(२) जिल्हा/विभाग/संघ	संख्या	13,132	Thousand No.	(ii) District/Divisional/Federations
	(३) शिखरे	संख्या	..	Thousand No.	(iii) Apex
10	सहकारी संस्थेचे खेळते भांडवल—				Working capital of co-operative societies—
	(१) प्राथमिक	हजार रुपये	2,24,426	Thousand Rs.	(i) Primary
	(२) जिल्हा/विभाग/संघ	हजार रुपये	42,620	Thousand Rs.	(ii) District/Divisional/Federation
	(३) शिखरे	हजार रुपये	..	Thousand Rs.	(iii) Apex
11	सहकारी संस्थांतर्फे हाताळलेली मासळी—				Fish handled by co-operative societies—
	(अ) खरेदी किंमत—				(A) Purchase value—
	(१) प्राथमिक	हजार रुपये	1,50,783	Thousand Rs.	(i) Primary
	(२) जिल्हा/विभाग/संघ	हजार रुपये	24,868	Thousand Rs.	(ii) District/Divisional/Federations
	(३) शिखरे	हजार रुपये	..	Thousand Rs.	(iii) Apex
	(ब) विक्री मूल्य—				(B) Sale value—
	(१) प्राथमिक	हजार रुपये	1,31,292	Thousand Rs.	(i) Primary
	(२) जिल्हा/विभाग/संघ	हजार रुपये	26,771	Thousand Rs.	(ii) District/Divisional/Federations
	(३) शिखरे	हजार रुपये	..	Thousand Rs.	(iii) Apex
12	सहकारी संस्थांनी वर्षभरात दिलेली कर्जे—				Advances given by co-operative societies (during the year)—
	(१) प्राथमिक	हजार रुपये	23,714	Thousand Rs.	(i) Primary
	(२) जिल्हा/विभाग/संघ	हजार रुपये	2,051	Thousand Rs.	(ii) District/Divisional/Federations
	(३) शिखरे	हजार रुपये	..	Thousand Rs.	(iii) Apex
13	शासकीय मासळी खारवण्याची आवास केंद्रे	संख्या	..	No.	Number of Government fish curing yards
14	खारवलेली मासळी—				Cured fish—
	(१) उन्हाळी वाळवलेली	टनात	26,433	Tonnes	(i) Sundried
	(२) इतर	टनात	4,259	Tonnes	(ii) Others
15	मत्स्यव्यवसाय शिक्षण संस्था	संख्या	9	No.	Number of Fishery schools
16	मत्स्य पैदास केंद्रे	संख्या	24	No.	Number of Fish farms

टीप :—बाब क्रमांक ४, ५ व ६ या समोर दाखविलेल्या बोटींची संख्या बाब क्रमांक ३ मध्ये अंतर्भूत आहे. परंतु बाब क्रमांक ४, ५ व ६ समोरिल बोटींची संख्या परस्पर व्यपत्ती असल्याने त्यांची बेरीज बाब क्रमांक ३ बरोबर जुळणार नाही.

Note :—The number of boats shown against item No. 4, 5 and 6 are included in item 3 and are not mutually exclusive.

आधार.—मत्स्यव्यवसाय महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

16. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.5

सागरी मत्स्योत्पादन/Marine fish production

1988-89

(टनांत/in tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	उत्पादन Production	District
(1)	(2)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1,19,577	Greater Bombay
2	ठाणे	1,02,051	Thane
3	रायगड	40,588	Raigad
4	रत्नागिरी	63,597	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	20,045	Sindhudurg
	एकूण	3,45,858	Total

आधार.—मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

16. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तबता क्रमांक/TABLE No.16.6

प्रकारानुसार सागरी मत्स्योत्पादन
Varietywise Marine Fish Production

1988-89

(Production in M. T.)
(उत्पादन मेट्रिक टनात)

अनुक्रमांक Serial No.	मासळीचा प्रकार (2)	जिल्हा/District					एकूण Total (8)	Variety (2)
		बृहन्मुंबई Greater Bombay (3)	ठाणे Thane (4)	रायगड Raigad (5)	रत्नागिरी Ratnagiri (6)	सिंधुदुर्ग Sindhudurg (7)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	मुशी, पाकट वागळी	3,460	890	721	1,365	713	7,149	Elasmobranchs
2	बाम	1,842	2	2	1	29	1,876	Eels
3	शिगाळा, शिगरी	3,116	400	376	4,009	1,905	9,806	Cat fishes
4	कली, दाताळी	1,226	322	441	463	247	2,699	Chirocentrus
5	पेंढवा, पेडी, मिलजी, तारली ..	181	8	534	2,768	1,256	4,747	Sardiges
6	भिंगपाळा	1,184	12	125	177	8	1,506	Bhingpala
7	मांदेलि	7,151	9,766	1,497	534	..	18,948	Anchoviolla
8	काटी	1,472	1,209	518	76	1	3,276	Thrissecjes
9	खवळी, पातुडी	72	..	116	5,771	647	6,606	Other clupedia
10	बोविल	3,814	53,918	330	61	..	58,123	Bombay Duck
11	कराकटा, खजूरा	501	46	28	5	32	612	Perchaos
12	तांब	203	..	1	1	4	209	Red Snapper
13	दाढा, रावस	73	34	99	8	3	217	Polynoids
14	घोळ, कोभ	664	306	170	626	2	1,768	Sciaonids
15	बळा, वावटी	5,074	1,606	2,044	3,195	844	12,763	Ribbon Fish
16	ढोमा, घोडी	7,635	418	2,076	4,807	1,384	16,320	Otalithes Sp.
17	खरवा, ...	721	41	230	1,298	176	2,466	Carank
18	सरंगा	1,699	6,463	614	396	416	9,588	Pomfrets
19	हलवा	508	51	121	1,074	181	1,935	Black Pomfrets
20	बांगडा	17	..	54	6,074	652	6,797	Mackeral
21	सुरमई, रागोळ, फलई	2,870	100	889	1,895	602	6,356	Seer Fish
22	गेदर, कुपा	543	..	309	1,075	155	2,082	Tunnies
23	तेडली	88	4	465	2	90	649	Bregngoeros Neclillanbi
24	लेप	844	15	279	6,451	413	8,002	Soles
25	कोकरी, बायी, ढोके	597	23	13	124	147	904	Leignathus
26	खाप	29	..	1	1	305	336	Carangids small
27	चिराटी, राभे, बामणे	6,102	3	214	704	717	7,740	Upenaides Sp.
28	कोळंबी	20,533	3,034	5,263	7,358	861	37,049	Prawns
29	जवळा, करंदी	32,766	21,943	20,772	2,115	..	77,596	Shrimps
30	शेवंडी	288	77	120	86	9	580	Lobstors
31	सोंदाळा	241	..	10	586	199	1,036	Lactarius
32	म्हाकूळ	6,327	59	71	450	356	7,263	Cuttle fish and squids
33	इतर	7,736	1,301	2,085	10,041	7,691	28,854	Miscellaneous
	एकूण	1,19,577	1,02,051	40,588	63,597	20,045	3,45,858	Total

आधार :—मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

16. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 16.7

मासळीच्या प्रमुख प्रकाराच्या मत्स्योत्पादनाचा एकूण मत्स्योत्पादनाच्या मुल्यातील हिस्सा (शेकडेवारी)
Percentage share of Prominent varieties in total valuation of Fish Production

1988-89

क्रममांक Serial No.	मासळीचा प्रकार (2)	जिल्हा/District					एकूण Total (8)	विवरण Variety (2)
		बृहन्मंबई Greater Bombay (3)	ठाणे Thane (4)	रायगड Raigad (5)	रत्नागिरी Ratnagiri (6)	सिंधुदुर्ग Sindhudurg (7)		
1	मुशी, पाकट, वागळी	.. 2.2	1.1	2.1	1.7	7.4	2.1	Elasmobranchs
2	शिगाळा, शिंगटी	.. 1.6	0.5	1.3	6.8	9.6	2.5	Cat Fishes
3	कली, दाताळी	.. 1.0	0.5	2.2	1.2	1.8	1.1	Chiracentrus
4	पेंढवा, पेठी, मिलाडी, तारली	.. 0.1	..	1.3	2.1	5.8	0.8	Sardines
5	शिगपाला	.. 1.5	..	0.6	0.7	..	0.9	Hilsa Ilisha
6	मांदली	.. 4.3	5.7	4.2	0.4	..	3.8	Anchoviella
7	बोंबिल	.. 2.4	26.9	0.7	0.1	..	7.4	Harpodon Neherus
8	काटी	.. 0.9	1.3	1.1	0.1	..	0.9	Thrissoles
9	बोळ, कोष	.. 1.0	1.0	1.7	1.8	..	1.1	Scienids
10	ढोमा, घोडी	.. 3.0	0.3	4.2	3.9	6.1	2.8	Otolithes Sp.
11	बळा, वाकटी	.. 1.4	0.9	3.5	2.2	1.6	1.6	Ribbon Fish
12	खरवा	.. 0.4	..	0.1	1.7	0.7	0.5	Caranx
13	सरंगा	.. 4.6	35.8	5.5	2.0	8.8	11.6	Pomfrets
14	हलवा	.. 0.9	0.2	0.8	4.0	2.6	1.3	Black Pomfrets
15	बांगडा	.. ..	..	0.2	10.8	6.4	1.9	Mackerel
16	सुरमई, रागोल, फलई	.. 3.4	0.3	4.1	4.8	6.5	3.1	Seer Fish
17	कोळंबी	.. 43.1	10.6	25.4	37.7	22.4	32.4	Prawns
18	जवळा, करंदी	.. 7.7	11.6	23.6	1.3	..	8.6	Shrimps
19	शेवंड	.. 3.3	2.0	7.8	3.3	0.7	3.2	Lobster
20	सोंदाळा	.. 0.2	..	0.1	1.0	1.4	0.3	Lactarius
21	म्हाकूळ	.. 8.4	..	0.3	1.0	1.8	4.4	Cuttle fish
22	इतर	.. 8.6	1.3	9.2	11.4	16.4	7.7	Others
	एकूण	.. 100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	Total
	एकूण किंमत (कोटी रुपये)	.. 94.4	43.9	15.9	28.5	9.6	192.3	Total Value (Rs. in crores).

आधार :- मत्स्यव्यवसाय संचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

16. मत्स्यव्यवसाय/FISHERIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No.16.8

निरनिराळ्या प्रकारच्या सागरी माशांच्या सरासरी घाऊक किंमती (वार्षिक)
Average annual wholesale (boatside) prices of fish different varieties of various varieties

1988-89

(टनामागे रूपात)
(Rs. per tonnes)

अनुक्रममांक Serial No.	मासळीचा प्रकार (2)	जिल्हा/District						महाराष्ट्र राज्य Maharashtra State	Variety of Fish (2)
		बृहन्मुंबई Greater Bombay	ठाणे Thane	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratnagiri	सिंधुदुर्ग Sindhudurg			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)	
1	मुशी, पाकट, वागळी	5,919	5,556	4,610	3,567	9,909	5,691	Shark Rays	
2	बाम	9,646	7,500	7,000	8,000	6,172	9,586	Eels	
3	शिगाळा, शिगटी	4,884	5,738	5,298	4,807	4,839	4,894	Cat fishes	
4	कर्ली, दाताळी	7,930	6,823	7,921	7,540	7,077	7,651	Karli	
5	पेडवा, पेडी, मिलजी, तारली	5,796	5,000	3,871	2,113	4,471	3,080	Sardines	
6	मिगपाला	11,758	9,750	7,440	11,502	4,135	11,313	Hilsa Ilisha	
7	मांदेली	5,692	2,577	4,489	2,230	..	3,894	Mandeli	
8	कांटी	5,993	4,776	3,290	2,526	2,000	5,027	Kati	
9	बोंबील	6,019	2,187	3,221	3,164	..	2,445	Harpodon Net ereus	
10	करकरा खजुरा	8,689	10,674	21,286	6,600	4,750	9,191	Karkara	
11	तांब	..	..	8,000	8,000	..	..	Tamb	
12	दाटा, रावस	17,986	24,206	13,111	14,250	7,667	16,456	Dara and Rawas	
13	घोळ, कोथ	14,587	13,899	16,918	8,333	11,500	12,398	Gholand Koth	
14	डोमा घोडी	3,647	3,249	3,237	2,328	4,212	3,244	Dhoma	
15	वळा, वाकटी	2,682	2,354	2,750	1,979	1,773	2,415	Ribbon Fish	
16	सरंगा	25,597	24,349	14,365	14,285	20,183	23,334	Pomfrets	
17	हलवा	16,059	20,686	11,140	10,500	13,740	12,571	Halwa	
18	बांगडा	7,176	..	6,833	5,074	9,439	5,512	Mackerel	
19	सुरमई, दागोल	11,331	13,290	7,327	7,210	10,349	9,495	Surmai and Dagol	
20	तेडली	8,114	4,250	5,908	7,000	3,256	5,832	Tendli	
21	कोळंबी	19,787	15,291	7,690	14,630	24,854	16,794	Prawns	
22	जवळा, करंदी	2,213	2,329	1,808	1,763	..	2,125	Shrimps	
23	शेवंड	1,06,906	1,14,792	1,06,633	1,10,773	72,111	1,73,031	Lobster	
24	सौदाळा	7,266	..	8,000	4,805	6,768	5,786	Lactarius	
25	इतर	27,204	8,945	16,172	14,279	13,702	21,721	Miscellaneous	
	भारत सरासरी	7,892	4,302	3,921	4,485	4,770	5,559	Weighted Averages	

भाधार.—मत्स्यव्यवसाय संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Fisheries, Government of Maharashtra, Bombay.

17. ग्रामविकास व सहकार

17. RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

१७.१. कृषि व बिगर कृषि सहकारी पत संस्था, बहुउद्देशीय सहकारी संस्था, पणन संस्था, उत्पादन संस्था, इत्यादी संस्थांची माहिती या विभागात दिली आहे.

१७.२. विविध सहकारी संस्थांची संख्या, सदस्य संख्या, खेळते भांडवल, स्थिर भांडवल, कर्ज, थकबाकी वगैरे माहिती या विभागात दिली आहे. "मालकीचे भांडवल" हे भरणा केलेले भांडवल दर्शविते. "कर्ज" या बाबीमध्ये ठराविक काळांमध्ये येणारे एकूण कर्ज, येणे कर्ज यांचा समावेश आहे. "खेळते भांडवल" मध्ये "भरणा केलेले" भांडवल, ठेवी, कर्ज यांचा समावेश आहे. "येणे कर्ज" यामध्ये कर्जाची येणे रक्कम, रोख पत, शिल्लकेपेक्षा अधिक काढलेली खरेदीची बिले व विक्रीची बिले यातील बाकी वगैरे माहितीचा समावेश आहे. "थकबाकी" मध्ये ज्या कर्जाची जमा करावयाची योग्य वेळ असून प्रत्यक्ष जमा केले गेले नाही आणि परतफेडीच्या वाढीव सवलतीची परवानगी कार्यक्षम अधिकाऱ्यांनी नाकारली आहे अशा रकमेचा किंवा हप्त्याचा यात समावेश आहे.

17.1. The information on Agricultural and Non-Agricultural Co-operative credit Societies, Multipurpose Co-operative Societies, Marketing Societies, Productive Societies etc. is presented in this section.

17.2. The information on number of various co-operative societies, membership, working capital, fixed capital, loans advanced, overdues etc. is presented in this section. *Owned capital* shows the paid-up capital. *Borrowing* denotes the total borrowings outstanding at the end of the period. *Working capital* includes paid-up capital, deposits and borrowings. *Loans outstanding* includes outstandings in respect of loans, cash credits and overdrafts and the amount of outstanding bills purchased and discounted. *Overdues* refer to the amount of loans or instalments which was due for collection but which was not actually collected and for the repayment of which no extension has been granted by a competent authority.

17. ग्राम विकास व सहकार/RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 17-1

सर्व सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी/Selected Statistics of all Co-operative Societies

अनक्रमांक Serial No.	नाव	परिमाण Unit	३० जून रोजी/As on 30th June									Item
			1960-61	1970-71	1975-76	1980-81	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	संस्था	No.	31,565	42,603	49,659	60,747	75,360	79,291	83,460	87,675	92,507	Societies
2	सदस्य संख्या	Lakh	42	86	116	148	190	201	211	221	244	Membership
3	भाग भांडवल	Rs. Crores	53	238	354	600	960	1,091	1,186	1,238	1,478	Share capital
4	स्वीय भांडवल	Do.	73	345	586	1,207	2,000	2,307	2,430	2,590	3,159	Owned Funds
5	खेळते भांडवल	Do.	326	1,490	2,788	5,210	9,384	11,051	12,820	15,164	18,328	Working Capital
6	लोकसंख्या	Million	39.55	50.41	55.78	62.78	67.60	69.31	71.61	72.41	74.02	Population
7	दर लाख लोकसंख्येमागे संस्थांची संख्या	No.	79.91	84.52	88.99	96.73	111.15	114.41	116.55	121.08	124.98	No. of Societies per Lakh of population
8	दर हजार लोकसंख्येमागे सर्व संस्थांच्या सभासदांची संख्या.	Do.	106.18	170.59	207.95	235.73	280.23	290.02	294.65	305.21	329.64	No. of members of all Societies per thousand inhabitants.
9	दर माणशी सरासरी खेळते भांडवल	Rs.	83	296	500	830	1,384	1,595	1,790	2,094	2,544	Average working capital per head of population.

भाषांतर :—सहकार आयुक्त व निबंधक सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.2

---

17. ग्रामविकास व सहकार/Rural Development and Co-operation

तबता क्रमांक/TABLE No. 17-2

प्रकारानुसार सहकारी संस्था व बँकांचे वर्गीकरण
Co-operative Societies and Banks classified by Types
(1988-89)

अनुक्रमिक Serial No.	जिल्हा	महाराष्ट्र राज्य राज्य व सहकारी विकास मध्यवर्ती बँकेच्या जिल्हा		प्राथमिक सहकारी		पणन संस्था	ऊस पुरवठा	दूध पुरवठा	विणकर संस्था	ग्राहक संस्था	गृहनिर्माण संस्था	शेती संस्था	स्त्रियांच्या संस्था	इतर	एकूण Total	District			
		बँका संघ State and Central Banks Unions	शाखा District branches of Maha- rashtra State Co-ope- rative Land Develop- ment Bank	कृषि Agricultural	बिगर कृषि Non- Agricultural												बँका Primary Co-ope- rative Banks	संस्था Market- ing Socie- ties	पुरवठा Sugar- cane supply
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)		
1	बृहन्मुंबई	..	..	3	..	9	2,446	96	2	..	15	19	638	12,002	..	36	606	15,872	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	1	1	357	514	19	17	..	165	6	159	3,712	16	23	655	5,645	Thane
3	रायगड	..	..	1	1	486	158	8	17	..	145	..	41	214	7	17	316	1,411	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	1	1	378	62	5	13	..	132	2	20	72	1	15	108	810	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	1	1	227	46	3	12	..	60	1	29	31	1	10	80	502	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	1	1	812	361	25	78	..	495	74	94	1,394	19	42	893	4,289	Nashik
7	धुळे	..	..	1	1	602	2,202	14	91	..	918	57	42	484	9	41	770	3,232	Dhule
8	जळगांव	..	..	1	1	862	201	15	198	..	1,109	10	57	441	1	25	652	3,573	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	1	1	1,057	258	16	66	..	794	44	52	462	20	56	901	3,728	Ahmednagar
10	पुणे	..	..	1	1	848	729	42	37	1	1,196	16	289	3,733	27	87	1,551	8,560	Pune
11	सातारा	..	..	1	1	778	333	16	11	..	950	23	75	398	9	26	923	3,544	Satara
12	सांगली	..	..	1	1	514	457	24	15	..	598	35	95	235	27	21	617	2,640	Sangli
13	सोलापूर	..	..	2	1	856	386	22	22	..	592	240	202	430	40	53	1,498	4,344	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	1	2	922	932	41	13	..	1,187	65	134	504	17	49	817	4,683	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	1	1	689	210	5	16	..	389	7	35	544	..	23	453	2,378	Aurangabad
16	जालना	..	..	1	1	573	57	3	7	1	117	16	17	110	..	19	225	1,147	Jalna
17	परभणी	..	..	1	1	889	112	5	10	..	246	23	30	301	..	12	342	1,972	Parbhani
18	बीड	..	..	1	1	712	103	4	17	..	596	27	45	272	13	15	422	2,228	Beed
19	नांदेड	..	..	1	1	955	176	3	19	..	500	41	27	546	..	29	662	2,960	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	1	1	452	98	2	10	..	410	6	23	244	1	12	261	1,521	Osmanabad

21	लातूर	..	..	..	1	1	569	172	3	11	..	476	18	41	370	..	5	419	2,086	Latur	
22	बुलढाणा	..	..	..	1	1	576	178	9	23	..	329	3	36	216	50	12	168	1,602	Buldhana	
23	अकोला	..	..	..	1	1	837	168	5	20	..	188	4	30	356	1	24	275	1,910	Akola	
24	अमरावती	..	..	..	1	1	662	178	7	17	..	170	50	73	503	11	26	230	1,929	Amravati	
25	यवतमाळ	..	..	..	1	1	527	115	4	14	..	29	1	35	354	..	11	486	1,578	Yavatmal	
26	वर्धा	..	..	..	1	1	404	89	4	12	..	270	14	61	162	1	15	174	1,208	Wardha	
27	नागपूर	..	..	..	1	1	588	475	11	19	1	213	462	331	991	5	51	548	3,697	Nagpur	
28	भंडारा	..	..	..	1	1	690	118	3	13	..	229	37	45	157	1	21	473	1,789	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	..	..	1	1	542	129	2	12	..	133	8	23	127	15	20	222	1,235	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	..	..	1	1	168	24	1	5	..	68	3	3	23	..	2	135	434	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य				..	..	33	29	18,541	9,487	417	817	3	12,719	1,314	2,782	29,388	292	803	15,882	92,507	Maharashtra State

टीप :—आकडे अस्थायी आहेत/Figures are provisional.

साधन :—सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे/Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Govt. of Maharashtra, Pune

17. ग्रामविकास व सहकार/RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17-3

कृषि पत व बहुउद्देशीय संस्थांचे कार्य/Operation of agricultural credit and multipurpose societies

(1988-89)

(रक्कम लाख रुपयात/Amount in lakh Rs.)

अनुक्रमांक	जिल्हा	संस्थांची संख्या	सदस्यांची संख्या (हजारत)	स्वीय भांडवल	ठेवी	कर्जे	खेळते भांडवल	नवीन कर्ज	कर्ज बसुली	येणे कर्ज	घकबाकी	
Serial No.		No. of Societies	Membership ('000)	Owned capital	Deposits	Borrowings	Working capital	Fresh advances	Recoveries	Loans outstanding	Overdues	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	बुध्नुंबई	6	2	4	1	..	5	1	1	1	..	Greater Bombay
2	ठाणे	356	204	385	49	631	1,151	347	238	579	306	Thane
3	रायगड	485	143	202	1	474	646	268	213	368	166	Raigad
4	रत्नागिरी	377	184	283	23	477	966	543	307	606	170	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	266	113	237	9	549	908	517	314	622	180	Sindhudurg
6	नाशिक	811	369	2,812	31	9,156	12,487	7,474	5,508	9,740	2,900	Nashik
7	धुळे	601	302	1,421	14	5,901	7,385	4,446	3,557	5,758	1,992	Dhule
8	जळगांव	861	320	3,178	14	14,242	17,841	11,944	9,336	15,079	4,678	Jalgaon
9	अहमदनगर	1,056	517	3,641	239	11,726	16,295	9,520	7,133	13,444	3,010	Ahmadnagar
10	पुणे	847	344	1,985	38	5,652	8,162	5,131	2,989	6,545	1,532	Pune
11	सातारा	777	339	1,423	7	4,194	6,019	3,836	3,163	4,582	865	Satara
12	सांगली	513	326	1,455	49	4,248	6,033	3,580	2,854	4,427	727	Sangli
13	सोलापूर	855	308	1,637	50	5,986	8,137	4,587	3,573	6,502	1,678	Solapur
14	कोल्हापूर	921	432	3,741	630	5,401	10,754	6,235	5,125	6,786	715	Kolhapur
15	औरंगाबाद	688	235	866	26	5,101	6,106	4,385	3,644	5,038	1,739	Aurangabad
16	जालना	572	196	495	26	3,278	3,943	2,956	1,925	3,471	1,274	Jalna
17	परभणी	888	288	770	97	4,250	5,129	4,901	3,178	4,131	1,124	Parbhani
18	बीड	711	227	601	54	3,472	5,599	3,307	1,818	3,487	1,122	Beed
19	नांदेड	954	298	853	122	5,828	7,029	5,228	2,924	5,429	1,111	Nanded
20	उस्मानाबाद	451	194	518	19	3,367	3,922	3,544	1,715	3,227	550	Osmanabad
21	लातूर	568	213	580	5	3,898	4,192	4,009	2,548	3,518	374	Latur
22	बुलढाणा	575	282	642	19	3,357	3,766	2,037	2,272	2,105	1,092	Buldhena
23	अकोला	836	283	621	43	3,577	4,795	3,279	2,681	3,463	1,488	Akola
24	अमरावती	661	262	676	75	2,961	4,479	2,190	2,019	2,551	1,071	Amravati
25	यवतमाळ	526	293	1,078	70	6,007	7,438	3,231	2,814	4,411	2,393	Yavatmal

26	वर्धा	..	..	..	403	121	263	4	1,335	1,830	1,033	988	1,229	658	Wardha	
27	नागपूर	..	..	..	587	188	361	21	1,907	2,856	1,193	805	1,965	802	Nagpur	
28	भंडारा	..	..	..	689	217	446	44	1,308	1,864	960	995	1,175	656	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	..	..	541	149	558	51	1,201	2,217	1,414	1,248	1,214	629	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	..	..	167	92	178	10	379	706	189	91	325	162	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य				..	..	18,509	7,441	31,900	1,841	1,19,863	1,62,660	1,02,285	75,976	1,21,843	35,154	Maharashtra State

टीप—आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note—Totals may not add up due to rounding.

आधार.—सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17-4

विगर कृषि पत संस्थांचे व्यवहार/Operations of non-agricultural credit societies
(1988-89)

(रकम लाख रुपयांत/Amount in lakh Rs.)

अनुक्रमिक Serial No.	जिल्हा (2)	संस्थांची संख्या No. of Societies	सदस्यत्व संख्या Membership (000)	स्वीय भांडवल Owned capital	ठेवी Deposits	कर्जे Borrowings	खेळते भांडवल Working capital	एकूण गुंतवणूक Total Investment	नवीन कर्ज Fresh advances	कर्ज वसुली Recoveries	येणे कर्ज Loans outstanding	थकबाकी Overdues	District (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2,445	3,196	32,997	1,87,015	14,220	2,64,777	31,044	1,52,126	1,57,792	1,63,901	11,664	Greater Bombay
2	ठाणे	514	387	3,810	22,841	1,101	33,237	2,757	27,020	20,448	20,279	2,057	Thane
3	रायगड	158	123	1,113	3,909	717	6,542	347	8,162	7,686	4,718	395	Raigad
4	रत्नागिरी	62	79	581	1,939	250	3,667	426	3,106	2,535	2,491	133	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	46	24	187	562	88	884	38	837	629	669	25	Sindhudurg
6	नाशिक	361	330	4,232	11,894	2,725	20,534	566	35,032	31,592	14,578	492	Nashik
7	धुळे	202	127	1,590	5,014	1,395	8,944	134	15,894	14,889	6,569	533	Dhule
8	जळगाव	201	238	1,946	8,850	986	13,353	275	18,803	18,335	9,729	893	Jalgaon
9	अहमदनगर	258	237	3,151	8,683	2,969	16,372	503	25,548	23,406	11,696	1,050	Ahmadnagar
10	पुणे	729	681	8,086	54,697	2,823	71,995	2,371	56,595	43,198	40,953	3,708	Pune
11	सातारा	333	274	3,021	9,976	1,066	15,789	1,093	15,687	12,343	11,090	835	Satara
12	सांगली	457	332	2,558	19,393	2,774	27,284	2,147	65,014	62,283	15,850	1,091	Sangli
13	सोलापूर	385	117	2,296	11,340	616	15,564	872	44,690	48,924	10,323	990	Solapur
14	कोल्हापूर	932	841	4,717	27,446	3,613	42,650	3,347	69,966	65,854	27,888	1,684	Kolhapur
15	औरंगाबाद	210	52	594	817	1,097	2,799	160	2,537	2,046	2,045	108	Aurangabad
16	जालना	57	20	329	989	607	2,290	185	14,504	14,074	1,692	72	Jalna
17	परभणी	112	46	504	1,308	1,501	3,914	139	6,152	5,914	2,465	930	Parbhani
18	बीड	103	60	605	1,022	674	2,805	157	3,257	2,783	2,043	129	Beed
19	नांदेड	176	48	260	447	425	1,283	128	1,749	1,356	969	44	Nanded
20	उस्मानाबाद	98	44	632	1,275	996	3,159	523	2,278	1,878	2,176	178	Osmanabad
21	लातूर	172	45	642	773	978	2,546	80	1,738	1,035	2,002	179	Latur
22	बुलढाणा	178	52	632	2,963	716	4,747	378	14,845	13,635	3,297	365	Buldhana
23	अकोला	168	63	397	2,165	1,076	3,856	315	58,242	56,811	2,759	165	Akola
24	अमरावती	178	60	531	1,498	481	2,938	141	2,642	2,280	1,946	159	Amravati
25	यवतमाळ	115	28	247	446	304	1,109	41	613	435	775	62	Yavatmal
26	वर्धा	89	30	268	754	285	1,795	286	1,553	1,131	938	89	Wardha
27	नागपूर	475	339	1,780	5,955	597	9,846	504	13,832	11,689	6,687	413	Nagpur
28	भंडारा	118	53	700	1,589	522	3,248	39	2,551	2,662	2,631	142	Bhandara
29	चंद्रपूर	129	33	497	388	651	1,667	53	950	890	1,387	6	Chandrapur
30	गडचिरोली	24	2	43	40	54	145	11	97	53	125	17	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		9,485	8,021	78,946	3,95,988	46,307	5,89,739	49,061	6,66,020	6,28,586	3,74,671	28,608	Maharashtra State

टीप.—आकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note—Totals may not add up due to rounding.

आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्राम विकास व सहकार/RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

तबता क्रमांक/TABLE No. 17.5

राज्य सहकारी भूविकास बँकेची निवडक सांख्यिकी
Selected Statistics of State Co-operative Land Development Bank

(रुपये लाखात/RS. in lakh)

वर्ष	बँका (संख्या)	सदस्य (लाखात)	भाग भांडवल Share Capital		स्वीय भांडवल	खेळते भांडवल	वर्षात दिलेले कर्ज Loans advanced during the year	कर्ज विमोचन Debt Redemption	लघु- सिंचन Minor Irrigation
Year	Banks (No.)	Member- ship (lakh)	शासकीय Held by Govt.	इतर Held by Others	Owned funds	Working Capital			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1960-61	.. 27	1.27	..	30.00	35.00	472.00	204.00	N.A.	N.A.
1970-71	.. 26	6.10	..	1,576.00	1,876.00	13,316.00	1,786.00	N.A.	N.A.
1975-76	.. 26	N.A.	603.00	2,181.83	5,735.87	27,203.14	2,311.87	718.05	N.A.
1980-81	.. 26	N.A.	603.00	2,665.07	7,660.63	32,650.53	5,417.02	3,920.05	3,906.00
1985-86	.. 29	8.70	493.00	3,438.08	1,019.14	49,480.81	5,722.49	3,520.65	2,895.00
1986-87	.. 29	8.97	493.00	3,507.20	10,494.00	54,240.19	6,493.85	2,793.65	2,261.00
1987-88	.. 29	9.07	493.00	3,696.00	11,908.00	60,405.00	7,676.00	2,468.00	2,024.00
1988-89	.. 30	9.00	493.00	4,014.00	11,707.00	65,634.00	9,391.00	4,291.00	1,744.00

ट्रॅक्टर खरेदीकरिता Purchase of Tractor	उपसा सिंचन Lift Irrigation	इतर जमिनीची सुधारणा Other land Improvement	या वर्षाची कर्ज वसुली Loans recovered during the year	थकबाकी Overdues	नफा दाखविणाऱ्या बँका No. of Banks showing profit (*)	नफ्याची रक्कम Amount of profit (*)	तोटा दाखविणाऱ्या बँका Bank showing loss(*)	तोटाचा रक्कम Amount of loss
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)
N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	26.00	18	2.00	9	1.00
N.A.	N.A.	N.A.	807.00	920.00	2	4.00	24	231.00
341.94	N.A.	N.A.	2,082.69	3,189.57	..	16.30	..	..
907.50	145.00	100.00	2,942.25	5,532.68	..	64.73	..	..
310.00	1180.00	331.00	5,059.87	4,384.53	..	6.67	..	..
320.00	1472.00	390.00	4,862.43	5,050.38	..	17.28	..	..
575.00	1745.00	530.00	3888.00	3218.00	..	8.00	..	..
1071.00	3112.00	251.00	4156.00	4905.00	1	2.00	..	..

N.A.—उपलब्ध नाही/Not available.

* टिपणी १.—ही एकच बँक असल्याने बँकेच्या शाखा व जिल्हावार नफा व तोटा १९७०-७१ नंतर काढला नाही.

* Note.1—This bank is having an Unitary structure and hence Branch and Districtwise profit and Loss is not worked out after 1970-71.

२.—महाराष्ट्र राज्यात प्राथमिक भूविकास बँक नाही. या तक्त्यातील माहिती महाराष्ट्र राज्य सहकारी कृषि व ग्रामीण विकास बँकेची आहे.

2.—There are no primary land Mortgage Banks in Maharashtra State. The information furnished in this Table pertains to the Maharashtra State Co-operative Agriculture and Rural Development Bank (MSCARD BANK).

आधार :—महाराष्ट्र राज्य कृषि व ग्रामीण विकास बँक लि., मुंबई.

Source.—The Maharashtra State Co-operative Land Development Bank Ltd., Bombay.

17. ग्रामविकास व सहकार/Rural Development and Co-operation

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.6

मध्यवर्ती सहकारी बँकांची निवडक सांख्यिकी
Selected Statistics of Central Co-operative Banks

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

वर्ष Year (३० जून रोजी) (As on 30th June)	बँका (संख्या) Banks (No.)	शाखा (संख्या) Branches (No.)	सदस्य (हजारात) Membership ('000)	भाग भांडवल Share Capital		स्वीय भांडवल Owned funds	खेळते भांडवल Working capital	उंची Deposits	येणे कर्ज Borrowings outstanding
				शासकीय Held by Govt.	इतर Held by others				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1950-51				N. A.					
1960-61	35	N.A.	57	199	454	820	6,093	2,647	2,465
1970-71	25	867	55	669	1,846	3,474	23,637	11,323	8,055
1975-76	26	1,231	56	816	2,567	5,952	38,965	24,753	5,915
1980-81	26	1,703	62	806	3,757	10,206	83,526	58,814	9,355
1984-85	29	2,226	68	814	6,356	16,098	1,65,811	1,20,757	18,286
1985-86	30	2,442	70	807	7,495	17,700	1,98,953	1,44,443	22,528
1986-87	30	2,567	73	807	9,045	20,739	2,39,961	1,70,279	33,709
1987-88	30	2,712	74	810	11,012	24,219	2,94,779	2,10,220	42,620
1988-89	30	2,831	77	803	13,459	31,230	3,53,337	2,36,748	64,594
वर्षभरात अखेरची कर्ज Loans advanced during the year	वर्षअखेरची येणे कर्ज Loans outstanding at the end of the year	येणे रकमेच्या थकबाकीची टक्केवारी Overdues as average outstanding	नफा झालेल्या बँका (संख्या) Banks showing Profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या बँका (संख्या) Banks showing loss (No.)	तोटा Loss			
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)			
			N. A.						
9,471	4,361	460	33	49	2	0.41			
37,072	7,210	4,452	25	140	..	..			
83,276	25,261	8,338	26	437	..	..			
1,83,104	47,994	14,452	26	376	..	..			
2,96,375	71,664	21,659	29	620	..	..			
3,59,113	1,16,285	23,520	30	867	..	..			
4,08,059	1,43,652	28,413	..	792	..	..			
4,79,837	1,78,970	38,420	28	1368	2	15.00			
1,36,283	2,24,739	35,015	30	1343	..	..			

आधार :- सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source :- Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/Rural Development and Co-operation

तक्ता क्रमांक/TABLE No 17.7

राज्य शिखर सहकारी पणन संघाची निवडक सांख्यिकी
Selected Statistics of Apex State Marketing Federation(रुपये लाखात)
(Rs. in lakh)

वर्ष Year (३० जून रोजी) As on 30th June	सदस्य संख्या Membership (No.)	शासनाचा भाग Share held by Govt.	इतर भांडवल Capital held by others	स्वीय भांडवल Owned funds	खेळते भांडवल Working capital	उत्पादन (टनात) Quantity of production produced (Tonnes)	उत्पादित मालाची किंमत Value of productions produced	घंटाची उलाढाल Business turnover	विक्री केलेल्या शेतमालाची किंमत Value of Agriculture produce market	वाटप केलेल्या वियाणांची किंमत Value of Seed distri- buted	वाटप केलेल्या खतांची किंमत Value of Fertilizer distributed	वाटप केलेल्या उपभोग्य वस्तूंची किंमत Value of Consumer goods distributed	नफा Profit
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1960-61	700	8	5	14	74	N.A.	612	1,223	1,223	N.A.	NIL	NIL	NIL
1970-71	800	122	33	254	1,741	N.A.	4,143	5,064	3,845	645	35	487	24
1975-76	1,100	607	53	1,021	7,001	N.A.	19,409	46,952	43,868	NIL	1,821	1,198	181
1980-81	1,200	707	64	1,618	9,553	N.A.	25,227	39,720	2,679	NIL	8,906	NIL	112
1984-85	1,800	1,070	65	2,399	8,728	N.A.	12,420	13,545	2,889	NIL	8,579	1,100	27
1985-86	2,200	1,070	65	2,472	10,092	N.A.	17,553	17,553	1,697	NIL	10,507	4,315	40
1986-87	2,700	1,186	53	2,702	11,836	N.A.	16,295	15,278	493	NIL	8,996	4,398	47
1987-88	2,900	1,186	51	2,796	11,572	N.A.	18,124	24,008	3,145	..	9,710	5,159	9
1988-89	3,200	1,186	49	2,893	11,696	N.A.	18,576	19,165	640	..	13,006	4,579	6

टीप—N. A. — Not Available/उपलब्ध नाही.

आधार—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे

Source—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/Rural Development and Co-operation

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.8

मध्यवर्ती ग्राहक भांडारांची निवडक सांख्यिकी
Selected Statistics of Central Consumer Stores

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

वर्ष Year (३० जून रोजी) (As on 30th June)	संस्था (संख्या) Societies (No.)	सदस्य संख्या Member- ship (000)	स्वीय भांडवल Owned funds	भाग भांडवल Share Capital		खेळते भांडवल Working capital	विक्रीची किंमत Value of sales	नफा झालेली भांडारे (संख्या) Stores showing Profits (No.)	नफा Profit	तोटा झालेली भांडारे (संख्या) Stores showing loss (No.)	तोटा Loss
				शासकीय Held by Govern- ment	इतर Held by others						
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1960-61 ..	1	2	3	..	3	7	187	..	..	1	..
1970-71 ..	43	135	195	97	36	463	3,031	28	9	15	17
1975-76 ..	56	163	191	124	67	795	5,610	38	19	15	27
1980-81 ..	75	123	423	150	149	1,100	6,396	45	16	17	25
1984-85 ..	83	235	622	192	199	1,773	10,634	49	26	27	16
1985-86 ..	100	243	654	228	190	1,848	11,305	55	31	39	19
1986-87 ..	93	251	678	225	198	2,802	11,525	53	37	33	36
1987-88 ..	103	275	727	214	216	3,162	13,491	57	48	43	33
1988-89 ..	111	277	754	239	239	3,279	14,201	55	48	49	38

आधार:—सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/Rural Development and Co-operation

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.9

मजूर सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी
Selected Statistics of Labour Co-operative Societies

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

वर्ष Year (३० जून रोजी) (As on 30th June)	संस्था (संख्या) Societies (No.)	सदस्य संख्या Membership (000)	स्वीय भांडवल Owned funds	खेळते भांडवल Working capital	केलेल्या कामाची किंमत Value of work done	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in Profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
1960-61 ..	371	17	8	45	N.A.	121	2	140	1
1970-71 ..	1,115	52	67	140	412	439	N.A.	N.A.	N.A.
1975-76 ..	1,922	101	N.A.	N.A.	1,128	872	27	585	15
1980-81 ..	3,334	175	193	2,154	3,578	1,539	54	1,285	27
1984-85 ..	4,899	305	320	4,540	9,134	2,671	189	1,769	51
1985-86 ..	4,879	301	343	5,196	12,556	2,735	148	1,707	58
1986-87 ..	4,814	285	345	5,294	10,471	2,433	125	1,876	62
1987-88 ..	4,767	225	332	5,117	7,637	2,292	112	1,720	60
1988-89 ..	4,422	208	311	5,431	8,913	2,373	135	1,545	55

N.A.—उपलब्ध नाही/Not available.

आधार:—सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/Rural Development and Co-operation

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.10

प्राथमिक गृहनिर्माण सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी
Selected Statistics of Primary Housing Co-operative Societies

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

वर्ष Year (३० जून रोजी) (As on 30th June)	संस्था (संख्या) Societies (No.)	सदस्य संख्या Membership (000)	स्वीय भांडवल Owned fund	खेळते भांडवल Working capital	नवअखेरचे बांध- लेली घरे (संख्या) Houses constructed at the end of the year (No.)	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1960—61	1,495	77	538	2,504	32	696	6	442	4
1970—71	7,425	291	1,527	13,143	54	3,138	39	2,693	27
1975—76	12,253	409	1,909	24,786	151	5,295	59	3,595	55
1980—81	15,640	532	3,206	35,081	107	7,342	155	5,291	62
1984—85	21,195	730	4,684	55,517	367	11,747	244	6,345	304
1985—86	22,877	771	5,233	65,465	281	12,087	296	7,093	416
1986—87	24,951	898	5,973	70,389	456	12,641	285	7,476	232
1987—88	26,945	951	6,296	81,368	502	14,021	549	7,777	233
1988—89	29,388	1,035	6,926	82,013	516	14,685	753	8,901	470

आधार —सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/Rural Development and Co-operation

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.11

दुग्धशाळा व दूध पुरवठा सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी
Selected Statistics of Dairy and Milk Supply Co-operative Societies

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

वर्ष (३० जून रोजी) Year (As on 30th June)	संस्था (संख्या) Societies (No.)	सदस्य Membership (000)	स्वीय भांडवल Owned funds	खेवते भांडवल Working Capital	दुग्ध व दुग्धाच्या पदार्थांचे उत्पादन Milk and Milk products	दुग्ध व दुग्धाच्या पदार्थांची विक्री Milk and Milk products sold	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1960-61	431	16	12	26	67	69	156 (36.1%)	2	133 (30.8%)	..
1970-71	2,021	126	76	314	810	841	833 (41.2%)	13	691 (34.1%)	5
1975-76	3,722	296	209	730	3,242	3,539	2,128 (57.1%)	113	865 (23.2%)	23
1980-81	7,819	703	598	1,992	8,531	9,132	4,091 (52.3%)	197	2,023 (25.8%)	26
1984-85	11,023	939	987	3,653	20,165	20,643	5,947 (53.9%)	293	2,557 (23.4%)	75
1985-86	11,984	999	1,104	3,858	22,391	24,244	6,045 (50.4%)	306	2,861 (23.8%)	92
1986-87	12,693	1,059	1,218	4,296	21,827	24,376	5,800 (45.0%)	317	3,608 (28.4%)	89
1987-88	12,989	1,174	4,925	16,556	45,887	52,380	5,630 (12.3%)	664	3,199 (24.6%)	302
1988-89	12,969	1,186	5,543	18,137	53,720	57,227	6,241 (23.1%)	890	3,032 (23.8%)	281

आधार:—सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/Rural Development and Co-operation

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.12

महाराष्ट्रातील महिला सहकारी संस्थांची वर्षवार निवडक सांख्यिकी
Yearwise selected Statistics of Women Co-operative Societies in the State

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

वर्ष Year ३० जून रोजी As on 30th June	संस्था (संख्या) Societies (No.)	सदस्य (हजारात) Membership (Thousand)	भाग भांडवल Share Capital	स्वीय भांडवल Owned funds	खेवते भांडवल Working capital	चालू वर्षी दिलेली कर्जे Loans advanced during the year	नर्पत्रखेरीस भकबाकी राहिलेली कर्जे Loans outstan- ding at the end of the year	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in Profit (No.)	नफा profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1985-86	500	88	150	204	871	N.A.	303	179	17	224	8
1986-87	586	133	223	346	2,507	N.A.	1,671	213	35	234	6
1987-88	672	147	244	397	3,284	N.A.	N.A.	247	46	272	8
1988-89	803	174	359	584	4,925	436	477	315	98	295	10

Note:—N.A. उपलब्ध नाही./Not available.

आधार:—सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामीण विकास सहकार/Rural Development and Co-operation

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 17.13

औद्योगिक सहकारी संस्थांची निवडक सांख्यिकी
Selected Statistics of Industrial Co-operative Societies

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

वर्ष (३० जून रोजी) Year (As on 30th June)	संस्था (संख्या) Societies (No.)	सदस्य संख्या Membership (000)	भाग भांडवल Share capital	स्वीय भांडवल Owned capital	खेळते भांडवल Working capital	ठेवी Deposits	उत्पादित मालाची किंमत Value of goods produced	विक्री केलेल्या मालाची किंमत Value of goods sold	नफा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in profit (No.)	नफा Profit	तोटा झालेल्या संस्था (संख्या) Societies in loss (No.)	तोटा Loss
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
1960—61	1,968	72	83	107	289	N.A.	329	385	541	10	791	10
1970—71	1,729	83	228	318	772	15	98	590	442	38	450	12
1975—76	1,591	142	463	704	1,701	55	1,131	1,228	577	37	392	23
1980—81	1,827	225	718	1,096	2,884	111	1,456	2,069	821	65	463	59
1984—85	2,685	294	1,086	1,924	4,736	146	3,779	3,218	829	81	718	52
1985—86	2,945	327	1,238	2,169	5,247	145	2,191	2,340	1,175	100	1,023	45
1986—87	3,219	370	1,260	2,242	5,860	151	2,006	2,781	1,249	114	1,098	52
1987—88	3,470	369	1,178	2,126	5,763	213	1,708	2,995	1,331	112	1,118	163
1988—89	3,750	421	1,227	2,261	5,924	132	1,493	3,048	1,538	164	1,490	211

आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/

तबता क्रमांक/

कृषि व बिगर कृषि पत शिखर आणि मध्ययती संस्थांचे व्यवहार/

क्रमांक	जिल्हा	बँकांची संख्या	सदस्य संख्या Membership				स्वीय भांडवल	एकूण ठेवी	कर्ज
			संस्थेतील	व्यक्तिगत	नाममात्र				
Serial No.		No. of Banks	Societies	Individual	Nominal	Owned funds	Total deposits	Borrowings	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	
1	बृहन्मुंबई	4	20,328	9,01,303	22,588	38,567	1,91,213	84,378	
2	ठाणे	1	2,032	153	22,738	1,069	12,976	382	
3	रायगड	1	1,112	269	32,391	385	4,371	72	
4	रत्नागिरी	1	740	74	47,383	459	4,424	18	
5	सिधुदुर्ग	1	426	65	22,711	404	2,863	21	
6	नाशिक	1	3,389	1,779	18,689	1,257	12,294	4,858	
7	धुळे	1	2,620	1	1,160	1,194	6,007	5,035	
8	जळगाव	1	2,723	2,710	6,275	2,559	14,064	9,048	
9	अहमदनगर	1	2,524	1,612	..	4,351	16,587	6,740	
10	पुणे	1	3,926	3,126	..	1,839	22,064	47	
11	सातारा	1	2,363	1,788	52,727	1,041	13,762	463	
12	सांगली	1	1,694	381	6,214	1,146	13,664	1,203	
13	सोलापूर	2	3,101	3,092	25,523	1,468	9,411	2,296	
14	कोल्हापूर	1	3,146	745	3,160	1,893	16,326	756	
15	औरंगाबाद	1	1,219	61	..	1,051	3,996	6,512	
16	जालना	1	778	3	..	418	1,794	2,685	
17	परभणी	1	1,686	27	..	1,119	3,577	4,714	
18	बीड	1	1,509	123	..	858	2,851	4,282	
19	नांदेड	1	1,470	114	..	880	4,937	4,200	
20	उस्मानाबाद	1	939	1	1,211	659	2,931	2,121	
21	नातूर	1	1,072	1	4,829	750	3,407	3,345	
22	बलदाणा	1	1,247	1,354	6,249	682	3,348	1,185	
23	अकोला	1	1,180	1,120	2,937	539	3,573	1,284	
24	अमरावती	1	1,158	1,388	..	558	3,569	1,179	
25	यवतमाळ	1	967	1,189	16,023	1,140	4,640	2,330	
26	वर्धा	1	619	96	..	432	2,412	187	
27	नागपूर	1	1,947	163	65	683	4,254	267	
28	भंडारा	1	1,260	107	..	369	2,508	105	
29	चंद्रपूर	1	957	440	..	376	2,892	125	
30	गडचिरोली	1	316	33	..	79	1,263	70	
महाराष्ट्र राज्य		34	68,448	9,23,310	2,92,873	68,225	3,91,978	1,49,808	

आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

TABLE No. 17-14

Operations of agricultural and non-agricultural credit apex and central institutions

(रकम लाख रुपयात)
(Amount in lakh Rs.)

1988-89

वेळते भांडवल	एकूण गुंतवणूक	नवीन कर्ज	कर्ज वसुली	देणे कर्ज		यकबाकी		District
				संस्था	व्यवतीयत	कर्जे	नूतनीकरण न केलेला यकबाकीचा अधिकर्ष	
Working Capital	Total Investment	Fresh advances	Recoveries	Societies	Individual	Loans	Unrenewed cash credit overdues	
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
3,28,606	49,966	5,72,109*	5,21,526	1,65,557	47,612	12,169	453	Greater Bombay
15,303	1,957	14,462	13,835	3,006	533	607	29	Thane
5,320	1,861	5,356	5,102	1,350	489	160	82	Raigad
5,598	433	4,632	3,527	1,410	1,075	390	23	Ratnagiri
3,571	757	2,682	2,379	713	578	183	10	Sindhudurg
19,114	329	26,434	23,926	12,584	396	1,509	1,636	Nashik
13,377	225	16,831	13,806	9,976	440	1,489	161	Dhule
25,809	4,276	35,974	42,228	19,258	469	3,631	270	Jalgaon
26,881	226	53,277	50,779	18,818	860	1,182	104	Ahmednagar
25,704	7,076	32,610	26,511	13,723	1,009	968	37	Pune
16,920	395	25,309	24,700	8,081	1,020	492	166	Satara
16,606	151	39,839	38,408	10,687	613	281	78	Sangli
14,401	189	28,588	29,324	8,950	817	2,230	52	Solapur
19,884	67	64,366	62,957	12,913	202	147	268	Kolhapur
12,139	155	9,192	10,752	9,563	264	2,151	53	Aurangabad
5,091	863	13,441	11,910	4,406	301	1,850	19	Jalna
9,732	176	15,894	14,449	6,841	128	1,323	199	Parbhani
8,975	203	14,346	11,702	7,028	68	677	16	Beed
11,300	257	19,046	16,294	8,289	265	496	171	Nanded
6,500	174	9,371	3,472	4,798	101	407	19	Osmanabad
8,180	161	11,289	9,446	6,234	86	878	438	Latur
5,688	122	10,765	10,178	3,782	231	883	83	Buldhana
6,207	141	4,841	3,823	4,305	151	564	21	Akola
5,625	56	8,915	8,661	3,239	178	462	26	Amravati
8,533	142	10,753	10,105	5,947	298	1,713	34	Yavatmal
3,344	31	4,738	4,476	1,843	71	905	11	Wardha
5,861	234	7,100	6,323	3,694	78	1,179	32	Nagpur
3,328	47	2,845	2,552	1,808	351	397	26	Bhandara
3,607	79	3,542	3,217	1,367	147	543	24	Chandrapur
1,488	22	1,081	1,158	388	84	106	12	Gadchiroli
6,43,517	70,771	10,69,628	9,87,526	3,61,058	58,915	39,972	4,562	Maharashtra State

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/

तक्ता क्रमांक/

सहकारी पणन संस्थांचे व्यवहार कार्य/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	संस्थांची संख्या No. of societies	सदस्य संख्या (हजारात) Membership (*000)	स्वीय भांडवल Owned capital	इतर कर्जे Other borrowings	सेवते भांडवल Working capital	नवीन कर्जे Fresh advances	कर्जवमुली Recoveries
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	बुध्नुंबई	2	3	3,337	4,056	12,869	..	..
2	ठाणे	17	6	37	24	200	..	..
3	रायगड	17	11	70	76	305	20	48
4	रत्नागिरी	13	6	73	19	186	2	..
5	सिध्दुर्ग	12	7	99	5	217	..	..
6	नाशिक	78	54	400	320	2,018	2	2
7	घुळे	91	42	240	13	590	3	1
8	जळगाव	198	113	694	183	1,600	465	295
9	अहमदनगर	66	34	241	327	1,154	44	20
10	पुणे	37	26	258	125	1,006	1	..
11	सातारा	11	18	186	54	600	..	..
12	सांगली	15	12	161	103	485	..	..
13	सोलापूर	22	9	94	55	244	..	..
14	कोल्हापूर	23	103	745	78	2,602	..	..
15	औरंगाबाद	16	25	146	208	527	87	49
16	जालना	7	22	54	39	254	..	..
17	परभणी	10	8	75	48	263	5	5
18	बीड	17	6	46	9	113	..	..
19	नांदेड	19	31	149	103	611	..	..
20	उस्मानाबाद	10	3	16	10	44	..	..
21	लातूर	11	3	32	15	90	..	..
22	बुलढाणा	23	29	207	118	482	..	..
23	अकोला	20	31	251	94	574	..	..
24	अमरावती	17	33	192	38	683	3	3
25	यवतमाळ	14	36	171	14	659	..	1
26	वर्धा	12	9	177	38	511	..	7
27	नागपूर	19	17	1,298	850	2,463	19	11
28	भंडारा	13	10	99	42	177	..	..
29	चंद्रपूर	12	6	99	46	238	..	..
30	गर्जबरोली	5	3	22	8	28	..	..
महाराष्ट्र राज्य		827	721	9,683	7,096	31,793	651	442

टोप.—आकडे संक्षिप्तत लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.
आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

TABLE No. 17-15

Operations of Co-operative marketing Societies

1988-89

(रकम लाख रुपयात)
(Amount in lakh Rs.)

येणे कर्ज Outstanding (10)	स्थिर मत्ता Fixed assets (11)	इतर मत्ता Other assets (12)	मिळालेल्या मालाची किंमत Value of goods received (13)	विक्री केलेल्या मालाची किंमत Value of goods sold (14)	वर्षाखेरीचा शिल्लक माल Stock at the close of the year (15)	वर्षातील नफा Profit for the year		वर्षातील तोटा Loss for the year		District (2)
						संस्था (संख्या) Societies (No.) (16)	नफा Profit (17)	संस्था (संख्या) Societies (No.) (18)	तोटा Loss (19)	
..	1,143	9,228	51,147	68,206	2,498	2	57	..	..	Greater Bombay
..	39	127	928	918	34	3	..	11	7	Thane
20	24	241	329	348	20	13	4	1	..	Raigad
1	20	131	847	752	34	9	3	4	..	Ratnagiri
..	25	148	717	757	43	12	5	..	..	Sindhudurg
2	285	1,443	4,948	5,025	289	38	20	12	3	Nashik
5	95	327	3,098	2,395	163	65	10	20	9	Dhule
239	397	756	5,266	4,740	207	135	24	60	38	Jalgaon
15	82	844	2,136	2,297	113	37	18	13	7	Ahmadnagar
2	111	777	4,489	1,973	115	15	21	1	1	Pune
..	140	317	2,464	2,738	142	10	5	1	1	Satara
43	138	149	1,993	1,941	155	8	4	4	4	Sangli
10	48	107	1,421	983	79	13	4	9	2	Solapur
3	339	149	19,997	18,366	761	16	65	6	5	Kolhapur
162	75	229	5,540	1,927	61	8	4	6	15	Aurangabad
..	86	168	2,097	607	..	3	..	4	3	Jalna
11	26	164	2,140	3,474	61	7	1	2	4	Parbhani
..	14	74	580	398	26	7	6	1	..	Beed
51	89	361	2,518	2,055	110	10	20	5	2	Nanded
..	12	25	272	221	8	6	2	1	..	Osmanabad
..	17	56	793	691	17	6	2	5	1	Latur
7	116	291	3,313	1,102	69	6	6	14	31	Buldhaña
..	175	153	4,739	906	246	6	3	8	13	Akola
1	89	463	7,879	2,977	130	5	2	19	10	Amravati
1	96	348	4,592	1,297	214	6	3	8	14	Yavatmal
1	126	259	2,425	745	125	9	6	1	1	Wardha
96	742	1,025	5,025	4,819	500	7	13	10	16	Nagpur
3	50	76	564	771	49	4	..	8	5	Bhandara
5	29	163	1,447	410	41	2	..	8	11	Chandrapur
..	9	17	71	72	2	2	1	2	..	Gadchiroli
778	4,637	20,066	1,43,775	1,33,911	6,312	469	309	235	203	Maharashtra State

Note.—Totals may not add up due to rounding.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार/

तक्ता क्रमांक/

सहकारी उत्पादक संस्थांचे कार्य/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	संस्थांची संख्या No. of Societies	सदस्य संख्या Member- ship (‘000)	स्वीय भांडवल Owned Capital	कर्ज Borro- wings	खेळते भांडवल Working capital	नवीन कर्ज Fresh Advances	कर्ज वसुली Recover- ies	येणे कर्ज Outstand- ing	गुंतवणूक Invest- ment	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	
1	बृहन्मुंबई	..	341	36	1,947	1,776	4,201	89	74	787	151
2	ठाणे	..	521	78	1,153	732	2,446	116	117	246	215
3	रायगड	..	286	53	484	323	1,392	77	57	390	80
4	रत्नागिरी	..	145	43	262	383	880	63	37	151	94
5	सिध्दुर्ग	..	206	38	167	147	460	19	10	77	92
6	नाशिक	..	1,159	198	6,509	4,273	17,568	102	34	168	8,444
7	धुळे	..	1,427	172	6,836	10,276	21,874	159	81	350	10,206
8	जळगाव	..	1,336	186	4,540	6,284	11,778	197	85	464	4,059
9	अहमदनगर	..	1,415	241	12,644	14,307	47,768	67	8	154	25,065
10	पुणे	..	2,449	199	4,855	4,888	17,734	38	37	269	6,679
11	सातारा	..	1,707	257	65,98	5,444	25,239	25	5	63	10,755
12	सांगली	..	1,143	232	9,514	7,993	29,685	86	55	128	12,469
13	सोलापूर	..	1,814	169	9,551	9,117	25,966	43	..	300	7,498
14	कोल्हापूर	..	1,988	479	18,926	13,789	62,185	69	3	626	24,939
15	बीरंगाबाद	..	679	107	2,299	5,868	10,950	36	2	97	3,676
16	जालना	..	279	54	2,165	2,418	4,689	31	..	55	2,463
17	परभणी	..	477	79	3,400	2,389	7,444	68	..	158	2,794
18	बीड	..	924	78	3,115	3,299	7,119	31	13	123	3,406
19	नांदेड	..	974	95	2,857	3,368	6,191	1	1	369	2,639
20	उस्मानाबाद	..	579	73	2,127	1,627	4,988	4	2	25	2,284
21	लातूर	..	721	82	3,472	3,627	6,748	96	126	42	2,562
22	बुलढाणा	..	515	700	1,271	2,095	3,126	12	7	147	656
23	अकोला	..	373	63	1,399	1,148	3,584	20	..	38	1,560
24	अमरावती	..	410	51	1,479	906	2,384	36	..	51	1,371
25	यवतमाळ	..	471	104	1,745	1,260	8,425	20	7	62	1,003
26	वर्धा	..	396	40	2,613	1,436	5,587	5	1	24	1,371
27	नागपूर	..	1,089	101	2,865	2,406	8,639	36	4	390	1,553
28	भंडारा	..	620	71	944	986	2,926	45	2	55	1,329
29	चंद्रपूर	..	364	46	162	116	835	13	1	24	139
30	गडचिरोली	..	194	22	69	30	1,204	1	1	10	31
महाराष्ट्र राज्य		..	26,062	4,147	1,15,908	1,12,711	3,54,015	1,605	770	5,853	1,39,583

आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

TABLE No. 17-16

Operation of co-operative productive enterprises

1988-89

(रकम लाख रुपयांत)
(Amount in lakh Rs.)

इतर मत्ता Other assets	मिळालेल्या मालाची किंमत Value of goods received	विक्री मालाची किंमत Value of goods sold	वर्ष अखेरीस मिळक माल Stocks at the end of the year	नफा झालेल्या संस्था No. of societies in profit	नफ्याची रकम Amount of profit	तोटा झालेल्या संस्था No. of societies in loss	तोटाचा रकम Amount of loss	District
(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
886	326	2,863	1,583	156	82	111	562	Greater Bombay
1,085	2,372	2,547	168	178	35	185	53	Thane
672	200	1,125	54	133	28	105	5	Raigad
227	158	1,352	18	66	7	39	3	Ratnagiri
146	77	193	22	135	20	43	23	Sindhudurg
3,613	9,745	15,090	4,090	301	193	289	699	Nashik
5,410	14,540	18,757	4,185	415	485	574	784	Dhule
4,654	8,839	10,682	1,974	438	188	395	663	Jalgaon
9,705	39,033	52,390	12,413	715	102	523	1,594	Ahmednagar
5,221	21,375	21,781	5,276	1,195	196	768	132	Pune
4,891	26,904	30,131	8,958	838	298	630	177	Satara
8,680	19,296	30,099	7,628	660	767	427	84	Sangli
6,423	24,297	25,459	7,938	1,119	267	553	609	Solapur
12,817	61,288	72,371	19,882	1,498	719	346	1,173	Kolhapur
4,074	5,863	6,308	2,837	170	7	223	633	Aurangabad
715	1,481	2,276	1,175	78	5	124	237	Jalna
1,697	3,223	3,970	2,074	104	172	176	439	Parbhani
1,119	5,856	6,883	2,454	158	224	326	143	Beed
1,395	2,682	2,772	1,495	255	98	395	506	Nanded
691	4,460	4,413	1,791	199	100	164	8	Osmanabad
819	5,093	5,278	2,180	320	82	253	91	Latur
610	992	1,089	475	109	12	121	160	Buldana
740	1,039	514	721	105	8	105	144	Akola
359	351	983	207	133	8	132	267	Amravati
1,551	1,356	1,804	724	99	74	209	91	Yavatmal
2,297	2,476	2,713	610	104	9	137	617	Wardha
3,702	3,754	4,615	1,526	575	56	381	407	Nagpur
1,285	1,371	1,563	223	302	39	224	313	Bhandara
625	169	251	17	186	13	136	11	Chandrapur
1,159	33	37	3	91	6	75	9	Gadchiroli
87,269	2,69,349	3,30,309	92,701	10,782	4,302	8,169	10,634	Maharashtra State

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

17. ग्रामविकास व सहकार)

तक्ता क्रमांक/

इतर सहकारी संस्थांचे कार्य/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	संस्थांची संख्या No. of Societies	सदस्य संख्या (हजारत) Membership (‘000)	स्वीय भांडवल Owned capital	इतर कर्जे Other Borrowings	लेऊले भांडवल Working capital	नवीन कर्जे Fresh advances
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मुंबई	13,169	1,128	5,635	9,588	29,506	100
2	ठाणे	4,196	200	482	2,986	16,264	229
3	रायगड	421	35	112	364	1,265	22
4	रत्नागिरी	140	26	31	151	341	21
5	सिंधुदुर्ग	84	14	34	111	236	38
6	नाशिक	1,877	88	175	5,112	8,375	215
7	धळे	910	115	125	1,406	2,905	192
8	जळगाव	979	133	232	966	1,540	74
9	महमदनगर	931	131	1,358	1,638	6,597	388
10	पुणे	4,496	293	897	1,756	7,011	354
11	सातारा	715	61	188	569	1,275	139
12	सांगली	515	63	101	307	991	9
13	सोलापूर	1,251	109	499	969	2,712	56
14	कोल्हापूर	819	158	455	1,513	4,697	157
15	औरंगाबाद	782	37	179	1,525	1,902	540
16	जालना	226	15	33	162	274	55
17	परभणी	482	49	45	847	1,054	196
18	बीड	482	38	36	542	863	63
19	नांदेड	841	78	96	606	1,217	94
20	उस्मानाबाद	384	23	35	303	478	77
21	लातूर	613	46	55	1,165	1,554	314
22	बुलढाणा	313	30	54	702	401	42
23	अकोला	511	31	55	617	1,036	44
24	अमरावती	660	104	122	1,195	1,714	286
25	यवतमाळ	446	31	61	640	960	105
26	बार्शी	306	23	45	223	432	21
27	नागपूर	1,524	150	307	2,905	4,056	254
28	भंडारा	348	38	57	635	890	45
29	चंद्रपूर	187	31	67	216	446	12
30	बडचिरोली	42	2	4	19	27	4
	महाराष्ट्र राज्य	38,650	3,280	11,575	39,438	1,01,020	4,146

आधार.—सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

RURAL DEVELOPMENT AND CO-OPERATION

TABLE No. 17-17

Operations of other co-operative societies

(रकम लाख रुपयांत)
(Amount in lakh Rupees)

(1988-89)

कर्ज वसुली Loans Recoveries	येणे कर्ज Loans Outstanding	गुंतवणूक Investment	इतर मत्ता Other assets	मिळालेल्या मालाची किमत Value of goods received	विक्री मालाची किमत Value of goods sold	वर्षाभेरेच्या खिल्लक मालाची किमत Stocks at the close of the year	वर्षातील नफा Profit for the year		वर्षातील तोटा Loss for the year		District
							नफा झालेल्या संस्थांची संख्या No. of societies in profit	नफ्याची रक्कम Amount of profit	तोटा झालेल्या संस्थांची संख्या No. of societies in loss	तोटाचा रक्कम Amount of loss	
(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(2)
94	120	19,044	9,080	15,382	16,581	818	8,580	234	161	66	Greater Bombay
256	1,261	9,984	4,893	3,359	3,743	118	2,651	113	1,357	26	Thane
25	102	409	704	503	514	49	168	19	201	11	Raigad
22	71	125	133	97	110	7	66	4	39	1	Ratnagiri
8	77	68	78	278	270	17	41	6	29	5	Sindhudurg
165	2,356	4,809	1,162	784	819	47	528	39	1,063	23	Nashik
38	1,039	1,506	322	491	494	35	361	13	437	10	Dhule
46	353	533	631	301	456	23	556	41	410	9	Jalgaon
236	936	1,685	2,070	2,967	1,281	65	375	37	469	1,862	Ahmednagar
392	1,294	3,436	2,119	1,166	1,194	124	1,541	91	1,007	22	Pune
65	273	370	564	565	580	66	279	12	327	10	Satara
4	70	375	468	492	544	77	213	8	205	9	Sangli
54	141	607	1,885	529	820	64	696	40	460	13	Solapur
477	576	1,544	2,262	5,157	5,158	314	370	173	302	101	Kolhapur
224	1,219	481	190	90	96	9	388	17	324	11	Aurangabad
52	106	120	45	27	27	2	62	2	129	8	Jalna
2	704	235	108	191	192	5	94	7	329	36	Parbhani
259	109	409	243	363	370	16	69	3	229	10	Beed
62	539	188	449	214	234	2	262	52	308	10	Nanded
107	133	172	168	85	90	5	79	3	143	4	Osmanabad
45	935	270	334	101	107	13	132	5	229	6	Latur
12	129	172	85	83	79	15	115	9	160	40	Buldhana
6	190	386	446	152	157	13	151	3	373	11	Akola
90	909	232	552	108	105	20	225	43	243	11	Amravati
96	282	450	221	32	56	6	140	18	148	6	Yavatmal
40	183	128	115	83	95	5	132	8	104	5	Wardha
200	1,166	1,725	1,068	1,072	1,189	96	910	258	489	82	Nagpur
40	127	243	496	106	97	15	153	17	165	26	Bhandara
2	159	139	134	119	116	13	90	5	61	6	Chandrapur
1	16	2	8	..	..	1	14	1	21	1	Gadchiroli
3,120	15,575	49,928	31,033	34,896	35,572	2,060	19,461	1,281	11,922	2,441	Maharashtra State

Source.—Commissioner for Co-operative and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

१८. खनिज उत्पादन :

१८.१. खनिज उत्पादने व त्यांचे मूल्य या संबंधीची आकडेवारी या विभागात दिली आहे.

18. MINING AND QUARRYING :

18.1. Data on mineral production and their value are presented in this section.

18. खान काम/MINING AND QUARRYING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 18.1

खनिज व एकुण खानी

Number of Mines and Mineral Ores
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	खनिज Mineral Ores	एकुण खानी No. of Mines	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	महाराष्ट्र	*कोळसा/Coal	30	*Maharashtra
2	कोल्हापूर }	बॉक्साइट/Bauxite	4 }	Kolhapur
3	रायगड }	"		Raigad
4	चंद्रपूर	कच्चे लोखंड/Iron Ore	2	Chandrapur
5	गडचिरोली	"	1	Gadchiroli
6	कोल्हापूर	"	1	Kolhapur
7	सिंधुदुर्ग	"	5	Sindhudurg
8	भंडारा	कच्चे मॅंगनीज/Manganese Ore	3	Bhandara
9	नागपूर	"	7	Nagpur
10	चंद्रपूर	बेराईट/Barytes	..	Chandrapur
11	भंडारा	कोरंडम/Corundum	4	Bhandara
12	नागपूर	डोलोमाईट/Dolomite	4	Nagpur
13	अमरावती	अग्नि माती/Fire clay	1	Amravati
14	चंद्रपूर	केओलिन/Kaolin	2	Chandrapur
15	नागपूर	"	5	Nagpur
16	भंडारा	कायनाईट/Kyanite	8	Bhandara
17	भंडारा	सिलिमानाईट/Sillimanite	2	Bhandara
18	चंद्रपूर	चुनखडी/Limestone	11	Chandrapur
19	यवतमाळ	"	13	Yavatmal
20	नागपूर	गेरू/Ochre	3	Nagpur
21	भंडारा	पायरोफिलाईट/Pyrophyllite	1	Bhandara
22	नागपूर	क्वार्ट्ज/Quartz	1	Nagpur
23	भंडारा	"	2	Bhandara
24	कोल्हापूर	सिलिका रेती/Silica Sand	..	Kolhapur
25	रत्नागिरी	"	7	Ratnagiri
26	सिंधुदुर्ग	"	26	Sindhudurg
27	चंद्रपूर	रेती/Sand (Others)	9	Chandrapur
28	नागपूर	"	1	Nagpur

*जिल्हावार माहिती उपलब्ध नाही/Districtwise break-up is not available.

मात्रा :- इंडियन ब्युरो ऑफ माइन्स, भारत सरकार, नागपूर.
Source:— Indian Bureau of Mines, Government of India, Nagpur.

18. खानि / MINING AND QUARRYING

तबता क्रमांक / TABLE No. 18.2

खनिज उत्पादन / MINERAL PRODUCTION

(1988-89)

(उत्पादन टनात आणि मूल्य हजार रुपयात)
(Production in tonnes and value in thousand Rupees)

अनुक्रमांक Serial No.	खनिज	उत्पादन मूल्य	रायगड Raigad	रत्नागिरी Ratnagiri	सिंधुदुर्ग Sindhudurg	कोल्हापूर Kolhapur	अमरावती Amravati	यवतमाळ Yavatmal	नागपूर Nagpur	भंडारा Bhandara	चंद्रपूर Chandrapur	गडचिरोली Gadchiroli	एकूण Total	Production value	Mineral
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(3)	(2)
1	बाँससाइट	उत्पादन मूल्य	..	49 3	..	5,40,913 28,640	..	..	..	..	..	..	5,40,962 28,643	Production Value	Bauxite
2	बेरायट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Production Value	Barytes
3	*कोळसा	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	15,111 37,31,139	Production Value	Coal*
4	कच्चे मँगनीज	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	1,05,988 41,954	1,47,285 81,496	..	..	2,53,273 1,23,450	Production Value	Manganese ore
5	कच्चे लोखंड	उत्पादन मूल्य	..	..	537 28,854	1 18	..	..	..	..	45 2,984	16 1,121	599 32,977	Production Value	Iron ore
6	कोरंडप	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	660 1,060	..	..	660 1,060	Production Value	Corundum
7	केओलिन	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	3,369 112	..	1,082 21	..	4,451 133	Production Value	Kaolin (Natural)
8	कायनाईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	20,387 9,778	..	..	20,387 9,778	Production Value	Kyanite
9	क्वार्ट्ज	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	3,608 199	15,838 1,005	..	272 3	19,718 1,207	Production Value	Quartz
10	डायस्पोर	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	1 1	..	..	1 1	Production Value	Daispore
11	डोलोमाईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	22,213 1,471	..	..	..	22,213 1,471	Production Value	Dolomite

तबता क्रमांक/TABLE No. 18.2 —contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(3)	(2)
12	गेहूँ	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	1,969 70	..	..	..	1,969 70	Production Value	Ochre
13	चूनाखडी	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	891 49,103	..	..	3,470 83,520	..	4,361 1,32,623	Production Value	Limestone
14	पाइरोफिलाईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	1,205 196	..	..	1,205 196	Production Value	Pyrophyllite
15	पेट्रोलियम	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Production Value	Petroleum
16	प्राकृतिक गैस	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Production Value	Natural Gas
17	फेल्स्पार	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Production Value	Felspar
18	सिलिका सैंड	उत्पादन मूल्य	..	..	19,665 1,457	1,50,519 6,217	..	..	..	..	..	..	1,70,184 7,674	Production Value	Silica Sand
19	सिलिमनाईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	8,646 9,454	..	..	8,646 9,454	Production Value	Silimanite
20	रेती (इतर)	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	4,296 43	..	8,13,632 9,260	..	8,17,928 9,303	Production Value	Sand (Others)
21	अग्नि माती	उत्पादन मूल्य	..	..	..	365 11	..	7,291 345	..	..	..	..	7,656 356	Production Value	Fire Clay
22	क्रोमाईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	..	..	..	..	86 21	..	86 21	Production Value	Cromite
23	लैटराईट	उत्पादन मूल्य	..	..	..	..	82,418 5,763	..	..	..	..	..	82,418 5,763	Production Value	Latcite

*जिल्हावार/क्षेत्रावर माहिती उपलब्ध नाही. Districtwise / Fieldwise break-up is not available.

आधार.—इंडियन ब्यूरो ऑफ माईन्स, भारत सरकार, नागपूर.

Source.—Indian Bureau of Mines, Government of India, Nagpur.

१९. उत्पादन :

१९.१. या विभागात चालू कारखाने, सरासरी दैनिक रोजगार, औद्योगिक उत्पादने आणि वार्षिक उद्योग पाहणीत गोळा केलेली काही निवडक औद्योगिक वैशिष्ट्ये याबद्दलची सांख्यिकी माहिती दिलेली आहे.

१९.२. तक्त्यातील आकडे मुख्य कारखाने निरीक्षक यांच्याकडून फॅक्टरी अॅक्ट, १९४८ च्या कलम २ एम (एक) आणि २ एम (दोन) व कलम ८५ खाली येणाऱ्या कारखान्यांची मूलभूत सांख्यिकी माहिती गोळा करून पाठविल्यानंतर त्या आधारावर अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयाने संकलित केले आहेत. कलम २ (एम) (एक) खाली गेल्या बारा महिन्यातील कोणत्याही एका दिवशी १० किंवा अधिक कामगार असणारे व शक्तीचा वापर करणारे कारखाने आणि कलम २ (एम) (दोन) खाली २० किंवा अधिक कामगार असणारे पण शक्तीचा वापर न करणारे कारखाने यांचा समावेश होतो. या व्यतिरिक्त कारखान्यांतील कामगारांची संख्या व शक्तीचा वापर केला किंवा वापर केला नाही हे विचारात न घेताही राज्य शासनाने अधिसूचनेद्वारे शासकीय राजपत्रातून सांख्यिकी माहिती पुरविण्यासाठी भाग पाडलेल्या कारखान्यांचाही समावेश केला जातो. हे कारखाने ह्या फॅक्टरी अॅक्ट, १९४८ च्या कलम ८५ खाली येतात आणि यातील कारखान्यांची माहिती १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर या कालावधीत संपणाऱ्या लेख्या संबंधित आहे.

१९.३. राष्ट्रीय नमुना पाहणी संघटना, (भारत सरकार) यांच्याकडून अर्थ व सांख्यिकी संचालनालयास उपलब्ध झालेल्या वार्षिक उद्योग पाहणी पत्रकाच्या आधारावर आकडेवारी या विभागात दिली आहे. ही पत्रके गणना व गणनेतर या दोन क्षेत्रात विभागलेल्या कारखान्यांकडून गोळा केली जातात आणि त्यातील माहिती १ एप्रिल ते ३१ मार्च या कालावधीत संपणाऱ्या लेख्यासंबंधित असते. गणना क्षेत्रात ५० किंवा अधिक कामगार व शक्तीचा वापर करणारे कारखाने आणि १०० किंवा त्याहून अधिक कामगार व शक्तीचा वापर न करणाऱ्या कारखान्यांचा समावेश होतो. यांची दरवर्षी संपूर्ण गणना केली जाते. बाकीचे कारखाने गणनेतर क्षेत्राखाली येतात. १९७३-७४ पासून नमुना पाहणी क्षेत्रातील एकूण कारखान्यांपैकी ५० टक्के कारखाने दरवर्षी निवडले जातात आणि त्यांची दोन वर्षांच्या गटात पूर्ण पाहणी केली जाते. याशिवाय गणनेतर क्षेत्रात मोडणाऱ्या पण संपूर्ण भारतभर ५० कामगारांहून कमी कामगार असलेल्या कारखान्यांची गणना क्षेत्रातील कारखान्यांप्रमाणे दरवर्षी पाहणी केली जाते. तसेच या पाहणीत विद्युत, गॅस उत्पादन व वितरण व इतर सेवा तसेच स्वच्छता, सेवा, दुसऱ्या व वैयक्तिक सेवा आणि चल चित्रपट यांचाही समावेश होतो. वर्कर्स अॅक्ट, १९६६ खाली येणारे विडी व सिगारेट कारखाने सुद्धा यात अंतर्भूत आहेत. बंद स्वरूपाचे कारखाने सुद्धा विचारात घेतले जातात पण संरक्षण खात्यातील कारखाने, हॉटेल आणि उपहारगृहे, तेलाचे साठे व वितरण यामध्ये गुंतलेले, तांत्रिक शिक्षण संस्था (विकर्णे किंवा विनिमय यासाठी उत्पादन न करणाऱ्या) यांचा यात समावेश नाही.

१९.४. उत्पादक भांडवल वर्षाच्या शेवटच्या दिवसाशी निगडित असून त्यामध्ये स्थिर व खेळत्या भांडवलाचा समावेश असतो. कामगारांची संख्या ही वेगवेगळ्या शीर्षाखालील म्हणजे कामगार, कामगारेतर इ. कामगारांची एकत्रित दैनिक सरासरी संख्या असते आणि त्यामध्ये भरपगारी रजेवर असणाऱ्या म्हणजे वैयक्तिक रजेवर, नैमित्तिक रजेवर व पगारी दीर्घ मुदतीच्या रजेवर असणाऱ्या कामगारांचा समावेश असतो. विक्रीसाठी तयार केलेल्या वस्तू व उपवस्तू ह्यांचे मूल्य, ग्राहकांसाठी केलेल्या कामाच्या सेवेचा मोबदला, विकत घेतलेल्या स्थितीमध्येच विकलेल्या मालाचे मूल्य आणि वार्षिक पाहणी वर्षाच्या सुरुवातीला व शेवटी असणाऱ्या अर्ध कच्च्या स्वरूपाच्या मालाच्या साठ्यामधील मूल्यात येणारा फरक इत्यादींचा समावेश 'एकूण उत्पादन' यात असतो. मूल्यवृद्धी ही उत्पादन मूल्यातून, उत्पादन खर्च व मूल्यघट वजा करून काढली जाते.

19. MANUFACTURING :

19.1. In this section, statistics regarding working factories, average daily employment, industrial production and some selected industrial characteristics collected in the Annual Survey of Industries is presented.

19.2. The data on working factories, are compiled by the Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, on the basis of data collected by the Chief Inspector of Factories from the factories covered under Sections 2 (m) (i), 2 (m) (ii) and Sec. 85 of the Factories Act, 1948. The factories using power, which employed 10 or more workers on any day of the preceding 12 months are covered under Section 2 (m) (i) and the factories not using power employing 20 or more workers under Section 2 (m) (ii). Apart from these two categories, State Government by notification in Official Gazette specifies a number of factories and makes obligatory for such factories to supply statistical information notwithstanding the number of persons employed therein and using or not using power. These factories are covered under Section 85 of the Factories Act, 1948. The information relates to the accounting year of factory ending on any day between 1st January to 31st December.

19.3. The statistics relating to Annual Survey of Industries are based on the returns supplied to this Directorate by National Sample Survey Organisation, Government of India, which collects the data from the factories divided in two sectors, viz. (i) Census sector, (ii) Non-census sector and returns relate to the accounting year of the factory ending on any day between 1st April to 31st March. In the census sector, factories employing 50 or more workers and using power and factories employing 100 or more workers and not using power are covered on complete enumeration basis every year. The remaining factories are covered in the non-census sector. In the non-census sector, since 1973-74, 50 per cent of the factories are selected every year and thus this sector is covered fully in a block period of two years. The factories in the non-census sector, having less than 50 workers all over India, are treated on par with factories in the census sector. The survey extends to all the manufacturing units including production and distribution of electricity, gas, water and also service industries like sanitary services, repairs services and personal services and motion picture production. The survey extends also to Biri and Cigar units which are covered under Workers Act, 1966. It also includes the factories reported closed. However, it excludes defence factories, restaurants and cafes, those engaged in storage and distribution of oil, technical training institutions not producing anything for sale or exchange.

19.4. *Productive capital* which relates to the last day of the year, consists of fixed and working capital. Number of *persons employed* is the average number of persons employed under various heads, such as workers, other than workers, etc. and it includes persons on leave with pay such as sick leave, casual leave or paid vacation. *Gross output* represents value of products and by-products manufactured for sale, work done for customers and a sale value of goods sold in the same condition as purchased and is adjusted for the difference in stocks of semi-finished goods at the beginning and at the end of the survey year. *Value added* by manufacture is computed by deducting from the gross ex-factory value of output the gross value of input, value added is not of depreciation.

19. निर्मितो/ MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक/ TABLE No. 19-1

नोंदणीकृत कारखान्यांची संख्या

Number of Registered Factories

(1989)

अनुक्रमांक	जिल्हा	विभाग २ (एम) (१)	विभाग २ (एम) (२)	विभाग ८५	एकूण (संख्या)	कामगारांची सरासरी संख्या	
Serial No		Under Section 2(m)(i)	Under Section 2(m)(ii)	Under Section 85	Total (No.)	Average number of workers employed	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बृहन्मंबई	8,102	224	750	9,076	4,62,956	Greater Bombay
2	ठाणे	2,091	100	390	2,581	1,22,244	Thane
3	रायगड	260	20	22	302	23,024	Raigad
4	रत्नागिरी	133	3	42	178	6,004	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	78	8	63	149	2,815	Sindhudurg
6	नाशिक	699	8	369	1,076	52,072	Nashik
7	धुळे	203	1	128	332	11,254	Dhule
8	जळगांव	438	14	230	682	26,687	Jalgaon
9	अहमदनगर	303	7	211	521	26,950	Ahmednagar
10	पुणे	1,932	90	510	2,532	1,39,121	Pune
11	सातारा	209	1	90	300	18,841	Satara
12	सांगली	282	5	260	547	16,865	Sangli
13	सोलापूर	325	11	2,146	2,482	30,154	Solapur
14	कोल्हापूर	731	37	463	1,231	38,014	Kolhapur
15	औरंगाबाद	363	3	168	534	32,614	Aurangabad
16	जालना	123	..	37	160	5,763	Jalna
17	परभणी	86	..	37	123	3,926	Parbhani
18	बीड	70	..	51	121	5,830	Beed
19	नांदेड	97	2	62	161	9,052	Nanded
20	उस्मानाबाद	26	..	11	37	2,693	Osmanabad
21	लातूर	29	..	12	41	4,428	Latur
22	बुलढाणा	148	1	90	209	8,401	Buldana
23	अकोला	240	4	132	376	12,861	Akola
24	अमरावती	211	3	129	343	8,011	Amravati
25	यवतमाळ	100	19	57	176	7,700	Yavatmal
26	वर्धा	86	..	50	136	9,305	Wardha
27	नागपूर	765	23	763	1,551	50,691	Nagpur
28	भंडारा	165	..	323	488	7,010	Bhandara
29	चंद्रपूर	107	..	191	298	14,084	Chandrapur
30	गडचिरोली	13	1	57	71	695	Gadchiroli
एकूण	..	18,385	585	7,844	26,814	11,60,065	Total

आचार्य-औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, मुंबई.

Source. - Directorate of Industrial Safety and Health, Bombay.

19. उत्पादन/MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19-2

निर्मिती करणाऱ्या उद्योगांचे उत्पादन व रोजगार (मालिका १९८८-८९)

Production and Employment of Manufacturing Industries (Series 1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग गट वर्ष	कारखान्यांची संख्या No. of units	एकूण रोजगार Total employment	एकूण गुंतवणूक (लाख रुपये) Total investment (Lakh Rs.)	एकूण उत्पादन (लाख रुपये) Total production (Lakh Rs.)	Industry group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	1975-76	12,074	11,79,916	4,21,029	1,57,400	
	1980-81	14,567	13,54,284	8,25,949	14,35,100	
	1985-86	14,358	12,30,483	14,36,270	26,58,300	
	1986-87	14,473	12,16,017	16,91,029	29,88,741	
	1987-88	15,072	12,58,143	18,54,771	32,93,343	
1	खाद्य वस्तू (२०-२१)	1,632	1,26,272	2,08,496	4,67,274	Food products (20-21)
2	पेये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ (२२)	344	58,965	23,481	43,226	Beverages, tobacco and tobacco products (22).
3	सुती कापड (२३)	972	1,65,710	88,269	1,63,077	Cotton textiles (23)
4	लोकरी, रेशमी व कृत्रिम तंतूचे पदार्थ (२४)	813	66,122	78,868	1,52,723	Wool, Silk and Synthetic fibre textiles (24).
5	ताग, हेम्प व मेस्ता कापड (२५)	4	23	3	22	Jute, hemp and Mesta textiles (25)
6	कापडाच्या वस्तू (पादत्राणाव्यतिरिक्त धारण करण्याच्या परिधानासहित) (२६)	728	25,825	21,238	69,848	Textile products (including wearing apparel other than footwear) (26)
7	लाकड व लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर (२७)	336	5,233	3,247	7,478	Wood and Wood products, furniture and fixtures (27).
8	कागद आणि कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन व संबंधित उद्योग (२८)	1,068	53,551	64,902	1,02,556	Paper and paper products, and printing, publishing and allied industries (28).
9	कातडी व कातडीच्या आणि केसाळ कातडीच्या वस्तू (दुरुस्ती सोडून) (२९)	105	4,770	4,335	11,233	Leather and leather Fur products (except repair) (29).
10	रसायने व रासायनिक पदार्थ (पेट्रोलियम व कोळसा यांच्या उत्पादित वस्तू सोडून) (३०)	1,119	1,28,587	3,62,038	6,21,671	Chemicals and Chemical products (except products of petroleum) (30).
11	रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ व अणू इंधनाची प्रक्रिया (३१)	961	44,977	1,43,944	4,48,291	Rubber, Plastic, Petroleum and Coal products (31).
12	अधातू खनिज पदार्थ (३२)	1,040	43,267	48,190	72,700	Non-Metallic mineral products (32).
13	मूलभूत धातू व मिश्र धातू (३३)	777	68,120	1,58,375	3,25,254	Basic metal and alloys industries (33).
14	धातूच्या वस्तू व सुटे भाग (यंत्रे व परिवहन सामग्री सोडून) (३४)	1,320	56,979	69,603	1,46,326	Metal products and part (except Machinery and transport equipment (34).
15	यंत्र सामग्री, यांत्रिक अवजारे आणि सुटे भाग (विद्युत यंत्रसामग्री सोडून) (३५)	2,348	1,61,616	2,61,858	4,74,467	Machinery, Machine tools and parts (except electrical Machinery) (35)
	विद्युत यंत्रसामग्री, साधने, उपकरणे आणि सुटे भाग. (३६)					
16	परिवहन सामग्री व सुटे भाग (३७)	440	90,790	2,07,149	3,53,227	Transport equipment and Parts (37).
17	उत्पादन करणारे इतर उद्योग (३८)	485	21,861	28,744	39,897	Other Manufacturing industries (38).
18	इतर	633	1,34,614	6,33,950	4,23,084	Others
19	सर्व उद्योग	15,125	12,57,282	24,06,689	39,22,355	All industries

टीप :—आकडे संक्षिप्तात दिल्यामुळे सर्व बेरजा जुळतीलच असे नाही.

Note.—Totals may not tally due to rounding of figures.

साधार :—मुख्य निरीक्षक, कारखाने महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—The Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

19. उत्पादन/MANUFACTURING

तबता क्रमांक/TABLE No. 19-3

खादी व ग्रामोद्योग मंडळाकडून निरनिराळ्या उद्योगांना दिलेले अनुदान व कर्ज पुरवठा (मालिका १९८८-८९)
Amount of grants and loan disbursed to various Industries by Khadi and Village Industries Board (Series 1988-89)

(रुपये हजारत/Rs. in thousand)

अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग (2)	अनुदान व वितरण रक्कम/Grants and Amount disbursed												Industry (2)
		1960-61		1970-71		1980-81		1985-86		1987-88		1988-89		
		अनुदान Grants (3)	कर्ज Loan (4)	अनुदान Grants (5)	कर्ज Loan (6)	अनुदान Grants (7)	कर्ज Loan (8)	अनुदान Grants (9)	कर्ज Loan (10)	अनुदान Grants (11)	कर्ज Loan (12)	अनुदान Grants (13)	कर्ज Loan (14)	
1	खादी ..	78	249	29	94	616	1,003	30	378	35	865	34	1,278	Khadi
2	प्रक्रिया करणारे उद्योग ..	12	7	3	34	113	227	29	1,769	28	1,662	37	2,106	Processing C. and P.
3	ग्रामीण तेल उद्योग ..	165	515	31	1,401	6	3,359	..	16,561	..	32,789	..	4,157	Village Oil Industry
4	ग्रामीण कातडी उद्योग ..	20	44	16	187	127	1,622	125	4,344	75	2,351	96	3,645	Village Leather Industry
5	भागपेटी लघु उद्योग ..	..	..	..	..	85	514	4	527	..	245	6	458	Cottage Match Industry
6	गुळ व खांडसरी उद्योग ..	181	122	10	96	..	206	..	225	..	310	12	536	Gur and Khandasari Industry.
7	ताड गुळ उद्योग ..	34	9	10	160	..	..	11	61	17	196	13	107	Palm Gur Industry
8	अखाद्य तेले व साबण उद्योग	6	92	10	55	28	131	61	1,027	6	741	42	482	Non-edible Oil and Soap Industry.
9	हाताने तयार करणारे कागद उद्योग	120	107	123	320	232	833	228	175	298	..	481	278	Handmade paper Industry
10	मधु मक्षिका पालन उद्योग	77	17	3	59	7	50	6	127	48	62	113	105	Bee Keeping Industry
11	ग्रामीण कुक्कट पालन उद्योग	7	5	12	558	189	1,955	13	3,900	75	2,807	86	3,080	Village Poultry Industry
12	तंतू उद्योग ..	..	..	9	31	4	42	8	243	14	182	22	435	Fibre Industry
13	सुतार व लोहार उद्योग ..	..	..	18	117	162	2,417	352	7,148	416	10,064	531	9,691	Carpentry and Black Smithy Industry.
14	गोबर गॅस उद्योग ..	..	..	309	467	12	..	..	..	..	..	N.A.	N.A.	Gobar Gas Industry
15	चुना तयार करणारे उद्योग	..	..	1	16	20	268	15	512	2	533	2	884	Lime Manufacturing Industry.
16	ग्रामोद्योग विक्री भांडार	3	3	52	5	10	34	6	18	10	230	N.A.	N.A.	Gramodyog sales Depot
17	बेत व बांबू उद्योग ..	..	..	..	81	2	131	7	556	18	328	24	259	Cane and Bamboo Industry.
18	आल्युमिनियम ..	..	..	..	78	..	95	..	546	..	299	..	464	Alluminium
19	औषध व जडीबुटी गोळा करणे	..	..	..	..	..	..	..	160	..	..	9	468	Collection of Medicinal Plants.
20	पळावरील प्रक्रिया ..	..	..	..	..	..	554	1	590	..	654	14	1,266	Fruit processing
21	गोंद व राळ तयार करणे	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	25	Gum and Resins
22	काथ उद्योग ..	..	..	..	..	..	245	..	1,312	..	2,381	5	2,647	Kath Industry
23	इतर ..	9	..	96	..	225	..	89	..	..	..	125	5,999	Others
	एकूण	712	1,170	732	4,758	1,833	13,686	985	40,180	1,042	56,699	1,652	38,370	Total

टोप—उपलब्ध नाही/Not Available.

आधार :—महाराष्ट्र राज्य खादी ग्रामोद्योग मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Khadi and Village Industries Board, Bombay.

19. उत्पादन/MANUFACTURING

तबता क्रमांक/TABLE No. 19-4

औद्योगिक क्षेत्रातील भूखंड विकास/Industrial area Estate Developed
(1988-89)

Year/वर्ष जिल्हे	मूखंडाची संख्या No. of Estates	औद्योगिक घद्यासाठी संपादित क्षेत्र Industrial area acquired हेक्टर/Hectare	औद्योगिक घद्यांसाठी भूखंड Industrial plots		District	
			विकसित Developed	वाटप केलेले Allotted		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(1)	
1970-71	.. ..	33	837.68	159	409	
1975-76	.. ..	53	1429.79	741	489	
1980-81	.. ..	59	743.55	1,755	2,137	
1985-86	.. ..	73	918.89	814	1,300	
1986-87	.. ..	85	415.57	673	1,009	
1987-88	.. ..	85	258.54	1462	1,946	
1988-89	.. ..	59	24,129.31	23611	17532	
1 बृहन्मंबई	.. ..	1	129.96	282	280	Greater Bombay
2 ठाणे	.. ..	10	5491.41	5239	4585	Thane
3 रायगड	.. ..	4	2550.12	1496	869	Raigad
4 रत्नागिरी	.. ..	4	1416.11	740	459	Ratnagiri
5 सिंधुदुर्ग	.. ..	1	285.75	212	129	Sindhudurg
6 नाशिक	.. ..	2	1157.98	1700	1625	Nashik
7 धुळे	.. ..	1	400.35	187	148	Dhule
8 जळगांव	.. ..	1	752.22	690	614	Jalgaon
9 अहमदनगर	.. ..	2	1355.32	868	542	Ahmednagar
10 पुणे	.. ..	2	1362.10	2041	37	Pune
11 सातारा	.. ..	2	377.19	588	490	Satara
12 सांगली	.. ..	2	609.38	1488	780	Sangli
13 सोलापूर	.. ..	1	507.18	598	594	Solapur
14 कोल्हापूर	.. ..	2	546.14	913	801	Kolhapur
15 औरंगाबाद	.. ..	4	2657.61	1650	1344	Aurangabad
16 जालना	.. ..	2	208.68	322	501	Jalna
17 परभणी	.. ..	1	95.74	154	115	Parbhani
18 बीड	.. ..	1	68.53	108	87	Beed
19 नांदेड	.. ..	1	310.43	382	296	Nanded
20 उस्मानाबाद	.. ..	1	100.58	101	38	Osmanabad
21 लातूर	.. ..	1	268.26	621	390	Latur
22 बुलढाणा	.. ..	1	201.29	261	145	Buldhana
23 अकोला	.. ..	1	305.53	407	346	Akola
24 अमरावती	.. ..	1	180.13	333	286	Amravati
25 यवतमाळ	.. ..	2	244.73	248	123	Yavatmal
26 वर्धा	.. ..	1	595.10	204	173	Wardha
27 नागपूर	.. ..	2	866.03	1230	1057	Nagpur
28 भंडारा	.. ..	2	378.01	216	70	Bhandara
29 चंद्रपूर	.. ..	2	623.48	307	192	Chandrapur
30 गडचिरोली	.. ..	1	83.97	25	16	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य	.. ..	59	24129.31	23,611	174,32	Maharashtra State

टोप.—३१-३-७० पर्यंत ८१६६.०० हेक्टर जमीन संपादित केली. ३,१४३ भूखंड विकसित केले व २,३५६ भूखंडांचे उद्योग प्रवर्तकांना वाटप केले.

Remarks.—8166.00 hectares of land was acquired up to 31-3-70, 3,143 No. of plots were developed and 2,356 No. of plots were allotted to the entrepreneurs.

आधार.—मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ.

Source.—Chief Engineer, Maharashtra Industrial Development Corporation.

19. उत्पादन/

तपता क्रमांक/

चालू कारखान्यांचे कामगारांच्या संख्येनुसार वर्गीकरण/

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	1-9 कामगार Workers		10-19 कामगार Workers		20-49 कामगार Workers		50-99 कामगार Workers	
		F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	बहुमुंबई	2,524	15,780	2,636	35,039	1,678	48,326	440	30,569
2	ठाणे	357	2,139	359	4,944	371	11,360	179	12,176
3	रायगड	14	86	20	273	25	790	24	1,710
4	रत्नागिरी	47	203	34	466	27	793	25	1,697
5	सिंधुदुर्ग	61	233	20	260	23	697	14	1,010
6	नाशिक	449	2,131	305	4,027	152	4,637	39	2,604
7	धुळे	168	795	83	1,133	32	886	20	1,376
8	जळगाव	266	1,013	165	2,002	83	2,480	37	2,510
9	अहमदनगर	234	973	75	956	85	2,351	19	1,331
10	पुणे	722	3,874	654	8,960	552	15,701	187	12,103
11	सातारा	108	331	72	901	54	1,719	20	1,389
12	सांगली	224	872	116	1,545	68	1,928	28	1,866
13	सोलापूर	1,676	6,150	73	950	39	1,298	17	1,136
14	कोल्हापूर	447	2,408	230	3,053	144	4,403	39	2,585
15	औरंगाबाद	172	767	83	1,143	76	2,568	44	3,219
16	जालना	52	258	28	415	37	1,275	15	1,096
17	परभणी	31	132	8	91	25	780	34	1,889
18	बीड	51	249	21	306	11	361	8	521
19	नांदेड	57	249	15	161	18	441	30	1,612
20	उस्मानाबाद	10	42	2	22	7	172	5	250
21	लातूर	4	19	3	43	17	342	3	150
22	बुलढाणा	76	312	18	266	34	923	23	1,465
23	अकोला	125	544	68	880	44	1,381	40	2,512
24	अमरावती	143	554	48	648	31	986	21	1,331
25	यवतमाळ	54	234	16	206	31	1,104	24	1,643
26	वर्धा	45	208	14	210	24	340	19	1,369
27	नागपूर	656	2,964	179	2,493	148	4,585	80	5,484
28	भंडारा	369	1,673	60	716	19	582	4	252
29	छंदपूर	148	597	14	201	35	1,130	17	1,161
30	गडचिरोली	48	184	1	10	4	109	3	174
	एकूण	9,338	45,974	5,420	72,320	3,894	1,14,948	1,458	98,190

F—कारखाने/
W—कामगार/

संस्कार—मुख्य निदेशक, कारखाने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

MANUFACTURING

TABLE No. 19.5

Distribution of working factories according to working strength 1988
(1988)

100—499 कामगार Workers		500—999 कामगार Workers		1000—4999 कामगार Workers		5,000 व त्याहून अधिक कामगार 5000 and above Workers		एकूण Total		District
F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(2)
422	86,679	70	48,147	83	1,64,090	7	45,721	7,860	4,74,351	Gr. Bombay
171	36,549	35	25,082	12	25,131	..	..	1,484	1,17,381	Thane
30	6,355	5	3,943	1	1,226	..	..	119	14,383	Raigad
10	1,913	1	591	..	..	..	..	144	5,663	Ratnagiri
3	554	..	..	..	..	..	..	121	2,754	Sindhudurg
42	9,424	9	6,493	9	18,089	..	..	1,005	47,405	Nashik
12	2,952	3	1,931	1	2,055	..	..	319	11,128	Dhule
22	5,114	6	3,628	6	9,190	..	..	585	25,937	Jalgaon
41	9,230	9	6,778	1	1,896	..	..	464	23,515	Ahmednagar
156	33,757	23	15,844	17	30,214	2	19,353	2,313	1,39,806	Pune
22	5,076	3	2,080	4	6,349	..	..	283	17,845	Satara
10	2,649	5	3,063	3	5,476	..	..	454	17,399	Sangli
14	4,176	7	4,588	5	11,363	..	..	1,831	29,661	Solapur
37	7,677	8	5,925	7	11,148	..	..	912	37,199	Kolhapur
43	8,715	12	8,610	1	1,389	..	..	431	26,411	Aurangabad
7	1,373	2	1,217	..	..	..	..	141	5,634	Jalna
16	1,879	1	686	..	..	..	..	115	5,457	Parbhani
2	414	5	3,374	..	..	..	..	98	5,225	Beed
14	2,626	..	..	2	3,321	..	..	136	8,410	Nanded
6	1,044	..	..	..	..	..	..	30	1,530	Osmanabad
4	1,158	1	532	..	..	..	..	32	2,244	Latur
11	1,782	2	1,486	..	..	..	..	164	6,234	Buldana
20	3,417	5	3,012	1	1,119	..	..	303	12,865	Akola
20	4,163	..	..	..	..	..	..	263	7,682	Amaravati
13	2,111	3	2,256	..	..	..	..	141	7,554	Yavatmal
16	2,595	..	..	3	4,406	..	..	121	9,628	Wardha
80	16,392	16	11,246	4	8,321	..	..	1,163	51,485	Nagpur
12	2,397	..	..	..	..	..	..	464	5,620	Bhandara
12	2,216	3	2,253	3	5,732	..	..	232	13,290	Chandrapur
1	281	..	..	..	..	..	..	57	758	Gadchiroli
1,269	2,64,658	234	1,62,765	163	3,10,515	9	65,074	21,785	11,34,454	Total

Factories
Workers

Source.—The Chief Inspector of Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

३१ डिसेंबर १९८८ रोजी संपणाच्या वर्षातील चालू कारखान्यांची व त्यातील सरासरी दैनिक कामगारांची प्रमुख उद्योग गटानुसार संख्या/

		उद्योग गट/Industry Group									
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	20-21 अन्न पदार्थांचे उत्पादन Food products		22 पेये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थांचे उत्पादन Beverages, tobacco and tobacco products		23 सुती कापडांचे उत्पादन Cotton textiles		24 लोकर, रेशीम व कृत्रिम तंतूच्या कापडांचे उत्पादन Wool, silk and synthetic fibre textiles		25 तागाच्या व अंबाडीच्या तंतूच्या कापडांचे उत्पादन Jute, hemp and mesta textiles	
		F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बृहन्मंबई	298	15,253	13	3,859	196	1,11,635	738	24,014	4	73
2	ठाणे	94	3,753	7	545	82	4,100	147	7,448	3	192
3	रायगड	10	443	2	287	1	351	1	36	..	..
4	रत्नागिरी	20	958	2	84	2	319	..	..	..	..
5	सिंधुदुर्ग	20	790	1	50	..	..	..	..	..	..
6	नाशिक	107	5,596	8	271	66	3,050	17	195	..	..
7	धुळे	92	3,951	1	653	10	2,713	..	..	..	..
8	जळगाव	181	6,037	5	436	35	5,474	4	601	..	..
9	अहमदनगर	68	9,301	11	1,738	5	967	1	24	1	9
10	पुणे	124	8,614	14	802	72	2,951	4	132	..	..
11	सातारा	47	8,252	2	427	3	92	..	..	..	..
12	सांगली	58	5,932	1	18	82	3,826	..	..	..	..
13	सोलापूर	151	4,913	5	138	1,304	18,767	..	..	..	..
14	कोल्हापूर	67	10,725	9	406	229	10,751	..	..	..	..
15	औरंगाबाद	18	4,280	3	315	26	3,094	8	729	..	..
16	जालना	30	1,754	..	..	38	1,758	..	..	..	..
17	परभणी	28	2,088	..	..	42	2,487	..	..	..	..
18	बीड	14	2,970	..	..	13	374	..	..	..	..
19	नांदेड	18	1,031	..	..	38	5,300	..	..	..	..
20	उस्मानाबाद	7	926	..	..	4	296	..	..	..	..
21	लातूर	6	1,452	..	..	8	240	..	..	..	..
22	बुलढाण	41	1,752	..	..	45	3,545	..	..	..	..
23	अकोला	83	1,816	..	..	77	7,730	..	..	..	..
24	अमरावती	46	1,137	..	..	37	4,086	..	..	..	..
25	यवतमाळ	11	793	..	..	52	4,654	1	849	..	..
26	बर्घा	10	257	..	..	48	7,906	1	64	..	..
27	नागपूर	93	3,137	23	804	24	9,723	3	77	1	47
28	भंडारा	278	1,769	..	..	..	..	..	..	..	..
29	चंद्रपूर	91	425	..	..	7	528	..	..	..	..
30	गडचिरोली	45	175	..	..	..	..	..	..	..	..
एकूण		2,156	1,10,280	107	10,843	2,546	2,16,657	925	34,169	9	321

MANUFACTURING

TABLE No. 19.6

Number of working factories and average daily employment in Major groups of Industries during the year ending 31st December 1988.

उद्योग गट/Industry Group													District
26 कापडाच्या वस्तूचे उत्पादन (पादत्राणे सोडून सर्व वापराव- याच्या वस्तू) Textiles products (including wearing apparel other than footwear)		27 लाकूड आणि लाकडाच्या वस्तू, फर्नीचर वगैरे यांचे उत्पादन Wood and Wood products, furniture and fixtures		28 कागद आणि कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग Paper and paper products, and printing, publish- ing and allied industries		29 कातडी, कातड्यांच्या आणि केसाळ कातड्यांच्या वस्तूचे उत्पादन (दुहस्ती सोडून) Leather, leather and fur products (except repair)		30 रबर, प्लॅस्टिक, पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे उत्पादन Rubber, plastic, petroleum and coal products		31 रसायने, रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन (पेट्रोलियम व दगडी कोळसा यांचे उत्पादन सोडून) Chemicals and Chemical products (except products of petroleum and coal)		(2)	
F. (13)	W. (14)	F. (15)	W. (16)	F. (17)	W. (18)	F. (19)	W. (20)	F. (21)	W. (22)	F. (23)	W. (24)		
598	16,466	365	3,119	658	20,039	48	1,482	701	26,161	549	40,267	Greater Bombay	
22	970	41	800	44	2,460	3	80	113	5,545	271	34,211	Thane	
2	93	..	..	8	645	..	..	3	144	37	5,736	Raigad	
2	21	27	76	7	96	..	..	9	148	20	936	Ratnagiri	
1	35	48	178	1	25	..	..	5	27	6	67	Sindhudurg	
7	244	196	799	46	9,694	1	8	48	3,630	49	1,500	Nashik	
..	..	67	244	7	236	..	..	12	173	10	690	Dhule	
6	89	128	305	17	768	1	637	36	905	35	904	Jalgaon	
2	235	126	385	15	841	1	38	5	296	27	524	Ahmednagar	
29	1,330	268	1,848	133	5,184	5	86	85	4,409	173	10,314	Pune	
1	60	89	212	8	546	..	..	9	126	9	202	Satara	
1	31	110	373	18	292	..	..	5	49	19	287	Sangli	
4	47	132	384	17	290	2	39	18	237	12	142	Solapur	
1	10	141	455	26	762	2	58	15	333	28	754	Kolhapur	
4	111	96	361	26	1,245	3	73	31	1,685	39	2,784	Aurangabad	
2	22	23	90	1	19	..	..	7	53	1	35	Jalna	
1	12	27	156	..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani	
..	..	34	141	1	11	1	63	2	21	3	18	Beed	
..	..	44	176	2	43	..	..	..	..	5	349	Nanded	
..	..	11	52	1	22	..	..	..	..	..	..	Osmanabad	
..	..	4	34	2	37	..	..	..	..	..	..	Latur	
..	..	59	203	..	..	..	..	..	..	..	..	Buldana	
4	179	93	416	6	68	..	..	2	186	4	228	Akola	
2	28	111	394	5	75	1	57	2	21	8	128	Amravati	
..	..	47	182	2	28	..	..	..	..	2	61	Yavatmal	
2	138	33	136	1	18	1	25	1	16	4	414	Wardha	
6	86	463	2,533	51	4,022	2	43	31	2,058	64	2,133	Nagpur	
..	..	79	355	4	768	2	59	3	35	9	157	Bhandara	
..	..	56	665	5	3,317	1	28	1	45	6	229	Chandrapur	
..	..	5	83	1	281	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli	
697	20,207	2,923	15,155	1,123	51,832	74	2,776	1,144	46,303	1,390	1,03,070	Total	

		उद्योग गट/Industry Group											
अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	32 अधातू खनिज पदार्थांचे उत्पादन Non-metallic mineral products		33 मूलभूत धातू व मिश्रण यांचे उत्पादन Basic metal and Alloys industries		34 धातूच्या बस्तू व भाग यांचे उत्पादन (यंत्रे व परिवहन सामुग्री सोडून) Metal products and parts (except machinery and transport equipments)		35 यंत्र सामुग्री, यांत्रिकी हत्यारे आणि भाग यांचे उत्पादन (विद्युत यंत्र सामुग्री सोडून) Machinery, Mach- ine tools and parts (except electrical machinery)		36 विद्युत यंत्रसामुग्री, साधने, उपकरणे व पुरवठा आणि सुटे भाग Electrical machinery, apparatus, appli- ances and supplies and parts		37 परिवहन सामुग्री व सुटे भाग Transport equipment and parts	
		F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.	F.	W.
(1)	(2)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)
1	बुधमंढई	194	9,657	246	16,228	949	26,823	750	33,528	595	36,870	146	48,144
2	ठाणे	71	4,114	101	11,792	123	7,099	155	13,490	65	10,836	23	4,405
3	रायगड	12	935	21	3,801	2	208	2	38	2	27	1	70
4	रत्नागिरी	15	613	5	706	6	154	3	122	6	236	..	..
5	सिंधुदुर्ग	18	537	4	283	5	67	2	28	..	..	..	..
6	नाशिक	82	1,754	36	1,894	88	2,683	46	1,426	54	4,702	22	5,845
7	घुळे	40	819	4	72	2	64	..	..	1	15	1	8
8	जळगाव	38	450	9	545	14	211	7	3,291	16	615	3	1,985
9	अहमदनगर	38	691	19	1,533	23	690	32	1,194	18	1,558	13	2,087
10	पुणे	166	6,465	106	9,142	301	6,181	334	33,783	204	13,782	47	25,719
11	सातारा	16	541	15	634	12	1,141	24	2,190	6	509	8	1,212
12	सांगली	40	777	33	2,972	11	255	21	701	12	287	..	..
13	सोलापूर	24	358	16	1,834	23	110	15	368	7	54	..	..
14	कोल्हापूर	79	1,250	95	5,138	24	425	72	3,175	15	304	6	97
15	औरंगाबाद	26	667	25	1,820	26	1,762	30	2,055	18	896	5	2,989
16	जालना	1	77	13	558	4	556	3	275	1	40	..	..
17	परभणी	3	116	..	..	1	20	..	..	..	..	1	50
18	बीड	7	195	..	..	1	14	1	6	2	32	..	..
19	नांदेड	7	378	1	172	6	178	2	170	..	..	..	..
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
21	लातूर	4	95	..	..	1	22	2	40	..	..	..	..
22	बुलडाणा	5	80	..	..	2	30	2	26	..	..	..	..
23	अकोला	9	196	1	50	5	65	2	256	..	..	..	..
24	अमरावती	12	210	..	..	2	41	4	55	5	51	..	..
25	यवतमाळ	18	343	..	..	1	30	..	..	..	..	..	..
26	वर्धा	2	23	4	205	..	..	1	20	..	..	..	..
27	नागपूर	81	7,689	71	7,712	45	2,114	50	1,697	26	809	9	1,168
28	भंडारा	10	629	6	905	40	369	4	50	1	9	2	150
29	चंद्रपूर	45	4,261	5	1,206	..	..	2	336	1	10	..	..
30	गडचिरोली	3	98	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
	एकूण	1,066	44,018	836	69,202	1,717	51,312	1,566	98,320	1,055	71,642	287	93,929

टिप ०० ते १९ व ५० ते ९९ पर्यंतच्या उद्योग गटात फार कमी कारखाने असल्यामुळे सदर उद्योग गटात एकत्रिकरण करून ते "इतर उद्योग गटात" समाविष्ट करण्यात आले आहे.

F— कारखाने/

W— कामगार/

आधार : मुख्य निरीक्षक, कारखाने, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE No. 19.6 —cont.

उद्योग गट/Industry Group													District
38 इतर उत्पादक कारखाने Other manufac- turing Industries		40 विद्युत Electricity		41 वायु आणि बाष्प Gas and Steam		42 जलयोजना आणि पुरवठा Water works and supply		इतर Others (00 to 19 and 50 to 99)		एकूण Total		(2)	
F. (37)	W. (38)	F. (39)	W. (40)	F. (41)	W. (42)	F. (43)	W. (44)	F. (45)	W. (46)	F. (47)	W. (48)		
344	12,082	22	2,589	4	623	19	845	413	24,594	7,860	4,74,351	Greater Bombay	
39	2,612	14	1,096	3	129	4	168	59	1,536	1,484	1,17,381	Thane	
1	18	6	852	..	..	3	115	5	584	119	14,383	Raigad	
5	110	3	311	..	..	..	..	12	773	144	5,663	Ratnagiri	
1	18	2	22	..	..	..	..	7	627	121	2,758	Sindhudurg	
11	248	10	1,596	1	5	3	115	107	2,150	1,005	47,405	Nashik	
9	266	5	65	..	..	..	..	58	1,149	319	11,128	Dhule	
1	5	12	1,344	..	..	2	30	35	1,305	585	25,937	Jalgaon	
2	41	8	128	..	..	4	80	45	1,155	464	23,515	Ahmadnagar	
44	1,428	17	322	4	243	5	600	178	6,471	2,313	1,39,806	Pune	
2	61	11	223	..	..	2	75	19	1,342	283	17,845	Satara	
..	..	6	74	..	..	4	162	33	1,363	454	17,399	Sangli	
..	..	4	66	..	..	4	142	93	1,882	1,831	29,661	Solapur	
6	184	9	214	4	14	5	95	82	2,049	912	37,199	Kolhapur	
4	167	6	111	..	..	..	..	37	1,267	431	26,411	Aurangabad	
..	..	1	17	..	..	..	..	16	330	141	5,634	Jalna	
..	..	1	37	..	..	..	..	11	491	115	5,457	Parbhani	
..	..	7	842	..	..	..	..	12	530	98	5,225	Beed	
..	..	1	20	..	..	..	..	12	593	136	8,410	Nanded	
1	50	..	..	..	..	..	..	6	184	30	1,530	Osmanabad	
..	..	..	..	..	..	..	..	5	324	32	2,244	Latur	
..	..	2	40	..	..	..	..	8	558	164	6,234	Buldana	
..	..	4	700	..	..	..	..	13	975	303	12,865	Akola	
..	..	11	144	..	..	1	33	16	1,222	263	7,682	Amravati	
..	..	1	17	..	..	..	..	6	597	141	7,554	Yavatmal	
..	..	..	..	..	..	..	..	13	406	121	9,628	Wardha	
8	268	7	1,132	3	197	2	88	100	3,948	1,163	51,485	Nagpur	
..	..	..	..	..	..	..	..	26	365	464	5,620	Bhandara	
1	156	3	1,878	1	36	..	..	7	170	232	13,290	Chandrapur	
..	..	..	..	..	..	..	..	3	121	57	758	Gadchiroli	
479	17,714	173	13,849	17	1,247	58	2,548	1,437	69,069	21,785	11,34,454	Total	

Note.—The Industry groups from 00 to 19 and 50 to 99 have been consolidated in to "Other Industry Groups" as these Industry Groups have very few Factories.

Factories.

Works.

Source.—The Chief Inspector of Factories, Govt. of Maharashtra, Bombay.

19. उत्पादन/MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19-7

महाराष्ट्रातील औद्योगिक उत्पादन
Industrial Production in Maharashtra
(1988-89)

बनु- क्रमांक Serial No.	उत्पादित वस्तूचे नाव	परिमाण	उत्पादन Production	Unit	Name of the item
(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(2)
1	कोळसा	हजार टन	N.A.	Thousand Tonnes	Coal (Including lignite)
2	चुनखडी	हजार टन	N.A.	Thousand Tonnes	Lime Stones
3	साखर	हजार टन	2,958	Thousand Tonnes	Sugar
4	मीठ	हजार टन	279	Thousand Tonnes	Salt
5	वनस्पती	हजार टन	122	Thousand Tonne	Vanaspati
6	सर्ष प्रकारचे सूत	टन	2,77,554	Tonne	All yarn
7	सर्व प्रकारचे कापड	हजार मीटर	10,82,354	Thousand Meters	All cloth
8	पेट्रोलियम (क्रूड)	हजार टन	21,112	Thousand Tonnes	Petroleum (crude)
9	पेट्रोलियम पदार्थ	हजार टन	10,069	Thousand Tonnes	Petroleum refinery products.
10	तयार पोलाद	हजार टन	301	Thousand Tonnes	Finished steel
11	पोलादाची लगड	हजार टन	362	Thousand Tonnes	Steel Ingots
12	कठीण मिश्र धातू	हजार टन	128	Thousand Tonnes	Ferroy Alloys
13	रेस्वे डब्ले	संख्या	1	Numbers	Railway Coaches
14	वीज	दशलक्ष क्री. वॅ. ...	33,881	Million KWH	Electricity

N.A. - उपलब्ध नाही. / Not available

भाषांतर.—केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, मासिक अहवाल.

Source.—Central Statistical Organisation, Monthly Returns.

19. उत्पादन/MANUFACTURING

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 19.8

वार्षिक उद्योग पाहणी
Annual Survey of Industries

(गणना + गैरगणना/Census + Non-Census)

(1988-89)

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

अनुक्रमांक Serial No.	उद्योग	कारखान्यांची संख्या No. of factories	उत्पादक भांडवल Productive capital	सर्व कर्मचारी (संख्या) All employees (No.)	एकूण उत्पादन Total output	मूल्यवृद्धी Value added	Industries
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	२०-२१-खाद्य वस्तू	1,632	1,31,383	1,26,272	4,67,274	4,74,28	20-21 Food products
2	२२-पेये, तंबाखू व संबंधित पदार्थ	344	17,910	58,965	43,226	1,00,93	22-Beverages, tobacco and related products.
3	२३-सुती कापड	972	29,329	1,65,710	1,63,077	3,44,58	23-Cotton textiles
4	२४-लोकर, रेशिम व मनुष्यनिमित्त तंतूचे कापड	813	55,745	66,122	1,52,723	2,55,62	24-Wool, silk and manmade fibre textiles.
5	२५-ताग व इतर वनस्पतीजन्य तंतूचे कापड (कापूस व काथ्या सोडून)	4	26	23	22	7	25-Jute, and other vegetable fibre textile(except cotton and coir)
6	२६-कापडाच्या वस्तू (परिधान करण्याच्या वस्तू-सहित).	728	17,542	25,825	6,98,48	1,31,93	26-Textile products (including wearing apparel)
7	२७-लाकडाच्या वस्तू, फर्निचर इत्यादी	336	2,404	5,233	74,78	13,98	27-Wood and wood products furniture and fixtures.
8	२८-कागद, कागदाच्या वस्तू, मुद्रण, प्रकाशन व संबंधित उद्योग.	1,068	61,894	53,551	10,25,56	2,49,94	28-Paper and paper products and printing, publishing and allied industries.
9	२९-कातडी, व कातडीच्या केसाळ कातडीच्या व कातडीचाला पर्यायी वस्तू	105	3,395	4,770	1,12,33	2,923	29-Leather and products of leather fur and substitutes of leather
10	३०-मूलभूत रसायने व रासायनिक पदार्थ (पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ सोडून)	1,119	2,77,766	1,28,537	6,21,671	1,32,333	30-Basic chemicals and chemical products (except products of petroleum and coal).
11	३१-रबर, प्लास्टिक, पेट्रोलियम व कोळसा यांचे पदार्थ व अणु इंधनाची प्रक्रिया	961	1,11,732	44,977	4,48,291	7,24,31	31-Rubber, plastic, petroleum and coal products and processing of nuclear fuels.
12	३२-अधातू खनिज पदार्थ	1,040	45,206	43,267	7,27,00	1,69,40	32-Non-metallic mineral products
13	३३-मूलभूत धातू व मिश्र धातू	777	1,11,050	68,120	3,25,254	3,99,88	33-Basic metal and alloy industries.
14	३४-धातूच्या वस्तू आणि सुटे भाग (यंत्रे व सामग्री सोडून).	1,320	4,40,24	56,979	14,63,26	36,031	34-Metal products and parts (except machinery and equipment).
15	३५-३६-परिवहन सामग्री सोडून इतर सर्व यंत्रसामग्री	2,348	1,86,500	1,61,616	47,44,67	12,19,89	35-36 Machinery and equipment other than transport equipment
16	३७-परिवहन सामग्री व सुटे भाग	440	1,60,144	90,790	35,32,27	76,035	37-Transport equipment and parts
17	३८-उत्पादन करणारे इतर उद्योग	485	21,027	21,861	3,98,97	8,003	38-Other manufacturing industries
18	३९-भांडवली वस्तुची दुरुस्ती	194	69,43	26,909	2,37,51	90,81	39-Repair of capital goods
19	४०-विद्युत निर्मिती पारेषण व वितरण	25	6,53,333	87,479	37,09,00	10,89,63	40-Electricity generation, transmission and distribution
20	४१-वायू व वाफेची निर्मिती व त्याचे नलिकाद्वारे वितरण	5	22,39	342	45,38	(-)	41-Gas and steam generation and distribution through pipes
21	४२-जलदाय व्यवस्था व पुरवठा	49	8,36	3,716	69,06	15,95	42-Water works and supply
22	७४-कोठार आणि वखार सेवा	47	7,21	882	44,28	5,07	74-Storage and warehousing services
23	९७-दुरुस्ती सेवा	313	3,025	15,286	1,25,62	66,29	97- Repair services
	एकूण	15,125	19,44,181	12,57,282	39,22,355	79,04,20	Total

टीप—(१) आकडे अस्थायी आहेत.

(२) आकडे संक्षिप्तता दिल्यामुळे सर्व बेरजा जुळतीलच असे नाही.

(३) दोन किंवा त्यापेक्षा जास्त कारखाने असलेल्या पत्रकातील माहिती एकाच कारखान्याकरिता आहे असे दर्शविते

Note.—(1) The figures are provisional.

(2) Totals may not tally due to rounding of figures.

(3) Each consolidated return representing two or more factories is treated as representing only one factory.

साधारण—अर्थ व सांख्यिकी मंत्रालय, महाराष्ट्र शासन.

Source.— Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra.

20. दीज घ ऊर्जा :

२०.१. राज्यातील विजेची स्थापित क्षमता, उत्पादन व वापर आणि विद्युतीकरण झालेली गावे व शहरे याबद्दलची माहिती या विभागात दिली आहे.

२०.२. ह्या विभागांत विजेची (१) स्थापित क्षमता, (२) उत्पादन व (३) वापर यांची आकडेवारी फक्त सार्वजनिक वापरासाठी दिली आहे. महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाने हाती घेतलेल्या विद्युतीकरण कार्यक्रमाच्या प्रगतीबद्दलच्या आकडेवारीत खाजगी संस्थांनी वीजपुरवठा केलेली गावे व शहरे यांच्या संख्येचाही समावेश आहे.

20. ELECTRICITY AND POWER :

20.1. Information on installed, capacity, production and consumption of electricity and towns and villages electrified in the State is given in this Section.

20.2. The figures of (i) installed capacity, (ii) output and (iii) consumption of electricity given in table relate only to public utilities. The data on progress of electrification under Maharashtra State Electricity Board also includes villages and towns which are electrified by the private agencies.

20. वीज व ऊर्जा/Electricity and Power

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.1

उपयोगानुसार वीज शक्तीचा वापर
Consumption of Electricity Power by uses
(1988-89)

(दशलक्ष किलोवॉट)
(Million K. Wt.)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	घरगुती	वाणिज्यिक	उद्योगधंद्याकरिता		सार्वजनिक	शेती	इतर	एकूण वापर Total consump- tion	District
		Domestic	Commercial	Industrial	Public	Agricul- ture	Others			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2,042.35	1258.91	738.21	3419.44	76.11	0.14	0.00	7535.15	Greater Bombay
2	ठाणे	343.65	92.86	253.49	2016.54	11.67	45.72	0.00	2763.92	Thane
3	रायगड	76.11	37.32	25.49	1088.32	5.39	21.31	30.09	1284.04	Raigad
4	रत्नागिरी	75.22	12.02	15.79	58.13	2.68	43.89	0.83	208.57	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग									Sindhudurg
6	नाशिक	116.00	29.00	101.00	261.00	10.04	452.30	49.41	1018.75	Nashik
7	धुळे	50.00	11.00	15.00	64.00	4.84	233.80	4.89	383.53	Dhule
8	जळगाव	90.00	18.00	30.00	143.00	10.40	343.27	170.83	805.50	Jalgaon
9	अहमदनगर	68.99	17.90	27.07	182.27	7.98	590.37	0.00	894.58	Ahmednagar
10	पुणे	285.00	100.04	89.50	1062.00	23.32	297.59	212.95	2070.39	Pune
11	सातारा	63.00	21.25	25.00	54.00	2.96	163.35	8.96	338.52	Satara
12	सांगली	59.00	18.00	31.00	93.00	6.88	236.12	15.03	459.03	Sangli
13	सोलापूर	62.00	23.00	47.00	148.00	8.12	332.06	17.07	637.25	Solapur
14	कोल्हापूर	101.00	36.00	149.00	235.00	9.93	155.76	22.21	708.90	Kolhapur
15	औरंगाबाद	55.00	13.65	21.00	255.00	5.23	308.80	6.45	665.12	Aurangabad
16	जालना	18.00	5.40	13.00	20.00	2.16	155.64	1.70	215.90	Jalna
17	परभणी	33.00	8.54	16.00	14.00	4.25	158.32	8.31	242.41	Parbhani
18	बीड	20.00	6.10	11.00	7.00	4.58	194.77	3.31	246.76	Beed
19	नांदेड	33.00	11.94	22.00	30.00	5.27	152.49	7.88	262.58	Nanded
20	उस्मानाबाद	15.00	3.01	8.00	11.00	2.58	157.37	3.92	200.88	Osmanabad
21	लातूर	28.00	5.98	11.00	9.00	3.31	143.32	5.18	205.79	Latur
22	बुलडाणा	35.29	6.89	14.89	34.37	4.25	213.51	17.88	327.08	Buldana
23	अकोला	57.28	12.78	22.29	45.03	5.05	134.44	17.75	294.61	Akola
24	अमरावती	57.39	13.53	20.59	21.15	6.86	228.90	22.52	370.93	Amravati
25	यवतमाळ	41.26	8.24	14.94	35.20	4.20	131.99	9.97	245.80	Yavatmal
26	वर्धा	34.24	6.45	10.59	52.93	3.22	118.01	24.32	249.75	Wardha
27	नागपूर	203.85	51.81	78.20	462.00	11.23	178.71	166.25	1152.68	Nagpur
28	भंडारा	44.46	11.20	21.68	265.34	3.68	61.33	79.05	486.74	Bhandara
29	चंद्रपूर	40.10	10.45	18.54	814.76	5.32	33.08	49.16	971.41	Chandrapur
30	गडचिरोली									Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		4148.20	1851.27	1851.26	10902.10	251.50	5286.35	1968.00	26258.67	Maharashtra State

आधार :—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board, Bombay.

20. वीज व ऊर्जा/Electricity and Power

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.2

विद्युतीकरण झालेल्या शहरांची/गावांची संख्या

Number of towns/villages electrified

अनु- क्रमांक Serial No.	वर्ष/जिल्हा Year/District	शहरे Towns	वस्ती असलेल्या एकूण खेड्यांची संख्या Inhabited Villages	विजेचा पुरवठा झालेल्या खेड्यांची संख्या Villages electrified	विद्युतीकरण झालेल्या गावांची एकूण गावाशी टक्केवारी Percentage of electrified villages to total villages	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	1960-61	266	35,851	587	1.64	
	1970-71	289	35,778	12,321	34.44	
	1975-76	289	35,778	17,901	50.03	
	1980-81	289	39,354	27,625	77.21	
	1985-86	307	39,354	33,095	84.10	
	1986-87	307	39,354	34,210	86.93	
	1987-88	307	39,354	37,855	96.19	
	1988-89	307	39,354	39,105	97.37	
1	बृहन्मंबई	1	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	34	1,746	1,731	99.14	Thane
3	रायगड	16	1,827	1,820	99.62	Raigad
4	रत्नागिरी	9	1,388	1,386	99.85	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	4	703	690	98.15	Sindhudurg
6	नाशिक	19	1,742	1,739	99.83	Nashik
7	धुळे	7	1,516	1,480	97.62	Dhule
8	जळगाव	15	1,475	1,475	100.00	Jalgaon
9	अहमदनगर	8	1,507	1,503	99.73	Ahmednagar
10	पुणे	26	1,753	1,714	97.77	Pune
11	सातारा	10	1,417	1,396	98.52	Satara
12	सांगली	8	708	687	97.03	Sangli
13	सोलापूर	10	1,096	1,096	100.00	Solapur
14	कोल्हापूर	12	1,147	1,127	100.00	Kolhapur
15	औरंगाबाद	7	1,250	1,250	100.00	Aurangabad
16	जालना	4	900	900	100.00	Jalna
17	परभणी	11	1,420	1,420	100.00	Parbhani
18	बीड	7	1,202	1,195	99.42	Beed
19	नांदेड	11	1,425	1,425	100.00	Nanded
20	उस्मानाबाद	8	794	704	100.00	Osmanabad
21	लातूर	5	885	885	100.00	Latur
22	बुलढाणा	9	1,273	1,268	99.61	Buldana
23	अकोला	9	1,546	1,539	99.55	Akola
24	अमरावती	12	1,698	1,695	99.82	Amravati
25	यवतमाळ	8	1,751	1,736	99.14	Yavatmal
26	वर्धा	6	1,015	1,003	98.82	Wardha
27	नागपूर	16	1,658	1,642	99.03	Nagpur
28	भंडारा	7	1,624	1,622	99.88	Bhandara
29	चंद्रपूर	7	1,465	1,454	99.25	Chandrapur
30	गडचिरोली	1	1,513	1,506	99.54	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		307	39,354	39,105	99.37	Maharashtra State

टोप : १९८१ च्या जनगणनेनुसार महाराष्ट्रात ३९,६६१ एकूण शहरे व वस्ती असलेली खेडी आहेत. त्यापैकी ३९,४१२ शहरे व वस्ती असलेल्या खेड्यांना विद्युत पुरवठा करण्यात आला व बाकीच्या २४९ वस्ती नसलेली खेडी आहेत अशा तऱ्हेने ३१ मार्च १९८९ रोजी १०० टक्के विद्युत पुरवठा झाल्याचे म. रा. वि. मंडळाने घोषित केले आहे. महाराष्ट्रातील एकूण सर्व ३०७ शहरांना आधीच विद्युत पुरवठा करण्यात आला.

Note.—In Maharashtra there are 39,661 Towns and Inhabited villages as per 1981 Census. Out of which 39,412 Towns and Inhabited villages have been electrified as on 31-3-1989. The Remaining 249 villages are un-inhabited or deserted villages. Thus M. S. E. B. has declared 100% of electrification as on 31-3-1989. In Maharashtra all the 307 towns have already been electrified.

आधारी.—महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Electricity Board, Bombay.

20. वीज व ऊर्जा/ELECTRICITY AND POWER
तक्ता क्रमांक/TABLE No. 20.3
महाराष्ट्रातील विजेचा पुरवठा व वापर
supply and Consumption of electricity in Maharashtra state.

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	1960-61	1965-66	1970-71	1975-76	1980-81	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
I	स्थापित क्षमता (हजार किलोवॉट)										I Installed capacity ('000 kwh.)
(१)	बाष्पजन्य	443	653	1,051	1,401	2,771	4,890	4,890	5,100	5,252	(i) Steam
(२)	तेलजन्य	34	52	14	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	(ii) Oil
(३)	जलजन्य	282	599	844	1,175	1,317	1,339	1,452	1,534	1,544	(iii) Hydro
(४)	अणुशक्तीजन्य	..	..	210	210	210	190	190	190	190	(iv) Nuclear
(५)	नैसर्गिक वायु	..	..	..	..	..	672	672	672	672	(v) Gas
	एकूण	759	1,304	2,119	2,786	4,298	7,091	7,204	7,496	7,658	Total
II	उत्पादन (दशलक्ष किलोवॉट तास)										II Output (Million kwh.)
(१)	बाष्पजन्य	1,835	2,416	3,392	6,252	11,416	20,229	21,778	25,647	24,331	(i) Steam
(२)	तेलजन्य	68	62	1	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	Neg.	(ii) Oil
(३)	जलजन्य	1,365	3,157	4,533	4,753	6,448	5,398	4,851	4,016	5,721	(iii) Hydro
(४)	अणुशक्तीजन्य	..	..	1,209	1,047	887	891	921	737	861	(iv) Nuclear
(५)	नैसर्गिक वायु	..	..	..	..	..	1,128	2,580	2,562	1,923	(v) Gas
	एकूण	3,268	5,635	9,135	12,052	18,751	27,646	30,130	32,962	32,836	Total
III	वर्षातील वापर (दशलक्ष किलोवॉट तास)										III Consumption (Million kwh.)
(१)	घरगुती दिवाबत्ती व लहान प्रमाणावर वीजशक्ती.	260	448	732	1,049	1,779	2,975	3,334	3,821	4,148	(i) Domestic light and small power.
(२)	वाणिज्यिक दिवाबत्ती व लहान प्रमाणावर वीजशक्ती	198	363	547	745	949	1,410	1,525	1,726	1,851	(ii) Commercial light and small power.
(३)	उद्योगग्रंथाकरिता वीज	1,853	3,297	5,312	5,935	8,130	11,124	11,556	12,075	12,153	(iii) Industrial power
(४)	सार्वजनिक दिवाबत्ती	20	39	74	101	159	218	231	249	252	(iv) Public lighting
(५)	रेल्वे चालविण्यासाठी वीज	339	414	421	658	766	853	777	643	943	(v) Railway Traction
(६)	जलसिंचन व जलापनयन	15	90	356	803	1,723	3,671	4,059	4,459	5,286	(vi) Irrigation and dewatering
(७)	पाणीपुरवठा	35	66	146	196	330	511	605	875	..	(vii) Water works
(८)	संकीर्ण	..	..	62	3	198	217	238	..	1,027	(viii) Miscellaneous
	एकूण	2,720	4,717	7,650	9,490	14,034	20,979	22,325	23,848	26,260	Total

Neg- नगण्य./Negligible.

टीप.—(१) वरील आंकडे केवळ सार्वजनिक सेवा उद्योग संस्थांतील आहेत. (२) आंकडे संक्षिप्तात लिहिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—(i) The above figures relate to public utilities only. (ii) Details may not add up to totals due to rounding.

आधार : केंद्रीय विद्युत प्राधिकरण, व्यापार संचालनालय, नवी दिल्ली.

Source — Central Electricity Authority, Commercial Directorate, Government of India, New Delhi.

21. व्यापार

२१.१. मुंबई बंदरातील आयात व निर्यात, तसेच महाराष्ट्र राज्यात लोहमार्गाने व जलमार्गाने झालेली निवडक वस्तूंची आयात व निर्यात यासंबंधीची माहिती या विभागात दिली आहे.

21. TRADE

21.1. Information on imports and exports in Bombay Port and imports and exports of selected commodities in Maharashtra State by Rail and River is given in this section.

21. व्यापार/TRADE

तस्ता क्रमांक/TABLE No. 21.1

लोहमार्गाने व जलमार्गाने निवडक वस्तूंची महाराष्ट्र राज्यातील आयात व निर्यात
Imports & Exports of selected commodities by Rail and River.
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तू गट	परिमाण Quantity	आयात मांज Import	निर्यात मांज Exports	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
१	जनावरे (शेळ्या, मेंढ्या वगळून)	Thousand Nos.	99		5 Animals
२	विटा व फरक्या	Thousand tonnes	4		.. Bricks & Tiles
३	सिमेंट	"	1,568		233 Cement
४	कोळसा आणि कोक	"	4,679		1,727 Coal and Coke
५	सुती कापडाचा माल देशी	"	..		3 Cotton piece goods and yarn etc.
६	हिरडा	"	..		.. Myrobalan
७	सुका मेवा व भाजीपाला	"	2		33 Fruits dried and Vegetable.
८	काच	"	1		2 Glass
९	हरभरा व हरभऱ्यापासूनचे पदार्थ	"	29		38 Gram and Gram products
१०	डाळी व इतर धान्य	"	27		77 Pulses and others
११	मका	"	16		1 Maize
१२	ज्वारी	"	7		40 Jowar
१३	बाजरी	"	9		4 Bajra
१४	ज्वारी व बाजरी व्यतिरिक्त एकदल धान्ये	"	..		.. Millets other than Jowar and Bajra
१५	तांदूळ	"	205		127 Rice not in the husk
१६	गहू व गव्हाचे पीठ	"	463		19 Wheat and Wheat flour
१७	ताग कच्चा, सुटा	"	..		.. Jute & Hemp
१८	कृत्रिम रेशमाच्या वस्तू	"	..		2 Artificial silk piece goods
१९	ढोकरी कापडांचा माल लोकर	"	..		.. Woolen piece goods and wool raw
२०	यंत्रे व यंत्रसामुग्री	"	16		3 Machinery and equipment
२१	धातूच्या वस्तू	"	8		13 Metal products
२२	पादत्राणे	"	..		.. Shoes footwear
२३	कच्चे लोखंड	"	10		17 Iron ore
२४	लोखंड व पोलाद	"	1,233		53 Iron and Steel
२५	बिडीची पाने	"	1		.. Bidi leaves
२६	चुना आणि चुनखडी	"	2		.. Lime and Lime Stone
२७	कच्चे मँगनीज	"	2		120 Manganese Ore
२८	पेंड	"	271		60 Oilcakes—Other
२९	खनिज तेले	"	86		836 Oil Minerals
३०	घासलट तेळ	"	123		.. Oil Kerosene
३१	बनस्पती तेळ	"	3		42 Vegetable oil
३२	तेलबिया	"	7		3 Oil-seed
३३	मीठ	"	59		7 Salt
३४	साखर (खांडसरी सोडून)	"	1		323 Sugar (excluding khandsari)
३५	गूळ	"	9		.. Gur
३६	चहा	"	5		.. Tea
३७	तंबाखू	"	..		.. Tobacco—raw
३८	इमारती लाकूड (सागवानी लाकूडासह)	"	91		5 Timber including Teak wood
३९	कच्चा कापूस,	"	5		1 Raw Cotton,

आधार :—डायरेक्टोरेट जनरल ऑफ कमर्शियल इन्टेलीजन्स अँड स्टॅटिस्टिक्स, भारत सरकार कलकत्ता.

Source.—Directorate General of Commercial Intelligence and Statistics, Government of India Calcutta.

तक्ता क्रमांक/TABLE NO. 21.2

---

21. वसापार/TRADE

तवता क्रमांक/TABLE No. 21-2

मुंबई बंदरात आयात झालेला माल
Imports into Bombay Port

(1988-89)

(शंभर मेट्रिक टनात)
(In hundred metric tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तु गट	किनारा Shore		एकूण Total	जहाजाच्या कडेवरून Overside	एकूण आयात माल Total Imports	Commodities
		परदेशी Overseas	किनाऱ्यावरील Coastal				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	अॅस्बेस्टॉस व अॅस्बेस्टॉसचे साहित्य आस्फाल्ट	84	..	84	..	84	Asbestos and Asbestos material Asphalt,
2	बांधकाम साहित्य—						Building material—
	(१) सिमेंट	58	38	96	..	192	(i) Cement
	(२) सिमेंटचे तुकडे	..	..	..	..	..	(ii) Cement Clinker
	(३) चुना चूनाखडी	..	5	5	..	10	(iii) Chuna lime and limestone
	(४) लाकडाचे ओंडके	33	19	52	..	104	(iv) Timber in logs
	(५) रेती	1	24	25	..	50	(v) Sand
	(६) टाईल्स	..	..	..	..	..	(vi) Tiles
	(७) इतर	..	3	3	..	6	(vii) Others
3	काळा काबॅन	8	..	8	..	16	Carbon black
4	सामान वाहतुकीचे पेटारे वाहतुकीच्या पेटाऱ्यातील सामान.	300	..	300	11	311	Cargo containers Cargo in ICD,
5	रसायने—						Chemicals—
	(१) गंधक	612	..	612	..	612	(i) Sulpher
	(२) इतर	281	4	285	3	573	(ii) Other kinds
6	खोबरे	..	..	..	..	..	Copra
7	कापूस कच्चा	36	..	36	..	36	Cotton raw
8	औषधे व औषधी द्रव्ये	14	..	14	1	29	Drugs and medicines
9	रंग	15	..	15	..	30	Dyes and colours
10	माती व मातीची भांडी	37	3	40	1	81	Earth and earthenware
11	खते(१) अमोनियम सल्फेट	..	..	..	..	..	Fertilisers (i) Ammonium sulphate
	(२) रॉक फॉस्फेट	655	..	655	..	655	(ii) Rock phosphate
	(३) युरिया	..	..	..	..	..	(iii) Urea
	(४) इतर रासायनिक खते	143	..	143	..	143	(iv) Other chemical fertilisers.
12	कृत्रिम धागे	38	..	38	..	38	Fibres-synthetic
13	ताजीमासळी	..	30	30	..	30	Fish—fresh
14	अन्नधान्य(१) तांदुळ	66	..	66	..	66	Foodgrains—(i) Rice
	(२) गहू	80	..	80	..	80	(ii) Wheat
	(३) इतर	660	..	660	1	661	(iii) Others

15	इतर न उल्लेखिलेले खाण्याचे पदार्थ	..	65	..	65	..	65	Foodstuffs N.O.S.
16	काच व काचेच्या वस्तू	.. ..	15	..	15	..	15	Glass and glass products
17	केस व लोकर	.. ..	28	..	28	..	28	Hair and wool
18	उद्योगधंद्यात वापरण्याचे मद्यार्क व स्पिरिट (अखाद्य)	..	70	..	70	1	71	Industrial alcohol and spirits non potable.
19	हत्यारे वगैरे	.. ..	62	..	62	1	63	Instruments, etc.
20	लाख, गोंद व राळ	.. ..	21	..	21	..	21	Lac, gums and resins
21	इतर न उल्लेखिलेली यंत्रे	.. ..	85	..	85	2	87	Machinery, N.O.S.
22	धातू व धातुचे पदार्थ—							Metal and metal products—
	(१) अॅल्युमिनियमच्या लडी	..	9	..	9	..	9	(i) Ingots aluminium
	(२) शिशाच्या लडी	.. ..	8	..	8	..	8	(ii) Ingots lead
	(३) जस्ताच्या लडी	.. ..	30	..	30	..	30	(iii) Ingots zinc
	(४) इतर लडी	.. ..	20	..	20	..	20	(iv) Ingots. others
	(५) लोखंड व पोलाद	.. ..	1,292	..	1,292	4	1,296	(v) Iron and steel materials.
	(६) मोड व टाकाऊ पदार्थ	.. ..	751	..	751	2	753	(vi) Scrap and dress
	(७) जस्ताचे पत्रे	..	97	..	97	..	97	(vii) Tin plates
	(८) तारा व केबल्स	.. ..	25	..	25	3	28	(viii) Wires and cables
	(९) इतर धातू व धातुचे पदार्थ	..	137	..	137	..	137	(ix) Other metals and metal products.
23	फळे (१) खजूर	.. ..	51	..	51	..	51	Fruits (i) Dates
	(२) इतर सुकी फळे व सुका मेवा	.. ..	10	..	10	..	10	(ii) Others
	मोटार वाहने—							Motor vehicles—
24	दीड टन किंवा अधिक वजनाची मोटार वाहने.	..	8	..	8	..	8	Motor vehicles weighing 1½ tonnes or more.
25	मोटार वाहनांचे सुटे भाग	.. ..	24	..	24	..	24	Motor vehicle parts
26	बारीक माती	.. ..	6	..	6	..	6	Moulding powder
27	इतर न उल्लेखिलेली तेले व चरबी	.. ..	504	6	510	..	510	Oils and fats N.O.S.
28	रंग व रंगकामाचे सामान	.. ..	2	5	7	..	7	Paints & Painters Material
29	कागद व कागदाच्या वस्तू	.. ..	346	..	346	2	348	Paper and paper products
30	प्लॅस्टिक व प्लॅस्टिक वस्तू निर्माण	.. ..	219	..	219	2	221	Plastics and plastic manufactures
31	खबर उत्पादने	.. ..	..	..	..	..	..	Rubber manufactures

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 21.2 — contd.

							(संभर मेट्रिक टनात) (In hundred metric tonnes)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
32	कच्चा रबर	 27	..	27	..	27	Rubber raw
33	रेल्वेच्या वाघिणी, गाड्या वगैरेचे भाग	 54	..	54	..	54	Rly. wagaons, carriages, etc. parts of.
34	मीठ	.. .. ..	10	10	..	10	Salt
35	साखर	.. .. ..	..	..	..	..	Sugar
36	कृत्रिम राळ	 8	..	8	1	9	Synthetic resins
37	लाकडाचा लगदा	 140	..	140	1	141	Woodpulp
38	सुती-रेशमी, लोकर व कृत्रिम धाग्याचे कापड	 42	..	42	1	43	Textiles—Cotton, Silk, Woollen and synthetic.
39	लाकूड व इमारती लाकूड—						Wood and Timber—
	(१) इमारती लाकूड व बांबूधरून इतर प्रकारचे लाकूड.	8	..	8	..	8	(i) Timber other sorts including poles, etc.
	(२) इतर न उल्लेखिलेले लाकडाचे उत्पादन.	170	60	230	3	233	(ii) Wooden products N. O. S.
40	संकीर्ण	 5,660	253	5,913	165	6,078	Miscellaneous
	एकूण	13,115	460	13,575	205	13,780	Grand Total

Note.—N. O. S.—Not otherwise specified.

साधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्ट

Source.—Bombay Port Trust.

21. व्यापार/TRADE

तबता क्रमांक/TABLE No. 21.3

मुंबई बंदरातून निर्यात होणारा माल
Exports from Bombay Port
(1988-89)(वजन हजार मेट्रिक टनात)
(Weight in thousand metric tonnes)

अनुक्रमिक Serial No.	वस्तुगत	किनासा/Shore			एकूण निर्यात माल Total exports	Commodities
		परदेशी Overseas	किनाऱ्यावरील Coastal	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	प्राचीन कलात्मक दुर्मिळ वस्तू	34	..	34	34	Antiques, artware and curios
2	प्राणी, पक्षी व सरपटणारे प्राणी पिंजऱ्यात नसलेले इतर सर्व प्राणी	..	..	..	..	Animals, Birds and Reptiles All other animals not in cages (I.S.R.3V)
3	अॅस्बेस्टॉस व अॅस्बेस्टॉसचे सामान	..	..	..	..	Asbestos and asbestos material
4	डांबर व तत्सम पदार्थ	..	..	..	..	Asphalt, Bitumen, Dammer, Pitch, Tar and Creosote
5	इतर न उल्लेख नसलेली पेये आणि मद्यार्क विरहित पेये	5	..	5	5	Beverages and drinks (non-alcoholic) N. O. S.
6	सायकली व सायकलीचे भाग	42	..	42	42	Bicycles and bicycle parts
7	इमारतीचे सामान	27	..	27	27	Building materials
8	रसायने	60	..	60	60	Chemicals
9	सामान वाहतुकीचे पेटारे	4,24	..	424	424	Cargo containers
10	काँफी बिया	..	..	..	..	Coffee beans
11	कापूस— (१) कच्चा .. .. (२) पेळू आणि फुकट गेलेला .. .. (३) पेळू आणि धागा काढलेला	 20	.. .. ..	 20	 20	Cotton— (i) Raw (ii) Twist and waste (iii) Twist and Yarn
12	औषधी द्रव्ये व औषधे	60	..	60	60	Drugs and medicines
13	रंग द्रव्ये व रंग	55	..	55	55	Dyes and colours
14	माती व मातीची उत्पादने	24	..	24	24	Earth and earthenware
15	खते— (१) हाडे व हाडांचे खत .. .. (२) इतर	.. 20 ..	.. .. ..	.. 20 ..	.. 20 ..	Fertilisers— (i) Bone and bonemeal (ii) Others
16	मत्स्योत्पादने— ताजी मासळी	.. 30	.. ..	.. 30	.. 30	Fish products— Fish Fresh
17	वैरण (पंडीसह)	341	..	341	341	Fodder (including oilcakes)
18	अन्नधान्ये— (१) तांदूळ .. .. (२) गहू .. .. (३) इतर	.. 33 .. 20	.. .. ..	.. 33 .. 20	.. 33 .. 20	Foodgrains— (i) Rice (ii) Wheat (iii) Others
19	इतर न उल्लेखिलेले खाद्य पदार्थ	127	..	127	127	Foodstuffs, N. O. S.
20	फळे व भाज्या— (१) फळे-ताजी व सुकी .. .. (२) सुकविलेल्या व ताज्या भाज्या	.. 134 27	.. .. ..	.. 134 27	.. 134 27	Fruits and vegetables— (i) Fruits—dried and fresh (ii) Vegetables dried and fresh
21	कांच व कांच सामान	9	..	9	9	Glass and glass products
22	विणलेल्या वस्तू, वारीकसागीक वस्तू, स्त्रियांच्या किती लेस वगैरे आणि वापरण्याचे कपडे	62	..	62	62	Hosiery, haberdashery, millinery and wearing apparel.
23	उपकरणे वगैरे	34	..	34	34	Instruments, etc.
24	लाख, गोंद व राळ	4	..	4	4	Lac, gums and resins
25	चामडी व चामडीचा उत्पादने	7	..	7	7	Leather and leather manufactures
26	इतर न उल्लेखिलेली यंत्रसामग्री	39	..	39	39	Machinery, N. O. S.
27	धातू व धातुची उत्पादने— (१) लोखंडी सामान .. .. (२) लोखंड व पोलाद	 70	.. .. ..	 70	 70	Metal and metal products— (i) Hardware (ii) Iron and steel materials

तबता क्रमांक/TABLE No. 21.3 — contd.

(वजन हजार मेट्रिक टनात)
(In thousand metric weight tonnes)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
	(३) लोखंडी मोड व सामान	5	..	5	5	(iii) Scrap and dross
	(४) तारा व धोरखंड	28	..	28	28	(iv) Wires and cables
	(५) इतर धातू व धातूची उत्पादने	71	..	71	71	(v) Other metal and metal products
28	मळी	56	..	56	56	Molasses
29	मोटर वाहने— मोटर गाड्या व 1½ टनापेक्षा जास्त वजनाची मॉडी वाहने.	15	..	15	15	Motor vehicles— Motor cars and heavy duty vehicles weighing 1½ tonnes or more.
30	मोटरगाड्यांचे भाग	70	..	70	70	Motor vehicle parts
31	तेलबिण	32	..	32	32	Oil-seeds
32	इतरन्न न उल्लेखिलेली तेले व चरबी	3	31	34	34	Oils and fats, N. O. S.
33	रंग व रंगाच्याचे सामान	13	..	13	13	Paints and painter's materials
34	प्लॅस्टिक व प्लॅस्टीकची उत्पादने	22	..	22	22	Plastics and Plastic manufactures
35	रबर उत्पादने	7	..	7	7	Rubber manufactures
36	मिठी व इतर मसाले	44	..	44	44	Spices including pepper
37	साखर	17	..	17	17	Sugar
38	घट्ट कडक चरबी	..	..	..	..	Tallow
39	चहा	15	..	15	15	Tea
40	कापड— सुती.	153	..	1,53	153	Textiles— Cotton.
41	तंबाखू—गाबरान	7	..	7	7	Tobacco—raw and country
42	तंबाखू तयार	7	..	7	7	Tobacco manufactured
43	प्रसाधन साहित्य व अत्तरे	13	..	13	13	Toilet preparations and perfumes
44	लाकूड व इमारती लाकूड— (१) इतरन्न न उल्लेखिलेली लाकूड उत्पादने	..	..	..	..	Wood and timber— (i) Wooden products not otherwise specified.
	(२) इमारती लाकूड व इतर प्रकारचे लाकूड खांब इत्यादी	..	..	..	..	(ii) Timber, Other Sorts incl. Poles, etc.
45	संकीर्ण (कागद व कागदाच्या वस्तूंसह)	835	12623	13458	13458	Miscellaneous including paper and paper products.
	एकूण ..	3121	12654	15775	15775	Grand total

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्ट.

Source.—Bombay Port Trust.

22 परिवहन

२२.१. या विभागात लोहमार्गाची लांबी, रस्त्यांची लांबी व वर्गीकरण, राज्यात वापरात असलेली वाहने आणि राज्य परिवहन पडद्याचे काम यासंबंधी आकडेवारी दिली आहे.

२२.२. जिल्हावार लोहमार्गाची लांबी संबंधित रेल्वे कार्यालयाने दिल्याप्रमाणे पूर्णतः तंतोतंत जुळणारी नाही. रस्त्यांच्या लांबीची आकडेवारी राज्याच्या सार्वजनिक बांधकाम विभाग, जिल्हा परिषदा व नगरपालिका यांच्या अधिपत्याखालील रस्त्यांसंबंधी आहे.

२२.३. मुंबई गोदीतील जहाजे, मुंबई बंदरातून व छोट्या बंदरातून येणारे व जाणारे प्रवासी व तेथे हाताळला जाणारा माल व विमानमार्गे होणारी प्रवासी व माल वाहतूक यासंबंधी माहिती या विभागात दिलेली आहे.

२२.४. गोंय बंदरातील वाहतूक प्रामुख्याने किनारी भागांकरिता आहे. मुंबई बंदरातून होणारी परदेशी किनाऱ्यावरील वाहतुकीची आकडेवारी वेगवेगळी दाखविली आहे.

22. TRANSPORT

22.1. Information on railway length, length and classification of roads, vehicles in use in the State and operation of State Transport Corporation is given in this Section.

22.2. Districtwise railway length is approximate as given by the respective Railway authorities. Figures of road length relate to roads maintained by the State's Public Works Department, Zilla Parishads and by Municipal Authorities.

22.3. Data Presented in this section are about 'vessels in Bombay docks', passengers and cargo in Bombay port and other minor ports and passengers and freight traffic by air.

22.4. The figures shown against minor ports are mostly those of coastal traffic. In the case of Bombay Port, figures of overseas traffic and coastal traffic are shown separately.

22. परिवहन/TRANSPORT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22-1

महाराष्ट्र राज्यातील नोंद केलेली मोटार वाहने

Number of Motor Vehicles Registered by District in the State (1988-89)

Serial No. अनुक्रमांक	जिल्हा	प्रवासीवाहने/Passenger Vehicles							मालवाहतूक/Goods Vehicles							District
		बसेस Buses	मोटारी आणि स्टेशन वॉगन Cars and Stations Wagons	जीप Jeep	टॅक्सी Taxis	तीन चाकी वाहने Three Wheelers	दुचाकी वाहने Two Wheelers	एकूण प्रवाशी वाहने Total Passenger Vehicle	चार चाकी Four Wheelers	तीन चाकी Three Wheelers	एकूण मालवाहू वाहने Total goods vehicles	ट्रॅक्टर Tractors	जोड वाहने Trailors	इतर Others	एकूण Grand Total (Col. 9+12 to 15)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(2)
1	वृहन्मंबई	7,127	2,35,803	13,154	34,338	24,577	2,21,531	5,36,530	35,249	12,053	47,302	977	927	2,422	5,88,158	Greater Bombay
2	ठाणे	2,187	13,297	3,206	553	13,560	60,639	93,442	18,004	4,360	22,364	585	631	300	1,17,322	Thane (Rural)
3	रायगड	620	3,387	766	132	1,831	11,916	18,652	3,143	1,343	4,486	230	178	144	23,690	Raigad
4	रत्नागिरी	563	2,066	425	49	1,666	10,499	15,268	1,898	764	2,662	94	105	67	18,196	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	312	769	197	16	669	5,132	7,095	709	329	1,038	24	21	29	8,207	Sindhudurg
6	नाशिक	858	8,233	4,643	1,205	6,054	77,945	98,938	6,238	2,409	8,647	6,163	6,075	569	1,20,392	Nashik
7	धुळे	470	1,599	953	249	1,884	27,474	32,629	2,815	770	3,585	2,838	2,663	54	41,769	Dhule
8	जळगाव	586	2,452	1,359	111	4,428	51,169	60,105	3,253	962	4,215	3,914	4,131	57	72,422	Jalgaon
9	अहमदनगर	597	3,940	2,256	161	3,055	65,952	75,961	3,749	1,119	4,868	5,166	4,598	132	90,725	Ahmednagar
10	पुणे	2,876	21,644	14,644	1,978	22,736	2,95,682	3,59,560	18,676	7,755	26,431	3,337	3,810	1,393	3,94,531	Pune (Rural)
11	सातारा	605	2,253	1,734	331	2,477	35,780	43,180	3,412	794	4,206	3,291	3,667	75	54,419	Satara
12	सांगली	562	2,739	1,523	35	2,151	42,001	40,011	2,554	1,382	3,936	2,127	3,309	67	58,450	Sangli
13	सोलापूर	803	3,360	1,298	95	1,503	51,864	58,923	2,809	1,154	3,963	2,169	2,020	49	67,124	Solapur
14	कोल्हापूर	711	5,678	1,954	159	6,449	70,372	85,323	6,366	1,553	7,919	5,779	4,769	87	1,03,877	Kolhapur
15	औरंगाबाद	521	2,948	1,591	478	4,753	55,260	65,551	3,431	963	4,394	2,440	2,327	94	74,806	Aurangabad
16	जालना	96	588	287	43	483	8,991	10,488	513	184	697	779	930	11	12,905	Jalna
17	परभणी	302	268	453	16	44	10,789	11,872	558	69	627	696	648	17	13,860	Parbhani
18	बीड	352	292	865	14	127	9,886	11,536	814	240	1,054	580	584	7	13,761	Beed
19	नांदेड	362	560	593	17	460	15,981	17,973	1,797	120	1,917	670	660	11	21,231	Nanded
20	उस्मानाबाद	218	136	285	2	113	3,362	4,116	678	108	786	617	410	2	5,931	Osmanabad

21	लातूर	..	..	..	346	420	426	32	288	7,524	9,036	1,043	199	1,242	725	706	6	11,715	Latur		
22	बुलढाना	..	..	..	375	586	424	73	54	13,278	14,790	894	147	1,041	1,279	1,261	66	18,437	Buldana		
23	अकोला	..	..	..	370	1,613	1,233	168	303	30,818	34,505	2,307	162	2,469	1,396	1,354	71	39,795	Akola		
24	अमरावती	..	..	..	449	2,124	836	227	919	36,658	41,213	2,482	230	2,712	1,332	1,327	73	46,657	Amravati		
25	यवतमाळ	..	..	..	343	583	671	157	536	15,821	18,111	1,120	28	1,148	459	489	56	20,263	Yavatmal		
26	वर्धा	..	..	..	181	1,217	204	42	127	14,063	15,834	623	121	744	311	301	17	17,207	Wardha		
27	नागपूर	..	..	..	633	9,244	3,754	844	5,322	1,47,156	1,66,953	7,296	2,702	9,998	1,481	1,494	449	1,80,375	Nagpur		
28	भंडारा	..	..	..	207	874	900	48	101	18,569	20,701	1,322	67	1,389	1,217	1,214	37	24,558	Bhandara		
29	चंद्रपूर	..	..	..	303	1,135	1,376	159	436	17,713	21,172	2,184	175	2,359	1,017	852	111	25,511	Chandrapur		
30	गडचिरोली	..	..	..	10	47	127	13	8	1,410	1,615	124	40	164	246	242	19	2,286	Gadchiroli		
				महाराष्ट्र राज्य	...	...	23,947	3,29,905	62,137	41,745	1,07,114	14,35,235	20,00,083	1,36,061	42,302	1,78,363	51,939	51,703	6,492	22,88,580	Maharashtra State

टीप.—आकडे अस्थायी आहेत.

Note.—Figures are provisional.

भाषार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Transport, Government of Maharashtra, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22-2

निरनिराळ्या विभागांच्या देवमालीखालील रस्ते
Kilometerage allotted to operators by various authorities

वर्ष Year	सार्वजनिक बांधकाम विभाग Public Works Department	जिल्हा परिषद Zilla Parishad	नगरपरिषदा व महानगरपालिका Municipal Councils and Municipal Corporations	वन विभाग Forest Department	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1980-81	30,841	1,08,454	10,504	13,609	1,63,408
1985-86	43,906	1,12,675	13,101	16,025	1,85,707
1986-87	46,275	1,16,833	13,983	14,989	1,92,080
1987-88	57,299	1,09,117	16,743	15,158	1,98,317
1988-89	48,822	1,21,090	12,731	N. A.	1,82,643*

टिप : *वन विभागाकडे असलेल्या रस्त्यांचा समावेश केलेला नाही.

NOTE—*Roads under Forest Dept. are not included.

साधर.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government of Maharashtra, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

संख्या क्रमांक/TABLE No. 22-3

वाहनांच्या प्रकारानुसार अपघातांची संख्या
Number of Accidents by Type of Vehicles Involved
(1989)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्ह्याचे/शहराचे नाव	बसेस Buses	मालवाहू वाहने Goods Vehicles	टॅक्सी Taxi Cabs	मोटारी Motor Cars	मोटर सायकल Motor Cycles	ऑटोरिक्षा Auto Rickshaws	जिप्स Jeeps	इतर Others	वर्गीकरण न झालेली Unclassified	एकूण Total	एकूण व्यक्ती Number of persons		District/City
												मृत Killed	दुखापत Injured	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2,854	5,402	5,334	5,838	2,759	2,327	315	944	513	26,286	444	7,977	Greater Bombay
2	ठाणे शहर	435	1,222	70	439	350	443	458	211	76	3,704	328	1,759	Thane City
3	ठाणे ग्रामीण	177	1,531	34	184	104	60	84	338	164	2,676	321	1,552	Thane Rural
4	रायगड	214	633	50	92	109	75	87	299	27	1,586	212	1,380	Raigad
5	रत्नागिरी	144	140	20	47	87	85	20	72	18	633	51	926	Ratnagiri
6	सिंधुदुर्ग	122	109	2	30	28	47	17	..	3	358	25	394	Sindhudurg
7	पुणे शहर	..	679	48	230	350	297	138	897	..	2,639	276	1,131	Pune City
8	पुणे ग्रामीण	228	1,093	62	118	264	47	207	447	70	2,536	500	2,286	Pune Rural
9	सोलापूर	110	479	5	58	196	89	67	15	137	1,156	238	1,068	Solapur
10	नाशिक	167	855	82	172	413	214	109	712	155	2,879	443	2,313	Nashik
11	धुळे	44	611	8	87	95	55	18	174	27	1,119	175	961	Dhule
12	जळगांव	51	340	26	36	206	42	35	52	47	835	204	669	Jalgaon
13	अहमदनगर	102	507	6	42	235	29	122	215	19	1,277	215	1,300	Ahmadnagar
14	नागपूर शहर	54	491	7	122	270	121	64	90	38	1,257	173	770	Nagpur City
15	नागपूर ग्रामीण	50	465	1	34	37	33	89	92	1	802	185	754	Nagpur Rural
16	वर्धा	32	128	3	23	73	22	16	44	4	345	80	411	Wardha
17	चंद्रपूर	14	391	2	28	117	80	12	95	9	748	121	686	Chandrapur
18	भंडारा	31	134	2	19	69	3	18	50	13	339	96	472	Bhandara
19	गडचिरोली	8	43	..	1	18	..	13	14	3	100	22	300	Gadchiroli
20	अमरावती	71	265	9	33	105	92	31	73	13	692	138	690	Amravati
21	अकोला	127	201	13	36	50	10	37	109	72	655	105	656	Akola
22	बुलढाणा	49	215	..	14	44	7	26	92	5	452	95	567	Buldana
23	यवतमाळ	60	198	23	23	88	27	24	29	9	481	97	455	Yavatmal
24	औरंगाबाद	26	355	8	11	67	47	21	197	5	737	166	707	Aurangabad
25	उस्मानाबाद	33	87	8	9	26	6	25	33	..	227	72	289	Osmanabad

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)			
26	नदिड	..	..	..	57	144	..	11	62	18	21	47	4	364	93	427	Nanded
27	परभणी	..	..	..	32	88	..	3	58	6	31	32	4	254	96	278	Parbhani
28	बीड	..	..	..	29	104	..	10	57	13	48	44	5	310	79	278	Beed
29	जालना	..	..	..	24	57	..	11	28	13	13	27	3	176	33	133	Jalna
30	लातूर	..	..	..	25	62	1	6	32	11	19	41	6	203	61	165	Latur
31	कोल्हापूर	..	..	..	106	321	19	74	261	92	59	99	20	1,051	187	1,130	Kolhapur
32	सांगली	..	..	..	116	307	24	36	184	45	58	147	34	951	159	939	Sangli
33	सातारा	..	..	..	144	553	17	93	193	114	58	360	17	1,549	237	1,524	Satara
एकूण—महाराष्ट्र राज्य		..	..	..	5,736	18,210	5,884	7,970	7,035	4,570	2,360	6,091	1,521	59,377	5,727	35,347	Maharashtra State Total

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Transport Commissioner, Govt. of Maharashtra, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

तबला क्रमांक/TABLE No. 22.4

राज्यमार्गांच्या वाणिज्यिक विभागाची प्रगती
Progress of State Roadways Commercial Wing

Sr. No. अनुक्रमांक	वाच	परिमाण	1970-71	1975-76	1980-81	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(3)	(2)
1	एकूण वाहने	संख्या	6,086	7,594	10,675	11,814	12,190	13,619	14,282	No.	Total Fleet
2	एकूण किलोमीटर्स	लाखात	3,968.82	4,658.57	7,426.54	9,616.44	10,490.86	11,294.44	12,241.24	Lakhs	Total Kilometres
3	प्रभावी किलोमीटर्स	लाखात	3,933.41	4,613.76	7,350.81	9,497.46	10,338.60	11,136.43	12,070.49	Lakhs	Effective Kilometres
4	एकूण प्रवासी	लाखात	5,538.18	7,220.02	11,901.05	16,928.71	18,746.29	20,538.32	21,777.16	Lakhs	Total Passengers Carried
5	किलोमीटर्स	प्रति लिटर	4.04	3.87	4.16	4.27	4.30	4.32	4.32	Per Litre	Kilometres
6	नाटुहस्त	प्रत्येकी १०,००० कि. मी. मार्ग.	0.85	0.68	0.76	0.51	0.45	0.49	0.51	Per 10,000 K.m.	Breakdowns
7	अपघात	संख्या	2,434	2,390	2,799	3,297	3,062	3,115	3,380	No.	Accidents
8	एकूण कर्मचारी	संख्या	42,804	50,578	75,418	89,691	92,335	1,00,266	1,024.40	No.	Total Staff
9	दैनिक क्रमित सरासरी	लाख कि. मी.	10.78	12.64	20.14	26.02	28.32	30.43	33.07	On effective Lakh	Daily Operated K.M.
10	दैनिक क्रमित सरासरी अंतर	एकूण लाख कि. मी.	10.87	12.76	20.35	26.35	28.74	30.86	33.54	On total Lakhs	Daily Operated K.M.
11	दैनिक प्रवासी	लाख	15.17	19.78	32.61	46.38	51.36	56.12	59.66	Lakhs	Daily Passengers Carried
12	एकूण जमा	लाख रुपयात	5,499.31	11,031.14	20,999.47	45,221.36	51,119.90	59,060.87	63,886	Rs. in lakhs	Total Receipts
13	एकूण खर्च	"	5,723.36	10,884.76	24,406.30	48,462.25	53,017.27	58,977.45	68,884	Do.	Total Expenditure
14	एकूण नफा/तोटा	"	-224.05	+146.38	-3,406.83	-3,240.89	-1,897.37	83.42	-4998	Do.	Total Loss/Profit
15	एकूण जमा	प्रति कि. मी. रुपये	139.81	239.09	285.68	476.14	494.46	530.34	529.27	Rs. per K.M.	Overall Receipts
16	एकूण खर्च	"	145.51	235.92	332.02	510.26	512.81	529.59	570.68	Do.	Overall Expenditure
17	एकूण नफा/तोटा	"	-5.70	+3.17	-46.34	-34.12	-18.35	0.75	-41.41	Do.	Overall Loss/Profit
18	दिलेले व्याज	लाख रुपयात	101.28	179.92	244.91	529.22	624.81	1940.60	23.10	Lakh Rs.	Interest paid
19	एकूण जमा (आवक)	"	-224.05	+146.38	-3,406.83	-3,240.89	-1,897.37	83.42	-49.98	Do.	Total Returns

आधार.—परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Transport, Government of Maharashtra, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

तबता क्रमांक/TABLE No. 22-5

प्रकारानुसार जिल्हानिहाय रस्ते लांबीचे वर्गीकरण
Road Length classified by category by district 1988-89

(किलोमीटर मध्ये)
(In Kilometres)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	सार्वजनिक बांधकाम विभागाचे पक्के रस्ते P. W. D. Pacca Roads			प्रत्येक १०० चौ. कि. मी. मागे रस्त्याची लांबी Road Length per 100 Sq. Kms.	प्रत्येक लाख लोकांमध्ये रस्त्याची लांबी Road Length per 1,00,000 persons	रस्त्याने जोडलेली खेडी Villages linked with Roads		District
		डांबरी रस्ते Cement Blacktop	खडीचे रस्ते Water Bound Macadam	एकूण Total			संख्या No.	टक्केवारी Percentage	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मुंबई	49	..	49	8	1	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	1,918	3,127	5,045	55	156	913	94.61	Thane
3	रायगड	1,752	1,298	3,050	54	261	802	94.91	Raigad
4	रत्नागिरी	1,447	1,565	3,012	57	341	800	96.85	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1,116	1,338	2,454	62	420	363	99.45	Sindhudurg
6	नाशिक	1,988	7,093	9,081	68	352	1,115	99.73	Nashik
7	धुळे	1,367	5,262	6,629	59	381	822	99.52	Dhule
8	जळगाव	1,576	4,135	5,711	71	320	927	100.00	Jalgaon
9	अहमदनगर	2,247	5,182	7,429	70	440	1,317	100.00	Ahmadnagar
10	पुणे	2,026	3,097	5,123	61	229	955	99.48	Pune
11	सातारा	1,954	3,527	5,481	83	428	794	99.25	Satara
12	सांगली	1,409	2,267	3,676	92	430	507	100.00	Sangli
13	सोलापूर	1,782	4,201	5,983	66	379	855	100.00	Solapur
14	कोल्हापूर	1,479	2,231	3,710	74	229	832	99.52	Kolhapur
15	औरंगाबाद	921	2,110	3,031	44	254	685	97.86	Aurangabad
16	जालना	559	1,495	2,054	34	285	395	66.61	Jalna
17	परभणी	866	3,684	4,550	50	336	683	78.15	Parbhani
18	बीड	1,135	3,522	4,657	51	383	699	82.82	Beed
19	नांदेड	1,231	4,669	5,900	64	585	854	97.16	Nanded
20	उस्मानाबाद	855	2,800	3,655	54	392	492	96.47	Osmanabad
21	लातूर	1,077	2,497	3,574	56	319	571	95.48	Latur
22	बुलढाणा	1,200	1,857	3,057	37	239	626	84.82	Buldana
23	अकोला	1,316	2,471	3,787	40	230	685	86.16	Akola
24	अमरावती	1,182	2,456	3,638	36	236	635	92.43	Amravati
25	यवतमाळ	1,261	3,337	4,598	38	298	836	92.89	Yavatmal
26	वर्धा	608	1,378	1,986	39	205	370	88.94	Wardha
27	नागपूर	927	2,093	3,020	56	214	519	87.97	Nagpur
28	भंडारा	685	1,803	2,488	61	304	943	98.13	Bhandara
29	चंद्रपूर	753	2,065	2,818	48	352	554	83.18	Chandrapur
30	गडचिरोली	437	1,624	2,061	22	523	241	82.53	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	37,123	84,184	1,21,307	55	272	20,790	93.69	Maharashtra State

आधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई यांनी प्रकाशित केलेले “रस्ते व पूल सांख्यिकी पुस्तिका १९८८-८९”

Source.—“Roads & Bridges Statistic 1988-89” Published by Public Works Department, Government of Maharashtra, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22-6

३१ मार्च १९८९ रोजीची राज्यातील लोहमार्गाची लांबी
Railways Route Length as on 31st March 1989 in the State

(कि.मी./k.m.)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा/वर्ष Year (2)	ब्रॉडगेज Broad guage (3)	मिटरगेज Metre guage (4)	नॅरोगेज Narrow guage (5)	एकूण Total (6)	District (2)
1	1960-61	2,767	1,197	1,093	5,057	
2	1970-71	2,752	1,308	1,102	5,162	
3	1975-76	2,752	1,308	1,102	5,162	
4	1980-81	3,131	994	1,100	5,225	
5	1985-86	3,334	995	1,103	5,432	
6	1986-87	3,333	995	1,103	5,431	
7	1987-88	3,347	1,039	1,048	5,434	
1	वृहन्मुंबई	99	..	..	99	Greater Bombay
2	ठाणे	285	..	..	285	Thane
3	रायगड	171	..	20	191	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	223	42	..	265	Nashik
7	धुळे	30	..	..	30	Dhule
8	जळगाव	456	..	56	512	Jalgaon
9	अहमदनगर	196	..	..	196	Ahmadnagar
10	पुणे	270	..	44	314	Pune
11	सातारा	134	..	..	134	Satara
12	सांगली	70	16	83	169	Sangli
13	सोलापूर	220	42	186	448	Solapur
14	कोल्हापूर	37	..	..	37	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	172	..	172	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	Jalna
17	परभणी	..	289	..	289	Parbhani
18	बीड	40	7	..	47	Beed
19	नांदेड	..	226	..	226	Nanded
20	उस्मानाबाद	70	..	..	70	Osmanabad
21	लातूर	..	..	57	57	Latur
22	बुलढाणा	87	..	..	87	Buldana
23	अकोला	95	200	60	355	Akola
24	अमरावती	84	..	64	148	Amravati
25	यवतमाळ	72	..	65	137	Yavatmal
26	वर्धा	116	..	34	150	Wardha
27	नागपूर	238	..	133	371	Nagpur
28	भंडारा	175	..	128	303	Bhandara
29	चंद्रपूर	183	..	152	335	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	10	10	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		3,351	994	1,092	5,437	Maharashtra State

आधार.—संबंधित रेल्वेची विभागीय कार्यालये.

Source.—Divisional Offices of the concerned Railway.

परिवहन/TRANSPORT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.7

रस्ते/Roads

वर्गवारीनुसार रस्त्यांची लांबी/Road length according to different classes 1988-89

(किलोमीटर मध्ये)
(In Kilometre)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	रस्त्यांची वर्गवारी/Classification of roads						एकूण Total (9)	District (2)
		राष्ट्रीय महामार्ग National highways	राज्य महामार्ग State highways	प्रमुख जिल्हा रस्ते Major district roads	इतर जिल्हा रस्ते Other-district roads†	ग्रामीण रस्ते Village roads	अवर्गीकृत रस्ते @Unclassified roads		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मुंबई	..	49	..	..	..	..	49	*Greater Bombay
2	ठाणे	..	238	838	966	2,058	..	5,225	Thane
3	रायगड	..	206	404	672	1,472	..	3,885	Raigad
4	रत्नागिरी	..	213	1,229	1,116	1,233	..	4,701	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	108	745	621	1,085	..	3,250	Sindhudurg
6	नाशिक	..	235	2,037	2,261	4,315	1,376	11,910	Nashik
7	धुळे	..	149	1,634	1,617	3,614	864	9,267	Dhule
8	जळगाव	..	140	1,499	1,681	3,814	1,099	9,428	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	60	1,732	2,570	4,311	..	11,915	Ahmednagar
10	पुणे	..	361	1,335	2,571	2,044	..	9,537	Pune
11	सातारा	..	130	928	1,856	1,751	..	8,721	Satara
12	सांगली	..	30	901	1,952	2,710	..	7,865	Sangli
13	सोलापूर	..	160	1,469	2,523	2,087	74	9,886	Solapur
14	कोल्हापूर	..	46	903	1,438	1,565	116	5,770	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	937	734	1,087	414	4,444	Aurangabad
16	जालना	..	..	729	916	796	21	2,960	Jalna
17	परभणी	..	..	1,133	1,528	983	137	5,653	Parbhani
18	बीड	..	..	1,210	1,315	1,492	..	5,413	Beed
19	नांदेड	..	..	1,270	1,624	788	856	7,574	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	79	823	919	799	..	4,035	Osmanabad
21	लातूर	..	..	768	1,223	1,317	..	4,121	Latur
22	बुलढाणा	..	..	82	979	1,006	..	3,605	Buldana
23	अकोला	..	100	1,090	1,158	784	..	4,211	Akola
24	अमरावती	..	74	1,286	1,070	661	..	4,385	Amravati
25	यवतमाळ	..	65	1,354	905	1,336	..	5,174	Yavatmal
26	वर्धा	..	108	517	540	418	12	2,467	Wardha
27	नागपूर	..	230	841	641	943	32	5,560	Nagpur
28	भंडारा	..	102	752	991	1,308	778	6,363	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	773	1,229	1,064	..	4,992	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	855	703	337	..	3,334	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,916	30,761	37,798	37,351	61,095	5,779	1,75,700	Maharashtra State

438

टीप—*पूर्व व पश्चिम द्रुत मार्गांचे राष्ट्रीय महामार्ग म्हणून केलेले पूर्वीचे चुकीचे वर्गीकरण दुरुस्त केल्यामुळे घट झाली आहे.

Decline due to rectification of wrong classification of Eastern and Western Express Highways as National Highways done previously.

आधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Public works Department, Government of Maharashtra, Bombay.

२२. परिवहन/TRANSPORT

रस्ते/Roads

तबेता क्रमांक/TABLE No. 22.8

पृष्ठभागाच्या प्रकारानुसार रस्त्याची लांबी
Road length according to surface type

(1988-89)

(किलोमीटर मध्ये)
(In kilometres)

अनु- क्रमांक Serial No.	जिल्हा	सिमेंट काँक्रीट आणि डांबरी रस्ते Cement concrete and Black topped roads	खडीचे रस्ते Water bound macadam roads	अपृष्ठांकित रस्ते Unsurfaced roads	अवर्गीकृत रस्ते Unclass- ified roads-	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	बृहन्मंबई	49	..	..	..	49	Greater Bombay
2	ठाणे	1,918	3,127	180	..	5,225	Thane
3	रायगड	1,752	1,298	835	..	3,885	Raigad
4	रत्नागिरी	1,447	1,565	1,689	..	4,701	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1,116	1,338	796	..	3,250	Sindhudurg
6	नाशिक	1,988	7,093	1,453	1,376	11,910	Nashik
7	धुळे	1,367	5,262	1,774	864	9,267	Dhule
8	जळगाव	1,576	4,135	2,618	1,099	9,428	Jalgaon
9	अहमदनगर	2,247	5,182	4,486	..	11,915	Ahmadnagar
10	पुणे	2,026	3,097	4,414	..	9,537	Pune
11	सातारा	1,954	3,527	3,240	..	8,721	Satara
12	सांगली	1,409	2,267	4,189	..	7,865	Sangli
13	सोलापूर	1,782	4,201	3,829	74	9,886	Solapur
14	कोल्हापूर	1,479	2,231	1,944	116	5,770	Kolhapur
15	औरंगाबाद	921	2,110	999	414	4,444	Aurangabad
16	जालना	559	1,495	885	21	2,960	Jalna
17	परभणी	866	3,684	966	137	5,653	Parbhani
18	बीड	1,135	3,522	756	..	5,413	Beed
19	नांदेड	1,231	4,569	918	856	7,574	Nanded
20	उस्मानाबाद	855	2,800	380	..	4,035	Osmanabad
21	लातूर	1,077	2,497	547	..	4,121	Latur
22	बुलडाणा	1,200	1,857	548	..	3,605	Buldana
23	अकोला	1,316	2,471	424	..	4,211	Akola
24	अमरावती	1,182	2,456	747	..	4,385	Amravati
25	यवतमाळ	1,261	3,337	576	..	5,174	Yavatmal
26	वर्धा	608	1,378	469	12	2,467	Wardha
27	नागपूर	927	2,093	2,508	32	5,560	Nagpur
28	भंडारा	685	1,803	3,097	778	6,363	Bhandara
29	चंद्रपूर	753	2,065	2,174	..	4,992	Chandrapur
30	गडचिरोली	437	1,624	1,273	..	3,334	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		37,123	84,084	48,714	5,779	1,75,700	Maharashtra State

टीप.— १९८८-८९ करिता सिमेंट काँक्रीट व डांबरी रस्त्याची वेगळी माहिती उपलब्ध नाही.

Note— Information on cement concrete roads and black topped roads is not available separately for 1988-89.

आधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government of Maharashtra, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.9

महाराष्ट्र राज्यातील वापरात असलेली मोटार वाहने (३१ मार्च १९८९)
Number of motor vehicles in operations (31st March 1989)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वाहनांचा प्रकार (2)	बृहन्मुंबई Great. Bombay (3)	ठाणे Thane (4)	रायगड Raigad (5)	रत्नागिरी Ratnagiri (6)	सिंधुदुर्ग Sindhudurg (7)	नाशिक Nashik (8)	धुळे Dhule (9)	जळगांव Jalgaon (10)	अहमदनगर Ahmadnagar (11)	Class of Vehicles (2)
1	मोटार सायकली	69,258	21,439	5,832	4,494	2,328	34,223	11,041	15,115	25,208	Motor Cycles
2	स्कुटर्स	1,24,022	29,799	3,708	4,248	2,051	22,039	7,706	11,177	15,071	Scooters
3	मोपेड	28,251	9,401	2,376	1,757	753	21,683	8,727	24,877	25,673	Mopeds
4	मोटार गाड्या	2,32,588	12,709	3,229	1,965	736	7,938	1,579	2,371	3,827	Motor Cars
5	टॅक्सी कॅब्ज	34,338	553	132	49	16	1,205	249	111	161	Taxis Cabs
6	स्वयंचलित रिक्शा	24,577	13,560	1,831	1,666	669	6,054	1,884	4,428	3,055	Autorickshaws
7	स्टेज कॅरिजेस	3,147	604	487	506	278	640	455	556	563	Stage Carriages
8	कॉन्ट्रॅक्ट कॅरिजेस	2,008	868	53	25	18	35	..	14	6	Contract Carriages
9	सार्वजनिक वाहने	29,102	19,939	4,089	2,331	875	7,627	3,208	3,710	4,246	Public Carriages
10	खाजगी वाहने	18,200	2,425	397	331	163	1,020	377	505	622	Private Carriages
11	रुग्णवाहिका	840	192	45	26	7	58	19	16	48	Ambulances
12	शाळेच्या बसेस	533	99	7	6	3	47	11	16	19	School Buses
13	खाजगी प्रवासी वाहने	1,439	616	73	26	13	136	4	..	9	Private Services Vehicles
14	अनुधान (ट्रेलर)	927	631	178	105	21	6,075	2,663	4,131	4,598	Trailors
15	ट्रॅक्टर्स	977	585	230	94	24	6,163	2,838	3,914	5,166	Tractors
16	इतर	17,951	3,902	1,023	567	252	5,449	1,008	1,481	2,453	Others
एकूण		5,88,158	1,17,322	23,690	18,196	8,210	1,20,392	41,769	72,422	90,725	Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.9—contd.

अनुक्रमांक Serial No. (1)	वाहनांचा प्रकार (2)	पुणे Pun (12)	सातारा Satara (13)	सांगली Sangli (14)	सोलापूर Solapur (15)	कोल्हापूर Kolhapur (16)	औरंगाबाद Auranga- ngabad (17)	जालना Jalna (18)	परभणी Parbhani (19)	बीड Bead (20)	नांदेड Nanded (21)	उस्मानाबाद Osma- nabad (22)	लातूर Latur (23)	Class of Vehicles (2)
1	मोटर सायकली	85,836	13,921	14,988	15,196	19,046	17,190	4,228	3,954	4,141	5,321	1,915	2,754	Motor Cycles
2	स्कूटर्स	1,14,930	7,704	12,228	15,658	24,242	19,773	1,480	1,342	1,872	3,688	318	1,470	Scooters
3	मोपेड	94,916	14,155	14,785	21,010	27,084	18,297	3,283	5,493	3,873	6,972	1,129	3,300	Mopeds
4	मोटर गाड्या	21,031	2,116	2,735	3,307	5,650	2,831	529	262	292	537	98	396	Motor Cars
5	टॅक्सी कॅब्स	1,978	331	35	95	159	478	43	16	14	17	2	32	Taxi Cabs
6	स्वयंचलित रिक्शा	22,736	2,477	2,151	1,503	6,449	4,753	483	44	127	460	113	288	Autorickshaws
7	स्टेज कॅरिजेस	1,323	579	547	638	657	425	94	298	345	352	217	340	Stage Carriages
8	कॉन्ट्रॅक्ट कॅरिजेस	134	3	3	17	37	41	..	..	1	2	..	..	Contract Carriage
9	सार्वजनिक वाहने	18,550	4,037	3,673	2,920	6,821	3,895	674	477	913	1,789	757	1,180	Public Carriages
10	खाजगी वाहने	7,881	169	263	1,043	1,098	499	23	150	141	128	29	62	Private Carriages
11	रुग्णवाहिका	339	27	17	43	46	29	2	9	5	9	2	4	Ambulances
12	शाळेच्या बसेस	57	15	7	7	7	17	1	4	4	5	1	6	School Buses
13	खाजगी प्रवासी वाहन	1,362	8	5	141	10	38	1	..	2	3	..	..	Private Service Vehicles
14	अनुयान (ट्रेलर)	3,810	3,667	3,309	2,020	4,769	2,327	930	648	584	660	410	706	Trailors
15	ट्रॅक्टर्स	3,337	3,291	2,127	2,169	5,779	2,440	779	696	580	670	617	725	Tractors
16	इतर	16,311	1,919	1,577	1,357	2,023	1,773	355	467	867	618	323	452	Others
	एकूण	3,94,531	54,419	58,450	67,124	1,03,877	74,806	12,905	13,860	13,761	21,231	5,931	11,715	Total

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.9—Contd.

अनु- क्रमांक Serial No.	वाहनांचा प्रकार	बुलढाणा Buldana	अकोला Akola	अमरावती Amravati	यवतमाळ Yavatmal	वर्धा Wardha	नागपूर Nagpur	भंडारा Bhandara	चंद्रपूर Chan- drapur	गडचिरोली Gadchi- roli	महाराष्ट्र राज्य Maharashtra State	Class of Vehicles 2
(1)	(2)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	
1	मोटार सायकली	5,361	6,195	5,481	3,641	3,305	24,783	3,903	4,153	797	4,35,047	Motor Cycles
2	स्कुटर्स	1,802	8,354	9,007	2,993	4,097	49,087	4,512	4,822	169	5,09,369	Scoters
3	मोपेड	6,115	16,269	22,170	9,187	6,661	73,286	10,154	8,738	444	4,90,819	Mopeds
4	मोटार गाड्या	432	1,567	1,932	510	1,197	8,667	813	1,145	42	3,23,031	Motor Cars
5	टॅक्सी कॅब्ज	73	168	227	157	42	844	48	159	13	41,745	Taxi Cabs
6	स्वयंचलित रिक्शा	54	303	919	536	127	5,322	101	436	8	1,07,114	Autorickshaws
7	स्टेज कॉरिजेस	369	349	398	336	169	435	184	251	4	15,546	Stage Carriages
8	कॉन्ट्रॅक्ट कॉरिजेस	—	9	37	..	..	71	3	1	1	3,387	Contract Carriages
9	सार्वजनिक वाहने	901	2,137	2,146	966	612	8,382	1,083	1,867	118	1,39,025	Public Carriages
10	खाजगी वाहने	140	332	566	182	132	1,616	306	492	46	39,338	Private Carriages
11	रुग्णवाहिका	21	17	14	2	13	113	18	55	3	2,039	Ambulances
12	शाळेच्या बसेस	2	7	9	7	2	18	4	22	4	947	School Buses
13	खाजगी प्रवासी वाहने	4	5	5	..	10	109	18	29	1	4,067	Private Service Vehicles
14	अनुयात (ट्रेलर)	1,261	1,354	1,327	489	301	1,494	1,214	852	242	51,939	Trailors
15	ट्रॅक्टर्स	1,279	1,396	1,332	459	311	1,481	1,217	1,017	246	51,703	Tractors
16	इतर	623	1,333	1,087	798	228	4,667	980	1,472	148	73,464	Others
	एकूण	18,437	39,795	46,651	20,263	17,207	1,80,375	24,558	25,511	2,286	22,88,580	Total

आधार.—बेसिक रोड ट्रान्स्पोर्ट स्टॅटिस्टिक्स, रिलेटिंग टू मोटर व्हेइकल डिपार्टमेंट, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

Source.—Basic Road Transport Statistics, relating to Motor Vehicle Department, Maharashtra State, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

राष्ट्रीयीकृत मार्ग परिवहन/Nationalised Road Transport

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22-10

महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळाची काही माहिती
Operations of Maharashtra State Road Transport Corporations

(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	विभाग/Region					एकूण Total	Item
		मुंबई Bombay	पुणे Pune	औरंगाबाद Aurangabad	नागपूर Nagpur			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
1	वर्ष अखेरीस असलेले मार्ग (संख्या)	5367	4986	2664	3150	16,167	No. of routes as at the end of the year	
2	मार्गांची एकूण लांबी (कि. मी.) **	292649	335983	204589	195237	1028278	Route distance (km.)	
3	मार्गांची सरासरी लांबी (कि. मी.) **	54.49	67.39	76.80	61.98	63.60	Average route distance (km.)	
4	सरासरी दैनिक प्रभावी अंतर (लाख कि. मी.).	10.65	9.90	5.81	6.72	33.07	Average per day effective kilo- metres operated (in lakh).	
5	वर्षभरात महामंडळाजवळ असलेल्या ** गाड्यांची सरासरी संख्या.	4620	3859	2205	2702	13386	Average No. of buses held during the year.	
6	रस्त्यावरील गाड्यांची दैनिक सरासरी संख्या.	4010	3454	1945	2353	11762	Average No. of buses on road per day.	
7	गाड्यांचा सरासरी वापर (कि. मी.) **	265.70	286.50	298.50	285.40	281.20	Average Vehicles utilization (km.).	
8	भार गुणकाची टक्केवारी (लोड फॅक्टर)	80.47	80.44	79.71	81.34	80.22	Percentage load factor	
9	प्रवाशांची दैनिक सरासरी (लाखात) **	25.14	15.33	9.23	9.96	59.66	No. of passengers travelled per day (in lakh).	
10	दर प्रवाशामागे प्रवास केलेले सरासरी अंतर (कि. मी.).	17.99	27.41	26.72	28.35	23.49	Average distance travelled per passenger (km.).	
11	वाहतुकीपासूनचे वार्षिक उत्पन्न (लाख रु.).	20715	18567	10736	12116	62134	Total traffic receipts, during the year (in lakh Rs.).	
12	दर प्रवाशामागे मिळालेले सरासरी उत्पन्न (रूपयात).	2.26	3.32	3.19	3.33	2.85	Average earnings per passenger (in Rs.).	

आधार.—महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ, मुंबई.

Source.—Maharashtra State Road Transport Corporation, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

(५) जहाज वाहतूक/Shipping

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22-11

मुंबई गोदीत आलेल्या किंवा बंदरात नांगरलेल्या वाफेवरच्या आणि सुसज्ज (शासकीय किंवा व्यापारी) जहाजांची संख्या व त्यांनी चुकते केलेले शुल्क
Number of steam and square rigged vessels (Government and merchant) which enter the Bombay docks or were berthed at the harbour walls and paid dues

वर्ष Year	गोदीत आलेली जहाजे Vessels which entered the docks		बंदराजवळ नांगरलेली जहाजे Vessels berthed at harbour walls		एकूण Total	
	संख्या Number	नोंदीप्रमाणे निव्वळ वजन (टनात) Net registered tonnage	संख्या Number	नोंदीप्रमाणे निव्वळ वजन (टनात) Net registered tonnage	संख्या Number	नोंदीप्रमाणे निव्वळ वजन (टनात) Net registered tonnage
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1988-89	1,689	63,12,898	374	26,78,873	2,063	89,91,771

आधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्टचा प्रशासन अहवाल.

Source.—Administration Report of Bombay Port Trust.

22. परिवहन/TRANSPORT

(५) जहाज वाहतूक/Shipping

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22-12

मुंबई येथील जहाजे दुरुस्त करण्याच्या गोदीत आलेल्या जहाजांची संख्या व वजन
Number and tonnage of vessels docked in Merewether and Hughes dry docks in Bombay

वर्ष Year	मेरेवेदर जहाज दुरुस्तीची गोदी Merewether dry dock		ह्यूजेस जहाज दुरुस्तीची गोदी Hughes dry dock		एकूण Total	
	संख्या Number	एकूण वजन Gross tonnage	संख्या Number	एकूण वजन Gross tonnage	संख्या Number	एकूण वजन Gross tonnage
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1988-89	33	25157.71	49	129573.20	82	154730.91

तपता क्र./TABLE No. 22.13

---

22. परिवहन/TRANSPORT

जहाज वाहतुक/Shipping

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22-13

मुंबई बंदरातून येणाऱ्या व जाणाऱ्या प्रवाशांची वाहतुक (शिडाच्या जहाजातून आणि बंदरावरील भावेतून होणारी प्रवासी वाहतुक वगळून)

Number of passengers arrived and departed from Bombay port (exclusive of passengers carried by sailing vessels and harbour ferries)

(1988-89)

क्रमांक Serial No.	मार्ग	येणारे/Inward			बाहेर जाणारे/Outward			Routes (2)
		खोली/Saloon	नीतळ/Deck	एकूण/Total	खोली/Saloon	नीतळ/Deck	एकूण/Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	युरोप (यू. के. बंदरे, जिनेव्हा, मासिल्स आणि इतर बंदरे).	42	..	42	..	..	..	Europe (U. K. ports, Geneva, Marseilles and other ports).
2	रेड सी पोर्ट्स (एडेन, दिजबुटी, असाब, मासवाजेडा सोडून सुदान बंदर).	..	..	..	..	..	..	Red Sea ports (Aden, Djibouti, Assab, Massawa port Sudan excluding Jeddah).
3	जेडा (यात्री)	240	4,386	4,626	240	4,435	4,675	Jeddah (pilgrims)
4	कराची	7	..	7	49	..	49	Karachi
5	कोलंबो	361	..	361	..	..	..	Colombo
6	आस्ट्रेलिया (ब्रिसबेन, सीडने, मेलबोर्न).	..	..	..	..	..	..	Australia (Brisbane, Sydney, Melbourne).
7	भूतपूर्वकडील (सिंगापूर, बँकॉक, हाँगकाँग आणि जपान व काउरासाकीसह).	..	..	..	..	..	..	Far East (including Singapore, Bangkok, Hongkong and Japan Kaurasaki).
8	आफ्रिका पूर्व (मोबासा, झंझीबार, दार-इ-सलम, मोझांबिक, बेरा आणि लॉरेन्स, मार्केस पोर्ट लॉरेन्स बंदरासह).	54	..	54	..	..	..	Africa East (Mombasa, Zanzibar, Dar-es-Sajam, Mozambique, Beira and Lourence, Marques and port Luis).
9	दक्षिण आफ्रिका (डर्बान, ग्रॅहमस्टन, एलिबाथे बंदर, केप टाऊन आणि मोसलबे).	..	..	..	..	..	..	Africa South (Durban Grahamston, Port Ellaabeth Cape Town and Mossel Bay.)
10	अमेरिका (सॅनफ्रान्सिस्को, न्यूयॉर्क, व्हॅक्यूव्हर, बोस्टन, मॉन्ट्रीअल आणि ह्यूस्टन).	..	..	..	..	..	..	America (San Francisco, New York, Vancouver, Boston, Montreal and Houston).

11	परसियन गल्फ पोर्ट्स (खोराम-शाहर, मिनाल अहमदी, अबादन, रस्तानुरा, बेहरिन, दुबाई, दोहा, बंदूर, माशूरस, बसरा).	29	..	29	970	..	970	Persian Gulf ports (Khoramashahar, Minal Ahmadi, Abadan, Rastanura, Baherin, Dubai, Doha, Bandur, Mashurs and Basrah).
12	इतर बंदरे.	1,900	..	1,900	548	..	548	Other ports
	एकूण ..	2,633	4,386	7,019	1,807	4,435	6,242	Total
	किनाऱ्याची							Coastal
13	कोकण किनारा (जंजिरा, श्रीवर्धन, हर्ण, दाभोळ, जयगड, रत्नागिरी, विजयदुर्ग, मालवण आणि पणजी).	430	9,331	9,811	491	11,141	11,632	Konkan coast (Janjira, Shriwardhan, Harnai, Dabhoj, Jaigad, Ratnagiri, Vijayadurg, Malawan and Panjim).
14	भारताचा पूर्व किनारा (कलकत्ता, मद्रास).	..	..	..	..	..	..	East coast of India (Calcutta, Madras)
	एकूण ..	3,063	13,767	16,830	2,298	15,576	17,874	Total

जाधार.—मुंबई पोर्ट ट्रस्ट.
Source.—Bombay Port Trust.

32. परिवहन/TRANSPORT

जहाज वाहतूक/Shipping

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22-14

महाराष्ट्र राज्यातील गीण बंदरातून होणारी प्रवासी वाहतूक

Passenger Traffic at the minor ports of Maharashtra State

(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नाव	द्विगुण यांत्रिक जहाजाने By Non-mechanised vessels	यांत्रिक जहाजाने By Mechanised vessels	बोटीने By Steamer	एकूण Total	Name of the Port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	दहानू	7,87,606	2,22,238	..	10,09,844	Dahanu
2	सातपाटी	3,11,668	..	..	3,11,668	Satpati
3	दातिवरे	69,899	80,750	..	1,50,649	Dantiwara
4	मनोरी	..	17,66,513	..	17,66,513	Mancra
5	कल्याण	1,74,640	..	..	1,74,640	Kalyan
6	वरसोवा	..	34,33,706	..	34,33,706	Versova
7	मोरा	10,644	9,29,420	..	9,40,064	Mora
8	कारंजा	..	2,14,704	..	2,14,704	Karanja
9	रेवस	77,137	4,30,797	..	5,07,934	Rewas
10	अलिबाग	1,22,790	..	..	1,22,790	Alibag
11	राजपुरी/दिघी	1,20,611	1,45,970	..	2,66,581	Rajpuri/Digbi
12	हर्णे	2,36,760	..	..	2,36,760	Harna
13	दाभोळ	8,69,000	5,11,000	..	13,80,000	Dabol
14	जयगड	6,12,510	23,585	2,883	6,38,978	Jaigad
15	रत्नागिरी	5,27,970	..	..	5,27,970	Ratnagiri
16	पुर्णागड	3,50,268	..	..	3,50,268	Purnagad
17	जैतापूर	3,09,571	..	3,096	3,12,667	Jaitapur
18	विजयदुर्ग	2,51,940	..	2,607	2,54,547	Vijaydurg
19	देवगड	7,32,550	..	2,598	7,35,148	Deogad
20	आचरे	2,84,800	..	..	2,84,800	Achare
21	मालवण	8,03,680	..	..	8,03,680	Malvan
22	किरणपाणी	3,12,650	..	..	3,12,650	Kiranpani
23	नवापूर	1,01,431	..	..	1,01,431	Nawapur
24	केलवा-माहिम	58,100	..	..	58,100	Kelwa-Mahim
25	बसई	76,280	..	..	76,280	Basin
26	बांद्रे	66,482	..	..	66,482	Bandra
27	धरमतर	28,380	..	..	28,380	Dharamtar
28	तिवारी (वरोडा)	78,770	..	..	78,770	Tiwari (Varoda)
29	इतर	2,11,823	86,912	..	2,98,735	Others
	एकूण	75,87,960	78,45,595	11,184	1,54,44,739	Total

टीप.—मुंबई बंदर क्षेत्रातील वाहतूक मोरा व रेवस बंदरातील यांत्रिक जहाज वाहतूकव्याली दर्शविली आहे.

Note.—Passenger traffic under Bombay harbour services is shown under mechanised vessels in Mora and Rewas.

आवृत्ति.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Ports Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

जहाज वाहतूक/Shipping

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.15

महाराष्ट्र राज्याच्या गौण बंदरातून हाताळलेला (आयात व निर्यात) माल
Cargo (imports and exports) handled at minor ports of Maharashtra State

(1988-89)

(टनांत/In tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	बंदराचे नांव	आयात Imports	निर्यात Exports	एकूण Total	Name of the port
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	डहानू	..	..	..	Dahanu
2	तारापुर	..	..	..	Tarapur
3	सातपाटी	..	..	..	Satpati
4	केळवा-महिम	..	..	..	Kelwa-Mahim
5	अर्नाळा (दातीवरे)	..	..	..	Arnala (Dativare)
6	बसई	..	8	8	Bassein
7	मनोरी	..	9	9	Manori
8	कल्याण	8	8	8	Kalyan
9	ठाणे	..	..	..	Thane
10	वसोवा	..	..	..	Varsova
11	पुणे	..	1,122	1,122	Trombay
12	पनवेल (उलवा)	7,220	..	7,220	Panvel (Ulwa)
13	मोरा	..	..	..	Mora
14	कारंजा	..	..	541	Karanja
15	मांडवा	480	..	480	Mandwa
16	अलिबाग (धरमतोर)	5,611	98	5,709	Alibag (Dharamtor)
17	रेवदंडा	144	..	144	Revdanda
18	बोर्लीमांडीमा	..	..	..	Borlimandia
19	राजपुरी	646	..	646	Rajpuri
20	श्रीवर्धन	269	..	269	Shriwardhan
21	बाणकोट	597	1	598	Bankot
22	कोल्शी	..	..	..	Kolshi
23	हर्णै	225	..	225	Harnai
24	दाभोल	2,933	..	2,933	Dabhol
25	पालशेत	..	..	..	Palshet
26	बोरिया	12	4	16	Boria

तक्ता क्रमांक/TABLE No 22.15—contd.

(टनांत/In tonnes)

1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
27	जयगड	1,330	..	1,330	Jaigad
28	तिवारी (वरोडा)	118	..	118	Tiwari (Varoda)
29	रत्नागिरी (परदेशात)	2,14,897	900	2,15,777	Ratnagiri (Foreign)
30	पुर्णागड	..	..	..	Purnagad
31	जतापूर	507	6	513	Jaitapur
32	विजयदुर्ग	1,441	135	1,576	Vijaydurg
33	देवगड	1,295	1	1,296	Deogad
34	आचरे	161	..	161	Achara
35	मालवण	1,089	..	1,089	Malwan
36	वेंगुर्ला	..	6,20,473	6,20,473	Vengurla
37	रेडी (परदेशात)	..	..	..	Redi (Foreign)
38	किरणपाणी	..	..	..	Kiranpani
	एकूण	2,38,958	6,23,301	8,62,259	Total

आधार.—मुख्य बंदर अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Port Officer, Government of Maharashtra Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

हवाई वाहतूक/Air Traffic

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22.16

निरनिराळ्या विमानतळावरून होणारी प्रवासी व मालवाहतूक
Passenger and freight traffic originating at various Airports

(इंडियन एअर लाईन्स)/(Indian Air Lines)

(1988-89)

क्रमांक Serial No.	बाब (2)	तपशील Particulars (3)	Item (2)
1	प्रवाशांची एकूण संख्या मुंबई विमानतळावरील (लाखात)	22.46	Total number of passengers carried (From Bombay Air Port)
2	महाराष्ट्रातील विमानतळावरून (मुंबई वगळून) झालेली प्रवासी वाहतूक (लाखात).	2.21	Passengers carried from airport in Maharashtra (Excluding Bombay Air Port)
3	एकूण माल वाहतूक मुंबई विमानतळावरून (टनांत).	22,528	Total freight carried (tonnes). (From Bombay Air Port)
4	महाराष्ट्रातील निरनिराळ्या विमानतळावरून झालेली माल वाहतूक (मुंबई वगळून) (टनांत).	900	Total freight carried from airports in Maharashtra (tonnes). (excluding Bombay Air Port)

आधार.—इंडियन एअर लाईन्स, मुंबई.

Source.—Indian Air Lines, Bombay.

22. परिवहन/TRANSPORT

रस्ते/Roads

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 22-17

वाणिज्य विषयक वाहनांच्या दैनिक सरासरी वाहतूक सघनतेनुसार रस्ते लांबी (वर्गवार विभागणी)
Distribution of Road length according to the Traffic intensity (Tonnes) of Commercial vehicles
(1984-85)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	राष्ट्रीय महामार्ग National Highway			राज्य महामार्ग State Highway			प्रमुख जिल्हा मार्ग Major district Roads	इतर जिल्हा मार्ग Other district Roads	District	
		सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average Traffic intensity per day			सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average Traffic intensity per day			सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average Traffic intensity per day	सरासरी दैनिक वाहतूक सघनता Average Traffic intensity per day		
		१५०० टन किंवा त्यापेक्षा कमी 1500 tonnes or less	१५०१ ते १२००० टन 1501 to 12000 tonnes	१२००० टना- पेक्षा अधिक Above 12000 tonnes	१५०० टन किंवा त्यापेक्षा कमी 1500 tonnes or less	१५०१ ते १२००० टन 1501 to 12000 tonnes	१२००० टनापेक्षा अधिक Above 12000 tonnes	१५०० टना- पेक्षा अधिक Above 1500 tonnes	१५०० टना- पेक्षा अधिक Above 1500 tonnes		
		(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	44	..	..	5	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	..	233	83	377	84	481	119	Thane
3	रायगड	..	..	..	11	202	456	394	8	66	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	111	102	169	364	..	77	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	108	..	218	206	..	111	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	..	..	235	44	725	52	1,121	Nasik
7	धुळे	..	..	..	121	25	59	504	26	406	Dhule
8	जळगांव	..	..	..	..	144	157	709	..	285	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	..	37	23	151	654	321	989	Ahmednagar
10	पुणे	..	..	..	131	214	108	536	134	996	Pune
11	सातारा	..	..	..	..	129	60	483	60	676	Satara
12	सांगली	..	..	..	..	30	..	442	129	397	Sangli
13	सोलापूर	..	..	..	155	..	..	909	..	207	Solapur
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	45	108	543	118	470	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	711	20	339	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	..	..	238	274	..	67	Jalna
17	परभणी	..	..	..	..	..	272	331	139	109	Parbhani
18	बीड	..	..	..	..	..	768	378	..	73	Beed
19	नांदेड	..	..	..	..	..	99	625	90	172	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	..	..	79	..	129	334	..	75	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	..	..	48	435	..	145	Latur
22	बुलढाणा	..	..	..	..	82	34	491	..	267	Buldhana
23	अकोला	..	..	..	..	100	50	673	..	558	Akola
24	अमरावती	..	..	..	..	74	205	548	..	95	Amravati
25	यवतमाळ	..	..	..	65	..	76	558	25	309	Yavatmal
26	वर्धा	..	..	..	108	..	..	303	21	259	Wardha
27	नागपूर	..	..	..	..	235	..	369	13	247	Nagpur
28	भंडारा	..	..	..	..	96	..	349	..	434	Bhandara
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	552	40	72	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	256	238	..	..	Gadchiroli

टीप.—१५०० टनापेक्षा कमी वाहतूक सघनता असलेली रस्ते लांबी प्रमुख जिल्हामार्ग व इतर जिल्हामार्ग ह्यांचेबाबत येथे दर्शविलेली नाही.

Note.—Road length traffic intensity of 1500 tonnes and below has not been shown here in case of major district roads and other district roads.

आधार.—सार्वजनिक बांधकाम विभाग (वाहन गणती), महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department (Traffic Census), Government of Maharashtra, Bombay.

२३. पणन व साठवणूक :

२३.१. या विभागात नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या व शिधा-वाटप/रास्त भावांची दुकाने, शासकीय गोदाम साठवणूक क्षमता याबाबत आकडेवारी दिली आहे.

23. MARKETING AND STORAGE :

23.1. In this section data on number of regulated markets and an authorised ration/fair price shops and storage capacity in Government warehouses are given.

23. पणन व साठवणूक/MARKETING AND STORAGE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.1

जिल्हानिहाय नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या
Number of regulated Markets by district
(1988-89)

क्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	नियंत्रित बाजारपेठांची संख्या Number of regulated markets (3)	प्रत्येक नियंत्रित बाजारपेठामागे असलेल्या खेड्यांची संख्या No. of Average villages served per regulated market (4)	प्रत्येक नियंत्रित बाजारपेठेमागे असलेली सरासरी व्याप्ती (कि. मी.) Average area served per regulated market (Sq. km.) (5)	जिल्हा District (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1	..	603	Greater Bombay
2	ठाणे	6	291	1,593	Thane
3	रायगड	9	203	794	Raigad
4	रत्नागिरी	1	1,388	8,249	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	11	158	1,412	Nashik
7	धुळे	8	190	1,644	Dhule
8	जळगाव	12	123	980	Jalgaon
9	अहमदनगर	12	125	1,421	Ahmednagar
10	पुणे	11	159	1,422	Pune
11	सातारा	9	157	1,165	Satara
12	सांगली	5	142	1,714	Sangli
13	सोलापूर	10	110	1,487	Solapur
14	कोल्हापूर	4	291	1,905	Kolhapur
15	औरंगाबाद	8	157	1,269	Aurangabad
16	जालना	5	180	1,522	Jalna
17	परभणी	11	129	1,003	Parbhani
18	बीड	8	152	1,328	Beed
19	नांदेड	13	110	808	Nanded
20	उस्मानाबाद	6	117	1,252	Osmanabad
21	लातूर	8	109	922	Latur
22	बुलढाणा	11	116	878	Buldhana
23	अकोला	13	119	813	Akola
24	अमरावती	13	131	939	Amravati
25	यवतमाळ	13	135	1,045	Yavatmal
26	वर्धा	6	169	1,052	Wardha
27	नागपूर	9	184	1,103	Nagpur
28	भंडारा	9	180	1,024	Bhandara
29	चंद्रपूर	8	183	1,311	Chandrapur
30	गडचिरोली	3	504	5,144	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		243	162	1,266	Maharashtra State

आधार.—पणन उपसंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra, Bombay.

23. पणन व साठवणूक/MARKETING AND STORAGE

संख्या क्रमांक/TABLE No. 23.2

साठवणीचे घटक, क्षमता आणि संख्या
Number and capacity of storage units.

(मॅट्रीक टनांत/In Metric Tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	संस्थेचे नाव	1987-88		1988-89		Name of Agency		
		संख्या No.	क्षमता Capacity	संख्या No.	क्षमता Capacity			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)		
1	भारतीय अन्न महामंडळ	..	..	23	14,44,549	17	10,54,185	Food Corporation of India.
2	राज्य वखार महामंडळ	..	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	State Warehous- ing Corporation.
3	केंद्रीय वखार महामंडळ	..	..	..	..	..	..	Central Warehous- ing Corporation.
4	इतर	..	..	..	..	..	..	Other
	एकूण	..	..	23	14,44,549	17	10,54,185	Total

टीप.—उपलब्ध नाही/Not Available.

आधार.—अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Food and Civil Supplies Department, Government of Maharashtra, Bombay.

23. पणन व साठवणूक/MARKETING AND STORAGE

संख्या क्रमांक/TABLE No. 23.3

शासकीय गोदामांची संख्या व त्यांची क्षमता
Number and capacity of State Owned Warehouses
(1938-89)

(गोदामाची क्षमता मे. टनांत)
(Godown capacity in M. Ts.)

अनुक्रम क्रमांक Serial No.	जिल्हा	शासकीय Government owned		भाड्याने घेतलेली Hired		भाड्याने दिलेली Let out		गोदामांची उपलब्ध क्षमता Godown capacity available		District
		गोदामे Godown	क्षमता Capacity	गोदामे Godown	क्षमता Capacity	गोदामे Godown	क्षमता Capacity	गोदामे Godown	क्षमता Capacity	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	बृहन्मुंबई ..	20	26,507	27	82,700	..	..	47	1,09,207	Greater Bombay
2	ठाणे ..	36	16,100	1	250	2	1,500	35	14,850	Thane
3	रायगड ..	61	24,800	1	200	4	1,950	58	23,050	Raigad
4	रत्नागिरी ..	36	14,850	2	420	2	300	36	14,970	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	19	8,100	9	1,450	..	..	23	9,550	Sindhudurg
6	नाशिक ..	27	19,150	4	360	..	..	31	19,510	Nashik
7	धुळे ..	41	20,000	1	500	1	250	41	20,250	Dhule
8	जळगाव ..	32	14,100	19	5,480	..	..	51	19,580	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	78	49,000	..	..	2	1,300	76	47,700	Ahmednagar
10	पुणे (शहर) ..	22	18,979	2	1,200	..	..	24	20,179	Pune (City)
11	पुणे ..	21	21,450	..	..	..	..	21	21,450	Pune
12	सातारा ..	24	14,694	..	..	..	..	24	14,694	Satara
13	सांगली ..	29	13,760	..	..	2	800	27	12,960	Sangli
14	सोलापूर (शहर) ..	44	37,975	1	200	..	..	45	38,175	Solapur (City)
15	सोलापूर ..	14	9,677	..	..	..	..	14	9,677	Solapur
16	कोल्हापूर ..	23	10,550	..	..	..	..	23	10,550	Kolhapur
17	औरंगाबाद ..	31	17,792	..	..	3	1,913	28	16,779	Aurangabad
18	जालना ..	22	15,950	..	..	1	1,150	21	14,800	Jalna
19	परभणी ..	28	15,700	..	..	1	700	27	15,000	Parbhani
20	बीड ..	29	25,050	2	1,300	..	..	31	26,350	Beed
21	नांदेड ..	46	18,650	..	..	..	..	46	18,650	Nanded
22	उस्मानाबाद ..	30	16,200	2	500	..	..	32	16,700	Osmanabad
23	लातूर ..	27	18,770	3	1,500	..	..	30	20,270	Latur
24	बुलढाणा ..	21	8,750	29	7,200	..	..	50	15,950	Buldhana
25	अकोला ..	35	20,300	6	940	..	..	41	21,240	Akola
26	अमरावती ..	31	12,550	6	1,590	..	..	37	14,140	Amravati
27	यवतमाळ ..	35	17,500	17	4,350	..	..	52	21,850	Yavatmal
28	वर्धा ..	14	8,635	21	11,250	..	..	35	19,935	Wardha
29	नागपूर (शहर) ..	12	14,203	10	12,255	1	1,197	21	25,261	Nagpur (City)
30	नागपूर ..	4	10,435	2	6,168	..	..	6	15,623	Nagpur
31	भंडारा ..	36	20,300	..	..	..	..	36	20,300	Bhandara
32	चंद्रपूर ..	28	14,650	5	2,200	2	1,500	31	15,350	Chandrapur
33	गडाचिरोली ..	19	8,650	2	300	..	..	31	8,950	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य ..	975	5,83,847	172	1,42,313	21	11,660	1,125	7,14,500	Maharashtra State

आधारे—अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source—Food and Civil Supplies Department, Government of Maharashtra, Bombay.

23. पणन व साठवणूक/MARKETING AND STORAGE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.4

निवडक वस्तुची संस्थांद्वारे वसुली
Procurement of selected commodities by Agencies
(1988-89)

(हजार टनात/In '000 Tonnes)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	ज्वारी/Jowar				भात/Paddy				Districts
		राज्य शासन State Government	भारतीय महामंडळ Food Corpora- tion of India	इतर Others	एकूण Total	राज्य शासन State Government	भारतीय महामंडळ Food Corpora- tion of India	इतर Others	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	बृहन्मंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	..	..	..	..	..	..	..	..	Thane
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	..	..	..	..	..	..	..	..	Nashik
7	धुळे	..	..	..	..	8	..	..	8	Dhule
8	जळगांव	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	..	..	..	..	..	..	..	Ahmadnagar
10	पुणे	..	..	..	..	..	..	..	..	Pune
11	पुणे (शहर)	..	..	..	..	..	..	..	..	Pune (City)
12	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	Satara
13	सांगली	..	..	..	..	..	..	..	..	Sangli
14	सोलापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	Solapur
15	सोलापूर (शहर)	..	..	..	..	..	..	..	..	Solapur (City)
16	कोल्हापूर	..	..	..	..	..	..	..	..	Kolhapur
17	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	Aurangabad
18	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalna
19	परभणी	..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani
20	बीड	..	..	..	..	..	..	..	..	Beed
21	नांदेड	..	..	..	..	..	..	..	..	Nanded
22	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
23	बुलढाणा	..	..	..	..	..	..	..	..	Buldhana
24	अकोला	..	..	..	..	..	..	..	..	Akola
25	अमरावती	..	..	..	..	..	..	..	..	Amravati
26	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	Yavatmal
27	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	Wardha
28	नागपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	Nagpur
29	नागपूर (शहर)	..	..	..	..	..	..	..	..	Nagpur (City)
30	भंडारा	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara
31	चंद्रपूर	..	6	..	..	6	..	..	..	Chandrapur
	महाराष्ट्र राज्य	..	6	..	..	6	8	..	..	8 Maharashtra State

आधार.—अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Food and Civil Supplies Department, Government of Maharashtra, Bombay.

23. पणने व साठवणूक/MARKETING AND STORAGE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 23.5

अधिकृत शिधावाटप दुकाने
Number of authorised fair price shops
1988-89

वर्ष Year	ग्रामीण/Rural				नागरी/Urban				एकूण/Total				
	सरकारी Government	सहकारी Co-operative	इतर Others	एकूण Total	सरकारी Government	सहकारी Co-operative	इतर Others	एकूण Total	सरकारी Government	सहकारी Co-operative	इतर Others	एकूण Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	
31-3-88	..	..	6,477	19,417	25,894	..	2,396	5,540	7,936	..	8,873	24,957	33,830
31-3-89	..	..	6,831	18,705	25,536	..	2,492	6,167	8,659	..	9,323	24,872	34,195

आधार.—अन्न व नागरी पुरवठा विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.— Food and Civil Supplies Department, Government of Maharashtra, Bombay.

24 संपर्क साधने

COMMUNICATIONS

२४.१. पोस्ट व तार कार्यालये, दूरध्वनी केंद्रे वगैरे या संबंधीची माकडवारी या विभागात दिलेली आहे.

24.1. Statistics on post and telegraph offices, Telecommunication centre etc. are given in this section.

24. दूरध्वनि/COMMUNICATIONS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 24-1

दफाल व तार घरे

No of Postal Institutions

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा/वर्ष Year	दफाल घरे No. of Post Offices	प्रति दफाल घर सेवेचा लाभ मिळणारी		दफाल पेट्या No. of Letter boxes	मूळ दूरध्वनी केंद्र No. of Telephone Exchanges	विस्तार दूरध्वनी ची संख्या No. of Telephone Connections	सार्वजनिक दूरध्वनी ची संख्या No. of Public Call Office	District
			लोकसंख्या Population served per Post Office	तार घर No. of Telegraphic Office					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
	1950-51	1,496	21,302	102	894	327	3,585	230	
	1960-61	5,437	7,699	411	9,746	529	15,259	341	
	1970-71	8,870	6,308	933	18,909	817	1,87,279	653	
	1975-76	10,112	5,113	1,338	25,497	975	2,90,198	1,224	
	1980-81	11,373	5,662	1,971	42,290	1,067	4,39,385	2,637	
	1985-86	11,302	5,506	2,321	43,720	1,132	6,69,452	3,074	
	1986-87	11,558	5,432	2,109	42,712	1,285	7,36,847	3,726	
	1987-88	11,070	5,672	1,770	41,096	1,389	7,90,381	2,957	
	1988-89	11,183	5,614	1,912	41,705	1,479	8,52,222	N.A.	
1	बृहन्मुंबई ..	348	17,717	79	2,470	69	5,70,919	N.A.	Greater Bombay
2	ठाणे ..	302	11,098	42	1,672	64	35,255	96*	Tlana
3	रायगड ..	390	3,811	141	2,035	52	6,055	82*	Raigad
4	रत्नागिरी ..	623	3,389	128	2,160	52	4,634	95*	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	345	2,259	129	1,318	31	2,275	64*	Sindhudurg
6	नाशिक ..	620	57,840	30	2,260	98	22,019	56	Nashik
7	धुळे ..	423	4,847	148	1,378	60	7,038	169	Dhule
8	जळगाव ..	316	25,979	124	1,006	104	10,992	116	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	348	3,883	45	1,001	110	11,500	40	Ahmednagar
10	पुणे ..	710	9,431	200	2,959	95	64,278	212	Pune
11	सातारा ..	615	3,315	154	2,476	57	7,028	91	Satara
12	सांगली ..	405	4,521	87	1,189	70	9,466	138	Sangli
13	सोलापूर ..	507	7,624	19	1,407	52	10,902	151	Solapur
14	कोल्हापूर ..	490	5,115	84	1,502	66	15,357	133	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	327	4,837	30	1,150	42	7,567	88	Aurangabad
16	जालना ..	162	6,530	14	677	28	2,447	40	Jalna
17	परभणी ..	277	5,864	19	944	32	3,230	92	Parbhani
18	बीड ..	308	4,176	18	924	20	2,311	93	Beed
19	नांदेड ..	415	4,210	27	1,166	44	3,774	128	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	270	3,813	88	723	15	1,155	66	Osmanabad
21	लातूर ..	250	4,750	86	810	22	2,856	82	Latur
22	बुलढाणा ..	334	4,512	13	1,425	43	3,949	127	Buldhana
23	अकोला ..	374	4,884	34	1,523	30	6,066	77	Akola
24	अमरावती ..	430	13,235	66	1,581	41	6,719	97	Amravati
25	यवतमाळ ..	352	4,936	12	1,227	34	3,280	137	Yavatmal
26	वर्धा ..	181	5,119	11	897	27	2,945	101	Wardha
27	नागपूर ..	323	21,888	32	1,141	43	20,609	135	Nagpur
28	भंडारा ..	272	5,724	31	1,055	38	3,504	164	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	296	4,752	15	1,244	26	3,266	87	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	150	4,249	6	575	14	826	60	Gadchiroli

* As the information for 1988-89 is not available information for the year 1987-88 is given.

१९८८-८९ ची माहिती उपलब्ध नसल्यामुळे १९८७-८८ ची माहिती दिलेली आहे.

साधार.—(१) पोस्टमास्टर जनरल, महाराष्ट्र विभाग, मुंबई. (२) जनरल मॅनेजर, महाराष्ट्र टेलिकॉम विभाग, मुंबई.
(३) महानगर दूरध्वनी निगम लि., मुंबई.

Source—(1) PostMaster-General, Maharashtra Circle, Bombay.

(2) General Manager, Maharashtra Telecom Circle, Bombay.

(3) Manager, Telephone Nigam Ltd., Bombay.

25. पर्यटन व मुल्लगी ह्यार्ई दाहसूक

TOURISM AND CIVIL AVIATION

२५.१. मुंबईत उतरणाच्या परदेशी पर्यटकांच्यासंबंधी आकडे-
दारी या विभागात देण्यात आली आहे.

25.1. Data on foreign tourists disembarked at
Bombay are given in this section.

२५.२ तसेच उडान क्लव, विमाने व प्रशिक्षित व्यक्तींच्या
संबंधी आकडेवारी या विभागात दिलेली आहे.

25.2. Flying clubs, Planes and persons trained also
given in this section.

25. पर्यटन व मुलकी हवाई वाहतूक/TOURISM AND CIVIL AVIATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25-1

मुंबईत उतरणारे परदेशी पर्यटक
Foreign tourists disembarking at Bombay

(1988)

अनुक्रमांक Serial No.	नागरिकत्वाचा देश Country of nationality	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists	अनुक्रमांक Serial No.	नागरिकत्वाचा देश Country of nationality	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists	अनुक्रमांक Serial No.	नागरिकत्वाचा देश Country of nationality	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists	अनुक्रमांक Serial No.	नागरिकत्वाचा देश Country of nationality	परदेशी पर्यटकांची संख्या Number of foreign tourists
(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)
उत्तर अमेरिका		North America—		पूर्व युरोप		Eastern Europe—					
1	कॅनडा ..	37,498	Canada	25	झेकोस्लोव्हाकिया	3,321	Czechoslovakia				
2	संयुक्त राज्य अमेरिका	1,22,888	U. S. A.	26	पूर्व जर्मनी	N.A.	East Germany (G. D. R.)				
एकूण ..		1,60,386	Total	27	हंगेरी	1,993	Hungary				
				28	पोलंड	10,648	Poland				
				29	सोवियत संघ	33,739	U. S. S. R.				
				30	युगोस्लाव्हिया	2,133	Yugoslavia				
				31	इतर	2,031	Others				
मध्य व दक्षिण अमेरिका		Central and South America—		एकूण ..		53,865	Total				
3	अर्जेन्टिना	N.A.	Argentina	आफ्रिका		Africa—					
4	ब्राझील	1,871	Brazil	32	इथोपिया	3,128	Ethiopia				
5	मेक्सिको	1,693	Mexico	33	केनिया	11,787	Kenya				
6	त्रिनिदाद	N.A.	Trinidad	34	मॉरिशस	3,281	Mauritius				
7	इतर	5,214	Others	35	नायजेरीया	6,371	Nigeria				
एकूण ..		8,778	Total	36	सोमालिया	2,152	Somalia				
				37	दक्षिण आफ्रिका	11,531	South Africa				
				38	सुदान	3,109	Sudan				
				39	टंझानिया	5,983	Tanzania				
				40	इजिप्त	2,702	Egypt				
				41	झांबिया	2,214	Zambia				
				42	इतर	5,031	Others				
पश्चिम युरोप		Western Europe—		एकूण ..		57,289	Total				
8	ऑस्ट्रिया	10,449	Austria	पश्चिम आशिया		West Asia—					
9	बेल्जियम	10,161	Belgium	43	बहरिन	15,182	Bahrein				
10	डेन्मार्क	7,179	Denmark	44	संयुक्त अरब अमिरात	29,385	U. A. E.				
11	फिनलंड	3,132	Finland	45	इराक	4,829	Iraq				
12	फ्रान्स	69,799	France	46	ईस्राइल	2,620	Israel				
13	प. जर्मनी	76,371	West Germany (F. R. G.)	47	जॉर्डन	3,481	Jordan				
14	आयर्लंड	3,121	Ireland	48	कुवैत	10,041	Kuwait				
15	ग्रीस	2,244	Greece	49	लेबनान	N.A.	Labenon				
16	इटली	47,612	Italy	50	ओमान	16,140	Oman				
17	नेदरलँड्स	21,327	Netherlands	51	कतार	3,898	Qatar				
18	नॉर्वे	4,531	Norway	52	सौदी अरेबिया	22,612	Saudi Arabia				
19	पोर्तुगाल	3,471	Portugal	53	येमेन	8,995	Yeman				
20	स्पेन	16,116	Spain	54	सिरिया	2,232	Syria				
21	स्विडन	13,080	Sweden	55	इतर	1,279	Others				
22	स्वित्झरलंड	31,147	Switzerland								
23	इंग्लंड	2,00,509	U. K.								
24	इतर	1,079	Others								
एकूण ..		5,21,328	Total	एकूण ..		1,20,694	Total				

तबता क्रमांक/TABLE No. 25.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(2)	(1)	(2)	(3)	(2)
	दक्षिण आशिया		South Asia—		पूर्व आशिया		East Asia—
56	अफगाणिस्तान	18,254	Afghanistan	68	चीन	3,445	China
57	श्रीलंका	70,640	Sri Lanka	69	जपान	49,244	Japan
58	इराण	4,919	Iran	70	हांगकांग	7,395	Hongkong
59	नेपाल	19,715	Nepal	71	कोरिया	4,503	Korea
60	इतर	5,378	Others	72	इतर	112	Others
	एकूण ..	1,18,906	Total		एकूण ..	64,699	Total
	दक्षिण-पूर्व आशिया		South-East Asia—		ऑस्ट्रेलिया		Australia—
61	बर्मा	N.A.	Burma	73	ऑस्ट्रेलिया	31,462	Australia
62	इंडोनेशिया	2,639	Indonesia	74	फिजी	988	Fiji
63	मलेशिया	29,635	Malaysia	75	न्यूझीलंड	7,775	Newzealand
64	फिलिपाईन्स	3,494	Philippines	76	इतर	510	Others
65	सिंगापूर	27,565	Singapore		एकूण ..	40,735	Total
66	थायलंड	18,910	Thailand				
67	इतर	1,250	Others	77	राष्ट्रीयता नसलेले	587	Stateless
	एकूण ..	83,493	Total		एकूण ..	12,30,760	Grand-Total

आधार.—इंडिया टुरिस्ट स्टॅटिस्टिक्स, पर्यटन विभाग, भारत सरकार.

Source.—India Tourist Statistics, Department of Tourism, Government of India.

25. पर्यटन व मुलकी वाहतूक/TOURISM AND CIVIL AVIATION

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 25.2

उडान क्लब, विमाने व प्रशिक्षित व्यक्तींची संख्या

Number of Flying Clubs, Planes and persons trained in 1988-89

अ. क्र. Sr. No.	उड्डाण क्लबचे नाव (2)	उड्डाण क्लबची संख्या Number of Flying Clubs (3)	विमानांची संख्या/Number of Planes			प्रशिक्षित व्यक्तींची संख्या No. of Perscrs trained (7)	उड्डाण क्लब Name of Flying Club (2)
			चालू स्थितीत Inoperation (4)	चालू स्थितीत नसलेली Not in Operation (5)	एकूण Total (6)		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	मुंबई उड्डाण क्लब	1	2	3	5	26	Bombay Flying Club
2	नागपूर उड्डाण क्लब	1	3	..	3	41	Nagpur Flying Club
	एकूण	2	5	3	8	67	Total

आधार.—उड्डाण क्लब, मुंबई व नागपूर.

Source.—Flying Clubs, Bombay and Nagpur.

26. कामगार व सेवायोजन

LABOUR AND EMPLOYMENT

२६.१. या विभागामध्ये राज्य शासकीय कर्मचारी, दुकान व संस्था अधिनियमाखालील रोजगार, इतर रोजगार, उद्योगधंद्यातील कामगारांची गैरहजेरी, कामगार संघटना यांची आणि कामगार-विषयक इतर माहिती दिली आहे.

26.1. Data on State Government Employees, employment under shops and establishments employment market information, absenteeism in industries, trade unions and other information about labour are given in this section.

२६.२. कारखान्यातील ऐच्छिक गैरहजेरीची आकडेवारी ही कामगारांच्या व्यक्तीगत कारणामुळे झालेल्या गैरहजेरीशी संबंधित आहे. म्हणून यामध्ये संप, टाळेबंदी व तात्पुरते कामावरून दूर करणे इ. कारणामुळे झालेल्या गैरहजेरीचा समावेश केलेला नाही. कारखाना अधिनियम कायदा, १९४८ नुसार जो "कामगार" आहे त्यांचा समावेश आहे. परंतु त्यात पर्यवेक्षक किंवा व्यवस्था पहाणारे किंवा खाजगी जागांवर काम करणारे यांचा अंतर्भाव होत नाही. याशिवाय, फक्त नियमित काम करणाऱ्यांचा (यात प्रासंगिक व बदली कामगारांचा समावेश नाही) समावेश होतो. "गैरहजेरीचा दर" कामगारांच्या गैरहजेरीमुळे कामगारांच्या कामाच्या पाळ्यांच्या संख्येत झालेली घट व नियमित कामगारांच्या पाळ्यांची संख्या ह्यांचे गुणोत्तर आहे. औद्योगिक वादासंबंधी सांख्यिकी माहिती गोळा करतवेली औद्योगिक वाद म्हणजे कामगारांच्या एखाद्या गटाने आपल्या तक्रारी/निषेध व्यक्त करण्याचे उद्देशाने तात्पुरते काम थांबवणे किंवा मागणीकरिता आग्रह धरणे किंवा एक किंवा अधिक कामगारांरून काम थोपवून ठेवणे इ. असा अर्थ लावण्यात येतो. हे वाद रोजगार, बेरोजगार अथवा करार झालेल्या शर्तीमध्ये तफावत आढळल्यामुळे उद्भवलेल्या परिस्थितीमुळे निर्माण होऊ शकतात. काम थांबण्याचे "संप व टाळेबंदी" म्हणून ओळखले जाणारे दोनही प्रकार या आकडेवारीत समाविष्ट आहेत. यात राजकीय संप, सहानुभुतीदायक निदर्शने, इ. चा समावेश केलेला नाही. या आकडेवारीत ज्या वेगवेगळ्या आर्थिक क्षेत्रातील उदा. कारखाने, लागवड, खाणी, परिवहन, बांधकाम सेवा, यात १० किंवा त्याहून जास्त कामगार गुंतलेले आहेत अशा क्षेत्रांचा समावेश आहे. हे सांगणे आवश्यक आहे की संप व त्यामध्ये गुंतलेले कामगार ह्यांच्या मासिक आकडेवारीची १२ महिन्यांची बेरीज केली तर वार्षिक आकडेवारीची माहिती होत नाही, हे ध्यानात घ्यावे; कारण प्रत्यक्षात संपाचा कालखंड हा एक महिन्यापेक्षा अधिक काळही असू शकतो.

26.2. The absenteeism statistics relate to only voluntary absenteeism defined as absence due to reasons which are personal to the individuals concerned. As such, absence of a worker on account of strike, lock-out or lay-off is not considered. They cover 'workers' as defined by the Factories Act, 1948, but exclude persons holding position of supervision or management or employed in confidential position. Moreover, only regular workers (excluding casual and substitute workers) are considered. The absenteeism rate is the ratio of number of man shifts lost due to absences to the number of man shifts scheduled to work. For the purpose of statistics regarding industrial disputes, an industrial dispute is taken to be a temporary stoppage of work by a group of employees to express a grievance or enforce a demand or temporary withholding of work from a group of employees by one employer (or a group of employers) in connection with matters relating to employment or non-employment or terms or conditions of employment. Thus, both the types of work stoppages, popularly known as "strike" and "lock-out" respectively are covered. Political strikes, sympathetic demonstrations and the like are however, excluded. The statistics cover such disputes in which the number of workers involved is ten or more in all the sectors of economic activity such as factories, plantations, mines, transport, construction services, etc. It must also be mentioned that the monthly figures of number of strikes and number of workers involved are not additive to form annual figures because of the fact that the period or duration of the strike may have spread over more than one month.

कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.1

दुकाने, व्यापारी संस्था व त्यातील कामगार
Number of Commercial establishments, shops and worker employed

अ. क्र. Sr. No.	वर्ष Year	एकूण शहरे No. Of Towns	दुकाने Shops		व्यापारी संस्था Commercial establishments		हॉटेल व उपहार गृहे Hotels and Restaurants		चित्रपट गृह Theatres		कामगार नसलेल्या संस्थांची संस्था Establishment having no employees	एकूण संस्था Total establi- shments	एकूण कामगार Total employees
			संख्या No.	कामगार Employees	संख्या No.	कामगार Employees	संख्या No.	कामगार Employees	संख्या No.	कामगार Employees			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	1970-71	139	90,970	2,23,516	68,921	4,03,155	22,182	1,18,830	507	9,367	2,03,893	3,86,473	7,54,868
2	1975-76	157	1,08,619	6,16,190	96,846	5,91,586	24,635	1,36,591	600	9,709	2,60,019	4,90,719	10,54,076
3	1980-81	176	1,28,402	3,50,811	1,18,375	5,98,032	29,923	1,50,200	695	12,225	3,05,660	5,83,055	11,11,268
4	1984-85	185	1,57,287	4,04,888	1,49,655	7,69,219	31,530	1,62,050	850	11,351	3,64,266	7,03,588	13,47,508
5	1985-86	204	1,65,000	4,10,000	1,60,000	7,75,000	33,000	1,75,000	860	11,500	3,85,000	7,43,860	13,71,500
6	1986-87*	204	1,65,000	4,20,000	1,60,000	7,80,000	33,000	1,78,000	860	12,000	3,85,000	7,43,860	13,90,000*
7	1987-88	208	1,69,000	4,30,000	1,60,000	7,80,000	35,000	1,83,000	1,000	12,000	3,85,000	7,50,000	14,05,000
8	1988-89	208	1,96,830	4,54,037	1,82,559	9,08,562	37,835	1,86,671	1,234	11,859	4,42,294	8,60,752	15,61,129

*अस्थायी/Provisional

टीप—वरील माहिती दुकाने व व्यापारी संस्था अधिनियम, १९४८ च्या कायद्याखाली नोंदलेल्या संस्थां संबंधी आहे.

NOTE.—The above information relates to the establishment registered under the shops and Establishment Act, 1948.

आधार—कामगार आयुक्त महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.2

सार्वजनिक क्षेत्रात नोंदविलेल्या कारखान्यांची व त्यातील सरासरी कामगारांची उद्योग गटानुसार संख्या
Number of Registered working Factories and Average daily workers employed categorywise in Public Sector
1988.

नुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	उद्योग (3)	चालू कारखाने No. of working Factories (4)	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers employed (5)	उद्योग Industry (3)	जिल्हा District (2)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2(म)(i)	211	98,573	2(म)(i)	Greater Bombay
2	ठाणे	2(म)(i)	36	2,701	2(म)(i)	Thane
		2(म)(ii)	1	38	2(म)(ii)	
3	रायगड	2(म)(i)	13	971	2(म)(i)	Raigad
4	रत्नागिरी	2(म)(i)	17	963	2(म)(i)	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	2(म)(i)	14	707	2(म)(i)	Sindhudurg
6	नाशिक	2(म)(i)	51	12,577	2(म)(i)	Nasik
7	धुळे	2(म)(i)	25	3,827	2(म)(i)	Dhule
8	जळगाव	2(म)(i)	38	11,233	2(म)(i)	Jalgaon
9	अहमदनगर	2(म)(i)	30	1,478	2(म)(i)	Ahmadnagar
10	पुणे	2(म)(i)	84	11,254	2(म)(i)	Pune
		2(म)(ii)	2	256	2(म)(ii)	
11	सातारा	2(म)(i)	35	1,923	2(म)(i)	Satara
12	सांगली	2(म)(i)	29	1,486	2(म)(i)	Sangli
13	शोलापूर	2(म)(i)	29	5,177	2(म)(i)	Sholapur
14	कोल्हापूर	2(म)(i)	32	3,447	2(म)(i)	Kolhapur
		2(म)(ii)	2	45	2(म)(ii)	
15	औरंगाबाद	2(म)(i)	25	3,441	2(म)(i)	Aurangabad
16	जालना	2(म)(i)	9	267	2(म)(i)	Jalna
17	परभणी	2(म)(i)	10	608	2(म)(i)	Parbhani
18	बीड	2(म)(i)	17	1,661	2(म)(i)	Beed
19	नांदेड	2(म)(i)	14	3,293	2(म)(i)	Nanded
20	उस्मानाबाद	2(म)(i)	9	304	2(म)(i)	Osmanabad
21	लातूर	2(म)(i)	10	859	2(म)(i)	Latur
22	बुलढाणा	2(म)(i)	10	78	2(म)(i)	Buldhana
23	अकोला	2(म)(i)	20	3,985	2(म)(i)	Akola
24	अमरावती	2(म)(i)	28	1,758	2(म)(i)	Amravati
25	यवतमाळ	2(म)(i)	8	644	2(म)(i)	Yavatmal
26	वर्धा	2(म)(i)	12	3,694	2(म)(i)	Wardha
27	नागपूर	2(म)(i)	45	14,880	2(म)(i)	Nagpur
28	भंडारा	2(म)(i)	9	370	2(म)(i)	Bhandara
29	चंद्रपूर	2(म)(i)	9	2,203	2(म)(i)	Chandrapur
30	गडाचरोली	2(म)(i)	2	101	2(म)(i)	Gadchiroli

बाधक :—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial safety and health, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3

खाजगी क्षेत्रात नोंदविलेल्या कारखान्यांची व त्यातील सरासरी कामगारांची उद्योग गटानुसार संख्या
Number of Registered working Factories and Average daily workers employed categorywise in private sector
1988.

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	उद्योग	चालू कारखाने No. of working Factories	कामगारांची दैनिक सरासरी संख्या Average daily workers employed	Industry	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	6,834 185 630	3,67,580 3,392 4,806	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Greater Bombay
2	ठाणे	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	1,239 83 175	1,11,333 1,986 1,323	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Thane
3	रायगड	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	103 3 ..	13,357 55 ..	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Raigad
4	रत्नागिरी	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	91 2 34	4,525 55 113	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	48 5 54	1,689 161 197	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Singhadurg
6	नाशिक	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	588 10 356	33,001 219 1,608	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Nashik
7	धुळे	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	171 123 294	6,581 720 7,301	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Dhule
8	जळगांव	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	329 10 208	13,463 617 624	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Jalgaon
9	अहमदनगर	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	234 5 195	21,816 453 766	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Ahmednagar
10	पुणे	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	1,669 88 470	1,23,454 2,420 2,422	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Pune
11	सातारा	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	158 1 89	15,704 24 194	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Satara
12	सांगली	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	223 3 199	15,149 52 712	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Sangli
13	सोलापूर	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	210 4 1,588	18,733 97 5,654	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Solapur
14	कोल्हापूर	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	499 26 351	31,041 751 1,915	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Kolhapur
15	औरंगाबाद	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	270 2 134	22,382 84 504	2(m)(i) 2(m)(ii) Sect. 85	Aurangabad

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.3— चालू

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(3)	(2)
16	जालना ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	98 .. 34	5,249 .. 118	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Jalna
17	परभणी ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	70 .. 35	4,665 .. 184	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Parbhani
18	बीड ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	38 .. 43	3,373 .. 191	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Beed
19	नांदेड ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	62 2 58	4,737 80 300	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	10 .. 11	1,174 .. 52	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Osmanabad
21	लातूर ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	11 .. 11	1,211 .. 174	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Latur
22	बुलढाणा ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	87 .. 66	5,183 .. 246	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Buldhana
23	अकोला ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	178 3 102	8,404 55 421	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Akola
24	अमरावती ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	122 3 110	5,508 72 344	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Amravati
25	यवतमाळ ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	74 15 44	6,518 225 167	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Yavatmal
26	वर्धा ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	63 2 44	5,527 205 202	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Wardha
27	नागपूर ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	582 13 523	33,908 533 2,164	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Nagpur
28	भंडारा ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	151 .. 304	3,967 .. 1,283	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	85 .. 138	10,544 .. 543	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	2(म)(i) 2(म)(ii) विभाग ८५	10 .. 45	487 .. 170	2(म)(i) 2(म)(ii) Sect. 85	Gadchiroli

आधारः—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संवर्धनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safety and Health Factories, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/Labour and Employment

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.4

माजी सैनिक, मागासवर्गीय व अनुसूचित जातींच्या कर्मचाऱ्यांचे वर्षवार अभिवेदन (संख्या)
Yearwise representation of Scheduled Castes, Backward Classes and Ex-Servicemen (Number)
(1988-89)

सेवा वर्ग Service Groups	मंजूर केलेल्या जागा ३१ मार्च ८९ रोजी Sanctioned Posts as on 31st March 89	भरलेल्या जागा Filled post	अनुसूचित जातीचे कर्मचारी Scheduled Caste employees	मागासवर्गीय कर्मचारी Backward Class employees	माजी सैनिक कर्मचारी Ex-Servicemen employees
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
वर्ग Group—					
वर्ग-एक Class—I	14	10	1	3	..
वर्ग-दोन Class—II	131	114	23	38	2
वर्ग-तीन Class—III	891	824	140	331	19
वर्ग-चार Class—IV	214	207	72	75	22
एकूण Total	1,250	1,155	236	447	43

आधार: —सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, New Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/Labour and Employment

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.5

रोजगार विनियम केंद्रानुसार नोंदणी झालेल्या अर्जदारांची, नोकरी मिळालेल्यांची व जाहीर झालेल्या रिकाम्या जागांची संख्या
Registration, Placings and Vacancies notified by Employment Exchanges (Number)

अनुक्रमांक Sr. No.	बाब (2)	1960-61 (3)	1970-71 (4)	1975-76 (5)	1980-81 (6)	1985-86 (7)	1986-87 (8)	1987-88 (9)	1988-89	Item (2)
1	नोंदणी झालेले	2,77,836	4,14,522	4,56,047	6,07,623	6,39,487	5,17,493	5,46,425	5,98,601	Registration
2	नोकरी मिळालेले	29,375	39,767	34,535	40,127	40,102	33,091	34,906	23,892	Placements
3	जाहीर झालेल्या रिकाम्या जागा	61,686	86,756	83,087	85,526	79,958	62,761	60,692	51,851	Vacancies notified
4	सादर केलेले	N.A.	3,41,603	3,98,938	5,53,314	5,34,429	4,81,733	5,38,858	5,55,925	Submission
5	वर्षाच्या शेवटी चालू नोंदवहीत असलेल्यांची संख्या.	1,62,235	3,60,824	7,94,595	12,67,607	25,45,558	28,70,040	26,00,085	27,42,202	No. of candidates on live Register at the end of the year.
6	शिल्लक असलेल्या रिकाम्या जागा	N.A.	25,077	37,276	74,297	65,245	67,476	N.A.	52,873	Vacancies outstanding
7	रोजगार विनियम केंद्राचा उपयोग करणारे मालक.	N.A.	18,272	17,425	17,080	15,098	7,565	N.A.	10,522	Employers using Employment Exchanges.

टोप.—N.A. उपलब्ध नाही./Not available.

आधार:—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, New Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/Labour and Employment

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.6

उद्योगांच्या प्रकारानुसार रोजगार/Industrywise Employment

वर्ष Year	शासकीय Government	निमशासकीय Semi-Government	खाजगी/Private				इतर Others	एकूण Total	एकूण सर्व (२+३+४) Grand Total (Col. 2+3+8)	
			उद्योग Industrial Sector	व्यापार Trade	वाहतूक आणि दळणवळण Transport and Communication					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)		
1970-71	..	..	8,35,136	6,47,759	8,97,177	70,028	7,566	1,86,030	11,60,801	26,43,696
1975-76	..	..	8,87,895	8,55,834	9,15,460	51,898	7,385	2,19,257	11,94,000	29,37,729
1980-81	..	..	9,34,072	9,87,270	10,39,256	53,460	7,579	2,60,191	13,60,486	32,81,828
1985-86	..	..	9,63,460	11,74,983	9,69,960	54,528	7,637	3,18,539	13,50,664	34,89,107
1986-87	..	..	9,73,082	12,09,043	9,50,216	54,948	7,568	3,35,109	13,47,841	35,29,966
1987-88	..	..	9,73,475	12,22,890	9,41,949	56,754	7,183	3,47,249	13,53,135	35,49,500
1988-89	..	..	9,76,526	12,37,828	9,28,280	56,725	7,151	3,57,247	13,49,403	35,63,757

आधार:—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, New Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/Labour and Employment

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.7

खाणी/मळे/बंदरे इत्यादी मधील रोजगार
Employment in Mines/Plantation/Harbour/Ports, etc.

उद्योग गट Industry Groups	1970-71			1980-81			1986-87			1987-88			1988-89		
	सार्वजनिक क्षेत्र Public Sector	खाजगी क्षेत्र Private Sector	एकूण Total	सार्वजनिक क्षेत्र Public Sector	खाजगी क्षेत्र Private Sector	एकूण Total	सार्वजनिक क्षेत्र Public Sector	खाजगी क्षेत्र Private Sector	एकूण Total	सार्वजनिक क्षेत्र Public Sector	खाजगी क्षेत्र Private Sector	एकूण Total	सार्वजनिक क्षेत्र Public Sector	खाजगी क्षेत्र Private Sector	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)
खाणी Mines	6,263	9,502	15,765	28,020	11,935	29,955	38,923	1,319	40,242	39,150	1,050	40,200	38,481	1,206	39,687
मळे Plantations	..	..	..	43	..	43	123	131	254	121	174	295	75	358	433
बंदरे Harbours/Ports	19,540	3,921	23,461	3,779	948	4,727	8,469	855	9,324	8,222	739	8,961	7,765	820	8,585

भाषा.—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, New Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/Labour and Employment

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.8

खाजगी आणि सार्वजनिक क्षेत्रातील अंदाजित रोजगार
Estimated Employment in Private and Public Sector

वर्ष/Year	सार्वजनिक क्षेत्र/Public Sector				खाजगी क्षेत्रे/ Private Sector		एकूण Total
	केंद्र शासन Central Government	राज्य शासन State Government	निगसरकारी Quasi- Government	स्थानिक संस्था Local bodies	मोठे Large	लहान Small	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1970—71	4,30,885	4,04,161	2,44,570	4,03,189	10,97,771	62,707	26,43,283
1975—76	4,44,955	4,42,073	3,91,147	4,64,714	11,36,189	57,805	29,36,883
1980—81	4,95,884	4,38,188	4,93,507	4,93,763	12,92,135	68,351	32,81,828
1985—86	4,94,591	4,68,869	6,33,730	5,41,253	12,80,504	70,160	34,89,107
1986—87	4,92,486	4,80,596	6,40,196	5,68,847	12,75,461	72,380	35,29,966
1987—88	4,86,611	4,86,864	6,50,926	5,71,964	12,77,993	75,142	35,49,500
1988—89	4,85,628	4,89,898	12,37,828	5,77,667	12,75,409	73,994	35,63,757

आधार—सेवायोजन संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, नवी मुंबई.

Source.—Directorate of Employment, Government of Maharashtra, New Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/Labour and Employment

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.9

राज्य लोकसेवा आयोगाद्वारे जाहिरात दिलेल्या पदांची व शिफारस केलेल्या उमेदवारांची संख्या
Number of Posts advertised and Candidates recommended by the State Public Service Commission

वर्ष Year	संरक्ष प्रवेश किंवा मुलाखतीद्वारे भरती राज्य सरकार Direct Recruitment or by interview method /State Government				बृहन्मुंबई महानगरपालिका व बृहन्मुंबई विद्युत पुरवठा व परिवहन मंडळ Municipal Corporation of Greater Bombay and Bombay Electricity Supply and Transport undertaking				स्पर्धा परीक्षाद्वारे भरती राज्य सरकार Recruitment by competitive Examination /State Government			
	जाहिरात दिलेली रिक्त पदे Post Advertised	अर्जदारांची संख्या No. of applicants	मुलाखतीला आलेले उमेदवार Candidates interviewed	शिफारस केलेले उमेदवार Candidates recommended	जाहिरात दिलेली रिक्त पदे Post Advertised	अर्जदारांची संख्या No. of applicants	मुलाखतीला आलेले उमेदवार Candidates inter- viewed	शिफारस केलेले उमेदवार Candidates recom- mended	जाहिरात दिलेली रिक्त पदे Post Advertised	अर्जदारांची संख्या No. of applicants	मुलाखतीला आलेले उमेदवार Candidates inter- viewed	शिफारस केलेले उमेदवार Candidates recom- mended
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
1970—71	445	5,626	1,326	416	7	156	47	5	1,615	23,383	592	1,733
1980—81	799	7,341	2,198	549	44	794	236	29	1,776	78,987	1,040	1,549
1985—86	1,578	9,063	2,720	1,348	12	745	102	11	5,891	2,92,737	1,699	2,610
1986—87	1,677	29,251	4,110	1,403	10	175	56	7	4,087	2,49,050	3,045	2,747
1987—88	675	6,641	1,573	443	47	297	203	34	540	73,046	1,012	589
1988—89	559	8,794	2,159	458	10	615	71	7	445	54,260	819	437

474

टीप.—(१) स्तंभ २, ६ व १० मधील आकडे लोकसेवा आयोगाने संबंधीत वर्षात जाहिरात दिलेल्या पदांचे आहेत.

Note.—(1) Figures under column (2), (6) and (10) relates to those posts which were advertised by the commission in the concerned year.

(२) स्तंभ ३ ते ५, ७ ते ९ व ११ ते १३ मधील आकडे वर्षात भरती केलेल्यांचे आहेत.

(2) Figures under column (3) to (5), (7) to (9) and (11) to (13) contains the information for which recruitment action was completed during the year.

(३) माहिती संकलित करताना ज्यांच्या भरतीबद्दलचे निर्णय वर्षाखेरीस अनिर्णित आहेत अशांचा समावेश केलेला नाही.

(3) Those recruitment cases which were incomplete at the end of year have not been taken into account while compiling the information.

मावार.—महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई.

Source.—Maharashtra Public Service Commission, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.10

महाराष्ट्रातील औद्योगिक दुखापतींची संख्या/Industrial Injuring in Maharashtra State

वर्ष Year	प्राणघातक Fatal		प्राणघातक नसलेले Non-fatal		एकूण Total	
	संख्या Number	दर Frequency rate	संख्या Number	दर Frequency rate	संख्या Number	दर Frequency rate
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1950-51	•	•	•	•	•	•
1960-61	•	•	•	•	•	•
1970-71	108	*	51,989	•	52,097	•
1975-76	127	0.99	47,546	13.15	47,673	14.14
1980-81	133	0.04	85,898	27.54	86,031	27.58
1985-86	145	0.04	60,961	20.69	61,106	20.73
1986-87	185	0.06	56,039	18.38	56,224	18.44
1987-88	150	0.05	54,046	18.21	54,196	18.26
1988-89	165	0.05	43,334	14.62	43,499	14.67

* उपलब्ध नाही./Not Available.

आधार.—औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Industrial Safety and health Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.11

अपघात झालेल्या कामगारांची संख्या व त्यांना भरपाईपोटी दिलेली रक्कम
Number of workers who were involved in accidents and compensation paid to them
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ग	कारखान्यांची संख्या No. of Factories	कामावरील कामगारांची दैनिक सरासरी Average number of Workers employed per day		वर्षभरात ज्यांना अंतिम भरपाई दिली अशी प्रकरणे/ दुखापतीची प्रकरणे No. of cases/injuries in which case final compensation was paid during the Year			भरपाईपोटी दिलेली रक्कम (हजार रुपये) Amount of compensation paid (Thousand Rs.)			Category
			(प्रौढ) (Adults)	(बालके) (Minors)	मृत्यु Death	कायम अपंगत्व Permanent disablement	तात्पुरते अपंगत्व Temporary disablement	मृत्यु Death	कायम अपंगत्व Permanent disablement	तात्पुरते अपंगत्व Temporary disablement	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(2)
1	कारखाने	883	1,65,995	1,113	33	422	77,707	1,180	660	446	Factories
2	खाणी	61	32,394	38	18	167	9,556	769	520	2,142	Mines
3	गोदी व बंदरे	192	37,512	12	11	14	708	413	278	257	Docks and ports
4	इमारत व बांधकाम	139	35,612	60	40	90	337	2,012	1,178	154	Building and Construction
5	नगरपालिका	58	23,652	..	..	..	1	..	..	1	Municipalities
6	विद्युत पुरवठा संस्था	348	1,11,562	967	67	787	1,757	4,602	749	1,212	Electricity-supply companies
7	चित्रपट कंपनी	9	152	..	..	..	..	..	..	..	Cinema film manufacturing companies
8	रेल्वे	19	52,895	287	119	233	901	289	323	582	Railways
9	पोस्ट व तारखाते	1	64	..	..	..	..	..	..	..	Posts and Telegraphs Deptt.
एकूण	.. ..	1,710	4,59,836	2,477	288	1,713	90,967	9,265	3,708	4,794	Total

आधार.—श्रमिक भरपाई आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner for Workmen's Compensation, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR & EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.12

उद्योगानुसार संप व टाळेबंदीची संख्या
Industrywise number of strikes & Lockouts
 (1988-89)

संकेतांक Code	उद्योग	काम थांबण्याच्या प्रकारांची संख्या No. of work stoppages		गुंतलेल्या कामगारांची संख्या No. of workers involved	बाया गेलेले एकूण मनुष्य दिवसांची संख्या No. of Mandays lost	Industry		
		संप Strikes	टाळेबंदी lockouts					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)		
23	वस्त्रनिर्माण	..	..	12	6	11,589	7,74,987	Textile
35	अभियांत्रिकी	..	..	41	29	23,426	18,59,405	Engineering
31	रासायनिक	..	..	16	13	6,262	13,89,680	Chemical
37	संकीर्ण	..	..	32	8	12,947	5,08,786	Miscellaneous
	एकूण			101	56	54,224	45,32,858	Total

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तदता क्रमांक/TABLE No. 26.13

औद्योगिक तंटे/Industrial disputes

वर्ष आणि महिने Year and month	कापड गिरण्या Textiles			यंत्रोत्पादक कारखाने Engineering			संकीर्ण Miscellaneous			एकूण Total						
	संपांची संख्या No. of strikes	बाया गेलेले मनुष्य दिवसांची संख्या No. of Mandays lost		संपांची संख्या No. of strikes	बाया गेलेले मनुष्य दिवसांची संख्या No. of Mandays lost		संपांची संख्या No. of strikes	बाया गेलेले मनुष्य दिवसांची संख्या No. of mandays lost		संपांची संख्या No. of strikes	बाया गेलेले मनुष्य दिवसांची संख्या No. of Mandays lost					
		प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष Indirectly		प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष Indirectly		प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष Indirectly		प्रत्यक्ष Directly	अप्रत्यक्ष Indirectly				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
1960	 37	1,00,469	5,877	1,63,833	49	32,255	..	1,87,992	176	1,34,219	3,607	6,49,628	262	2,66,953	9,484	10,01,453
1965	 87	4,14,626	434	4,69,648	162	26,398	79	2,13,757	343	1,14,274	2,418	6,98,639	592	5,55,298	2,931	13,82,044
1970	 102	1,69,990	6,959	6,19,684	222	52,663	4,542	6,19,929	344	1,26,382	1,856	10,12,102	668	3,49,035	13,357	22,51,715
1975	 112	27,347	2,752	12,04,886	379	57,592	1,050	5,01,926	319	52,406	621	3,93,198	810	1,37,345	4,423	11,00,010
1980	 65	60,946	5,590	2,25,794	101	31,049	688	20,00,134	165	55,769	1,000	27,11,130	331	1,47,764	7,278	49,37,058
1985	 19	13,488	26	7,65,733	87	16,999	1,472	21,60,504	75	9,498	1,220	14,29,613	181	39,985	2,718	43,46,850
1986	 17	5,552	160	1,13,897	90	16,134	1,686	22,65,525	32	12,517	1,159	9,34,057	189	34,233	3,005	2,71,985
1987	 19	4,755	360	52,220	71	16,266	885	24,83,432	76	12,535	442	15,21,975	166	33,556	1,687	40,57,627
1988	 15	11,545	794	6,49,079	69	23,878	668	22,14,008	79	14,008	683	18,16,613	163	49,431	2,145	46,79,700
जानेवारी/January 1988	 3	448	..	11,648	35	8,523	22	2,05,053	39	9,377	632	1,82,728	77	18,348	654	3,99,429
फेब्रुवारी/February 1988	 5	2,346	..	6,498	33	10,480	332	2,60,856	36	6,652	160	1,32,516	74	19,478	492	3,99,870
मार्च/March 1988	 5	3,884	..	74,835	35	10,625	330	2,88,339	33	4,444	137	1,16,451	73	18,953	467	4,79,625
एप्रिल/April 1988	 6	5,690	794	1,59,000	32	10,109	310	2,50,318	30	4,567	153	1,17,795	68	20,366	1,257	5,27,113
मे/May 1988	 7	5,896	794	1,48,348	31	8,320	418	1,72,670	33	4,208	153	1,10,848	71	18,424	1,365	4,31,866
जून/June 1988	 6	4,323	794	50,216	27	13,681	326	2,07,580	38	5,186	313	1,16,462	71	23,190	1,433	3,74,258

जुलै/July 1988	..	..	3	103	..	2,781	25	5,679	329	1,58,664	33	3,859	155	99,942	61	9,641	484	2,61,387
आगस्ट/August 1988	..	..	4	227	..	5,227	24	6,368	326	1,55,024	35	6,838	160	1,73,767	63	13,433	486	3,34,018
सप्टेंबर/September 1988	..	..	4	224	..	5,709	20	4,344	454	98,381	34	8,247	117	2,14,877	58	12,815	571	3,18,967
ऑक्टोबर/October 1988	..	..	5	795	..	7,590	23	5,587	14	1,30,816	39	7,241	116	1,85,239	67	13,623	130	3,23,645
नोव्हेंबर/November 1988	..	..	9	4,644	..	81,654	27	5,620	2	1,41,513	40	7,748	184	1,79,652	76	18,012	186	4,02,819
डिसेंबर/December 1988	..	..	7	3,954	..	95,573	26	6,048	2	1,44,794	27	9,687	296	1,86,336	60	19,689	298	4,26,703

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.14

सभासद संख्येनुसार कामगार संघटना

Distribution of Trade Unions according to their membership size

(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	सभासदांचा गट	कामगार संघटनांची एकूण संख्या Total No. of Trade Unions	विवरणपत्र सादर करणाऱ्या कामगार संघटना No. of the Trade Unions submitting returns	स्तंभ (४) ची स्तंभ (३) शी टक्केवारी Percentage of Col. (4) to Col. (3)	सभासद Membership	संघटना Group of Members
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	५० पेक्षा कमी	710	321	45.21	9,123	Below 50
2	५० किंवा अधिक व ३०० हून कमी	1,885	791	41.96	1,38,326	50 or above but below 300
3	३०० आणि अधिक	1,787	914	51.15	26,21,428	300 and above
4	सर्व गट	4,382	2,026	46.23	27,68,877	All groups

आधार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE NO. 26-15

शेतमजूर आणि कुशल कामगार यांना मिळणारे वेतन
Wages paid to Agriculture and skilled Labour for the year

(1987-88)

(रुपये/In Rupees)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	कुशल कामगार/Skilled Labour			शेतमजूर/field Labour			इतर शेतमजूर/Other Agricultural Labour			Districts (2)
		सूतार Carpenter (3)	लोहार Blacksmith (4)	चांभार Cobbler (5)	पुरुष Male (6)	स्त्रिया Female (7)	मुले Children (8)	पुरुष Male (9)	स्त्रिया Female (10)	गुराखी Herdsman (11)	
1	बृहन्मुंबई	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	39.13	38.28	26.29	13.31	10.68	8.02	12.76	10.21	11.29	Thane
3	रायगड	47.70	40.92	41.02	17.63	13.73	9.15	16.42	12.84	11.52	Raigad
4	रत्नागिरी	32.34	28.67	23.21	16.13	11.02	8.67	15.59	10.50	N.A.	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	38.86	33.86	27.86	20.72	14.58	10.15	18.29	11.86	20.86	Sindhudurg
6	नाशिक	32.00	27.88	23.90	12.18	9.10	7.47	11.96	8.95	9.79	Nasik
7	धुळे	19.50	19.50	19.50	13.10	10.80	9.40	13.10	10.80	9.40	Dhule
8	जळगाव	28.33	28.33	23.33	22.50	16.50	11.67	21.58	15.75	13.83	Jalgaon
9	अहमदनगर	37.25	26.73	23.42	25.40	18.22	13.20	16.32	11.42	11.82	Ahmadnagar
10	पुणे	30.95	27.68	23.65	24.61	18.20	11.80	19.58	14.11	15.73	Pune
11	सातारा	40.46	39.91	36.37	16.69	10.98	7.89	15.29	10.49	21.40	Satara
12	सांगली	35.52	30.63	27.30	15.46	9.59	7.40	14.95	9.48	17.97	Sangli
13	सोलापूर	29.09	27.86	18.91	15.62	8.77	5.85	12.84	8.50	13.98	Solapur
14	कोल्हापूर	40.00	40.00	35.00	20.83	15.00	10.33	20.00	15.00	12.00	Kolhapur
15	औरंगाबाद	31.28	28.59	23.65	15.86	10.97	7.47	13.19	8.98	12.62	Aurangabad
16	जालना	20.83	19.95	18.00	13.32	9.18	5.58	13.02	9.15	10.67	Jalna
17	परभणी	17.27	16.39	16.16	11.21	7.43	5.50	11.04	7.20	13.52	Parbhani
18	बीड	16.42	15.82	11.28	8.84	5.76	3.79	8.13	5.43	8.99	Beed
19	नांदेड	22.27	21.46	17.23	10.92	7.32	5.74	10.53	7.12	9.26	Nanded
20	उस्मानाबाद	18.63	14.04	15.67	12.08	6.29	4.11	11.69	6.29	8.08	Osmanabad
21	लातूर	36.00	35.92	40.92	20.03	11.70	8.48	19.78	11.73	16.00	Latur
22	बुलढाणा	14.01	10.11	6.55	9.75	6.67	4.50	11.42	7.58	N.A.	Buldhana
23	अकोला	27.97	23.92	17.65	11.84	7.44	5.28	10.78	7.13	11.26	Akola
24	अमरावती	32.11	27.88	23.13	13.81	9.04	6.65	12.59	7.95	11.73	Amravati
25	यवतमाळ	22.03	19.28	16.93	12.99	8.74	5.18	12.12	8.55	11.72	Yavatmal
26	वर्धा	38.04	31.73	24.41	17.31	10.49	7.55	16.14	9.48	13.99	Wardha
27	नागपूर	39.54	36.23	23.94	15.22	9.43	7.22	13.99	8.88	16.03	Nagpur
28	भंडारा	32.38	28.07	17.51	15.96	12.19	7.79	16.10	12.29	15.86	Bhandara
29	चंद्रपूर	32.75	27.88	22.38	16.00	11.00	7.50	15.00	10.50	19.00	Chandrapur
30	गडचिरोली	25.83	22.47	15.02	11.61	8.30	5.67	10.71	7.72	10.12	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	30.29	27.17	22.76	15.51	10.66	7.54	14.31	9.86	13.07	Maharashtra State

आधार.—कृषि संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Directorate of Agriculture, Government of Maharashtra, Pune.

कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.16

कारखान्यात काम करणाऱ्या स्त्रियांची वर्गवार संख्या व यांना दिलेले प्रसूतीविषयक फायदे
Yearwise number of female workers employed in factories and maternity Benefits given

माहिती (1)	1960-61 (2)	1970-71 (3)	1980-81 (4)	1986-87 (5)	1987-88 (6)	1988-89 (7)	Particulars (1)
(१) संस्थासाठीचे प्रसूतीविषयक फायदे उपलब्ध असलेल्या संस्थांची संख्या.	1,498	2,300	3,704	1,035	1,096	909	No. of Establishments covered by the Establishments maternity benefits etc.
(२) विवरणपत्र सादर करणाऱ्या संस्थांची संख्या.	1,072	623	2,192	522	474	523	No. of establishment Making returns.
(३) विवरणपत्र सादर करणाऱ्या संस्थातील काम करणाऱ्या स्त्रियांची सरासरी दैनिक संख्या.	32,513	7,798	25,629	10,332	11,611	13,931	Average daily number of women employed in establishments making returns.
(४) प्रसूती विषयक फायद्याची मागणी करणाऱ्या स्त्रियांची वर्षातील संख्या.	493	171	425	324	337	247	No. of women who claimed maternity benefit during the year.
(५) पूर्ण किंवा अर्ध मागण्या मान्य केलेल्यांची संख्या.	493	147	234	296	311	227	No. of claims accepted and paid either fully or partially.
(६) बोनस सहित प्रसूतीच्या फायद्यासह देण्यात आलेली एकूण रक्कम (रुपयात)	14,367	77,158	4,60,401	9,91,880	13,73,411	9,88,636	Total amount of maternity benefit paid including bonus(Rs.).
(७) प्रसूती पूर्व स्थितीचे फायदे घेऊन काम करणाऱ्या स्त्रियांच्या प्रकरणांची संख्या.	..	..	..	..	..	..	No. of cases in which women employed full maternity benefits prior to confinements.
(८) देण्यात आलेली सरासरी रक्कम (रुपयात)	..	648	6,752	..	..	..	Average Amount paid in Rs.

आधार.— औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालय, मुंबई.

Source.— Directorate of Industrial, safety & health, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.17

सुती कापड उद्योग व यंत्रोत्पादन कारखान्यातील निवडक केंद्रातील गैरहजरी
Absenteeism in Cotton Textile and Engineering Industries at Selected Centres

(टक्केवारी/Percentage)

वर्ष आणि महिने Year and month	सुती कापड उद्योग/Cotton Textile Industry								रसायने व रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन Chemical and Chemical Products			पेट्रोलियम व दगडी कोळसा या पदार्थांचे उत्पादन Petroleum and Coal Products
	मुंबई Bombay	जळगाव Jalgaon	नागपूर Nagpur	सोलापूर Solapur	नांदेड Nanded	औरंगाबाद Aurangabad	इतर केंद्रे Other centres	एकूण केंद्रे All centres	मुंबई Bombay	ठाणे Thane	पुणे Pune	मुंबई Bombay
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
1965 ..	19.26	14.07	21.38	15.31	33.87	..	12.81	18.33	..	..	..	N. A.
1970 ..	19.23	11.50	21.24	25.40	32.63	15.89	15.30	19.60	..	..	..	N. A.
1975 ..	20.37	15.95	20.05	27.66	37.82	19.30	18.85	20.86	16.11	14.47	15.87	..
1980 ..	22.21	24.11	23.10	36.95	30.43	18.36	24.85	23.27	16.72	18.61	17.22	..
1985 ..	16.56	18.31	25.05	31.73	27.04	21.66	24.21	18.74	17.93	16.19	14.78	..
1986 ..	18.26	19.64	37.32	26.35	34.07	22.17	25.76	20.10	17.46	18.75	12.89	..
1987 ..	18.60	21.76	27.81	26.00	20.54	32.88	24.86	20.37	19.31	18.28	12.38	..
जानेवारी/ January 1988 ..	15.59	17.70	31.29	22.06	29.45	20.46	19.53	17.05	16.49	-20.15	10.31	..
फेब्रुवारी/ February 1988 ..	18.22	24.16	49.53	26.79	35.47	23.54	28.21	20.64	17.71	18.81	..	..
मार्च/ March 1988 ..	18.93	21.98	55.93	24.96	..	23.40	27.88	20.89	15.79	17.78	10.82	..
एप्रिल/ April 1988 ..	23.08	25.99	19.29	27.93	36.04	31.55	31.64	24.06	19.49	18.14	13.11	..
मे/ May 1988 ..	21.76	22.64	26.90	30.81	..	32.96	25.22	23.13	31.80	28.26	16.72	..
जून/ June 1988 ..	20.26	19.84	28.59	16.81	..	20.74	20.11	20.55	18.93	18.40	14.13	..
जुलै/ July 1988 ..	19.78	18.20	16.54	28.39	..	17.68	17.53	20.10	15.29	15.97	10.62	..
ऑगस्ट/ August 1988 ..	13.50	19.78	20.11	15.69	..	16.71	18.24	14.33	15.30	13.80	9.50	..
सप्टेंबर/ September 1988 ..	17.38	18.98	40.83	26.95	..	18.66	20.00	18.90	17.19	18.60	16.92	..
ऑक्टोबर/ October 1988 ..	16.08	19.49	6.14	27.89	28.68	18.01	19.18	17.02	18.80	17.62	11.78	..
नोव्हेंबर/ November 1988 ..	17.03	20.21	14.49	25.97	28.73	19.42	19.38	18.20	15.35	16.59	12.35	..
डिसेंबर/ December 1988 ..	15.42	16.92	17.25	26.81	30.17	20.38	18.30	17.05	18.87	17.08	13.00	..

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.17— contd.

वर्ष आणि महिने Year and month	धातूचे उत्पादन Metal Products		विद्युत यंत्रसामग्री व्यतिरिक्त यंत्रसामग्री Machinery Except Electrical Machinery				विद्युत यंत्रसामग्री Electrical Machinery		परिवहन सामग्री Transport Equipment	
	मुंबई Bombay	रायगड Raigad	मुंबई Bombay	पुणे Pune	सोलापूर Solapur	सातारा Satara	मुंबई Bombay	पुणे Pune	मुंबई Bombay	ठाणे Thane
(1)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)
1965 ..	N.A.	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1970 ..	N.A.	..	..	..	..	..	..	..	..	..
1975 ..	15.06	13.99	10.94	15.04	13.71	11.21	17.87	17.32	21.00	13.55
1980 ..	16.30	15.22	10.38	17.91	16.01	12.11	13.35	14.04	17.68	11.14
1985 ..	19.84	14.61	14.37	15.25	14.29	11.11	17.22	7.92	21.61	12.19
1986 ..	20.03	14.77	13.57	16.31	16.04	12.40	17.61	13.94	19.39	13.64
1987 ..	29.43	14.38	15.28	15.71	13.98	1.09	11.88	13.44	20.00	N.A.
जानेवारी/January 1988 ..	18.51	14.50	13.25	16.22	..	13.67	12.51	16.14	18.17	13.89
फेब्रुवारी/February 1988 ..	22.21	18.08	13.33	16.74	17.12	..	14.72	15.24	19.18	..
मार्च/March 1988 ..	19.21	17.23	12.43	14.57	14.28	10.54	15.95	13.81	19.06	12.61
एप्रिल/April 1988 ..	22.51	14.65	12.46	16.94	16.72	13.05	15.59	15.25	21.97	12.87
मे/May 1988 ..	32.90	24.93	25.39	24.52	18.92	..	30.74	20.80	29.07	23.05
जून/June 1988 ..	22.03	15.35	16.23	16.30	12.13	..	17.21	13.38	20.53	13.26
जुलै/July 1988 ..	17.40	13.49	16.03	12.96	13.05	..	13.87	10.60	19.09	13.31
ऑगस्ट/August 1988 ..	15.91	8.99	12.39	14.35	11.68	..	6.20	11.14	17.63	10.88
सप्टेंबर/September 1988 ..	17.58	11.92	11.92	10.96	13.40	..	..	11.81	16.62	10.74
ऑक्टोबर/October 1988 ..	17.67	12.00	14.45	12.23	16.26	..	10.92	16.64	16.60	13.31
नोव्हेंबर/November 1988 ..	18.76	12.37	10.20	19.47	13.67	..	11.40	12.47	18.81	14.30
डिसेंबर/December 1988 ..	18.04	12.34	14.98	12.07	18.66	..	..	14.92	23.03	14.22

N. A.— उपलब्ध नाही. / Not Available.

स्रोत.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई. Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.18

श्रमिक नुकसानभरपाई कायदा, १९२३ खालील प्रकरणे

Cases decided Workmen's Compensation Act, 1923.

(1988)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	न लढविलेली प्रकरणे Non-contested cases	लढविलेली प्रकरणे Contested cases	समझोता झालेली प्रकरणे Cases of agreement	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	वृहन्मुंबई	294	202	235	Greater Bombay
2	ठाणे	42	27	30	Thane
3	रायगड	84	2	12	Raigad
4	रत्नागिरी	14	6	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	49	42	5	Nasik
7	धुळे	11	30	..	Dhule
8	जळगांव	20	..	11	Jalgaon
9	अहमदनगर	10	7	6	Ahmadnager
10	पुणे	44	28	63	Pune
11	सातारा	21	21	..	Satara
12	सांगली	41	9	..	Sangli
13	सोलापूर	18	10	..	Solapur
14	कोल्हापूर	23	13	12	Kolapur
15	औरंगाबाद	11	2	6	Aurangabad
16	जालना	8	1	..	Jalgaon
17	परभणी	4	5	..	Parbhani
18	बीड	7	..	..	Beed
19	नांदेड	9	5	2	Nanded
20	उस्मानाबाद	10	..	..	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	Latur
22	बुलडाणा	36	1	28	Buldhana
23	अकोला	4	45	44	Akola
24	अमरावती	13	7	3	Amravati
25	यवतमाळ	11	1	..	Yavatmal
26	वर्धा	7	5	3	Wardha
27	नागपूर	59	50	34	Nagpur
28	भंडारा	2	21	6	Bhandara
29	चंद्रपूर	41	17	8	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		893	557	508	Maharashtra State

आधार—श्रमिक भरपाई आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source—Office of the Commissioner for Workmens Compensation, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.19

नोंदणीकृत कामगार संघटनांची संख्या, सभासद संख्या, उत्पन्न, खर्च व निधी
Number of registered trade unions and membership, income, expenditure and funds

वर्ष Year	कामगार संघटना (संख्या) No. of Trade Unions		विवरणपत्र सादर करणाऱ्यांचे शेकडा प्रमाण Percentage response	वर्षभेरेर विवरण- पत्र सादर कर- णाऱ्या संघटनांची सभासद संख्या (हजारात) Membership of those who submit returns at the end of the year (No. in thousand)	वर्षाच्या मुखातीची शिल्लक घेऊन संबंधित वर्षातील उत्पन्न (रुपये लाखात) Income during the year under consideration including open- ing balance (Rs. in Lakhs)	संबंधित वर्षातील खर्च (रुपये लाखात) Expenditure during the year under consideration (Rs. in Lakhs)	वर्ष अखेरीस शिल्लक असलेला निधी (रुपये लाखात) Balance funds at the close of the year (Rs. in Lakhs)
	नोंदलेल्या Registered	विवरणपत्र सादर करणाऱ्या Submitting returns					
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1960-61	1,417	833	59	578	26	25	43
As on— रोजी							
डिसेंबर/December 1965	2,071	1,088	53	790	47	38	69
डिसेंबर/December 1970	2,657	1,091	41	776	105	82	159
डिसेंबर/December 1975	3,657	1,950	57	1,466	614	231	382
डिसेंबर/December 1980	3,461	2,248	64	2,218	601	452	866
डिसेंबर/December 1985	3,916*	2,655*	68	3,163	122	908	1,749
डिसेंबर/December 1986	4,148	2,751	66	2,799	1,121	862	1,750
डिसेंबर/December 1987	4,243	2,855	67	2,981	1,458	1,133	2,262
डिसेंबर/December 1988	4,439	2,758	62	2,769	2,672	942	1,731

टीप.—*ह्यात ४५ संघटनांचा समावेश आहे.

Note.—*This includes 45 Trade Unions

भाषार.—कामगार आयुक्त, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.20

जिल्हावार स्त्री-पुरुष राज्य शासकीय कर्मचारी
State Government employees by sex and Districts

(कर्मचारी गणना/Census of Government employees 1988.)

(संख्या/Number)

अनुक्रमिक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	पुरुष Male (3)	स्त्रिया Female (4)	एकूण Total (5)	District (2)
1	बृहन्मुंबई	78,917	16,967	95,914	Greater Bombay
2	ठाणे	28,331	7,453	35,784	Thane
3	रायगड	11,564	1,868	13,432	Raigad
4	रत्नागिरी	11,117	1,469	12,586	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	6,446	1,009	7,455	Sindhudurg
6	नाशिक	24,529	3,774	28,303	Nashik
7	धुळे	17,162	4,835	21,997	Dhule
8	जळगांव	16,480	695	17,175	Jalgaon
9	अहमदनगर	19,411	1,715	21,126	Ahmadnagar
10	पुणे	49,135	6,412	55,547	Pune
11	सातारा	17,491	1,284	18,775	Satara
12	सांगली	13,650	1,162	14,812	Sangli
13	सोलापूर	20,014	1,430	21,444	Solapur
14	कोल्हापूर	16,589	1,828	18,417	Kolhapur
15	औरंगाबाद	19,075	1,950	21,025	Aurangabad
16	जालना	8,024	210	8,234	Jalna
17	परभणी	14,286	460	14,746	Parbhani
18	बीड	15,371	799	16,170	Beed
19	नांदेड	16,242	2,060	18,302	Nanded
20	उस्मानाबाद	8,162	945	9,107	Osmanabad
21	लातूर	9,696	1,398	11,094	Latur
22	बुलढाणा	11,727	1,383	13,110	Buldhana
23	अकोला	13,290	1,198	14,488	Akola
24	अमरावती	16,948	1,822	18,770	Amravati
25	यवतमाळ	14,779	3,295	18,074	Yavatmal
26	वर्धा	8,324	722	9,046	Wardha
27	नागपूर	35,141	5,753	40,894	Nagpur
28	भंडारा	14,484	2,392	16,876	Bhandara
29	चंद्रपूर	11,803	1,067	12,870	Chandrapur
30	गडचिरोली	8,358	595	8,953	Gadchiroli
केंद्र शासित प्रदेश					Union Territory
1	दिल्ली	118	8	126	Delhi
2	गोवा	11	4	15	Goa
एकूण		5,56,705	77,962	6,34,667	Total

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तबता क्रमांक/TABLE No 26-21

जिल्हावार शासकीय कर्मचारी
Districtwise Government Employees[रिक्त पदाशिवाय]
(Excluding vacant posts)

Serial No	जिल्हा/केंद्रशासित प्रदेश	1950-61 (1-7-60)	1970-71 (1-7-74)	1980-81 (1-7-81)	1985-86 (1-4-85)	1986-87 (1-4-86)	1987-88 (1-4-87)	1988-89 (1-4-88)	District/Union Territory
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मुंबई	35,420	66,499	83,245	81,720	87,327	90,830	95,914	Greater Bombay
2	ठाणे	7,664	14,677	26,606	32,794	33,341	36,799	35,784	Thane
3	रायगड	4,500	6,973	8,876	11,817	13,240	13,473	13,432	Raigad
4	रत्नागिरी	5,379	9,682	11,641	12,153	12,223	12,657	12,586	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	4,182	6,701	6,957	7,457	7,455	Sindhudurg
6	नाशिक	7,987	13,864	20,215	25,565	26,228	29,495	28,303	Nashik
7	धुळे	4,164	9,296	13,204	20,019	20,923	22,244	21,997	Dhule
8	जळगांव	5,395	9,621	12,840	16,092	16,591	16,709	17,175	Jalgaon
9	अहमदनगर	5,225	8,287	14,717	19,175	20,034	21,159	21,126	Ahmednagar
10	पुणे	21,967	38,382	53,354	55,968	54,787	56,144	55,547	Pune
11	सातारा	6,984	9,952	15,451	16,863	18,395	19,074	18,775	Satara
12	सांगली	3,705	6,027	11,261	13,339	14,163	15,044	14,812	Sangli
13	सोलापूर	6,021	10,345	16,307	19,529	20,827	21,728	21,444	Solapur
14	कोल्हापूर	6,717	10,417	16,108	17,443	18,427	17,821	18,417	Kolhapur
15	औरंगाबाद	10,251	18,176	23,505	22,377	22,926	22,706	21,025	Aurangabad
16	जालना	..	..	..	7,733	7,888	8,396	8,234	Jalna
17	परभणी	5,757	7,091	14,481	12,966	13,907	14,197	14,746	Parbhani
18	बीड	4,273	5,776	11,677	13,719	14,332	15,078	16,170	Beed
19	नांदेड	5,624	7,712	11,266	15,887	15,830	17,228	18,302	Nanded
20	उस्मानाबाद	6,797	6,968	11,709	8,162	8,375	8,922	9,107	Osmanabad
21	लातूर	..	..	..	9,310	9,670	10,750	11,094	Latur
22	बुलढाणा	5,025	6,166	9,985	10,807	11,995	12,759	13,110	Buldhana
23	अकोला	5,555	8,282	11,040	13,695	14,750	13,238	14,488	Akola
24	अमरावती	7,255	9,533	13,147	17,586	16,040	17,608	18,770	Amravati
25	यवतमाळ	4,166	6,697	10,853	14,981	16,322	17,178	18,074	Yavatma
26	वर्धा	2,870	4,522	7,595	8,866	9,455	8,369	9,046	Wardha
27	नागपूर	14,685	26,769	35,033	38,058	40,108	41,795	40,894	Nagpur
28	भंडारा	3,438	7,047	11,843	14,523	15,369	16,404	16,876	Bhandara
29	चंद्रपूर	5,363	9,946	15,277	14,429	14,655	16,066	12,870	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	7,366	9,809	8,880	8,953	Gadchiroli
केंद्रशासित प्रदेश									Union Territory
1	दिल्ली	..	..	109	99	120	127	126	Delhi
2	गोवा	..	..	15	30	15	15	15	Goa
महाराष्ट्र राज्य		2,03,187	3,38,707	5,00,542	5,79,772	6,05,829	6,30,359	6,34,667	Maharashtra State

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/Labour and Employment

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.22

जिल्हावार स्त्री/पुरुष जिल्हापरिषदेतील कर्मचारी

Zilla Parishad employees by Sex and Districts

कर्मचारी गणना/Census of Employees 1988

(संख्या/Numbers)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	पुरुष Male (3)	स्त्रिया Female (4)	एकूण Total (5)	District (2)
1	ठाणे	7,447	5,518	12,965	Thane
2	रायगड	6,643	4,496	11,139	Raigad
3	रत्नागिरी	7,937	4,530	12,467	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	4,801	2,597	7,398	Sindhudurg
5	नाशिक	9,916	3,751	13,667	Nashik
6	धुळे	8,443	3,306	11,749	Dhule
7	जळगाव	11,206	5,182	16,388	Jalgaon
8	अहमदनगर	11,961	4,945	16,906	Ahmednagar
9	पुणे	11,661	7,805	19,466	Pune
10	सातारा	10,333	4,729	15,062	Satara
11	सांगली	7,775	3,962	11,737	Sangli
12	सोलापूर	9,809	4,003	13,812	Solapur
13	कोल्हापूर	10,937	3,321	14,258	Kolhapur
14	औरंगाबाद	7,531	2,617	10,148	Aurangabad
15	जालना	5,561	1,268	6,829	Jalna
16	परभणी	8,297	2,422	10,719	Parbhani
17	बीड	8,156	2,994	11,150	Beed
18	नांदेड	9,298	2,124	11,422	Nanded
19	उस्मानाबाद	6,566	2,138	8,704	Osmanabad
20	लातूर	7,629	2,208	9,837	Latur
21	बुलढाणा	8,656	2,626	11,282	Buldhana
22	अकोला	8,936	3,169	12,105	Akola
23	अमरावती	7,860	2,702	10,562	Amravati
24	यवतमाळ	8,652	3,356	12,008	Yavatmal
25	वर्धा	4,291	1,568	5,859	Wardha
26	नागपूर	7,344	3,301	10,645	Nagpur
27	भंडारा	9,888	2,633	12,521	Bhandara
28	चंद्रपूर	6,247	5,189	11,436	Chandrapur
29	गडचिरोली	3,781	3,195	6,976	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,37,562	1,01,655	3,39,217	Maharashtra State

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/Labour and Employment

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.23

जिल्हावार स्त्री-पुरुष नगरपरिषद कर्मचारी
Municipal Council Employees by Sex and Districts

(कर्मचारी गणना/Census of Employees 1988)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पुरुष Male	स्त्रिया Female	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	ठाणे	3,929	1,861	5,790	Thane
2	रायगड	1,526	533	2,059	Raigad
3	रत्नागिरी	611	274	885	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	203	37	240	Sindhudurg
5	नाशिक	2,553	1,237	3,790	Nashik
6	धुळे	2,562	1,011	3,573	Dhule
7	जळगांव	4,153	1,516	5,669	Jalgaon
8	अहमदनगर	2,662	1,056	3,718	Ahmadnagar
9	पुणे	1,261	734	1,995	Pune
10	सातारा	1,725	876	2,601	Satara
11	सांगली	2,299	943	3,242	Sangli
12	सोलापूर	1,733	686	2,419	Solapur
13	कोल्हापूर	2,381	879	3,260	Kolhapur
14	औरंगाबाद	419	102	521	Aurangabad
15	जालना	694	271	965	Jalna
16	परभणी	1,480	363	1,843	Parbhani
17	बीड	1,205	337	1,542	Beed
18	नांदेड	2,003	579	2,582	Nanded
19	उस्मानाबाद	698	267	965	Osmanabad
20	लातूर	1,001	347	1,348	Latur
21	बुलढाणा	2,467	561	3,028	Buldhana
22	अकोला	3,132	1,314	4,446	Akola
23	अमरावती	1,653	483	2,136	Amravati
24	यवतमाळ	2,146	728	2,874	Yavatmal
25	वर्धा	1,782	665	2,447	Wardha
26	नागपूर	1,636	637	2,273	Nagpur
27	भंडारा	2,066	805	2,871	Bhandara
28	चंद्रपूर	1,804	946	2,750	Chandrapur
29	गडचिरोली	156	34	190	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		51,940	20,082	72,022	Maharashtra State

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.24

जिल्हावार व धर्मानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी
Districtwise No. of State Government employees according to religion.

(शासकीय कर्मचारी गणना/Census of Government employees, 1987)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हाचे नाव	हिंदू Hindu	मुस्लिम Muslim	ख्रिश्चन Christian	बौद्ध Buddhist	इतर Others	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	81,418	2,673	1,540	4,016	1,183	90,830	Greater Bombay
2	ठाणे	34,488	824	278	1,039	170	36,799	Thane
3	रायगड	12,529	264	50	548	82	13,473	Raigad
4	रत्नागिरी	11,122	402	55	1,034	45	12,657	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	6,975	138	99	217	28	7,457	Sindhudurg
6	नाशिक	27,226	948	124	793	404	29,495	Nashik
7	धुळे	20,648	760	115	582	109	22,244	Dhule
8	जळगाव	15,031	1,159	32	401	86	16,709	Jalgaon
9	अहमदनगर	19,197	952	531	301	178	21,159	Ahmednagar
10	पुणे	50,174	2,111	1,073	2,051	735	56,144	Pune
11	सातारा	17,447	780	56	735	56	19,074	Satara
12	सांगली	13,380	987	136	323	218	15,044	Sangli
13	सोलापूर	19,565	1,649	168	154	192	21,728	Solapur
14	कोल्हापूर	16,415	774	182	103	347	17,821	Kolhapur
15	औरंगाबाद	17,100	3,277	355	1,762	212	22,706	Aurangabad
16	जालना	6,294	886	184	822	210	8,396	Jalna
17	परभणी	10,684	2,237	79	1,088	109	14,197	Parbhani
18	बीड	11,981	1,731	102	1,071	193	15,078	Beed
19	नांदेड	12,999	2,440	97	1,647	45	17,228	Nanded
20	उस्मानाबाद	7,656	881	20	258	107	8,922	Osmanabad
21	लातूर	9,393	1,155	15	175	13	10,750	Latur
22	बुलढाणा	10,777	584	85	1,279	34	12,759	Buldhana
23	अकोला	10,303	708	120	1,854	253	13,238	Akola
24	अमरावती	14,708	742	131	1,798	229	17,608	Amravati
25	यवतमाळ	14,933	698	97	1,235	215	17,178	Yavatmal
26	वर्धा	6,813	229	32	1,207	88	8,369	Wardha
27	नागपूर	34,655	1,217	619	4,784	520	41,795	Nagpur
28	भंडारा	14,896	449	77	915	67	16,404	Bhandara
29	चंद्रपूर	13,963	425	133	1,341	204	16,066	Chandrapur
30	गडचिरोली	7,694	309	29	786	62	8,880	Gadchiroli
केंद्रशासित प्रदेश								Union Territories
1	दिल्ली	121	1	2	2	1	127	Delhi
2	गोवा	15	..	..	..	..	15	Goa
एकूण		5,50,600	32,419	6,616	34,320	6,395	6,30,350	Total

Note.—(others Col. 7) includes work charged employees, employees paid from contingencies, daily rated, part-time, honorary workers and not elsewhere classified.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.25

जिल्हावार व धर्मानुसार जिल्हा परिषदांतील कर्मचारी
Districtwise and religionwise employees in Zilla Parishad

(कर्मचारी गणना/Census of employees 1987)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्ह्यांचे नाव (2)	हिंदू Hindu (3)	मुस्लिम Muslim (4)	ख्रिश्चन Christian (5)	बौद्ध Buddhist (6)	इतर Others (7)	एकूण Total (8)	जिल्हा District (2)
1	ठाणे	11,656	415	330	490	22	12,913	Thane
2	रायगड	8,668	439	12	354	34	9,507	Raigad
3	रत्नागिरी	10,422	707	31	956	74	12,190	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	6,783	93	64	373	37	7,350	Sindhudurg
5	नाशिक	13,126	359	38	338	6	13,877	Nashik
6	धुळे	11,474	338	96	109	2	12,019	Dhule
7	जळगाव	14,806	1,047	82	187	105	16,227	Jalgaon
8	अहमदनगर	15,086	676	622	144	56	16,584	Ahmadnagar
9	पुणे	18,078	445	227	432	98	19,280	Pune
10	सातारा	13,893	579	27	653	12	15,164	Satara
11	सांगली	10,395	44	56	152	795	12,142	Sangli
12	सोलापूर	12,500	903	31	181	29	13,644	Solapur
13	कोल्हापूर	13,103	707	132	29	133	14,104	Kolhapur
14	औरंगाबाद	7,623	866	136	491	118	9,234	Aurangabad
15	जालना	5,710	511	198	544	41	7,004	Jalna
16	परभणी	7,108	962	55	996	77	9,198	Parbhani
17	बीड	9,230	1,064	37	358	92	10,781	Beed
18	नांदेड	8,859	1,074	36	1,053	53	11,075	Nanded
19	उस्मानाबाद	7,542	647	22	106	95	8,412	Osmanabad
20	लातूर	8,575	709	4	190	7	9,485	Latur
21	बुलढाणा	9,497	632	30	761	44	10,964	Buldhana
22	अकोला	8,977	776	22	1,188	123	11,086	Akola
23	अमरावती	9,515	692	90	394	107	10,798	Amravati
24	यवतमाळ	12,017	524	40	828	52	13,461	Yavatmal
25	वर्धा	4,778	176	11	742	293	6,000	Wardha
26	नागपूर	9,291	216	52	375	35	9,969	Nagpur
27	भंडारा	10,556	217	43	229	67	11,112	Bhandara
28	चंद्रपूर	7,622	211	60	199	39	8,131	Chandrapur
29	गडचिरोली	5,862	184	31	142	158	6,377	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,92,752	16,923	2,615	12,994	2,804	3,28,088	Maharashtra State

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.26

जिल्हावार व धर्मानुसार नगरपरिषदांतील कर्मचारी
Municipal Council employees by religion and districts

(कर्मचारी गणना/Census of employees, 1987)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्ह्यांचे नाव (2)	हिंदू Hindu (3)	मुस्लिम Muslim (4)	ख्रिश्चन Christian (5)	बौद्ध Buddhist (6)	इतर Others (7)	एकूण Total (8)	District (2)
1	ठाणे	3,558	195	49	1,160	3	4,965	Thane
2	रायगड	1,228	122	10	329	103	1,788	Raigad
3	रत्नागिरी	647	58	4	142	2	853	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	192	11	10	7	19	239	Sindhudurg
5	नाशिक	2,276	1,038	28	428	..	3,770	Nashik
6	धुळे	2,617	647	8	20	..	3,292	Dhule
7	जळगाव	4,692	577	15	93	23	5,400	Jalgaon
8	अहमदनगर	3,316	264	85	8	36	3,709	Ahmednagar
9	पुणे	1,575	122	51	89	10	1,847	Pune
10	सातारा	2,066	202	7	240	1	2,516	Satara
11	सांगली	2,361	269	35	47	88	2,800	Sangli
12	सोलापूर	1,981	203	3	8	43	2,238	Solapur
13	कोल्हापूर	2,732	265	86	129	40	3,252	Kolhapur
14	औरंगाबाद	417	98	..	3	13	531	Aurangabad
15	जालना	706	67	15	31	..	819	Jalna
16	परभणी	1,284	340	..	144	17	1,785	Parbhani
17	बीड	1,167	196	2	54	7	1,426	Beed
18	नांदेड	1,410	363	11	446	34	2,264	Nanded
19	उस्मानाबाद	777	120	1	3	2	903	Osmanabad
20	लातूर	1,004	307	2	4	2	1,319	Latur
21	बुलढाणा	2,306	433	7	142	17	2,905	Buldhana
22	अकोला	3,301	659	13	440	2	4,415	Akola
23	अमरावती	1,716	353	6	28	1	2,104	Amravati
24	यवतमाळ	2,058	397	8	81	3	2,547	Yavatmal
25	वर्धा	2,091	12	..	220	17	2,340	Wardha
26	नागपूर	1,900	156	5	20	1	2,082	Nagpur
27	भंडारा	2,684	151	6	120	1	2,962	Bhandara
28	चंद्रपूर	1,983	123	29	18	25	2,178	Chandrapur
29	गडचिरोली	220	15	..	2	4	241	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		54,261	7,763	496	4,456	514	67,490	Maharashtra State

भाषांतर.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.27

पदाचा वर्ग व एकूण वित्तलब्धीच्या गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून)

State Govt. employees by class and total emolument range (Excluding vacant posts)

(कर्मचारी गणना/Census of Employees, 1988)

(संख्या/Numbers)

अनुक्रमांक	एकूण वित्तलब्धीचा गट (रूपयात)	वर्ग एक	वर्ग दोन	वर्ग तीन	वर्ग चार	एकूण वर्ग (एक ते चार)	कार्यव्ययी आस्थापने- वरील कर्मचारी	आकस्मिक निधीतून वेतन मिळणारे कर्मचारी	रोजदारीवरील काम करणारे कर्मचारी	अंशकालीन काम करणारे कर्मचारी	मानसेवी कर्मचारी	इतर	एकूण स्तंभ (८ ते १३)	एकूण स्तंभ (७+१४)
Serial No.	Total Emoluments Ranges (In Rs.)	Class I	Class II	Class III	Class IV	Total class (I to IV)	Work- charged employees	Employees paid from contingencies	Daily rated workers	Part time workers	Honorary workers	Others	Total Cols. (8 to 13)	Total Cols. (7+14)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
1	Upto 200	..	..	..	136	136	330	315	301	6,389	43,835	8,791	59,961	60,097
2	201—250	..	..	..	36	36	54	108	906	52	8,735	2,102	11,955	11,991
3	251—300	..	..	..	399	399	199	73	379	47	5,673	12,060	18,431	18,830
4	301—400	..	..	..	69	69	443	55	1,003	151	133	209	1,994	2,063
5	401—500	..	..	..	137	137	40	44	3,745	295	100	48	4,272	4,409
6	501—700	..	..	..	399	399	229	193	8,065	145	72	156	8,860	9,259
7	701—900	..	..	1,577	7,806	9,383	418	149	2,462	64	83	100	3,276	12,659
8	901—1000	..	..	8,985	38,235	47,220	638	2	228	33	12	17	930	48,150
9	1001—1200	..	..	42,539	52,642	95,181	928	6	112	36	14	24	1,116	96,297
10	1201—1600	..	11	1,54,142	25,882	1,80,035	1,549	17	42	46	28	80	1,762	1,81,797
11	1601—1800	..	158	72,360	1,661	74,179	74	8	10	32	31	21	176	74,355
12	1801—2000	..	30	596	35,316	123	36,065	15	8	3	8	8	45	36,110
13	2001—2250	..	193	1,723	19,687	..	21,603	17	8	7	..	7	47	21,650
14	2251—2500	..	429	2,904	13,558	..	16,891	5	3	4	..	8	33	16,924
15	2501—2750	..	509	3,279	8,471	..	12,259	6	..	2	..	19	80	12,339
16	2751—3000	..	530	3,424	4,856	..	8,810	1	..	1	..	6	9	8,819
17	3001—3500	..	2,581	5,650	2,900	..	11,131	6	..	2	..	11	24	11,155
18	3501—4000	..	2,691	1,682	343	..	4,716	..	..	3	..	1	6	4,722
19	4001—5000	..	1,883	311	..	..	2,194	2	..	9	14	1	27	2,221
20	5000 पेक्षा जास्त/ Above	..	766	..	..	..	766	8	2	33	1	10	54	820
	एकूण Total	9,612	19,738	3,64,734	1,27,525	5,21,609	4,962	992	17,312	7,295	58,818	23,679	1,13,058	6,34,667

494

साधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.28

एकूण वित्तलब्धीचा गट व पदाच्या वर्गानुसार जिऱ्हापरिषदांतील कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून)

Zilla Parishad employees by class and total emolument range (Excluding vacant post)

(कर्मचारी गणना / Census of employees, 1988)

(संख्या/Numbers)

अनुक्रमांक	एकूण वित्तलब्धीच्या रकमेचा गट रुपयात	वर्ग एक	वर्ग दोन	वर्ग तीन	वर्ग चार	एकूण वर्ग एक ते चार	कार्यव्ययी आस्थापना-वरील कर्मचारी	आकस्मिक खर्चातून वेतन मिळणारे कर्मचारी	रोजदारीवर काम करणारे कर्मचारी	अंशकालिन कर्मचारी	मानसेवी कर्मचारी	इतर	एकूण स्तंभ (८ ते १३)	एकूण स्तंभ (७+१४)
Serial No.	Total Emoluments Ranges (in Rs.)	Class I	Class II	Class III	Class IV	Class I to IV	Work charged employees	Employees paid from Contingencies	Daily rated workers	Part time workers	Honorary workers	others	Total cols. (8 to 13)	Total cols. (7+14)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
1	Upto 200	..	..	..	5	5	9	34	1,653	5,794	37,282	3	44,775	44,780
2	201—250	..	..	..	3	3	8	7	12	3	3,750	..	3,484	3,787
3	251—300	..	..	..	4	4	26	21	7	3	764	2	823	827
4	301—400	..	..	..	20	20	16	75	98	32	31	21	273	293
5	401—500	..	..	..	35	35	..	1	263	4	20	6	294	329
6	501—700	..	..	..	113	113	67	154	1,817	18	50	3	2,109	2,222
7	701—900	..	..	197	2,993	3,190	46	3	249	34	16	9	357	3,547
8	901—1000	..	..	1,497	9,142	10,639	145	2	24	9	11	6	197	10,836
9	1001—1200	..	..	43,486	8,557	52,043	194	19	16	19	111	32	391	52,434
10	1201—1600	..	..	9	80,406	4,533	84,948	117	12	18	10	23	200	85,148
11	1601—1800	..	..	49	82,851	87	82,987	35	3	12	4	27	99	83,086
12	1801—2000	..	..	6	213	31,077	23	31,319	2	2	3	12	23	31,342
13	2001—2250	..	..	32	430	8,522	..	8,984	..	1	..	6	7	8,991
14	2251—2500	..	..	40	946	4,228	..	5,214	3	1	..	1	6	5,220
15	2501—2750	..	..	23	958	2,092	..	3,073	..	1	1	..	3	3,076
16	2751—3000	..	..	31	673	729	..	1,433	3	..	..	..	5	1,438
17	3001—3500	..	..	186	928	264	..	1,378	1	..	..	..	1	1,379
18	3501—4000	..	..	134	222	28	..	384	..	1	..	1	2	386
19	4001—5000	..	..	32	16	..	..	48	1	..	33	1	35	83
20	5000 and above	..	..	6	..	..	..	6	4	..	..	3	7	23
	एकूण Total	..	490	4,444	2,55,377	25,515	2,85,826	677	357	4,166	5,950	156	53,391	3,39,217

495

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.29

एकूण वित्तलब्धीचा गट व वदाच्या वर्गानुसार नगर परिषदांतील कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून)
Municipal Council employees by class and total emoluments ranges. (excluding vacant posts)

(कर्मचारी गणना/Census of employees, 1988)

(संख्या/Numbers)

अनुक्रमांक	एकूण वित्तलब्धीचा गट (रुपयांत)	वर्ग एक	वर्ग दोन	वर्ग तीन	वर्ग चार	एकूण वर्ग एक ते चार	कार्यव्ययी आस्थापने-वरील कर्मचारी	आकस्मिक खर्चातून वेतन मिळणारे कर्मचारी	रोजदारी-वरील काम करणारे कर्मचारी	अंशकालीन काम करणारे कर्मचारी	मानसेवी कर्मचारी	इतर	एकूण स्तंभ (८) ते (१३)	एकूण स्तंभ (७)+(१४)	
Serial No.	Total Emoluments Ranges (in Rs.)	Class I	Class II	Class III	Class IV	Total class I to IV	Worked ehargad employ ees	Emp/o. ees paid form Cont ingeneieeee	Daily rated workers	Part time workers	Honorary workers	Others	Total cols. (8) to (13)	Total cols. (7)+(14)	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	
1	Upto 200	..	..	..	13	13	26	1	361	9	137	18	552	565	
2	201—250	..	..	..	32	32	17	1	260	3	54	13	348	380	
3	251—300	..	..	..	103	103	55	..	1,743	9	121	22	1,950	2,053	
4	301—400	..	..	..	204	204	13	4	877	158	26	19	1,097	1,301	
5	401—500	..	..	..	181	181	8	11	1,330	14	16	3	1,382	1,563	
6	501—700	..	..	..	393	393	17	..	1,057	757	54	3	1,888	2,281	
7	701—900	..	..	260	6,950	7,190	..	..	133	4	13	..	150	7,340	
8	901—1000	..	..	608	10,572	11,180	..	..	26	5	5	..	36	11,216	
9	1001—1200	..	..	3,215	12,331	15,546	21	2	17	15	32	3	90	15,636	
10	1201—1600	..	..	11,563	3,762	15,325	11	4	11	1	3	1	31	15,356	
11	1601—1800	..	..	8	9,084	9,173	3	3	6	..	2	1	15	9,188	
12	1801—2000	..	..	23	2,029	2,869	..	..	3	1	1	..	5	2,874	
13	2001—2250	..	..	36	977	1,013	1	..	1	1	..	..	3	1,016	
14	2251—2500	..	..	30	541	571	..	1	..	..	..	1	2	573	
15	2501—2750	..	..	43	285	328	..	..	..	..	..	..	..	328	
16	2751—3000	..	..	4	46	127	..	..	..	..	..	..	..	177	
17	3001—3500	..	..	11	75	53	..	1	..	..	..	..	2	141	
18	3501—4000	..	..	5	15	3	..	..	2	..	..	1	..	26	
19	4001—5000	..	..	1	2	..	..	..	1	..	..	1	..	5	
20	5000 and Above	..	..	..	..	..	..	..	1	..	..	2	..	3	
	एकूण Total	..	21	278	29,545	34,619	64,463	173	27	5,829	977	464	89	7,559	72,022

496

भाषार:—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व रोजगार/ LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रम/ TABLE No. 26.30

जिल्हावार व पदाच्या वर्गानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी (रिक्त पदांसह)

State Government employees by class and district (including vacant Post)

(कर्मचारी गणना १९८८/Census of employees, 1988)

(संख्या/Number)

अ. क्र.	जिल्हा/केंद्र शासित	वर्ग एक	वर्ग दोन	वर्ग तीन	वर्ग चार	वर्ग एक ते चार	इतर	एकूण	
Sr. No.	प्रदेश	Class I	Class II	Class III	Class IV	Total I to IV	*Others	Total	District/ Union Territory
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2,961	3,911	69,905	21,434	98,211	5,240	1,03,451	Greater Bombay
2	ठाणे	381	998	22,247	7,366	30,992	6,783	37,775	Thane
3	रायगड	106	353	7,635	3,118	11,212	3,400	14,612	Raigad
4	रत्नागिरी	155	485	7,049	3,001	10,690	3,530	14,220	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	84	344	4,144	1,496	6,068	2,249	8,317	Sindhudurg
6	नाशिक	410	986	16,372	6,086	23,854	5,787	29,641	Nashik
7	धुळे	304	490	11,218	3,874	15,886	7,333	23,219	Dhule
8	जळगांव	202	494	10,298	3,845	14,839	3,517	18,356	Jalgaon
9	अहमदनगर	196	457	12,092	4,632	17,377	5,208	22,585	Ahmednagar
10	पुणे	1,364	2,332	37,406	12,362	53,464	4,918	58,382	Pune
11	सातारा	292	580	11,049	4,136	16,057	3,780	19,837	Satara
12	सांगली	219	532	8,821	3,283	12,855	2,936	15,791	Sangli
13	सोलापूर	304	772	13,049	4,472	18,597	3,867	22,464	Solapur
14	कोल्हापूर	336	638	10,587	3,884	15,445	4,288	19,733	Kolhapur
15	आरंगनाबाद	728	881	12,386	5,364	19,359	2,817	22,176	Aurangabad
16	जालना	95	262	5,780	1,860	7,997	716	8,713	Jalna
17	परभणी	121	436	9,111	3,340	13,008	3,183	16,191	Parbhani
18	बीड	199	461	9,297	3,494	13,451	3,953	17,404	Beed
19	नांदेड	203	507	9,569	3,832	14,111	5,317	19,428	Nanded
20	उस्मानाबाद	95	255	4,956	1,818	7,124	2,706	9,830	Osmanabad
21	लातूर	133	294	5,308	1,767	7,502	4,240	11,742	Latur
22	बुलडाणा	144	362	6,891	2,325	9,722	4,257	13,979	Buldhana
23	अकोला	199	408	9,245	3,081	12,933	2,478	15,411	Akola
24	अमरावती	482	718	11,988	4,376	17,564	2,397	19,961	Amravati
25	यवतमाळ	179	445	9,134	3,260	13,018	6,477	19,495	Yavatmal
26	वर्धा	65	257	5,487	2,068	7,877	2,036	9,913	Wardha
27	नागपूर	1,060	1,672	24,179	9,602	36,513	6,777	43,290	Nagpur
28	भंडारा	144	400	9,259	3,018	12,821	5,256	18,077	Bhandara
29	चंद्रपूर	137	361	7,862	2,555	10,915	2,947	13,862	Chandrapur
30	गडचिरोली	78	233	5,390	1,608	7,289	2,543	9,832	Gadchiroli
केंद्रशासित प्रदेश									Union Territories
31	दिल्ली	5	4	57	69	135	6	141	Delhi
32	गोवा	1	1	9	5	16	..	16	Goa
एकूण		11,382	21,309	3,87,780	1,36,431	5,56,902	1,20,942	6,77,844	Total

टिप-*इतर-यांमध्ये कार्यव्ययी आस्थापने वरील आकस्मिक खर्चातून रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील, अंशकालीन, मानसेवी आणि वरील वर्गात समाविष्ट न झालेले कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

Note.-*Others.-class includes work charged employees, paid from contingencies, daily rated, employees, part time employees, honorary employees and not elsewhere classified.

कागजार.-अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.-Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवाधोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.31

जिल्हावार व पदाच्या वर्गांनुसार जिल्हा परिषदांतील कर्मचारी (रिक्त पदासह)
Zilla Parishad Employees by class and Districts (including Vacant Posts)

(कर्मचारी गणना/Census of employees 1988)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा	वर्ग एक Class I	वर्ग दोन Class II	वर्ग तीन Class III	वर्ग चार Class IV	एकूण एक ते चार Total I to IV	*इतर *Others	एकूण Total	जिल्हा District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	ठाणे	19	187	10,144	916	11,266	2,250	13,516	Thane
2	रायगड	8	120	9,257	467	9,852	1,749	11,601	Raigad
3	रत्नागिरी	17	181	10,955	868	12,021	1,345	13,366	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	15	159	6,285	476	6,935	945	7,880	Sindhudurg
5	नाशिक	21	164	11,605	1,013	12,803	1,069	13,872	Nashik
6	धुळे	27	224	9,091	943	10,285	2,240	12,525	Dhule
7	जळगांव	19	226	12,533	1,110	13,888	3,013	16,901	Jalgaon
8	अहमदनगर	18	253	13,628	994	14,893	2,741	17,634	Ahmednagar
9	पुणे	21	229	14,357	1,160	15,767	4,108	19,875	Pune
10	सातारा	20	191	12,629	963	13,803	1,875	15,676	Satara
11	सांगली	17	179	9,549	930	10,675	1,493	12,168	Sangli
12	सोलापूर	19	201	11,035	934	12,189	2,297	14,486	Solapur
13	कोल्हापूर	15	171	11,346	912	12,444	2,257	14,701	Kolhapur
14	औरंगाबाद	21	169	8,242	947	9,379	1,710	11,089	Aurangabad
15	जालना	15	123	5,194	674	6,006	1,125	7,131	Jalna
16	परभणी	13	132	8,438	997	9,580	1,753	11,338	Parbhani
17	बीड	19	146	8,658	939	9,812	2,137	11,949	Beed
18	नांदेड	14	197	9,393	1,400	11,004	1,053	12,057	Nanded
19	उस्मानाबाद	15	138	6,786	994	7,933	1,180	9,113	Osmanabad
20	लातूर	17	194	7,737	931	8,879	1,378	10,257	Latur
21	बुलढाणा	17	189	8,106	1,224	9,536	2,023	11,559	Buldhana
22	अकोला	22	195	9,088	1,105	10,410	1,957	12,367	Akola
23	अमरावती	12	85	8,713	1,127	9,937	936	10,873	Amravati
24	यवतमाळ	22	154	9,105	1,231	10,512	1,837	12,349	Yavatmal
25	वर्धा	15	87	4,680	494	5,276	853	6,129	Wardha
26	नागपूर	16	189	7,788	984	8,977	1,835	10,812	Nagpur
27	भंडारा	30	190	10,187	1,244	11,651	1,296	12,947	Bhandara
28	चंद्रपूर	26	146	7,039	766	7,977	3,807	11,784	Chandrapur
29	गडचिरोली	23	122	3,993	494	4,632	2,700	7,332	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		533	4,941	2,65,561	27,287	2,98,322	54,965	3,53,287	Maharashtra State

टिप—*इतर—यामध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील आकस्मिक खर्चातून, रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील, अंशकालीन, मानसेवी आणि वरील वर्गात समाविष्ट झालेले. कर्मचारी यांचा समावेश होतो

Note—*Others—class includes Work charged employees paid from contingencies Daily rated employees, part time employees, Honorary employees and not elsewhere classified.

साधर : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.32

जिल्हावार व पदाच्या वर्गानुसार नगरपरिषदांतील कर्मचारी (रिक्त पदांसह)

Municipal Council employees by class and districts (Including Vacant Post)

(कर्मचारी गणना/Census of employees 1988)

(संख्या/Number)

अनुक्रमिक Sr. No.	जिल्हा	वर्ग एक Class I	वर्ग दोन Class II	वर्ग तीन Class III	वर्ग चार Class IV	एकूण वर्ग एक ते चार Total Class I to IV	*इतर *Others	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	ठाणे	..	24	1,935	2,693	4,652	1,202	5,854	Thane
2	रायगड	..	1	18	732	945	456	2,152	Raigad
3	रत्नागिरी	..	2	435	396	833	138	971	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	..	6	1,871	1,951	3,828	164	3,992	Sindhudurg
5	नाशिक	..	..	110	132	242	15	257	Nashik
6	धुळे	..	1	27	1,535	1,744	367	3,674	Dhule
7	जळगांव	..	4	26	2,784	2,942	168	5,924	Jalgaon
8	अहमदनगर	..	1	10	1,555	1,969	455	3,990	Ahmednagar
9	पुणे	..	1	10	1,067	982	94	2,154	Pune
10	सातारा	..	4	1,206	1,432	2,642	179	2,821	Satara
11	सांगली	..	1	16	1,852	1,549	59	3,477	Sangli
12	सोलापूर	..	16	1,383	1,023	2,422	70	2,492	Solapur
13	कोल्हापूर	..	5	7	1,590	1,624	170	3,396	Kolhapur
14	औरंगाबाद	..	3	146	285	434	105	539	Aurangabad
15	जालना	..	1	5	415	635	5	1,061	Jalna
16	परभणी	..	1	8	507	1,239	200	1,955	Parbhani
17	बीड	..	8	344	781	1,133	449	1,582	Beed
18	नांदेड	..	1	33	765	1,505	326	2,630	Nanded
19	उस्मानाबाद	..	3	413	399	815	172	987	Osmanabad
20	लातूर	..	18	495	804	1,317	66	1,383	Latur
21	बुलढाणा	..	2	6	1,403	1,395	357	3,163	Buldhana
22	अकोला	..	1	12	1,876	2,592	88	4,569	Akola
23	अमरावती	..	2	7	1,168	941	98	2,216	Amravati
24	यवतमाळ	..	4	1,278	1,250	2,532	436	2,968	Yavatmal
25	वर्धा	..	5	994	1,109	2,108	367	2,475	Wardha
26	नागपूर	..	8	1,147	1,022	2,177	177	2,354	Nagpur
27	भंडारा	..	3	986	1,164	2,154	741	2,895	Bhandara
28	चंद्रपूर	..	1	10	927	1,415	480	2,833	Chandrapur
29	गडचिरोली	..	2	98	111	211	13	224	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य ..		24	301	31,017	36,029	67,371	7,617	74,988	Maharashtra State

टीप—*इतर—यामध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील, आकस्मिक खर्चातून रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील, अंशकालीन, मानसेवी आणि वरील वर्गात समाविष्ट न होणारे. कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

Note—*Others-class includes Work charged employees paid from contingencies Daily rated employees. part time employees. Honorary employees not elsewhere classified.

आधार: अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.33

पदात्रा वर्ग व मूळ वेतनाच्या गटानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी (रिक्तपदे वगळून)

State Government employees by class and Basic pay ranges (Excluding Vacant Posts)

(कर्मचारी गणना/Census of employees, 1988)

(संख्या/Number)

अनु. क्र. Sr. No.	मूळ वेतन गट Basic Pay Ranges (रुपयांत/In Rs.)	वर्ग एक Class I	वर्ग दोन Class II	वर्ग तीन Class III	वर्ग चार Class IV	एकूण वर्ग एक ते चार Total Class I to IV	*इतर *Others	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Up to								
1	200 पर्यंत ..	..	..	29	4,940	4,969	60,853	65,822
2	201—300 ..	..	..	98,256	1,15,559	2,13,815	33,132	2,46,947
3	301—400 ..	..	..	1,07,032	6,867	1,13,899	3,031	1,16,930
4	401—500 ..	..	52	88,277	159	88,488	4,299	92,787
5	501—600 ..	..	1,160	41,019	..	42,179	4,461	46,640
6	601—700 ..	318	3,037	15,035	..	18,390	3,921	22,311
7	701—800 ..	686	4,809	9,905	..	15,400	1,570	16,970
8	801—900 ..	527	3,682	3,773	..	7,982	1,121	9,103
9	901—1000 ..	1,332	4,007	1,408	..	6,747	213	6,960
10	1001—1150 ..	1,472	2,878	..	..	4,350	69	4,419
11	1151—1250 ..	1,306	113	..	..	1,419	55	1,474
12	1251—1500 ..	2,079	..	..	..	2,079	85	2,164
13	1501—1750 ..	696	..	..	..	696	84	780
14	1751—2000 ..	564	..	..	..	564	11	575
15	2001—2250 ..	161	..	..	..	161	14	175
16	2251—2500 ..	86	..	..	..	86	11	97
17	2501—2750 ..	67	..	..	..	67	62	129
18	2751—3000 ..	39	..	..	..	39	2	41
19	3001—3500 ..	66	..	..	..	66	3	69
20	3501 and ..	213	..	..	..	213	61	274
Above/पेसा अधिक								
	एकूण/Total ..	9,612	19,738	3,64,734	1,27,525	5,21,609	1,13,058	6,34,667

टिप—*इतर—यामध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील आकस्मिक खर्चातून रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील अंशकालीन, मानसेवी आणि वरील वर्गात समाविष्ट न झालेले कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

Note—*Others—Work charged employees Paid from contingencies Daily rated employees, part time employees, Honorary employees and not elsewhere classified.

आधार—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.34

पदाचा वर्ग व मूळ वेतनाच्या गटानुसार जिल्हा परिषदांतील कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून)

Zilla Parishad employees by class and basic pay ranges (Excluding vacant post)

(कर्मचारी गणना/Census of employees 1988)

(संख्या/Number)

वेगवेगळ्या वर्गांनुसार कर्मचारी/Different classwise employees								
अनु. क्र. Sr. No.	मूळ वेतनाच्या रकमेचे गट Basic pay ranges (रुपयांत/In Rs.)	वर्ग एक Class I	वर्ग दोन Class II	वर्ग तीन Class III	वर्ग चार Class IV	एकूण एक ते चार Total I to IV	*इतर *Other Class	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Up to								
1	Up to 200	..	..	..	1,866	1,866	44,839	46,705
2	201—300	..	..	52,737	22,832	75,569	5,098	80,667
3	301—400	..	..	37,179	765	37,944	370	38,314
4	401—500	..	4	99,359	52	99,415	395	99,810
5	501—600	..	718	54,683	..	55,401	809	56,210
6	601—700	38	921	7,151	..	8,110	1,343	9,453
7	701—800	58	1,274	3,315	..	4,647	224	4,871
8	801—900	26	435	716	..	1,227	81	1,308
9	901—1000	105	636	237	..	978	35	1,013
10	1001—1150	103	399	..	..	502	118	620
11	1151—1250	73	7	..	..	80	7	87
12	1251—1500	57	..	..	..	57	12	69
13	1501—1750	11	..	..	..	11	18	29
14	1751—2000	1	..	..	..	1	4	5
15	2001—2250	..	..	..	..	..	2	2
16	2251—2500	..	..	..	..	..	..	..
17	2501—2750	..	..	..	..	..	..	..
18	2751—3000	..	..	..	..	..	..	..
19	3001—3500	10	..	..	..	10	..	10
20	3500 and Above	8	..	..	..	8	36	44
एकूण/Total	..	490	4,444	2,55,377	25,515	2,85,826	53,391	3,39,217

टीप—*इतर—यामध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील आकस्मिक खर्चातून रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील, अंशकालीन, मानसेवी आणि वरील वर्गात समाविष्ट न झालेले कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

Note—*Others—Includes Work charged employees paid from contingencies, daily rated employees, part-time employees, honorary employees and not elsewhere classified.

आधार: अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.35

पदाचा वर्ग व मूळ वेतनाचा गट व पदाच्या वर्गानुसार नगरपरिषदेतील कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून)
Municipal Council employees by class and Basic pay ranges (Excluding Vacant Posts)

(कर्मचारी गणना/Census of employees 1988)

(संख्या/Number)

अनुक्र. Sr. No.	मूळ वेतनाच्या रकमेचे गट Basic pay ranges (रुपयांत/In Rs.)	वेगवेगळ्या वर्गानुसार कर्मचारी/Different classwise employees						*इतर *Others	एकूण सर्व वर्ग Total all classes
		वर्ग एक Class I	वर्ग दोन Class II	वर्ग तीन Class III	वर्ग चार Class IV	वर्ग एक ते चार Class I to IV			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	
1	200 Up to	..	..	..	4,301	4,301	597	48,98	
2	201—300	..	..	5,054	27,549	32,603	2,365	34,968	
3	301—400	..	..	6,546	2,570	9,116	1,099	10,215	
4	401—500	..	..	11,843	199	12,042	1389	13,431	
5	501—600	..	34	4,404	..	4,438	961	5,399	
6	601—700	..	53	940	..	995	927	1922	
7	701—800	1	47	568	..	616	111	727	
8	801—900	3	42	131	..	176	25	201	
9	901—1000	4	59	57	..	120	28	148	
10	1001—1150	7	43	..	..	50	24	74	
11	1151—1250	3	..	..	..	3	3	6	
12	1251—1500	3	..	..	..	3	10	13	
13	1501—1750	..	..	..	..	..	5	5	
14	1751—2000	..	..	..	..	..	5	5	
15	2001—2250	..	..	..	..	..	3	3	
16	2251—2500	..	..	..	..	..	1	1	
17	2501—2750	..	..	..	..	..	1	1	
18	2751—3000	..	..	..	..	..	..	..	
19	3001—3500	..	..	..	..	..	1	1	
20	Above 3500	..	..	..	..	..	4	4	
एकूण Total		21	278	29,545	34,619	64,463	7,559	72,022	

टीप—*इतर—यामध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील, आकस्मिक खर्चातून रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील, अंशकालीन, मानसेवी आणि वरील वर्गात सामाविष्ट न झालेले कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

Note—*Others—Includes Work charged employees paid from contingencies, daily rated employees, part-time employees, honorary employees and not elsewhere classified.

आधार: अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.36

जिल्हावार सामाजिक गटानुसार शासकीय कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून)
No. of State Government Employees according to District and Social group (Excluding vacant posts)

(शासकीय कर्मचारी गणना १९८७/Census of Government Employees 1987)

										(संख्या/Number)
अ. क्र. Sr. No.	जिल्हा/ केंद्रशासित प्रदेश	अनुसूचित जाती Scheduled Castes	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	विमुक्त जाती Vimukta Jati	भटक्या जमाती Bhat/ya Jamati	नवबौद्ध Nav- Buddhist	इतर मागास- वर्गीय Other backward classes	इतर Others	एकूण Total	District/ Union territory
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	बृहन्मंबई	10,099	2,148	849	1,947	5,304	15,789	54,694	90,830	Greater Bombay
2	ठाणे	5,025	5,749	463	561	970	9,610	14,421	36,799	Thane
3	रायगड	1,121	581	98	359	573	5,276	5,465	13,473	Raigad
4	रत्नागिरी	840	117	85	265	1,033	4,786	5,531	12,657	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	624	79	29	172	221	1,400	4,932	7,457	Sindhudurg
6	नाशिक	3,515	4,500	577	1,098	735	5,835	13,235	29,495	Nashik
7	धुळे	2,683	6,005	265	808	352	4,804	7,327	22,244	Dhule
8	जळगांव	1,619	1,221	266	606	369	5,283	7,345	16,709	Jalgaon
9	अहमदनगर	3,178	1,484	357	733	295	3,975	11,137	21,159	Ahmednagar
10	पुणे	7,619	1,973	1,142	1,629	2,306	8,658	32,817	56,144	Pune
11	सातारा	2,077	420	384	648	795	3,874	10,876	19,074	Satara
12	सांगली	2,263	255	247	376	325	2,324	9,254	15,044	Sangli
13	सोलापूर	4,235	535	411	671	186	3,120	12,570	21,728	Solapur
14	कोल्हापूर	2,583	263	217	374	91	1,873	12,420	17,821	Kolhapur
15	औरंगाबाद	3,131	853	398	427	1,566	3,088	13,243	22,706	Aurangabad
16	जालना	1,384	370	211	209	499	1,299	4,424	8,396	Jalna
17	परभणी	1,592	491	269	376	1,067	2,550	7,852	14,197	Parbhani
18	बीड	2,305	243	254	354	1,046	2,871	8,005	15,078	Beed
19	नांदेड	2,093	881	329	587	1,655	2,415	9,268	17,229	Nanded
20	उस्मानाबाद	1,526	194	189	136	268	1,221	5,388	8,922	Osmanabad
21	लातूर	2,148	199	163	196	176	1,951	5,920	10,750	Latur
22	बुलढाणा	1,783	395	307	323	1,178	3,732	5,041	12,759	Buldhana
23	अकोला	1,421	493	509	474	1,685	2,958	5,698	13,238	Akola
24	अमरावती	2,984	1,401	312	362	864	6,952	4,733	17,608	Amravati
25	यवतमाळ	2,974	2,777	671	413	623	5,802	3,918	17,178	Yavatmal
26	वर्धा	886	650	136	193	1,186	3,701	1,617	8,369	Wardha
27	नागपूर	5,650	3,026	720	875	4,624	14,161	12,739	41,795	Nagpur
28	भंडारा	3,655	1,477	229	166	913	5,968	3,996	16,404	Bhandara
29	चंद्रपूर	3,061	2,190	216	423	553	6,218	3,405	16,066	Chandrapur
30	गडचिरोली	1,826	2,482	164	225	123	2,761	1,289	8,880	Gadchiroli
केंद्रशासित प्रदेश										Union Territory
1	दिल्ली	21	..	..	..	4	4	98	127	Delhi
2	गोवा	5	..	..	..	..	4	6	15	Goa
महाराष्ट्र राज्य ..		85,936	43,453	10,467	15,986	31,582	1,44,264	2,98,663	6,30,350	Maharashtra State

आधार— अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

6. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तबला क्रमांक/TABLE No. 26.37

जिल्हावार व सामाजिक गटानुसार जिल्हा परिषदांतील कर्मचारी
Zilla Parishad Employees by District and Social Group

(कर्मचारी गणना/Census of employees 1987)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुसूचित जाती Scheduled Castes	अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes	विमुक्त जाती Vimukta Jati	भटक्या जमाती Bhatkya Jamati	नवबौद्ध Nav- Buddhist	इतर मागासवर्गीय Other Backward Class	इतर Others	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1	ठाणे ..	1,024	1,860	158	120	490	3,738	5,522	12,913	Thane
2	रायगड ..	508	128	15	81	354	5,631	2,790	9,507	Raigad
3	रत्नगिरी ..	354	52	28	185	956	4,464	6,151	12,190	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग ..	263	8	4	76	373	1,849	4,777	7,350	Sindhudurg
5	नाशिक ..	1,614	1,552	99	354	338	2,557	7,363	13,877	Nashik
6	धुळे ..	1,359	2,143	157	389	109	2,672	4,890	12,019	Dhule
7	जळगाव ..	1,569	721	265	403	187	4,022	9,060	16,227	Jalgaon
8	अहमदनगर ..	1,951	502	316	480	144	3,351	9,840	16,584	Ahmednagar
9	पुणे ..	2,039	1,438	220	337	432	3,855	10,959	19,280	Pune
10	सातारा ..	1,106	47	179	297	653	3,235	9,647	15,164	Satara
11	सांगली ..	1,573	142	234	194	152	2,049	7,798	12,142	Sangli
12	सोलापूर ..	1,608	233	197	146	181	1,716	9,563	13,644	Solapur
13	कोल्हापूर ..	1,974	183	89	243	29	1,233	10,353	14,104	Kolhanpur
14	औरंगाबाद ..	747	119	134	488	491	1,742	5,813	9,234	Aurangabad
15	जालना ..	522	119	101	102	544	1,311	4,305	7,004	Jalna
16	परभणी ..	465	176	98	178	996	1,832	5,453	9,198	Parbhani
17	बीड ..	1,128	179	84	148	358	2,426	6,458	10,781	Beej
18	नांदेड ..	764	329	175	168	1,053	1,794	6,492	11,075	Nanded
19	उस्मानाबाद ..	973	97	51	97	106	1,597	5,491	8,412	Osmanabad
20	लातूर ..	1,240	111	42	91	190	1,733	6,078	9,485	Latur
21	बुलढाणा ..	758	159	83	357	761	2,572	6,274	10,964	Buldhana
22	अकोला ..	520	204	197	346	1,188	2,746	5,885	11,086	Akola
23	अमरावती ..	1,175	597	78	187	394	4,508	3,859	10,798	Amravati
24	यवतमाळ ..	1,429	935	482	231	828	5,159	4,397	13,461	Yavatmal
25	वर्धा ..	500	300	44	132	742	3,470	812	6,000	Wardha
26	नागपूर ..	1,363	598	112	128	375	5,825	1,568	9,969	Nagpur
27	भंडारा ..	1,885	727	178	139	229	6,521	1,433	11,112	Bhandara
28	चंद्रपूर ..	1,411	687	128	169	199	4,141	1,396	8,131	Chandrapur
29	गडचिरोली ..	1,065	1,287	99	222	142	2,140	1,422	6,377	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य ..	33,188	15,633	4,047	6,188	12,994	89,839	1,66,149	3,28,088	Maharashtra State

आधार : अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.38

जिल्हावार व सामाजिक गटानुसार नगरपरिषदांतील कर्मचारी
Nagar Parishad Employees by District and Social Group

(कर्मचारी गणना/Census of Employees 1987)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक	जिल्हा	अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती	विमुक्त जाती	भटक्या जमाती	नवबौद्ध	दुतर मागासवर्गीय	दुतर	एकूण	
Serial No.		Scheduled Castes	Scheduled Tribes	Vimukta Jati	Bhatkya Jamati	Nav-Buddhist	Other Backward Classes	Others	Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(2)
1	ठाणे	966	207	7	24	1,160	762	1,839	4,965	Thane
2	रायगड	225	81	19	7	329	354	773	1,788	Raigad
3	रत्नागिरी	62	1	4	9	142	331	304	853	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	63	9	..	..	7	65	95	239	Sindhudurg
5	नाशिक	554	179	28	38	428	658	1,885	3,770	Nashik
6	धुळे	1,099	273	47	48	20	876	929	3,292	Dhule
7	जळगांव	2,010	174	32	82	93	1,337	1,672	5,400	Jalgaon
8	अहमदनगर	1,391	34	37	38	8	794	1,407	3,709	Ahmednagar
9	पुणे	581	42	24	66	89	285	760	1,847	Pune
10	सातारा	847	23	23	68	240	284	1,031	2,516	Satara
11	सांगली	1,024	35	35	104	8	256	1,338	2,800	Sangli
12	सोलापूर	553	22	20	19	8	198	1,418	2,238	Solapur
13	कोल्हापूर	989	20	15	120	129	420	1,559	3,252	Kolhapur
14	औरंगाबाद	187	2	..	5	3	72	262	531	Aurangabad
15	जालना	290	1	4	..	31	31	462	819	Jalna
16	परभणी	404	47	21	50	183	356	724	1,785	Parbhani
17	बीड	576	20	4	38	54	194	540	1,426	Beed
18	नांदेड	505	69	37	41	446	275	891	2,264	Nanded
19	उस्मानाबाद	241	29	26	18	3	111	475	903	Osmanabad
20	लातूर	486	6	18	28	4	130	647	1,319	Latur
21	बुलडाणा	831	48	29	25	142	618	1,212	2,905	Buldhana
22	अकोला	1,462	58	35	23	440	762	1,635	4,415	Akola
23	अमरावती	594	90	34	13	28	863	482	2,104	Amravati
24	यवतमाळ	759	133	31	22	81	524	1,017	2,547	Yavatmal
25	वर्धा	51	7	2	..	220	442	1,618	2,340	Wardha
26	नागपूर	717	97	5	61	20	757	425	2,082	Nagpur
27	भंडारा	949	191	28	7	120	1,232	435	2,962	Bhandara
28	चंद्रपूर	817	107	19	52	18	648	517	2,178	Chandrapur
29	गडचिरोली	105	25	2	3	2	15	89	241	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	19,338	2,010	586	1,009	4,456	13,650	26,441	67,490	Maharashtra State

आधार: अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तबता क्रमांक/TABLE No. 26.39

जिल्हावार व पदांच्या वर्गांनुसार राज्य शासनातील रिक्त पदे

Districtwise and Classwise vacancies in State Govt.

(कर्मचारी गणना/Census of employees 1988)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा/ केन्द्रशासित प्रदेश	वर्ग एक Class I	वर्ग दोन Class II	वर्ग तीन Class III	वर्ग चार Class IV	वर्ग १ ते ४ Class I to IV	*इतर Others	एकूण Total	District/ Union Territory
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	गृहमंबई	380	375	4,683	1,897	7,335	202	7,537	Greater Bombay
2	ठाणे	33	41	1,342	433	1,849	142	1,991	Thane
3	रायगड	14	22	790	231	1,057	123	1,180	Raigad
4	रत्नागिरी	32	58	677	181	948	686	1,634	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	23	43	306	127	499	363	862	Sindhudurg
6	नाशिक	21	38	678	230	967	371	1,338	Nashik
7	धुळे	148	39	549	178	914	308	1,222	Dhule
8	जळगांव	44	35	430	180	689	492	1,181	Jalgaon
9	अहमदनगर	27	15	696	343	1,081	378	1,459	Ahmednagar
10	पुणे	197	135	1,711	457	2,500	335	2,835	Pune
11	सातारा	71	31	499	151	752	310	1,062	Satara
12	सांगली	43	42	440	152	677	302	979	Sangli
13	सोलापूर	80	65	507	190	842	178	1,020	Solapur
14	कोल्हापूर	71	44	581	290	986	330	1,316	Kolhapur
15	औरंगाबाद	120	91	583	275	1,069	82	1,151	Aurangabad
16	जालना	9	8	318	108	443	36	479	Jalna
17	परभणी	16	13	850	406	1,285	160	1,445	Parbhani
18	बीड	49	43	678	290	1,060	174	1,234	Beed
19	नांदेड	35	31	641	275	982	144	1,126	Nanded
20	उस्मानाबाद	18	42	339	250	649	74	723	Osmanabad
21	लातूर	22	20	388	129	559	89	648	Latur
22	बुलढाणा	31	21	376	147	575	294	869	Buldhana
23	अकोला	34	28	489	170	721	202	923	Akola
24	अमरावती	32	33	560	297	922	269	1,191	Amravati
25	यवतमाळ	37	22	556	252	867	554	1,421	Yavatmal
26	वर्धा	4	15	409	135	563	304	867	Wardha
27	नागपूर	139	125	1,258	590	2,112	284	2,396	Nagpur
28	भंडारा	21	27	652	245	945	256	1,201	Bhandara
29	चंद्रपूर	6	33	534	125	700	292	992	Chandrapur
30	गडचिरोली	11	33	524	161	729	150	879	Gadchiroli
केन्द्रशासित प्रदेश—									Union Territory
	दिल्ली	2	..	2	11	15	..	15	Delhi
	गोवा	..	1	..	..	1	..	1	Goa
एकूण		1,770	1,571	23,046	8,906	35,293	7,884	43,177	Total

टीप.—*इतर—यामध्ये कार्यवायी आस्थापनेवरील आकस्मिक खर्चातून रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील, अंशकालीन मानसेवी आणि वरील वर्गात समाविष्ट न झालेले कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

Note—*Others—Includes Work charged employees paid from contingencies, daily rated employees, part-time employees, honorary employees and not elsewhere classified.

माघार:—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source:—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.40

जिल्हावार व पदांच्या वर्गांनुसार जिल्हा परिषदांतील रिक्त पदे
Districtwise and Classwise vacancies in Zilla Parishad

(कर्मचारी गणना/Census of Employees, 1988)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्ग एक Class I	वर्ग दोन Class II	वर्ग तीन Class III	वर्ग चार Class IV	वर्ग एक ते चार Class I to IV	*इतर Others	एकूण सर्व वर्ग Total	जिल्हा District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	बृहन्मंबई ..	..	..	..	..	..	..	..	Gr. Bombay
2	ठाणे ..	2	23	355	60	440	111	551	Thane
3	रायगड ..	..	13	408	15	436	26	462	Raigad
4	रत्नागिरी ..	2	28	586	53	669	230	899	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	..	36	357	51	444	38	482	Sindhudurg
6	नाशिक ..	..	5	139	34	178	27	205	Nashik
7	धुळे ..	4	35	631	76	746	30	776	Dhule
8	जळगांव ..	2	13	368	71	454	59	513	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	1	30	455	188	674	54	728	Ahmednagar
10	पुणे ..	1	11	327	28	367	42	409	Pune
11	सातारा ..	2	7	430	37	476	138	614	Satara
12	सांगली ..	1	8	202	96	307	124	431	Sangli
13	सोलापूर ..	1	14	587	34	636	38	674	Solapur
14	कोल्हापूर ..	2	14	287	42	345	98	443	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	..	12	806	86	904	37	941	Aurangabad
16	जालना ..	2	13	249	23	287	15	302	Jalna
17	परभणी ..	1	6	441	117	565	54	619	Parbhani
18	बीड ..	..	14	622	114	750	49	799	Beed
19	नांदेड ..	1	16	517	58	592	43	635	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	1	20	291	53	365	44	409	Osmanabad
21	लातूर ..	3	15	283	81	382	38	420	Latur
22	बुलढाणा ..	1	21	190	33	245	32	277	Buldhana
23	अकोला ..	4	25	162	46	237	25	262	Akola
24	अमरावती ..	2	7	236	50	295	16	311	Amravati
25	यवतमाळ ..	1	9	212	72	294	47	341	Yavatmal
26	वर्धा ..	3	6	217	37	264	6	270	Wardha
27	नागपूर ..	..	3	106	11	120	47	167	Nagpur
28	भंडारा ..	3	22	307	77	409	17	426	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	2	46	190	80	318	30	348	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	1	25	223	48	297	59	356	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य ..		43	497	10,184	1,772	12,496	1,574	14,070	Maharashtra State.

टीप— *इतर—यामध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील आकस्मिक खर्चातून रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील, अंशकालीन मानसेवी आणि वरील वर्गात समाविष्ट न होणारे. यांचा समावेश होतो.

Note.—*Others—Includes Work charged employees paid from contingencies employees, daily rated employees part-time employees, Honorary employees and not elsewhere classified.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार आणि सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.41

जिल्हावार व पदांच्या वर्गांनुसार नगरपरिषदांतील रिक्त पदे
Districtwise and classwise vacancies in Nagar Parishad
(कर्मचारी गणना/Census of employees, 1988)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	वर्ग एक Class I (3)	वर्ग दोन Class II (4)	वर्ग तीन Class III (5)	वर्ग चार Class IV (6)	वर्ग एक ते चार Class 1 to 4 (7)	*इतर *Others (8)	एकूण Total (9)	District (2)
1	ठाणे	..	2	24	37	64	..	64	Thane
2	रायगड	..	1	38	54	93	..	93	Raigad
3	रत्नागिरी	..	..	33	53	86	..	86	Rainagiri
4	सिंधुदुर्ग	..	..	7	8	15	2	17	Sindhudurg
5	नाशिक	..	2	57	140	199	3	202	Nashik
6	धुळे	..	2	44	55	101	..	101	Dhule
7	जळगाव	..	3	152	100	255	..	255	Jalgaon
8	अहमदनगर	..	1	150	92	243	29	272	Ahmednagar
9	पुणे	..	1	92	66	159	..	159	Pune
10	सातारा	..	..	83	137	220	..	220	Satara
11	सांगली	..	2	175	55	232	3	235	Sangli
12	सोलापूर	..	1	53	16	70	3	73	Solapur
13	कोल्हापूर	..	3	61	64	128	8	136	Kolhapur
14	औरंगाबाद	..	..	6	12	18	..	18	Aurangabad
15	जालना	..	..	30	65	95	1	96	Jalna
16	परभणी	..	..	53	59	112	..	112	Parbhani
17	बीड	..	1	15	24	40	..	40	Beed
18	नांदेड	..	1	16	30	47	1	48	Nanded
19	उस्मानाबाद	..	1	15	6	22	..	22	Osmanabad
20	लातूर	..	..	16	18	34	1	35	Latur
21	बुलढाणा	..	1	93	41	135	..	135	Buldhana
22	अकोला	..	..	64	56	120	3	123	Akola
23	अमरावती	..	..	44	35	79	1	80	Amravati
24	यवतमाळ	..	1	44	49	94	..	94	Yavatmal
25	वर्धा	..	..	18	10	28	..	28	Wardha
26	नागपूर	..	..	26	53	79	2	81	Nagpur
27	भंडारा	..	..	13	10	23	1	24	Bhandara
28	चंद्रपूर	..	2	27	54	83	..	83	Chandrapur
29	गर्डाचरोली	..	1	22	11	34	..	34	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		3	23	1,472	1,410	2,908	58	2,966	Maharashtra State

टीप—*इतर—यामध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील आकस्मिक खर्चानुन रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील, अंशकालीन मानसेवी आणि बरील वर्गात सामाविष्ट न झालेले कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

Note—*Others Class includes Work charged employees paid from contingencies, daily rated employees, part-time employees, Honorary employees and not elsewhere classified.

साधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

तक्ता क्रमांक/TABLE NO. 26.42

---

26. कामगार व सेवायोजन/

तक्ता क्रमांक/

जिल्हानिधय व प्रशासकीय विभागावर शासकीय कर्मचारी (रिक्त पदासह)/

कर्मचारी गणना, १९८८/

व. क्र.	जिल्हा केंद्र शासित प्रदेश	सामान्य प्रशासन विभाग	वित्त विभाग	नियोजन विभाग	समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्य	आदिवासी विकास विभाग	अन्न व नागरी पुरवठा विभाग	कृषि व सहकार विभाग	सहसूल व बन विभाग	उद्योग, उर्जा व कामगार विभाग	शिक्षण व सेवा- योजन विभाग	गृह विभाग
Sr. No.		General Admini- stration Depart- ment	Finance Depart- ment	Planning Depart- ment	Social Welfare, Cultural Affairs Depart- ment	Tribal Develop- ment Depart- ment	Food and Civil Supply Depart- ment	Agri- cultural and Co-operation Depart- ment	Revenue and Forest Depart- ment	Indu- stries, Energy and Labour Depart- ment	Edu- cation and Employ- ment Depart- ment	Home Depart- ment
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
1	बृहन्मुंबई	3,450	7,439	762	1,254	150	3,222	12,840	2,312	4,402	4,270	39,061
2	ठाणे	143	1,033	164	210	1,399	588	3,180	4,128	300	931	10,261
3	रायगड	128	80	28	95	116	25	1,244	3,003	75	475	3,106
4	रत्नागिरी	78	158	33	744	37	251	1,590	2,501	76	538	2,644
5	सिंधुदुर्ग	67	98	28	272	..	123	1,051	1,722	33	840	1,370
6	नाशिक	94	549	236	459	852	96	2,662	4,218	247	926	6,101
7	धुळे	59	260	268	88	1,407	150	1,879	3,453	67	1,870	5,492
8	जळगाव	87	209	59	196	281	150	1,879	3,229	111	824	4,388
9	अहमदनगर	63	210	71	381	304	95	3,044	3,644	135	445	3,746
10	पुणे	344	1,079	220	1,294	498	335	6,288	4,984	1,680	3,229	16,489
11	सातारा	166	229	155	271	38	147	2,008	3,095	161	1,281	3,531
12	सांगली	48	232	335	233	..	99	2,199	1,942	128	379	2,672
13	सोलापूर	87	319	407	559	7	149	2,216	2,691	149	721	5,000
14	कोल्हापूर	76	441	32	459	52	121	1,855	2,687	575	2,095	3,906
15	औरंगाबाद	250	241	128	360	143	96	2,303	3,022	470	1,745	3,770
16	जालना	25	99	32	102	..	76	909	1,515	25	264	2,554
17	परभणी	28	138	44	98	65	78	1,928	3,115	49	539	3,150
18	बीड	14	119	228	140	..	123	2,000	2,591	61	504	2,423
19	नांदेड	53	163	50	310	322	122	1,606	3,108	81	1,558	3,089
20	उस्मानाबाद	54	83	251	59	..	87	1,102	1,967	25	1,002	1,670
21	लातूर	23	100	229	144	..	108	1,425	1,970	69	1,498	1,939
22	बुलढाणा	81	141	55	141	52	138	1,544	3,140	48	1,293	2,969
23	अकोला	137	197	92	164	64	71	1,716	3,419	98	536	3,353
24	अमरावती	245	318	85	345	255	240	1,953	4,243	182	1,654	3,220
25	यवतमाळ	114	141	161	105	647	163	1,534	4,221	158	879	3,458
26	वर्धा	39	124	47	144	133	77	951	2,232	45	331	2,275
27	नागपूर	211	720	355	601	205	435	3,091	4,457	1,662	2,848	9,309
28	भंडारा	82	136	82	114	229	181	1,501	4,488	88	1,382	3,222
29	चंद्रपूर	76	174	150	85	309	196	1,157	3,344	219	1,203	3,081
30	गडचिरोली	45	68	48	37	797	105	756	3,046	17	931	2,194
केंद्रशासित प्रदेश												
1	दिल्ली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2	गोवा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
एकूण		6,370	15,298	4,835	9,467	8,362	7,847	69,411	93,487	11,436	36,991	1,59,443

टीप.—नवी दिल्ली व गोवा यापुढे दर्शविलेले कर्मचारी महाराष्ट्र शासनाचे असून त्यांचे मुख्यालय अनुक्रमे नवी दिल्ली व गोवा येथे आहे.

बाधक.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

LABOUR AND EMPLOYMENT

TABLE No. 26.42

State Government Employees by Administrative Departments and Districts including vacant post

Census of Employees 1938

												(संख्या/Number)	
नगरविकास विभाग	आरोग्य विभाग	गृहनिर्माण व विशेष सहाय्य विभाग	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	ग्राम विकास विभाग	विधी व न्याय विभाग	पाटबंधारे विभाग	वैद्यकीय, शिक्षण व ओषध विभाग	फलोद्यान व सामाजिक वनीकरण विभाग	विधान कार्य विभाग	इतर	एकूण	District/ Union Territory	
Urban Develop- ment Depart- ment	Public Health Depart- ment	Housing and Special Assistance Depart- ment	Public Works Depart- ment	Rural Develop- ment Depart- ment	Law and Judiciary Depart- ment	Irrigation Depart- ment	Medical, Education and Drug Depart- ment	Horti- culture and Social Forest Depart- ment	Legisla- tive Affairs Depart- ment	Others	Total	(2)	
(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(2)	
293	703	1,438	5,184	443	3,523	1,241	10,743	..	716	..	1,03,451	Greater Bombay.	
89	2,734	148	2,910	4,026	605	3,586	1,094	122	3	71	37,775	Thane	
44	690	21	1,607	1,045	555	2,384	18	70	3	..	14,612	Raigad	
20	939	32	1,684	41	251	2,405	19	179	..	..	14,220	Ratnagiri	
12	390	32	935	34	165	1,043	20	82	..	..	8,317	Sindhudurg	
66	1,298	52	2,275	2,454	596	6,201	89	170	..	..	29,641	Nashik	
18	1,071	51	1,676	3,357	394	1,425	59	175	..	..	2,3219	Dhule	
35	930	69	1,218	87	587	3,765	98	101	..	..	18,356	Jalgaon	
39	1,176	..	1,604	928	550	5,933	19	188	10	..	22,585	Ahmednagar	
307	3,212	70	3,152	290	973	10,654	3,041	240	3	..	58,382	Pune	
26	1,078	27	1,372	363	432	5,236	36	185	..	..	19,873	Satara	
24	460	49	560	347	390	4,534	1,007	153	..	..	15,791	Sangli	
34	1,718	23	1,081	46	677	5,767	646	167	..	..	22,464	Solapur	
43	1,363	46	1,098	65	470	4,145	106	98	..	..	19,733	Kolhapur	
75	685	18	1,674	187	595	4,191	2,223	..	..	..	22,176	Aurangabad	
13	440	14	660	44	243	1,532	15	151	..	..	8,713	Jalna	
25	859	15	547	60	333	5,100	20	..	..	..	16,191	Parbhani	
16	679	33	1,090	29	341	5,942	1,071	..	..	..	17,404	Beed	
23	1,115	26	1,556	885	341	4,385	422	213	..	..	19,428	Nanded	
17	665	27	666	292	270	1,285	254	54	..	..	9,830	Osmanabad	
12	611	21	842	568	279	1,744	111	49	..	..	11,742	Latur	
17	1,175	55	1,010	309	343	1,280	19	169	..	..	13,979	Buldhana	
25	1,676	55	1,321	322	455	1,497	22	191	..	..	15,411	Akola	
97	1,525	255	1,360	732	392	2,654	23	183	..	..	19,961	Amravati	
22	1,124	59	1,469	2,561	319	2,169	21	168	2	..	19,495	Yavatmal	
16	715	18	453	313	254	1,511	83	151	1	..	9,913	Wardha	
148	3,620	80	3,524	328	1,068	6,286	3,441	901	..	..	43,290	Nagpur	
107	1,550	63	854	1,162	300	2,365	21	150	..	..	18,077	Bhandara	
17	1,060	48	991	36	278	1,271	32	135	..	..	13,862	Chandrapur	
109	574	35	628	28	95	305	14	..	..	..	9,832	Gadchiroli	
												<i>Union Territory</i>	
141	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	141	Delhi	
..	..	..	16	..	..	..	..	..	..	..	16	Goa	
1,930	35,940	2,830	45,017	23,182	15,874	1,01,836	24,787	4,445	738	71	6,77,844	Total	

Note: -The number of Government Employees shown against New Delhi and Goa are Maharashtra State Government Employees with their headquarters at New Delhi and Goa respectively.

Source: Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/

तबता क्रमांक/

जिल्हानि भय व प्रशासकीय विभागवार शासकीय कर्मचारी (रिक्त पदांसह)/

कर्मचारी गणना, १९८८/

व. क्र.	जिल्हा केंद्र शासित प्रदेश	सामान्य प्रशासन विभाग	वित्त विभाग	नियोजन विभाग	समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्य	आदिवासी विकास विभाग	दूध व नाशरी पुरवठा विभाग	कृषि व सहकार विभाग	महसूल व वन विभाग	उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग	शिक्षण व सेवा- योजन विभाग	गृह विभाग
Sr. No.		General Admini- stration Depart- ment	Finance Depart- ment	Planning Depart- ment	Social Welfare, Cultural Affairs Depart- ment	Tribal Develop- ment Depart- ment	Food and Civil Supply Depart- ment	Agri- cultural and Co-operation Depart- ment	Revenue and Forest Depart- ment	Indu- stries, Energy and Labour Depart- ment	Edu- cation and Employ- ment Depart- ment	Home Depart- ment
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
1	बृहन्मुंबई	3,450	7,439	762	1,254	150	3,222	12,840	2,312	4,402	4,270	39,061
2	ठाणे	143	1,033	164	210	1,399	588	3,180	4,128	300	931	10,261
3	रायगड	128	80	28	95	116	25	1,244	3,003	75	475	3,106
4	रत्नागिरी	78	158	33	744	37	251	1,590	2,501	76	538	2,644
5	सिधुदुर्ग	67	98	28	272	..	123	1,051	1,722	33	840	1,370
6	नाशिक	94	549	236	459	852	96	2,662	4,218	247	926	6,101
7	बुळे	59	260	268	88	1,407	150	1,879	3,453	67	1,870	5,492
8	जळगाव	87	209	59	196	281	150	1,879	3,229	111	824	4,388
9	बहमदनगर	63	210	71	381	304	95	3,044	3,644	135	445	3,746
10	पुणे	344	1,079	220	1,294	498	335	6,288	4,984	1,680	3,229	16,489
11	सातारा	166	229	155	271	38	147	2,008	3,095	161	1,281	3,531
12	सांगली	48	232	335	233	..	99	2,199	1,942	128	379	2,672
13	सोलापूर	87	319	407	559	7	149	2,216	2,691	149	721	5,000
14	कोल्हापूर	76	441	32	459	52	121	1,855	2,687	575	2,095	3,906
15	औरंगाबाद	250	241	128	360	143	96	2,303	3,022	470	1,745	3,770
16	जालना	25	99	32	102	..	76	909	1,515	25	264	2,554
17	परभणी	28	138	44	98	65	78	1,928	3,115	49	539	3,150
18	बीड	14	119	228	140	..	123	2,000	2,591	61	504	2,423
19	नांदेड	53	163	50	310	322	122	1,606	3,108	81	1,558	3,089
20	उस्मानाबाद	54	83	251	59	..	87	1,102	1,967	25	1,002	1,670
21	लातूर	23	100	229	144	..	108	1,425	1,970	69	1,498	1,939
22	बुलढाणा	81	141	55	141	52	138	1,544	3,140	48	1,293	2,969
23	अकोला	137	197	92	164	64	71	1,716	3,419	98	536	3,353
24	अमरावती	245	318	85	345	255	240	1,953	4,243	182	1,654	3,220
25	यवतमाळ	114	141	161	105	647	163	1,534	4,221	158	879	3,458
26	वर्धा	39	124	47	144	133	77	951	2,232	45	331	2,275
27	नागपूर	211	720	355	601	205	435	3,091	4,457	1,662	2,848	9,309
28	भंडारा	82	136	82	114	229	181	1,501	4,488	88	1,382	3,222
29	चंद्रपूर	76	174	150	85	309	196	1,157	3,344	219	1,203	3,081
30	गडचिरोली	45	68	48	37	797	105	756	3,046	17	931	2,194
केंद्रशासित प्रदेश												
1	दिल्ली	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
2	गोवा	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
एकूण		6,370	15,298	4,835	9,467	8,362	7,847	69,411	93,487	11,436	36,991	1,59,443

टीप.—नवी दिल्ली व गोवा यापुढे दर्शविलेले कर्मचारी महाराष्ट्र शासनाचे असून त्यांचे मुख्यालय अनुक्रमे नवी दिल्ली व गोवा येथे आहे.

बाधक.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

LABOUR AND EMPLOYMENT

TABLE No. 26.42

State Government Employees by Administrative Departments and Districts including vacant post

Census of Employees 1988

(संख्या/Number)

नगरविकास विभाग	आरोग्य विभाग	गृहनिर्माण व विशेष सहाय्य विभाग	सार्वजनिक बांधकाम विभाग	ग्राम विकास विभाग	विधी व न्याय विभाग	पाटबंधारे विभाग	वैद्यकीय, शिक्षण व औषध विभाग	पत्तोदान व सामाजिक कनीकरण विभाग	विधान कार्य विभाग	इतर	एकूण	
Urban Develop- ment Depart- ment	Public Health Depart- ment	Housing and Special Assistance Depart- ment	Public Works Depart- ment	Rural Develop- ment Depart- ment	Law and Judiciary Depart- ment	Irrigation Depart- ment	Medical, Education and Drug Depart- ment	Horti- culture and Social Forest Depart- ment	Legisla- tive Affairs Depart- ment	Others	Total	District/ Union Territory
(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(2)
293	708	1,438	5,184	443	3,523	1,241	10,743	..	716	..	1,03,451	Greater Bombay.
89	2,784	148	2,910	4,026	605	3,586	1,094	122	3	71	37,775	Thane
44	690	21	1,607	1,045	555	2,384	18	70	3	..	14,612	Raigad
20	939	32	1,684	41	251	2,405	19	179	..	..	14,220	Ratnagiri
12	390	32	935	34	165	1,043	20	82	..	..	8,317	Sindhudurg
66	1,298	52	2,275	2,454	596	6,201	89	170	..	..	29,641	Nashik
18	1,071	51	1,676	3,357	394	1,425	59	175	..	..	2,3219	Dhule
35	980	69	1,218	87	587	3,765	98	101	..	..	18,356	Jalgaon
39	1,176	..	1,604	928	550	5,933	19	188	10	..	22,585	Ahmednagar
307	3,212	70	3,152	290	973	10,654	3,041	240	3	..	58,382	Pune
26	1,078	27	1,372	363	432	5,236	36	185	..	..	19,873	Satara
24	460	49	560	347	390	4,534	1,007	153	..	..	15,791	Sangli
34	1,718	23	1,081	46	677	5,767	646	167	..	..	22,464	Solapur
43	1,363	46	1,098	65	470	4,145	106	98	..	..	19,733	Kolhapur
75	685	18	1,674	187	595	4,191	2,223	..	..	..	22,176	Aurangabad
13	440	14	660	44	243	1,532	15	151	..	..	8,713	Jalna
25	859	15	547	60	333	5,100	20	..	..	..	16,191	Parbhani
16	679	33	1,090	29	341	5,942	1,071	..	..	..	17,404	Beed
23	1,115	26	1,556	885	341	4,385	422	213	..	..	19,428	Nanded
17	665	27	666	292	270	1,285	254	54	..	..	9,830	Osmanabad
12	611	21	842	568	279	1,744	111	49	..	..	11,742	Latur
17	1,175	55	1,010	309	343	1,280	19	169	..	..	13,979	Buldhana
25	1,676	55	1,321	322	455	1,497	22	191	..	..	15,411	Akola
97	1,525	255	1,360	732	392	2,654	23	183	..	..	19,961	Amravati
22	1,124	59	1,469	2,561	319	2,169	21	168	2	..	19,495	Yavatmal
16	715	18	453	313	254	1,511	83	151	1	..	9,913	Wardha
148	3,620	80	3,524	328	1,068	6,286	3,441	901	..	..	43,290	Nagpur
107	1,550	63	854	1,162	300	2,365	21	150	..	..	18,077	Bhandara
17	1,060	48	991	36	278	1,271	32	135	..	..	13,862	Chandrapur
109	574	35	628	28	95	305	14	..	..	..	9,832	Gadchiroli
												<i>Union Territory</i>
141	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	141	Delhi
..	..	..	16	..	..	..	..	..	..	..	16	Goa
1,930	35,940	2,830	45,017	23,182	15,874	1,01,836	24,787	4,445	733	71	6,77,844	Total

Note:—The number of Government Employees shown against New Delhi and Goa are Maharashtra State Government Employees with their headquarters at New Delhi and Goa respectively.

Source:—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No 26.43

प्रशासकीय विभागवार व पदाच्या वर्गानुसार शासकीय कर्मचारी (रिक्तपदे वगळून)
Administrative Departments and classwise State Government employees (Excluding Vacant Posts)

(शासकीय कर्मचारी गणना/Census of Government employees, 1988)

									(संख्या/Number)
अनुक्रमांक Serial No.	प्रशासकीय विभाग	वर्ग एक	वर्ग दोन	वर्ग तीन	वर्ग चार	वर्ग १ ते ४	*इतर	एकूण	Administrative Department
		Class I	Class II	Class III	Class IV	Class I to IV	*Other	Total	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	सामान्य प्रशासन	246	212	3,694	1,731	5,883	81	5,964	General Administration Department.
2	वित्त	732	659	9,983	2,909	14,293	71	14,364	Finance Department.
3	नियोजन	176	294	2,828	707	4,005	539	4,544	Planning Department.
4	समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन.	96	193	4,003	1,911	6,203	2,611	8,814	Social Welfare and Social Affairs, Sports & Tourism.
5	आदिवासी विकास	39	74	4,018	3,647	7,778	135	7,913	Tribal Development Deptt.
6	अन्न व नागरी पुरवठा	67	154	5,619	1,502	7,342	164	7,506	Food and Civil Supply Deptt.
7	कृषि व सहकार	962	2,748	39,496	17,105	60,311	5,230	65,541	Agriculture and Co-operation Department.
8	महसूल व वन	643	1,320	45,892	9,079	56,934	26,726	83,660	Revenue and Forest Deptt.
9	उद्योग, उर्जा व कामगार	330	546	7,700	1,586	10,162	80	10,242	Industries, Energy and Labour Department.
10	शिक्षण व सेवायोजन	1,949	1,095	14,337	7,089	24,470	9,723	34,193	Education and Employ- ment Department.
11	गृह	1,042	1,859	1,17,312	5,481	1,25,694	27,904	1,53,598	Home Department.
12	नगरविकास	94	78	1031	351	1,554	95	1,649	Urban Development Deptt.
13	सार्वजनिक आरोग्य	310	1179	20,854	9,857	32,200	556	32,756	Public Health Department.
14	गृहनिर्माण व विशेष सहाय्य	51	108	1,785	729	2,673	3	2,676	Housing and Special Assi- stance Department.
15	सार्वजनिक बांधकाम	246	1,479	13,856	21,491	37,072	5,838	42,910	Public Works Department.
16	ग्राम विकास	162	293	2,494	382	3,331	17,649	20,980	Rural Development Deptt.
17	विधी व न्याय	821	335	10,422	3,541	15,119	172	15,291	Law and Judiciary Deptt.
18	पाटबंधारे	668	5,531	46,791	27,812	80,802	13,953	94,765	Irrigation Department.
19	वैद्यकीय शिक्षण व औषधे	885	1,365	10,033	9,400	21,683	657	22,340	Medical Education and Drugs Department.
20	फलोद्यान व सामाजिक वनी- करण.	53	151	2,249	965	3,418	797	4,215	Horticulture and Social Forest Department.
21	विधान कार्य	39	55	330	249	673	2	675	Legislative Affairs Deptt.
22	इतर	1	..	7	1	9	62	71	Others
एकूण		9,612	19,738	3,64,734	1,27,525	5,21,609	1,13,058	6,34,667	Total

टिप्पणी.—स्तंभ (३) ते (९) मधील कर्मचारी संख्या रिक्त पदे वगळून आहे.

Figures in col. (3) to (9) are excluding vacant posts.

टीप.—*इतर—यामध्ये कार्यव्ययी आस्थापनेवरील आकस्मिक खर्चाने रोजगार दिले जाणारे रोजंदारीवरील अंशकालिन मानसेवी आणि वरील वर्गात समाविष्ट न झालेले कर्मचारी यांचा समावेश होतो.

Note.—*Others Includes Work charged employees, paid from contingencies, Daily rated employees, part-time employees, Honorary employees and not elsewhere classified.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.44

सामाजिक गट व पदाच्या वर्गानुसार राज्य शासकीय कर्मचारी (रिक्त पदे वगळून)
Classwise State Government employees according to Social groups (Excluding vacancies)

(शासकीय कर्मचारी गणना / Census of Government Employees 1987)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जात	वर्ग एक Class I	वर्ग दोन Class II	वर्ग तीन Class III	वर्ग चार Class IV	वर्ग १ ते ४ Class I to IV	इतर Other	एकूण Total	Caste
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	अनुसूचित जाती ..	863	1,590	39,592	24,266	66,311	19,625	85,936	Scheduled Caste
2	अनुसूचित जमाती ..	285	499	17,540	11,364	29,688	13,764	43,452	Scheduled Tribe
3	विमुक्त जमाती ..	120	231	6,217	2,103	8,671	1,796	10,467	Vimukta Jamati
4	भटक्या जमाती ..	198	341	9,471	3,785	13,795	2,191	15,986	Nomadic Tribe
5	नव बौद्ध ..	233	426	15,902	9,534	26,095	5,487	31,582	Nav-Buddhist
6	इतर मागासवर्गीय ..	1,243	3,480	86,811	30,235	1,21,769	22,495	1,44,264	Other Backward Class
	एकूण १ ते ६ ..	2,942	6,567	1,75,533	81,287	2,66,329	65,358	3,31,687	Total 1 to 6
7	इतर ..	6,943	13,346	1,93,058	45,258	2,58,605	40,058	2,98,663	Others
	एकूण ..	9,885	19,913	3,68,591	1,26,545	5,24,934	1,05,416	6,30,350	Total

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तबता क्रमांक/TABLE No. 26.45

सामाजिक गट व पदाच्या वर्गानुसार जिल्हा परिषदातील कर्मचारी
Social Group and classwise Employees in Zilla Parishad

(कर्मचारी गणना /Census of employees, 1987)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	जात	वर्ग-एक Class-I	वर्ग-दोन Class-II	वर्ग-तीन Class-III	वर्ग-चार Class-IV	एकूण १ ते ४ Total Class I to IV	इतर Others	एकूण Total	Caste
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	अनुसूचित जाती	66	462	23,710	3,663	27,901	5,287	33,188	Scheduled Caste
2	अनुसूचित जमाती	12	124	9,778	1,632	11,546	4,037	15,633	Scheduled Tribe
3	विमुक्त जमाती	12	44	3,078	407	3,541	506	4,047	Vimukta Jati
4	भटक्या जमाती	16	90	4,528	717	5,351	837	6,188	Nomadic Tribe
5	नव बौद्ध	20	114	8,448	1,939	10,521	2,473	12,994	Nav-Buddhist
6	इतर मागासवर्गीय	55	954	70,678	6,921	78,608	11,281	89,889	Other Backward Class
7	इतर	246	2,703	1,29,165	9,865	1,41,979	24,170	1,66,149	Others
	एकूण	427	4,491	2,49,385	25,144	2,79,447	48,641	3,28,088	Total

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.46

सामाजिक गट व पदाच्या वर्गानुसार नगरपरिषदांतील कर्मचारी
Municipal Council employees by Social group and class

(कर्मचारी गणना/Census of employees, 1987)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	सामाजिक गट	वर्ग-एक Class-I	वर्ग-दोन Class-II	वर्ग-तीन Class-III	वर्ग-चार Class-IV	एकूण वर्ग-१ ते ४ Total Class I to IV	इतर Others	एकूण Total	Social Group
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	अनुपूचित जाती ..	1	20	2,433	15,210	17,714	1,624	19,338	Scheduled Caste
2	अनुपूचित जमाती ..	..	..	692	996	1,688	322	2,010	Scheduled Tribe
3	विमुक्त जमाती ..	..	4	293	249	546	40	586	Vimukta Jati
4	भटक्या जमाती ..	..	5	455	299	959	50	1,009	Nomadic Tribe
5	नव बौद्ध ..	..	8	730	3,099	3,837	619	4,456	Nav Buddhist
6	इतर मागासवर्गीय ..	1	42	7,498	4,688	12,229	1,421	13,650	Other Backward Class
7	इतर ..	9	148	16,159	7,892	24,208	2,233	26,441	Others
	एकूण	11	227	28,310	32,633	61,181	6,309	67,490	Total

भाषार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.47

धर्म व पदाच्या वर्गानुसार शासकीय कर्मचारी

No. of State Government Employees according to Religion & Class

शासकीय कर्मचारी गणना/Census of Government Employees, 1987)

अनुक्रमांक Serial No.	धर्म	वर्ग-एक Class-I	वर्ग-दोन Class-II	वर्ग-तीन Class-III	वर्ग-चार Class-IV	वर्ग-१ ते ४ Class-I to IV	*इतर *Others	एकूण Total	Religion
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	हिंदू ..	9,100	18,088	3,23,180	1,06,766	4,57,134	93,466	5,50,600	Hindu
2	मुस्लीम ..	320	880	19,841	7,064	28,105	4,314	32,419	Muslim
3	ख्रिश्चन ..	76	171	5,121	914	6,282	334	6,616	Christian
4	बौद्ध ..	260	512	16,857	10,258	27,887	6,433	34,320	Buddhist
5	इतर ..	129	262	3,592	1,543	5,526	869	6,395	Others
	एकूण	9,885	19,913	3,68,591	1,26,545	5,24,934	1,05,416	6,30,350	Total

टिप.—*इतर (स्तंभ ८).—यामध्ये कार्यस्थयी आस्थापनेवरील आकस्मिक खर्चातून रोजगार दिले जाणारे, रोजंदारीवरील, अंशकालीन, मानसेवी आणि वरील वर्गात समाविष्ट न झालेले.

Note.—*Others—Includes workcharged employees, contingencies, Daily rated workers, part-time workers, honorary workers and not elsewhere classified.

भाषार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 26.48

धर्म व पदाच्या वर्गांनुसार जिल्हापरिषदातील कर्मचारी
Zilla Parishad Employees by Religion and Class

(कर्मचारी गणना/Census of Employees, 1987)

अनुक्रमांक Serial No.	धर्म	वर्ग एक Class-I	वर्ग दोन Class-II	वर्ग तीन Class-III	वर्ग चार Class-IV	वर्ग १ ते ४ Class-I to IV	इतर Others	एकूण Total	धर्म Religion
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	हिंदू	391	4,116	2,23,396	20,927	2,48,830	43,922	2,92,752	Hindu
2	मुस्लिम	11	196	13,294	1,948	15,449	1,474	16,923	Muslim
3	ख्रिश्चन	2	17	2,197	105	2,321	294	2,615	Christian
4	बौद्ध	20	114	8,448	1,939	10,521	2,473	12,994	Buddhist
5	इतर	3	48	2,050	225	2,326	478	2,804	Others
एकूण		427	4,491	2,49,385	25,144	2,79,447	48,641	3,28,088	Total

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

26. कामगार व सेवायोजन/LABOUR AND EMPLOYMENT

संख्या क्रमांक/TABLE No. 26.49

धर्म व पदावस्था वर्गानुसार नगरपरिषदांतील कर्मचारी
Municipal Council employees by Religion & Class

(कर्मचारी गणना/Census of employees, 1987)

(संख्या/Number)

अनुक्रमांक Serial No.	धर्म	वर्ग एक Class-I	वर्ग दोन Class-II	वर्ग तीन Class-III	वर्ग चार Class-IV	वर्ग १ ते ४ Class-I to IV	इतर Others	एकूण Total	Religion
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	हिंदू	10	200	22,095	25,442	47,747	5,075	52,822	Hindu
2	मुस्लिम	1	16	4,775	3,418	8,210	451	8,661	Muslim
3	ख्रिश्चन	..	1	303	180	484	12	496	Christian
4	बौद्ध	..	8	806	3,349	4,163	644	4,807	Buddhist
5	इतर	..	2	280	218	500	53	553	Others
एकूण	..	11	227	28,259	32,607	61,104	6,235	67,339	Total

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

२७. बँका व विमाव्यवसाय :-

२७.१. या विभागात बँक कार्यालये असलेली शहरे व गावे, बँकांचे वर्गीकरण तसेच वर्गीकृत, अवर्गीकृत व सहकारी बँका यांच्याविषयी माहिती दिली आहे.

२७.२. बँक कार्यालयांच्या संख्येत वर्गीकृत, अवर्गीकृत व सहकारी बँका यांच्या कार्यालयांचा समावेश आहे. व्यापारी बँकांकरिता संदर्भकाल उपलब्ध असल्यास तो ३१ मार्च १९८९ रोजी असा असून सहकारी बँकांकरिता अद्यावत तालेबंद किंवा विवरण यानुसार आहे.

27. BANKING AND INSURANCE :

27.1. Data on towns/villages having banking offices, classification of banks, scheduled, non-scheduled and Co-operative banks are given in this section.

27.2. Number of bank offices includes offices of scheduled, non-scheduled and Co-operative banks. The reference period of Commercial Banks is as on 31st March 1989, wherever available while that regarding co-operative banks is as on the latest balance sheet or return.

27. बँका व विमा/BANKING AND INSURANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 27.1

जिल्हानिहाय व्यापारी बँकांची कार्यालये

Districtwise No. of Commercial Banking Offices

(३१ मार्च १९८९/As on 31-3-1989)

अनुक्रमांक Serial No. (1)	जिल्हा (2)	राज्य बँका (3)	व्यापारी बँका (4)	State Bank (3)	Commercial Bank (4)	District (2)
1	बृहन्मुंबई	स्टेट बँक ऑफ इंडिया .. स्टेट बँक ऑफ बिकानेर अंड जयपूर. स्टेट बँक ऑफ हैद्राबाद .. स्टेट बँक ऑफ म्हैसूर .. स्टेट बँक ऑफ पतियाळा स्टेट बँक ऑफ सौराष्ट्र .. स्टेट बँक ऑफ त्रावणकोर स्टेट बँक ऑफ इंदूर ..	बँक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बँक बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र कनरा बँक देना बँक इंडियन बँक इंडियन ओवरसीज बँक सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया युनियन बँक ऑफ इंडिया पंजाब नॅशनल बँक युनायटेड बँक ऑफ इंडिया युको बँक सिंडिकेट बँक आंध्र बँक कॉर्पोरेशन बँक ओरिएण्टल बँक ऑफ कॉमर्स पंजाब अँड सिंध बँक न्यू बँक ऑफ इंडिया विजया बँक ऑलजेमीन बँक नेदरलँड एन. व्ही. अमेरोकन एक्सप्रेस बँक लि. बँक ऑफ अमेरीका एन. व्ही. अँड एस. ए. बँक ऑफ टोकियो लि. नॅशनल डे पॅरिस ब्रिटिश बँक ऑफ मीडल ईस्ट. स्टॅण्डर्ड चार्टर्ड बँक सिटी बँक एन. ए. हांगकाँग अँड शान्घाई बँकींग कॉर्पोरेशन. मि:मि:सुई बँक लि. ग्रिन्डलेज बँक पी. एल. सी. धनलक्ष्मी बँक लि. डच बँक लि. इंडस्ट्रियल क्रेडिट अँड इन्व्हे- स्टमेंट कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया अबु धाबी कमर्शियल बँक लि. बँक ऑफ ओमन लि. बँक ऑफ इंडो सुवेझ	State Bank of India .. S. B. of Bikaner and Jaipur. S. B. of Hyderabad .. S. B. of Mysore .. S. B. of Patiala .. S. B. of Saurashtra .. S. B. of Travancore .. S. B. of Indore ..	Bank of Baroda .. Allahabad Bank Bank of India .. Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Indian Bank Indian Overseas Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank United Bank of India UCO Bank Syndicate Bank Andhra Bank Corporation Bank Oriental Bank of Commerce. Punjab and Sind Bank New Bank of India Vijaya Bank Algemene Bank Nederland N. V. American Express Bank Ltd. Bank of America N. V. and S. A. The Bank of Tokyo Ltd, Banque National De Paris British Bank of Middle East. Standard Chartered Bank City Bank N. A. Hongkong and Shanghai Banking Corporation. The Mitsui Bank Ltd. Grindlays Bank P.L.C. Dhanlaxmi Bank Ltd. Deutsche Bank Ltd. Industrial Credit & Inve- stment Corporation of India. Abu Dhabi Commercial Bank Ltd. Bank of Oman Ltd. Bank Indo Suez	Gr. Bombay

तद्वता क्रमांक/TABLE No. 27.1—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
1	बृहन्मुंबई—चालू	बैंक ऑफ क्रेडिट अँड कॉमर्स इंटरनेशनल (ओव्हरसीज) लि. दि. बैंक ऑफ नोवा स्कोटिया सोसायटी जनरल ओमन इंटरनेशनल बैंक एस. ए. ओ. बैंक ऑफ बेहरीन अँड कुवैत बी. एस. सी. बैंक ऑफ मदुरा लि. बैंक ऑफ राजस्थान लि. बैंक ऑफ कराड लि. बनारस स्टेट बैंक लि. कॅथलिक सीरीयन बैंक लि. करूर वैश्य बैंक लि. लक्ष्मी विलास बैंक लि. नेदुंगडी बैंक लि. रत्नाकर बैंक लि. बैंक ऑफ तामीळनाडू लि. बैंक ऑफ तंजावर लि. तामीळनाडू मर्कन्टाईल बैंक लि. फेडरल बैंक लि. कर्नाटक बैंक लि. भारत ओवरसीज बैंक लि. साऊथ इंडियन बैंक लि. युनायटेड इंडस्ट्रीयल बैंक लि. वैश्य बैंक लि. जम्मू अँड काश्मिर बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि. सांगली बैंक लि. बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र कनरा बैंक देना बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया इंडियन बैंक इंडियन ओवरसीज बैंक युनियन बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नेशनल बैंक आंध्र बैंक बैंक ऑफ कराड लि. कॉर्पोरेशन बैंक सिंडीकेट बैंक युको बैंक सांगली बैंक लि. ठाणे ग्रामीण बैंक विजया बैंक	Bank of Credit and Commerce INTL (Overseas) Ltd. The Bank of Nova Scotia Society General Oman International Bank SAO. Bank of Bahrain and Kuwait B. S. C. Bank of Madura Ltd. Bank of Rajasthan Ltd. Bank of Karad Ltd. Banaras State Bank Ltd. Catholic Syrian Bank Ltd. Karur Vysya Bank Ltd. Lakshmi Vilas Bank Ltd. Nedungadi Bank Ltd. Ratnakar Bank Ltd. Bank of Tamilnadu Ltd. Bank of Thanjavur Ltd. Tamilnadu Mercantile Bank Ltd. Federal Bank Ltd. Karnataka Bank Ltd. Bharat Overseas Bank Ltd. South Indian Bank Ltd. United Industrial Bank Ltd. Vysya Bank Ltd. Jammu and Kashmir Bank Ltd. United Western Bank Ltd. Sangli Bank Ltd.	Gr. Bombay — contd.	State Bank of India	Bank of Baroda Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Central Bank of India Indian Bank Indian Overseas Bank Union Bank of India Punjab National Bank Andhra Bank Bank of Karad Ltd. Corporation Bank Syndicate Bank UCo. Bank Sangli Bank Ltd. Thane Gramin Bank Vijaya Bank	Thane

TABLE No. 27.1—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	ठाणे—चालू		युनायटेड वेस्टर्न बँक युनायटेड बँक ऑफ इंडिया ग्रीण्डलेज बँक पी. एल. सी. न्यू बँक ऑफ इंडिया ओरिएण्टल बँक ऑफ कॉमर्स पंजाब अँड सिंध बँक			United Western Bank Thane—Contd. United Bank of India Grindlays Bank P.L.C. New Bank of India Oriental Bank of Commerce. Punjab and Sind Bank
३	रायगड	स्टेट बँक ऑफ इंडिया ..	बँक ऑफ बरोडा बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र कॅनरा बँक सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया देना बँक पंजाब अँड सिंध बँक पंजाब नॅशनल बँक सांगली बँक लि. सिडीकेट बँक युको बँक युनियन बँक ऑफ इंडिया युनायटेड वेस्टर्न बँक लि.	State Bank of India ..		Bank of Baroda .. Raigad Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Central Bank of India Dena Bank Punjab and Sind Bank Punjab National Bank Sangli Bank Ltd. Syndicate Bank UCo. Bank Union Bank of India United Western Bank Ltd.
४	रत्नागिरी	स्टेट बँक ऑफ इंडिया ..	बँक ऑफ बरोडा बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ कराड लि. बँक ऑफ महाराष्ट्र कॅनरा बँक सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया देना बँक रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग ग्रामीण बँक. सांगली बँक लि. सिडीकेट बँक युनियन बँक ऑफ इंडिया युनायटेड वेस्टर्न बँक लि.	State Bank of India ..		Bank of Baroda .. Ratnagiri Bank of India Bank of Karad Ltd. Bank of Maharashtra Canara Bank Central Bank of India Dena Bank Ratnagiri, Sindhudurg Gramin Bank. Sangli Bank Ltd. Syndicate Bank Union Bank of India United Western Bank Ltd.
५	सिंधुदुर्ग	स्टेट बँक ऑफ इंडिया ..	बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया देना बँक रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग ग्रामीण बँक. सिडीकेट बँक युनियन बँक ऑफ इंडिया	State Bank of India ..		Bank of India .. Sindhudurg Bank of Maharashtra Central Bank of India Dena Bank Ratnagiri, Sindhudurg Gramin Bank. Syndicate Bank Union Bank of India
६	नाशिक	स्टेट बँक ऑफ इंडिया ..	बँक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बँक बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र कॅनरा बँक देना बँक इंडियन बँक	State Bank of India ..		Bank of Baroda .. Nasik Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Indian Bank

TABLE No. 27.1—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
६	नाशिक—चालू		<ul style="list-style-type: none"> • इंडियन ओवरसीज बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया युनियन बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नेशनल बैंक युनायटेड बैंक ऑफ इंडिया युको बैंक सिंडीकेट बैंक कॉर्पोरेशन बैंक ओरिएण्टल बैंक ऑफ कॉमर्स न्यू बैंक ऑफ इंडिया विजया बैंक बैंक ऑफ कर्नाट लि. सांगली बैंक लि. फेडरल बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि. 			<ul style="list-style-type: none"> Indian Overseas Bank .. Nasik—Contd Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank United Bank of India UCo. Bank Syndicate Bank Corporation Bank Oriental Bank of Commerce. New Bank of India Vijaya Bank Bank of Karad Ltd. Sangli Bank Ltd. Federal Bank Ltd. United Western Bank Ltd.
७	धुळे	<ul style="list-style-type: none"> • स्टेट बैंक ऑफ इंडिया स्टेट बैंक ऑफ इंदूर 	<ul style="list-style-type: none"> • बैंक ऑफ बरोडा बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र कॅनरा बैंक देना बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया युनियन बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नेशनल बैंक युको बैंक सिंडीकेट बैंक न्यू बैंक ऑफ इंडिया विजया बैंक सांगली बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि. 	<ul style="list-style-type: none"> State Bank of India .. State Bank of Indore 		<ul style="list-style-type: none"> Bank of Baroda .. Dhule Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank .. Dena Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank UCo. Bank Syndicate Bank New Bank of India Vijaya Bank Sangli Bank Ltd. United Western Bank Ltd.
८	जळगाव	<ul style="list-style-type: none"> • स्टेट बैंक ऑफ इंडिया 	<ul style="list-style-type: none"> • बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र कॅनरा बैंक देना बैंक इंडियन ओवरसीज बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नेशनल बैंक युको बैंक सिंडीकेट बैंक कॉर्पोरेशन बैंक विजया बैंक सांगली बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि. 	<ul style="list-style-type: none"> State Bank of India .. 		<ul style="list-style-type: none"> Bank of Baroda .. Jalgaon Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Indian Overseas Bank Central Bank of India Punjab National Bank UCo. Bank Syndicate Bank Corporation Bank Vijaya Bank Sangli Bank Ltd. .. United Western Bank Ltd.

TABLE No. 27.1 — Cont.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(4)	(2)
९	बहमदनगर ..	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद	बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र कनरा बैंक देना बैंक इंडियन बैंक इंडियन ओवरसीज बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया यूनियन बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नेशनल बैंक युनायटेड बैंक ऑफ इंडिया युको बैंक सिडीकेट बैंक आंध्र बैंक न्यू बैंक ऑफ इंडिया विजया बैंक बैंक ऑफ कन्हाड लि. सांगली बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि. इंडियन ओवरसीज बैंक	State Bank of India .. S. B. of Hyderabad ..	Bank of Baroda .. Allahabad Bank .. Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Indian Bank Indian Overseas Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank United Bank of India UCo. Bank Syndicate Bank Andhra Bank New Bank of India Vijaya Bank Bank of Karad Ltd. Sangli Bank Ltd. United Western Bank Ltd. Indian Overseas Bank	.. Ahmednagar
१०	पुणे	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ बिकानेर अँड जयपुर. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद .. स्टेट बैंक ऑफ म्हैसूर .. स्टेट बैंक ऑफ सौराष्ट्र .. स्टेट बैंक ऑफ त्रावणकोर	बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र कनरा बैंक देना बैंक इंडियन बैंक बैंक ऑफ मदुराई लि. बैंक ऑफ राजस्थान लि. बैंक ऑफ कन्हाड लि. लक्ष्मी विलास बैंक लि. पंजाब अँड सिंध बैंक रत्नाकर बैंक लि. न्यू बैंक ऑफ इंडिया सांगली बैंक लि. कर्नाटक बैंक लि. साऊथ इंडियन बैंक लि. विजया बैंक वैश्य बैंक लि. आंध्र बैंक युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि. कैथोलिक सिरीयन बैंक लि. जम्मू अँड काश्मीर बैंक लि. सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया यूनियन बैंक ऑफ इंडिया युको बैंक सिडीकेट बैंक कॉर्पोरेशन बैंक पंजाब नेशनल बैंक ओरिएण्टल बैंक ऑफ कॉमर्स युनायटेड बैंक ऑफ इंडिया	State Bank of India .. S. B. of Bikaner and Jaipur. S. B. of Hyderabad .. S. B. of Mysore .. S. B. of Saurashtra .. S. B. of Travancore ..	Bank of Baroda .. Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Indian Bank Bank of Madurai Ltd. Bank of Rajasthan Ltd. Bank of Karad Ltd. Lakshmi Vilas Bank Ltd. Punjab and Sindh Bank Ratnakar Bank Ltd. New Bank of India Sangli Bank Ltd. Karnataka Bank Ltd. South Indian Bank Ltd. Vijaya Bank Vaisya Bank Ltd. Andhra Bank United Western Bank Ltd. Catholic Syrian Bank Ltd. Jammu and Kashmir Bank Ltd. Central Bank of India Union Bank of India UCo. Bank Syndicate Bank Corporation Bank Punjab National Bank Oriental Bank of Commerce. United Bank of India	.. Pune
११	सातारा	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया	बैंक ऑफ बरोडा बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र	State Bank of India ..	Bank of Baroda .. Bank of India Bank of Maharashtra	.. Satara

TABLE No. 27.1—Cont.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(4)	(2)
११	सातारा—वाळू.		कनरा बँक देना बँक इंडियन बँक सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया युनियन बँक ऑफ इंडिया सिंडीकेट बँक विजया बँक बँक ऑफ कराड लि. सांगली बँक लि. कर्नाटक बँक लि. युनायटेड वेस्टर्न बँक		Canara Bank Dena Bank Indian Bank Central Bank of India Union Bank of India Syndicate Bank Vijaya Bank Bank of Karad Ltd. Sangli Bank Ltd. Karnataka Bank Ltd. United Western Bank	.. Satara— <i>Cont.</i>
१२	सांगली ..	स्टेट बँक ऑफ इंडिया ..	बँक ऑफ बरोडा बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र कनरा बँक देना बँक इंडियन बँक सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया युनियन बँक ऑफ इंडिया पंजाब नॅशनल बँक युको बँक सिंडीकेट बँक कॉर्पोरेशन बँक विजया बँक बँक ऑफ कराड लि. रत्नाकर बँक लि. सांगली बँक लि. युनायटेड वेस्टर्न बँक लि.	State Bank of India ..	Bank of Baroda Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Indian Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank U. Co. Bank Syndicate Bank Corporation Bank Vijaya Bank Bank of Karad Ltd. Ratnakar Bank Ltd. Sangli Bank Ltd. United Western Bank Ltd.	.. Sangli
१३	सोलापूर ..	स्टेट बँक ऑफ इंडिया .. स्टेट बँक ऑफ हैदराबाद .. स्टेट बँक ऑफ मद्रास ..	बँक ऑफ बरोडा अल्लाहाबाद बँक बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र कनरा बँक देना बँक इंडियन बँक सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया युनियन बँक ऑफ इंडिया पंजाब नॅशनल बँक युनायटेड बँक ऑफ इंडिया युको बँक सिंडीकेट बँक आंध्रा बँक कॉर्पोरेशन बँक न्यू बँक ऑफ इंडिया विजया बँक सोलापूर ग्रामीण बँक बँक ऑफ कर्नाड लि. सांगली बँक लि. कर्नाटक बँक लि. वैश्य बँक लि. युनायटेड वेस्टर्न बँक लि.	State Bank of India .. State Bank of Hyderabad .. State Bank of Mysore	Bank of Baroda .. Allahabad Bank .. Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Indian Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank United Bank of India U. Co. Bank Syndicate Bank Andhra Bank Corporation Bank New Bank of India Vijaya Bank Solapur Gramin Bank Bank of Karad Ltd. Sangli Bank Ltd. Karnataka Bank Ltd. Vaisya Bank Ltd. United Western Bank Ltd.	.. Solapur

TABLE No. 27.1 —Cont.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(4)	(2)
१४	कोल्हापूर ..	स्टेट बँक ऑफ इंडिया .. स्टेट बँक ऑफ महाराष्ट्र ..	कॅनरा बँक बँक ऑफ महाराष्ट्र देना बँक अलाहाबाद बँक इंडियन बँक बँक ऑफ बरोडा इंडियन ओवरसीज बँक सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया युनियन बँक ऑफ इंडिया पंजाब नॅशनल बँक युनायटेड बँक ऑफ इंडिया युको बँक सिडीकेट बँक कॉर्पोरेशन बँक ओरिएण्टल बँक ऑफ कॉमर्स विजया बँक बँक ऑफ कर्नाड लि. रत्नाकर बँक लि. सांगली बँक लि. कर्नाटक बँक लि. युनायटेड वेस्टर्न बँक लि. गणेश बँक ऑफ कुरुंदवाड लि. बँक ऑफ इंडीया	State Bank of India .. State Bank of Mysore	Canara Bank .. Bank of Maharashtra Dena Bank Allahabad Bank Indian Bank Bank of Baroda Indian Overseas Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank United Bank of India U. Co. Bank Syndicate Bank Corporation Bank Oriental Bank of Commerce Vijaya Bank Bank of Karad Ltd. Ratnakar Bank Ltd. Sangli Bank Ltd. Karnataka Bank Ltd. United Western Bank Ltd. Ganesh Bank of Kurundwad Ltd. Bank of India	Kolhapur
१५	औरंगाबाद ..	स्टेट बँक ऑफ इंडिया .. स्टेट बँक ऑफ हैद्राबाद .. स्टेट बँक ऑफ इंदोर ..	बँक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बँक बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र कॅनरा बँक देना बँक इंडियन बँक इंडियन ओवरसीज बँक सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया युनियन बँक ऑफ इंडिया पंजाब नॅशनल बँक युनायटेड बँक ऑफ इंडिया युको बँक सिडीकेट बँक आंध्र बँक कॉर्पोरेशन बँक पंजाब अँड सिंध बँक न्यू बँक ऑफ इंडिया विजया बँक औरंगाबाद/जालना ग्रामीण बँक. सांगली बँक लि. वैश्य बँक लि. युनायटेड वेस्टर्न बँक लि.	State Bank of India .. State Bank of Hyderabad State Bank of Indore	Bank of Baroda .. Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Indian Bank Indian Overseas Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank United Bank of India U. Co. Bank .. Syndicate Bank Andhra Bank Corporation Bank Punjab and Sindh Bank New Bank of India Vijaya Bank Aurangabad/Jalna Gramin Bank. Sangli Bank Ltd. VaiSya Bank Ltd. United Western Bank Ltd.	Aurangabad
१६	जालना ..	स्टेट बँक ऑफ इंडिया .. स्टेट बँक ऑफ हैद्राबाद ..	बँक ऑफ बरोडा बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र देना बँक	State Bank of India .. State Bank of Hyderabad	Bank of Baroda .. Bank of India Bank of Maharashtra Dena Bank	Jalna

TABLE No. 27.1—Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(4)	(2)
१६	जालना—जाल		सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया सिंडिकेट बैंक युनियन बैंक ऑफ इंडिया आंध्र बैंक औरंगाबाद/जालना ग्रामीण बैंक. सांगली बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि.		Central Bank of India Syndicate Bank Union Bank of India Andhra Bank Aurangabad/Jalna Gramin Bank, Sangli Bank Ltd. United Western Bank Ltd.	Jalna
१७	परभणी	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद ..	बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ महाराष्ट्र देना बैंक युनियन बैंक ऑफ इंडिया आंध्र बैंक मराठवाडा ग्रामीण बैंक लि. सांगली बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि.	State Bank of India .. S. B. of Hyderabad ..	Bank of Baroda .. Allahabad Bank Bank of Maharashtra Dena Bank Union Bank of India Andhra Bank Marathwada Gramin Bank Ltd. Sangli Bank Ltd. United Western Bank Ltd.	Parbhani
१८	बीड	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद ..	बैंक ऑफ बरोडा बैंक ऑफ महाराष्ट्र कनरा बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया मराठवाडा ग्रामीण बैंक युनायटेड वेस्टर्न बैंक	S. B. of India .. S. B. of Hyderabad ..	Bank of Baroda .. Bank of Maharashtra Canara Bank Central Bank of India Marathwada Gramin Bank United Western Bank	Beed
१९	नांदेड	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद ..	बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र कनरा बैंक देना बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया युनियन बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नेशनल बैंक सिंडिकेट बैंक पंजाब अंड सिंध बैंक मराठवाडा ग्रामीण बैंक सांगली बैंक लि. वैश्य बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि.	State Bank of India .. S. B. of Hyderabad ..	Bank of Baroda .. Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank Syndicate Bank Punjab and Sind Bank Marathwada Gramin Bank. Sangli Bank Ltd. Vaisya Bank Ltd. United Western Bank Ltd.	Nanded
२०	उस्मानाबाद	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद ..	अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ महाराष्ट्र कनरा बैंक मराठवाडा ग्रामीण बैंक	State Bank of India .. S. B. of Hyderabad ..	Allahabad Bank .. Bank of Maharashtra Canara Bank Marathwada Gramin Bank.	Osmanabad
२१	लातूर	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद ..	बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र	State Bank of India .. State Bank of Hyderabad	Bank of Baroda .. Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra	Latur

TABLE No. 27.1 —Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(4)	(2)
२१.	छातूर—चालू	..	..	देना बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया युनियन बैंक ऑफ इंडिया आंध्रा बैंक मराठवाडा ग्रामीण बैंक सांगली बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि.		Dena Bank .. Latur Central Bank of India —Contd. Union Bank of India Andhra Bank Marathwada Gramin Bank. Sangli Bank Ltd. United Western Bank Ltd.
२२.	बुलढाणा	..	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद ..	बैंक ऑफ बरोडा बैंक ऑफ महाराष्ट्र सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नेशनल बैंक बुलढाणा ग्रामीण बैंक युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि.	State Bank of India .. State Bank of Hyderabad	Bank of Baroda .. Buldhana Bank of Maharashtra Central Bank of India Punjab National Bank Buldhana Gramin Bank United Western Bank Ltd.
२३.	अकोला	..	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद .. स्टेट बैंक ऑफ इंदोर ..	कॅनरा बैंक बैंक ऑफ बरोडा इंडियन बैंक अलाहाबाद बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र युनियन बैंक ऑफ इंडिया देना बैंक पंजाब नेशनल बैंक युको बैंक सिडीकेट बैंक ओरिएण्टल बैंक ऑफ कॉमर्स अकोला ग्रामीण बैंक सांगली बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि. बैंक ऑफ इंडिया	State Bank of India .. State Bank of Hyderabad State Bank of Indore	Canara Bank .. Akola Bank of Baroda Indian Bank Allahabad Bank Central Bank of India Bank of Maharashtra Union Bank of India Dena Bank Punjab National Bank Uco Bank Syndicate Bank Oriental Bank of Commerce. Akola Gramin Bank Sangli Bank Ltd. United Western Bank Ltd. Bank of India
२४.	अमरावती	..	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद ..	बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र कॅनरा बैंक देना बैंक इंडियन बैंक इंडियन ओवरसीज बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया युनियन बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नेशनल बैंक युको बैंक सिडीकेट बैंक आंध्रा बैंक विजया बैंक सांगली बैंक लि. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि.	State Bank of India .. State Bank of Hyderabad	Bank of Baroda .. Amravati Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Indian Bank Indian Overseas Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank Uco Bank Syndicate Bank Andhra Bank Vijaya Bank Sangli Bank Ltd. United Western Bank Ltd.
२५.	यवतमाळ	..	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया ..	बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र इंडियन बैंक	State Bank of India ..	Bank of Baroda .. Yavatma Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Indian Bank

TABLE No. 27.1 —Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
२५	यवतमाळ—वाळू	.. ..	इंडियन ओव्हरसीज बँक सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया युनियन बँक ऑफ इंडिया पंजाब नॅशनल बँक सिंडीकेट बँक आंध्र बँक यवतमाळ ग्रामीण बँक युनायटेड वेस्टर्न बँक लि.			Indian Overseas Bank .. Yavatmal— —Contd. Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank Syndicate Bank Andhra Bank Yavatmal Gramin Bank United Western Bank Ltd.
२६	वर्धा	.. स्टेट बँक ऑफ इंडिया ..	बँक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बँक बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया युनियन बँक ऑफ इंडिया पंजाब नॅशनल बँक सिंडीकेट बँक आंध्र बँक युनायटेड वेस्टर्न बँक लि.	State Bank of India ..	Bank of Baroda .. Wardha	Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank Syndicate Bank Andhra Bank United Western Bank Ltd.
२७	नागपुर	.. स्टेट बँक ऑफ इंडिया .. स्टेट बँक ऑफ बिकानेर अँड जायपुर. स्टेट बँक ऑफ हैद्राबाद .. स्टेट बँक ऑफ मद्रास .. स्टेट बँक ऑफ पतियाला .. स्टेट बँक ऑफ सौराष्ट्र .. स्टेट बँक ऑफ त्रावणकोर .. स्टेट बँक ऑफ इंदूर ..	बँक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बँक बँक ऑफ इंडिया न्यू बँक ऑफ इंडिया बँक ऑफ महाराष्ट्र ओरिएण्टल बँक ऑफ कॉमर्स कॅनरा बँक सिंडीकेट बँक देना बँक आंध्र बँक इंडियन बँक कॉर्पोरेशन बँक विजया बँक इंडियन ओव्हरसीज बँक लक्ष्मी विलास बँक लि. युनियन बँक ऑफ इंडिया सांगली बँक लि. सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया युनायटेड वेस्टर्न बँक लि. पंजाब नॅशनल बँक जम्मू अँड काश्मीर बँक युनायटेड बँक ऑफ इंडिया युको बँक बँक ऑफ राजस्थान लि. पंजाब अँड सिंध बँक	State Bank of India .. State Bank of Bikaner and Jaipur. State Bank of Hyderabad State Bank of Mysore State Bank of Patiala State Bank of Saurashtra. State Bank of Travancore. State Bank of Indore	Bank of Baroda .. Nagpur Allahabad Bank Bank of India New Bank of India Bank of Maharashtra Oriental Bank of Commerce Canara Bank Syndicate Bank Dena Bank Andhra Bank Indian Bank Corporation Bank Vijaya Bank Indian Overseas Bank Lakshmi Vilas Bank Ltd. Union Bank of India Sangli Bank Ltd. Central Bank of India United Western Bank Ltd. Punjab National Bank J. and K. Bank Ltd. United Bank of India Uco Bank Bank of Rajasthan Ltd. Punjab and Sindh Bank	

TABLE No. 27.1 —Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(3)	(4)	(2)
२८.	भंडारा ..	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया ..	बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र कॅनरा बैंक देना बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया युनियन बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नॅशनल बैंक सिंडीकेट बैंक भंडारा ग्रामीण. बैंक युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि.	State Bank of India ..	Bank of Baroda Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Canara Bank Dena Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank Syndicate Bank Bhandara Gramin Bank United Western Bank Ltd.	Bhandara
२९.	चंद्रपुर ..	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया .. स्टेट बैंक ऑफ हैद्राबाद ..	बैंक ऑफ बरोडा अलाहाबाद बैंक बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र देना बैंक इंडियन बैंक सेंट्रल बैंक ऑफ इंडिया युनियन बैंक ऑफ इंडिया पंजाब नॅशनल बैंक युको बैंक सिंडीकेट बैंक ओरिएण्टल बैंक ऑफ कॉमर्स चंद्रपुर-गडचिरोली ग्रामीण बैंक. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि.	State Bank of India .. State Bank of Hyderabad	Bank of Baroda Allahabad Bank Bank of India Bank of Maharashtra Dena Bank Indian Bank Central Bank of India Union Bank of India Punjab National Bank Uco Bank Syndicate Bank Oriental Bank of Commerce. Chandrapur-Gadchiroli Gramin Bank . United Western Bank Ltd.	Chandrapur
३०.	गडचिरोली ..	स्टेट बैंक ऑफ इंडिया ..	बैंक ऑफ इंडिया बैंक ऑफ महाराष्ट्र चंद्रपुर-गडचिरोली ग्रामीण बैंक. युनायटेड वेस्टर्न बैंक लि.	State Bank of India ..	Bank of India Bank of Maharashtra Chandrapur-Gadchiro Gramin Bank . United Western Bank Ltd.	Gadchiro

बाधार:—भारतीय रिझर्व बैंक.

Source:—Reserve Bank of India.

27. बँका आणि विमा व्यवसाय/BANKING AND INSURANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 27.2

लोकसंख्येच्या गढानुसार व्यापारी बँक कार्यालयांचे वर्गीकरण
Commercial Banking Offices Classified according to Population Ranges

(३१ मार्च १९८९ रोजी)
(As on 31st March 1989)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	ग्रामीण Rural	निमनगरी Semi urban	नागरी Urban	महानगर Metropolitan	एकूण Total						
		बँक		बँक		बँक		बँक				
		जागांची संख्या Number of places	कार्यालयांची संख्या Number of Offices	जागांची संख्या Number of places	कार्यालयांची संख्या Number of Offices	जागांची संख्या Number of Places	कार्यालयांची संख्या Number of Offices	जागांची संख्या Number of places	कार्यालयांची संख्या Number of Offices			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(2)
1	वृहन्मुंबई	..	..	..	..	..	..	1	1,114	1	1,114	Greater Bombay
2	ठाणे .. 90	104	9	42	4	142	..	..	..	103	288	Thane
3	रायगड .. 84	90	9	41	..	..	..	..	..	93	131	Raigad
4	रत्नागिरी .. 88	96	3	25	..	..	..	..	..	91	121	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग .. 57	64	3	12	..	..	..	..	..	60	76	Sindhudurg
6	नाशिक .. 101	106	15	36	2	67	..	..	..	118	209	Nashik
7	धुळे .. 77	77	8	23	1	21	..	..	..	86	121	Dhule
8	जळगांव .. 92	93	22	50	2	35	..	..	..	116	178	Jalgaon
9	अहमदनगर .. 111	117	18	43	1	30	..	..	..	130	190	Ahmednagar
10	पुणे .. 112	120	20	57	1	27	1	227	..	134	431	Pune
11	सातारा .. 86	95	10	48	..	..	..	..	..	96	143	Satara
12	सांगली .. 82	85	19	39	2	46	..	..	..	103	170	Sangli
13	सोलापूर .. 110	117	12	40	1	48	..	..	..	123	205	Solapur
14	कोल्हापूर .. 95	102	15	31	2	76	..	..	..	112	209	Kolhapur
15	औरंगाबाद .. 69	71	5	11	1	45	..	..	..	75	127	Aurangabad
16	जालना .. 49	53	1	2	1	15	..	..	..	51	70	Jalna
17	परभणी .. 73	73	9	22	1	12	..	..	..	83	107	Parbhani
18	बीड .. 67	70	7	23	..	..	..	..	..	74	93	Beed
19	नांदेड .. 72	75	9	16	1	22	..	..	..	82	113	Nanded
20	उस्मानाबाद .. 46	48	9	21	..	..	..	..	..	55	69	Osmanabad
21	लतूर .. 63	66	4	10	1	13	..	..	..	68	89	Latur
22	बुलढाणा .. 68	68	10	32	..	..	..	..	..	78	100	Buldhana
23	अकोला .. 82	83	15	35	1	28	..	..	..	98	146	Akola
24	अमरावती .. 83	83	14	28	1	29	..	..	..	98	140	Amravati
25	यवतमाळ .. 81	82	10	33	..	..	..	..	..	91	115	Yavatma
26	वर्धा .. 47	47	5	25	..	..	..	..	..	52	72	Wardha
27	नागपूर .. 85	86	11	19	..	..	1	128	..	97	233	Nagpur
28	भंडारा .. 94	93	4	16	1	9	..	..	..	99	123	Bhandara
29	चंद्रपूर .. 85	88	9	23	1	19	..	..	..	95	130	Chandrapur
30	गडचिरोली .. 31	31	3	6	..	..	..	..	..	34	37	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		2,280	2,383	288	809	25	684	3	1,469	2,596	5,350	Maharashtra State

आधार :- भारतीय रिझर्व्ह बँक.

Source :- Reserve Bank of India.

वर्गीकृत व्यापारी बँकांच्या पत्तपुरवठ्याचे व्यवसायानुसार जिल्हावार वर्गीकरण/

व्यवसाय	जिल्हे/Districts							
	बृहन्मुंबई Greater Bombay		ठाणे Thane		रायगड Raigad		रत्नागिरी Ratnagiri	
	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding credit
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
(1) कृषि एकूण ..	4,864	15,710	43,835	4,432	33,082	2,166	26,196	1,048
(अ) प्रत्यक्ष पत्तपुरवठा ..	3,472	5,839	43,152	2,661	32,956	2,136	25,953	984
(ब) अप्रत्यक्ष पत्तपुरवठा ..	1,392	9,871	683	1,777	126	30	243	64
(2) एकूण उद्योग ..	59,110	7,61,263	14,534	71,224	3,204	13,845	4,271	2,281
(i) अन्न उत्पादन	895	28,189	215	1,060	124	913	147	444
(ii) वस्त्रोद्योग	6,269	1,36,410	1,237	11,920	57	2,840	17	135
(iii) इतर	51,946	5,96,664	13,082	58,244	3,023	10,092	4,107	1,702
(3) परिवहन	12,850	13,965	3,735	1,447	2,389	727	1,566	396
(4) व्यावसायिक सेवा ..	73,670	26,542	20,092	1,768	7,618	716	8,213	446
(5) व्यक्तिगत कर्ज	1,25,897	34,113	21,849	5,398	6,059	652	5,369	504
(6) घाऊक व्यापार	25,208	2,67,836	982	1,545	192	208	160	90
(7) किरकोळ व्यापार	42,861	18,203	21,596	1,785	8,928	567	8,691	613
(8) इतर सर्व	1,30,041	92,537	28,863	3,478	10,281	903	8,443	546
एकूण	4,74,511	12,30,169	1,55,486	91,077	71,753	19,784	62,909	5,924
वरीलपैकी लघुउद्योगासाठी	37,048	1,17,695	11,999	18,478	2,672	3,064	3,978	1,447

BANKING AND INSURANCE

TABLE No. 27.3

Districtwise and occupationwise classification of outstanding credit of scheduled commercial Banks

(खात्यांची संख्या हजाराने/रक्कम लाख रुपयांत)
(No. of Accounts in thousand/Amount in lakh Rs.)

जिल्हे/Districts								Occupation
सिंधुदुर्ग Sindhudurg		नाशिक Nashik		धुळे Dhule		जळगांव Jalgaon		
खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	(1)
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	
18,741	829	49,135	11,157	48,742	5,621	63,670	6,250	(1) Agriculture Total
13,540	814	48,284	5,821	47,279	3,823	62,401	5,621	(a) Direct finance
201	15	851	5,336	1,463	1,798	1,269	629	(b) Indirect finance
3,591	1,382	6,394	11,312	3,370	1,574	3,661	5,309	(2) Industry Total
325	394	177	1,172	106	406	258	1,498	(i) Food manufacturing
18	20	93	85	28	243	42	1,250	(ii) Textile
3,348	963	6,124	10,055	3,236	925	3,361	2,561	(iii) Others
1,146	236	2,212	1,049	1,466	551	2,197	580	(3) Transport Operators
6,233	337	14,515	1,452	7,899	613	15,472	854	(4) Professional Services
3,724	258	11,086	1,822	4,856	628	8,782	864	(5) Personal loans
445	118	830	418	1,186	251	711	705	(6) Wholesale Trade
7,440	457	16,781	1,344	16,064	914	27,161	1,540	(7) Retail Trade
5,374	301	15,823	1,533	10,214	605	18,095	964	(8) All others
45,744	3,978	1,16,776	30,087	93,797	10,757	1,39,749	17,066	Total
3,233	983	4,582	4,892	2,179	769	2,955	2,206	of which for small Scale Industrial Units

व्यवसाय	जिल्हे/Districts							
	अहमदनगर Ahmednagar		पुणे Pune		सातारा Satara		सांगली Sangli	
	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit
(1)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)
(1) कृषि एकूण ..	85,801	8,844	88,301	13,829	61,453	5,908	47,243	5,315
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा ..	85,576	8,069	87,469	11,732	60,922	5,490	46,759	4,575
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा ..	225	775	832	2,097	531	418	484	740
(2) एकूण उद्योग ..	6,818	6,660	21,319	69,228	5,368	4,112	4,607	4,407
(i) अन्न उत्पादन ..	101	1,013	291	2,912	98	733	108	249
(ii) वस्त्रोद्योग ..	34	447	331	3,954	37	100	118	1,749
(iji) इतर ..	6,683	5,200	20,697	62,362	5,233	3,279	4,381	2,409
(3) परिवहन ..	2,246	1,038	8,101	4,137	1,689	914	1,728	571
(4) व्यावसायिक सेवा ..	16,849	1,218	40,871	6,280	11,627	840	10,012	795
(5) व्यक्तिगत कर्ज ..	6,976	903	38,208	8,100	9,581	1,133	9,374	1,135
(6) घाऊक व्यापार ..	1,329	355	2,744	6,328	215	149	922	966
(7) किरकोळ व्यापार ..	14,387	1,594	34,110	4,951	13,240	932	10,095	941
(8) इतर सर्व ..	13,460	1,281	50,677	7,151	19,723	1,150	22,271	1,449
एकूण ..	1,47,866	21,893	2,84,331	1,20,004	1,22,896	15,138	1,06,252	15,579
वरील पैकी लघु उद्योगासाठी ..	4,189	1,970	13,443	19,614	3,509	1,993	3,897	1,973

TABLE No. 27.3—contd.

जिल्हे/Districts								Occupation
सोलापूर Solapur		कोल्हापूर Kolhapur		औरंगाबाद Aurangabad		जालना Jalna		
खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	(1)
(26)	(27)	(28)	(29)	(30)	(31)	(32)	(33)	
75,459	8,584	78,017	6,079	37,738	4,458	30,117	2,387	(1) Agriculture Total
71,870	6,711	77,679	4,952	37,429	3,634	26,562	1,774	(a) Direct finance
3,589	1,873	338	1,127	309	824	3,555	613	(b) Indirect finance
10,437	6,692	9,324	8,227	4,708	7,097	1,808	1,129	(2) Industry total
140	1,878	113	253	122	254	31	55	(i) Food manufacturing
855	1,771	1,001	1,142	61	552	19	17	(ii) Textile
9,442	3,043	8,210	6,832	4,525	6,291	1,758	1,047	(iii) Others
1,991	879	2,630	1,422	5,727	527	839	126	(3) Transport operators
14,575	834	13,249	1,402	8,330	772	4,089	202	(4) Professional Services
9,137	1,310	12,426	1,652	6,220	766	1,515	127	(5) Personal loans
1,167	657	1,284	894	253	350	120	239	(6) Wholesale Trade
15,907	1,354	11,756	1,520	12,839	1,247	6,241	413	(7) Retail Trade
19,630	1,427	21,265	1,408	8,658	1,040	3,039	185	(8) All others
1,48,303	21,737	1,49,951	22,604	84,473	16,257	47,768	4,808	Total
6,190	2,257	8,042	4,460	4,223	2,487	1,269	417	of which for small Scale Industrial Unit

व्यवसाय	जिल्हे/Districts									
	परभणी Parbhani		बीड Beed		नांदेड Nanded		उस्मानाबाद Osmanabad			
	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit		
(1)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	(40)	(41)		
(1) कृषि एकूण	62,296	2,932	24,752	1,931	55,417	2,821	24,434	1,779		
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	61,586	2,575	24,241	1,679	52,955	2,604	24,276	1,577		
(ब) अल्पव्यय पतपुरवठा	710	357	511	252	2,462	217	158	202		
(2) एकूण उद्योग	2,921	593	3,713	406	3,944	960	2,487	632		
(i) अन्न उत्पादन	48	188	35	45	67	54	37	30		
(ii) वस्तोद्योग	22	11	9	10	15	107	..	..		
(iii) इतर	2,851	394	3,669	351	3,862	799	2,450	602		
(3) परिवहन	1,124	148	984	266	2,107	366	529	224		
(4) व्यावसायिक सेवा	6,912	340	5,283	283	6,959	432	3,359	187		
(5) व्यक्तिगत कर्ज	2,851	233	2,164	177	7,737	474	1,894	125		
(6) घाऊक व्यापार	359	72	232	18	376	151	162	24		
(7) किरकोळ व्यापार	11,212	554	10,999	594	13,816	715	7,640	402		
(8) इतर सर्व	2,647	165	2,144	96	4,922	1,184	3,574	271		
एकूण	90,322	5,037	50,271	3,771	9,5278	7,103	44,079	3,644		
बरीलपैकी लघुउद्योगासाठी ..	2,765	324	3,342	323	3,656	453	2,184	239		

TABLE No. 27.3—contd.

जिल्हे/Districts								Occupation (1)
लातूर Latur		बुलढाणा Buldhana		अकोला Akoia		भमरावती Amravati		
खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	
(42)	(43)	(44)	(45)	(46)	(47)	(48)	(49)	
27,746	2,034	61,112	3,126	75,751	3,531	68,638	3,761	(I) Agriculture Total.
27,263	1,949	60,696	2,367	75,517	2,909	63,620	3,102	(a) Direct finance
483	85	416	759	234	622	5,018	659	(b) Indirect finance
4,149	505	1,833	731	3,978	1,907	7,858	1,433	(2) Industry total
60	33	56	184	145	840	149	179	(i) Food manufacturing
14	7	18	174	28	265	37	190	(ii) Textile
4,075	465	1,759	373	3,805	802	7,672	1,064	(iii) Others
1,025	231	1,075	184	1,375	363	1,578	425	(3) Transport Operators
5,100	244	4,126	276	6,312	358	10,401	589	(4) Professional Services
2,305	235	3,045	276	4,013	462	4,448	590	(5) Personal loans
225	37	266	71	475	432	470	624	(6) Wholesale Trade
11,671	649	14,431	592	23,512	1,186	18,806	1,096	(7) Retail Trade
4,628	286	8,346	355	7,998	970	921	551	(8) All others
56,849	4,221	94,234	5,611	1,23,414	9,209	1,21,820	9,069	Total
3,240	321	1,241	279	3,720	1,027	2,268	756	of which for Small Industrial Units,

• व्यवसाय	जिल्हे/Districts							
	यवतमाळ Yavatmal		वर्धा Wardha		नागपूर Nagpur		भंडारा Bhandara	
	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding Credit
(1)	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)	(57)
(1) कृषि ऐकूण ..	62,278	3,568	55,752	2,693	48,210	4,252	54,913	2,212
(अ) प्रत्यक्ष पतपुरवठा	61,961	3,151	55,320	2,546	47,853	3,478	54,518	1,949
(ब) अप्रत्यक्ष पतपुरवठा	317	417	432	147	357	774	395	263
(2) ऐकूण उद्योग	5,041	915	6,292	1,449	12,168	24,825	5,738	3,448
(i) अन्न उत्पादन	89	109	99	199	309	1,376	126	280
(ii) वस्त्रोद्योग	13	125	48	289	131	2,693	8	11
(iii) इतर	4,939	681	6,145	961	11,728	20,756	5,604	3,157
(3) परिवहन	1,600	271	1,156	138	7,145	2,716	1,411	294
(4) व्यावसायिक सेवा	8,378	401	7,142	443	18,552	2,030	9,057	449
(5) व्यक्तिगत कर्ज	4,150	400	2,435	391	13,752	2,649	5,849	352
(6) घाऊक व्यापार	483	113	244	105	1,607	2,120	484	183
(7) किरकोळ व्यापार	14,653	817	8,810	549	27,523	3,232	16,222	875
(8) इतर सर्व	8,029	453	9,889	365	27,432	2,890	8,023	390
एकूण	1,04,612	6,938	91,720	6,133	1,56,389	44,714	1,01,697	8,203
वरीलपैकी लघुउद्योगासाठी	2,292	508	3,685	629	10,065	8,731	4,998	961

आधार.—बँकिंग स्टॅटीस्टीक्स, बेसिक स्टॅटीस्टिकल रिटर्न्स खंड, १८. जून ८९,

TABLE No. 27.3—Contd.

जिल्हे/Districts						Occupation
चंद्रपूर Chandrapur		गडचिरोली Gadchiroli		महाराष्ट्र राज्य Maharashtra State		
खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding credit	खात्यांची संख्या Number of Accounts	येणे रक्कम Outstanding credit	(1)
(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(63)	
47,669	1,976	16,999	404	14,77,362	1,39,637	(I) Agriculture Total
47,546	1,588	15,967	372	14,50,122	1,06,483	(a) Direct finance
114	388	42	32	27,240	33,154	(b) Indirect finance
3,474	3,236	791	108	2,26,911	10,16,890	(2) Industry total
57	42	11	8	4,437	45,000	(i) Food manufacturing
6	5	1	Neg.	10,567	1,66,522	(ii) Textile
3,411	3,189	779	100	2,11,905	8,05,368	(iii) Others
1,584	509	229	23	75,444	34,773	(3) Transport Operators
9,731	507	3,226	95	3,77,902	51,705	(4) Professional services
3,374	281	223	19	3,39,299	66,039	(5) Personal loans
177	195	384	28	43,692	2,85,282	(6) Wholesale Trade
10,458	679	4,831	155	4,62,681	50,470	(7) Retail Trade
8,201	543	1,318	46	4,92,629	1,24,528	(8) All others
84,659	7,931	27,011	878	34,95,920	17,69,324	Total
2,538	1,447	736	60	1,60,193	2,00,763	of which for Small Industrial Units,

Source.—Banking Statistics, Basic Statistical Returns Vol. 18 th June 1989.

27. बँक आणि विमा/BANKING AND INSURANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 27.4

राज्यदार वर्गीकृत वित्तकारी बँकांच्या ठेवी आणि कर्जे जून १९८९

Deposits and advances of Scheduled Commercial Banks by State for June 1989

1988-89

(रुपये लाखात)
(Amount in lakh Rs.)

विभाग, राज्य आणि केंद्रशासित प्रदेश	कार्यालयाची संख्या No. of Offices	ठेवी Deposits	कर्जे/Advances			एकूण Total Advances Credits	Region/State and Union Territory
			प्राधान्य गट Priority Sector	दुर्बळ गट Weaker Sector			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(1)	
उत्तर विभाग :	9,105	32,77,458	5,95,650	1,32,745	15,40,967	Northern Region	
हरियाणा	1,266	2,93,457	97,022	24,782	1,67,129	Haryana	
हिमाचल प्रदेश	675	1,04,784	15,942	7,008	36,665	Himachal Pradesh	
जम्मू आणि काश्मिर	763	1,38,560	22,945	3,605	45,626	Jammu & Kashmir	
पंजाब	2,139	7,75,825	1,72,393	46,172	3,16,517	Punjab	
राजस्थान	2,948	3,93,148	97,703	40,992	2,33,963	Rajasthan	
चंडीगड	137	1,15,785	28,151	1,924	88,309	Chandigarh	
दिल्ली	1,177	14,55,899	1,61,624	8,262	6,52,759	Delhi	
उत्तर-पूर्व विभाग :	1,678	2,51,871	46,376	20,616	1,26,758	North-East Region	
आसाम	1,111	1,64,514	33,928	12,024	89,204	Assam	
मणिपूर	69	8,169	2,649	1,168	5,941	Manipur	
मेघालय	143	26,180	1,512	2,088	6,353	Meghalaya	
नागालँड	70	16,617	2,741	1,643	5,434	Nagaland	
त्रिपुरा	160	20,659	4,298	1,780	13,893	Tripura	
अरुणाचल प्रदेश	61	9,226	261	839	3,556	Arunachal Pradesh	
मिझोरम	64	6,506	127	1,074	2,377	Mizoram	
पूर्व विभाग :	10,455	23,18,022	3,20,256	1,49,491	12,45,122	Eastern Region	
बिहार	4,544	7,15,463	1,03,985	63,419	2,33,510	Bihar	
ओरिसा	1,904	1,87,599	50,214	35,497	1,99,654	Orissa	
सिक्कीम	26	7,343	498	362	1,906	Sikkim	
पश्चिम बंगाल	3,961	14,03,012	1,64,884	50,070	8,08,784	West Bengal	
अंदमान आणि निकोबार	20	4,605	675	143	1,267	Andaman & Nicobar	
मध्य विभाग :	12,436	20,68,110	4,24,488	1,46,278	9,77,801	Central Region	
मध्य प्रदेश	4,258	5,49,568	1,50,180	54,273	3,74,415	Madhya Pradesh	
उत्तर प्रदेश	8,178	15,18,542	2,74,308	92,005	6,03,386	Uttar Pradesh	
पश्चिम विभाग :	9,214	37,45,285	6,32,651	1,15,690	24,95,095	Western Region	
गुजरात	3,370	9,04,880	1,83,410	39,092	4,90,829	Gujarat	
महाराष्ट्र	5,565	27,18,922	4,35,946	74,201	19,64,399	Maharashtra	
दमण व दीव	10	4,014	705	207	999	Daman & Div.	
गोवा	262	1,16,286	12,248	2,125	38,150	Goa	
दादरा आणि नगर हवेली	7	1,153	342	65	719	Dadara & Nagar Haveli	
दक्षिण विभाग :	16,105	30,42,383	8,92,733	3,41,934	25,50,305	Southern Region	
आंध्र प्रदेश	4,559	8,03,877	2,35,157	1,03,306	6,24,219	Andhra Pradesh	
कर्नाटक	4,269	7,10,086	2,29,499	74,385	6,08,676	Karnataka	
केरळ	2,877	5,67,957	1,07,744	58,293	3,74,067	Kerala	
तामिळनाडू	4,324	9,36,256	3,06,337	1,03,955	9,29,440	Tamil Nadu	
पॉन्डिचेरी	70	23,524	3,996	1,951	12,786	Pondicherry	
लक्षद्वीप	6	682	55	44	183	Lakshadweep	
एकूण भारत	58,993	1,47,03,129	29,01,549	9,06,754	89,36,648	All India	

टीप.—प्राधान्य व दुर्बळ गटांची आकडेवारी ३० सप्टेंबर १९८९ अखेरची आहे.

Note.—Figure for priority Sector and weaker Sector are as on 30th September, 1989.

आधार.—भारतीय रिझर्व बँक. Source.—Reserve Bank of India.

27. बँका व विमा व्यवसाय/BANKING AND INSURANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 27.5

वर्गीकृत/अवर्गीकृत व सहकारी बँकांच्या कार्यालयांची संख्या
Number of offices of Scheduled, Non-Scheduled and Co-operative Banks

३१ मार्च १९८९ रोजी / As on 31st March, 1989

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	वर्गीकृत बँका Scheduled Banks	अवर्गीकृत बँका Non-Scheduled Banks	सहकारी बँका Co-operative Banks	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1,115	..	96	1,211	Greater Bombay
2	ठाणे	288	..	19	307	Thane
3	रायगड	131	..	8	139	Raigad
4	रत्नागिरी	121	..	5	126	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	76	..	3	79	Sindhudurg
6	नाशिक	209	..	25	234	Nashik
7	घुंटे	121	..	14	135	Dbule
8	जळगाव	178	..	15	193	Jalgaon
9	अहमदनगर	190	..	16	206	Ahmadnagar
10	पुणे	431	..	43	474	Pune
11	सातारा	143	..	16	159	Satara
12	सांगली	171	..	23	194	Sangli
13	सोलापूर	205	..	21	226	Solapur
14	कोल्हापूर	200	11	39	250	Kolhapur
15	औरंगाबाद	127	..	5	132	Aurangabad
16	जालना	70	..	3	73	Jalna
17	परभणी	107	..	5	112	Parbhani
18	बीड	94	..	4	98	Beed
19	नांदेड	113	..	3	116	Nanded
20	उस्मानाबाद	69	..	2	71	Osmanabad
21	लातूर	88	..	3	91	Latur
22	बुलढाणा	100	..	8	108	Buldhana
23	अकोला	146	..	5	151	Akola
24	अमरावती	140	..	7	147	Amravati
25	यवतमाळ	115	..	3	118	Yavatmal
26	वर्धा	72	..	4	76	Wardha
27	नागपूर	234	..	11	245	Nagpur
28	भंडारा	123	..	3	126	Bhandara
29	चंद्रपूर	130	..	1	131	Chandrapur
30	गडचिरोली	37	..	1	38	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	5,344	11	411	5,766	Maharashtra State

आधार.—(१) सहकार आयुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

(२) भारतीय रिझर्व्ह बँक, मुंबई.

Source.—(1) Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Government of Maharashtra, Pune.

(2) Reserve Bank of India, Bombay.

28. शासकीय अर्थव्यवस्था

२८.१. राज्य शासनातील महसुली जमा व महसुली खर्च यांचे निरनिराळ्या शीर्षाखालील आकडे या विभागात दाखविले आहेत. यांची अधिक तपशीलवार माहिती राज्य शासनाच्या अर्थसंकल्पात मिळते. तसेच अर्थसंकल्पातील व्यवहाराचे आर्थिक वर्गीकरणही त्यात दिले आहे. येथील आर्थिक वर्गीकरणाची मांडणी सहा लेख्यांमध्ये दर्शविलेल्या शासनाच्या आर्थिक व्यवहारावर आधारलेली आहे.

२८.२. राज्य शासनाचे जमा व खर्च या संबंधित व्यवहार दरवर्षी सादर केलेल्या अर्थसंकल्पात दिले जातात. अर्थसंकल्पीय व्यवहारांचे परिणाम जाणून घेण्यासाठी अर्थसंकल्पाचे आर्थिक वर्गीकरण केले जाते. या वर्गीकरणात अर्थसंकल्पीय व्यवहारांची अर्थपूर्ण आर्थिक वर्गानुरूप पुनर्मांडणी व त्यांचे पुनर्वर्गीकरण केले आहे. हे वर्गीकरण केंद्रीय अर्थसंकल्पाच्या आर्थिक वर्गीकरणाच्या मांडणीप्रमाणे आहे. त्यामधून आंतरलेखा व आंतरविभागीय हस्तांतरित रकमा (फंडांकडून बदली केलेल्या रकमा धरून) वगळण्यात आल्या आहेत. त्यामुळे उर्वरित अर्थव्यवस्थेशी होणाऱ्या राज्य शासनाच्या मूळ व्यवहारांची माहिती या वर्गीकरणातून मिळते.

२८.३. ह्या विभागात ३१ मार्च अखेरीस आयकर भरणाऱ्यांचे करपात्र उत्पन्न गटानुसार वर्गीकरण देण्यात आले आहे. आयकर दात्यांचे खालीलप्रमाणे उपविभाग पाडण्यात येतात. (अ) वैयक्तिक, (ब) हिंदु अविभक्त कुटुंबे, (क) व्यवसाय संस्था, (ड) इतर, (ई) संस्था, ह्या तक्त्यात दाखविलेले उत्पन्न हे एकूण उत्पन्नातून नुकसान भरपाई व इतर अनुज्ञेय सूट वगळून राहिलेले करपात्र उत्पन्न असते.

PUBLIC FINANCE

28.1. The receipt and revenue expenditure of State Government under different heads is shown in this section. Further details will be found in the Civil Budget Estimates of the State Government. The Economic Classification of the Budget is also given. The framework of economic classification presented here is based on the delienation of the Government transactions in a set of six accounts.

28.2. The Budget annually presented gives the transactions on account of receipts and expenditure of the State Government. In order to analyse the economic impact of these budgetary transactions, an economic classification of the Budget is undertaken. In this classification the transactions are regrouped and reclassified into meaningful economic categories. This classification follows closely the framework of economic classification adopted for the Central Budget. It eliminates all inter-account, inter-departmental transfers including transfers to and from funds and brings out the genuine transactions of the State Government with the rest of the economy.

28.3. In this section classification of the assessee assessed to income tax according to range of income assessed to their income and tax payable for the assessment year 1988-89. The assessee are sub-divided into (i) Individuals, (ii) Hindu undivided families, (iii) Firm, (iv) Others, (v) Companies. Total income shown in the table represents the income assessed to tax after deduction of set off of losses and other admissible rebate and relief from gross income.

28. लोकवित्त/PUBLIC FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 28.1

महाराष्ट्र शासनाचा एकूण महसूल
Total Revenue of Maharashtra Government

1988-89			
महसूलाची बाब	महसूल (रुपये कोटीत) Revenue (In Crore Rs.)	एकूण महसूलाशी टक्केवारी Percentage to total Revenue	Source of Revenue
(1)	(2)	(3)	(1)
(अ) केंद्राकडून वसूल होणाऱ्या करांतील राज्याचा हिस्सा	733.16	11.64	(A) Share from Central Taxes
1 आयकर	230.65	3.66	Income Tax
2 संपदा शुल्क	..	..	Estate Duty
3 केंद्रीय उत्पादन शुल्क	502.51	7.98	Union Excise Duties
(ब) राज्याकडून वसूल होणारे कर	3,822.74	60.68	(B) State Tax Revenue
1 कृषिविषयक उत्पादनावरील कर	0.32	0.01	Agricultural Income Tax
2 जमीन महसूल	45.84	0.73	Land Revenue
3 मुद्रांक व नोंदणी फी	189.63	3.01	Stamp and Registration Fees
4 राज्य उत्पादन शुल्क	382.16	6.07	State Excise Duties
5 विक्री कर	2,386.61	37.88	Sales Tax
6 वाहनांवरील कर	214.75	3.41	Taxes on Vehicles
7 मालावरील व उताखरील कर	135.58	2.15	Taxes on Goods and passengers
8 विद्युत शुल्क	215.47	3.42	Electricity Duty
9 करमणूक कर*	63.60	1.01	Entertainment Tax
10 व्यवसाय, व्यापार, आजिविका व रोजगार यांवरील कर	102.92	1.63	Taxes on Professions, Trades, Callings & Employment
11 *इतर राज्य कर महसूल	85.86	1.36	*Other State Tax Revenue
(क) करांव्यतिरिक्त महसूल	1146.85	18.20	(C) Non-Tax Revenue
1 व्याजविषयक जमा रकमा	464.64	7.38	Interest Receipts
2 इतर करांव्यतिरिक्त महसूल	682.21	10.83	Other Non-Tax Revenue
(ड) केंद्र शासनाकडून सहाय्यक अनुदाने	597.10	9.48	(D) Grants-in-Aid from Central Government
एकूण महसूल	6,299.85	100.00	TOTAL REVENUE

*पैजेवरील कर, चैनीच्या वस्तुवरील कर, शिक्षण उपकर, इत्यादींचा यात समावेश आहे.

* It consists of Betting & Luxury Taxes, Education Cess, etc.

आधार.—महाराष्ट्र शासनाची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने १९९०-९१.

Source.—Maharashtra State Budget Publications 1990-91.

28. लोकवित्त/PUBLIC FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 28.2

महसुली लेखातून केलेला खर्च/Expenditure met from Revenue Account

(रुपये कोटीत/Rs. in Crore)

		1988-89		
अनुक्रमांक Serial No.	खर्चाचा प्रकार	खर्च (रु. कोटीत) Expenditure (In Crore Rs.)	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total Expenditure	Type of Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
(अ)	सर्वसाधारण सेवा			(a) General Services
(1)	राज्याची अंगे	57.71	0.88	Organs of State
(2)	आर्थिक सेवा	617.32	9.44	Fiscal Services
(3)	व्याज प्रदान व ऋण सेवा	856.08	13.09	Interest payment and servicing of Debt
(4)	प्रशासकीय सेवा	650.80	9.95	Administrative Services
(5)	निवृत्तीवेतने आणि संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	283.93	4.34	Pensions and Misc. General Services
	एकूण (अ) सर्वसाधारण सेवा	2,465.84	37.70	Total (a) General Services
(ब)	सामाजिक सेवा	2,296.09	35.10	(b) Social Services
(क)	आर्थिक सेवा	1,756.50	26.86	(c) Economic Services
(ड)	सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने	22.22	0.34	(d) Grants-in-Aid and Contributions
	एकूण महसुली खर्च	6,540.65	100.00	Total Revenue Expenditure

आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पिय प्रकाशने १९९०-९१.

Source—Maharashtra State Budget Publications 1990-91.

28. लोकवित्त/PUBLIC FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 28.3

भांडवली अर्थसंकल्प/Capital Budget

(रुपये कोटीत/Rs. in Crore)

अनुक्रमांक Sr. No.	शीर्ष	प्रत्यक्ष Actual 1988-89	Head
(1)	(2)	(3)	(2)
1	महसुली लेखाबाहेरील भांडवली खर्च	777.68	Capital, Expenditure outside the Revenue Account
2	राज्यशासनाचे देशांतर्गत ऋण (निव्वळ जमा) ..	66.38	Internal Debt of the State Government (Net Receipts).
3	केंद्र शासनाकडून कर्जे व आगाऊ रकमा (निव्वळ जमा).	685.13	Loans and Advances from the Central Government (Net Receipts).
4	राज्य शासनाने दिलेली कर्जे व आगाऊ रकमा (निव्वळ जमा).	(—)258.06	Loans and Advances by the State Government (Net Receipts).
5	आंतर-राज्यीय तडजोड (निव्वळ जमा)	2.00	Inter-State Settlement (Net Receipts)
6	आकस्मिकता निधीमध्ये केलेले विनियोजन (निव्वळ जमा).	..	Appropriation to the contingency Fund (Net Receipts).
7	आकस्मिकता निधी (निव्वळ जमा)	(—)32.92	Contingency Fund (Net Receipts)
8	लोक लेखा (निव्वळ जमा) ..	603.13	Public Account (Net Receipts)
	एकूण जमा	12,480.15	Total Receipts
	एकूण संवितरित रकमा	12,192.17	Total Disbursements
	आधिक्य (+) किंवा तूट (—)	+287.98	Surplus or Deficit (+) or (—)

आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पिय प्रकाशने १९९०-९१.

Source.—Maharashtra State Budget Publications 1990-91.

28. लोकवित्त/PUBLIC FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 28.4

एकूण अर्थसंकल्पीय स्थिती/Overall Budgetary Position

(रुपये कोटीत/Rs. in Crore)

तपशील (1)	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89 (2)	Particulars (1)
(1) महसुली लेखावरील आधिक्य (+) किंवा तूट (-) ..	(-)240.80	Surplus (+) or Deficit (-) on Revenue Account.
(2) भांडवली लेखावरील आधिक्य (+) किंवा तूट (-) ..	(-)287.93	Surplus (+) or Deficit (-) on capital Account.
(3) एकूण आधिक्य (+) किंवा तूट (-)	47.18	Overall surplus or Deficit
(4) रोख शिल्लकीतील वाढ/घट		Increase/Decrease in Cash Balance.
(अ) प्रारंभीची शिल्लक	(-)59.22	(a) Opening Balance
(ब) अखेरची शिल्लक	(-)12.04	(b) Closing Balance

आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने १९९०-९१.

Source.—Maharashtra State Budget Publications 1990-91.

28. लोकवित्त/PUBLIC FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 28.5

एकूण खर्चाची निरनिराळ्या उद्देशानुसार टक्केवारीची विभागणी

Percentage Distribution of total expenditure into different purpose categories

अनुक्रमांक Serial No.	उद्देशाचे प्रकार	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89 (3)	Purpose Categories (2)
(1)	(2)	(3)	(2)
(1) सर्वसाधारण लोकसेवा		14.52	General Public Services
(2) संरक्षण (नागरी)		0.09	Defence (Civil)
(3) शिक्षण		20.95	Education
(4) आरोग्य		4.82	Health
(5) सामाजिक सुरक्षा व कल्याण सेवा		2.59	Social Security and Welfare services
(6) गृहनिर्माण व इतर सामूहिक सेवा		4.84	Housing and other community services
(7) सांस्कृतिक, मनोरंजन व धार्मिक सेवा		0.57	Cultural, recreational and religious services.
(8) आर्थिक सेवा			Economic Services.
(1) सर्वसाधारण प्रशासन, विनियमन व संशोधन		1.02	General administration, regulation and research.
(2) कृषि, वनोद्योग, मत्स्योद्योग व शिकार		17.62	Agriculture, forestry, fishing and hunting
(3) खाणीकाम, कारखाने व बांधकाम		2.75	Mining, Manufacturing and construction
(4) वीज, गॅस, वाफ व पाणी पुरवठा		9.66	Electricity, Gas, Steam and water-supply
(5) परिवहन व दळणवळण		3.76	Transport and communication
(6) इतर आर्थिक सेवा		1.42	Other economic services
(7) इतर सेवा		15.39	Other Services
एकूण		100.00	Total

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

28. लोकवित्त/PUBLIC FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No. 28.6

आर्थिक वर्गीकरणानुसार शासनाच्या खर्चाची टक्केवारीची विभागणी
Percentage Distribution of Government Expenditure according to Economic Classification

अनुक्रमांक Sr. No.	शीर्ष	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89.	Head
(1)	(2)	(3)	(2)
(I)	चालू लेखा		Current Account
(1)	वस्तू व सेवा यांवरील खर्च.. .. .	24.30	Consumption Expenditure
(2)	व्याज प्रदान	9.09	Interest paid
(3)	अर्थसहाय्य	3.41	Subsidies
	(अ) अनुदाने		(A) Grants
(1)	स्थानिक संस्थांस	13.32	To Local bodies
(2)	शैक्षणिक संस्थांस	8.98	To Educational Institutions
(3)	इतरांस	1.11	To Others
(ब)	इतर चालू हस्तांतरित रकमा	2.38	(B) Other current transfers
	एकूण (I) चालू खर्च	62.59	Total (I) current Expenditure
(II)	भांडवली लेखा		Capital Account
(1)	साठ्यातील बदल	(-)-0.70	Changes in Stocks
(2)	एकूण स्थिर भांडवल निर्मिती	18.35	Gross fixed capital formation
(3)	भौतिक मालमत्तेची निव्वळ खरेदी	0.07	Net purchase of physical assets
(4)	हस्तांतरित भांडवली रकमा	5.83	Capital transfers
(5)	भाग भांडवलात केलेली गुंतवणूक	1.00	Investment in shares
(6)	कर्ज व आगाऊ रकमा	7.43	Loans and Advances
(7)	सरकारी ऋणांची परतफेड	5.93	Repayment of public debt.
	एकूण (II) भांडवली खर्च	37.41	Total (II) Capital Expenditure
	एकूण खर्च	100.00	Total Expenditure

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.7

वस्तुनुसार अबकारी महसूल/Excise Revenue by Commodities

आकडे हजारंत
(Figures in thousand)

अनु. क्र. Sr. No. (1)	बाब (2)	*1950-51 (3)	*1960-61 (4)	*1970-71 (5)	1980-81 (6)	1985-86 (7)	1987-88 (8)	1988-89 (9)	Item (2)	
1.	देशी वार	..	..	..	2,09,972	6,40,193	10,14,128	14,23,509	Country Liquor	
2.	क्षीर प्रतीचे मद्य	..	..	..	18,122	53,147	43,450	62,500	Country Fermented Liquor	
3.	मदीरा विअए	..	..	..	78,197	3,30,666	5,15,601	5,57,615	Malt Liquor	
4.	विदेशी वार व मद्यार्क	..	..	..	4,38,551	7,59,766	10,99,423	12,16,132	Foreign Liquor and Spirit	
5.	व्यवसायिक व साधारण प्रतीचे मद्यार्क	..	..	..	9,391	37,843	52,596	43,076	Commercial and Denatured Spirit	
6.	औषधे व सौंदर्य प्रसाधने	..	..	..	93,801	1,80,119	2,66,435	3,07,636	Medicinal and Toilet Preparations	
7.	अफू, गांजा व भांग इत्यादी	..	..	..	181	54	93	613	Opium, Hemsps and other Drugs	
8.	दंड व अभिहरणे	..	..	..	447	400	728	25,961	Fines and Confiscations	
	इतर आवक	..	..	..	38,370	65,764	1,02,242	1,83,558	Other Receipt	
	एकूण	..	10,790	6,905	68,191	8,87,032	20,67,952	30,94,696	38,20,600	Total

टिपणी : * बाबवार माहिती उपलब्ध नाही.

Note.--* Itemwise break up is not available.

आधार :—गृह विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Home Department, Government of Maharashtra, Bombay

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.8

निव्वळ उत्पन्न गटाप्रमाणे आय विवरणांची संख्या व निव्वळ उत्पन्न
Number of Returns and Net Income by Range of Net Income

1988-89

निव्वळ उत्पन्न गट Range of Net Income (रुपये हजारत), (Rs. Thousand)	व्यक्ति Individual		अविभक्त हिंदु कुटुंब H. U. F.		संस्था Firm		इतर Others		व्यापारी संस्था Company		एकूण सर्व Total (All Status)	
	विवरणांची संख्या Number of Returns	निव्वळ उत्पन्न Net Income	विवरणांची संख्या Number of Returns	निव्वळ उत्पन्न Net Income	विवरणांची संख्या Number of Returns	निव्वळ उत्पन्न Net Income	विवरणांची संख्या Number of Returns	निव्वळ उत्पन्न Net Income	विवरणांची संख्या Number of Returns	निव्वळ उत्पन्न Net Income	विवरणांची संख्या Number of Returns	निव्वळ उत्पन्न Net Income
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
TL—20	1,47,404	27,98,755	3,159	60,579	11,000	1,79,061	1,521	24,570	4,753	30,184	1,67,837	30,93,150
20—50.. ..	4,37,223	1,39,12,044	19,960	6,67,575	46,157	16,97,352	2,813	93,075	1,988	63,294	5,08,141	1,64,33,341
50—100	1,10,426	69,10,138	4,700	2,95,065	62,700	43,70,408	831	54,695	1,502	1,12,975	1,80,159	1,17,43,281
100—200	9,048	12,04,582	360	41,879	7,924	10,66,302	252	33,134	1,257	1,85,754	18,841	25,31,650
200—300	1,211	2,79,537	74	20,541	1,664	4,01,415	9	1,951	373	88,935	3,331	7,92,380
300—400	300	1,04,123	..	..	764	2,61,554	..	..	181	62,151	1,245	4,27,828
400—500	132	58,501	34	14,867	276	1,23,333	64	26,355	101	46,050	607	2,69,105
500—1000	162	1,05,715	..	..	508	3,43,230	..	..	283	1,93,925	953	6,42,870
1000 आणि अधिक/& above	50	58,488	..	..	201	4,30,403	..	..	656	55,70,666	907	60,59,557
एकूण / Total.. ..	7,05,956	2,54,31,883	28,287	11,00,506	1,31,194	88,73,058	5,490	2,33,780	11,094	63,53,934	8,82,021	4,19,93,162

स्रोत: (1) संचालक, आयकर संचालनालय, संशोधन सांख्यिकी, प्रकाशन नवी दिल्ली.

Source:—(1) Directorate of Income Tax, Research Statistics, Publications New Delhi.

(2) अखिल भारतीय आयकर सांख्यिकी निर्धारण वर्ष १९८८-८९. चे प्रकाशन

(2) Publication All India Income Tax Statistics Assessment year, 1988-89.

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/

तक्ता क्रमांक/

कर उत्पन्न गटानुसार कर मागणी व करदात्यांच्या विवरणानुसार उत्पन्न/

उत्पन्न गटानुसार विवरण (रु. हजार) Range of Income Returns (Rs. 000)	व्यक्ति/Individual			अविभक्त हिंदू कुटुंब/H. U. F.			संस्था/Firm		
	विवरणांची संख्या Number of Returns	विवरणानुसार उत्पन्न (रु. हजार) Returned Income (Rs. 000)	आयकर Tax payable	विवरणांची संख्या Number of Returns	विवरणानुसार उत्पन्न (रु. हजार) Returned Income (Rs. 000)	आयकर Tax payable	विवरणांची संख्या Number of Returns	विवरणानुसार उत्पन्न (रु. हजार) Returned Income (Rs. 000)	आयकर Tax payable
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
TL-20 ..	1,26,764	24,16,247	33,679	2,457	47,110	721	9,790	1,57,633	2,994
20-50.. ..	3,72,208	1,19,23,743	14,55,397	15,412	5,26,738	81,741	42,183	15,34,827	67,758
50-100 ..	1,78,570	1,26,56,979	33,10,203	8,750	5,98,513	1,62,631	65,448	48,06,991	4,13,190
100-200 ..	20,488	27,34,325	9,88,866	1,440	1,93,167	71,586	9,316	12,98,345	1,90,216
200-300 ..	4,862	11,75,992	5,09,684	120	28,706	12,456	1,948	4,79,300	91,941
300-400 ..	1,508	5,14,455	2,36,835	..	..	..	956	3,33,554	69,988
400-500 ..	792	3,52,859	1,68,144	40	20,000	9,629	524	2,35,688	51,568
500-1000 ..	564	3,95,077	1,93,067	68	49,588	24,552	696	4,78,781	1,08,422
1000 and above	200	3,16,992	1,58,911	..	..	..	333	7,19,080	1,75,065
Total ..	7,05,956	3,24,86,669	70,54,786	28,287	14,63,822	3,63,316	1,31,194	1,00,44,199	11,71,142

आधार.—संचालक आयकर संचालनालय, संशोधन सांख्यिकी, नवी दिल्ली. अखिल भारतीय आयकर सांख्यिकी निर्धारण वर्ष १९८८-८९ चे प्रकाशन.

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 28.9

Number of Returns, Income Returned, Tax payable by Status and Returned Income Range, 1988-89

इतर/Others			व्यापारी संस्था/Company			एकूण सर्व/Total (All Status)		
विवरणांची संख्या	विवरणानुसार उत्पन्न (रु. हजार)	आयकर	विवरणांची संख्या	विवरणानुसार उत्पन्न (रु. हजार)	आयकर	विवरणांची संख्या	विवरणानुसार उत्पन्न (रु. हजार)	आयकर
Number of Returns	Returned Income (Rs. 000)	Tax payable	Number of Returns	Returned Income (Rs. 000)	Tax payable	Number of Returns	Returned Income (Rs. 000)	Tax payable
(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)
1,260	20,899	1,313	3,503	29,869	17,168	1,43,774	26,71,758	55,875
2,378	83,256	15,545	1,264	42,557	24,592	4,33,445	1,41,11,121	16,45,032
1,131	80,044	24,845	1,656	1,12,584	71,040	2,55,555	1,82,63,111	39,81,908
441	58,325	23,665	1,320	1,99,869	1,15,270	33,005	44,84,031	13,89,604
153	34,952	16,198	920	2,21,843	1,26,957	8,003	19,40,793	7,57,236
35	12,286	6,208	500	1,73,588	94,079	3,000	10,33,884	4,07,110
27	11,598	6,160	531	2,36,269	1,31,281	1,914	8,56,414	3,66,781
64	44,976	44,659	400	2,75,803	1,55,298	1,792	12,44,226	4,99,961
..	..	..	1,000	1,24,68,126	66,78,890	1,533	1,35,04,199	70,12,865
5,490	3,46,336	1,12,555	11,094	1,37,68,508	74,14,575	8,82,021	5,81,09,537	1,61,16,372

Source.— Directorate of Income Tax, Research Statistics, New Delhi.
Publication of All India Income Tax Statistics Assessment year 1988-89.

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/PUBLIC FINANCE

तबता क्रमांक/TABLE No 28.10

उत्पन्नाच्या साधनांनुसार विवरणाची संख्या एकूण उत्पन्न व एकूण कर
 Number of Returns, Gross Income and Gross Tax, by source of Income

1988-89

(रुपये/Rs. 000)

अनुक्रमांक Sr. No.	उत्पन्नाचे साधन	विवरणांची संख्या No. of Returns	एकूण उत्पन्न Gross Income	एकूण कर Gross Tax	Source of Income
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	वेतन	1,45,879	59,69,412	13,24,020	Salary
2	करं रोख्यावरील व्याज	47,545	4,32,187	95,351	Interest on Securities
3	घराची मालमत्ता—	75,342	7,42,095	2,04,224	House Property
4	धंदा पेशा—				Bussiness/Profession
A	आर. एफ. मधील नफ्यातील हिस्सा	3,75,932	1,71,87,849	39,67,868	Share in profits of R. F.
B	यु. आर. एफ./एओपी/बीओआय नफ्यातील हिस्सा	4,253	44,77,500	23,19,421	Share in profits of URF/AOP/BOI
C	स्वतःचा धंदा/पेशा	4,03,279	3,36,50,677	1,03,45,799	Own Business/Profession
D	इतर	1,628	66,972	18,924	Others
5	भांडवलातील नफा				Capital Gains
A	अल्प मुदत	27,108	2,81,714	1,10,715	Short Term
B	दीर्घ मुदत-जमीन व इमारती	49,290	20,68,844	8,85,090	Long term-land and Building
	इतर साधने				Other Sources
A	लाभांश	1,76,520	26,61,946	8,88,298	Dividends
B	व्याज	2,97,333	42,87,617	7,49,093	Interest
C	अवर्गीकृत	73,941	10,91,656	2,92,267	Unclassified
	एकूण	16,78,050	7,29,18,469	2,20,10,070	Grand Total

आधार : आयकर संचालक, संशोधन सांख्यिकी, नवी दिल्ली. (२) अखिल भारतीय आयकर सांख्यिकी निर्धारण वर्ष १९८८-८९.

Source.— Directorate of Income Tax, Research Statistics, New Delhi. (2) Publication of All India Income Tax Statistics assessment year, 1988-89.

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.11

कपात/सूटच्या प्रकारानुसार कपात/सूट किंवा सबलत
Deductions/rebates and relief by Nature of deduction/rebate
1988-89

(रु. हजारत/Rs. in thousand)

अनुक्रमांक Sr. No.	तुटीचा प्रकार	विभाग Section	विवरणांची संख्या Number of returns	सूट व सबलती- ची रक्कम Amount of deductions claimed	करामध्ये सबलत Tax relief	Nature of deductions
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
	अधोआणित् तोटा/भत्ता वजावट प्रकरण ६(अ) मधील वजाती भरपाई		14,462	44,23,331	21,67,266	B/F losses/Allowances set off Deductions claimed under chapter VI (A)
1	एल. आय. पी. भविष्य निर्वाह निधी राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्रे युनीट ट्रस्ट ऑफ इंडिया इतर.	80 C	4,78,937	44,16,389	8,08,617	L. I. P. P. F. N. S. C. U. T. I. etc.
2	नवीन भागाची गुंतवणूक	80 C C	20,516	1,47,010	34,166	Investment New share
3	राष्ट्रीय बचत योजना	80 C C A	4,256	65,646	16,499	National Saving Certificate
4	देणग्या	80 G	35,495	2,15,305	84,845	Donations
5	दिलेले भाडे	80 G G	2,924	18,099	3,040	Rent paid
6	वैयक्तिक नफा (मागासलेले क्षेत्र)	80 H H	653	2,36,702	1,30,490	Individual profits (Backward Area).
7	एस. एस. सी. वैयक्तिक नफा	80 H H A	686	22,567	8,728	S. S. C. Ind. Profits
8	बाहेरील योजनेचा नफा	80 H H B	201	1,84,788	96,467	Profits Foreigns Projects
9	निर्यातीची उलाढाल	80 H H C	1,693	5,56,458	2,43,097	Export Turnover
10	वैयक्तिक नफा	80 I	1,772	4,96,549	2,57,888	Ind. profits
11	लाभांश, व्याज इत्यादी	80 L	3,54,008	17,85,662	3,46,527	Dividends interest etc.
12	अंतर्गत महामंडळाचा लाभांश	80 M	1,971	3,95,807	2,16,731	Inter Corp. Dividends
13	भारतीय भाषामुळे नफा	80 Q Q A	10	3,313	1,739	Profits Indian Langs.
14	परदेशी कामामुळे नफा	80 R	32	2,048	995	Foreign Remun. profit etc.
15	परदेशी सेवामुळे नफा	80 R R	440	4,025	1,628	Foreign Remun. Services
16	शारीरिक विकलांगता	80 U	2,034	13,334	2,298	Physical Disability
17	इतर			18,21,890	6,63,680	Others
	एकूण			148,08,932	50,84,697	Grand Total

आधार :- आयकर संचालक, संशोधन सांख्यिकी, नवी दिल्ली. (२) अखिल भारतीय आयकर सांख्यिकी निर्धारण वर्ष, १९८८-८९.

Source :- Director of Income Tax, Research Statistics, New Delhi. (2) Publications of All India Income Tax Statistics assessment year, 1988-89.

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28-12

राज्यातील अल्पबचत योजना/Small Savings Scheme in the State

(रुपये कोटीत/Rs. in Crore)

(1988-89)

Year	पोस्टमार्फत बचत Post Office Savings Bank Deposits		संचयी मुदती ठेव (ठेव-चालू मालिका) Cumulative Time Deposit (Current Series Deposits)		पोस्ट कार्यालय आवर्ती ठेव Post Office Recur- ring Deposits		पोस्ट कार्यालय मुदती ठेव Post Office Time Deposits		राष्ट्रीय बचत प्रमाण- पत्र (चालू मालिका) (२ री ते ५ वी) National Savings Certificate (II to V) (Current Series Certificate)		राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्र (चालू मालिका) (६वी) National Savings Certificate (VI) (Current Series Cert.)		राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्र (चालू मालिका प्रमाणपत्र) (७) National Savings Certificate (VII) (Current Series Certificate)	
	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net
	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)
1988-89	270.65	5.12	17.82	(-)-3.82	217.39	80.58	30.99	(-)-207.48	1.35	(-)-10.68	481.07	346.44	36.76	10.85

Year	सार्वजनिक भविष्य निर्वाह निधी योजना (पोस्ट व बँक) Public Provident Fund Scheme (Post + Bank)		राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्र (चालू मालिका) (आठ) National Savings Cert. (VIII) (Current Series Certificate)		इंदिरा विकास पत्र Indira Vikas Patra		राष्ट्रीय बचत योजना National Savings Scheme		मासिक प्राप्ती योजना Monthly Income Scheme		किसान विकास पत्र Kisan Vikas Patra		एकूण Total	
	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net	ढोबळ Gross	नक्त Net
	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)
1988-89	196.31	165.21	..	..	202.80	202.80	176.91	176.89	64.76	64.29	150.14	150.14	1,846.27	980.00

28. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.13

महाराष्ट्र राज्याच्या महसुली जमेचे विवरण पत्र/Statement of Revenue of Receipts of Maharashtra State

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

महसुलीचे शीर्षे	प्रत्यक्ष रक्कम Actuals 1988-89	Heads of Revenue
(1)	(2)	(1)
(ए) कर महसूल		(A) Tax Revenue
(ए) उत्पन्न व खर्च यावरील कर :		(a) Taxes on Income & Expenditure -
0021 निगम कराव्यतिरिक्त उत्पन्नावरील इतर कर	23,065	Taxes on Income other than Corporation Tax
0022 कृषि उत्पन्नावरील कर	31	Taxes on Agricultural Income.
0028 उत्पन्न व खर्च यावरील इतर कर	10,292	Other Taxes on Income & Expenditure
एकूण (ए) ..	33,388	Total (a)
(बी) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यावरील कर :		(b) Taxes on Property & Capital Transaction
0029 जमीन महसूल	4,584	Land Revenue
0030 मुद्रांक व नोंदणी फी	18,963	Stamps & Registration Fees
0031 संपदा शुल्क	1	Estate Duty
0035 शेत जमिनी व्यतिरिक्त इतर स्थावर मालमत्तेवरील कर	1	Taxes on Immovable Property other than Agricultural land.
एकूण (बी) ..	23,549	Total (b)
(सी) विक्रय वस्तु व सेवा यावरील कर :		(c) Taxes on Commodities & Services—
0039 राज्य उत्पादन शुल्क	38,216	State Excise
0040 विक्रीकर	2,38,661	Sales Tax
0041 वाहनांवरील कर	21,475	Taxes on Vehicals
0042 मालांवरील व उतारुवरील कर	13,558	Taxes on goods & Passengers
0043 विजेवरील कर व शुल्क	21,547	Taxes & Duties on Electricity
0045 विक्रय वस्तु व सेवा यावरील इतर कर व शुल्क	14,945	Other Taxes & Duties on Commodities & Services.
1603 राज्याचा संघ उत्पादन शुल्कातील हिस्सा	50,251	State's Share of Union Excise Duties
एकूण (सी) ..	3,98,653	Total (c)
एकूण (ए) ..	4,55,590	Total (A)
(वी) कराव्यतिरिक्त महसूल :		(B) Non-Tax Revenue
(ए) इतर आर्थिक सेवा		(a) Other Fiscal Services—
0047 इतर आर्थिक सेवा	1	Other Fiscal Services.
एकूण (ए) ..	1	Total (a)
(बी) व्याजाच्या जमा रकमा, लाभांश व नफा :		(b) Interest Receipts, Dividends & Profits—
0049 व्याजाच्या जमा रकमा	46,464	Interest Receipts
0050 लाभांश व नफा	675	Dividends & Profits
(एकूण (बी))	47,139	Total (b)

TABLE No. 28.13—contd.

(1)	(2)	(1)
(सी) कराव्यतिरिक्त इतर महामूल		(c) Other Non-Tax Revenue
(एन) सार्वसाधारण सेवा		(i) General Services—
0051 लोकसेवा आयोग	6	Public Services Commission
0055 पोलिस	1,514	Police
0056 तुरुंग	432	Jails
0057 पुरवठा वित्तियोग	0	Supplies & Disposal
0058 लेखन साधुग्री व मुद्रण	902	Stationery & Printing
0059 सार्वजनिक बांध कामे	2,643	Public Works
0070 इतर प्रशासकीय सेवा	2,042	Other Administrative Services
0071 निवृत्ता वेतन व इतर सेवा निवृत्ता लाभ याच्या संबंधातील अंश दानाच्या व वधुलोच्या रकमा.	1,259	Contribution & Recoveries towards Pension & Other Retirement Benefits
0075 संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा	5,870	Miscellaneous General Services
एकूण (एक)	14,678	Total (i)
(दोन) सामाजिक व सामुहिक सेवा :		(ii) Social Services—
0202 शिक्षण क्रिडा, कला व संस्कृती	1,708	Education, Sports, Art & Culture
0210 वैद्यकाय व सार्वजनिक आरोग्य	2,151	Medical & Public Health
0211 कुटुंब कल्याण	104	Family Welfare
0215 पाणी पुरवठा व स्वच्छता	222	Water Supply & Sanitation
0216 गृह निर्माण	830	Housing
0217 नगर विकास	839	Urban Development
0220 माहिती व प्रसिद्धी	59	Information & Publicity
0230 कामगार व सेवायोजन	469	Labour & Employment
0235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	730	Social Security & Welfare
0250 इतर सामाजिक व सामुहिक सेवा	111	Other Social & Community Services
एकूण (दोन)	7,223	Total (ii)
(तीन) आर्थिक सेवा :		(iii) Economic Services—
0401 पीक संवर्धन	773	Crop Husbandry
0403 पशुसंवर्धन	282	Animal Husbandry
0404 दुग्धशाला विकास	24,766	Dairy Development
0405 मत्स्यव्यवसाय	60	Fisheries
0406 वनीकरण व वन्यजीवन लागवड	11,718	Forestry & Wild Life
0407 लागवड	3	Plantation
0408 अन्न व साठवणूक व पोषण आहार	202	Food Storage & Nutrition
0425 सहकार	1,377	Co-operation
0435 इतर कृषीविषयक कार्यक्रम	114	Other Agricultural Programme
0506 जमीन सुधारणा	1	Land Reforms
0515 इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	819	Other Rural Development Programme
0551 डोंगराळ प्रदेश	0	Hill Areas
0575 इतर विशेष क्षेत्रीय कार्यक्रम	0	Other Special Areas Programme
0701 मोठे व मध्यम पाटबंधारे	1,873	Major & Medium Irrigation
0702 लहान पाटबंधारे	597	Minor Irrigation
0801 वीज	40	Power
0810 ऊर्जेची अपारंपारिक सधने	0	Non-Conventional Sources of Energy
0851 ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	103	Village & Small Industry
0852 उद्योग	52	Industry

TABLE No. 28.13 —contd.

(1)	(2)	(1)
0853 आलोहयुक्त खागकाम व धातुशास्त्रीय उद्योग ..	2,176	Non-Ferrous, Mining & Metalurgical Industry.
0854 इतर उद्योग	1	Other Industries
1001 भारतीय रेल्वे	5	Indian Railways
1051 बंदरे व दीपगृहे	70	Ports & Light Houses
1054 रस्ते व पुल	106	Roads & Bridges
1425 इतर शास्त्रीय संशोधन	3	Other Scientific Research
1452 पर्यटन	0	Tourism
1475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	513	Other General Economic Services
	-----	
एकूण (तीन)	45,654	Total (iii)
एकूण (सी)	67,545	Total (c)

(डी) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने :		(d) Grants-in-aid & Contributions—
1601 केंद्रसरकार कडून सहाय्यक अनुदाने	59,710	Grants-in-aid from Central Government
	-----	
एकूण (डी)	59,710	Total (d)
एकूण (बी)	1,74,395	Total (b)

एकूण महसुली जमा	6,29,985	Total-Revenue Receipts

आधार :—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने १९९०-९१.

Source : Maharashtra State Budget Publications 1990-91.

28. राज्य वित्त/STATE FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28.14

महाराष्ट्र राज्याचे महसुली खर्चाचे विवरण पत्र/Statement of Revenue Expenditure of Maharashtra State

(रुपये लाखात/Rs. in lakh)

खर्चाची शीर्षे	प्रत्यक्ष रकमा Actuals 1988-89	Heads of Expenditure
(1)	(2)	(1)
ए—सर्वसाधारण सेवा		(A) General Services
(एक) राज्याची अंगे :		(a) Organs of State—
2011 संसद/राज्य/संघ राज्यक्षेत्र विधान मंडळे	652	Parliament/State/Union Territory Legisla- tures.
2012 राष्ट्रपती/उपराष्ट्रपती/राज्यपाल/संघ राज्य क्षेत्राचे प्रशासक.	93	President/Vice-President/Administrative of Union Territories.
2013 मंत्रीपरिषद	279	Council of Ministers
2014 न्यायदान	4,005	Administration of Justice
2015 निवडणुका	732	Elections
एकूण—(ए)	5,771	Total (a)
बी—आर्थिक सेवा		(b) Fiscal Services—
(एक) उत्पन्न व खर्च यावरील कराची वसुली		(i) Collection of Taxes on Income & Expendi- ture.—
2020 उत्पन्न व खर्च यावरील कराची वसुली	10,235	Collection of Taxes on Income & Expenditure
एकूण—(एक)	10,235	Total (i)
(दोन) मालमत्ता व भांडवली व्यवहार यावरील कराची वसुली :		(ii) Collection of Taxes on Property & Capital Transaction—
2029 जमीन महसुल	5,402	Land Revenue
2030 मुद्रांक नोंदणी	674	Stamps & Registration
एकूण—(दोन)	6,076	Total (ii)
(तीन) विक्रीय वस्तु व सेवा यावरील कराची वसुली :		(iii) Collection of Taxes on Commodities & Services—
2039 राज्य उत्पादन शुल्क	620	State Excise
2040 विक्रीकर	23,604	Sales Tax
2041 वाहनांवरील कर	13,874	Taxes on Vehicals
2045 विक्रीय वस्तु व सेवा यावरील इतर कर व शुल्क	6,413	Other Taxes & Duties on Commodities & Services.
एकूण (तीन)	44,511	Total (iii)
(चार) इतर आर्थिक सेवा :		(iv) Other Fiscal Services—
2047 इतर आर्थिक सेवा	910	Other Fiscal Services
एकूण—(चार)	910	Total (iv)
एकूण —(बी)	61,732	Total (b)

TABLE No. 28.14—contd.

(1)	(2)	(1)
(सी) व्याज प्रदान व ऋण सेवा :		(c) Interest payment & Servicing of Debt
2048 ऋण कमी करणे किंवा ऋण प्रतिबंधन यासाठी विनियोजन	22,263	Appropriation for Reduction or Avoidance of Debt
2049 व्याज प्रदान	63,345	Interest Payment
एकूण (सी) ..	85,608	Total (c)
(डी) प्रशासकीय सेवा :		(d) Administrative Services
2051 लोकसेवा आयोग	123	Public Service Commission
2052 सचिवालय-सर्वसाधारण सेवा	1,331	Secretariate General Services
2053 जिल्हा प्रशासन	15,305	District Administration
2054 कोषागार व लेखा प्रशासन	1,289	Treasury & Account Administration
2055 पोलीस	32,603	Police
2056 तुरुंग	1,460	Jails
2057 पुरवठा व दिनियोग	29	Supply & Disposals
2058 लेखन सामुग्री व मुद्रण	2,588	Stationary & Printing
2059 सांज्जनिक बांधकाम	9,112	Public Works
2070 इतर प्रशासतिक सेवा	1,240	Other Administrative Services
एकूण—(डी) ..	65,080	Total (d)
(इ) निवृत्तीवेतने व संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा :		(e) Pensions & Misc. General Services
2071 निवृत्तीवेतने व इतर सेवा निवृत्ती लाभ	24,065	Pensions & Other Retirement Benefits
2075 संकार्ण सर्वसाधारण सेवा	4,328	Miscellaneous General Services
एकूण—(इ) ..	28,393	Total (e)
एकूण—(ए) ..	2,46,584	Total (A)
(बी) सामाजिक सेवा :		(B) Social Services
(ए) शिक्षण क्रिडा, कला व संस्कृती :		(a) Education, Sports, Art & Culture
2202 सर्वसाधारण शिक्षण	1,17,692	General Education
2203 तांत्रिक शिक्षण	4,896	Technical Education
2204 क्रीडा व युवक सेवा	1,570	Sports & Youth Services
2205 कला व संस्कृती	1,216	Art & Culture
एकूण—(ए) ..	1,25,374	Total (a)
(बी) आरोग्य व कुटुंब कल्याण :		(b) Health & Family Welfare—
2210 वैद्यकीय व सार्वजनिक आरोग्य	32,865	Medical & Public Health
2211 कुटुंब कल्याण	4,933	Family Welfare
एकूण—(बी) ..	37,798	Total (b)
(सी) पाणीपुरवठा स्वच्छता, गृह निर्माण व नगर विकास :		(c) Water Supply, Sanitation, Housing Urban Development—
2215 पाणीपुरवठा आणि स्वच्छता	17,920	Water Supply & Sanitation
2216 गृहनिर्माण	8,867	Housing
2217 नगर विकास	5,622	Urban Development
एकूण—(सी) ..	32,409	Total (c)

TABLE No. 28.14—contd.

(1)	(2)	(1)
(डी) माहिती व ध्वनी प्रसारण :		(d) Information & Broad Casting—
2220 माहिती व प्रसिद्धी	1,023	Information & Publicity
एकूण—(डी)	1,023	Total (d)
(इ) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्ग यांचे कल्याण :		(e) Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes & other Backward Classes—
2225 अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागास-वर्गीयांचे कल्याण.	10,589	Welfare of Scheduled Castes, Scheduled Tribes & other Backward Classes.
एकूण—(इ)	10,589	Total (e)
(एफ) कामगार व कामगार कल्याण :		(f) Labour & Labour welfare—
2230 कामगार व सेवायोजन	4,186	Labour & Labour Employment
एकूण—(एफ)	4,186	Total (f)
(जी) समाजकल्याण आणि पोषण आहार :		(g) Social Welfare & Nutrition—
2235 सामाजिक सुरक्षा व कल्याण	8,447	Social Security & Welfare
2236 पोषण आहार	1,493	Nutrition
2245 नैसर्गिक आपत्तीच्या निवारणासाठी सहाय्य	7,827	Relief on Account of Natural calamities
एकूण—(जी)	17,767	Total (g)
(एच) इतर :		(h) Others—
2251 सचिवालय सामाजिक सेवा	403	Secretariat Social Services
2252 इतर सामाजिक सेवा	60	Other Social Services
एकूण—(एच)	463	Total (h)
एकूण (बी)	2,29,609	Total (B)
(सी) आर्थिक सेवा—		(C) Economic Services
(ए) कृषि व संलग्न कार्यक्रम :		(a) Agriculture & Allied Activities—
2401 पीक संवर्धन	15,110	Crop Husbandry
2402 मृद व जल संयारण	3,643	Soil & Water Conservation
2403 पशु संवर्धन	4,670	Animal Husbandry
2404 दुग्धशाळा विकास	27,418	Dairy Development
2405 मत्स्यव्यवसाय	504	Fisheries
2405 वनीकरण व वन्यजीवन	9,634	Forestry & Wild Life
2408 अन्न, साठवण व वखार	2,090	Food Storage & Warehousing
2415 कृषि विषयक संशोधन व शिक्षण	4,770	Agricultural Research & Education
2425 सहकार	4,016	Co-operation
एकूण—(ए)	71,855	Total (a)

TABLE No. 28.14—contd.

(1)	(2)	(1)
(बी) ग्रामविकास :		(b) Rural Development—
2501 ग्रामविकासमाया विशेष कार्यक्रम	4,035	Special Programme for Rural Development
2505 ग्रामीण रोजगार	6,077	Rural Employment
2506 जमीन सुधारणा	1	Land Reform
2515 इतर ग्रामविकास कार्यक्रम	6,622	Other Rural Development
एकूण—(बी) ..	16,735	Total (b)
(सी) विशेष क्षेत्र कार्यक्रम—		(c) Special Areas Programmes—
2551 डोंगराळ प्रदेश	1,188	Hill Areas
एकूण—(सी) ..	1,188	Total (c)
(डी) पाटबंधारे व पूर नियंत्रण—		(d) Irrigation & Flood Control—
2701 मोठे व मध्यम पाटबंधारे	35,982	Major & Medium Irrigation
2702 लहान पाटबंधारे	6,511	Minor Irrigation
2705 लाभक्षेत्र विकास	3,463	Command Areas Development
2711 पूर नियंत्रण	140	Flood Control
एकूण—(डी) ..	46,096	Total (d)
(इ) उर्जा—		(e) Energy
2801 वीज	10,352	Power
2810 उर्जेची अपारंपारिक साधने	1,869	Non-Conventional Sources of Energy
एकूण—(इ) ..	12,221	Total (e)
(एफ) उद्योग व खनिजे—		(f) Industry & Minerals—
2851 ग्रामोद्योग व लघुउद्योग	2,680	Village & Small Industries
2852 उद्योग	5,616	Industries
2853 अधातु खानकाम व धातु शास्त्रीय उद्योग	251	Non-Ferrous Mining & Metallurgical Industries.
एकूण—(एफ) ..	8,547	Total (f)
(जी) वाहतूक—		(g) Transport—
3001 भारतीय रेलवे-धोरण निश्चिती, संचालन, संशोधन व इतर संकीर्ण संघटना	2	Indian Railways Policy formation Direction, Research & Miscellaneous Organisation
3051 बंदरे व दीपगृहे	369	Ports & Light Houses
2053 नागरी विमान चालक	31	Civil Aviation
3054 रस्ते व पूल	777	Road & Bridges
3055 मार्ग परिवहन	200	Road Transport
3056 अंतर्देशीय परिवहन	3	Inland Water Transport
एकूण—(जी) ..	1,382	Total (g)

TABLE No. 28.14—contd.

(1)	(2)	(1)
(आय) विज्ञान तंत्रज्ञान व पर्यावरण—		(i) Science Technology & Environment—
3425 इतर शास्त्रीय संशोधन	27	Other Scientific Research
3435 परिस्थिती व पर्यावरण	194	Ecology & Environment
एकूण—(आय) ..	221	Total (i)
(जे) सर्वसाधारण आर्थिक सेवा		(j) General Economic Services—
3451 सचिवालय आर्थिक सेवा	968	Secretariat-Economic Services
3452 पर्यटन	75	Tourism
3454 जनगणना सर्वेक्षण व सांख्यिकी	16,169	Census Survey & Statistics
3456 नागरी पुरवठा	9	Civil Supplies
3475 इतर सर्वसाधारण आर्थिक सेवा	184	Other General Economic Services
एकूण—(जे) ..	17,405	Total (j)
एकूण—(सी) ..	1,75,650	Total (C)
(डी) सहाय्यक अनुदाने व अंशदाने—		(D) Grants-in-aid and Contributions
3604 स्थानिक संस्था व पंचायत राज्य संस्था यांना नुकसान भरपाईच्या व अभिहस्तांकित रकमा देणे.	2,222	Compensation & Assignment to Local Bodies & Panchayati Institutions.
3606 साह्यकारी साहित्य व साधन सामग्री	0	Aid Material & Equipment
एकूण—(डी) ..	2,222	Total (D)
एकूण—महसुली लेखावरील खर्च ..	6,54,055	Total—Expenditure on Revenue Account

आधार :—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने—१९९०-९१.

Source :—Maharashtra State Budget Publications—1990-91.

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/PUBLIC FINANCE

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 28-15

महमुली व भांडवली लेखावरील जमा व खर्च
Receipts and Expenditure on Revenue and Capital Accounts

(रुपये कोटीत/Rs. in crore)

बाव (1)	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89 (2)	Item (1)
(एक) महमुली लेखावरील जमा		(I) Receipts on Revenue Account
(ए) कर महसूल		(A) Tax Revenue
(अ) केंद्राकडून वसूल होणाऱ्या करांतील राज्याचा हिस्सा	733.16	(a) Share in Centrally Collected Taxes
(ब) राज्याकडून वसूल होणारे कर	3,822.74	(b) Taxes collected by State
एकूण कर महसूल—(ए)=(अ+ब)	4,555.90	Total Tax Revenue—(A)=(a+b)
(बी) करांव्यतिरिक्त महसूल	1,743.95	(B) Non-Tax Revenue
एकूण (एक) महमुली लेखावरील जमा—(ए+बी)	6,299.85	Total (I) Receipts on Revenue Account—(A+B)
(दोन) भांडवली लेखावरील जमा*	2,111.45	(II) Receipts on Capital Account*
एकूण जमा—(एक+दोन)=डी	8,411.30	Total Receipts—(I+II)=D
(तीन) महमुली लेखावरील खर्च		(III) Expenditure on Revenue Account
(अ) विकास खर्च	4,554.36	(a) Development Expenditure
(ब) विकासोत्तर खर्च	1,130.21	(b) Non-Development Expenditure
(क) ऋण सेवा	856.08	(c) Debt Services
एकूण (तीन) महमुली लेखावरील खर्च	6,540.65	Total (III) Expenditure on Revenue Account
(चार) भांडवली खर्च		(IV) Capital Disbursements
(ए) महमुली लेखावरील भांडवली खर्च		(A) Capital Expenditure outside the Revenue Account
(अ) विकास खर्च	758.63	(a) Development Expenditure
(ब) विकासोत्तर खर्च	19.05	(b) Non-Development Expenditure
एकूण (ए)	777.68	Total (A)
(बी) कर्ज व ऋण विभागावरील संवितरित खर्च	924.14	(B) Disbursement on Loans and Debt Section
एकूण (चार) भांडवली खर्च (ए+बी)	1,701.82	Total (IV) Capital Disbursement (A+B)
एकूण खर्च—(तीन+चार)=इ	8,242.47	Total Expenditure—(III+IV)=E
(पाच) एकूण आधिक्य (+) किंवा तूट (-)=(डी-इ)	+ 168.83	(V) Overall Surplus (+) or Deficit (-)=(D-E)

*यात राज्य शासनाचे देशांतर्गत ऋण, केंद्र शासनाकडून कर्ज व आगाऊ रकमा, राज्य शासनाने दिलेली कर्ज व आगाऊ रकमा (वसुली), सरकारी लेखावरील निव्वळ जमा [रोख शिल्लक गुंतवणूक लेखा (निव्वळ) वगळून], आंतर राज्यीय तडजोड (निव्वळ), आकस्मिकता निधीमध्ये केलेले विनियोजन (निव्वळ) आणि आकस्मिकता निधी (निव्वळ) यांचा समावेश आहे.

*Includes Internal Debt of the State Government, Loan and Advances from the Central Government, Repayment of Loans and Advances to the State Government and net receipts on the Public Account [excluding Cash Balance Investment Account (net)], net receipts on Inter-State Settlement, net receipts on Account of Appropriation to the Contingency Fund and Contingency Fund.

खर्च	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89	Expenditure
(1)	(2)	(1)
1. वस्तु व सेवा यांवरील खर्च	1,678.88	Consumption expenditure
1.1 सेवकांची भरपाई		Compensation of employees
(अ) वेतन व मजुरी	1,028.51	(a) Wages and salaries
(ब) निवृत्ती वेतने	199.20	(b) Pensions
1.2 वस्तु व सेवा यांवरील निव्वळ खर्च		Net purchases of goods and services
(अ) खरेदी	519.84	(a) Purchase
(ब) बजा-विक्री	(-)68.67	(b) Less-sales
2. व्याज प्रदान	628.15	Interest paid
3. अर्थसहाय्य	235.91	Subsidies
4. हस्तांतरित महसुली रकमा	1781.78	Current transfers
4.1 अनुदाने—		Grants to—
(अ) स्थानिक संस्थांस	919.97	(a) Local bodies
(ब) सहकारी संस्थांस	..	(b) Co-operatives
(क) शैक्षणिक संस्थांस	620.54	(c) Educational institutions
(ड) इतरांस	76.85	(d) Others
4.2 इतर चालू हस्तांतरित रकमा	164.42	Other current transfers
5. बचत	1,072.63	Savings
6. एकूण	5397.35	Total

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 28.16-1

Account-1

Income and outlay account of Administrative Departments

(रु. कोटीत/In Crore Rs.)

जमा	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89	Receipts
(2)	(4)	(3)
7. उद्योजकता व मालमत्तेपासूनचे उत्पन्न	149.57	Income from entrepreneurship and property
7.1 नफा	(-)-365.05	Profits
7.2 सरकारी मालमत्तेपासूनचे उत्पन्न		Income from properties
7.2-1 निष्पळ व्याज जमा—		Net interest receipts—
(अ) महाराष्ट्र राज्य वीज मंडळाकडून	135.75	(a) State Electricity Board
(ब) वाणिज्यिक उपक्रमांकडून	286.52	(b) Departmental enterprises
(क) इतरांकडून	35.39	(c) Others
7.2-2 इतर मालमत्तेपासून जमा—		Other property receipts—
(अ) गुंतवणूकीपासूनचे उत्पन्न	6.75	(a) Income from investments
(ब) मालमत्तेपासून इतर उत्पन्न	50.11	(b) Other income from property
8. प्रत्यक्ष कर	430.40	Direct taxes
8.1 जमीन महसूल	31.57	Land revenue
8.2 निगम करांव्यतिरिक्त उत्पन्नावरील कर	230.55	Taxes on income other than corporation tax
8.3 संपदाशुल्क	0.01	Estate duty
8.4 व्यवसाय, व्यापार, आजिविका व रोजगार यांवरील कर	102.92	Taxes on profession, trades, callings and employments
8.5 इतर प्रत्यक्ष कर	65.25	Other direct taxes
9. अप्रत्यक्ष कर	4,098.91	Indirect taxes
9.1 राज्य उत्पादन शुल्क	382.16	State excise duties
9.2 विक्री कर	2,386.61	Sales tax
9.3 मुद्रांक व नोंदणी फी	177.98	Stamps and registration fees
9.4 वाहनांवरील कर	214.75	Taxes on vehicles
9.5 मालावरील व उताखंडावरील कर	135.58	Taxes on goods and passengers
9.6 विद्युत शुल्क	215.47	Electricity duties
9.7 करमणूक कर	63.51	Entertainment tax
9.8 केंद्रीय उत्पादन शुल्कातील राज्याचा हिस्सा	502.51	Share of union excise duties
9.9 इतर अप्रत्यक्ष कर	20.24	Other indirect taxes
10. संकीर्ण जमा	119.79	Miscellaneous receipts
11. केंद्र सरकारकडून महसुली अनुदाने, इतर राज्यांकडून अंशदाने इत्यादी	598.58	Revenue grants from Central Government, contributions from other States, etc.
12. एकूण	5397.35	Total

आधार— महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९०-९१.

Source.— Maharashtra State Budget Publications, 1990-91.

खर्च	प्रत्यक्ष Actuals, 1988-89	Expenditure
(1)	(2)	(1)
1. सेवकांची भरपाई	190.90	Compensation of employees
(अ) वेतन व मजुरी	160.45	Wages and salaries
(ब) निवृत्तिवेतने	30.45	Pensions
2. वस्तू व सेवा यांवरील खर्च ..	419.47	purchases of goods and services
3. परिरक्षण	38.47	Maintenance
4. व्याज	286.09	Interest
5. भाडे	3.68	Rent
6. घसाय	..	Consumption of fixed capital
7. नफा @	(-)-365.05	Profits @
8. एकूण	573.56	Total

@याची विभागणी खालीलप्रमाणे आहे./@The break-up is as follows:

(ए) खर्च	938.61	(A) Expenditure
(अ) पाटबंधारे योजना †	386.01	(a) Irrigation schemes †
(ब) इतर उपक्रम	552.60	(b) Other enterprises
(बी) नफा	(-)-365.05	(B) Profit
(अ) पाटबंधारे योजना	(-)-369.53	(a) Irrigation schemes
(ब) इतर उपक्रम	4.48	(b) Other enterprises
एकूण (ए+बी)	573.56	Total (A+B)

† राष्ट्रीय लेखा पद्धतीमध्ये सिचनातील तोटा अर्थसहाय्य मानण्यात येतो./
आधार.—महाराष्ट्र राज्याची अर्थ संकल्पनीय प्रकाशने, १९९०-९१-

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 23.16.2

Account 2

Production account of Departmental Enterprises

(₹ करोड/In crore Rs.)

						प्रत्यक्ष Actuals 1988-89	Receipts
जमा						(4)	(3)
(3)							
9.	विक्री	..	..	..	..	573.56	Sales
10.	एकूण	..	..	..	..	573.56	Total
(अ)	जमा	..	..	..	..	573.56	(A) Receipts
	(अ) पाटबंधारे योजना	..	..	..	..	16.48	(a) Irrigation schemes
	(ब) इतर उपक्रम	..	..	..	..	557.08	(b) Other enterprises
	एकूण	..	..	..	..	573.56	Total

†In SNA, Irrigation Losses are treated as subsidy.

Source.—Maharashtra State Budget Publications, 1990-91.

सचं	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89	Expenditure
(1)	(2)	(1)
1. साठ्यांतील बदल	(-)-48.45	1. Changes in stocks
1.1 राज्य प्रशासन	(-)-34.59	1.1 Government administration
1.2 शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	(-)-13.76	1.2 Departmental enterprises
2. एकूण स्थिर भांडवल निर्मिती	1,267.50	2. Gross capital formation
2.1 राज्य प्रशासन*		2.1 Government administration*
(अ) इमारती व बांधकामे	592.51	(a) Buildings and constructions
(ब) यंत्रसामग्री व साधन सामग्री	57.49	(b) Machinery and equipments
2.2 शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम		2.2 Departmental enterprises
(अ) इमारती व बांधकामे	599.11	(a) Buildings and constructions
(ब) यंत्रसामग्री व साधन सामग्री	18.39	(b) Machinery and equipments
3. भौतिक मालमत्तेची निव्वळ खरेदी	5.16	3. Net purchase of physical assets
3.1 जुनी मालमत्ता		3.1 Second hand assets
(अ) राज्य प्रशासन	..	(a) Government administration
(ब) शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	..	(b) Departmental enterprises
3.2 जमीन		3.2 Land
(अ) राज्य प्रशासन	5.16	(a) Government administration
(ब) शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम	..	(b) Departmental enterprises
4. हस्तांतरित भांडवली रक्कम	368.12	4. Capital transfers
4.1 भांडवली अनुदाने		4.1 Capital grants
(अ) स्थानिक संस्थांस	219.56	(a) Local bodies
(ब) सहकारी संस्थांस	0.80	(b) Co-operatives
(क) शैक्षणिक संस्थांस	1.32	(c) Educational Institutions
(ड) इतरांस	91.35	(d) Others
4.2 जमीनदार व जहागीरदार यांना नुकसान भरपाई.	4.45	4.2 Compensation to land owners and jagirdars
4.3 इतर हस्तांतरित भांडवली रक्कम	50.54	4.3 Other capital transfers
एकूण	1,592.33	Total

* यांत नवीकरण व पुनःस्थापना यांचेर केलेला तरतुदीचा समावेश आहे.

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 28.16*3

Account—3

General Capital finance account of Government

(₹ करोड़/In crore Rs.)

जमा	प्रत्यक्ष Actuals, 1988-89	Receipts
(3)	(4)	(3)
5. बचत	1072.63	5. Savings
6. बसारा भांडवल	..	6. Consumption of fixed capital
7. हस्तांतरित भांडवली रकमा	2.47	7. Capital transfers,
(अ) केंद्र सरकार व इतर राज्याकडून	..	(a) From Union and Other State Government,
(ब) भांडवली लेखावरील इतर जमा.	2.47	(b) Other receipts on capital account
8. घेतलेली निव्वळ कर्जे	208.56	8. Net borrowings
9. इतर दायित्वे	308.67	9. Other liabilities
9.1 अर्पसंकल्पाव्यतिरिक्त जमा	377.64	9.1 Extra budgetary receipts
9.2 बजा : वित्तीय संपत्तीतील निव्वळ खरेदी	68.97	9.2 Less : Net purchase of financial assets.
एकूण	1592.33	Total

* Includes provision for renewals and replacement.

वस्तु, सेवा व हस्तांतरित रकमा यांचे व्यवहार : राज्य
Transactions in goods and services and transfers : Capital account of Government

संवितरित रकमा	प्रत्यक्ष Actuals, 1988-89	Disbursements
(1)	(2)	(1)
1. एकूण भांडवल निर्मिती	1,219.05	1. Gross capital formation
1.1 राज्य प्रशासन		1.1 Government administration
1.1.1 इमारती व बांधकामे		1.1.1 Buildings and constructions
(अ) नवनिर्मितीचा खर्च	572.16	(a) New outlays
(ब) नवीकरण व पुनःस्थापना	20.35	(b) Renewals and replacement
1.1.2 यंत्रसामग्री व साधन सामग्री		1.1.2 Machinery and equipment
(अ) नवनिर्मितीचा खर्च	57.32	(a) New outlays
(ब) नवीकरण व पुनःस्थापना	0.17	(b) Renewals and replacement
1.1.3 साठ्यातील निव्वळ वाढ	(-) 34.69	1.1.3 Net increase in stocks
1.2 शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रम		1.2 Departmental commercial undertakings
1.2.1 इमारती व बांधकामे		1.2.1 Buildings and constructions
(अ) नवनिर्मितीचा खर्च	597.63	(a) New outlays
(ब) नवीकरण व पुनःस्थापना	1.48	(b) Renewals and replacement
1.2.2 यंत्रसामग्री व साधन सामग्री		1.2.2 Machinery and equipments
(अ) नवनिर्मितीचा खर्च	18.39	(a) New outlays
(ब) नवीकरण व पुनःस्थापना	..	(b) Renewals and replacement
1.2.3 साठ्यातील निव्वळ वाढ	(-) 13.76	1.2.3 Net increase in stocks
2. हस्तांतरित भांडवली रकमा	373.28	2. Capital transfers
2.1 भांडवली अनुदाने		2.1 Capital grants
(अ) स्थानिक संस्थास	219.56	(a) Local bodies
(ब) सहकारी संस्थास	0.80	(b) Co-operatives
(क) शैक्षणिक संस्थास	1.32	(c) Educational institutions
(द) इतरांस	91.35	(d) Others
2.2 जमीनदार व जहागीरदार यांना नुकसान भरपाई	4.45	2.2 Compensation to land-owners and Jagirders
2.3 इतर हस्तांतरित भांडवली रकमा	50.64	2.3 Other Capital transfers
2.4 भौतिक मालमत्तेची निव्वळ खरेदी	5.16	2.4 Net purchase of physical assets
एकूण	1,592.33	Total

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 28.16-3

Account 3-A

प्रशासनाचा व शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा
administration and departmental commercial undertakings

(रु. कोटीत/In crore Rs.)

जमा	प्रत्यक्ष Actuals, 1988-89	Receipts
(3)	(4)	(3)
3. एकूण बचत	1,072.63	3. Gross Savings
3.1 राज्य प्रशासनाच्या महमुली लेखातील बचत	1,072.63	3.1 Savings on current account of Government administration
3.2 शासनाच्या वाणिज्यिक उपक्रमातील घसाऱ्या-साठीची तरतूद.	..	3.2 Depreciation provision of departmental commercial undertakings.
4. भांडवली स्वरूपाच्या इतर रकमा	2.47	4. Other receipts of capital nature
5. शिल्लक : वस्तू, सेवा व हस्तांतरित रकमांच्या सर्व व्यवहारातील तूट.	517.23	5. Balance : Deficit on all transactions in goods and services and transfers.
एकूण	1,592.33	Total

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/

तबता क्रमांक/

लेखा-३-ब/

शासनाच्या वित्तीय संपत्तीतील बदल : राज्य प्रशासनाचा व शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा/

जावक			प्रत्यक्ष Actuals, 1988-89	Outgoings
(1)			(2)	(1)
1.	भाग भांडवलात केलेली गुंतवणूक	.. ..	68.97	Investment in shares—
	(अ) शासकीय उपक्रमांत	.. ..	29.06	(a) Of Government concerns
	(ब) इतर उपक्रमांत	.. ..	39.91	(b) Of others
2.	कर्जे व आगाऊ रकमा	.. ..	513.01	Loans and advances—
2.1	भांडवल निर्मितीसाठी			For capital formation to—
	(अ) स्थानिक संस्थांस	.. ..	31.28	(a) Local bodies
	(ब) सहकारी संस्थांस	.. ..	11.05	(b) Co-operatives
	(क) महाराष्ट्र राज्य वीज मंडळास	.. ..	258.50	(c) Maharashtra State Electricity Board
	(ड) इतरांस	.. ..	60.14	(d) Others
2.2	चाहू वापरासाठी			For current consumption to—
	(अ) स्थानिक संस्थांस	.. ..	5.36	(a) Local bodies
	(ब) सहकारी संस्थांस	.. ..	21.71	(b) Co-operatives
	(क) महाराष्ट्र राज्य वीज मंडळास	.. ..	14.47	(c) Maharashtra State Electricity Board
	(ड) इतरांस	.. ..	110.50	(d) Others
3	एकूट	.. ..	581.98	Total

आधार—महाराष्ट्र राज्याची अर्थसंकल्पीय प्रकाशने, १९९०-९१.

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 28.16-3

Account—3-B

Changes in financial assets : Capital account of Government Administration and Departmental Commercial undertakings

(रु. कोटीत /In Crore Rs.)

भावक	प्रत्यक्ष Actuals, 1988-89	Incomings
(3)	(4)	(3)
4. कर्ज व आगाऊ रकमा यांची परतफेड	193.28	Repayment of loans and advances.
(अ) स्थानिक संस्थांकडून	26.31	(a) By local bodies
(ब) सहकारी संस्थांकडून	69.27	(b) By Co-operatives
(क) महाराष्ट्र राज्य वीज मंडळाकडून	82.51	(c) By Maharashtra State Electricity Board
(ड) इतरांकडून	15.19	(d) By others
5. शिल्लक : वित्तीय संपत्तीतील निव्वळ वाढ	388.70	Balance : Net increase in financial assets
6. एकूण	581.98	Total

Source - Maharashtra State Budget Publications, 1990-91.

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/

तक्ता क्रमांक/

लेखा-३-क/

शासनाच्या वित्तीय दायित्वातील बदल : राज्य प्रशासनाचा व शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रमांचा भांडवली लेखा/

जावक	प्रत्यक्ष Actuals 1988-89	Outgoings
(1)	(2)	(1)
1. सरकारी ऋणाची परतफेड	409.50	Repayment of public debt
2. राज्य शासनाचे देशांतर्गत ऋण	178.81	Internal debt of the State Government
3. केंद्र सरकारकडून कर्जे व भागाऊ रकमा	230.69	Loans and advances from the Central Government
4. शिष्टक : वित्तीय दायित्वातील निव्वळ वाढ	953.11	Balance : Net increase in financial liabilities
एकूण	1,362.61	Total

28. शासकीय अर्थव्यवस्था/

तक्ता क्रमांक/

लेखा-३-ड/

रोख रकमा व भांडवल यांचा ताळमेळ : राज्य प्रशासनाचा व शासनाचा वाणिज्यिक उपक्रमांचा लेखा/

जावक	प्रत्यक्ष Actuals, 1988-89	Outgoings
(1)	(2)	(1)
1. वस्तू व सेवा यांच्या सर्व व्यवहारातील तूट (लेखा ३-अ ची संतुलन करणारी बाब).	517.23	Deficit on all transactions in goods and services (Balancing item in Account 3-A)
2. वित्तीय संपत्तीतील निव्वळ वाढ (लेखा ३-ब ची संतुलन करणारी बाब).	388.70	Net increase in financial assets (Balancing item in Account 3-B)
3. रोख शिष्टकतील वाढ	47.18	Increase in cash balance
4. एकूण	953.11	Total

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 28.16.3

Account—3-C

Changes in financial liabilities : Capital account of Government Administration and Departmental Commercial undertakings.

(रु. कोटीत/in crore Rs.)

भावक	प्रत्यक्ष Actuals, 1988-89	Incomings
(3)	(4)	(3)
4. सरकारी ऋण	1,161.01	Public debt
4.1 राज्य शासनाचे देशांतर्गत ऋण	245.19	Internal debt of the State Government
4.2 केंद्र सरकारकडून कर्जे-व आगाऊ रकमा	915.82	Loans and advances from the Central Government.
5. आंतरराज्यीय तडजोड (निव्वळ)	2.00	Inter-State settlement (Net)
6. अल्प बचत, भविष्य निर्वाह निधी इत्यादी (निव्वळ)	142.18	Small savings, provident fund etc. (Net)
7. रोख शिल्लक गुंतवणूक लेखा (निव्वळ)	(-121.65)	Cash balance investment account (Net)
8. इतर ऋण (निव्वळ)	179.07	Other debts (Net)
9. एकूण	1,362.61	Total

PUBLIC FINANCE

TABLE No. 28.16.3

Account—3-D

Cash and capital reconciliation account of Government Administration and Departmental Commercial undertakings.

(रु. कोटीत/in crore Rs.)

भावक	प्रत्यक्ष Actuals, 1988-89	Incomings
(3)	(4)	(3)
5. वित्तीय दायित्वातील निव्वळ वाढ (लेखा ३-क ची संतुलन करणारी बाब).	953.11	Net increase in financial liabilities (Balancing item in Account—3-C)
6. रोख शिल्लकीतील घट	—	Decrease in cash balance
7. एकूण	953.11	Total

Source: Maharashtra State Budget Publications, 1990-91.

२९. किमती आणि निर्देशांक :

२९.१. या विभागात शेतीमाल, इतर आवश्यक वस्तू, सोने व चांदी यांच्या किमती, अखिल भारतीय घाऊक किमतींचा निर्देशांक, कामगार, शेतमजूर व अश्रमिक कर्मचारी यांचेकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक, नागरी व ग्रामीण विभागातील किरकोळ किमतीचे निर्देशांक यासंबंधी माहिती दिली आहे.

२९.२. भारत सरकारचे आर्थिक सल्लागार यांच्या कार्यालयातर्फे प्रसिद्ध होणाऱ्या "अॅपेंडिक्स टु इन्डेक्स नंबर ऑफ होल्सेल प्राईसेस इन इंडिया" सुधारित मालिका, ह्या प्रकाशनात निर्देशांक तयार करण्याच्या पद्धतीबाबत सविस्तर माहिती दिली आहे. कामगार बाधुक्त, महाराष्ट्र शासन, प्रसिद्ध करित असलेल्या लेबर गॅझेट ह्या प्रकाशनाच्या डिसेंबर १९६५ च्या अंकात मुंबई व सोलापूर केंद्रांसाठी तयार करावयाच्या नवीन निर्देशांकांच्या व्याप्ती व पद्धतीबाबतची सविस्तर माहिती दिली आहे; तर जळगाव व नागपूर केंद्रांसाठी ती माहिती जानेवारी १९६६ च्या अंकात दिली आहे. पुणे केंद्रासंबंधीची माहिती ऑगस्ट १९६५ च्या अंकात व नांदेड व औरंगाबाद केंद्राविषयीची माहिती मार्च १९६६ च्या अंकात दिली आहे. "इंडियन लेबर जर्नल, खंड पाच, अंक ११" ह्या प्रकाशनात निर्देशांक तयार करण्याची पद्धत व त्याची व्याप्ती ह्याबद्दल सविस्तर माहिती दिलेली आहे. केंद्रीय सांख्यिकी संघटना अश्रमकेंतरे कामगारांचे ग्राहक किमतींचे निर्देशांक तयार करते. त्यासाठी १९६० हे पायाभूत वर्ष घेतले आहे. महाराष्ट्रात बह-मुंबई, पुणे व नागपूर ह्या केंद्रांसाठी निर्देशांक तयार केले आहेत. केंद्रीय सांख्यिकी संघटनेने प्रसिद्ध केलेल्या "मॅथली अॅव्हस्ट्रॅक्ट ऑफ स्टॅटिस्टिक्स" ह्या प्रकाशनाच्या ऑगस्ट १९६६ च्या अंकात निर्देशांक तयार करावयाची पद्धत व व्याप्ती ह्यासंबंधी स्पष्टीकरण दिले आहे. "महाराष्ट्र अर्थ व सांख्यिकी त्रैमासिक पत्रिका" ह्या प्रकाशनाच्या ऑक्टोबर—डिसेंबर १९७९ च्या अंकात निर्देशांक काढण्याची पद्धत प्रसिद्ध केली आहे.

29. PRICES AND INDICES

29.1. Information on prices of agricultural and other commodities, gold and silver, All-India wholesale price index number, consumer price index numbers for workers, agricultural labour and non-manual employees and retail price index numbers for urban and rural Maharashtra is given in this section.

29.2. The details of the method of construction of the index is given in the "Appendix to index number of wholesale prices in India" revised series, issued by the office of the Economic Adviser to the Government of India. The details, regarding the scope and method of compilation of the new index for Bombay and Solapur are given in December 1965 issue, for Jalgaon and Nagpur in January 1966 issue, for Pune in August 1965 issue and for Nanded and Aurangabad in March 1966 issue of the Labour Gazette-issued by the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra. The details of the method of construction and scope of the index is given in Indian Labour Journal, Vol. V, No. 11. Consumer price index number for non-manual employees is compiled by the Central Statistical Organisation. The year 1960 is adopted as base. For Maharashtra, index is worked out for Greater Bombay, Pune and Nagpur centres. The method and scope of the index is explained in 'Monthly Abstract of Statistics, August 1966' published by the Central Statistical Organisation. The methodology has been published in the 'October—December 1979 issue' of the Maharashtra Quarterly Bulletin of Economics and Statistics.

29. किमती आणि निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.1

मुंबई बाजारातील काही शेती व इतर आवश्यक वस्तुंच्या घाऊक किमती
Wholesale prices of certain agricultural and other essential commodities at Bombay Market

(प्रती क्विंटल महिना अखेरच्या किमती रूपात)
(Month end prices in Rs. per quintal)

वस्तु	जात	एप्रिल April 1988	मे May 1988	जून June 1988	जुलै July 1988	ऑगस्ट August 1988	सप्टेंबर Sept. 1988	ऑक्टोबर Oct. 1988	नोव्हेंबर Nov. 1988	डिसेंबर Dec. 1988	जानेवारी Jan. 1989	फेब्रुवारी Feb. 1989	मार्च March 1989	Variety	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	(1)
बाजरी	खानदेश नं. १/२	250.00	230.00	230.00	240.00	240.00	240.00	240.00	240.00	240.00	240.00	240.00	240.00	Khandesh No. 1/2 Bajri	
कडधान्ये :															
उडीद	खानदेश	560.00	600.00	700.00	670.00	590.00	520.00	750.00	750.00	750.00	800.00	800.00	800.00	Khandesh	Udid
मूग	हिरवा/चमकी	760.00	820.00	900.00	900.00	840.00	660.00	850.00	850.00	850.00	850.00	850.00	850.00	Green/Chamaki	Moong
	चिन्ई	340.00	920.00	960.00	940.00	940.00	800.00	1050.00	1050.00	1050.00	1050.00	1050.00	1050.00	Chinai	
मसुर	जाडी	560.00	560.00	523.60	600.00	660.00	625.00	700.00	700.00	700.00	750.00	750.00	750.00	Bold	Masur
तूर	पांढरी	320.00	840.00	800.00	880.00	880.00	880.00	950.00	950.00	950.00	900.00	900.00	900.00	White	Tur
राजिना		520.00	675.00	525.00							900.00	900.00	850.00		Rajima
हरभरा	पिवळा	560.00	560.00	580.00	560.00	660.00	650.00	950.00	950.00	950.00	925.00	925.00	925.00	Yellow	Gram
चवळी	पांढरी	760.00	780.00	880.00	900.00	820.00	600.00	700.00	700.00	700.00	650.00	650.00	650.00	White	Chavali
डाळी															
हरभराडाळ		700.00	725.00	775.00	725.00	800.00	800.00	1300.00	1300.00	1300.00	1200.00	1200.00	1100.00		Gramdal
तुरडाळ		1200.00	1275.00	1250.00	1175.00	1200.00	1050.00	1150.00	1150.00	1150.00	1150.00	1150.00	1100.00		Turdal
तेलांबया :															
शेंगदाणा	जाडी	970.00	950.00	980.00	980.00	900.00	850.00	800.00	760.00	760.00	790.00	780.00	783.00	Bold	Groundnut
एरंडी	जाडी	749.00	725.00	764.00	744.00	764.00	749.00	664.00	674.00	634.00	649.00	625.00	574.00	Bold	Castor seed
जवस	जाडी	925.00	925.00	965.00	1000.00	1000.00	990.00	990.00	975.00	950.00	925.00	925.00	950.00	Bold	Linseed
तेले :															
शेंगदाणा तेल	नयार	2163.20	2121.60	2189.20	2358.20	2007.20	2022.80	1913.60	1799.20	1791.50	1856.80	1833.00	1890.00	Ready	Ground, oil
एरंडेल तेल	बाजारी	1750.00	1630.00	1685.00	1750.00	1405.00	1635.00	1630.00	1520.00	1440.00	1440.00	1407.00	1375.00	Commercial	Castor oil
जवस तेल	कच्चे	1950.00	1720.00	1950.00	2120.60	1970.80	1890.80	1870.00	1735.00	1700.00	1640.00	1650.00	1500.00	Raw	Linseed oil
खोबरेल तेल	पांढरे	3619.20	3224.00	3328.00	3380.00	3380.00	3536.00	3692.00	3840.00	3536.00	3536.20	2808.00	2787.00	White	Copra oil
पेंड :															
शेंगदाणा पेंड		345.00	290.00	300.00	305.00	230.00	223.00	230.00	235.00	210.00	205.00	225.00	260.00		Groundnut cake
एरंडी पेंड		132.00	130.00	130.00	140.00	140.00	140.00	140.00	142.00	140.00	140.00	135.00	135.00		Castor cake

मूठ	कोल्हापूर नं. १	630.00	630.00	690.00	690.00	690.00	950.00	700.00	650.00	600.00	600.00	600.00	700.00	Kolhapur No. 1	Gur
	कोल्हापूर नं. २.	500.00	500.00	580.00	590.00	600.00	800.00	650.00	600.00	540.00	540.00	540.00	650.00	Kolhapur No 2.	
साखर ..	एम-३० (खुली बाजारपेठ).	650.00	686.00	782.00	750.00	712.00	732.00	733.00	694.00	675.00	667.00	695.00	716.00	M-30 (Open Market)	Sugar
	एस-३० (खुली बाजारपेठ).	636.00	677.00	738.00	723.00	673.00	698.00	658.00	658.00	656.00	644.00	681.00	698.00	S-30 (Open Market)	
दूध (१० लिटर)	म्हशीचे	89.00	89.00	89.00	89.00	89.00	89.00	89.00	89.00	89.00	89.00	89.00	89.00	Buffalo Milk (Per 10 litre)	
दुधी	खानदेश	5,600.00	5,600.00	5,800.00	5,600.00	5,600.00	6,000.00	5,800.00	5,800.00	5,800.00	5,800.00	5,800.00	5,600.00	Khandesh	Butter
	बेळगाव	5,600.00	5,600.00	5,800.00	5,600.00	5,600.00	6,000.00	5,800.00	5,800.00	5,800.00	5,800.00	5,800.00	5,600.00	Belgaon	
मिरची	घाटी	1,700.00	2,000.00	2,100.00	2,100.00	2,000.00	..	N. A.	3,000.00	2,800.00	3,000.00	2,800.00	2,800.00	Ghati	Chillies
	बेडगी	3,000.00	3,200.00	3,500.00	4,000.00	4,500.00	6,500.00	3,800.00	3,800.00	4,000.00	4,000.00	3,200.00	3,000.00	Bedgi	
	मद्रास	2,500.00	2,500.00	3,000.00	2,800.00	3,200.00	3,500.00	4,500.00	4,500.00	4,500.00	4,000.00	3,500.00	3,000.00	Madras	
	संकेश्वर	2,500.00	N. A.	N. A.	..	..	3,500.00	3,500.00	4,000.00	3,800.00	4,000.00	3,500.00	3,500.00	Sankeshwar	
हळद	राजापूरी	1,600.00	1,600.00	1,600.00	1,400.00	1,400.00	1,400.00	1,400.00	1,400.00	1,300.00	1,300.00	1,400.00	1,400.00	Rajapuri	Turmeric
आले	विरंजित	2,650.00	2,700.00	2,700.00	2,800.00	2,100.00	2,000.00	2,000.00	2,000.00	2,000.00	2,200.00	2,700.00	2,800.00	Bleached	Ginger
बटाटे (१० कि.)	फरुकाबाद	13.00	20.00	22.00	24.00	18.00	27.00	23.00	25.00	17.00	..	..	..	Farukabad	Potatoes (per 10 kg.)
	तळेगाव नं. १	..	..	..	38.00	30.00	25.00	22.00	22.00	19.00	16.00	17.00	14.00	Talegaon No. 1	
	तळेगाव नं. २	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	14.00	14.00	11.00	Talegaon No. 2	Nashik
	नाशिक	13.00	23.00	43.00	..	..	..	..	..	..	..	..	..		
कांदे (१० कि.) ..	फुरसुंगी नं. १ नाशिक	14.00	14.00	19.00	11.00	11.00	11.00	30.00	47.00	24.00	16.00	11.00	13.00	Fursungi No.1	Onions (per 10 kg.)
	फुरसुंगी नं. २ नाशिक	11.00	11.00	16.00	11.00	11.00	11.00	..	..	..	13.00	11.00	11.00	Fursungi No. 2	Nashik.
केळी (किलो) ..	खानदेश	N.A.	N. A.	N.A.	..	..	..	N.A.	N. A.	N.A.	..	..	..	Khandesh	Bananas (Per kg.)
पाल्या (१० कि.) :															Vegetables (per 10 kg.)
कोबी	कोबी	28.00	34.00	30.00	20.00	32.00	..	24.00	14.00	12.00	8.00	8.00	12.00		Cabbage
वांगी	.. ..	18.00	22.00	24.00	20.00	30.00	..	24.00	18.00	7.00	16.00	12.00	10.00		Brinjals
गवार	.. ..	44.00	34.00	30.00	20.00	34.00	..	30.00	40.00	52.00	40.00	60.00	56.00		Gawar
भंडी	.. ..	70.00	70.00	64.00	..	..	..	..	..	..	..	..	..		Bhendi
कोंबड्या ब बदके (दर डझनास) : कोंबड्या		25.00	27.00	30.00	..	..	..	30.00	30.00	32.00	30.00	30.00	30.00		Poultry (Per Doz.)
कोंबडीचे पिल्लू ..	.. ..	..	..	..	30.00	28.00	28.00	..	..	..	..	..	..		Chicken
बदके	.. ..	17.00	19.00	22.00	22.00	23.00	23.00	23.00	23.00	24.00	..	..	..		Full Fowla
भंडी	.. ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..		Eggs.
४०० नग	देशी	120.00	120.00	300.00	288.00	252.00	236.00	260.00	348.00	340.00	280.00	260.00	200.00	Deshi	400 No.
१०० नग	इंग्लीश	44.00	56.00	68.00	69.00	60.00	60.00	..	..	..	73.00	59.00	42.00	English	100 No.
मटण (५० कि.)	भेंडी	1,300.00	1,350.00	1,350.00	1,350.00	1,350.00	1,400.00	1,400.00	1,400.00	1,400.00	2,800.00	2,800.00	2,800.00	Sheep	Mutton (50 kg.)
	बकरा	1,400.00	1,400.00	1,400.00	1,400.00	1,400.00	1,450.00	1,450.00	1,450.00	1,450.00	2,900.00	2,900.00	2,900.00	Goat	
मासे	सरगे (कोडीस) ..	700.00	700.00	700.00	700.00	700.00	465.00	390.00	348.00	374.00	484.00	396.00	396.00	Pamfret	Fish (Per codi)

तबला क. 29.1—(बालू)/Table No. 29.1 —Contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(2)	(1)
	हलवा/शिगाडा (प्र. ये की).	25.00	25.00	28.00	..	..	28.00	N.A.	22.00	55.00	45.00	40.00	40.00	Sigada Halva (each)	
बोबरे	बाटीं (राजापुर)	2,750.00	2,775.00	2,825.00	3,200.00	3,325.00	3,200.00	2,450.00	2,475.00	2,475.00	2,275.00	3,450.00	3,200.00	Milling (Rajapuri Copra)	
	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..		
नारळ ..	(हजारात) कालिकत (जोडी १५०).	3,900.00	3,000.00	3,000.00	2,700.00	3,200.00	3,100.00	3,400.00	3,200.00	3,200.00	3,750.00	3,800.00	3,800.00	Calicut(150) Jodi Coconur (1,000)	
कापूस ..	.. संकरित-४	2,645.00	2,545.00	2,362.00	2,400.00	2,410.00	2,067.00	2,193.00	2,067.00	2,165.00	2,208.00	1,927.00	2,179.00	Hybrid-4 Cotton	
	जयधर-ए	2,025.00	2,025.00	1,715.00	1,765.00	1,740.00	1,659.00	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	1,687.00	Jayadhar-A	
	दिग्बीजय-ए	N.A.	N. A.	N.A.	..	..	..	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	Digvijaya-A	
	एम.सी.यु.-१-ए	3,405.00	3,100.00	3,005.00	3,025.00	3,020.00	2,475.00	2,531.00	N. A.	3,037.00	3,234.00	3,090.00	3,346.00	MCU-5A	
	बंगाली देशी	1,640.00	1,687.00	1,747.00	1,700.00	1,748.00	1,716.00	1,476.00	1,350.00	1,350.00	1,378.00	1,251.00	1,561.00	Bengal Deshi	

N.A.— उपलब्ध नाही/Not available.

भाषार :—पणन उपसंचालक, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra, Bombay.

तक्ता क्रमांक 29-2

वस्तूंचा गट व उपगटवार अखिल भारतीय घाऊक किमतींचा निर्देशांक (नवीन मालिका)/

गट व उपगट	भार Weight	आर्थिक वर्षाची सरासरी Financial year Average 1988-89	मासिक Monthly				
			एप्रिल १९८८ April 1988	मे १९८८ May 1988	जून १९८८ June 1988	जुलै १९८८ July 1988	ऑगस्ट १९८८ August 1988
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
(१) मूलभूत वस्तू	32.295	160.1	155.4	156.3	159.2	163.0	161.8
(अ) अन्न गट	17.386	177.1	165.3	166.9	172.1	179.6	180.0
(अ) अन्नधान्ये (१+२)	7.917	161.8	151.0	151.7	154.5	160.0	161.8
(१) धान्ये	6.824	155.7	146.7	146.7	149.8	153.8	156.0
(२) डाळी	1.093	199.7	178.1	182.7	183.9	198.8	198.1
(ब) भाजीपाला व फळे	4.089	185.1	171.3	168.5	181.8	200.6	201.1
(क) दूध व दुग्धचे पदार्थ	1.961	184.8	172.7	179.4	177.7	180.9	179.2
(ड) मांस, मासे व अंडी	1.783	170.7	163.3	162.6	166.7	171.8	173.8
(इ) मसाले व मसाल्याचे पदार्थ	0.947	262.1	254.9	258.1	265.1	265.7	262.0
(फ) इतर अन्नपदार्थ	0.689	182.9	156.6	183.5	186.5	179.2	168.9
(ब) अन्नधान्येतर पदार्थ	10.081	160.2	165.1	165.5	166.2	165.1	161.0
(अ) तंतू	1.791	149.7	146.2	148.2	148.8	150.0	153.6
(ब) तेल वियाणे	3.861	151.3	169.7	167.5	165.6	166.3	153.9
(क) इतर अन्नधान्येतर पदार्थ	4.429	172.3	168.6	170.6	173.6	170.1	170.2
(क) खनिजे	4.828	98.6	99.1	98.9	98.1	98.6	98.3
(२) इंधन, शक्ती, दिवाबत्ती व वंगण	10.663	151.2	149.7	149.9	150.0	150.0	149.8
(अ) कोळसा (खाणीतील)	1.256	212.3	205.9	205.9	205.9	205.9	205.9
(ब) खनिज तैले	6.666	129.2	128.7	128.9	129.1	129.2	129.3
(क) विद्युत	2.741	176.6	175.2	175.2	175.2	175.2	174.0
(३) उत्पादित पक्का माल	57.042	151.5	147.0	147.8	148.6	150.4	151.2
(अ) अन्नपदार्थ	10.143	147.8	143.1	143.1	145.6	150.3	149.7
(ब) पेयद्रव्ये, तंबाखू व तंबाखूचे पदार्थ	2.149	180.7	176.9	180.4	180.4	180.6	180.6
(क) कापड	11.545	139.6	135.2	135.9	136.1	137.5	139.9
(ड) लाकूड व लाकडाच्या वस्तू	1.198	156.6	156.7	156.7	156.7	156.7	156.8
(इ) कागद व कागदाच्या वस्तू	1.938	180.9	176.2	176.7	176.8	177.1	177.3
(फ) चामडे व चामडाच्या वस्तू	1.018	168.4	166.3	166.4	166.9	167.3	167.3
(ग) रत्न व पॅरोसिटिकच्या वस्तू	1.592	155.3	154.7	155.0	155.1	155.2	155.2
(ह) रसायने व रासायनिक पदार्थ	7.355	135.8	134.1	134.3	134.6	135.4	135.6
(ई) अधानुखनिज पदार्थ	2.477	152.4	148.2	150.4	152.5	152.4	152.1
(ज) मूलभूत धातू, मिश्र धातू व धातूंच्या वस्तू	7.632	176.4	166.1	167.4	168.7	171.9	172.9
(झ) यंत्र-नामग्री व यांत्रिक अवजारे	6.268	150.8	145.3	147.3	147.7	148.3	150.3
(ल) परिवहन सामग्री व सुटे भाग	2.705	148.9	146.1	146.6	146.6	146.7	146.9
(म) उत्पादन करणारे इतर संचिर्ण उद्योग	0.972	113.1	112.1	112.2	112.2	112.2	112.2
सर्व वस्तू	100.000	154.3	150.0	150.8	152.2	154.4	154.5

*अस्थाई/Provisional.

आधार—आर्थिक सल्लागार, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

PRICES AND INDICES

TABLE No. 29.2

All India Index Numbers of wholesale prices by Groups and Sub-groups of commodities (New Series)

(पायाभूत वर्ष १९८१-८२=१००)
(Base year 1981-82=100)

सरासरी Averages							Group and Sub-group (1)
सप्टेंबर September 1988 (9)	ऑक्टोबर October 1988 (10)	नोव्हेंबर November 1988 (11)	डिसेंबर December 1988 (12)	जानेवारी January 1989 (13)	फेब्रुवारी February* 1989 (14)	मार्च March* 1989 (15)	
159.2	164.0	164.6	162.2	159.6	158.7	156.8	I. Primary Articles
178.6	184.2	184.7	181.3	180.0	177.8	174.2	(A) Food Articles
162.9	165.4	165.7	165.6	167.5	168.9	166.2	(a) Foodgrains (1+2)
156.7	157.1	156.8	158.5	161.7	163.1	161.6	(1) Cereals
201.7	217.7	220.8	210.0	204.1	205.5	195.2	(2) Pulses
197.2	205.2	205.9	189.1	175.4	166.9	160.0	(b) Fruits and vegetables
180.0	181.6	185.2	189.0	196.6	199.8	195.0	(c) Milk and Milk products
167.7	173.6	173.7	170.4	176.1	176.9	172.2	(d) Eggs, Fish and Meat
252.2	281.7	286.4	282.9	260.4	240.7	235.1	(e) Condiments and spices
170.4	176.3	177.2	181.7	201.2	199.4	213.2	(f) Other food articles
155.1	160.8	161.8	159.8	153.4	154.5	154.5	(B) Non-Food Articles
146.7	149.8	142.1	145.1	148.4	152.8	164.1	(a) Fibres
143.3	149.0	152.0	145.7	137.7	133.6	130.8	(b) Oil seeds
168.7	175.6	178.2	178.1	169.0	173.5	171.2	(c) Other non-food articles
98.3	98.3	98.3	98.3	98.8	98.8	98.8	(C) Minerals
150.1	150.1	150.1	150.9	153.9	154.3	155.2	II. Fuel, Power, Light and Lubricants
205.9	205.9	205.9	205.9	231.5	231.6	231.6	(a) Coal Mining
129.4	129.3	129.3	129.3	129.3	129.3	129.3	(b) Mineral Oils
175.0	175.0	175.0	178.3	178.1	179.8	183.0	(c) Electricity
152.2	152.6	151.7	151.5	154.1	154.7	156.7	III. Manufactured Products
152.9	153.6	149.0	146.2	146.2	145.3	148.2	(a) Food products
180.8	180.8	180.7	180.7	180.8	180.8	184.5	(b) Beverages, Tobacco and Tobacco Products.
140.2	140.2	140.6	140.5	142.2	143.0	143.8	(c) Textiles
156.8	156.5	156.5	156.5	156.5	156.6	156.5	(d) Wood and wood products
178.5	179.5	179.5	179.5	188.3	190.0	191.4	(e) Paper and paper products
168.1	168.1	168.1	168.9	170.8	171.1	171.5	(f) Leather and leather products
155.2	155.4	155.5	155.5	155.0	155.4	156.2	(g) Rubber and Plastic products
136.0	137.2	136.3	136.1	136.5	136.6	136.8	(h) Chemical and Chemical products
152.6	152.6	151.3	151.4	153.6	153.6	157.2	(i) Non-metallic mineral products
175.4	175.4	177.0	178.3	184.8	186.7	192.0	(j) Basic metal alloys and metal products
150.3	150.6	149.3	150.1	155.6	156.5	158.0	(k) Machinery and Machine Tools
147.0	147.0	147.0	147.1	152.5	155.7	157.3	(l) Transport Equipment and Parts
112.5	112.6	112.6	112.6	114.7	114.7	116.1	(d) Other miscellaneous manufacturing industries.
154.3	156.0	155.7	154.9	155.8	155.9	156.6	All Commodities

Source.--Office of the Economic Adviser, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

29. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.3

राज्यातील निवडक केंद्रामधील कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक
Consumer price index numbers for the working class at selected centre in the State

महिना व वर्ष Month and Year	अन्नगट Food	पान, सुपारी, संबाबू, इत्यादी Pan, Supari, Tobacco, etc.	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and light	घरभाडे House rent	कापड व बिछाना Clothing and bedding	संकीर्ण Miscellane- ous	ग्राहक किमतीचा निर्देशांक Consumer Price Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
मुंबई/Bombay							
(आधारभूत वर्ष : १९६०=१००)							
(Base year : 1960=100)							
* (प्रायाभूत वर्ष १९८२=१००)							
* (Base year 1982=100)							
1980-81	431	430	485	158	422	326	400
1981-82	508	484	548	159	460	358	460
1982-83	548	511	653	160	512	401	502
1983-84	625	585	725	165	555	433	564
1984-85	676	650	799	181	569	473	609
1985-86	714	753	857	190	612	526	654
1986-87	799	816	909	198	652	555	717
1987-88	886	875	1058	210	676	610	791
एप्रिल/ April 1988	936	917	1155	215	710	651	837
मे/ May 1988	953	915	1158	215	716	652	848
जून/ June 1988	968	916	1167	215	707	655	857
जुलै/ July 1988	975	922	1185	223	711	658	863
ऑगस्ट/ August 1988	972	923	1197	223	708	667	863
सप्टेंबर/ September 1988	975	928	1198	223	715	671	867
ऑक्टोबर/October 1988*	186	204	134	157	134	158	173
नोव्हेंबर/ November 1988*	187	205	134	157	135	159	174
डिसेंबर/ December 1988*	179	205	134	157	132	160	169
जानेवारी/ January 1989*	179	208	134	160	132	163	170
फेब्रुवारी/ February 1989*	179	209	134	160	134	163	170
मार्च/ March 1989*	178	224	134	160	141	165	171

नविन मालिकेचे जुन्या मालिकेत रूपांतर करण्यासाठी वापरावयाचा गुणक अत्र गटासाठी ५.४४ व सर्वसाधारण निर्देशांकासाठी ५.१२ असा आहे.
Linking Factor for Food Group 5.44 and General Index 5.12 to convert new series to old Base.

आधार :- कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source :- Office of Commissioner of Labour, Govt. of Maharashtra, Bombay.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.3—cont.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
सोलापूर/Solapur								
(आधारभूत वर्ष : १९६०=१००)								
(Base year : 1960=100)								
* (पायाभूत वर्ष : १९८२=१००)								
* (Base year : 1982=100)								
1980-81	.. ..	432	383	475	216	447	331	411
1981-82	.. ..	544	422	560	222	492	376	499
1982-83	.. ..	544	444	662	236	531	405	515
1983-84	.. ..	627	475	707	250	566	441	579
1984-85	.. ..	665	532	729	265	578	465	612
1985-86	.. ..	698	616	741	280	633	508	647
1986-87	.. ..	756	692	748	298	657	562	697
1987-88	.. ..	802	714	821	330	662	669	747
एप्रिल/ April	1988	805	734	877	337	703	715	763
मे/ May	1988	793	766	889	337	702	715	758
जून/ June	1988	820	779	891	337	704	716	775
जुलै/ July	1988	869	772	927	358	729	716	811
ऑगस्ट/ August	1988	874	770	929	358	730	716	815
सप्टेंबर/ September	1988	869	770	929	358	733	716	812
ऑक्टोबर/ October	1988*	181	237	150	179	131	160	173
नोव्हेंबर/ November	1988*	182	235	157	179	134	160	175
डिसेंबर/ December	1988*	176	245	158	179	134	160	171
जानेवारी/ January	1989*	177	247	158	209	129	160	174
फेब्रुवारी/ February	1989*	175	255	146	209	126	161	172
मार्च/ March	1989*	171	263	146	209	133	163	171

नविन मालिकेचे जुन्या मालिकेत रूपांतर करण्यासाठी वापरावयचा गुणक अन्न गटासाठी ५.३७ व सर्वसाधारणनिर्देशांसाठी ५.०३ असा आहे
Linking Factor for Food Group 5.37 and General Index 5.03 to Convert new series to old Base.

29. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.3

राज्यातील निवडक केंद्रांमधील कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक
Consumer price index numbers for the working class at selected centre in the State

महिना व वर्ष Month and Year	अन्नगट Food	पान, सुपारी, तंबाखू, इत्यादी Pan, Supari, Tobacco, etc.	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and light	घरभाडे House rent	कापड व बिछाना Clothing and bedding	संकीर्ण Miscellaneous	ग्राहक किमतीचा निर्देशांक Consumer Price Index
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
मुंबई/Bombay							
(आधारभूत वर्ष : १९६०=१००) (Base year : 1960=100)							
* (पायाभूत वर्ष १९८२=१००) * (Base year 1982=100)							
1980-81	431	430	485	158	422	326	400
1981-82	508	484	548	159	460	358	460
1982-83	548	511	653	160	512	401	502
1983-84	625	585	725	165	555	433	564
1984-85	676	650	799	181	569	473	609
1985-86	714	753	857	190	612	526	654
1986-87	799	816	909	198	652	555	717
1987-88	886	875	1058	210	676	610	791
एप्रिल/ April 1988	936	917	1155	215	710	651	837
मे/ May 1988	953	915	1158	215	716	652	848
जून/ June 1988	968	916	1167	215	707	655	857
जुलै/ July 1988	975	922	1185	223	711	658	863
ऑगस्ट/ August 1988	972	923	1197	223	708	667	863
सप्टेंबर/ September 1988	975	928	1198	223	715	671	867
ऑक्टोबर/October 1988*	186	204	134	157	134	158	173
नोव्हेंबर/ November 1988*	187	205	134	157	135	159	174
डिसेंबर/ December 1988*	179	205	134	157	132	160	169
जानेवारी/ January 1989*	179	208	134	160	132	163	170
फेब्रुवारी/ February 1989*	179	209	134	160	134	163	170
मार्च/ March 1989*	178	224	134	160	141	165	171

नविन मालिकेचे जुन्या मालिकेत रूपांतर करण्यासाठी वापरण्याचा गुणक अन्न गटासाठी ५.४४ व सर्वसाधारण निर्देशांकासाठी ५.१२ असा आहे.
Linking Factor for Food Group 5.44 and General Index 5.12 to convert new series to old Base.

आवृत्त :- कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source :- Office of Commissioner of Labour, Govt. of Maharashtra, Bombay.

सप्तता क्रमांक/TABLE No. 29.3—cont.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
सोलापूर/Solapur								
(आधारभूत वर्ष.: १९६०=१००)								
(Base year : 1960=100)								
* (पायाभूत वर्ष : १९८२=१००)								
* (Base year : 1982=100)								
1980-81	.. ..	432	383	475	216	447	331	411
1981-82	.. ..	544	422	560	222	492	376	499
1982-83	.. ..	544	444	662	236	531	405	515
1983-84	.. ..	627	475	707	250	566	441	579
1984-85	.. ..	665	532	729	265	578	465	612
1985-86	.. ..	698	616	741	280	633	508	647
1986-87	.. ..	756	692	748	298	657	562	697
1987-88	.. ..	802	714	821	330	662	669	747
एप्रिल/ April	1988	805	734	877	337	703	715	763
मे/ May	1988	793	766	889	337	702	715	758
जून/ June	1988	820	779	891	337	704	716	775
जुलै/ July	1988	869	772	927	358	729	716	811
ऑगस्ट/ August	1988	874	770	929	358	730	716	815
सप्टेंबर/ September	1988	869	770	929	358	733	716	812
ऑक्टोबर/October	1988*	181	237	150	179	131	160	173
नोव्हेंबर/ November	1988*	182	235	157	179	134	160	175
डिसेंबर/ December	1988*	176	245	158	179	134	160	171
जानेवारी/ January	1989*	177	247	158	209	129	160	174
फेब्रुवारी/ February	1989*	175	255	146	209	126	161	172
मार्च/ March	1989*	171	263	146	209	133	163	171

नविन मालिकेचे जुन्या मालिकेत रूपांतर करण्यासाठी वापरावयाचा गुणक अन्न गटासाठी ५.३७ व सर्वसाधारणनिर्देशांसाठी ५.०३ असा आहे
Linking Factor for Food Group 5.37 and General Index 5.03 to Convert new series to old Base.

तस्ता क्रमांक/TABLE No. 29.3—cont.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
नागपूर/Nagpur								
			(माधारभूत वर्ष : १९६०=१००) (Base year : 1960=100)	(*माधारभूत वर्ष : १९८२=१००) (*Base year : 1982=100)				
	1980-81	419	395	438	202	487	328	398
	1981-82	505	455	547	216	547	366	469
	1982-83	534	490	738	241	577	393	507
	1983-84	598	551	780	278	599	425	558
	1984-85	647	581	871	314	616	450	601
	1985-86	671	690	929	338	634	489	632
	1986-87	708	845	968	360	645	551	673
	1987-88	763	937	996	462	656	600	726
एप्रिल/	April 1988	838	994	1228	529	695	630	797
मे/	May 1988	832	1001	1242	529	713	629	797
जून/	June 1988	823	999	1260	529	713	631	793
जुलै/	July 1988	836	998	1260	550	715	630	802
ऑगस्ट/	August 1988	837	985	1263	550	715	630	802
सप्टेंबर/	September 1988	859	970	1339	550	715	630	818
ऑक्टोबर/	October 1988*	175	182	177	207	131	155	171
नोव्हेंबर/	November 1988*	177	183	177	207	131	155	172
डिसेंबर/	December 1988*	169	184	180	207	131	156	168
जानेवारी/	January 1989*	165	186	195	244	131	159	171
फेब्रुवारी/	February 1989*	161	189	194	244	132	159	169
मार्च/	March 1989*	160	194	195	244	134	159	169

नवीन मालिकेचे जुन्या मालिकेत रूपांतर करण्यासाठी वापरावयाचा गुणक अन्न गटासाठी ५.२४ व सर्वसाधारण निर्देशांकसाठी ४.९९ असा आहे.

Linking Factor For Food Group 5.24 & General Index 4.99 to convert New Series to old Base.

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	
पुणे/Pune								
		(आधारभूत वर्ष : १९६०=१००) (Base year : 1960=100)				*(पायाभूत वर्ष : १९८२=१००) *(Base year : 1982=100)		
	1980-81	415	..	437	135	418	299	375
	1981-82	490	..	458	138	492	332	432
	1982-83	505	..	627	139	519	396	468
	1983-84	609	..	686	143	517	445	541
	1984-85	643	..	750	146	545	476	573
	1985-86	662	..	809	150	600	509	601
	1986-87	717	..	818	158	623	527	639
	1987-88	778	..	860	171	645	566	686
एप्रिल/	April 1988	794	..	906	176	647	598	705
मे/	May 1988	816	..	921	176	647	598	719
जून/	June 1988	808	..	948	176	647	599	717
जुलै/	July 1988	833	..	961	179	647	602	732
ऑगस्ट/	August 1988	826	..	961	179	647	593	726
सप्टेंबर/	September 1988	840	..	967	179	651	596	736
ऑक्टोबर/	October 1988*	176	224	140	174	128	160	165
नोव्हेंबर/	November 1988*	176	224	139	174	128	161	166
डिसेंबर/	December 1988*	176	224	140	174	125	162	165
जानेवारी/	January 1989*	176	227	140	183	127	166	167
फेब्रुवारी/	February 1989*	177	227	141	183	127	169	168
मार्च/	March 1989*	177	230	141	183	131	169	169

नविन मालिकेचे जुन्या मालिकेत रूपांतर करण्यासाठी वापरावयाचा गुणक अन्न गटासाठी ४.८६ व सर्वसाधारण निर्देशांकासाठी ४.५३ असा आहे.

Linking Factor For Food Group 4.86 & General Index 4.53 to convert New Series to Old Base.

तबला क्रमांक/TABLE No. 29.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
जळगाव/Jalgaon							
(आधारभूत वर्ष : १९६१=१००)							
(Base year: 1961=100)							
1980-81	.. ..	441	..	498	170	371	402
1981-82	.. ..	530	..	542	177	450	472
1982-83	.. ..	534	..	673	181	478	494
1983-84	.. ..	608	..	710	183	510	554
1984-85	.. ..	636	..	714	186	591	583
1985-86	.. ..	668	..	736	188	608	615
1986-87	.. ..	718	..	918	188	646	667
1987-88	.. ..	777	..	1011	188	684	715
1988-89	.. ..	865	..	1030	188	693	777
एप्रिल/ April	1988	811	..	1029	188	693	743
मे/ May	1988	783	..	1029	188	693	726
जून/ June	1988	805	..	1029	188	695	740
जुलै/ July	1988	843	..	1029	188	695	763
ऑगस्ट/ August	1988	849	..	1029	188	695	767
सप्टेंबर/ September	1988	836	..	1029	188	707	760
ऑक्टोबर/ October	1988	898	..	1029	188	694	798
नोव्हेंबर/ November	1988	928	..	1029	188	694	817
डिसेंबर/ December	1988	940	..	1029	188	683	823
जानेवारी/ January	1989	936	..	1029	188	683	820
फेब्रुवारी/ February	1989	902	..	1033	188	690	803
मार्च/ March	1989	847	..	1033	188	690	769

तबता क्रमांक/TABLE No. 29.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)				
नांदेड/Nanded											
(आधारवर्ष : १९६१=१००)											
(Base year : 1961=100)											
	1980-81	..	..	467	..	608	240	397	350	438	
	1981-82	..	..	579	..	634	277	462	385	523	
	1982-83	..	..	594	..	676	289	478	411	542	
	1983-84	..	..	665	..	697	308	510	455	598	
	1984-85	..	..	719	..	784	361	525	510	649	
	1985-86	..	..	710	..	801	386	569	578	662	
	1986-87	..	..	749	..	912	386	638	614	707	
	1987-88	..	..	798	..	931	386	694	672	754	
	1988-89	..	..	934	..	931	386	719	737	851	
एप्रिल/	April	1988	..	..	849	..	931	386	709	729	796
मे/	May	1988	..	..	848	..	931	386	724	729	797
जून/	June	1988	..	..	852	..	931	386	724	731	801
जुलै/	July	1988	..	..	881	..	931	386	720	731	818
ऑगस्ट/	August	1988	..	..	889	..	931	386	720	731	822
सप्टेंबर/	September	1988	..	..	907	..	931	386	719	731	834
ऑक्टोबर/	October	1988	..	..	971	..	931	386	719	735	873
नोव्हेंबर/	November	1988	..	..	993	..	931	386	720	735	887
डिसेंबर/	December	1988	..	..	1014	..	931	386	719	735	900
जानेवारी/	January	1989	..	..	1043	..	931	386	718	737	918
फेब्रुवारी/	February	1989	..	..	1009	..	931	386	719	740	898
मार्च/	March	1989	..	..	952	..	931	386	719	778	869

तबता क्रमांक/TABLE No. 29.3—contd.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)		
औरंगाबाद/Aurangabad										
(आधारभूत वर्ष : १९६१=१००)										
(Base year : 1961=100)										
	1980-81	.. ..	456	..	478	300	399	339	422	
	1981-82	.. ..	548	..	536	316	458	382	496	
	1982-83	.. ..	548	..	680	316	486	417	514	
	1983-84	.. ..	630	..	768	318	522	446	578	
	1984-85	.. ..	679	..	772	326	566	482	617	
	1985-86	.. ..	742	..	790	326	632	546	672	
	1986-87	.. ..	830	..	818	330	670	633	743	
	1987-88	.. ..	891	..	830	333	690	665	787	
	1988-89	.. ..	1010	..	862	333	711	720	872	
एप्रिल/	April	1988	.. ..	899	..	830	333	699	678	795
मे/	May	1988	.. ..	933	..	874	333	700	730	826
जून/	June	1988	.. ..	917	..	830	333	700	728	813
जुलै/	July	1988	.. ..	967	..	850	333	701	729	845
ऑगस्ट/	August	1988	.. ..	970	..	870	333	701	723	848
सप्टेंबर/	September	1988	.. ..	968	..	870	333	717	728	848
ऑक्टोबर/	October	1988	.. ..	1069	..	870	333	720	728	910
नोव्हेंबर/	November	1988	.. ..	1096	..	870	333	718	728	926
डिसेंबर/	December	1988	.. ..	1105	..	870	333	718	724	931
जानेवारी/	January	1989	.. ..	1069	..	870	333	718	694	905
फेब्रुवारी/	February	1989	.. ..	1074	..	870	333	718	724	912
मार्च/	March	1989	.. ..	1058	..	870	333	718	724	903

आधार.—कामगार बायुक्त बांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Office of the Commissioner of Labour, Government of Maharashtra, Bombay.

29. किमती आणि निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.4

नागरी श्रमिकेतर कर्मचाऱ्यांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक
Consumer price index numbers for urban non-manual employees

*(पायाभूत वर्ष—१९६०=१००)

*(Base year—1960=100)

(पायाभूत वर्ष १९८४-८५=१००)

(Base Year 1984-85=100)

वर्ष/महिना Year/Month	मुंबई Bombay	पुणे Pune	नागपूर Nagpur	औरंगाबाद Aurangabad	सोलापूर Solapur
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
*1980-81	347	369	362	..	..
*1981-82	393	412	400	..	..
*1982-83	440	446	429	..	..
*1983-84	493	490	484	..	..
*1984-85	538	526	530	..	..
*1985-86	568	567	562	..	..
*1986-87	612	617	588	..	..
*1987-88	662	660	633	..	..
1988-89	130	133	132	136	133
एप्रिल/ April 1988	127	128	126	128	129
मे/ May 1988	127	129	128	131	131
जून/ June 1988	129	130	130	132	132
जुलै/ July 1988	129	133	132	135	133
ऑगस्ट/ August 1988	129	133	133	135	132
सप्टेंबर/ September 1988	129	133	132	135	132
ऑक्टोबर/ October 1988	130	135	133	137	135
नोव्हेंबर/ November 1988	131	137	134	139	137
डिसेंबर/ December 1988	130	136	133	140	137
जानेवारी/ January 1989	131	136	135	142	136
फेब्रुवारी/ February 1989	131	135	134	141	134
मार्च/ March 1989	132	135	135	140	131

१९८४-८५ या जीवन मालिकेचे निर्देशांक जुन्या मालिकेत (१९६०) रूपांतरित करण्यासाठी घटक मुंबई-५.३८, पुणे-५.२६, नागपूर-५.३०.
Linking Factor for conversion to old base 1960 from new base 1984-85 Bombay-5.38, Pune-5.26, Nagpur-5.30.

साधन :- केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source :- Central Statistical Organisation, Government of India, New Delhi.

29. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

सतता क्रमांक/TABLE No. 29.5

राज्यातील निवडक केंद्रांमधील कामगारांकरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक
Consumer Price Index Numbers for the working class at selected centres in the State

वर्ष Year	अन्न Food	संकीर्ण Miscellaneous	ग्राहक किमती निर्देशांक C. P. Index
(1)	(2)	(3)	(4)
केंद्र/Centre मुंबई/Bombay (पायाभूत वर्ष १९६०=१००) (Base year 1960=100)			
1986	776	547	701
1987	864	593	771
1988	961	N.A.	852
केंद्र/Centre सोलापूर/Solapur (पायाभूत वर्ष १९६०=१००) (Base year 1960=100)			
1986	745	557	688
1987	795	637	736
1988	861	N.A.	801
केंद्र/Centre नागपूर/Nagpur (पायाभूत वर्ष १९६०=१००) (Base year 1960=100)			
1986	700	536	663
1987	747	589	710
1988	839	N.A.	799
केंद्र/Centre पुणे/Pune (पायाभूत वर्ष १९६१=१००) (Base year 1961=100)			
1986	706	520	631
1987	765	556	675
1988	819	N.A.	722
केंद्र/Centre जळगाव/Jalgaon (पायाभूत वर्ष १९६१=१००) (Base year 1961=100)			
1986	709	550	656
1987	760	561	703
1988	839	596	760

29. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.5

राज्यातील निवडक केंद्रांमधील कामगारकिरिता ग्राहक किमतीचे निर्देशांक
Consumer Price Index Numbers for the working class at selected centres in the State

वर्ष Year	अन्न Food	संकीर्ण Miscellaneous	ग्राहक किमती निर्देशांक C. P. Index
(1)	(2)	(3)	(4)
केंद्र/Centre नांदेड/Nanded (मायाभूत वर्ष १९६१=१००) (Base year 1961=100)			
1986	738	608	693
1987	783	656	742
1988	892	721	822
केंद्र/Centre औरंगाबाद/Aurangabad (मायाभूत वर्ष १९६१=१००) (Base year 1961=100)			
1986	813	611	728
1987	873	660	775
1988	974	710	847

आधार.—कामगार आयुक्त यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन मुंबई

Source.—Office of the Commissioner, of Labour Government of Maharashtra, Bombay.

29. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.6

निवडक केंद्रांचे नागरीश्रमिहतेतर कर्मचाऱ्यांकरिता ग्राहक किमती निर्देशांक
Consumer Price Index Numbers for Urban non-manual Employees
for selected Centres in the state.

(पायाभूत वर्ष १९६०=१००)
(Base year 1960=100)

वर्ष/Year	केंद्र/Centres					
	मुंबई Bombay	पूणे Pune	नामपूर Nagpur	ओरंगाबाद Aurangabad	सोलापूर Solapur	अखिल भारत All India
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1988 ..	128	131	130	133	132	133

आधार.—केंद्रीय सांख्यिकी संघटना, भारत सरकार, नवी दिल्ली

Source.—Central Statistical Organisation, Govt. of India, New Delhi.

29. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.7

औद्योगिक कामगारांकरिता अखिल भारतीय ग्राहक किमतीचे निर्देशांक
All-India Consumer Price Index Numbers for Industrial workers

(पायाभूत वर्ष १९६०=१००)
(Base year 1960=100)

वर्ष/Year	गट/Group		
	अन्न Food	कापड Clothing	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index
(1)	(2)	(3)	(4)
1987	750	681	719
1988	823	N.A.	787

आधार.—श्रम मंत्रालय, श्रम केंद्र, भारत सरकार, सिमला

Source.—Ministry of Labour, Labour Bureau, Govt. of India, Simla.

तबता क्रमांक 29.8

---

29. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.8

महाराष्ट्र राज्यातील निवडक केंद्रातील महत्त्वाच्या शेतीमालाच्या घाऊक किमती
Wholesale prices of certain important agricultural commodities at selected centres in Maharashtra State

(प्रति क्विंटलची महिना अखेर असलेली घाऊक किमती रुपयांत)
(Month end spot wholesale prices in Rs. per quintal)

अनुक्रमांक Serial No.	वस्तु	बाजारपेठ	प्रकार	जून June 1988	सप्टेंबर September 1988	डिसेंबर December 1988	मार्च March 1989	Variety	Market	Commodity
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
1	गहू	.. अहमदनगर(कोपरगाव) ..	पिवळा/२१८९ कल्याण सोना	285.00	310.00	360.00	285.00	Yellow/K. Sona 2189	.. Ahmednagar ..	.. Wheat
		.. श्रीरामपूर ..	.. निफाड/बक्षी ..	.. N. A. ..	305.00	.. N. A. ..	260.00	Niphad/Baxi	.. Shrirampur	
		.. जळगाव ..	.. कल्याण सोना ..	275.00	301.00	335.00	275.00	Kalyan Sona	.. Jalgaon	
		.. धुळे ..	.. बन्सी ..	.. N. A. ..	294.00	344.00	310.00	Bansi	.. Dhule	
		.. नंदुरबार ..	.. २१८९ ..	.. N. A. ..	301.00	.. N. A. ..	270.00	2189	.. Nandurbar	
		.. नाशिक ..	.. पिवळा ..	.. N. A. ..	345.00	340.00	280.00	Yellow	.. Nashik	
		.. लासलगाव ..	.. निफाड/पिवळा ..	.. N. A. ..	300.00	339.00	.. N. A. ..	Niphad/Yellwo	.. Lasalgaon	
		.. बारशी ..	.. शेट ..	.. N. A. ..	325.00	.. N. A. ..	.. ..	Shet	.. Barshi	
		.. लातूर ..	.. बन्सी/पिवळा ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	.. ..	Bansi/Yellwo	.. Latur	
		.. औरंगाबाद ..	.. २१८९ ..	281.00	290.00	375.00	.. ..	2189	.. Aurangabad	
		.. जालना ..	.. पीसी ..	300.00	.. N. A. ..	370.00	300.00	Pissi	.. Jalna	
		.. वर्धा ..	.. हावरा ..	325.00	.. N. A. ..	355.00	.. N. A. ..	Hawra	.. Wardha	
		.. सांगली ..	.. बन्सी/खपली ..	.. N. A. ..	280.00	300.00	360.00	Bansi/Khapli	.. Sangli	
		.. अकोला ..	.. गावरानी ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	370.00	270.00	Gaorani	.. Akola	
		.. नागपूर (उमरेड) ..	.. कल्याण/संकरित सोना ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	220.00	330.00	Kalyan/H. B. Sona	.. Nagpur (Umrer)	
		.. बीड ..	.. ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	400.00	.. N. A. ..	.. ..	.. Beed	
		.. सोलापूर ..	.. सरबती/बन्सी ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	240.00	Sarbati/Bansi	.. Solapur	
		.. बारामती ..	.. २१८९ ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	262.00	2189	.. Baramati	
2	बाजरी	.. अहमदनगर (कोपरगाव) ..	संकरित(गावरानी)	190.00	174.00	225.00	190.00	H. B./Gaorani (Green)	.. Ahmednagar ..	.. Bajra
		.. श्रीरामपूर ..	.. गावरानी ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	205.00	Gaorani	.. Shrirampur	
		.. जळगाव ..	.. संकरित/गावरानी/स्थानिक ..	202.00	130.00	145.00	202.00	H. B./Gaorani/Local	.. Jalgaon	
		.. पाचोरा ..	.. संकरित/गावरानी/स्थानिक ..	165.00	132.00	140.00	165.00	Local/H. B./Gaorani	.. Pachora	
		.. धुळे ..	.. संकरित ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	193.00	.. N. A. ..	.. ..	.. Dhule	
		.. नंदुरबार ..	.. संकरित ..	.. N. A. ..	205.00	.. N. A. ..	.. N. A. ..	H. B.	.. Nandurbar	
		.. नाशिक ..	.. गावरानी ..	.. N. A. ..	240.00	260.00	270.00	Gaorani	.. Nashik	
		.. लासलगाव ..	.. संकरित/गावरानी ..	.. N. A. ..	170.00	225.00	225.00	Local/Gaorani	.. Lasalgaon	
		.. बारामती ..	.. संकरित/स्थानिक ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	192.00	H. B.	.. Baramati	
		.. सांगली ..	.. गावरानी ..	175.00	.. N. A. ..	190.00	175.00	Gaorani	.. Sangli	
		.. जालना ..	.. हिरवा/संकरित ..	190.00	.. N. A. ..	155.00	190.00	Green/H. B.	.. Jalna	
		.. वर्धा ..	.. स्थानिक ..	169.00	.. N. A. ..	.. N. A. ..	169.00	Local	.. Wardha	
		.. अमरावती ..	.. गावरानी/स्थानिक ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	Gaorani/Local	.. Amravati	
		.. अकोला (कारंजा) ..	.. स्थानिक ..	.. N. A. ..	.. N. A. ..	150.00	.. N. A. ..	Local	.. Akola (Karanja)	

	औरंगाबाद	..	हिरवा/संकरित	..	176.00	140.00	225.00	176.00	Green/H. B.	..	..	Aurangabad
	बीड	..	हिरवा/संकरित	..	200.00	210.00	220.00	200.00	Green/H. B.	..	..	Beed
	चाळीसगाव	..	गावरानी/संकरित	..	N. A.	157.00	N. A.	N. A.	Gaorani/H. B.	..	..	Chalisgaon
	नागपूर	..	गावरानी	..	..	..	N. A.	325.00	Gaorani/Local	..	..	Nagpur
3	ज्वारी	..	नं. १	..	N. A.	N. A.	117.00	290.00	No. 1	..	..	Baramati
	औरंगाबाद	..	शाळ	..	210.00	240.00	165.00	210.00	Shalu	..	..	Aurangabad
	श्रीरामपूर	..	संकरित	..	N. A.	N. A.	N. A.	220.00	H. B.	..	..	Shrirampur
	धुळे	..	संकरित	..	N. A.	140.00	153.00	224.00	H. B.	..	..	Dhule
	सोलापूर	..	मालदांडी	..	240.00	N. A.	4 25.00	N. A.	Maldandi	..	..	Solapur
	नंदुरबार	..	पिवळा	..	N. A.	155.00	N. A.	N. A.	Yellow	..	..	Nandurbar
	जालना	..	संकरित/रबी	..	210.00	N. A.	370.00	210.00	H. B./Rabi	..	..	Jalna
	नाशिक	..	पिवळा/संकरित	..	N. A.	N. A.	240.00	280.00	Yellow/H. B.	..	..	Nashik
	लासलगाव	..	स्थानिक/संकरित पांढरी	..	N. A.	245.00	225.00	315.00	Local/White/H. B.	..	..	Lasalgaon
	सांगली	..	संकरित	..	190.00	N. A.	N. A.	N. A.	H. B.	..	..	Sangli
	जळगाव	..	संकरित	..	135.00	140.00	190.00	135.00	H. B.	..	..	Jalgaon
	पाचोरा	..	संकरित/पांढरी	..	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	H. B./White	..	..	Pachora
	नागपूर	..	संकरित	..	N. A.	130.00	N. A.	245.00	H. B.	..	..	Nagpur
	अकोला (कारंजा)	..	संकरित/पिवळी	..	102.00	N. A.	..	N. A.	Hybrid/Yellow	..	..	Akola (Karanja)
	अकोला (वाशिम)	..	..	..	..	N. A.	200.00	102.00	..	..	..	Akola (Washim)
	अमरावती (दर्यापूर)	..	संकरित/गावरानी	..	135.00	N. A.	N. A.	135.00	Local/Gaorani	..	..	Amravati (Daryapur)
	बीड	..	गावरानी	..	220.00	N. A.	N. A.	220.00	Gaorani	..	..	Beed
	अहमदनगर	..	पिवळा	..	N. A.	N. A.	3 60.00	N. A.	Yellow	..	..	Ahmednagar
	श्रीरामपूर	..	गावरानी/संकरित	..	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	H. B./Gaorani	..	..	Shrirampur
	बाशी	..	क्र. १ पिवळा	..	N. A.	250.00	N. A.	380.00	No. 1/Yellow	..	..	Barshi
	सांगली	..	शाळ/संकरित	..	190.00	N. A.	290.00	190.00	Shalu/H. B.	..	..	Sangli
	पुणे	..	..	..	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	..	..	..	Pune
	वर्धा	..	..	..	N. A.	N. A.	205.00	N. A.	..	..	..	Wardha
4	हरभरा	..	देशी/निफाड/पिवळा	..	565.00	N. A.	800.00	N. A.	Deshi/Niphad/Yellow	..	..	Ahmednagar
	जळगाव	..	गावरानी	..	511.00	N. A.	N. A.	535.00	Gaorani	..	..	Jalgaon
	नागपूर	..	देशी	..	N. A.	N. A.	N. A.	640.00	Deshi	..	..	Nagpur
	अमरावती	..	गावरानी	..	543.00	N. A.	N. A.	620.00	Gaorani	..	..	Amravati
	बाशी	..	गारडा	..	N. A.	625.00	700.00	N. A.	Garda	..	..	Barshi
	लातूर	..	लाल	..	N. A.	N. A.	N. A.	640.00	Red	..	..	Latur
	बीड	..	पिवळा	..	560.00	660.00	N. A.	N. A.	Yellow	..	..	Beed
	अकोला (वाशिम)	..	चाफा	..	N. A.	N. A.	N. A.	550.00	Chapha	..	..	Akola (Washim)
	धुळे	..	देशी	..	N. A.	N. A.	687.00	N. A.	Deshi	..	..	Dhule
	सांगली	..	देशी	..	N. A.	N. A.	775.00	N. A.	Deshi	..	..	Sangli
	जालना	..	पिवळा/गावरानी	..	N. A.	N. A.	N. A.	640.00	Yellow/Gaorani	..	..	Jalna
5	तूर	..	लाल	..	625.00	611.00	N. A.	515.00	Red	..	..	Jalgaon
	धुळे	..	पांढरा	..	N. A.	N. A.	N. A.	478.00	White	..	..	Dhule
	सोलापूर	..	पांढरा	..	675.00	N. A.	N. A.	N. A.	White	..	..	Solapur
	औरंगाबाद	..	पांढरा	..	630.00	675.00	557.00	521.00	White	..	..	Aurangabad
	परभणी	..	..	..	..	650.00	..	N. A.	..	..	..	Parbhani
	लातूर	..	पांढरा/गजर/लाल	..	N. A.	N. A.	N. A.	550.00	White/Gajar/Red	..	..	Latur
	सैलू	..	पांढरा/लाल नं. २	..	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	White/Red No. 2	..	..	Sailu
	अमरावती	..	गजर/पांढरा	..	N. A.	N. A.	N. A.	N. A.	Gajar/White	..	..	Amravati
	वर्धा	..	गजर/पांढरा	..	N. A.	N. A.	N. A.	470.00	Gajar/White	..	..	Wardha
	अकोला (वाशिम)	..	लाल/गजर	..	N. A.	N. A.	530.00	510.00	Red/Gajar	..	..	Akola (Washim)

Tur

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(4)	(3)	(2)
5	तुर-बाण	बाशी	पांढरा	N.A.	625.00	550.00	N.A.	White	Barshi	Tur—contd.
		जालना	पांढरा	N.A.	N.A.	535.00	N.A.	White	Jalna	
		बीड	पांढरा	N.A.	N.A.	550.00	530.00	White	Beed	
		नांदेड	गजर/गावराज	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Nanded	
		नागपूर		N.A.	N.A.	N.A.	N.A.		Nagpur	
6	मूग	जळगाव	हिरवा/नं. २	755.00	551.00	641.00	751.00	Green/No. 2	Jalgaon	Moong
		बाशी	हिरवा	N.A.	N.A.	631.00	575.00	Green	Barshi	
		नंदुरबार	चमकी/काळा	N.A.	595.00	696.00	800.00	Chamki/Black	Nandurbar	
		जालना	चमकी/हिरवा	N.A.	490.00	575.00	611.00	Chamki/Green	Jalna	
		बीड	हिरवा	720.00	N.A.	590.00	N.A.	Green	Beed	
		अमरावती (दर्यापूर)	हिरवा/चमकी	N.A.	N.A.	626.00	717.00	Green/Chamaki	Amravati (Daryapur)	
		वर्धा	हिरवा	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Green	Wardha	
		अकोला (वाशिम)	चमकी	N.A.	N.A.	670.00	700.00	Chamki	Akola (Washim)	
7	उडीद	जळगाव	स्थानिक/खानदेश	655.00	601.00	535.00	511.00	Local/Khandeshi	Jalgaon	Udid
		पाचोरा	स्थानिक नं. १	580.00	531.00	N.A.	N.A.	Local No. 1	Pachora	
		अकोला (वाशिम)	चमकी/काळा	N.A.	N.A.	550.00	500.00	Chamki/Kala	Akola (Washim)	
		अमरावती	लहान/गावराजी	N.A.	N.A.	N.A.	600.00	Small/Gaoren	Amravati	
		लातूर	स्थानिक	N.A.	535.00	N.A.	480.00	Local	Latur	
		लासलगाव	खानदेश	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Khandesh	Lasalgaon	
		बाशी	खानदेश	N.A.	N.A.	425.00	N.A.	Khandesh	Barshi	
		धुळे		N.A.	N.A.	N.A.	500.00		Dhule	
8	करई	अहमदनगर	स्थानिक	500.00	N.A.	N.A.	N.A.	Local	Ahmednagar	Safflower
		श्रीरामपूर	पांढरा	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	White	Shrirampur	
		बाशी		550.00	650.00	575.00	490.00		Barshi	
		सांगली	देशी	470.00	N.A.	N.A.	N.A.	Deshi	Sangali	
		जालना	लहान	N.A.	N.A.	600.00	525.00	Small	Jalna	
		लातूर	लहान	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Small	Latur	
		औरंगाबाद		N.A.	N.A.	621.00	N.A.		Aurangabad	
		बीड		N.A.	N.A.	600.00	N.A.		Beed	
		अकोला (वाशिम)		N.A.	N.A.	N.A.	525.00		Akola (Washim)	
9	भुईमुग	अहमदनगर	घुंगरी/डोबली	350.00	400.00	N.A.	N.A.	Ghungari/Dhobali	Ahmednagar	Groundnut
		श्रीरामपूर	घुंगरी	N.A.	N.A.	N.A.	575.00	Ghungari	Shrirampur	
		पाचोरा	घुंगरी	680.00	N.A.	N.A.	500.00	Ghungari	Pachora	
		धुळे	स्पॅनिश/पनिट	N.A.	N.A.	609.00	595.00	Spanish/Panett	Dhule	
		नंदुरबार	लहान/सुकी	N.A.	599.00	N.A.	590.00	Small/Dry	Nandurbar	
		लासलगाव	खानदेश	N.A.	620.00	525.00	N.A.	Khandesh	Lasalgaon	
		बाशी	मोठा नं. १	N.A.	530.00	570.00	520.00	Bold No. 1	Barshi	
		कोल्हापूर	कोपरगाव	760.00	N.A.	N.A.	600.00	Kopargaon	Kolhapur	
		सांगली	जपानी जाडी	749.00	725.00	545.00	575.00	Japani Bold	Sangli	
		कराड	स्थानिक/पासरी	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Local/Pasari	Karad	

	बालना	..	लहान/भोठा/घुंगरी	..	N.A.	N.A.	541.00	525.00	Small/Bold/Ghungari	..	Jaina	
	औरंगाबाद	..	..	..	650.00	N.A.	N.A.	N.A.	..	..	Aurangabad	
	नागपूर	..	जाडी	..	N.A.	N.A.	N.A.	495.00	Bold	..	Nagpur	
	अमरावती	..	लहान	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Small	..	Amravati	
	अकोला (वाशिम)	..	लाल	..	N.A.	N.A.	510.00	495.00	Red	..	Akola (Washim)	
	(कारंजा)										(Karanja)	
	जळगाव	..	जपानी जाडी	..	N.A.	600.00	N.A.	N.A.	Japani Bold	..	Jalgaon	
	लातूर	..	जाडी/सुकी	..	N.A.	620.00	N.A.	N.A.	Bold/Dry	..	Latur	
	पुणे	..	घुंगरी	..	N.A.	N.A.	547.00	N.A.	Ghungari	..	Pune	
	बीड	..	जाडी	..	N.A.	530.00	N.A.	520.00	Bold	..	Beed	
10	सूर्यफूल	..	बारामती	..	651.00	N.A.	N.A.	570.00	..	..	Baramati	.. Sunflower
	सोलापूर	..	..	..	690.00	N.A.	N.A.	N.A.	..	..	Solapur	
	लासलगाव	..	..	..	N.A.	..	550.00	N.A.	..	..	Lasalgaon	
	बार्शी	..	..	..	..	..	600.00	585.00	..	..	Barshi	
	बीड	..	..	..	..	..	560.00	N.A.	..	..	Beed	
11	गुळ	..	श्रीरामपूर	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Red/No. 2	..	Shrirampur	.. Gur
	अहमदनगर (राहुरी)	..	लाल नं. २	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Red/No. 2	..	Ahmadnagar (Rahuri)	
	कोपरगाव	..	पिवळा नं. २	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Yellow No.2	..	Kopergaon	
	नंदुरबार	..	बरा	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Fair	..	Nandurbar	
	सांगली	..	कोल्हापूर	..	400.00	N.A.	320.00	475.00	Kolhapur	..	Sangli	
	कोल्हापूर	..	७५९४/नं. २	..	370.00	700.00	450.00	550.00	7594/No. 2	..	Kolhapur	
	लासलगाव	..	मध्यम	..	N.A.	426.00	N.A.	N.A.	Medium	..	Lasalgaon	
	पुणे	..	स्थानिक/पिवळा/केशरी	..	435.00	550.00	380.00	425.00	Local/Yellow/Kesari	..	Pune	
	कराड	..	कोल्हापूरी/देशी	..	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	Kolhapuri/Deshi	..	Karad	
	बारामती	..	स्थानिक नं. २	..	N.A.	N.A.	N.A.	440.00	Local No. 2	..	Baramati	
	जालना	..	पिवळा	..	N.A.	N.A.	N.A.	420.00	Yellow	..	Jalna	
	धुळे	..	..	..	N.A.	N.A.	N.A.	408.00	..	..	Dhule	
	नाशिक	..	..	..	N.A.	N.A.	335.00	520.00	..	..	Nashik	
	जळगाव	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Jalgaon	
12	कांदा	..	नाशिक	..	N.A.	N.A.	180.00	70.00	Summer/Pole	..	Nashik	.. Onions
	लासलगाव	..	लाल/मध्यम/उन्हाळी	..	..	130.00	185.00	85.00	Red/Medium/Summer	..	Lasalgaon	
	पुणे	..	फुरसंगी/लोणंद	..	..	120.00	220.00	100.00	Fursungi/Lonand	..	Pune	
	नागपूर	..	गावरानी/नाशिक	..	..	N.A.	N.A.	180.00	Gaorani/Nashik/WHK	..	Nagpur	
13	बटाटे	..	नाशिक	..	N.A.	N.A.	150.00	160.00	Nashik/Hasan/Pole	..	Nashik	.. Potatoes
	पुणे	..	जालंधर/तळेगाव	..	..	210.00	180.00	100.00	Jalandhar/Talegaon	..	Pune	
	नागपूर	..	पहाडी	..	..	..	N.A.	122.00	Pahadi	..	Nagpur	
14	मिरची	..	नंदुरबार	..	..	..	N.A.	1,800.00	Dry/Ghati	..	Nandurbar	.. Chillies
	धुळे	..	गावरान	..	..	N.A.	2,604.00	1,420.00	Gaorani	..	Dhule	
	सांगली	..	जोवारी	..	1,500.00	..	3,150.00	1,700.00	Jowari	..	Sangli	
	नागपूर	..	सुकी/भीवापूरी	..	N.A.	..	2,560.00	1,540.00	Dry/Bhiwapuri	..	Nagpur	

N.A.—उपलब्ध नाही. Not Available.

भाषार.—उपसंचालक, पणन, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Deputy Director of Marketing, Government of Maharashtra, Bombay.

29. किमती व निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तबता क्रमांक/TABLE No. 29.9

सोने व चांदी यांच्या मुंबई बाजारातील किमती/Prices of gold and silver in Bombay Market

(रुपयात/In Rupees)

वर्ष/महिना Year/Month	तयार सोने (१० ग्रॅमची किमती) *Gold (Spot) per 10 grams			तयार चांदी (दर किलोग्रॅमची किमती) †Silver (Spot) per kilogram		
	कमाल Highest	किमान Lowest	सरासरी बंद भाव Average of closing quotations	कमाल Highest	किमान Lowest	सरासरी बंद भाव Average of closing quotations
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1961-62	126.00	115.85	121.65	219.65	196.95	206.49
1965-66	85.00	70.50	77.78	466.00	281.00	314.52
1970-71	198.00	177.50	184.96	588.50	483.50	536.08
1975-76	574.00	511.00 ^a	544.99	1,425.00	1,001.00	1,169.36
1980-81	1,730.00	1,305.00	1,522.44	2,960.00	2,475.00	2,616.63
1985-86	2,235.00	2,025.00	2,125.47	4,120.00	3,730.00	3,918.35
1986-87	2,655.00	2,080.00	2,323.49	4,923.00	3,881.00	4,247.10
1987-88	3,774.00	2,560.00	3,082.43	6,551.00	4,789.00	5,538.83
1988-89	3,340.00	3,030.00	3,175.22	6,889.00	5,845.00	6,366.76
एप्रिल/April 1988	3,270.00	3,110.00	3,178.71	6,303.00	6,064.00	6,183.96
मे/May 1988	3,190.00	3,125.00	3,149.48	6,294.00	6,111.00	6,198.32
जून/June 1988	3,225.00	3,130.00	3,177.12	6,161.00	5,887.00	6,040.31
जुलै/July 1988	3,250.00	3,030.00	3,106.40	6,206.00	5,845.00	6,015.12
ऑगस्ट/August 1988	3,231.00	3,105.00	3,170.48	6,280.00	6,170.00	6,213.83
सप्टेंबर/September 1988	3,175.00	3,060.00	3,124.32	6,323.00	6,187.00	6,266.45
ऑक्टोबर/October 1988	3,210.00	3,070.00	3,158.80	6,457.00	6,281.00	6,368.36
नोव्हेंबर/November 1988	3,255.00	3,135.00	3,211.87	6,508.00	6,376.00	6,439.91
डिसेंबर/December 1988	3,260.00	3,100.00	3,158.33	6,518.00	6,442.00	6,472.44
जानेवारी/January 1989	3,340.00	3,160.00	3,253.26	6,786.00	6,455.00	6,585.17
फेब्रुवारी/February 1989	3,315.00	3,200.00	3,260.63	6,882.00	6,690.00	6,783.67
मार्च/March 1989	3,200.00	3,100.00	3,153.25	6,889.00	6,748.00	6,833.63

टीप—(१) *तयार सोन्याच्या किमती २७ ऑगस्ट १९६३ पर्यंत शुद्ध सोन्याच्या होत्या त्यानंतर ९ नोव्हेंबर १९६६ पर्यंत १४ करेट सोन्याच्या आणि १० जुलै १९६७ पासून प्रमाणित सोन्याच्या आहेत.

(२) †या तयार चांदीच्या किमती ०.९९६ पेक्षा कमी शुद्ध चांदीच्या आहेत.

Note.—(1) *Spot prices relate to gold bullion up to 27th August 1963, 14 carat gold up to 9th November 1966 and to standard gold from 10th July 1967.

(2) †Spot prices relate to below 0.996 fineness.

कागदपत्र.—भारतीय रिझर्व बँक, मुद्रा व वित्त अहवाल, भाग २, १९८८-८९

Source.—Report on currency and finance Vol. II, Reserve Bank of India, 1988-89.

29. किमती आणि निर्देशांक, PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.10

महाराष्ट्रातील शेतमजुरांकरिता घटक किमतीचे निर्देशांक
Consumer price index number for agricultural labourers in Maharashtra

(पाया—जुलै १९६०—जून १९६१=१००)
(Base—July 1960—June 1961=100)

वर्ष/महिना Year/Month	अन्न गट निर्देशांक Food Index	सर्वसाधारण निर्देशांक General Index
(1)	(2)	(3)
1980-81	421	383
1981-82	515	462
1982-83	488	447
1983-84	553	502
1984-85	567	517
1985-86	579	534
1986-87	622	571
1987-88	682	622
1988-89	748	681
एप्रिल/ April 1988	679	625
मे/ May 1988	695	639
जून/ June 1988	692	637
जुलै/ July 1988	707	649
ऑगस्ट/ August 1988	719	658
सप्टेंबर/ September 1988	703	646
ऑक्टोबर/October 1988	755	686
नोव्हेंबर/ November 1988	778	703
डिसेंबर/ December 1988	839	750
जानेवारी/January 1989	833	747
फेब्रुवारी/ February 1989	790	715
मार्च/ March 1989	748	713

साधार.—लेबर ब्युरो, सिमला.

Source.—Labour Bureau, Simla.

29 किमती आणि निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.11

महाराष्ट्रातील नागरी विभागातील फिरकोळ किमतीचा गटवार निर्देशांक**
Retail price index numbers for Urban Maharashtra by groups of commodities**

(पायाभूत वर्ष : १९८२ = १००)
(Base year : 1982 = 100)

महिना/वर्ष Month/Year		गट/Groups					सर्वसाधारण निर्देशांक General Index
		अन्न गट* Food*	पान, सुपारी, तंबाखू, इत्यादी Pan, Supari, Tobacco, etc.	इंधन व दिवावती Fuel and Lighting	कापड, विछाना व पादत्राणे Clothing, bedding and footwear	संकीर्ण Miscellaneous	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
1985-86	130.54	139.41	127.46	130.61	141.23	133.86	
1986-87	144.21	162.65	136.24	160.26	151.69	147.34	
1987-88	156.48	180.94	140.32	174.90	161.95	158.70	
1988-89	167.43	192.15	150.97	189.31	178.43	171.56	
एप्रिल/ April 1988	160.79	184.19	147.00	183.84	174.76	166.07	
मे/ May 1988	162.36	190.12	147.48	185.46	175.26	167.33	
जून/ June 1988	166.64	192.20	148.18	186.42	175.52	169.87	
जुलै/ July 1988	169.30	189.22	148.80	187.54	175.87	171.47	
ऑगस्ट/ August 1988	168.52	188.53	149.98	188.67	176.45	171.36	
सप्टेंबर/ September 1988	167.26	188.06	150.54	189.26	176.65	170.80	
ऑक्टोबर/October 1988	173.54	188.19	151.74	190.50	177.29	174.56	
नोव्हेंबर/ November 1988	174.14	190.76	151.69	192.00	177.94	175.22	
डिसेंबर/ December 1988	170.19	193.37	152.03	191.47	179.04	173.47	
जानेवारी/ January 1989	167.38	196.92	152.86	192.73	183.39	173.51	
फेब्रुवारी/ February 1989	165.62	196.37	155.20	191.13	183.75	172.72	
मार्च/ March 1989	163.36	207.81	156.10	192.66	185.19	172.33	

*निर्देशांक काढण्यासाठी तांदूळ, गहू, ज्वारी व साखर ह्यांची स्वस्त धान्य दुकानातील व खुल्या बाजारातील किमतींच्या भाव सापेक्षाची भारीत सरासरी वापरण्यात आली आहे.

*Weighted average price of fair price shops and open market for the commodities rice, wheat, jowar and sugar has been used to calculate index numbers of respective commodities.

**अस्थायी/Provisional

आधार—मध्य व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

Source—Directorate of Economics and Statistics, Bombay.

29. किमती आणि निर्देशांक/PRICES AND INDICES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 29.12

महाराष्ट्रातील ग्रामीण विभागातील किरकोळ किमतींचा गटवार निर्देशांक**
Retail price index numbers for Rural Maharashtra by groups of commodities**

(पायाभूत वर्ष १९८२=१००)
(Base year 1982=100)

महिना/वर्ष Month/Year	गट/Groups					सर्वसाधारण निर्देशांक General Index
	अन्न गट* Food*	इंधन व दिवाबत्ती Fuel and lighting	कापड व विछाना Clothing and bedding	संकीर्ण Miscellaneous		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
1985-86	127.36	132.77	124.46	134.93	129.28	
1986-87	138.27	145.95	131.28	148.08	140.55	
1987-88	149.17	155.84	139.76	161.32	151.71	
1988-89	164.45	174.98	154.32	180.50	168.02	
एप्रिल/ April 1988	152.21	167.07	149.04	172.22	157.67	
मे/ May 1988	153.30	168.35	149.13	173.60	158.76	
जून/ June 1988	156.48	168.89	148.96	173.83	160.81	
जुलै/ July 1988	159.89	169.62	149.94	178.79	164.16	
ऑगस्ट/ August 1988	162.33	170.00	150.41	179.50	165.89	
सप्टेंबर/ September 1988	162.80	169.51	149.45	179.89	166.16	
ऑक्टोबर/ October 1988	170.74	176.35	151.56	180.51	171.90	
नोव्हेंबर/ November 1988	172.87	180.77	154.22	181.35	173.96	
डिसेंबर/ December 1988	175.97	182.29	155.88	182.67	176.42	
जानेवारी/ January 1989	172.07	182.32	163.15	185.17	175.15	
फेब्रुवारी/ February 1989	168.47	182.63	164.27	185.63	173.14	
मार्च/ March 1989	166.22	181.99	165.89	187.42	172.24	

*निर्देशांक काढण्यासाठी तांदूळ, गहू, ज्वारी व साखर ह्यांचो स्वस्त धान्य दुकानातील व खुल्या बाजारातील किमतीच्या भाव सापेक्षाची भारीत सरासरी वापरण्यात आली आहे.

*Weighted average price of fair price shops and open market for the commodities rice, wheat, jowar and sugar has been used to calculate index numbers of respective commodities.

**अस्थायी/Provisional

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Bombay.

३०. पंचवर्षीक योजना**30. FIVE-YEAR PLAN**

३०.१. राज्य योजना व केन्द्र पुरस्कृत योजना यासंबंधीची पंचवर्षीक योजनांची माहिती या विभागात दिलेली आहे.

30.1. Data on State Plan and Centrally sponsored programmes in various Five-Year Plans are presented in this section.

30. पंचवार्षिक योजना,

तपता क्रमांक/

पंचवार्षिक व वार्षिक योजनेतील तरतूद आणि खर्च/

विकासाचे शीर्ष	१ ली योजना First Plan (1951—56)		२ री योजना Second Plan (1956—61)		३ री योजना 3rd Plan (1961—66)		वार्षिक योजना Annual Plan) (1966—69)	
	खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expenditure	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
I. कृषि व संलग्न सेवा	26.21	16.94	35.18	15.55	123.42	28.39	96.96	25.08
II. सहकार ..	4.13	2.67	30.23	13.36	10.78	2.48	14.24	3.68
III. जलसिंचन व वीज ..	35.07	22.67	70.56	31.18	158.76	36.52	173.14	44.79
IV. उद्योग व खाणी ..	3.56	2.30	6.40	2.83	14.82	3.41	10.64	2.75
V. परिवहन व दळणवळण	13.89	8.98	22.19	9.81	37.45	8.61	35.19	9.10
VI. तंत्र विज्ञान ..	..	..	..	..	..	..	..	..
VII. सामाजिक व सामूहिक सेवा	71.85	46.44	58.54	25.87	89.31	20.54	56.26	14.55
VIII. आर्थिक सेवा	..	..	..	..	..	..	..	..
IX. इतर सेवा ..	..	..	3.20	1.40	19.00	0.04	0.15	0.04
एकूण/	154.71	100.00	226.30	100.00	434.73	100.00	386.58	100.00

टीप.—आकडे संक्षिप्तात लिहील्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

बाजार.—नियोजन विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

FIVE-YEAR PLAN

TABLE No. 30.1

Outlay and Expenditure under Five-Year/Annual Plans

(रुपये कोटीत/Rs. in Crores)

४ वी योजना 4th Plan (1969-74)		५ वी योजना 5th Plan (1974-79)		वार्षिक योजना Annual Plan (1979-80)		६ वी योजना 6th Plan (1980-85)		७ वी योजना 7th Plan (1985-90)		(1)
खर्च Expendi- ture	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expendi- ture	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expendi- ture	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expendi- ture	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	खर्च Expendi- ture (April 85 To March 1989)	एकूण खर्चाशी टक्केवारी Percentage to total expenditure	
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(1)
195.96	19.51	308.13	11.58	60.61	7.46	393.38	6.01	390.87	4.70	Agriculture Allied and Services
25.75	2.56	35.19	1.32	3.77	0.46	894.94	13.67	77.55	0.93	Co-operation
449.61	44.76	1,411.93	53.08	149.74	55.37	3172.20	48.44	3,752.19	45.13	Irrigation and Power
39.62	3.94	158.69	3.97	30.03	0.04	225.31	3.43	307.48	3.70	Industries and Mining
81.08	8.07	220.08	8.27	64.03	7.88	422.81	6.46	449.41	5.40	Transport and Communication
..	..	..	..	..	..	0.78	0.01	2.02	0.02	Science Technology
208.44	20.76	427.94	16.09	199.22	24.53	1234.39	18.85	1,797.71	21.63	Social and Community Service
..	..	..	..	0.02	..	4.69	0.07	5.33	0.06	Economic Services
4.05	0.40	151.17	5.69	4.80	0.59	200.89	3.06	1,532.57	18.43	General Services
1,054.51	100.00	2,660.13	100.00	812.23	100.00	6,549.39	100.00	8,315.12	100.00	Grand Total

Note.--Totals may not add up due to rounding.

Source -- Planning Dept. Government of Maharashtra, Bombay

राज्य/केंद्र शासित प्रदेशांची पहिली पंचवार्षिक योजना ते सातव्या पंचवार्षिक योजनेतील दरडोई प्रस्तावित तरतुद/खर्च/

Serial No.	राज्य/केंद्र शासित प्रदेश	पहिली योजना First Plan (1951-56)		दुसरी योजना Second Plan (1956-61)		तिसरी योजना Third Plan (1961-66)		वार्षिक योजना Annual Plan (1965-69)	
		तरतुद Outlay	खर्च Expenditure	तरतुद Outlay	खर्च Expenditure	तरतुद Outlay	खर्च Expenditure	तरतुद Outlay	खर्च Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
राज्य									
1	आंध्र प्रदेश	114.14 (35)	107.00 (33)	219.19 (64)	180.64 (53)	305.00 (82)	344.78 (92)	221.03 (55)	235.62 (59)
2	अरुणाचल प्रदेश	4.21 (139)	2.31 (76)	9.51 (293)	3.74 (115)	7.15 (199)	7.32 (203)	8.57 (209)	7.79 (190)
3	आसाम	21.67 (26)	28.00 (34)	57.94 (61)	63.15 (66)	120.00 (104)	132.24 (115)	89.25 (69)	87.12 (67)
4	बिहार	68.67 (17)	102.00 (25)	194.22 (44)	176.87 (40)	337.04 (70)	331.74 (69)	216.59 (42)	217.37 (42)
5	गोवा	*	*	*	*	23.04 (349)	15.27 (231)	24.02 (321)	19.82 (265)
6	गुजरात	30.49 (18)	99.00 (58)	55.59 (29)	146.83 (77)	235.00 (108)	237.68 (110)	204.56 (85)	207.80 (86)
7	हरियाणा	*	*	*	*	*	*	50.36 (56)	84.62 (94)
8	हिमाचल प्रदेश	5.70 (23)	4.99 (20)	14.72 (55)	16.97 (64)	27.93 (96)	33.85 (116)	40.22 (127)	39.88 (126)
9	जम्मू आणि काश्मिर	12.74 (39)	13.00 (39)	33.92 (99)	26.82 (78)	75.00 (202)	61.24 (165)	60.99 (140)	59.28 (144)
10	कर्नाटक	50.92 (25)	94.00 (47)	84.37 (38)	138.72 (62)	250.00 (102)	250.69 (102)	164.64 (62)	192.15 (72)
11	केरळ	31.28 (22)	44.00 (31)	71.95 (45)	79.00 (50)	170.00 (96)	181.59 (102)	128.70 (66)	144.74 (74)
12	मध्यप्रदेश	83.68 (31)	94.00 (35)	230.19 (76)	145.50 (48)	300.00 (88)	288.35 (85)	171.17 (46)	166.82 (44)
13	महाराष्ट्र	159.86 (48)	125.00 (37)	266.25 (72)	214.03 (58)	390.00 (94)	433.60 (105)	384.47 (84)	388.83 (35)
14	मणीपूर	1.55 (25)	1.08 (18)	6.25 (89)	6.22 (88)	12.88 (155)	12.82 (154)	10.14 (107)	7.20 (76)
15	मेघालय	*	*	*	*	*	*	*	*
16	मिझोरम	*	*	*	*	*	*	*	*
17	नागालँड	*	*	*	*	7.15 (180)	10.79 (271)	17.36 (382)	15.98 (352)
18	ओरिसा	21.23 (14)	85.00 (56)	99.97 (61)	89.36 (54)	160.00 (87)	224.06 (122)	128.69 (64)	122.75 (61)
19	पंजाब	44.62 (47)	163.00 (173)	162.68 (157)	151.43 (146)	231.39 (200)	254.23 (220)	131.58 (105)	121.85 (97)
20	राजस्थान	27.28 (16)	66.00 (40)	105.27 (56)	99.86 (53)	236.00 (112)	210.69 (100)	136.21 (59)	136.60 (59)
21	सिक्कीम	*	*	*	*	*	*	*	*
22	तामीळनाडू	90.20 (29)	85.00 (28)	173.05 (53)	186.19 (57)	290.88 (83)	342.33 (98)	236.53 (62)	265.99 (70)
23	त्रिपुरा	2.29 (32)	1.52 (23)	8.47 (88)	9.41 (98)	16.32 (132)	15.51 (126)	14.00 (100)	11.44 (82)
24	उत्तर प्रदेश	123.83 (20)	165.00 (25)	253.10 (36)	228.32 (32)	497.00 (65)	560.25 (73)	450.52 (55)	451.40 (55)
25	पश्चिम बंगाल	76.45 (28)	154.00 (55)	153.66 (48)	155.84 (49)	250.00 (68)	300.49 (82)	179.17 (44)	161.47 (40)
एकूण		976.81 (26)	1,435.00 (39)	2,200.31 (54)	2,118.90 (52)	3,941.78 (87)	4,249.52 (93)	3,068.77 (62)	3,146.52 (63)

FIVE-YEAR PLANS

TABLE No. 30-2

Per Capita Plan Outlay/Expenditure First Plan (1951-56) to Seventh Plan (1985-90) States/Union Territories

(रुपये कोटीत /Rs. in Crores)

चवथी योजना Fourth Plan (1969-74)		पाचवी योजना Fifth Plan (1974-79)		सहावी योजना Sixth Plan (1980-85)		सातवी योजना Seventh Plan (1985-90)		State/Union Territories (2)
तरतूद Outlay (11)	खर्च Expenditure (12)	तरतूद Outlay (13)	खर्च Expenditure (14)	तरतूद Outlay (15)	खर्च Expenditure (16)	तरतूद Outlay (17)	खर्च Expenditure (18)	
420.50 (97)	425.51 (98)	1,333.58 (277)	1,469.18 (305)	3,100.00 (557)	3,221.29 (578)	5,200.00 (868)	5,800.52 (975)	Andhra Pradesh
17.99 (383)	21.12 (449)	63.30 (1161)	64.83 (1190)	212.00 (3,169)	223.01 (3,333)	400.00 (5,355)	548.60 (7314)	Arunachal Pradesh
223.75 (153)	198.41 (136)	473.84 (279)	428.63 (252)	1,115.00 (533)	1,279.79 (612)	2,100.00 (919)	2,527.49 (1,107)	Assam
531.28 (94)	479.21 (85)	1,296.06 (207)	1,187.17 (190)	3,225.00 (442)	2,948.71 (404)	5,100.00 (642)	5,977.47 (753)	Bihar
39.50 (459)	41.93 (488)	85.00 (855)	87.38 (879)	192.00 (1,687)	224.42 (1,972)	360.00 (2871)	438.42 (3,770)	Goa
455.00 (170)	545.00 (204)	1,185.76 (392)	1,379.35 (456)	3,680.00 (1,034)	3,880.45 (1,091)	6,000.00 (1,563)	5,168.72 (1,346)	Gujarat
225.00 (224)	358.26 (357)	601.34 (527)	677.18 (593)	1,800.00 (1,318)	1,569.47 (1,149)	2,900.00 (1,911)	2,498.90 (1,647)	Haryana
101.40 (293)	113.43 (328)	238.95 (621)	235.10 (611)	560.00 (1,258)	668.83 (1,502)	1,050.00 (2,194)	1,273.30 (2,661)	Himachal Pradesh
153.40 (313)	162.22 (351)	362.64 (685)	376.05 (710)	900.00 (1,440)	919.37 (1,471)	1,400.00 (2,045)	2,012.91 (2,940)	Jammu and Kashmir
359.00 (119)	374.14 (128)	997.67 (304)	1,079.83 (329)	2,265.00 (583)	2,665.47 (686)	3,500.00 (830)	3,749.99 (890)	Karnataka
258.40 (121)	333.35 (156)	568.96 (242)	667.71 (284)	1,550.00 (588)	1,645.39 (624)	2,100.00 (741)	2,129.32 (752)	Kerala
383.00 (92)	475.51 (114)	1,379.71 (294)	1,437.39 (307)	3,800.00 (697)	3,864.74 (709)	7,000.00 (1,178)	6,936.51 (1,168)	Madhya Pradesh
898.12 (178)	1,004.51 (199)	2,347.61 (415)	2,659.11 (471)	6,175.00 (942)	6,520.68 (994)	10,500.00 (1,480)	10,705.73 (1,509)	Maharashtra
30.25 (283)	31.15 (291)	92.86 (747)	98.90 (796)	240.00 (1,604)	243.32 (1,626)	430.00 (2,608)	516.94 (3,135)	Manipur
38.00 (376)	36.24 (359)	89.53 (770)	99.07 (852)	235.00 (1,662)	259.06 (1,838)	440.00 (2,794)	549.45 (3,489)	Meghalaya
†	9.30 (282)	46.59 (1,195)	48.73 (1,249)	130.00 (2,421)	150.09 (2,795)	260.00 (4,180)	368.49 (5,924)	Mizoram
40.00 (769)	38.52 (741)	83.63 (1,360)	96.25 (1,565)	210.00 (2,488)	229.79 (2,723)	400.00 (4,065)	477.21 (4,850)	Nagaland
222.60 (101)	249.34 (114)	585.02 (241)	638.00 (263)	1,500.00 (549)	1,562.20 (572)	2,700.00 (919)	3,298.84 (1,123)	Orissa
293.56 (217)	428.47 (316)	1,013.49 (675)	940.16 (626)	1,957.00 (1,117)	1,891.50 (1,080)	3,285.00 (1,746)	3,439.27 (1,828)	Punjab
302.00 (117)	308.81 (120)	709.24 (241)	867.94 (295)	2,025.00 (559)	2,134.64 (589)	3,000.00 (746)	3,098.24 (770)	Rajasthan
*	*	39.64 (1,573)	40.10 (1,591)	122.00 (3,567)	147.80 (4,322)	230.00 (5,838)	289.94 (7,358)	Sikkim
519.36 (126)	551.69 (134)	1,122.32 (248)	1,149.62 (254)	3,150.00 (630)	3,583.50 (717)	5,750.00 (1,077)	6,102.00 (1,143)	Tamil Nadu
34.66 (222)	34.66 (222)	69.68 (395)	75.96 (430)	245.00 (1,131)	292.71 (1,351)	440.00 (1,850)	681.33 (2,865)	Tripura
965.00 (109)	1,162.58 (132)	2,445.86 (249)	2,909.48 (296)	5,850.00 (505)	6,519.02 (563)	10,447.00 (832)	10,818.47 (861)	Uttar Pradesh
322.50 (73)	363.55 (32)	1,246.83 (253)	1,253.23 (255)	3,500.00 (616)	2,433.27 (428)	4,125.00 (672)	4,298.66 (700)	West Bengal
6,330.17 (126)	7,745.93 (143)	18,479.11 (305)	19,966.35 (329)	47,338.00 (675)	49,079.42 (694)	79,117.00 (1,032)	83,752.74 (1,093)	Total

अनुक्रमांक Serial No.	राज्य/केंद्र शासित प्रदेश	पहिली योजना First Plan (1951-56)		दुसरी योजना Second Plan (1956-61)		तिसरी योजना Third Plan (1961-66)		वार्षिक योजना Annual Plan (1966-69)	
		तरतूद Outlay	खर्च Expenditure	तरतूद Outlay	खर्च Expenditure	तरतूद Outlay	खर्च Expenditure	तरतूद Outlay	खर्च Expenditure
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
केंद्रशासित प्रदेश									
1	अदमान निकोबार	3.83 (1,094)	0.83 (237)	5.92 (1,184)	3.62 (724)	9.79 (1,360)	6.17 (857)	7.05 (766)	5.29 (575)
2	चंदीगड	*	*	*	*	†	9.56 (655)	3.60 (180)	2.72 (136)
3	दादरा नगर हवेली	*	*	*	*	‡	0.25 (41)	1.29 (193)	0.71 (106)
4	दमण व दीव	§	§	§	§	§	§	§	§
5	दिल्ली	6.79 (35)	5.85 (30)	16.97 (72)	11.42 (48)	81.75 (283)	93.09 (322)	75.25 (220)	63.88 (187)
6	रुक्षद्विप	*	*	..	0.42 (133)	0.97 (338)	0.99 (396)	1.62 (579)	0.95 (339)
7	पांडिचरी	0.73 (23)	0.50 (15)	4.76 (137)	3.66 (105)	6.93 (180)	6.01 (156)	6.50 (153)	5.26 (124)
	एकूण	11.35 (48)	7.18 (30)	27.65 (95)	19.12 (66)	99.44 (278)	116.07 (324)	95.31 (225)	78.81 (186)
	राज्य व केंद्रशासित प्रदेश	988.16 (26)	1,442.18 (38)	2,227.96 (54)	2,138.02 (52)	4,041.22 (88)	4,365.59 (95)	3,164.08 (63)	3,225.33 (64)

टीप.—कंसातील आकडे हे दरडोई तरतूद/खर्च (रुपयांत) दर्शविताने.

*तेव्हा राज्य/केंद्र शा. प्र. नव्हते. † केंद्र शासित प्रदेश म्हणून १९६५-६६ मध्ये अस्तित्वात आले.

‡ आसाम मध्ये समाविष्ट.

§ गोवा, मध्ये समाविष्ट.

TABLE No. 30.2

चौथी योजना Fourth Plan (1969-74)		पाचवी योजना Fifth Plan (1974-79)		सहावी योजना Sixth Plan (1980-85)		सातवी योजना Seventh Plan (1985-90)		State/Union Territories (2)
तरतूद Outlay (11)	खर्च Expenditure (12)	तरतूद Outlay (13)	खर्च Expenditure (14)	तरतूद Outlay (15)	खर्च Expenditure (16)	तरतूद Outlay (17)	खर्च Expenditure (18)	
								Union Territories
14.00 (1,273)	14.70 (1,336)	33.72 (2,278)	28.40 (1,919)	96.60 (4,644)	99.90 (4,803)	285.00 (11,400)	234.96 (9,398)	A. N. Island
7.75 (298)	17.37 (668)	39.76 (1,190)	37.30 (1,117)	100.75 (1,995)	111.72 (2,212)	203.10 (3,265)	220.04 (3,538)	Chandigarh
2.30 (329)	2.33 (333)	9.41 (1,094)	8.87 (1,031)	23.09 (2,099)	30.02 (2,729)	46.29 (3,826)	45.35 (3,748)	Dadra and Nagar Haveli
§	§	§	§	§	§	§	33.35 (3,665)	Daman and Diu
162.65 (400)	155.10 (381)	316.31 (630)	341.06 (680)	800.00 (1,183)	1,042.09 (1,542)	2,000.00 (2,520)	2,634.58 (3,320)	Delhi
2.09 (667)	1.90 (633)	6.23 (1,731)	5.14 (1,428)	20.35 (4,845)	28.25 (6,726)	43.90 (9,977)	67.38 (15,314)	Lakshadweep
12.50 (266)	14.37 (306)	34.04 (635)	34.56 (645)	71.54 (1,128)	98.96 (1,561)	170.00 (2,457)	236.01 (3,411)	Pondicherry
291.20 (402)	205.77 (411)	439.17 (714)	455.33 (740)	1,112.33 (1,347)	1,410.94 (1,708)	2,748.29 (2,844)	3,471.67 (3,559)	Total
7,031.47 (128)	7,952.70 (145)	18,918.28 (309)	20,421.68 (333)	48,850.33 (683)	50,490.36 (706)	81,865.29 (1,054)	87,224.41 (1,124)	State and Union Territories.

N.B.—Figures in bracket are the per capita outlays/expenditure in Rs.

* was not State/UT then. † The UT came in existence during 1965-66. ‡ Included in Assam.

§ Included in Goa.

30. पंचवार्षिक योजना/FIVE-YEAR PLAN

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 30-3

राज्य योजना व केंद्र पुरस्कृत योजना/State Plan and Centrally Sponsored programmes

राज्य योजना/State Plan

(रुपये कोटीत)
(Rs. in crore)

		1988-89		
अनुक्रमिक Serial No.	विकासाचे शीर्ष	नियत व्यय Approved outlay	प्रत्यक्ष Actuals	Head of development
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कृषि व संलग्न सेवा	124.00	104.73	Agricultural and allied services
2	सहकार	21.00	20.35	Co-operation
3	जल व वीज विकास	1,074.00	1,173.55	Water and power development
4	उद्योग व खानकाम	93.00	111.90	Industry and mining
5	परिवहन व दळणवळण	159.00	122.23	Transport and communications
6	सामाजिक व सामुहिक सेवा	628.00	494.06	Social and community services
7	रोजगार हमी योजना	168.00	250.02	Employment Guarantee Scheme
8	संकीर्ण	163.00	155.80	Other programmes
	एकूण	2,430.00	2,432.64	Grand Total

- यांत वैज्ञानिक सेवा, आर्थिक सेवा, सर्वसाधारण सेवा, जिल्ह्यांच्या गरजा, मुंबई विकास आणि वर्धा योजना यांचा समावेश आहे.
- Includes Scientific Services, Economic Services, General Services, Needs of Districts, Bombay Development and Wardha Plan.

केंद्र पुरस्कृत योजना
Centrally sponsored programmes(रुपये कोटीत)
(Rs. in crore)

		1988-89		
अनुक्रमिक Serial No.	विकासाचे शीर्ष	नियत व्यय Approved outlay	प्रत्यक्ष Actuals	Head of development
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	कृषि व संलग्न सेवा	28.02	25.90	Agricultural and allied services
2	सहकार	5.05	0.40	Co-operation
3	जल व वीज विकास	40.19	43.94	Water and power development
4	उद्योग व खानकाम	16.07	19.87	Industry and mining
5	परिवहन व दळणवळण	0.31	0.01	Transport and communications
6	सामाजिक व सामुहिक सेवा	210.49	153.47	Social and Community Services
7	ग्रामीण, भूमिहीन रोजगार हमी योजना	48.50	34.61	Rural, landless Employment Guarantee Scheme
8	संकीर्ण	53.17	47.16	Other programmes
	एकूण	401.80	325.35	Grand Total

आधार.—वार्षिक योजना १९८९-९० व १९९०-९१ भाग-२ नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
Source.—Annual Plan 1989-90 & 1990-91 Part II, Planning Department, Mantralaya, Bombay.

31. संयुक्त भांडवली संस्था**31. JOINT STOCK COMPANIES**

३१.१. संयुक्त भांडवली संस्थांची आकडेवारी या विभागात दिलेली आहे.

31.1. Data on Joint Stock Companies are given in this section.

31. संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT STOCK COMPANIES

तस्मात् क्रमांक/TABLE No. 31.1

कार्यरत, नवीन नोंदणी झालेल्या व निर्धारित संस्था
Companies at work Newly Registered and Liquidated

३१ मार्च वर्ष अखेर Year ending 31st March	कार्यरत असलेल्या संस्था Companies at work		वर्षात नोंदणी झालेल्या संस्था Companies registered during the year		निर्धारित संस्था Companies liquidated	
	संख्या Number	भरणा केलेले भांडवल (रुपये कोटीत) Paid up capital (Rs. in crore)	संख्या Number	प्राधिकृत केलेले भांडवल (रुपये लाखात) Authorised capital (Rs. in lakh)	*संख्या Number	भरणा केलेले भांडवल (रुपये लाखात) Paid up capital (Rs. in lakhs)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1950-51	28,532	7.754	2,104	120.73	830	9.06
1960-61	26,149	1,818.5	1,683	287.05	2,449	N. A.
1970-71	20,322	4,503.6	1,927	333.10	472	6.97
1980-81	62,714	16,144.0	6,616	968.03	391	1,029.29
1984-85	1,07,369	28,285.5*	13,347	2,030.05	240	1,031.79
1985-86	1,22,159	31,943.3*	15,056	4,409.90	263	1,333.89
1986-87	1,38,190	36,084.0*	16,311	3,818.40	280	2,235.71
1987-88	36,971	4,180.9	3,789	40,562.59	53	864.22
1988-89	37,991	4,845.2	4,349	31,421.00	47	438.01

*वस्थायी/Provisicinal N. A.— उपलब्ध नाही/Not available.

साधन:—कंपनी व्यवहार खाते, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs, Ministry of Industries, Government of India, New Delhi.

31. संयुक्त भांडवली संस्था/JOINT STOCK COMPANIES

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 31-2

संयुक्त भांडवली संस्थांची संख्या/Number of Joint Stock Companies

1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा District	शेअर भांडवल असलेल्या कंपन्या Companies limited by shares		हमीने मर्यादित असलेल्या व नफ्या- साठी काम न करणाऱ्या कंपन्या Companies limited by guarantee and association not for profit		एकूण Total	District
		सार्वजनिक Public	खाजगी Private	सार्वजनिक Public	खाजगी Private		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
1	बृहन्मुंबई ..	2,935	31,368	302	48	34,653	Greater Bombay
2	ठाणे ..	16	1,101	1	..	1,118	Thane
3	रायगड ..	1	55	..	..	56	Raigad
4	रत्नागिरी ..	1	26	..	..	27	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग ..	..	9	..	1	10	Sindhudurg
6	नाशिक ..	11	351	9	2	373	Nashik
7	धुळे ..	1	62	..	..	63	Dhule
8	जळगाव ..	13	138	..	..	151	Jalgaon
9	अहमदनगर ..	14	136	5	..	155	Ahmadnagar
10	पुणे ..	90	2,680	47	10	2,827	Pune
11	सातारा ..	19	156	..	..	175	Satara
12	सांगली ..	16	124	..	..	140	Sangli
13	सोलापूर ..	3	145	..	..	148	Solapur
14	कोल्हापूर ..	29	295	4	..	328	Kolhapur
15	औरंगाबाद ..	18	253	2	..	273	Aurangabad
16	जालना ..	..	12	..	..	12	Jalna
17	परभणी ..	..	8	..	..	8	Parbhani
18	बीड ..	..	6	..	..	6	Beed
19	नांदेड ..	1	32	1	..	34	Nanded
20	उस्मानाबाद ..	1	7	..	..	8	Osmanabad
21	लातूर ..	1	9	..	..	10	Latur
22	बुलढाणा ..	3	11	3	..	17	Buldana
23	अकोला ..	14	55	2	..	71	Akola
24	अमरावती ..	7	72	..	..	79	Amravati
25	यवतमाळ ..	7	24	..	..	31	Yavatmal
26	वर्धा ..	3	24	1	..	28	Wardha
27	नागपूर ..	76	728	12	4	820	Nagpur
28	भंडारा ..	3	30	..	..	33	Bhandara
29	चंद्रपूर ..	2	11	1	..	14	Chandrapur
30	गडचिरोली ..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य ..	3,285	37,928	390	65	41,668	Maharashtra State

आधार.—कंपनी व्यवहार खाते, उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली.

Source.—Department of Company Affairs, Ministry of Industry, Government of India, New Delhi.

32. सार्वजनिक अंगिकृत

३२.१. सार्वजनिक अंगिकृत संस्था, कृषि उद्योग विकास, गृह निर्माण व क्षेत्रविकास मंडळ आणि महाराष्ट्र राज्य वित्तीय महा-मंडळाची माहिती या विभागात दिलेली आहे.

32. PUBLIC UNDERTAKINGS

32.1. Data on State Agro Industries, Housing and Area Development Board, State Finance Corporation are given in this section.

32. सार्वजनिक अंगीकृत/PUBLIC UNDERTAKINGS

तबला क्रमांक/TABLE No. 32.1

उद्योगाच्या प्रकारानुसार महाराष्ट्र राज्य वित्तीय महामंडळाकडून कारखान्यांना दिलेले कर्ज
Number of Units and Amount of Loan Advanced by Maharashtra State Financial Corporation by type of Industry.

(1988-89)

(रुपये लाखात)
(Rs. in lakhs)

अनुक्रमांक Sr. No.	उद्योगाचे प्रकार	कारखान्यांची संख्या Number of units	मंजूर झालेला रक्कम Amount Sanctioned	वाटप झालेला रक्कम Amount disbursed	Type of Industry
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(2)
1	खान काम	15	50.64	18.48	Mining and Quarrying.
2	अन्नपदार्थांचे उत्पादन (पेय पदार्थांचे उत्पादन सोडून).	77	674.99	565.08	Food Mfg. Industry (except Beverage Industry.)
3	कापडाचे उत्पादन	16	320.77	250.52	Mfg. of Textiles.
4	कापडाच्या वस्तूचे उत्पादन, पादत्राणे व इतर सर्व कापरावयाच्या वस्तू.	4	10.85	4.49	Mfg. of footwear and other wearing apparels and made up Textile Goods.
5	लाकूड व बुचाचे उत्पादन वस्तू (फर्निचर सोडून)	3	33.85	12.18	Mfg. of wood and cork (except Mfg. of furniture.)
6	फर्निचर वगैरे यांचे उत्पादन	5	14.25	19.04	Mfg. of furniture and Fixtures.
7	कागद, कागदाच्या वस्तू यांचे उत्पादन	25	314.23	191.49	Mfg. of paper and paper products..
8	मुद्रण, प्रकाशन आणि तत्सम उद्योग	17	89.69	99.89	Printing, Publishing and allied Industries
9	कातडी, कातडीच्या वस्तूचे उत्पादन	5	29.03	18.23	Mfg. of leather and leather products.
10	खराचे उत्पादन	17	198.89	95.28	Mfg. of Rubber Products.
11	रसायने, रासायनिक पदार्थांचे उत्पादन	141	1,671.12	964.22	Mfg. of Chemical and Chemical Products.
12	पेट्रोलियम व दगडी कोळशाचे उत्पादन	3	23.65	42.30	Mfg. of Products of Petroleum and Coal.
13	अधातू व खनिज पदार्थांचे उत्पादन	23	119.04	223.92	Mfg. of Non-Metallic and Mineral Products
14	मूलभूत धातू उत्पादन	6	39.25	105.54	Basic Metal Industries.
15	धातूच्या वस्तूचे उत्पादन (यंत्र व परिवहन सामुग्री सोडून).	129	1,033.84	820.77	Mfg. of Metal Products (except machinery and Transport equipments.)
16	यंत्रसामुग्री उत्पादन (विद्युत यंत्र सामुग्री सोडून)	28	179.40	102.73	Mfg. of Machinery (except Electrical, Machinery.)
17	विद्युत यंत्रसामुग्री, साधने उपकरणे व सुटे भाग	52	440.05	379.62	Mfg. of Electrical machinery, apparatus. appliances etc.
18	परिवहन सामुग्री उत्पादन	9	92.45	32.01	Mfg. of Transport Equipments.
19	इतर उत्पादक कारखाने	298	1,878.50	1,041.18	Miscellaneous Mfg. Industry.
20	विद्युत, वायू आणि वाष्प, जलनिःसारण सेवा	..	..	..	Electricity, Gas, Steam and Sanitary Services.
21	हॉटेल उद्योग	35	485.39	376.27	Hotel Industry.
22	परिवहन उद्योग				Transport Industry.
	(अ) मार्ग परिवहन	258	320.41	199.97	(a) Road Transport
	(ब) जल मार्ग परिवहन	..	..	..	(b) Water Transport
23	पेयपदार्थांचे उद्योग	5	6.63	5.05	Beverage Industry.
24	औद्योगिक बसाहती	..	..	..	Industrial Estates.
	एकूण ..	1,171	8,926.97	5,567.26	Total

बाजार - महाराष्ट्र राज्य वित्तीय महामंडळ, मुंबई.

Source - Maharashtra State Financial Corporation, Bombay.

32. सार्वजनिक अंगीकार/PUBLIC UNDERTAKING

तक्ता क्रमांक/TABLE No 32-2

गृहनिर्माण विकास मंडळास मिळालेले कर्ज व बांधलेली घरे
Loans received and Houses constructed by the Housing Development Board

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	कर्ज/Loans				घरांची संख्या/Number of Houses			
		महाराष्ट्र शासनाकडून (₹. लाखात) From State Govt. (Lakh Rs.)	हुडकोकडून (₹. लाखात) From HUDCO (Lakh Rs.)	एकूण (₹. लाखात) Total (Lakh Rs.)	आर्थिक दुर्बल गट EWS	अल्प उत्पन्न गट LIG	मध्यम उत्पन्न गट MIG	उच्च उत्पन्न गट HIG	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1	1970-71	126.25	..	126.25	450	600	164	..	1,214
2	1975-76	43.41	..	43.41	1,280	1,340	..	..	2,620
3	1980-81	161.45	99	260.45	4,513	5,420	704	..	10,637
4	1981-82	244.00	294	538.00	2,923	4,107	1,554	..	8,584
5	1984-85	794.00	521	1,315.00	4,490	2,526	995	..	8,011
6	1985-86	1,031.00	699	1,730.00	2,105	761	608	..	3,474
7	1986-87	1,461.17	347.12	1,808.29	158 T. S. 3,216 Plots	2,333 T. S. 9,376 Plots	1,113 T. S. 12 Shops 745 Plots	475 T. S. 70 Plots	— — —
8	1987-88	371.95	644.60	1,016.55	100 T. S. 1,101 Plots	3,618 T. S. 4,465 Plots	380 T. S. 698 Plots	600 T. S. 188 Plots	— —
9	1988-89	65.60	531.08	596.68	3,739	9,551	2,462	919	16,671

१९८८-८९ च्या रकाना क्र. (६) ते (१०) मधील माहितीची जिल्हावार विभागणी पुढील पानावर दिलेली आहे.
Districtwise break-up of data in Col. 6 to 10 of 1988-89 is given on next page.

सकता क्रमिक/ TABLE No. 32-2 - contd.

अनुक्रमांक Sr. No.	जिल्हा (2)	आर्थिक दुर्बल गट/EWS			अल्प उत्पन्न गट/LIG			मध्यम उत्पन्न गट/MIG			उच्च उत्पन्न गट/HIG			एकूण/Total			District (2)	
		गाळे Shops	भूखंड Plots	एकूण Total	गाळे Shops	भूखंड Plots	एकूण Total	गाळे Shops	भूखंड Plots	एकूण Total	गाळे Shops	भूखंड Plots	एकूण Total	गाळे Shops	भूखंड Plots	एकूण Total		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)	
1	बृहन्मंबई ..	..	200	200	76	..	76	40	..	40	..	..	..	116	200	316	Greater Bombay	
2	ठाणे ..	..	1,163	1,163	158	1,031	1,189	182	223	405	30	64	94	370	2,481	2,851	Thane	
3	रायगड ..	..	..	..	..	457	457	..	258	258	..	20	20	..	735	735	Raigad	
4	रत्नागिरी ..	..	..	..	100	305	405	..	34	34	..	..	..	100	339	439	Ratnagiri	
5	सिंधुदुर्ग ..	..	..	..	..	73	73	..	38	38	..	6	6	..	117	117	Sindhudurg	
6	नाशिक ..	..	61	61	..	1,281	1,281	..	65	65	42	84	126	42	1,491	1,533	Nashik	
7	धुळे ..	..	..	..	..	75	75	33	..	33	..	..	..	33	75	108	Dhule	
8	जळगाव ..	..	..	..	..	24	24	..	..	..	..	..	..	..	24	24	Jalgaon	
9	अहमदनगर ..	..	..	..	..	41	41	..	..	..	..	..	..	..	41	41	Ahmednagar	
10	पुणे ..	..	..	..	102	..	102	12	..	12	208	..	208	322	..	..	Pune	
11	सातारा ..	..	..	..	..	..	..	..	58	58	..	..	..	..	58	58	Satara	
12	सांगली ..	..	..	..	44	..	44	79	48	127	..	30	30	123	78	201	Sangali	
13	सोलापूर ..	..	..	..	204	241	445	..	..	..	..	137	137	204	378	582	Solapur	
14	कोल्हापूर ..	..	77	77	77	263	340	..	..	..	..	..	..	77	342	419	Kolhapur	
15	औरंगाबाद ..	..	..	..	294	744	1,078	108	406	514	182	17	201	584	1,209	1,793	Aurangabad	
16	जाळना ..	..	221	221	279	181	460	27	37	64	..	2	2	527	220	749	Jalna	
17	परभणी ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Parbhani	
18	बीड ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Beed	
19	नांदेड ..	..	..	..	150	41	191	..	..	..	..	..	..	150	41	191	Nanded	
20	उस्मानाबाद ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad	
21	लातूर ..	..	..	..	167	21	188	36	..	36	..	..	..	203	21	224	Latur	
22	बुलढाणा ..	..	..	..	..	187	187	..	13	13	..	..	..	..	200	200	Buldhana	
23	अकोला ..	..	..	..	74	..	74	86	..	86	..	..	..	160	..	160	Akola	
24	अमरावती ..	..	1,445	1,445	..	2,100	2,100	12	458	470	57	..	57	69	4,003	4,072	Amravati	
25	यवतमाळ ..	..	..	..	..	..	..	..	12	12	..	..	..	..	12	12	Yavatmal	
26	वर्धा ..	..	..	..	14	136	150	..	139	132	..	12	12	14	280	294	Wardha	
27	नागपूर ..	..	..	..	128	395	523	23	..	23	26	..	26	177	395	572	Nagpur	
28	भंडारा ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Bhandara	
29	चंद्रपूर ..	..	570	370	36	12	48	24	18	42	..	..	..	60	600	660	Chandrapur	
30	गडचिरोली ..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	Godchiroli	
महाराष्ट्र राज्य ..		..	221	3,518	3,739	1,903	7,648	9,551	662	1,800	2,462	545	374	919	3,331	13,340	16,671	Maharashtra State

आर्थिक दुर्बल गट EWS - Economically Weaker Sections of Society
 अल्प उत्पन्न गट LIG - Low Income Group
 मध्यम उत्पन्न गट MIG - Middle Income Group
 उच्च उत्पन्न गट HIG - Higher Income Group

आधार :- महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्र विकास प्राधिकरण, मुंबई. Source - Maharashtra Housing and Area Development Authority, Bombay.

32. सार्वजनिक अंगिकृत/PUBLIC UNDERTAKING

तबता क्रमांक/TABLE No. 32-3

महाराष्ट्र कृषि उद्योग मंडळाची निवडक साध्य विषयक सांख्यिकी
Statistics relating to selected achievements of State Agro-Industries Corporation

अनुक्रमांक Serial No.	बाब	परिमाण	1970-71	1975-76	1980-81	1986-87	1987-88	1988-89	Unit	Item
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(3)	(2)
1	रासायनिक खाताचे वाटप :									(1) Distribution of Fertilizers
(i)	व्यापार	मे. टन	..	91,181	63,838	2,02,889	2,06,362	2,50,289	M. Tons	(i) Trading
(ii)	उत्पादन	मे. टन	..	..	1,18,726	1,92,857	1,52,066	1,92,487	M. Tons	(ii) Manufacturing
2	ट्रॅक्टरची विक्री :									(2) Sale of Tractors
(अ)	रशियन व्यापार	संख्या	262	71	..	..	..	Nil	No.	(a) Russian Trading
(ब)	रुमानियन व्यापार	"	80	..	..	..	..	Nil	Do.	(b) Rumanian Trading
(क)	इतर व्यापार	"	98	..	431	..	..	Nil	Do.	(c) Other Trading
(ड)	हिंदुस्तान व्यापार	"	..	34	..	17	41	90	Do.	(d) Hindustan Trading
(इ)	एच. एम. टी. व्यापार	"	..	..	..	52	80	98	Do.	(e) HMT Trading
(फ)	मिस्तूभिशी (शक्ति ब्रान्ड)	"	..	..	..	33	33	58	Do.	(f) Mitsubhishi Trading (Shakti Brand)
3	संयुक्त पीक कापणी :									(3) Harvesting of crop with combine
(१)	कापणी केलेले क्षेत्र	हेक्टरात	..	..	..	..	..	Nil	Hectares	(i) Area Harvested
(२)	मिळालेली रक्कम	रुपये हजारात	..	..	..	..	..	Nil	Rs. in thousand.	(ii) Amount received.
4	ट्रॅक्टरच्या सुट्या भागाची विक्री	"	..	..	..	..	..	Nil	Do.	Sale of Spare-parts of Tractors and Combines.
5	ट्रॅक्टर दुरुस्तीसाठी मिळालेली रक्कम	रुपये लाखात	..	..	1.33	1.22	2.10	1.48	Rs. in lakhs	Amount received for Tractor repairs.

आधार :—महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळ, मुंबई.

Source.— The Maharashtra Agro-Industries Development Corporation Limited, Bombay.

३३. लोक प्रशासन व निवडणूक सांख्यिकी :-

३३.१. महाराष्ट्र राज्यातील सर्व ग्रामपंचायती, नगरपरिषदा/महानगरपालिका व जिल्हा परिषदा यांचे उत्पन्न व खर्च यासंबंधीची माहिती या विभागात दिली आहे.

३३.२. ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न व खर्चासंबंधीची माहिती अनुक्रमे सुखातीची शिल्लक व खेरीची शिल्लक वगळून दिलेली आहे. उत्पन्न या शीर्षाखाली अनुदाने, कर व इतर उत्पन्न यासंबंधीची स्वतंत्र माहिती दर्शविली आहे. अनुदानामध्ये शासकीय अनुदाने तसेच जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्यांकडून विकासविषयक कामांसाठी मिळालेल्या अनुदानांचा समावेश आहे. शासकीय अनुदाने मुख्यतः जमीन महसूल अनुदान, समीकरण अनुदान व स्थानिक उपकर अनुदान ही आहेत. इतर करामध्ये ग्रामपंचायतीने लादलेले कर व दर यांचा समावेश आहे तसेच ग्रामपंचायतीच्या इतर उत्पन्नाची साधने म्हणजे अंशदाने, देणग्या, बक्षिसे आणि नियमांचा भंग केल्याबद्दल दंड ही आहेत.

३३.३. प्रत्येक नगरपालिकेचे उत्पन्न (१) दर व कर व (२) इतर साधने यानुसार दर्शविले आहे. मुख्यत्वे महागाई भत्ता, रस्ते, पाणी पुरवठा, शिक्षण, वैद्यकीय बाबी आणि जमीन महसूलाची टक्केवारी वगैरे यासाठी दिलेल्या शासकीय अनुदानांचा समावेश "इतर साधने" यात आहे. असाधारण उत्पन्नामध्ये कर्जे, आगाऊ रकमा, ठेवी, बिल्कासाठी मिळालेले उत्पन्न यांचा समावेश आहे. याच धर्तीवर महापालिकांच्या उत्पन्नासंबंधीची माहिती दिली आहे. नगरपालिका व महापालिका यांच्या खर्चाचा तपशील नेहमीचा व असाधारण खर्च आणि कर्जे असा स्वतंत्रपणे दिला आहे. नेहमीच्या खर्चाचा तपशील सहा ढोबळ लेखा शीर्षाखाली दर्शविला असून त्यात भांडवली व महसूली खर्च समाविष्ट आहे. मुंबई महापालिकेचे लेखे (१) शहरक्षेत्र, (२) उपनगर क्षेत्र, (३) विस्तारीत उपनगर क्षेत्र, (४) शिक्षण निधी; (५) सुधार योजना व (६) शहर व उपनगरे यांसाठी गलिच्छ वस्ती निर्मूलन योजना, या बाबीसाठी स्वतंत्र ठेवले आहेत. संपूर्ण मुंबई महापालिकेसाठी एकूण बेरीज ही वरील लेख्यांचे एकत्रिकरण करून व लेखांतर्गत फेरफार वगळून केली आहे. मात्र यामध्ये बेस्ट उपक्रमांचे उत्पन्न व खर्च यांचा समावेश केला नाही. नागपूर महापालिकेच्या बाबतीत उत्पन्न व खर्च दर्शविताना नागपूर सुधार प्रत्यासत्ता त्यात समावेश केला नाही. या बाबतीत असे नमूद करण्यात येते की, सर्व नगरपरिषदा व महापालिका उत्पन्न व खर्चाचे लेखे समान पद्धतीने ठेवत नाहीत. परिणामतः तुलनात्मक आकडेवारी तयार करणे फार कठीण जाते. त्यामुळे येथे दिलेली आकडेवारी ही ढोबळमानाने केलेले वर्गीकरण समजावे.

३३.४. जिल्हापरिषदांचे उत्पन्न व खर्च यांत अनुक्रमे सुरवातीची शिल्लक व खेरीची शिल्लक यांचा समावेश नाही. उत्पन्न हे चार उपशीर्षाखाली दर्शविले आहे. ती अशी (१) स्वनिर्मिती, (२) शासकीय अनुदाने, (३) अभिकरण योजनांसाठी अनुदाने व

33. Public Administration and Electoral Statistics:—

33.1 Information on income and expenditure of all Village Panchayats, Municipal Councils, Municipal Corporations and Zilla Parishads is given in this section.

33.2 Income and expenditure of Village Panchayats are exclusive of opening and closing balance respectively. Under income, information is separately shown under grants, taxes and other income, grants include Government grants as well as grants from Zilla Parishads and Panchayat Samitis for development activities, Government grants are mainly Land Revenue grants, equalization grants and "Local cess grants." The other taxes include other taxes and fees imposed by the Village Panchayats. Similarly, the other income of Village Panchayats is contributions, donations, gifts and fines for contraventions of rules.

33.3 The receipts position of each Municipal body is shown according to (i) Municipal rates and taxes and (ii) other sources. Government grants under "other sources" are mainly grants on account of dearness allowance, grants for roads, for water-supply, for educational purposes for medical purposes and on account of percentage in land revenue, etc. The income from extraordinary receipts and debts includes loans, advances, deposits, sale-proceeds, etc., similar income position in respect of Municipal Corporations is also given. The expenditure by Municipal Councils and by Municipal Corporations has been shown separately under current and under extraordinary expenditure and debts. The break-up of current expenditure is shown under six broad heads of the expenditure and includes both capital and revenue expenditure. The accounts of the Bombay Municipal Corporation are maintained separately for (i) city area, (ii) suburban area, (iii) extended suburban area, (iv) education fund, (v) improvement scheme, and (vi) slum clearance scheme for city and suburban areas. The totals for the entire Bombay Municipal Corporation are arrived at by summing up the above accounts excluding the inter-account transfers. They however, do not cover the income and expenditure of Bombay Electricity Supply and Transport Undertakings. In the case of Nagpur Municipal Corporation income and expenditure of Nagpur Improvement Trust is not included. It may be mentioned here that all the Municipalities do not follow a uniform procedure for presentation of statistics regarding income and expenditure, with the result that it was very difficult to build up these statistics on comparable basis. The figures shown in these statements may, therefore, be regarded as only broad distribution into the items shown.

33.4 The receipts and expenditure of the Zilla Parishads are exclusive of opening balance and closing balance, respectively. The receipts are shown under four sub-heads viz., (i) Self-raised resources, (ii)

(४) कर्जे, स्वनिर्मित, उत्पन्नामध्ये मुख्यत्वे जमीन महसूल उपकर, स्थानिक उपकर, जमीन महसूल, इतर कर व जिल्हापरिषदांना लादलेले कर व दर यांचा समावेश आहे. शासकीय अनुदानात मुख्यत्वे जमीन महसूल अनुदान, सहेतूक अनुदान, आस्थापना अनुदान, योजना अनुदान, गट अनुदान इत्यादिचा समावेश आहे. खर्चाचा तपशील (१) सर्वसाधारण प्रशासन, (२) शिक्षण, (३) समाज विकास, (४) कर्जे विभाग व (५) इतर या पाच भागात दर्शविला आहे. समाजविकासासाठी दर्शविलेल्या खर्चामध्ये "संकीर्ण विभाग" या शीर्षखाली खर्चाचा समावेश नाही. तसेच हा खर्च फक्त महसूली खर्च असून त्यात भांडवली खर्च व कर्जे व आगाऊ रकमा यांचा समावेश नाही, परंतु त्यात स्थानिक विकास कामे, अभिकरण योजना, प्रशिक्षण योजना आणि सर्वसाधारण योजना यावरील महसूली खर्चाचा समावेश आहे.

३३.५. सार्वजनिक निवडणुकीचे निकाल लोकसभा व विधानसभा करिता आणि पक्षानुसार झालेले एकूण मतदान इत्यादीची माहिती ह्यात दिलेली आहे.

Government grants, (iii) grants for agency schemes and (iv) debt section, Self-raised resources are mainly land revenue cess, local cess, local revenues, other taxes and fees imposed by the Zilla Parishads. While Government grants are mainly land revenue grants, purposive grants, establishment grants, plan grants, block grants etc. The expenditure is likewise shown under five broad heads, viz. (i) General administration (ii) education, (iii) community development, (iv) debt section and (v) others. The expenditure under community development is exclusive of expenditure under the head miscellaneous departments. It is also restricted to revenue expenditure and does not include capital expenditure and loans and advances. However, it includes revenue expenditure under local development works, agency scheme, training scheme and other general schemes.

33.5 Results of General election of Lok Sabha & Vidhan Sabha party wise votes polled etc. are given in this section.

33. सार्वजनिक प्रशासन व निवडणूक सांख्यिकी/PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 33.1

जिल्हा परिषदेमधील क्षेत्र, लोकसंख्या, सभासदत्व व त्यावरील उत्पन्न व खर्च
Number, Area, Population, Membership, Income & Expenditure of Zilla Parishads in

1988-89

अनुक्र.मांक Serial No.	जिल्हा	व्यापलेले क्षेत्र Area covered	लोकसंख्या Population १९८१ जनगणना (1981 census)	सभासदत्व Membership		एकूण Total	एकूण उत्पन्न (लाख रुपयात) Total income (lakh Rs.)	एकूण खर्च (लाख रुपयात) Total expendi- ture (lakh Rs.)	Districts
				शासकीय Official	अशासकीय Non- Official				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	ठाणे	9,558	17,88,551	57	17	74	6,445	6,388	Thane
2	रायगड	7,148	14,86,452	1	52	53	6,788	6,803	Raigad
3	रत्नागिरी	8,249	13,79,655	..	..	..	6,341	6,032	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	5,232	7,74,149	..	..	..	4,239	4,256	Sindhudurga
5	नाशिक	15,530	9,91,739	58	5	63	3,833	3,948	Nashik
6	धुळे	13,150	20,50,294	46	5	51	6,037	5,700	Dhule
7	जळगांव	11,765	26,18,274	70	7	77	7,865	7,916	Jalgaon
8	अहमदनगर	17,048	27,08,309	60	7	67	4,824	4,634	Ahmednagar
9	पुणे	15,642	41,64,470	59	7	66	10,364	10,505	Pune
10	सातारा	10,484	20,38,677	63	5	68	4,164	4,119	Satara
11	सांगली	8,572	18,31,212	13	41	54	5,778	5,876	Sangli
12	सोलापूर	14,874	25,91,220	61	5	66	6,961	7,000	Solapur
13	कोल्हापूर	7,620	24,63,837	7	65	72	11,902	11,824	Kolhapur
14	औरंगाबाद	10,150	15,88,031	..	..	..	5,049	5,129	Aurangabad
15	जालना	7,612	10,32,157	..	..	..	1,777	1,730	Jalna
16	परभणी	11,038	16,42,610	..	..	..	2,600	2,640	Parbhani
17	बीड	10,624	14,12,342	5	57	62	4,853	4,865	Beed
18	नांदेड	10,502	17,49,334	..	48	48	3,136	3,139	Nanded
19	उस्मानाबाद	7,510	10,29,702	..	..	..	3,931	3,785	Osmanabad
20	लातूर	7,372	12,93,530	..	..	..	4,305	4,427	Latur
21	बुलढाणा	9,661	15,08,777	..	62	62	5,820	6,014	Buldhana
22	अकोला	10,575	18,26,952	49	12	61	5,491	5,454	Akola
23	अमरावती	12,012	18,61,410	..	61	61	5,516	5,631	Amravati
24	यवतमाळ	13,584	17,37,423	..	64	64	7,180	7,550	Yavatmal
25	वर्धा	6,310	9,26,618	..	31	31	1,519	1,571	Wardha
26	नागपूर	9,931	25,88,811	..	51	51	5,617	5,634	Nagpur
27	भंडारा	9,213	18,37,577	55	5	60	5,747	5,746	Bhandara
28	चंद्रपूर	10,490	14,18,306	..	..	..	4,867	4,664	Chandrapur
29	गडचिरोली	15,433	6,37,336	..	..	..	2,685	2,549	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		3,06,889	5,45,40,766	604	607	1,211	1,55,734	1,55,540	Maharashtra State

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

33. सार्वजनिक प्रशासन व निवडणूक सांख्यिकी/PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 33.2

जिल्हा परिषदांच्या प्रमुख शीर्षाखालील उत्पन्न
Income of Zilla Parishad by Major Head

1988-89

(रुपये लाखात/Rs. in lakhs)

अनुक्रम क्रमांक Serial No.	जिल्हा	स्थानिक दर Local Rates	कर Taxes	शुल्कपासूनचे उत्पन्न Income from fees	वर्गणी Contribution from			सहाय्यक अनुदाने Grants in aid	इतर साधने Other Sources	एकूण Total	जिल्हा Districts
					मालमत्तेवर आधारित Based on property	शिक्षण Educa- tion	वैद्यकीय सेवा Medical aid				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	ठाणे	14	..	..	5	..	..	3,427	2,999	6,445	Thane
2	रायगड	3	91	..	..	1	12	2,834	2,514	5,455	Raigad
3	रत्नागिरी	13	..	..	..	1	..	..	6,327	6,341	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	..	..	4	..	..	..	2,064	2,171	4,239	Sindhudurg
5	नाशिक	6	38	53	..	9	1	3,700	27	3,834	Nashik
6	धुळे	85	1	3	..	2	..	3,036	2,960	6,087	Dhule
7	जळगांव	8	67	1	..	5	..	4,120	3,664	7,865	Jalgaon
8	अहमदनगर	88	..	..	..	..	..	4,669	67	4,824	Ahmednagar
9	पुणे	79	3	..	..	23	2	4,453	5,804	10,364	Pune
10	सातारा	95	3	..	..	(-)-2	..	4,024	44	4,164	Satara
11	सांगली	15	..	..	..	12	7	2,883	2,861	5,778	Sangli
12	सोलापूर	26	2	11	..	17	..	3,652	3,253	6,961	Solapur
13	कोल्हापूर	119	..	..	..	9	2	3,591	8,181	11,902	Kolhapur
14	औरंगाबाद	11	..	1	..	2	1	2,864	2,170	5,049	Aurangabad
15	जालना	23	..	..	..	1	..	1,709	44	1,777	Jalna
16	परभणी	24	..	..	..	3	1	2,558	14	2,600	Parbhani
17	बीड	21	..	..	..	1	1	2,670	2,160	4,853	Beed
18	नांदेड	87	..	49	..	..	..	3,000	..	3,136	Nanded
19	उस्मानाबाद	8	..	..	..	1	..	2,133	1,839	3,981	Osmanabad
20	लातूर	1	..	..	..	1	..	2,463	1,840	4,305	Latur
21	बुलढाणा	45	..	..	..	92	..	2,617	3,067	5,821	Buldhana
22	अकोला	11	57	14	..	51	1	3,002	2,355	5,491	Akola
23	अमरावती	121	..	6	4	42	2	2,710	2,631	5,516	Amravati
24	यवतमाळ	1	..	36	..	67	(-)-20	2,991	4,105	7,180	Yavatmal
25	वर्धा	4	3	..	..	2	..	1,554	28	1,591	Wardha
26	नागपूर	47	6	5	..	112	1	3,036	2,410	5,617	Nagpur
27	भंडारा	49	10	10	5	321	1	103	5,248	5,747	Bhandara
28	चंद्रपूर	23	..	2	..	27	..	2,418	2,397	4,867	Chandrapur
29	गडचिरोली	2	1	..	..	14	1	1,282	1,385	2,685	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		1,029	282	195	14	814	13	79,563	72,565	1,54,475	Maharashtra State

आधार. — अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source. — Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

33. सार्वजनिक प्रशासन व निवडणूक सांख्यिकी/PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 33.3

जिल्हा परिषदांच्या प्रमुख शीर्षावलील खर्च
Expenditure of Zilla Parishad by Major head

1988-89

(रुपये लाखात/Rs. in lakhs)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	आस्थापना Es, ablishment	रस्ते Road	शिक्षण Education	वैद्यकीय सेवा Medical Health	पशुसंवर्धन Veterinary	इतर खर्च Other Expendi- ture	एकूण Total	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	ठाणे	451	290	1,826	33	51	3,738	6,389	Thane
2	रायगड	276	293	1,521	216	36	2,863	5,305	Raigad
3	रत्नागिरी	326	217	1,689	263	33	3,505	6,033	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	153	191	1,408	178	27	2,299	4,256	Sindhudurg
5	नाशिक	467	293	2,187	401	83	517	3,948	Nashik
6	धुळे	224	277	1,366	395	63	3,375	5,700	Dhule
7	जळगाव	569	126	2,490	291	82	1,090	4,648	Jalgaon
8	अहमदनगर	560	352	2,259	170	92	1,101	4,634	Ahmednagar
9	पुणे	520	286	2,817	498	63	6,321	10,505	Pune
10	सातारा	307	210	2,152	218	52	1,180	4,119	Satara
11	सांगली	347	271	1,686	212	42	3,318	5,876	Sangli
12	सोलापूर	466	417	1,845	303	74	3,895	7,000	Solapur
13	कोल्हापूर	425	199	2,098	309	56	8,737	11,824	Kolhapur
14	औरंगाबाद	277	228	1,476	262	39	2,847	5,129	Aurangabad
15	जालना	190	157	910	161	33	279	1,730	Jalna
16	परभणी	353	256	1,551	11	56	413	2,640	Parbhani
17	बीड	393	247	1,590	226	51	2,359	4,866	Beed
18	नांदेड	409	392	1,674	241	95	328	3,139	Nanded
19	उस्मानाबाद	133	290	1,308	174	54	1,826	3,785	Osmanabad
20	लातूर	246	158	1,476	221	49	2,277	4,427	Latur
21	बुलढाणा	454	163	1,612	211	477	3,097	6,014	Buldhana
22	अकोला	359	247	1,731	16	53	3,058	5,464	Akola
23	अमरावती	430	107	1,587	323	50	3,134	5,631	Amravati
24	यवतमाळ	422	217	1,611	342	63	4,895	7,550	Yavatmal
25	वर्धा	298	85	723	157	40	268	1,571	Wardha
26	नागपूर	399	213	1,634	269	63	3,056	5,634	Nagpur
27	भंडारा	376	162	1,993	329	43	2,843	5,746	Bhandara
28	चंद्रपूर	79	224	1,206	4	77	3,074	4,664	Chandrapur
29	गडचिरोली	151	104	493	158	35	1,608	2,549	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		10,060	6,672	48,019	6,692	2,032	77,301	1,50,776	Maharashtra State

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

33. सार्वजनिक प्रशासन व निवडणूक सांख्यिकी/PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 33.4

जिल्हातील ग्रामपंचायती व पंचायत समिती यांची संख्या
Number of Panchayats and Panchayat Samities by district in

1988-89

(रुपये लाखात/Rs. in lakhs)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	पंचायत समिती Panchayat Samities		एकूण Total	सभासदत्व Membership				एकूण उत्पन्न (रुपये लाखात) Total Income (Rs. in lakhs)	एकूण खर्च (रुपये लाखात) Total Expenditure (Rs. in lakhs)	District
		संख्या No.	सभासदत्व Member- ship		हरिजन सरपंच Harijan Sarpanch	हरिजन पंच Harijan Panch	स्त्री सरपंच Lady Sarpanch	स्त्री पंच Lady Panch			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	ठाणे	13	168	8,447	..	141	..	1,788	6,445	6,388	Thane
2	रायगड	14	169	5,995	12	232	7	1,110	365	329	Raigad
3	रत्नागिरी	9	..	7,136	23	378	4	1,413	3,441	2,212	Ratnagiri
4	सिंधुदुर्ग	7	..	3,948	1	153	1	799	132	121	Sindhudurg
5	नाशिक	13	187	10,816	11	1,700	51	2,389	327	317	Nashik
6	धुळे	10	126	9,170	6	367	7	1,898	230	221	Dhule
7	जळगाव	13	129	12,318	4	691	13	2,074	560	446	Jalgaon
8	अहमदनगर	13	120	11,769	12	1,559	23	2,269	347	353	Ahmadnagar
9	पुणे	13	157	11,181	..	529	..	2,253	10,806	10,933	Pune
10	सातारा	11	105	10,846	4	490	3	2,420	264	260	Satara
11	सांगली	8	170	6,087	3	575	3	1,181	235	218	Sangli
12	सोलापूर	11	195	..	2	5	..	4	2,456	2,447	Solapur
13	कोल्हापूर	12	112	8,882	11	1,060	3	1,734	348	323	Kolhapur
14	औरंगाबाद	8	..	6,704	10	507	6	819	148	124	Aurangabad
15	जालना	5	..	5,479	10	289	2	1,099	56	57	Jalna
16	परभणी	7	..	9,761	14	398	16	2,041	177	179	Parbhani
17	बीड	..	..	7,844	35	942	14	1,706	77	76	Beed
18	नांदेड	8	154	8,897	18	884	24	2,193	123	113	Nanded
19	उस्मानाबाद	6	..	4,930	9	685	6	1,022	25	65	Osmanabad
20	लातूर	5	..	5,522	12	1,068	12	1,241	178	185	Latur
21	बुलढाणा	13	175	1,591	50	945	6	329	169	178	Buldhana
22	अकोला	13	175	8,920	23	347	4	1,993	113	126	Akola
23	अमरावती	13	147	7,113	20	195	13	1,573	183	172	Amravati
24	यवतमाळ	14	164	9,682	44	511	17	1,152	189	192	Yavatmal
25	वर्धा	8	81	1,140	34	120	17	969	87	92	Wardha
26	नागपूर	13	159	1,859	40	413	9	1,397	220	220	Nagpur
27	भंडारा	13	184	10,292	..	575	..	1,997	124	118	Bhandara
28	चंद्रपूर	10	..	7,021	48	734	13	1,244	176	175	Chandrapur
29	गडचिरोली	..	..	3,835	19	285	7	886	812	52	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		283	2,977	2,07,135	475	16,778	231	43,043	23,823	26,693	Maharashtra State.

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

33. लोक प्रशासन व निवडणूकविषयक सांख्यिकी/PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 33.5

लोकसभेची व विधानसभेची मतदार संख्या
Number of Electors for Lok Sabha and Vidhan Sabha

अनुक्रमांक Serial No	जिल्हा	लोकसभा Lok Sabha		विधानसभा Vidhan Sabha		District	
		1980	1984	1978	1980		1985
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(2)
1	वृहन्मुंबई	47,24,093	50,45,354	42,43,110	45,72,356	51,61,454	Greater Bombay
2	ठाणे	16,05,288	17,50,095	14,92,556	17,81,386	21,14,010	Thane
3	रायगड	6,58,873	7,06,929	7,10,341	7,60,262	8,56,313	Raigad
4	रत्नागिरी	11,82,030	12,29,302	10,64,717	10,86,327	7,61,013	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	4,08,180	Sindhudurg
6	नाशिक	13,80,679	14,97,247	14,30,812	15,78,711	17,61,136	Nashik
7	धुळे	12,89,670	13,95,821	9,97,775	10,81,770	12,01,439	Dhule
8	जळगाव	14,13,534	15,37,695	13,05,203	14,20,577	15,62,845	Jalgaon
9	अहमदनगर	13,26,787	14,40,712	13,09,192	14,65,902	16,30,001	Ahmednagar
10	पुणे	21,60,822	23,42,585	19,65,114	21,88,946	24,67,252	Pune
11	सातारा	13,64,038	14,71,716	10,39,629	11,25,653	12,33,263	Satara
12	सांगली	6,63,222	7,17,441	9,43,033	10,28,746	11,30,910	Sangli
13	सोलापूर	13,07,878	14,48,887	12,73,946	13,95,881	15,87,639	Solapur
14	कोल्हापूर	13,41,179	14,93,370	12,40,567	13,44,317	15,18,652	Kolhapur
15	औरंगाबाद	7,56,127	8,49,481	12,37,799	13,54,021	10,08,162	Aurangabad
16	जालना	6,96,767	7,81,442	..	..	6,65,565	Jalna
17	परभणी	13,25,098	14,41,209	9,30,887	10,09,935	9,96,357	Parbhani
18	बीड	8,08,308	8,66,071	8,37,402	9,31,739	10,26,383	Beed
19	नांदेड	7,54,050	8,20,467	8,94,755	9,72,161	10,57,520	Nanded
20	उस्मानाबाद	6,31,772	6,80,500	11,44,450	12,36,305	7,19,507	Osmanabad
21	लातूर	6,80,543	7,54,786	..	..	6,71,685	Latur
22	बुलढाणा	6,72,909	7,43,946	7,39,844	7,96,218	8,91,724	Buldiana
23	अकोला	12,89,480	14,22,633	8,89,247	9,52,886	10,52,463	Akola
24	अमरावती	6,48,873	7,02,357	8,89,808	9,25,694	10,28,181	Amravati
25	यवतमाळ	6,50,317	7,11,775	8,17,086	8,70,364	9,64,607	Yavatmal
26	वर्धा	6,85,760	7,31,118	4,57,326	4,90,863	5,34,007	Wardha
27	नागपूर	14,01,913	16,11,624	12,13,856	13,07,926	15,06,458	Nagpur
28	भंडारा	6,71,565	7,09,457	9,67,818	10,24,616	10,84,144	Bhandara
29	चंद्रपूर	13,93,489	15,22,907	9,78,803	10,49,363	8,19,563	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	3,49,917	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		3,34,85,064	3,64,26,927	3,10,15,076	3,37,52,925	3,77,70,350	Maharashtra State

आधार:—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

33. लोक प्रशासन व निवडणूक विषयक सांख्यिकी/PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 33-6

लोकसभा व विधानसभेच्या जिल्हावार एकूण जागा
Number of Lok Sabha and Vidhan Sabha seats by district

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	लोकसभा Lok Sabha			विधानसभा Vidhan Sabha		District (2)
		1980 (3)	1984 (4)	1978 (5)	1980 (6)	1985 (7)	
1	बृहन्मंबई	6	6	34	34	34	Greater Bombay
2	ठाणे	2	2	13	13	13	Thane
3	रायगड	1	1	7	7	7	Raigad
4	रत्नागिरी	2	2	11	11	7	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	4	Sindhudurg
6	नाशिक	2	2	14	14	14	Nashik
7	धुळे	2	2	10	10	10	Dhule
8	जळगाव	2	2	12	12	12	Jalgaon
9	अहमदनगर	2	2	13	13	13	Ahmednagar
10	पुणे	3	3	18	18	18	Pune
11	सातारा	2	2	10	10	10	Satara
12	सांगली	1	1	9	9	9	Sangli
13	सोलापूर	2	2	13	13	13	Solapur
14	कोल्हापूर	2	2	12	12	12	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1	1	11	11	11	Aurangabad
16	जालना	1	1	..	..	5	Jalna
17	परभणी	2	2	9	9	8	Parbhani
18	बीड	1	1	7	7	7	Beed
19	नांदेड	1	1	8	8	8	Nanded
20	उस्मानाबाद	1	1	11	11	6	Osmanabad
21	लातूर	1	1	..	..	5	Latur
22	बुलढाणा	1	1	7	7	7	Buldhana
23	अकोला	2	2	9	9	9	Akola
24	अमरावती	1	1	9	9	9	Amravati
25	यवतमाळ	1	1	8	8	8	Yavatmal
26	वर्धा	1	1	4	4	4	Wardha
27	नागपूर	2	2	11	11	11	Nagpur
28	भंडारा	1	1	9	9	9	Bhandara
29	चंद्रपूर	2	2	9	9	6	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	..	3	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		48	48	288	288	288	Maharashtra State

आधार.- मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.- Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

तत्ता क्रमांक 33.7

---

33. लोक प्रशासन व निवडणूक विषयक सांख्यिकी/

तथ्यता क्रमांक/

विधानसभा १९८५ च्या निवडणुकीत झालेले मतदान, मतांचे शेकडा प्रमाण व पक्षानुसार जिंकलेल्या जागा/

पक्ष/Parties

क्रमांक Serial No.	जिल्हा	एकूण ग्राह्यमते (हजारात) Total No. of valid votes polled (000)	इंडियन नॅशनल काँग्रेस Indian National Congress (INC)			इंडियन नॅशनल सोशॅलिस्ट Indian National Socialist (SC)			भारतीय जनता पक्ष Bharatiya Janta Party (BJP)		
			ग्राह्य मते (हजारात) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकडा प्रमाण % of valid votes polled	जिंकलेल्या जागा Seats won	ग्राह्य मते (हजारात) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकडा प्रमाण % of valid votes polled	जिंकलेल्या जागा Seats won	ग्राह्य मते (हजारात) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकडा प्रमाण % of valid votes polled	जिंकलेल्या जागा Seats won
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	बुधनूर	23,86,881	10,08,077	42.23	29	74,611	3.13	..	3,51,168	14.72	1
2	अणे	10,48,719	4,23,424	40.38	7	25,711	2.45	1	1,72,601	16.46	2
3	रायगड	4,97,987	1,55,992	31.32	..	..	..	..	..	..	..
4	रत्न गिरी	4,33,714	1,85,010	42.66	5	1,351	0.31	..	49,590	11.43	1
5	सिधुदुर्ग	2,27,123	86,156	37.94	2	..	..	..	21,386	9.41	1
6	सांगली	10,30,414	3,78,385	36.72	2	2,92,326	28.37	7	94,924	9.21	2
7	मुळे	6,94,193	3,45,097	49.87	6	20,528	2.96	..	77,776	11.20	1
8	पळगाव	8,99,802	3,81,227	42.37	4	2,18,409	24.27	5	35,163	3.91	1
9	प्रहमदनगर	10,09,017	4,12,754	40.91	7	2,69,759	26.73	2	..	..	..
10	पुणे	14,90,176	6,78,282	45.52	8	3,47,021	23.29	6	1,44,878	9.72	1
11	सातारा	8,53,683	3,92,652	46.00	5	3,27,876	38.41	3	7,988	0.94	..
12	सांगली	7,18,471	3,91,908	54.55	7	96,782	13.47	..	..	..	..
13	मोठापूर	10,53,005	5,72,286	54.35	9	1,76,814	16.79	1	46,887	4.45	..
14	कोल्हापूर	10,51,077	4,67,201	44.45	6	1,89,971	18.07	2	..	..	..
15	औरंगाबाद	5,49,803	2,05,297	37.34	1	1,95,668	35.59	5	32,174	5.85	1
16	जालना	3,57,143	1,44,148	40.36	3	85,978	24.07	2	37,878	10.61	..
17	परभणी	5,25,083	2,27,210	43.27	5	64,442	12.27	1	..	..	..
18	बोड	5,29,414	2,15,682	40.74	4	1,52,592	28.82	3	33,067	6.25	..
19	नांदेड	6,05,921	2,56,778	42.38	5	1,69,944	28.05	2	14,664	2.42	..
20	उस्मानाबाद	5,04,475	1,80,911	35.86	3	1,73,339	34.36	1	..	..	..
21	लातूर	4,35,570	2,39,678	55.03	4	44,112	10.13	1	..	..	..
22	बुलढाणा	5,97,826	2,26,200	37.84	4	1,57,783	26.39	2	62,509	10.46	..
23	अकोला	6,41,340	2,97,305	46.36	9	31,434	4.90	..	61,573	9.60	..
24	अमरावती	6,01,214	2,66,706	44.36	7	1,33,457	22.20	1	34,486	5.74	..
25	यवतमाळ	5,80,295	3,03,323	52.27	7	1,38,385	23.84	..	16,946	2.92	..
26	बर्घा	3,37,244	1,49,496	44.33	2	1,04,939	31.12	2	..	..	..
27	नागपूर	8,64,741	4,11,413	47.58	9	1,53,940	17.80	2	82,714	9.57	..
28	भंडारा	7,39,359	2,78,150	37.62	6	70,707	9.56	1	1,58,456	21.43	2
29	चंद्रपूर	5,19,438	2,09,609	40.35	4	65,168	12.55	1	53,523	10.30	..
30	गडचिरोली	1,93,614	65,199	33.67	1	50,356	26.01	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य		2,19,76,742	95,56,556	43.48	171	38,33,403	17.44	51	15,90,351	7.24	13

PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

TABLE No. 33.7

Election to the Vidhan Sabha 1985 votes polled Percentage of votes polled and Seats won according to Parties

पक्ष/Parties									
जनता पक्ष Janata Party (JNP)			भारतीय कम्युनिस्ट पार्टी Communist Party of India CPM (Marxist)			भारतीय कम्युनिस्ट पार्टी Communist Party of India (CPI)			District
ग्राह्य मते (हजारत) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकड्या प्रमाण % of valid votes polled	जिकलेल्या जागा Seats won	ग्राह्य मते (हजारत) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकड्या प्रमाण % of valid votes polled	जिकलेल्या जागा Seats won	ग्राह्य मते (हजारत) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकड्या प्रमाण % of valid votes polled	जिकलेल्या जागा Seats won	
(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(2)
2,11,451	8.86	1	18,245	0.76	..	14,460	0.61	..	Greater Bombay
1,19,133	11.36	2	45,567	4.35	1	4,572	0.44	..	Thane
47,024	9.44	1	..	..	..	1,730	0.35	..	Raigad
79,917	18.43	1	..	..	..	..	..	..	Ratnagiri
68,048	29.96	1	..	..	..	..	..	..	Sindhudurg
85,105	8.26	2	27,229	2.64	..	25,135	2.44	1	Nashik
1,44,557	20.82	2	3,713	0.53	..	..	..	..	Dhule
1,57,520	17.51	2	..	..	..	3,463	0.38	..	Jalgaon
1,18,135	11.71	2	..	..	..	25,029	2.48	..	Ahmednagar
1,99,957	13.42	3	..	..	..	..	..	..	Pune
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Satara
53,658	7.47	..	..	..	..	..	..	..	Sangli
27,718	2.63	..	6,249	0.59	..	..	..	..	Solapur
63,889	6.08	1	32,244	3.07	..	4,023	0.38	..	Kolhapur
..	..	..	..	..	..	20,169	3.67	..	Aurangabad
37,349	10.46	..	..	..	..	2,570	0.72	..	Jalna
27,243	5.19	..	12,317	2.35	..	2,861	0.54	..	Parbhani
..	..	..	7,997	1.51	..	10,260	1.94	..	Beed
..	..	..	..	..	..	23,521	3.38	..	Nanded
22,057	4.37	..	..	..	..	..	..	..	Osmanabad
29,303	6.73	..	..	..	..	..	..	..	Latur
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Buldana
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Akola
..	..	..	..	..	..	3,202	0.53	..	Amravati
..	..	..	..	..	..	47,507	0.19	1	Yavatmal
..	..	..	20,212	5.99	..	..	..	..	Wardha
41,445	4.79	..	..	..	..	3,000	0.35	..	Nagpur
56,165	7.60	..	..	..	..	11,265	1.52	..	Bhandara
..	..	..	..	..	..	..	..	..	Chandrapur
28,427	14.68	1	..	..	..	..	..	..	Gadchiroli
16,18,101	7.36	19	1,73,773	0.79	1	2,02,767	0.52	2	Maharashtra State

		पक्ष/Parties								
		लोकदल Lok Dal (LKD)			मुस्लीम लिग Muslim League (ML)			शेतकरी कामगार पक्ष Peasant & Workers Party (AWP)		
संक्रमांक Serial No.	जिल्हा	ग्राह्य मते (हजारात) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकडा प्रमाण % of valid votes polled	जिकलेल्या जागा Seats won	ग्राह्य मते (हजारात) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकडा प्रमाण % of valid votes polled	जिकलेल्या जागा Seats won	ग्राह्य मते (हजारात) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकडा प्रमाण % of valid votes polled	जिकलेल्या जागा Seats won
(1)	(2)	(22)	(23)	(24)	(25)	(26)	(27)	(28)	(29)	(30)
1	बृहन्मुंबई	23,012	0.96	..	56,643	2.37	..	..	..	..
2	ठाणे	..	..	..	23,431	2.23	..	12,116	1.16	..
3	रायगड	..	..	..	..	..	..	1,86,494	37.45	5
4	रत्नागिरी	..	..	..	..	..	..	..	..	..
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	..	..	..	..	..	..
6	नाशिक	170	0.02	..	..	..	..	..	..	..
7	धुळे	471	0.07	..	..	..	..	22,477	3.24	..
8	जळगाव	5,248	0.58	..	..	..	..	..	..	..
9	अहमदनगर	554	0.05	..	..	..	..	..	..	..
10	पुणे	653	0.04	..	..	..	..	..	..	..
11	सातारा	..	..	..	..	..	..	..	..	..
12	सांगली	..	..	..	..	..	..	17,830	2.48	..
13	सोलापूर	..	..	..	..	..	..	1,13,272	10.76	1
14	कोल्हापूर	..	..	..	..	..	..	1,22,863	11.69	2
15	औरंगाबाद	..	..	..	..	..	..	..	..	..
16	जालना	..	..	..	..	..	..	..	..	..
17	परभणी	..	..	..	12,551	2.39	..	91,196	17.37	2
18	बीड	..	..	..	..	..	..	17,709	3.35	..
19	नांदेड	..	..	..	3,929	0.64	..	50,461	8.33	1
20	उस्मानाबाद	..	..	..	..	..	..	79,959	16.85	2
21	लातूर	..	..	..	..	..	..	53,860	12.36	..
22	बुलढाणा	..	..	..	9,612	1.61	..	32,719	5.47	..
23	अकोला	..	..	..	44,344	6.91	..	24,993	3.90	..
24	अमरावती	..	..	..	12,378	2.05	..	..	..	..
25	यवतमाळ	..	..	..	..	..	..	..	..	..
26	वर्धा	..	..	..	..	..	..	..	..	..
27	नागपूर	616	0.07	..	1,991	0.23	..	..	..	..
28	भंडारा	4,678	0.63	..	..	..	..	..	..	..
29	चंद्रपूर	..	..	..	..	..	..	..	..	..
30	गडचिरोली	..	..	..	..	..	..	..	..	..
महाराष्ट्र राज्य		35,402	0.16	..	1,64,879	0.75	..	8,25,949	3.76	13

आधार :—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE No 33-7—contd.

पक्ष/Parties									District
भारतीय रिपब्लिकन पार्टी Republican Party of India (RPI)			भारतीय रिपब्लिकन पार्टी Republican Party of India (RPK) (Khobragade)			अपक्ष Independent (IND)			
ग्राह्य मते (हजारात) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकडा प्रमाण % of valid votes polled	जिकलेल्या जागा Seats won	ग्राह्य मते (हजारात) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकडा प्रमाण % of valid votes polled	जिकलेल्या जागा Seats won	ग्राह्य मते (हजारात) No. of valid votes polled (000)	ग्राह्य मतांचे शेकडा प्रमाण % of valid votes polled	जिकलेल्या जागा Seats won	(2)
(31)	(32)	(33)	(34)	(35)	(36)	(37)	(38)	(39)	
7,853	0.33	..	..	..	..	6,21,361	26.03	3	Greater Bombay
4,084	0.39	..	2,488	0.23	..	2,15,592	20.55	..	Thane
..	..	..	375	0.08	..	1,06,372	21.36	1	Raigad
5,035	1.16	..	..	..	..	1,12,811	26.01	..	Ratnagiri
..	..	..	..	..	..	51,533	22.69	..	Sindhudurg
9,362	0.91	..	2,411	0.23	..	1,15,367	11.20	..	Nashik
1,983	0.29	..	7,435	1.07	..	69,156	9.95	1	Dhule
..	..	..	..	..	..	98,772	10.98	..	Jalgaon
2,650	0.26	..	1,152	0.11	..	1,78,984	17.75	2	Ahmadnagar
1,023	0.07	..	1,108	0.07	..	1,17,254	7.87	..	Pune
3,451	0.40	..	..	..	..	1,21,716	14.25	2	Satara
..	..	..	..	..	..	1,58,293	22.03	2	Sangli
..	..	..	..	..	..	1,09,779	10.43	2	Solapur
723	0.07	..	..	..	..	1,70,163	16.19	1	Kolhapur
..	..	..	..	..	..	96,495	17.55	..	Aurangabad
..	..	..	..	..	..	49,220	13.78	..	Jalna
1,970	0.38	..	..	..	..	85,293	16.24	..	Parbhani
4,009	0.75	..	..	..	..	88,098	16.64	..	Beed
..	..	..	..	..	..	86,624	14.30	..	Nanded
674	0.13	..	..	..	..	47,535	9.43	..	Osmanabad
..	..	..	..	..	..	68,617	15.75	..	Latur
1,011	0.17	..	..	..	..	1,07,992	18.06	1	Buldhana
3,514	0.55	..	..	..	..	1,78,177	27.78	..	Akola
11,411	1.90	..	..	..	..	1,39,574	23.22	1	Amravati
8,116	1.40	..	..	..	..	66,018	11.38	..	Yavatmal
24,288	7.20	..	19,519	5.79	..	18,790	5.57	..	Wardha
78,404	9.07	..	5,994	0.69	..	85,224	9.85	..	Nagpur
15,590	2.11	..	55,148	7.46	..	89,200	12.07	..	Bhandara
14,244	2.74	..	34,497	6.64	..	1,42,397	27.42	1	Chandrapur
..	..	..	4,341	2.24	..	45,291	23.40	1	Gadchiroli
1,99,395	0.91	..	1,34,468	0.61	..	36,41,698	16.58	18	Maharashtra State

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

33. लोक प्रशासन आणि निवडणूक विषयक सांख्यिकी
PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 33.8

लोकसभा १९८४ व विधानसभा १९८५ मधील निवडणुकीत झालेले मतदान
Number of votes polled in the latest Lok Sabha 1984 and Vidhan Sabha Elections of 1985

अनुक्रमांक Series No.	जिल्हा	लोकसभा Lok Sabha (1984)			विधानसभा Vidhan Sabha (1985)			District
		एकूण मतदार Total Electors	एकूण मते Votes polled	टक्केवारी Percentage	एकूण मतदार Total Electors	एकूण मते Votes polled	टक्केवारी Percentage	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1	बुध्नुवई	50,45,354	28,46,673	56.42	51,61,454	24,17,039	46.82	Greater Bombay
2	ठाणे	17,50,095	9,39,045	53.65	21,14,010	10,72,384	50.72	Thane
3	रायगड	7,06,929	4,74,636	67.14	8,56,313	5,13,546	59.97	Raigad
4	रत्नागिरी	12,29,302	7,36,559	63.98	7,61,013	4,46,168	58.62	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	..	..	4,08,180	2,31,292	56.66	Sindhudurg
6	नाशिक	14,97,247	8,41,937	56.23	17,61,136	10,50,734	59.66	Nashik
7	धुळे	13,95,821	8,08,773	57.94	12,01,439	7,14,138	59.44	Dhule
8	जळगांव	15,37,695	9,39,801	61.12	15,62,845	9,20,133	58.87	Jalgaon
9	अहमदनगर	14,40,712	8,85,725	61.47	16,30,001	10,32,646	63.35	Ahmednagar
10	पुणे	23,42,585	15,86,355	67.71	24,67,252	15,14,897	61.40	Pune
11	सातारा	14,71,716	9,01,584	61.26	12,33,263	8,67,897	70.38	Satara
12	सांगली	7,17,441	4,76,706	66.46	11,30,910	7,30,728	64.61	Sangli
13	सोलापूर	14,48,887	9,16,186	63.23	15,87,639	10,71,383	67.48	Solapur
14	कोल्हापूर	14,93,370	9,62,994	64.48	15,18,652	10,67,384	70.28	Kolhapur
15	औरंगाबाद	8,49,481	4,99,332	58.78	10,08,162	5,63,153	55.85	Aurangabad
16	जालना	7,81,442	4,12,640	52.80	6,65,565	3,67,803	55.27	Jalna
17	परभणी	14,41,209	8,14,633	56.52	9,96,357	5,39,176	54.11	Parbhani
18	बीड	8,65,071	4,73,305	54.63	10,26,383	5,42,269	52.83	Beed
19	नांदेड	8,20,467	5,25,412	64.04	10,57,520	6,18,077	58.44	Nanded
20	उस्मानाबाद	6,80,500	4,09,473	60.17	7,19,507	4,71,859	65.58	Osmanabad
21	लातूर	7,54,786	5,45,382	72.25	6,71,685	4,42,425	65.86	Latur
22	बुलढाणा	7,43,946	4,79,412	64.44	8,91,724	6,09,187	68.31	Buldhana
23	अकोला	14,22,633	10,05,463	70.67	10,52,463	6,51,653	61.91	Akola
24	अमरावती	7,02,357	4,28,343	60.98	10,28,181	6,11,231	59.44	Amravati
25	यवतमाळ	7,11,775	4,44,695	62.47	9,64,607	5,89,839	61.14	Yavatmal
26	वर्धा	7,31,118	5,16,340	70.62	5,34,007	3,42,207	64.08	Wardha
27	नागपूर	16,11,624	10,23,775	63.52	15,06,458	8,76,028	58.15	Nagpur
28	भंडारा	7,09,457	4,84,438	68.28	10,84,144	7,51,489	69.31	Bhandara
29	चंद्रपूर	15,22,907	10,21,992	67.10	8,13,563	5,29,613	64.62	Chandrapur
30	गडचिरोली	..	..	..	3,49,917	2,00,632	57.33	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		3,64,26,927	2,24,51,511	61.63	3,77,70,350	2,23,57,010	59.19	Maharashtra State

आधार.—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

33. लोक प्रशासन व निवडणूक विषयक सांख्यिकी/PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 33.9

भारतातील विधानसभा व लोकसभेच्या जागा
Number of Lok Sabha and Vidhan Sabha Seats in India

अनुक्रमांक Serial No.	राज्य/केंद्रशासित प्रदेश	लोकसभा Lok Sabha (1984)	विधानसभा Vidhan Sabha (1985)	State/Union Territory
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	आंध्र प्रदेश	42	294	Andhra Pradesh
2	आसाम	14	126	Assam
3	बिहार	54	324	Bihar
4	गुजराथ	26	182	Gujrath
5	हरियाणा	10	90	Haryana
6	हिमाचल प्रदेश	4	68	Himachal Pradesh
7	जम्मू आणि काश्मिर	6	76*	Jammu & Kashmir
8	कर्नाटक	28	224	Karnataka
9	केरळ	20	140	Kerala
10	मध्य प्रदेश	40	320	Madhya Pradesh
11	महाराष्ट्र	48	288	Maharashtra
12	मणीपूर	2	60	Manipur
13	मेघालय	2	60	Meghalaya
14	नागालँड	1	60	Nagaland
15	ओरिसा	21	147	Orissa
16	पंजाब	13	117	Punjab
17	राजस्थान	25	200	Rajasthan
18	सिक्किम	1	32	Sikkim
19	तामीळनाडू	39	234	Tamilnadu
20	त्रिपुरा	2	60	Tripura
21	उत्तर प्रदेश	85	425	Uttar Pradesh
22	पश्चिम बंगाल	42	294	West Bengal
	केंद्रशासित प्रदेश			Union Territory
23	अंदमान निकोबार	1	..	Andaman Nicobar Island
24	अरुणाचल प्रदेश	2	30	Arunachal Pradesh
25	चंदीगड	1	..	Chandigarh
26	दादरा-नगर हवेली	1	..	Dadra Nagar Haveli
27	दिल्ली	7	..	Delhi
28	गोवा दमण दीव	2	30	Goa Daman & Div
29	लक्षद्वीप	1	..	Lakshadweep
30	मिजोराम	1	30	Mizoram
31	पांडिचेरी	1	30	Pondicherry
	एकूण ..	542	3,941	Total

टिप्पणी :—*घटनेनुसार जम्मू आणि काश्मिर मधील (पाकिस्तान व्याप्त काश्मीर) २४ राखलेल्या विधानसभेवर जागा बगळून.

Note.—*Under the Constitution of Jammu & Kashmir the number of seats in Legislative Assembly of that State excluding the 24 seats earmarked for Pakistan Occupied Territory.

साधर :—मुख्य निवडणूक अधिकारी, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Chief Electoral Officer, Government of Maharashtra, Bombay.

33. सार्वजनिक प्रशासन व निवडणूक विषयक सांख्यिकी/PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 33-10

ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न व खर्च १९८८-८९/Income and Expenditure of Village Panchayats 1988-89

(रुपये हजारतः/(Rs. in thousand)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हाचे नाव District	उत्पन्न/Income											एकूण खर्च Total Expenditure	एकूण संच Total Income (Col. 6+10 +11)	Name of the District
		ग्रामपंचायतीची संख्या No. of Village Panchayats	सामील केलेली गावे No. of Villages covered	लोकसंख्या (हजारतः) Population (000)	एकूण अंशदाने देण्या व अनुदान Total Grants contributions and Donations	इमारती व जमीन या- वरील कर Taxes on Buildings & Land	जकात कर Octroi	इतर कर व दर Other rates and Taxes	एकूण कर व दर Total rates and Taxes (Col. 7+8+9)	सुखातीची शिल्लक घेऊन इतर मागणी मिळालेले उत्पन्न Income from other Sources including opening balances	एकूण उत्पन्न (स्तंभ ६+९+ +११) Total Income (Col. 6+10 +11)				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	
1	ठाणे	894	1,773	1,865	19,004	21,698	124	3,215	25,037	18,609	62,650	52,172	Thane		
2	रायगड	657	1,885	1,277	16,191	12,454	2,050	3,079	17,583	10,698	44,472	32,856	Raigad		
3	रत्नागिरी	785	1,392	1,259	12,529	4,269	..	1,075	5,344	6,098	23,971	17,067	Ratnagiri		
4	सिंधुदुर्ग	403	706	722	10,643	1,990	..	567	2,557	3,348	16,548	12,092	Sindhudurg		
5	नाशिक	1,291	1,726	2,064	8,429	6,720	772	9,465	16,957	16,903	42,289	31,762	Nashik		
6	धुळे	970	1,532	1,650	12,340	2,337	36	8,000	10,697	5,280	28,317	22,057	Dhule		
7	जळगांव	1,080	1,502	1,960	12,704	6,125	1,134	5,111	12,370	25,872	50,946	45,258	Jalgaon		
8	अहमदनगर	1,172	1,504	2,357	10,192	4,191	1,325	9,433	14,949	22,317	47,458	35,276	Ahmadnagar		
9	पुणे	1,170	1,768	2,193	13,859	12,090	625	9,923	22,638	20,290	56,787	42,830	Pune		
10	सातारा	1,252	1,437	1,773	12,086	4,595	2,510	1,412	8,517	19,143	39,746	26,026	Satara		
11	सांगली	634	711	1,437	10,844	3,554	94	9,013	12,661	7,941	31,446	21,816	Sangli		
12	सोलापूर	986	1,101	1,824	17,873	3,310	3,440	4,734	11,484	15,280	44,637	35,340	Solapur		
13	कोल्हापूर	931	1,153	1,843	16,678	5,717	..	15,979	21,696	14,050	52,424	38,654	Kolhapur		
14	औरंगाबाद	694	1,323	1,194	5,243	2,132	..	4,152	6,284	3,320	14,847	12,437	Aurangabad		
15	परभणी	1,138	1,451	1,316	13,371	1,834	..	2,501	4,335	6,105	23,814	17,926	Parbhani		
16	बीड	901	1,214	1,183	3,600	1,871	..	2,199	4,070	6,227	13,897	7,646	Beed		
17	नांदेड	1,229	1,481	1,421	6,682	2,549	..	2,907	5,456	4,557	16,695	12,461	Nanded		
18	उस्मानाबाद	530	712	900	2,574	1,817	..	2,102	3,919	2,591	9,084	6,577	Osmanabad		
19	जालना	557	913	873	1,320	1,354	..	2,961	4,315	6,217	11,852	5,728	Jalna		
20	लातूर	650	904	1,080	12,141	1,590	252	2,700	4,542	5,606	22,289	18,485	Latur		

21	बुलढाणा	..	..	799	1,400	1,230	13,770	2,403	..	185	2,588	6,159	22,517	17,817	Buldhana
22	अकोला	..	..	961	1,743	1,372	4,015	4,211	8	1,149	5,368	8,856	18,269	13,057	Akola
23	अमरावती	..	..	812	1,999	1,317	7,267	4,409	..	1,333	5,742	12,068	25,077	17,180	Amravati
24	यवतमाळ	..	..	1,126	2,005	1,475	12,410	5,505	..	1,024	6,529	15,643	34,582	19,167	Yavatmal
25	वर्धा	..	..	499	1,371	695	5,168	1,890	..	1,025	2,915	4,900	12,983	9,208	Wardha
26	नागपूर	..	..	742	1,874	1,120	14,383	3,787	1,123	2,757	7,667	10,572	32,622	22,003	Nagpur
27	भंडारा	..	..	1,030	1,774	1,597	6,091	4,027	..	2,328	6,355	5,689	18,135	11,957	Bhandara
28	चंद्रपूर	..	..	808	1,784	1,172	6,245	3,797	291	5,182	9,270	11,591	27,106	17,533	Chandrapur
29	गडचिरोली	..	..	466	1,670	622	3,983	1,657	..	..	1,657	2,484	8,124	5,198	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य..				25,182	41,808	40,791	2,91,668	1,33,883	14,108	1,15,511	2,63,502	2,98,414	8,53,584	6,27,586	Maharashtra State.

भाषांतर... अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

33. सार्वजनिक प्रशासन व निवडणूक सांख्यिकी/

तक्ता क्रमांक/

नगरपरिषदा/महानगरपालिका यांचे उत्पन्नाची माहिती/

अ.क्र.मांक Serial No.	जिल्हा	सुरुवातीची शिल्लक Opening Balance	दर आणि कर/Rates and Taxes				अनुदाने/Grants	
			जकात Octroi	घर व जमिनी- वरील कर Taxes on houses and lands	इतर कर व शुल्क Other taxes and fees	एकूण Total (4+5+6)	शासकीय Government	इतर Others
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
जिल्हा ठाणे								
1	उल्हासनगर ..	124	685	159	28	872	291	..
2	भिवंडी-निजामपूर ..	180	614	118	38	770	259	..
3	बसई ..	1,683	2,907	953	105	3,965	3,391	..
4	जळार ..	1,951	749	269	340	1,358	1,998	..
5	डहाणू ..	1,356	2,440	772	61	3,273	765	..
6	बिरार ..	646	3,150	747	1,234	5,131	1,184	137
7	भाईंदर ..	4,838	18,817	9,440	6,088	34,345	3,338	..
	ठाणे एकूण ..	10,778	29,362	12,458	7,894	49,714	11,226	137
जिल्हा रायगड								
8	अलिबाग ..	618	1,913	1,025	573	3,511	999	..
9	पनवेल ..	762	7,444	2,389	962	10,795	3,144	447
10	खोपोली ..	10,914	26,747	2,452	188	29,387	1,646	..
11	महाड ..	1,926	2,101	848	351	3,300	2,092	..
12	पेण ..	2,963	2,890	866	206	9,982	2,631	..
13	रोहा ..	1,012	1,311	466	182	1,959	2,241	1,000
14	उरण ..	612	4,403	855	770	6,028	1,519	..
15	मुरूड-जंजिरा ..	922	803	303	29	1,135	566	153
16	श्रीवर्धन ..	2,080	900	269	96	1,265	1,653	..
17	माथेरान ..	740	476	221	1,106	1,803	649	..
	रायगड एकूण ..	22,549	48,988	9,714	4,463	63,165	17,140	1,600
जिल्हा रत्नागिरी								
18	रत्नागिरी ..	1,286	9,139	3,228	2,050	14,417	10,418	644
19	चिपळण ..	4,072	4,107	927	482	5,516	2,460	..
20	खेड ..	902	1,749	431	147	2,327	1,580	..
21	राजापूर ..	329	1,615	227	160	2,002	1,124	190
	रत्नागिरी एकूण ..	6,589	16,610	4,813	2,839	24,262	15,882	834
जिल्हा सिंधुदुर्ग								
22	मालवण ..	1,880	1,709	286	47	2,042	1,490	..
23	वेंगुर्ला ..	1,179	980	180	150	1,310	1,085	380
24	सावंतवाडी ..	1,450	2,398	470	36	2,904	870	126
	सिंधुदुर्ग एकूण ..	4,509	5,087	936	233	6,256	3,445	506
जिल्हा नाशिक								
25	मालेगाव ..	4,202	56,186	4,180	31,33	63,499	36,073	..
26	मनमाड ..	582	3,790	738	2,200	6,728	4,382	3,502
27	इगतपुरी ..	994	1,085	696	55	1,836	1,074	..
28	नांदगाव ..	280	928	273	278	1,479	3,280	..
29	मिर्जुर ..	636	2,300	323	525	3,148	720	14
30	येवला ..	247	2,417	468	644	3,529	2,208	58
31	त्रिबक ..	359	268	63	381	712	732	..
32	भंगूर ..	427	578	174	186	938	1,031	..
33	सटाणा ..	627	2,983	852	552	4,387	1,652	26
	नाशिक एकूण ..	8,354	70,535	7,767	7,954	86,256	51,152	3,600
जिल्हा घुळे								
34	घुळे ..	2,063	16,674	5,770	4,365	26,809	15,282	2,256
35	नदूरबार ..	1,695	5,606	1,090	2,011	8,707	4,432	6,430
36	शिरपूर-बरवडे ..	1,070	4,138	1,144	946	6,228	3,667	51

PUBLIC ADMINISTRATION AND ELECTORAL STATISTICS

TABLE No. 33-11

Income of Municipal Councils and Corporations (1988-89)

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousands)

हतर साधने/Other sources								
एकूण	शैक्षणिक संस्थांकडील फी	बाजार व कत्तलखाने	पालिका मालमत्ते पासून उत्पन्न	संकीर्ण	एकूण	असाधारण उत्पन्न, कर्जे आणि वाणिज्यिक संस्थेचे उत्पन्न	एकूण	
Total	Fees from educational institutions	Markets and Slaughter houses	Revenue derived from Mun. property	Miscellaneous	Total	Extra-ordinary income Debts and Income from Commercial enterprises	Grand Total	District/Municipal Councils/Corporations
(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
291	..	3	4	270	1,564	..	1,564	Dist. Thane
259	..	4	7	23	1,243	187	1,430	Ulhasanagar
3,391	..	179	2,688	61	11,967	2,118	14,085	Bhiwandi-Nizampur
1,998	..	7	121	87	5,522	762	6,284	Vasai
765	..	92	42	248	5,776	118	5,894	Jawhar
1,321	..	40	273	..	7,411	1,198	8,609	Dahanu
3,338	..	558	57	827	43,963	5,516	49,479	Virar
11,363	..	883	3,192	1,516	77,446	9,899	87,345	Bhayandar
								Total Thane
								Dist. Raigad
999	..	84	7	97	5,316	1,121	6,437	Alibag
3,591	..	319	12	655	16,134	6,999	23,133	Panvel
1,646	..	..	316	570	42,833	13,656	56,489	Khopoli
2,092	..	23	85	221	7,647	2,834	10,481	Mahad
2,631	..	3	292	447	10,318	1,594	11,912	Pen
3,241	..	44	109	170	6,535	1,145	7,680	Roha
1,519	490	27	50	182	8,908	1,387	10,295	Uran
719	..	11	20	153	2,960	2,777	5,737	Murud-Janjira
1,653	..	53	..	616	5,667	333	6,000	Shrivardhan
649	..	2	25	571	3,790	..	3,790	Matheran
18,740	490	566	916	3,682	1,10,108	31,846	1,41,954	Total Raigad
								Dist. Ratnagiri
11,062	..	82	579	912	28,338	4,425	32,763	Ratnagiri
2,460	..	15	605	978	13,646	3,383	17,029	Chiplun
1,580	..	210	129	146	5,294	847	6,141	Khed
1,314	..	48	31	105	3,829	865	4,694	Rajapur
15,416	..	355	1,344	2,141	51,107	9,520	60,627	Total Ratnagiri
								Dist. Sindhudurga
1,490	..	56	91	158	5,717	2,435	8,152	Malwan
1,465	..	65	66	61	4,146	728	4,874	Vengurla
996	..	111	22	188	5,671	752	6,423	Sawantwadi
3,951	..	232	179	407	15,534	3,915	19,449	Total Sindhudurg
								Dist. Nashik
36,073	..	621	2,314	7,046	1,13,755	7,175	1,20,930	Malegaon
7,884	63	310	1,266	49	16,882	5,605	22,487	Manmad
1,074	..	161	36	982	5,083	281	5,364	Igatpuri
3,280	..	31	..	398	5,468	..	5,468	Nandgaon
734	..	..	895	1,068	6,481	..	6,481	Sinnar
2,266	..	28	488	295	6,853	416	7,269	Yeola
732	..	..	357	105	2,265	247	2,512	Trimbak
1,031	..	24	293	94	2,807	676	3,483	Bhagur
1,678	..	109	92	37	6,930	677	7,607	Satana
54,752	63	1,284	5,741	10,074	1,66,524	15,077	1,81,601	Total Nashik
								Dist. Dhule
17,538	3	194	770	3,868	51,245	27,664	78,909	Dhule
10,862	..	314	33	1,527	23,138	6,384	29,522	Nandurbar
3,718	..	493	269	879	12,657	11,867	24,524	Shirpur-Warvade

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
जिल्हा धुळे-बारू								
37	तळोदा	693	831	323	258	1,412	1,319	126
38	शहादा	1,955	2,740	822	980	4,542	3,431	..
39	बोडाइचा-वरवडे	185	2,274	558	536	3,368	4,110	..
40	नवापूर	709	1,400	300	232	1,932	1,024	..
	धुळे एकूण	8,370	33,663	10,007	9,328	52,998	33,265	8,863
जिल्हा जळगाव								
41	जळगाव	1,069	31,176	10,183	6,812	48,171	25,061	2,048
42	भुसावळ	2,184	6,500	3,609	4,396	14,505	20,929	..
43	अमळनेर	461	10,584	1,319	1,678	13,581	11,933	..
44	चाळीसगाव	1,198	5,522	1,757	2,985	10,264	9,616	..
45	चोपडा	77	2,491	828	780	4,099	661	2,678
46	पाचोरा	525	3,585	783	528	4,896	2,637	..
47	फंजपूर	208	795	222	302	1,319	1,414	346
48	यावल	269	1,134	276	319	1,629	1,566	10
49	रावेर	351	1,841	371	478	2,690	1,617	..
50	सावदा	307	1,206	259	264	1,729	1,285	1,910
51	पारोळा	406	1,790	266	407	2,463	1,721	56
52	घरणगाव	159	1,064	328	586	1,978	1,829	..
53	एरंडोल	720	641	315	496	1,452	905	..
	जळगाव एकूण	7,934	68,329	20,516	19,931	1,08,776	81,174	7,038
जिल्हा अहमदनगर								
54	अहमदनगर	11,389	44,894	8,877	4,441	58,212	11,474	127
55	श्रीरामपूर	1,158	5,186	2,630	964	8,780	3,712	3,241
56	संगमनेर	1,624	4,300	1,070	1,089	6,459	2,626	3,521
57	कोपरगाव	1,764	2,524	981	715	4,220	6,702	..
58	देवळाली प्रवरा	1,453	738	411	139	1,288	712	..
59	राहुरी	408	1,304	1,004	586	2,894	2,490	2,708
60	पाथर्डी	741	1,155	68	265	1,488	997	..
61	रहासा विपळसा	5	439	152	82	673	363	..
	अहमदनगर एकूण	18,542	60,540	15,193	8,281	84,014	29,076	9,597
जिल्हा पुणे								
62	बारामती	1,404	5,079	1,172	133	6,384	4,661	..
63	लोणावळा	7,169	6,019	4,951	93	11,063	6,848	41
64	सासवड	891	2,270	512	210	2,992	1,892	1,584
65	जेजुरी	304	449	125	211	785	357	34
66	इन्दापूर	884	1,125	303	224	1,652	649	..
67	शिरूर	2,865	1,630	486	413	2,529	1,069	19
68	आळंदी	134	224	255	170	649	1,348	1,187
69	जुन्नर	824	1,443	496	481	2,420	3,521	..
70	भोर	651	1,124	421	206	1,751	722	..
71	दौंड	2,162	1,630	392	589	2,611	1,472	..
72	तळेगाव-दाभाडे	4,711	4,817	1,801	308	6,926	1,419	..
	पुणे एकूण	21,999	25,810	10,914	3,038	39,762	23,958	2,865
जिल्हा सातारा								
73	सातारा	1,254	11,195	4,245	2,481	17,921	16,338	..
74	कराड	1,442	6,818	1,873	1,326	10,017	8,850	..
75	फलटण	3,852	5,907	1,687	530	8,124	3,307	..
76	रहिमतपूर	413	248	150	247	645	593	47
77	म्हसवड	1,400	757	185	146	1,088	1,003	..
78	वाई	1,619	2,070	544	478	3,092	1,487	..
79	पांचगणी	2,757	894	603	592	2,089	1,798	..
80	मह बळेभवर	5,903	1,626	866	2,288	4,780	1,359	43
	सातारा एकूण	18,640	29,515	10,153	8,088	47,756	34,735	40
जिल्हा सांगली								
81	सांगली	38,683	27,388	7,769	10,716	45,873	26,178	72
82	मिरज	781	10,747	2,594	1,932	15,273	14,293	..
83	इस्लामपूर	228	2,486	1,099	855	4,440	2,095	75
84	तासगाव	938	1,858	481	478	2,817	4,193	..
85	आष्टा	467	579	242	425	1,246	986	..
86	विटा	829	3,212	720	570	4,502	5,020	..
	सांगली एकूण	41,926	46,270	12,905	14,976	74,151	52,765	147

TABLE No. 33-11—contd

(रुपये हजारत/Rs. in thousands)

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
Dist. Dhule—contd.								
1,445	..	38	81	45	3,714	1,443	5,157	Taloda
3,431	40	64	500	1,063	11,595	3,261	14,856	Shahada
4,110	6	238	650	165	8,722	3,260	11,982	Dondaicha-Warvade
1,024	71	31	77	700	4,544	655	5,199	Nawapur
42,128	120	1,352	2,380	8,247	1,15,615	54,534	1,70,149	Total Dhule
Dist. Jalgaon								
27,109	..	273	1,783	31,819	1,10,224	54,246	1,64,470	Jalgaon
20,929	140	14	2,135	3,425	43,332	12,015	55,347	Bhusaval
11,933	..	128	317	233	26,653	9,934	36,587	Amalner
9,616	1	106	264	1,275	22,724	1,316	24,040	Chalisgaon
3,329	11	185	561	1,852	10,114	284	10,398	Chopda
2,637	..	24	882	709	9,673	1,247	10,920	Pachora
1,760	24	103	138	347	3,899	509	4,408	Faizpur
1,576	79	112	28	857	4,550	394	4,944	Yawal
1,617	..	154	260	187	5,259	1,121	6,380	Raver
3,195	34	77	487	185	6,014	1,739	7,753	Savada
1,777	9	526	220	140	5,541	1,083	6,624	Parola
1,829	..	277	49	120	4,412	432	4,844	Dharangaon
905	..	256	645	77	4,055	..	4,055	Erandol
88,212	298	2,235	7,769	41,226	2,56,450	84,320	3,40,770	Total Jalgaon
Dist. Ahmednagar								
11,601	..	860	757	2,881	85,700	19,320	1,05,020	Ahmednagar
6,953	34	387	515	1,159	18,986	5,392	24,378	Shrirampur
6,147	..	79	854	28	15,191	4,032	19,223	Sangamner
6,702	7	2	550	5,429	18,674	135	18,809	Kopargaon
712	..	10	19	21	3,503	1,833	5,336	Deolali Pravara
5,198	32	95	499	309	9,435	294	9,729	Rahuri
997	..	25	242	7	3,500	20	3,520	Pathardi
363	..	..	65	14	1,120	16	1,136	Rahasa Pimpalsa
38,673	73	1,458	3,501	9,848	1,56,109	31,042	1,87,151	Total Ahmednagar
Dist. Pune								
4,661	..	1	1,152	..	13,602	11,385	24,987	Baramati
6,889	21	45	1,016	1,491	27,694	3,997	31,691	Lonavala
3,476	..	12	388	6	7,765	2,256	10,021	Saswad
391	..	10	80	..	1,570	37	1,607	Jejuri
649	..	11	119	..	3,315	355	3,670	Indapur
1,088	751	90	305	209	7,837	..	7,837	Sirur
2,535	..	..	229	536	4,083	450	4,533	Alandi
3,521	..	3	82	266	7,116	1,139	8,255	Junnar
722	..	15	43	31	3,213	1,905	5,118	Bhor
1,472	..	4	252	110	6,611	1,450	8,061	Daund
1,419	..	5	58	483	13,602	5,312	18,914	Talegaon-Dabhade
26,823	772	196	3,724	3,132	96,408	28,286	1,24,694	Total Pune
Dist. Satara								
16,338	..	106	1,273	683	37,575	10,007	47,582	Satara
8,850	23	108	624	389	21,453	6,682	28,135	Karad
3,307	..	63	314	334	15,994	8,240	24,234	Phaltan
640	..	25	2	11	1,736	99	1,835	Rahimatpur
1,003	..	11	226	63	3,791	890	4,681	Mhaswad
1,487	..	6	91	1,157	7,452	3,806	11,258	Wai
1,798	..	49	70	290	7,053	620	7,673	Panchagani
1,402	5	183	1,502	548	14,323	3,194	17,517	Mahabaleshwar
34,825	28	551	4,102	3,475	1,09,377	33,538	1,42,915	Total Satara
Dist. Sangli								
26,250	15	45	1,606	4,164	1,16,636	35,065	1,51,701	Sangli
14,293	..	26	1,573	1,197	33,143	4,258	37,401	Miraj
2,170	..	41	263	929	8,071	2,241	10,312	Islampur
4,193	..	..	170	114	8,232	296	8,528	Tasgaon
986	..	27	106	53	2,885	385	3,270	Ashta
5,020	..	69	193	247	10,860	1,957	12,817	Vita
52,912	15	208	3,911	6,704	1,79,827	44,202	2,24,029	Total Sangli

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	
जिल्हा सोलापूर									
87	बाकी	..	8,940	9,776	1,864	1,444	13,084	11,650	..
88	पंढरपूर	..	3,663	7,613	3,780	1,200	12,593	11,555	820
89	करबाळा	..	542	1,914	272	65	2,251	1,457	..
90	सांगोळा	..	553	1,704	316	166	2,186	1,369	..
91	अक्कलकोट	..	4,810	3,293	278	239	3,810	5,400	10
92	मंगळवेढा	..	521	1,067	275	160	1,502	976	..
93	मैदगी	..	119	289	73	174	536	543	..
94	दुधनी	..	108	473	76	124	673	537	..
95	कुडंबाडी	..	538	1,288	334	786	2,408	2,938	..
	सोलापूर एकूण	..	19,794	27,417	7,268	4,358	39,043	36,425	830
जिल्हा कोल्हापूर									
96	इचकरंजी	..	43,899	61,780	7,102	2,727	71,609	9,600	14,856
97	जयसिंगपूर	..	1,079	2,347	1,060	1,027	4,434	1,978	3,369
98	मलकापूर	..	419	430	126	77	633	514	87
99	मुरगुड	..	358	412	77	335	824	693	..
100	वडगाव	..	642	1,316	258	178	1,752	1,337	66
101	गडहिंगलज	..	4,554	2,570	661	386	3,617	1,265	2,506
102	कुसुंदवाड	..	947	1,076	230	73	1,379	947	225
103	कागल	..	935	1,321	383	401	2,105	898	57
104	पन्हाळा	..	708	93	94	219	396	279	5
	कोल्हापूर एकूण	..	53,541	71,345	9,981	5,423	86,749	17,511	21,171
जिल्हा औरंगाबाद									
105	पैठण	..	952	1,166	419	326	1,911	1,147	..
106	कन्नड	..	512	1,205	1,220	140	2,565	822	722
107	वैजापूर	..	1,188	1,869	496	779	3,144	1,278	239
108	खुलदाबाद	..	364	200	169	31	400	355	265
109	गंगापूर	..	611	691	209	161	1,061	1,770	..
	औरंगाबाद एकूण	..	3,637	5,131	2,513	1,437	9,081	5,372	1,226
जिल्हा जालना									
110	जालना	..	12,827	14,457	1,850	3,561	19,868	6,738	2,640
111	अंबड	..	474	1,130	95	276	1,501	975	215
112	भोकरदन	..	1,064	948	175	47	1,170	563	..
113	परतूर	..	497	490	101	28	619	370	449
	जालना एकूण	..	14,862	17,025	2,221	3,912	23,158	8,646	3,304
जिल्हा परभणी									
114	परभणी	..	1,034	7,602	5,560	2,703	15,865	4,636	676
115	हिगोली	..	2,501	3,905	638	1,217	5,760	2,193	..
116	मानवत	..	64	2,017	420	87	2,524	1,664	..
117	बसमतनगर	..	413	1,876	239	337	2,452	1,487	..
118	सोनेपेठ	..	532	418	137	21	576	729	..
119	सैलु	..	335	1,951	288	427	2,666	1,342	310
120	पुर्णा	..	392	1,044	145	833	2,022	1,367	..
121	जिन्नूर	..	718	1,424	265	82	1,771	850	..
122	गंगाबेड	..	427	1,279	259	292	1,830	1,407	..
123	पाथरी	..	98	741	219	305	1,265	1,128	..
124	कळमनुरी	..	874	667	45	115	827	300	74
	परभणी एकूण	..	7,388	22,924	8,215	6,419	37,588	17,103	1,060
जिल्हा बीड									
125	बीड	..	2,017	6,297	2,318	1,848	10,463	4,833	..
126	अंबेजोगाई	..	921	1,627	427	198	2,252	2,014	630
127	परळी-वैजनाथ	..	1,444	3,878	975	935	5,788	2,647	..
128	मांजलेगांव	..	734	1,440	305	416	2,161	845	59
129	गेवराई	..	680	1,868	203	97	2,168	1,300	70
130	धारूर	..	688	531	29	145	705	535	..
	बीड एकूण	..	6,484	15,641	4,257	3,639	23,537	12,174	759
जिल्हा नांदेड									
131	नांदेड	..	5,380	23,875	4,156	5,733	33,764	20,152	..
132	बिल्लोली	..	32	304	254	108	666	683	..
133	उमरी	..	1,057	494	229	1	724	359	..

TABLE No. 33-11—contd.

(रुपये हजारत/Rs. in thousands)

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
District Solapur								
11,650	..	29	484	969	35,156	4,115	39,271	Barshi
12,375	13	58	918	513	30,133	14,727	44,860	Pandharpur
1,457	..	30	126	1,633	6,039	1,227	7,266	Karmala
1,369	..	6	370	259	4,743	1,223	5,966	Sangola
5,410	..	5	550	978	15,563	1,891	17,454	Akkalkot
976	..	173	199	189	3,560	4,212	7,772	Mangalwedha
543	..	14	..	272	1,484	..	1,484	Maindagi
537	..	..	38	162	1,518	22	1,540	Dudhani
2,938	..	..	171	941	6,996	..	6,996	Kurdwadi
37,255	13	315	2,856	5,916	1,05,192	27,417	1,32,609	Total Solapur
District Kolhapur								
24,456	54	24	4,570	..	1,44,612	32,663	1,77,275	Ichalkaranji
5,347	2	22	300	16	11,200	726	11,926	Jaysingpur
601	..	23	31	260	1,967	..	1,967	Malkapur
693	..	2	91	..	1,968	80	2,048	Murgud
1,403	..	29	198	76	4,100	810	4,910	Vadgaon
3,771	..	41	465	718	13,166	2,990	16,156	Gadhinglaj
1,172	..	2	633	148	4,281	278	4,559	Kurundwad
955	..	14	128	147	4,284	846	5,130	Kagal
284	..	1	130	333	1,852	145	1,997	Panhala
38,682	56	158	6,546	1,698	1,87,430	38,538	2,25,968	Total Kolhapur
District Aurangabad								
1,147	2	62	56	713	4,853	59	4,912	Paithan
1,544	..	138	14	41	4,814	..	4,814	Kannad
1,517	17	54	159	265	6,345	1,775	8,120	Vaijapur
620	..	21	49	85	1,539	..	1,539	Khuldabad
1,770	..	90	86	54	3,672	..	3,672	Gangapur
6,598	19	365	364	1,159	21,223	1,834	23,057	Total Aurangabad
District Jalna								
9,378	..	228	1,565	29	43,895	9,369	53,264	Jalna
1,190	..	8	130	..	3,303	426	3,729	Ambad
563	..	8	75	..	2,880	..	2,880	Bhokardan
819	..	6	144	..	2,085	..	2,085	Partur
11,950	..	250	1,914	29	52,163	9,795	61,958	Total Jalna
District Parbhani								
5,312	18	101	1,321	26	23,677	748	24,425	Parbhani
2,193	2	121	48	317	10,942	522	11,464	Hingoli
1,664	..	4	520	91	4,867	201	5,068	Manwat
1,487	..	20	126	257	4,755	..	4,755	Basmathnagar
729	..	4	8	173	2,022	..	2,022	Sonepeth
1,652	1	26	485	209	5,375	1,013	6,388	Sailu
1,367	10	115	143	29	4,078	457	4,535	Purna
850	5	5	168	387	3,904	180	4,084	Jintur
1,407	13	20	248	184	4,129	60	4,189	Gangakhed
1,128	..	4	152	172	2,819	..	2,819	Pathri
374	5	10	15	692	2,797	135	2,932	Kalamnuri
18,163	55	430	3,234	2,537	69,365	3,316	72,681	Total Parbhani
District Beed								
4,833	..	16	723	47	18,099	..	18,099	Beed
2,644	..	4	362	1,031	7,214	24	7,238	Ambejogai
2,647	4	8	588	930	11,409	2,719	14,128	Parli-Vaijnath
904	..	7	112	8	3,926	60	3,986	Manjlegaon
1,370	2	24	795	34	5,073	1,216	6,289	Georai
535	..	..	..	151	2,079	..	2,079	Dharur
12,933	8	59	2,580	2,201	47,800	4,019	51,819	Total Beed
District Nanded								
20,152	..	18	3,721	1,792	64,827	7,078	71,905	Nanded
683	@	1	93	@	1,475	..	1,475	Biloli
359	1	5	11	28	2,185	..	2,185	Umari

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
नांदेड—चालू								
134	मुदखेड	260	1,267	77	381	1,725	690	1,164
135	कंधार	548	904	306	314	1,524	1,066	..
136	हादगांव	776	558	64	154	776	700	115
137	धर्माबाद	1,122	970	213	246	1,429	899	..
138	देगलूर	1,878	2,130	97	120	2,347	1,994	..
139	कुन्डलवाडी	119	249	63	112	424	652	112
140	मुदखेड	463	287	98	548	933	440	..
141	किनवट	971	696	165	238	1,099	1,174	..
142	लोहा	62	236	161	155	552	246	..
143	वाघाला	..	..	..	..	..	..	..
	नांदेड एकूण	12,668	31,970	5,883	8,110	45,963	29,055	1,391
जिल्हा उस्मानाबाद								
144	उस्मानाबाद	2,764	4,965	939	326	6,230	1,530	2,420
145	तुळजापूर	686	2,097	121	202	2,420	2,079	3,973
146	उमरगा	1,116	957	114	109	1,180	620	465
147	परांडा	209	362	112	92	566	357	6
148	भूम	7,026	605	52	277	934	429	..
149	मुष्म	103	271	69	168	508	967	..
150	नळदूर्ग	736	684	48	18	750	417	..
151	कळंब	354	1,438	181	33	1,652	893	76
	उस्मानाबाद एकूण	13,044	11,379	1,636	1,225	14,240	7,292	6,740
जिल्हा लातूर								
152	लातूर	5,312	13,991	1,543	2,502	18,036	6,471	3,318
153	उदगीर	2,973	6,049	629	165	6,843	2,993	..
154	अहमदपूर	756	905	194	111	1,210	379	..
155	निलगा	318	1,013	350	286	1,649	1,098	163
156	औसा	850	795	136	159	1,090	807	..
	लातूर एकूण	10,209	22,753	2,852	3,223	28,828	11,748	3,481
जिल्हा बुलढाणा								
157	बुलढाणा	1,417	2,342	748	902	3,992	4,203	..
158	खामगाव	165	5,258	283	579	6,120	10,633	..
159	मलकापूर	112	5,699	2,781	134	8,614	5,832	..
160	शेगाव	295	1,556	459	89	2,104	3,957	11
161	जळगांव-जामोद	179	661	125	99	885	2,091	4
162	मेहकर	568	1,105	434	451	1,990	2,851	..
163	नांदुरा	318	1,648	608	177	2,433	3,568	4
164	चिखली	368	2,358	662	587	3,607	5,080	..
165	देऊळगांव-राजा	666	1,168	183	488	1,839	1,329	2,013
166	लोणार न्युटाऊनशीप	63	460	78	86	624	250	3
167	सिदखेड राजा	3,766	93,295	77,876	99,796	2,70,967	6,53,980	1,57,000
	बुलढाणा एकूण	7,917	1,15,530	84,237	1,03,388	3,03,175	6,93,779	1,59,035
जिल्हा अकोला								
168	अकोला	11,457	24,652	9,884	3,437	37,973	30,310	..
169	अकोट	957	4,102	480	185	4,767	6,020	..
170	कारंजा	926	2,762	501	178	3,441	5,878	..
171	वाशिम	1,088	3,233	1,767	144	5,144	4,613	..
172	भुतिजापूर	184	1,516	337	444	2,297	4,132	1
173	बाळापूर	57	628	311	45	984	3,093	..
174	तेल्हारा	1,813	775	243	284	1,302	2,382	..
175	पातूर	171	382	115	35	532	2,285	..
176	मंगरुळपीर	131	1,259	457	73	1,789	2,949	81
	अकोला एकूण	16,784	39,309	14,095	4,825	58,229	61,662	82
जिल्हा अमरावती								
177	अचलपूर	727	5,723	956	267	6,946	10,538	..
178	अंजनगाव सुर्जी	413	1,846	430	221	2,497	3,608	..
179	मोर्शी	1,095	1,122	363	28	1,513	2,251	..
180	वरुड	1,524	1,796	483	446	2,723	3,048	..
181	दर्यापूर	422	1,161	391	337	1,889	3,764	82
182	चांदूर रेल्वे	43	553	189	188	930	1,613	..
183	चांदूर बाजार	118	1,123	209	51	1,383	1,774	..
184	धामणगांव	237	1,352	260	467	2,079	2,921	..
185	शेन्दुरजना	29	349	163	271	783	1,905	..
186	चिखलदरा	396	120	310	71	501	257	226
	अमरावती एकूण	5,004	15,145	3,754	2,347	21,246	31,679	308

TABLE No. 33-11 —contd.

(रुपये हजारत/Rs. in thousand)

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
								Nanded—contd.
1,854	..	1	23	..	3,863	..	3,863	Mudkhed
1,066	..	8	132	24	3,302	313	3,615	Kandhar
815	..	7	64	183	2,611	293	2,914	Hadgaon
899	..	67	..	133	3,650	948	4,598	Dharmabad
1,994	2	44	475	394	7,134	1,051	8,185	Deglur
764	..	8	36	..	1,351	..	1,351	Kundalwadi
440	..	19	115	..	1,970	..	1,970	Mukhed
1,174	..	33	227	45	3,549	1,740	5,289	Kinwat
246	..	12	..	..	870	..	872	Loha
..	..	..	..	..	..	..	..	Vaghala
30,446	3	223	4,897	2,599	96,799	11,423	1,08,222	Total Nanded
								District Osmanabad
3,950	8	96	2,508	246	15,802	901	16,703	Osmanabad
5,852	..	65	143	522	9,688	473	10,161	Tuljapur
1,085	25	..	20	1,008	4,484	272	4,756	Omerga
363	6	117	79	113	1,453	..	1,453	Paranda
429	17	7	50	10	8,473	13	8,486	Bhoom
967	..	11	..	28	1,617	..	1,617	Murum
417	..	3	102	183	2,191	..	2,191	Naldurg
969	11	..	340	1,471	4,797	..	4,797	Kallam
14,032	67	299	3,242	3,581	48,505	1,659	50,164	Total Osmanabad
								District Latur
9,789	..	..	4,367	17	35,521	2,938	40,459	Latur
2,993	..	..	1,193	129	14,131	2,423	16,554	Udgir
379	..	..	116	44	2,505	..	2,505	Ahmedpur
1,261	..	45	108	659	4,040	..	4,040	Nilanga
807	..	..	133	261	3,141	658	3,799	Ausa
15,229	..	45	5,917	1,110	61,338	6,019	67,357	Total Latur
								District Buldhana
4,208	..	135	367	913	11,032	600	11,632	Buldhana
10,633	10	41	1,617	743	19,329	4,844	24,173	Khamgaon
5,832	37	87	3	73	14,758	..	14,758	Malkapur
3,968	37	104	660	893	8,061	2040	10,101	Shegaon
2,095	..	31	8	6	3,204	277	3,481	Jalgaon-Jamod
2,851	..	29	119	995	6,552	165	6,717	Mehkar
3,572	..	65	15	290	6,693	835	7,528	Nandura
5,080	4	94	120	224	9,497	654	10,151	Chikhali
3,342	13	40	18	96	6,014	688	6,702	Deulgaon-Raja
253	..	15	..	..	955	100	1,055	Lonar
8,10,980	..	..	..	2,589	10,88,302	32,900	1,12,102	Sindkhed Raja
8,52,814	101	641	2,927	6,822	11,74,397	43,103	12,17,500	Total Buldhana
								District Akola
30,310	40	870	309	1,544	82,503	41,603	1,24,106	Akola
6,020	..	5	191	105	12,045	1,191	13,236	Akot
5,878	62	35	83	117	10,542	2,935	13,477	Karanja
4,613	5	145	489	..	11,484	3,516	15,000	Washim
4,133	11	2	70	260	6,957	449	7,406	Murtizapur
3,093	..	299	185	177	4,797	44	4,839	Balapur
2,382	3	25	..	53	5,578	575	6,153	Telhara
2,285	..	5	41	..	3,034	247	3,281	Patur
3,030	..	12	301	8	5,271	198	5,469	Mangrulpir
61,744	121	1,398	1,669	2,264	1,42,209	50,758	1,92,967	Total Akola
								District Amravati
10,538	283	235	204	732	19,665	1,696	21,361	Achalpur
3,608	7	62	42	630	7,259	26	7,285	Anjangaon-Surji
2,251	..	60	143	12	5,074	2,908	7,982	Morshi
3,048	18	35	3	679	8,029	709	8,738	Warud
3,846	1	35	61	362	6,616	677	7,293	Daryapur
1,613	..	29	26	87	2,728	99	2,827	Chandur Rly.
1,774	18	91	166	88	3,638	863	4,501	Chandur Bazar
2,921	..	23	28	2,310	7,598	..	7,598	Dhamangaon
1,905	4	22	48	34	2,825	689	3,514	Shendurjana
483	..	7	42	20	1,449	..	1,449	Chikhaldara
31,987	328	599	763	4,954	64,881	7,667	72,548	Total Amravati

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
जिल्हा यवतमाळ								
187	यवतमाळ	2,812	8,351	3,412	..	11,763	10,994	..
188	बणी	796	3,230	821	551	4,602	4,477	..
189	पुतद	984	4,341	2,006	186	6,533	6,442	3,500
190	दारव्हा	879	1,111	387	1	1,499	1,938	..
191	पांडरकवडा	2,358	1,386	448	407	2,241	2,882	..
192	दिप्रस	104	2,000	413	342	2,755	5,268	..
193	उमरखेड	761	2,236	459	1,104	3,799	3,989	..
194	घाटंजी	2,007	1,039	152	194	1,385	2,621	..
	यवतमाळ एकूण	10,701	23,694	8,098	2,785	34,577	38,611	3,500
जिल्हा वर्धा								
195	वर्धा	98	8,035	3,330	938	12,303	10,046	..
196	हिंगणघाट	783	5,309	788	868	6,965	5,898	1,175
197	आर्वी	23	2,148	468	358	2,974	5,387	..
198	पुलगाव	148	1,638	713	940	3,291	4,303	..
199	देवळी	168	411	86	168	665	1,582	..
200	सिंदी	264	464	103	204	771	1,232	..
	वर्धा एकूण	1,484	18,005	5,488	3,476	26,969	28,448	1,175
जिल्हा नागपूर								
201	कामठी	1,033	3,922	1,683	889	6,494	6,700	..
202	उमरेड	523	2,067	482	548	3,097	4,309	465
203	रामटेक	2,550	848	264	69	1,181	2,655	..
204	खापा	21	356	74	81	511	1,502	..
205	कळमेश्वर	368	937	166	17	1,120	2,759	..
206	मोवाड	253	188	71	26	285	1,451	..
207	सावनेर	2,605	1,329	325	227	1,881	2,681	129
208	काटोल	656	3,132	617	474	4,223	4,641	..
209	नरखेड	443	1,431	313	110	1,854	3,337	..
210	मोहपा	395	196	65	98	359	1,209	..
	नागपूर एकूण	8,847	14,406	4,060	2,539	21,005	31,244	594
जिल्हा भंडारा								
211	भंडारा	183	4,487	2,951	845	8,283	6,571	..
212	गोंदिया	81	10,803	1,309	665	12,777	13,883	1,165
213	तुमसर	340	3,106	1,052	35	4,193	4,723	..
214	पवनो	64	776	222	332	1,330	3,915	25
215	तिरोरा	27	1,381	266	216	1,863	2,531	..
	भंडारा एकूण	695	20,553	5,800	2,093	28,446	31,623	1,190
जिल्हा चंद्रपूर								
216	चंद्रपूर	2,535	17,897	4,127	3,799	25,823	11,828	566
217	वल्लारपूर	463	4,999	2,244	537	7,780	8,392	13
218	बरोरा	531	3,512	408	639	4,549	4,324	252
219	राजुरा	572	891	305	175	1,371	1,686	1,008
220	मल	313	626	20	336	982	319	29
	चंद्रपूर एकूण	4,414	27,925	7,104	5,486	40,515	26,549	1,868
जिल्हा गडचिरोली								
221	गडचिरोली	1,026	1,347	841	349	2,537	612	..
222	देसाईगंज	2,676	1,609	263	36	1,908	704	..
	गडचिरोली एकूण	3,702	2,956	1,104	385	4,445	1,316	..
महानगरपालिका								
223	मुंबई	1,66,765	29,58,363	7,16,747	20,71,911	57,47,021	2,41,330	..
224	ठाणे	1,01,810	3,83,448	54,127	1,376	4,38,951	22,695	..
225	कल्याण	1,17,927	1,41,701	36,948	10,009	1,88,658	6,963	11,565
226	पुणे	886	3,10,534	1,91,169	1,530	5,03,233	77,918	..
227	पिंपरी-चिंचवड	5,39,109	3,34,297	27,529	9,703	3,51,529	20,612	..

TABLE No. 33-11—contd.

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousand)

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
								Dist. Yavatmal
10,994	18	737	131	32	26,487	7,903	34,390	Yavatmal
4,477	5	10	313	1,915	12,118	813	12,931	Wani
9,942	10	154	540	4,528	22,691	1,049	23,740	Pusad
1,938	..	9	95	624	5,044	778	5,822	Darwaha
2,882	..	27	353	70	7,931	2,364	10,295	Pandharkawada
5,268	..	28	516	88	8,759	1,335	10,094	Digras
3,989	8	54	157	275	9,043	1,517	10,560	Umarkhed
2,621	..	133	11	76	6,233	781	7,014	Ghatanji
42,111	41	1,152	2,116	7,608	98,306	16,540	1,14,846	Yavatmal Total
								Dist. Wardha
10,046	..	300	277	596	23,620	8,259	31,879	Wardha
7,073	..	83	699	347	15,950	2,240	18,190	Hinganghat
5,387	2	2	230	470	9,088	223	9,311	Arvi
4,303	40	35	130	92	8,039	16	8,055	Pulgaon
1,582	4	196	55	538	3,208	127	3,335	Deoli
1,232	6	9	..	22	2,304	95	2,399	Sindi
29,623	52	625	1,391	2,065	62,209	10,960	73,169	Wardha Total
								Dist. Nagpur
6,700	..	75	718	278	15,298	575	15,873	Kamptee
4,774	19	70	360	76	8,919	544	9,463	Umred
2,655	..	20	338	83	6,827	1,806	8,633	Ramtek
1,502	5	20	117	222	2,398	87	2,485	Khapa
2,759	44	40	129	786	5,246	208	5,454	Kalmeshwar
1,451	6	26	57	53	2,131	192	2,323	Mowad
2,810	2	36	183	132	7,649	1,408	9,057	Savner
4,641	88	50	540	341	10,539	578	11,117	Katol
3,337	..	24	213	1,000	6,871	285	7,156	Narkhed
1,209	..	168	75	97	2,303	168	2,471	Mohpa
31,838	164	529	2,730	3,068	68,181	5,851	74,032	Nagpur Total
								Dist. Bhandara
6,571	18	2	551	584	16,192	994	17,186	Bhandara
15,048	145	227	1,196	4,386	33,860	2,349	36,209	Gondiya
4,723	16	119	160	529	10,080	..	10,080	Tumsar
3,940	10	36	174	270	5,824	194	6,018	Pauni
2,531	5	9	22	284	4,741	120	4,861	Tirora
32,813	194	393	2,103	6,053	70,697	3,657	74,354	Bhandara Total
								Dist. Chandrapur
12,394	2	2	573	5,176	46,505	2,173	48,678	Chandrapur
8,405	5	122	235	668	17,673	958	18,631	Ballarpur
4,576	..	355	..	198	10,219	458	10,677	Warora
2,694	..	29	48	160	4,874	..	4,874	Rajura
348	..	34	..	30	1,707	..	1,707	Mul
28,417	7	542	856	6,227	80,978	3,589	84,567	Chandrapur Total
								Dist. Gadchiroli
612	2	8	31	268	4,484	313	4,797	Gadchiroli
704	..	..	51	1,952	7,291	3	7,294	Desaiganj
1,316	2	8	82	2,220	11,775	316	12,091	Gadchiroli Total
								Municipal Corporations
2,41,330	6,730	89,649	1,12,700	6,94,298	70,58,493	5,28,656	75,87,149	Bombay
22,695	..	210	39,181	51,405	6,54,252	1,45,939	8,00,191	Thane
18,528	..	142	29,418	437	3,55,110	63,878	4,18,988	Kalyan
77,918	203	2,349	18,748	43,488	6,46,825	41,000	6,87,825	Pune
20,612	44	53	2,650	1,52,375	10,66,382	..	10,66,382	Pimpri-Chinchwad

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
जिल्हा यवतमाळ								
187	यवतमाळ	2,812	8,351	3,412	..	11,763	10,994	..
188	वर्धा	796	3,230	821	551	4,602	4,477	..
189	पुणे	984	4,341	2,006	186	6,533	6,442	3,500
190	दारुहा	879	1,111	387	1	1,499	1,938	..
191	पांढरकवडा	2,358	1,386	448	407	2,241	2,882	..
192	दिगस	104	2,000	413	342	2,755	5,268	..
193	उमरखेड	761	2,236	459	1,104	3,799	3,989	..
194	घाटंजी	2,007	1,039	152	194	1,385	2,621	..
	यवतमाळ एकूण	10,701	23,694	8,098	2,785	34,577	38,611	3,500
जिल्हा वर्धा								
195	वर्धा	98	8,035	3,330	938	12,303	10,046	..
196	हिंगणघाट	783	5,309	788	868	6,965	5,898	1,175
197	आर्वी	23	2,148	468	358	2,974	5,387	..
198	पुलगाव	148	1,638	713	940	3,291	4,303	..
199	देवळी	168	411	86	168	665	1,582	..
200	सिंदी	264	464	103	204	771	1,232	..
	वर्धा एकूण	1,484	18,005	5,488	3,476	26,969	28,448	1,175
जिल्हा नागपूर								
201	कामठी	1,033	3,922	1,683	889	6,494	6,700	..
202	उमरेड	523	2,067	482	548	3,097	4,309	465
203	रामटेक	2,550	848	264	69	1,181	2,655	..
204	खापा	21	356	74	81	511	1,502	..
205	कळमेश्वर	368	937	166	17	1,120	2,759	..
206	मोवाड	253	188	71	26	285	1,451	..
207	सावनेर	2,605	1,329	325	227	1,881	2,681	129
208	काटोल	656	3,132	617	474	4,223	4,641	..
209	नरखेड	443	1,431	313	110	1,854	3,337	..
210	मोहपा	395	196	65	98	359	1,209	..
	नागपूर एकूण	8,847	14,406	4,060	2,539	21,005	31,244	594
जिल्हा भंडारा								
211	भंडारा	183	4,487	2,951	845	8,283	6,571	..
212	गोंदिया	81	10,803	1,309	665	12,777	13,883	1,165
213	तुमसर	340	3,106	1,052	35	4,193	4,723	..
214	पवनी	64	776	222	332	1,330	3,915	25
215	तिरौरा	27	1,381	266	216	1,863	2,531	..
	भंडारा एकूण	695	20,553	5,800	2,093	28,446	31,623	1,190
जिल्हा चंद्रपूर								
216	चंद्रपूर	2,535	17,897	4,127	3,799	25,823	11,828	566
217	बल्लारपूर	463	4,999	2,244	537	7,780	8,392	13
218	वरोरा	531	3,512	408	639	4,549	4,324	252
219	राजुरा	572	891	305	175	1,371	1,686	1,008
220	मूल	313	626	20	336	982	319	29
	चंद्रपूर एकूण	4,414	27,925	7,104	5,486	40,515	26,549	1,868
जिल्हा गडचिरोली								
221	गडचिरोली	1,026	1,347	841	349	2,537	612	..
222	देसाईगंज	2,676	1,609	263	36	1,908	704	..
	गडचिरोली एकूण	3,702	2,956	1,104	385	4,445	1,316	..
महानगरपालिका								
223	मुंबई	1,66,765	29,58,363	7,16,747	20,71,911	57,47,021	2,41,330	..
224	ठाणे	1,01,810	3,83,448	54,127	1,376	4,38,951	22,695	..
225	कल्याण	1,17,927	1,41,701	36,948	10,009	1,88,658	6,963	11,565
226	पुणे	886	3,10,534	1,91,169	1,530	5,03,233	77,918	..
227	पिंपरी-चिंचवड	5,39,109	3,34,297	27,529	9,703	3,51,529	20,612	..

TABLE No. 33-11—contd.

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousand)

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
10,994	18	737	131	32	26,487	7,903	34,390	Dist. Yavatmal
4,477	5	10	313	1,915	12,118	813	12,931	Yavatmal
9,942	10	154	540	4,528	22,691	1,049	23,740	Wani
1,938	..	9	95	624	5,044	778	5,822	Pusad
2,882	..	27	353	70	7,931	2,364	10,295	Darwaha
5,268	..	28	516	88	8,759	1,335	10,094	Pandharkawada
3,989	8	54	157	275	9,043	1,517	10,560	Digras
2,621	..	133	11	76	6,233	781	7,014	Umardhed
42,111	41	1,152	2,116	7,608	98,306	16,540	1,14,846	Ghatanji
								Yavatmal Total
10,046	..	300	277	596	23,620	8,259	31,879	Dist. Wardha
7,073	..	83	699	347	15,950	2,240	18,190	Wardha
5,387	2	2	230	470	9,088	223	9,311	Hinganghat
4,303	40	35	130	92	8,039	16	8,055	Arvi
1,582	4	196	55	538	3,208	127	3,335	Pulgaon
1,232	6	9	..	22	2,304	95	2,399	Deoli
29,623	52	625	1,391	2,065	62,209	10,960	73,169	Sindi
								Wardha Total
6,700	..	75	718	278	15,298	575	15,873	Dist. Nagpur
4,774	19	70	360	76	8,919	544	9,463	Kamptee
2,655	..	20	338	83	6,827	1,806	8,633	Umred
1,502	5	20	117	222	2,398	87	2,485	Ramtek
2,759	44	40	129	786	5,246	208	5,454	Khapa
1,451	6	26	57	53	2,131	192	2,323	Kalmeshwar
2,810	2	36	183	132	7,649	1,408	9,057	Mowad
4,641	88	50	540	341	10,539	578	11,117	Savner
3,337	..	24	213	1,000	6,871	285	7,156	Katol
1,209	..	168	75	97	2,303	168	2,471	Narkhed
31,838	164	529	2,730	3,068	68,181	5,851	74,032	Mohpa
								Nagpur Total
6,571	18	2	551	584	16,192	994	17,186	Dist. Bhandara
15,048	145	227	1,196	4,386	33,860	2,349	36,209	Bhandara
4,723	16	119	160	529	10,080	..	10,080	Gondiya
3,940	10	36	174	270	5,824	194	6,018	Tumsar
2,531	5	9	22	284	4,741	120	4,861	Pauni
32,813	194	393	2,103	6,053	70,697	3,657	74,354	Tirora
								Bhandara Total
12,394	2	2	573	5,176	46,505	2,173	48,678	Dist. Chandrapur
8,405	5	122	235	668	17,673	958	18,631	Chandrapur
4,576	..	355	..	198	10,219	458	10,677	Ballarpur
2,694	..	29	48	160	4,874	..	4,874	Warora
348	..	34	..	30	1,707	..	1,707	Rajura
28,417	7	542	856	6,227	80,978	3,589	84,567	Mul
								Chandrapur Total
612	2	8	31	268	4,484	313	4,797	Dist. Gadchiroli
704	..	..	51	1,952	7,291	3	7,294	Gadchiroli
1,316	2	8	82	2,220	11,775	316	12,091	Desaiganj
								Gadchiroli Total
2,41,330	6,730	89,649	1,12,700	6,94,298	70,58,493	5,28,656	75,87,149	Municipal Corporations
22,695	..	210	39,181	51,405	6,54,252	1,45,939	8,00,191	Bombay
18,528	..	142	29,418	437	3,55,110	63,878	4,18,988	Thane
77,918	203	2,349	18,748	43,488	6,46,825	41,000	6,87,825	Kalyan
23,612	44	53	2,650	1,52,375	10,66,382	..	10,66,382	Pune
								Pimpri-Chinchwad

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
महानगरपालिका—चालू								
228	नाशिक	59,390	2,47,343	35,923	4,492	2,87,758	30,974	60
229	सोलापूर	53,201	89,602	14,940	29,192	1,33,734	40,931	..
230	कोल्हापूर	10,948	85,145	10,755	6,523	1,02,423	6,217	56,127
231	औरंगाबाद	62,280	72,100	15,000	41,297	1,28,397	4,046	17,767
232	अमरावती	5,274	40,367	10,118	3,625	54,110	35,232	..
233	नागपूर	35,889	2,36,640	27,293	1,11,130	3,75,063	69,462	..
	नगरपरिषदांची एकूण बेरीज	3,71,365	9,37,837	2,93,942	2,52,095	14,83,874	14,43,755	2,42,991
	महानगरपालिकांची एकूण बेरीज	11,53,479	48,79,540	11,40,549	22,90,788	83,10,877	5,56,380	85,519
	महाराष्ट्र राज्य	15,24,844	58,17,377	14,34,491	25,42,883	97,94,751	20,00,135	3,28,510

आधार.—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

TABLE No. 33-11 —contd.

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousand)

(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(2)
								Municipal Corporations—contd.
31,034	33	2,431	5,726	71,456	4,57,828	84,200	5,42,028	Nashik
40,931	..	1,776	3,603	16,776	2,50,021	16,150	2,66,171	Solapur
62,344	103	378	9,073	102	1,85,371	1,80,650	3,66,021	Kolhapur
21,813	21,435	117	25,633	..	2,59,675	34,656	2,94,331	Aurangabad
35,232	13	612	1,254	2,346	98,841	1,758	1,00,599	Amravati
69,462	..	4,756	733	16,718	5,02,621	55,024	5,57,645	Nagpur
16,86,746	3,088	17,371	82,946	1,52,563	37,97,953	5,92,640	43,90,593	
6,41,899	28,561	1,02,474	2,48,729	10,49,401	1,15,35,419	11,51,911	1,26,87,330	Total of Municipal Corporations.
23,23,645	31,649	1,19,844	3,31,675	12,01,964	1,53,33,372	17,44,551	1,70,77,923	

Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

33. लोक प्रशासन व निवडणूक सांख्यिकी/

तक्ता क्रमांक/

नगरपरिषदा/महानगरपालिका यांचे खर्च

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा/ नगरपरिषदा व महानगरपालिका	सामान्य प्रशासन व वसुलीचा खर्च General admini- stration & Collection charges	सार्वजनिक दिवाबत्ती Public lighting	पाणी- पुरवठा Water supply	गटारे जलनिःसारण, व सफाई Drainage, conservancy & sanitation	हस्पितळे, दवाखाने व लस टोचणी Hospitals, dispensaries & vaccination	शिक्षण Education	सार्वजनिक बांधकामे	
								इमारती Buildings	रस्ते Roads
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
जिल्हा-ठाणे									
1	उल्हासनगर ..	59	147	80	185	7	185	7	407
2	भिवंडी-निंझामपूर ..	119	35	162	241	107	161	49	69
3	धसई ..	1,128	335	220	1,706	793	280	1,137	2,323
4	धव्हार ..	525	55	370	370	..	676	592	124
5	डहाणू ..	1,145	399	1,332	54	..	50	..	134
6	विरार ..	1,063	271	1,882	..	..	156	..	..
7	भाईंदर ..	4,930	1,376	6,229	1,336	..	232	1,106	10,145
	ठाणे एकूण ..	8,969	2,618	10,275	3,892	907	1,740	2,891	13,202
जिल्हा-रायगड									
8	अलिबाग ..	1,390	145	758	662	..	..	75	304
9	पनवेल ..	3,077	314	4,147	4,128	1,184	54	138	1,698
10	होपोली ..	2,960	2,860	2,202	2,285	1,797	3,667	1,328	1,461
11	महाड ..	1,028	202	657	573	41	249	1,174	1,790
12	पेण ..	1,042	127	401	70	168	1,837	78	597
13	रोहा ..	966	114	498	618	131	1,100	11	378
14	उरण ..	1,292	416	1,009	1,332	412	30	293	1,436
15	मुरुड-जंजिरा ..	616	126	149	255	7	41	168	273
16	श्रीवर्धन ..	430	175	47	283	..	1,190	11	88
17	माथेरान ..	513	114	125	436	238	57	124	167
	रायगड एकूण ..	13,364	4,593	9,993	10,642	3,978	8,225	3,400	8,192
जिल्हा-रत्नागिरी									
18	रत्नागिरी ..	3,059	527	4,481	2,377	465	6,617	705	1,939
19	चिंचळूण ..	1,908	402	1,132	131	556	435	82	821
20	खेड ..	829	136	722	488	498	135	91	525
21	राजापूर ..	650	121	252	17	156	48	153	382
	रत्नागिरी एकूण ..	6,446	1,186	6,587	3,013	1,675	7,235	1,031	3,667
जिल्हा-सिधुदूर्ग									
22	मालवण ..	1,117	306	..	475	428	91	585	482
23	वेंगुर्ला ..	837	139	365	459	231	60	419	508
24	सावंतवाडी ..	1,454	269	135	538	155	107	485	945
	सिधुदूर्ग एकूण ..	3,408	714	500	1,472	864	253	1,689	1,935
जिल्हा-नाशिक									
25	मालेभाव ..	6,035	1,825	9,951	16,130	10,021	30,244	1,849	2,757
26	मनमाड ..	2,142	221	3,353	3,988	706	597	264	205
27	इगतपुरी ..	435	26	745	335	993	191	222	..
28	नांदगाव ..	591	92	899	466	147	2,325	..	7
29	सिन्नर ..	1,277	185	1,356	752	379	61	37	145
30	येवले ..	369	27	1,325	42	545	162	..	225
31	त्रिंबक ..	232	79	217	420	..	..	119	..
32	भगूर ..	451	75	201	..	479	73	478	227
33	सटाणा ..	1,759	380	1,378	1,548	..	24	117	177
	नाशिक एकूण ..	13,341	2,910	19,425	23,681	13,270	33,877	3,086	3,743

PUBLIC ADMINISTRATION & ELECTORAL STATISTICS

TABLE No. 33.12

Expenditure of Municipal Councils and Corporations
(1988-89)

(रुपये हजारत)
(Rs. in thousand)

Current Expenditure										District/ Municipal Councils and Corporations
Public Works		सार्वजनिक सुरक्षितता Public Security	संकीर्ण Miscellan- eous	एकण खर्च Total Expen- diture (3 To 08 +12 Tcvs)	असाधारण खर्च, कर्जे व वाणिज्यिक उपक्रमासाठी खर्च Extraordinary expenditure, debts & expenditure of commercial enterprises	अखेरची शिल्लक Closing Balance	एकण Total (15 To 17)			
इतर सार्वजनिक वािकामे Other public works	एकण Total	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)		
318	732	9	51	1,455	..	109	1,564	Dist. Thane		
92	210	13	28	1,076	146	208	1,430	Ulhasnagar		
696	4,156	134	443	9,195	2,051	2,839	14,085	Bhivandi-Nizampur		
22	738	1	535	3,270	544	2,470	6,284	Vasai		
..	134	407	53	3,574	360	1,960	5,894	Jawhar		
1,174	1,174	1,120	650	6,361	375	1,918	8,609	Dahanu		
4,498	15,749	1,947	1,947	33,746	5,474	10,259	49,479	Virar		
6,800	22,893	3,631	3,707	58,632	8,950	19,763	87,345	Bhayandar		
								Thane Total		
516	895	..	615	4,465	826	1,146	6,437	Dist. Raigad		
10	1,846	267	1,006	16,023	5,768	1,342	23,133	Alibag		
1,132	3,921	858	1,602	22,152	12,396	21,941	56,489	Panvel		
1,405	4,369	86	365	7,570	2,067	844	10,481	Khopoli		
237	912	1,039	278	5,874	1,795	4,243	11,912	Mahad		
1,489	1,878	26	277	5,608	824	1,248	7,680	Pen		
671	2,400	1	976	7,868	1,131	1,296	10,295	Roha		
185	626	119	198	2,137	2,721	879	5,737	Uran		
24	123	2	721	3,021	329	2,650	6,000	Murud-Janjira		
125	416	..	1,248	3,147	..	643	3,790	Shriwardhan		
5,794	17,386	2,398	7,286	77,865	27,857	36,232	1,41,954	Matheran		
								Raigad Total		
618	3,262	96	8,302	29,186	1,977	1,600	32,763	Dist. Ratnagiri		
627	1,530	58	2,093	8,245	4,334	4,450	17,029	Ratnagiri		
..	616	51	690	4,165	1,038	938	6,141	Chiplun		
99	634	96	1,401	3,375	837	482	4,694	Khed		
1,344	6,042	301	12,486	44,971	8,186	7,470	60,627	Rajapur		
								Ratnagiri Total		
85	1,352	10	781	4,560	1,678	1,914	8,152	Dist. Sindhudurg		
160	1,087	236	18	3,482	744	648	4,874	Malwan		
105	1,535	53	743	4,989	399	1,035	6,423	Vengurla		
350	3,974	299	1,542	13,031	2,921	3,597	19,449	Sawantwadi		
								Sindhudurg Total		
4,439	9,045	611	16,522	1,00,384	10,392	10,154	1,20,930	Dist. Nashik		
230	699	161	262	12,129	10,208	150	22,487	Malegaon		
398	620	..	619	3,964	690	710	5,364	Mannad		
46	53	..	451	5,024	..	444	5,468	Igatpuri		
63	245	16	1,642	5,913	..	568	6,481	Nandgaon		
..	225	45	2,896	5,636	826	807	7,269	Sinnar		
126	245	33	624	1,900	..	612	2,512	Yeola		
78	783	..	211	2,273	781	429	3,483	Trimbak		
307	601	180	53	6,132	845	630	7,607	Bhagur		
5,687	12,516	1,055	23,280	1,43,355	23,742	14,504	1,81,601	Satana		
								Nashik Total		

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
जिल्हा-घुळे									
34	घुळे	4,526	1,295	6,317	11,897	3,099	2,504	2,929	712
35	नंदुरवार	1,181	447	1,677	93	1,440	7,180	33	710
36	भिरपूर-वरवडे	1,566	388	1,473	2,053	336	1,442	3,934	2,063
37	तळोदा	697	90	82	695	117	158	532	232
38	शहादा	1,927	130	971	1,190	629	168	..	238
39	दोंडाइचा-वरवडे	1,713	143	560	1,063	295	2,227	629	108
40	नवापूर	508	100	255	847	..	76	..	..
	घुळे एकूण	12,118	2,593	11,335	17,838	5,916	13,755	8057	4,063
जिल्हा-जळगाव									
41	जळगाव	10,892	2,613	12,802	8,778	3,420	14,990	5,975	9,811
42	भुसावळ	7,903	901	4,290	3,474	1,339	13,406	671	654
43	अमळनेर	3,848	459	3,106	5,857	1,653	6,519	253	795
44	चाळीसगाव	3,546	346	1,891	3,059	1,465	6,585	282	637
45	चोपडा	2,079	248	1,281	1,798	287	311	..	421
46	पाचोरा	811	337	1,061	2,041	448	..	170	243
47	फेजपूर	813	152	556	897	193	674	97	190
48	यावल	725	131	542	353	729	459	154	..
49	रावेर	1,235	192	518	917	400	89	25	300
50	सावदा	849	99	567	833	480	1,924	419	317
51	पारोळा	1,256	182	1,168	915	216	162	19	252
52	धरणगाव	1,347	162	809	1,018	147	346	5	71
53	एरंडोल	909	127	54	..	228	51	..	..
	जळगाव एकूण	36,213	5,949	28,645	29,941	11,005	45,516	8,070	13,691
रहा-अहमदनगर									
54	अहमदनगर	19,419	3,025	10,359	10,818	13,618	2,850	2,546	1,347
55	श्रीरामपूर	2,260	763	1,434	4,371	883	114	488	176
56	संगमनेर	728	548	1,644	2,004	1,134	4,144	..	..
57	कोपरगांव	5,983	463	1,208	2,082	667	580	..	60
58	देवळाली-प्रवरा	371	124	806	203	..	..	201	57
59	राहुरी	1,575	229	559	1,237	892	2,765	516	154
60	पाथर्डी	260	115	292	743	..	27	..	..
61	रहाता पिंपळस	152	..	58	107	..	..	..	8
	अहमदनगर एकूण	30,748	5,267	16,360	21,615	17,194	10,480	3,751	1,802
जिल्हा-पुणे									
62	बारामती	2,859	565	939	1,415	824	180	..	..
63	लोगावळा	3,235	318	1,765	2,062	1,320	4,084	179	128
64	सासवड	846	229	605	387	90	1,527	..	..
65	जेजुरी	215	36	276	215	..	..	..	..
66	इंदापूर	692	115	370	213	..	..	..	..
67	सिहूर	956	123	511	596	191	150	485	1,254
68	आळंदी	1,175	83	225	32	93	737	24	53
69	जुन्नर	997	164	434	506	467	1,993	90	33
70	भोर	869	29	749	587	189	..	18	107
71	दोंड	1,626	186	457	907	13	47	298	41
72	तळेगाव-दाभाडे	1,201	620	2,175	518	190	50	59	869
	पुणे एकूण	14,671	2,468	8,506	7,498	3,377	8,768	1,153	2,485
जिल्हा-सातारा									
73	सातारा	6,658	793	2,840	7,506	648	9,414	634	1,589
74	कराड	2,226	530	2,968	2,802	2,549	3,921	135	810
75	फलटण	2,489	400	1,549	2,515	20	49	631	1,138
76	रहिमतपूर	398	60	270	147	55	..	..	148
77	म्हसवड	566	98	247	380	79	154	266	330
78	वाई	1,291	206	643	999	193	60	757	136
79	पांचगणी	575	259	4	81	148	876	330	324
80	महाबळेश्वर	923	332	126	706	124	223	2,899	749
	सातारा एकूण	15,126	2,678	8,547	15,136	3,816	14,697	5,652	5,224
जिल्हा-सांगली									
81	सांगली	7,676	836	12,018	2,305	10,788	16,144	920	4,362
82	भिरज	2,570	787	7	4,102	593	9,067	24	3,637
83	इस्लामपूर	378	275	1,548	223	132	..	437	1,093
84	तासगाव	1,238	226	1,726	610	24	3,048	19	205
85	आष्टा	561	230	651	384	46	15	36	259
86	विड	1,023	208	1,248	913	..	2,973	394	1,262
	सांगली एकूण	13,446	2,562	17,193	9,037	11,583	31,247	1,830	10,825

TABLE No. 33-12— contd.

(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
8,388	12,029	536	5,356	47,559	24,222	7,128	78,909	Dist. Dhule
833	1,576	3,762	6,142	23,498	3,352	2,672	29,522	Dhule
1,255	7,252	348	1,028	15,886	3,339	5,299	24,524	Nandurbar
535	1,299	106	74	3,388	1,142	697	5,157	Shirpur-Warvade
2,853	3,091	153	778	9,037	3,024	2,795	14,856	Taloda
478	1,215	125	469	7,810	3,509	663	11,982	Shahada
457	457	30	115	2,388	2,000	811	5,199	Dondaich-Warvade
14,799	26,919	5,060	13,962	1,09,496	40,588	20,065	1,70,149	Nawapur
								Dhule Total
								Dist. Jalgaon
41,198	56,984	843	10,307	1,21,620	41,240	1,601	1,64,470	Jalgaon
1,416	2,741	1,307	4,869	40,230	11,589	3,528	55,347	Bhusaval
1,233	2,281	152	917	24,792	11,543	252	36,587	Amalner
1,276	2,195	114	1,122	20,323	2,316	1,401	24,040	Chalisgaon
..	421	163	2,822	9,410	..	988	10,398	Chopda
132	545	161	3,042	8,446	952	1,522	10,920	Pachora
13	300	38	260	3,883	408	117	4,408	Faizpur
..	154	263	1,041	4,397	281	266	4,944	Yawal
100	425	10	285	4,071	1,698	611	6,380	Raver
55	791	22	468	6,033	1,332	388	7,753	Savada
16	287	182	141	4,509	774	1,341	6,624	Parola
30	106	69	73	4,078	297	469	4,844	Dharangaon
232	232	..	1,182	2,783	22	1,250	4,055	Erandol
45,701	67,462	3,324	26,529	2,54,584	72,452	13,734	3,40,770	Jalgaon Total
								Dist. Ahmednagar
1,070	4,963	335	2,680	68,067	23,560	15,593	1,05,020	Ahmednagar
623	1,287	218	6,744	18,074	5,492	812	24,378	Shrirampur
2,296	2,296	140	4,199	16,837	1,933	453	19,223	Sangamner
460	520	364	514	12,381	5,298	1,130	18,809	Kopergaon
..	258	..	740	2,502	792	2,042	5,336	Deolali-Pravara
435	1,105	60	782	9,254	218	257	9,729	Rahuri
226	226	441	574	2,678	..	842	3,520	Pathardi
..	8	37	40	402	16	718	1,136	Rahata Pimpnas
5,110	10,663	1,595	16,273	1,30,195	37,109	19,847	1,87,151	Ahmednagar Total
								Dist. Pune
5,117	5,117	272	3,450	15,621	8,821	545	24,987	Baramati
365	672	323	1,543	15,322	7,775	8,594	31,691	Lonavala
1,437	1,437	82	2,681	7,884	139	1,998	10,021	Saswad
453	453	..	314	1,569	..	38	1,607	Jejuri
107	107	..	410	1,907	185	1,578	3,670	Indapur
190	1,929	49	208	4,713	178	2,946	7,837	Sirur
435	512	312	611	3,780	233	520	4,533	Alandi
406	529	..	..	5,090	1,463	1,702	8,255	Junnar
161	286	40	21	2,770	1,810	538	5,118	Bhor
151	490	470	129	4,325	721	3,015	8,061	Daund
618	1,546	..	308	6,608	8,595	3,711	18,914	Talegaon-Dabhade
9,440	13,078	1,548	9,675	69,589	29,920	25,185	1,21,694	Pune Total
								Dist. Satara
2,633	4,856	240	1,091	34,046	11,622	1,914	47,582	Satara
1,993	2,938	488	2,484	20,906	5,350	1,879	28,135	Karad
802	2,571	8	388	9,989	9,429	4,816	24,234	Phaltan
72	220	..	79	1,229	218	388	1,835	Rahimatpur
251	847	223	56	2,650	841	1,190	4,681	Mhaswad
93	986	242	805	5,425	3,622	22,11	11,258	Wai
219	873	699	729	4,244	547	2,882	7,673	Panchagani
..	3,648	142	3,188	9,412	1,853	6,259	17,517	Mahabaleshwar
6,063	16,939	2,042	8,820	87,901	33,482	21,532	1,42,915	Satara Total
								Dist. Sangli
11,845	17,134	969	9,148	77,518	37,097	37,086	1,51,701	Sangli
2,294	5,955	357	5,938	29,376	5,979	2,046	37,401	Miraj
2,018	3,548	..	1,255	7,359	1,449	1,506	10,312	Isampur
529	753	32	405	8,062	397	69	8,528	Tasgaon
73	368	..	95	2,350	213	707	3,270	Ashta
274	1,930	147	282	8,824	2,152	1,841	12,817	Vita
17,033	29,688	1,505	17,223	1,33,489	47,287	43,253	2,24,029	Sangli Total

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
जिल्हा सोलापूर									
87	बारंगी	3,334	550	5,408	3,201	932	6,122	1,118	1,648
88	पंढरपूर	4,780	713	2,869	5,048	1,636	7,224	399	3,108
89	करमाळा	872	133	161	874	157	50	162	233
90	सांगोला	917	209	400	746	134	3	587	333
91	अक्कलकोट	1,079	212	145	1,139	450	3,830	577	464
92	मंगळवेढा	723	180	547	1,133	1	32	8	36
93	मैंदगी	297	68	310	290	..	45	..	103
94	दुधनी	398	50	154	341	60	61	..	..
95	कुईवाडी	1,076	64	513	552	113	2,056	..	..
	सोलापूर एकूण	13,476	2,179	10,507	13,324	3,483	19,423	2,851	5,925
जिल्हा कोल्हापूर									
96	इचलकरंजी	6,341	1,841	7,419	11,888	11,749	20,273	6,434	3,953
97	जयसिंगपूर	1,302	326	1,649	1,084	240	3,676	103	278
98	मलकापूर	487	31	102	322	..	2	2	225
99	मुरगाळ	560	56	469	315	..	82	..	..
100	वडगाव	932	88	833	521	342	130	88	98
101	गडहिंगलज	1,169	246	671	1,294	63	2,597	193	877
102	कुईंदवाड	666	145	28	1,018	60	..	43	91
103	कागळ	741	128	601	666	10	21	110	529
104	पन्हाळा	375	28	11	78	..	73	161	18
	कोल्हापूर एकूण	12,573	2,899	11,783	17,186	12,464	26,854	7,134	6,069
जिल्हा औरंगाबाद									
105	पैठण	367	155	491	887	..	65	415	322
106	कन्नड	777	141	370	616	..	178	461	229
107	वैजापूर	1,324	292	1,192	773	42	91	305	211
108	खलवाबाद	375	55	7	217	..	12	10	85
109	गंगापूर	626	123	360	582	5	29	9	298
	औरंगाबाद एकूण	3,469	766	2,465	3,075	47	375	1,200	1,145
जिल्हा जालना									
110	जालना	8,739	1,735	4,745	5,032	671	3,560	..	..
111	अंबड	933	74	131	899	..	35	..	..
112	भोकरदन	531	167	218	463	..	41	..	..
113	परतूर	307	38	267	316	..	2	..	..
	जालना एकूण	10,510	2,014	5,361	6,710	671	3,638	..	..
जिल्हा परभणी									
114	परभणी	3,399	1,343	3,918	3,890	1,656	342	888	1,843
115	हिंगोली	1,867	632	1,645	2,098	26	122	298	624
116	मानवत	1,650	99	1,030	822	31	64	..	364
117	बसमतनगर	1,586	94	1,041	779	5	12	200	216
118	सोनपेठ	423	84	103	138	..	..	290	160
119	सेरु	1,119	257	893	1,011	33	193	190	357
120	पुर्णा	794	86	601	735	3	213	33	600
121	जिन्नूर	997	83	342	948	..	89	81	82
122	गंगाखेड	1,189	187	549	848	96	104	69	461
123	पाथरी	500	61	181	416	8	41	..	240
124	कळमनुरी	1,197	107	355	167	..	95	35	350
	परभणी एकूण	14,721	3,033	10,658	11,852	1,858	1,275	2,084	5,297
जिल्हा बीड									
125	बीड	2,893	453	2,388	4,274	444	63	1,584	1,115
126	आंबेजोसाई	1,140	186	1,064	888	90	104	380	592
127	परळी-वैजनाथ	2,189	561	2,156	2,188	38	280	800	1,280
128	मांजळेगाव	991	249	674	585	77	113	145	300
129	गेवराई	1,044	120	361	633	..	99	..	320
130	धावर	477	99	181	147	..	8	99	267
	बीड एकूण	8,734	1,668	6,824	8,715	649	667	3,008	3,874

TABLE No. 33.12—contd.

(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
								Dist. Solapur
2,551	5,317	252	1,874	26,990	3,130	9,151	39,271	Barshi
3,670	7,177	129	998	30,574	10,884	3,402	44,860	Pandharpur
300	695	160	844	3,946	2,506	814	7,266	Karmala
164	1,084	43	626	4,162	1,053	751	5,966	Sangola
1,427	2,468	..	2,035	11,358	1,720	4,376	17,454	Akkalkot
18	62	..	245	2,923	3,751	1,098	7,772	Mangalwedha
66	169	..	176	1,355	..	129	1,484	Maindargi
11	11	..	14	1,089	210	241	1,540	Dudhani
226	226	..	1,101	5,701	984	860	6,996	Kurduwadi
8,433	17,209	584	7,913	88,098	23,689	20,822	1,32,609	Solapur Total
								Dist. Kolhapur
3,206	13,593	861	13,684	87,649	39,583	50,043	1,77,275	Ichalkaranji
124	505	379	1,156	10,317	710	899	11,926	Jaysingpur
..	227	..	429	1,600	..	367	1,967	Malkapur
97	97	..	255	1,834	..	214	2,048	Murgud
92	278	117	240	3,481	862	567	4,910	Vadgaon
139	1,209	133	1,077	8,459	2,357	5,340	16,156	Gadhingalaj
145	279	64	599	2,859	..	1,700	4,559	Kurundwad
46	685	94	892	3,838	541	751	5,130	Kagal
76	255	..	287	1,117	478	402	1,997	Panhala
3,925	17,128	1,648	18,619	1,21,154	44,531	60,283	2,25,968	Kolhapur Total
								Dist. Aurangabad
128	865	60	853	3,743	31	1,138	4,912	Paithan
200	890	..	625	3,597	..	1,217	4,814	Kannad
259	775	1	587	5,122	1,451	1,547	8,120	Vaijapur
153	248	..	74	988	82	469	1,539	Khuldabad
131	438	..	232	2,395	416	861	3,672	Gangapur
871	3,216	61	2,371	15,845	1,980	5,232	23,057	Aurangabad Total
								Dist. Jalna
..	4,448	1,284	2,123	32,337	8,674	12,253	53,264	Jalna
..	208	..	635	2,915	795	19	3,729	Ambad
..	119	12	25	1,576	234	1,070	2,880	Bhokardan
..	364	..	330	1,624	..	461	2,085	Partur
..	5,139	1,296	3,113	38,452	9,703	13,803	61,958	Jalna Total
								Dist. Parbhani
2,540	5,271	242	2,526	22,587	1,597	241	24,425	Parbhani
299	1,221	1	1,181	8,793	780	1,891	11,464	Hingoli
380	744	..	127	4,567	495	6	5,068	Manwat
206	622	..	152	4,291	145	319	4,755	Basmatnagar
184	634	..	300	1,682	..	340	2,022	Sonpeth
109	656	..	659	4,821	1,177	390	6,388	Sailu
590	1,223	86	233	3,974	..	561	4,535	Purna
..	163	..	312	2,934	437	713	4,084	Jintur
24	554	..	2	3,529	313	347	4,189	Gangakhed
1,222	1,462	..	2	2,671	..	148	2,819	Pathri
105	490	..	119	2,530	..	402	2,932	Kalamnuri
5,659	13,040	329	5,613	62,379	4,944	5,358	72,681	Parbhani Total
								Dist. Beed
489	3,188	369	101	14,173	2,455	1,471	18,099	Beed
17	989	51	261	4,773	642	1,823	7,238	Ambejogai
102	2,182	..	2,155	11,749	706	1,673	14,128	Parli-Vajinath
13	458	89	103	3,339	79	568	3,986	Manjlegaon
376	696	..	133	3,086	1,338	1,865	6,289	Georai
..	366	..	227	1,505	..	574	2,079	Dharur
977	7,879	509	2,980	33,625	5,220	7,974	51,819	Beed Total

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
जिल्हा नांदेड									
131	नांदेड	10,284	2,188	6,966	3,420	6,361	2,194	2,385	4,798
132	दिल्लोली	265	17	119	116	14	226	..	43
133	उन्नगी	328	31	159	260	..	..	4	107
134	मुदखेड	678	220	308	500	..	118	..	..
135	कन्धार	901	110	566	623	9	88	21	269
136	हादगाव	527	70	356	267	..	36	2	213
137	धर्माबाद	778	116	705	754	..	73	54	227
138	देगलूर	1,483	86	589	1,166	..	375	9	432
139	कुन्डलवाडी	476	44	104	172	..	5	..	..
140	मुखेड	301	52	266	280	..	33	..	..
141	किनवट	897	64	316	565	1	28	2	53
142	लोहा	218	46	112	208	..	22	..	..
143	वाघाला	..	..	..	..	..	..	..	..
	नांदेड एकूण	17,136	3,044	10,566	8,336	6,386	3,195	2,477	6,142
जिल्हा उस्मानाबाद									
144	उस्मानाबाद	1,346	489	3,607	1,649	187	2,637	..	549
145	तुळजापूर	842	206	499	608	312	1,042	297	93
146	उमरगा	647	224	444	716	..	111	..	..
147	परांडा	416	31	214	88	..	13	19	35
148	भूम	6,064	58	235	251	11	96	..	46
149	मुल्हम	269	38	156	192	..	..	149	95
150	नळदुर्ग	412	77	181	204	..	..	..	599
151	कळंब	1,078	29	713	846	131	74	..	..
	उस्मानाबाद एकूण	11,074	1,152	6,049	4,554	641	3,973	465	1,417
जिल्हा लातूर									
152	लातूर	4,838	1,556	5,049	6,642	1,948	2,754	..	..
153	उदगीर	2,465	370	1,560	2,829	..	353	112	1,303
154	अहमदपूर	696	..	..	453	..	..	..	568
155	निलगा	571	116	450	457	..	..	78	1,739
156	ओसा	596	112	423	327	7	5	134	128
	लातूर एकूण	9,166	2,154	7,482	10,708	1,955	3,112	324	3,238
जिल्हा बुलढाणा									
157	बुलढाणा	1,785	374	1,282	1,320	811	1,831	371	523
158	खामगाव	2,728	446	1,174	3,547	441	3,233	466	645
159	मलकापूर	2,698	467	1,454	5,847	362	2,141	26	217
160	शेगाव	2,130	166	1,021	1,211	230	2,162	134	280
161	जळगाव-जामोद	570	43	..	424	85	1,393	111	197
162	मेहकर	1,226	133	698	1,075	350	1,754	54	109
163	नांदुरा	1,590	185	295	1,464	23	1,807	63	207
164	चिखली	2,535	186	650	970	302	1,628	317	..
165	देऊळगाव-राजा	1,293	193	273	629	140	1,344	195	145
166	लोणार न्युटारुनक्षीप	65	21	25	65	..	..	..	11
167	सिदखेड राजा	3,12,946	47,757	1,04,475	..	..	..	..	67,934
	बुलढाणा एकूण	3,29,566	49,971	1,11,347	16,552	2,744	17,293	1,737	70,268
जिल्हा अकोला									
168	अकोला	14,806	2,307	5,822	16,056	1,675	12,812	3,549	2,990
169	भाकोट	2,854	303	409	2,848	303	2,179	35	428
170	कारंजा	2,412	187	343	2,641	242	2,714	180	534
171	वाशिम	1,120	263	1,134	1,639	297	2,236	21	461
172	मृतिजापूर	1,584	124	954	1,468	190	1,890	1	195
173	बाळापूर	958	242	529	495	212	1,242	15	263
174	तेल्हारा	1,127	102	136	553	107	730	271	254
175	पातूर	583	57	125	208	65	645	640	..
176	मंगरुळपीर	1,357	131	414	1,048	142	1,556	..	119
	अकोला एकूण	26,801	3,716	9,866	26,956	3,233	26,004	4,712	5,244
जिल्हा अमरावती									
177	अचलपूर	5,101	744	547	3,032	872	4,587	874	181
178	अंजनगाव-सुर्जी	1,158	106	119	1,292	153	1,968	1	340
179	भोर्शी	958	107	105	705	142	1,278	102	58
180	वरुड	1,595	181	491	1,194	42	1,567	362	238
181	दर्यापूर	1,245	120	492	913	127	1,574	449	184
182	चांदूर रेल्वे	819	156	202	432	112	599	..	52
183	चांदूर बाजार	971	57	15	541	256	1,275	12	65
184	धामणगाव	1,716	88	506	666	295	1,331	14	175
185	शेंदूरजना	518	113	379	331	35	1,301	..	105
186	चिखलदरा	283	88	28	65	..	7	17	179
	अमरावती एकूण	14,364	1,760	2,884	9,171	2,034	15,487	1,831	1,577

TABLE No. 33.12—contd.

(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
								Dist. Nanded
2,683	9,866	383	15,568	57,230	11,086	3,589	71,905	Nanded
116	159	216	211	1,344	..	131	1,475	Billoli
12	123	..	..	901	..	1,284	2,185	Umari
1,657	1,657	..	162	3,643	6	214	3,863	Mudkhed
67	357	..	73	2,732	299	584	3,615	Kandhar
63	278	..	3	1,537	293	1,084	2,914	Hadgaon
216	497	..	241	3,161	681	756	4,598	Dharmabad
180	621	..	317	4,637	799	2,749	8,185	Deglur
176	176	..	135	1,112	1	238	1,351	Kundalwadi
8	8	24	88	1,052	9	909	1,970	Mukhed
..	55	..	449	2,375	861	2,053	5,289	Kinwat
16	16	..	32	654	..	218	872	Loha
..	..	..	..	..	..	..	..	Waghala
5,194	13,813	623	17,279	80,378	14,035	13,809	1,08,222	Total Nanded
								Dist. Osmanabad
1,213	1,762	195	1,022	12,894	622	3,187	16,703	Osmanabad
4,089	4,479	182	277	8,447	640	1,074	10,161	Tuljapur
1,187	1,187	..	14	3,343	116	1,297	4,756	Omerga
42	96	..	447	1,305	..	148	1,453	Paranda
37	83	..	109	6,907	19	1,560	8,486	Bhoom
..	244	..	214	1,113	..	504	1,617	Murum
58	657	..	117	1,648	..	543	2,191	Naldurg
140	140	..	143	3,154	1,140	503	4,797	Kalamb
6,766	8,643	377	2,343	38,811	2,537	8,816	50,164	Total Osmanabad
								Dist. Latur
2,279	2,279	394	4,385	29,845	5,933	4,681	40,459	Latur
854	2,269	..	1,432	11,278	2,504	2,772	16,544	Udgir
187	755	80	..	1,984	..	521	2,505	Ahmedpur
..	1,317	..	466	3,377	..	663	4,040	Nilanga
238	500	..	413	2,383	549	867	3,799	Ausa
3,558	7,120	474	6,696	48,867	8,986	9,504	67,357	Total Latur
								Dist. Buldhana
211	1,105	507	52	9,067	978	1,587	11,632	Buldhana
1,523	2,634	658	4,319	19,180	4,432	561	24,173	Khamgaon
305	548	..	196	13,713	14	1,031	14,758	Malkapur
104	518	..	678	8,116	1,933	52	10,101	Shegaon
278	586	..	151	3,252	50	179	3,481	Jaigaon-Jamod
279	382	..	964	6,582	24	111	6,717	Mehkar
208	478	89	98	6,029	784	715	7,528	Nandura
295	612	175	2,135	9,193	576	382	10,151	Chikhali
32	372	301	100	4,645	1,046	1,011	6,702	Deulgaon-Raja
13	24	..	..	200	..	855	1,055	Lonar
1,21,848	1,89,782	72,918	..	7,27,878	47,263	3,46,061	11,21,202	Sindkhed Raja
1,25,036	1,97,041	74,648	8,693	8,07,855	57,100	3,52,545	12,17,500	Total Buldhana
								Dist. Akola
4,921	11,460	901	5,204	71,043	40,385	12,678	1,24,106	Akola
535	998	82	1,364	11,340	1,275	621	13,236	Akot
1,145	859	20	49	9,467	2,719	1,291	13,477	Karanja
310	792	..	3,932	11,413	890	2,697	15,000	Washim
30	226	..	299	6,735	454	217	7,406	Murtizapur
41	319	..	329	4,326	336	177	4,839	Balapur
342	867	..	16	3,638	767	1,748	6,153	Telhara
386	1,026	..	5	2,714	371	196	3,281	Patur
46	165	..	68	4,881	89	499	5,469	Mangrulpir
6,756	16,712	1,003	11,266	1,25,557	47,286	20,124	1,92,967	Total Akola
								Dist. Amravati
1,251	2,306	744	572	18,505	1,121	1,735	21,361	Achalpur
1,162	1,503	..	555	6,854	144	287	7,285	Anjangaon-Surji
53	213	..	64	3,572	3,308	1,102	7,982	Morshi
146	746	17	565	6,398	693	1,647	8,738	Warud
831	1,464	101	430	6,466	293	534	7,293	Daryapur
..	52	38	102	2,512	102	213	2,827	Chandur Rly.
45	122	217	74	3,528	748	225	4,501	Chandur Bazar
187	376	..	2,504	7,482	..	116	7,598	Dhamangaon
53	158	40	36	2,911	480	123	3,514	Shendurjana
91	287	111	318	1,187	..	262	1,449	Chikhaldara
3,819	7,227	1,268	5,220	59,415	6,839	6,244	72,548	Total Amravati

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
जिल्हा पवतमाळ									
187	पवतमाळ	4,463	836	1,279	7,074	105	6,258	130	1,437
188	वणी	1,275	218	1,467	2,085	295	1,665	965	739
189	पुसद	1,731	286	1,832	1,805	515	3,013	8,122	..
190	दारुहा	1,485	83	245	51	173	1,099	..	..
191	पांढरकवडा	800	95	490	927	136	1,056	190	241
192	दिशत	1,599	317	415	1,320	566	2,175	889	132
193	उमरखेड	1,432	165	1,211	1,659	998	2,204	315	102
194	घाटंजी	924	48	234	449	96	1,033	..	192
	पवतमाळ एकूण	13,709	2,048	7,173	15,370	2,884	13,503	10,611	2,843
जिल्हा वर्धा									
195	वर्धा	4,925	900	3,077	5,698	70	4,236	830	1,757
196	हिंगणघाट	1,859	437	1,813	2,430	433	3,763	71	298
197	आर्वी	1,654	203	746	1,579	396	2,161	136	129
198	पुलगाव	2,045	88	1,264	1,783	260	1,441	28	108
199	देवळी	792	91	108	297	140	608	5	245
200	सिन्धी	691	87	179	248	109	899	70	33
	वर्धा एकूण	11,966	1,806	7,187	12,035	1,416	13,108	1,140	2,570
जिल्हा नागपूर									
201	कामठी	3,291	281	1,664	..	592	3,593	..	..
202	उमरेड	1,970	482	422	1,086	365	1,940	94	361
203	रामटेक	733	147	59	..	973	1,319	..	230
204	खापा	602	56	123	4	550	583	..	28
205	कळभंशवर	1,042	21	444	639	1	1,213	170	726
206	मोवाड	397	49	38	207	109	752	207	242
207	सावनेर	1,050	303	505	549	24	1,537	118	203
208	कांठ	1,432	227	893	225	355	2,723	..	316
209	नरखेड	964	130	165	93	832	2,295	..	..
210	मोहपा	519	55	122	293	135	430	..	84
	नागपूर एकूण	12,000	1,751	4,435	3,096	3,936	16,385	589	2,190
जिल्हा भंडारा									
211	भंडारा	3,133	742	..	3,351	..	3,175	25	225
212	गोंदिया	6,085	849	1,605	6,145	907	6,901	1,221	895
213	तुमसर	2,420	265	502	2,390	..	3,423	5	163
214	पवनी	1,600	94	181	367	26	2,583	34	123
215	तिरोरा	1,678	207	165	655	31	1,227	359	152
	भंडारा एकूण	14,916	2,157	2,453	12,906	964	17,309	1,644	1,558
जिल्हा चंद्रपूर									
216	चंद्रपूर	4,611	788	2,817	7,432	742	6,971	197	3,616
217	बल्लारपूर	4,447	413	1,359	4,205	148	3,455	71	191
218	वरोरा	2,248	329	952	1,258	247	1,615	698	543
219	राजूरा	1,520	48	403	571	..	1,070	134	176
220	मूल	177	62	77	259	..	..	68	94
	चंद्रपूर एकूण	13,003	1,640	5,608	13,725	1,137	13,111	1,168	4,620
जिल्हा गडचिरोली									
221	गडचिरोली	643	177	547	712	2	5	61	177
222	देसाईगंज	853	179	312	404	27	43	10	73
	गडचिरोली एकूण	1,496	356	859	1,116	29	48	71	250
महानगरपालिका									
223	मुंबई	2,79,801	1,98,829	10,87,233	14,24,578	8,49,892	10,63,647	39,453	3,22,306
224	ठाणे	36,514	23,261	68,247	77,837	37,475	60,592	46,312	2,28,062
225	कल्याण	55,304	9,954	47,347	27,217	11,696	13,892	43,097	..
226	पुणे	55,334	16,091	64,197	23,677	1,09,428	98,669	..	..
227	पिंपरी-चिंचवड	21,080	59,962	1,42,534	63,808	50,242	53,010	3,090	35,796
228	नाशिक	27,853	14,206	46,894	24,680	12,548	22,681	13,482	23,472
229	सोलापूर	15,685	6,077	27,808	28,979	13,411	49,023	27,217	..
230	कोल्हापूर	16,134	3,609	2,868	21,034	11,664	98,054	..	..
231	औरंगाबाद	28,062	15,478	57,249	30,239	2,275	14,475	88,147	..
232	अमरावती	20,593	3,612	3,256	16,543	4,154	18,228	272	2,810
233	नागपूर	89,437	16,561	84,710	65,163	17,189	58,308	7,916	29,309
	नगरपरिषदांची एकूण बेरोज	7,06,530	1,17,652	3,60,978	3,33,152	1,20,116	3,75,553	83,656	1,93,056
	महानगरपालिका एकूण बेरोज	6,45,799	3,67,654	16,32,349	18,03,755	11,19,974	15,50,553	2,68,988	4,41,755
	महाराष्ट्र राज्य	13,52,329	4,85,306	19,93,327	21,42,907	12,40,090	19,26,111	3,52,644	6,34,811

TABLE No. 33-12—contd.

(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(2)
								Dist. Yavatmal
318	1,885	490	49	22,439	9,758	2,193	34,390	Yavatmal
642	2,346	1	1,067	10,419	1,405	1,107	12,931	Wani
..	8,122	..	1,280	18,584	1,049	4,107	23,740	Pusad
94	94	748	185	4,163	693	966	5,822	Darwha
498	929	..	160	4,593	2,306	3,396	10,295	Pandharkawada
115	1,136	..	412	7,940	1,260	894	10,094	Digras
83	505	..	485	8,659	1,729	172	10,560	Umerkhed
98	290	..	341	3,415	754	2,845	7,014	Ghatanji
1,853	15,307	1,239	3,979	80,212	18,954	15,680	1,14,846	Total Yavatmal
								Dist. Wardha
962	3,549	213	1,266	23,934	6,320	1,625	31,879	Wardha
498	867	..	2,106	13,708	2,831	1,651	18,190	Hinganghat
302	567	..	1,603	8,909	..	402	9,311	Arvi
73	209	82	497	7,677	352	26	8,055	Pulgaon
163	413	..	147	2,596	310	429	3,335	Deoli
..	103	..	7	2,323	67	9	2,399	Sindi
1,998	5,708	295	5,626	59,147	9,880	4,142	73,169	Total Wardha
								Dist. Nagpur
1,910	1,910	3,451	21	14,803	382	688	15,813	Kamptee
483	938	172	572	7,947	796	720	9,463	Umrer
584	814	16	1,620	5,681	1,202	1,750	8,633	Ramtek
52	80	..	294	2,292	133	60	2,485	Khapa
..	896	..	181	4,437	114	903	5,454	Kalmeshwar
11	460	18	33	2,063	243	17	2,323	Mowar
490	811	410	389	5,576	1,194	2,285	9,057	Saoner
1,001	1,317	1,186	957	9,315	1,174	628	11,117	Katol
295	295	333	1,215	6,322	103	731	7,156	Narkhed
139	223	..	127	1,904	108	459	2,471	Mohpa
4,965	7,744	5,586	5,409	60,342	5,449	8,241	74,032	Total Nagpur
								Dist. Bhandara
289	539	195	4,559	15,694	1,415	77	17,186	Bhandara
1,820	3,936	1,404	4,295	32,035	4,085	89	36,209	Gondiya
405	573	..	456	10,029	..	51	10,080	Tumsar
185	342	63	70	5,326	668	24	6,018	Pauni
190	701	..	127	4,791	43	27	4,861	Tirora
2,889	6,091	1,662	9,417	67,875	6,211	263	74,354	Total Bhandara
								Dist. Chandrapur
7,506	11,319	885	10,882	46,447	423	1,803	48,673	Chandrapur
1,743	2,005	684	335	17,051	207	1,373	18,631	Ballarpur
1,226	2,467	..	750	9,866	416	395	10,677	Warora
408	718	9	151	4,490	..	384	4,874	Rajura
45	207	1	406	1,189	32	486	1,707	Mul
10,928	16,716	1,579	12,524	79,043	1,083	4,441	84,567	Total Chandrapur
								Dist. Gadchiroli
167	405	20	374	2,885	538	1,374	4,797	Gadchiroli
305	388	..	2,440	4,646	59	2,589	7,294	Desaiganj
472	793	20	2,814	7,531	597	3,963	12,091	Total Gadchiroli
								Municipal Corporations
1,96,078	5,57,837	41,206	11,37,124	66,40,147	5,88,567	3,58,435	75,87,149	Bombay
1,57,382	2,31,756	24,633	21,753	5,82,068	96,994	1,21,129	8,00,191	Thane
..	43,097	2,972	78,457	2,89,932	37,435	91,621	4,18,938	Kalyan
8,269	8,269	6,428	2,86,273	6,68,366	6,392	13,067	6,87,325	Pune
97,164	1,36,050	2,157	1,39,015	6,67,858	..	3,98,524	10,66,382	Pimpri-Chinchwad
22,795	59,749	4,259	2,45,259	4,58,129	..	83,899	5,42,028	Nashik
..	27,219	1,563	26,375	1,96,140	28,489	41,542	2,66,171	Solapur
19,164	19,164	2,434	17,183	1,92,170	1,56,249	17,602	3,66,021	Kolhapur
..	88,147	5,328	12,061	2,53,328	..	41,003	2,94,331	Aurangabad
15,046	18,123	930	1,335	86,789	2,844	10,966	1,00,599	Amravati
14,663	51,838	4,370	25,781	4,13,407	74,495	69,743	5,57,645	Nagpur
3,17,379	5,94,091	1,15,959	2,72,658	30,02,694	6,01,463	7,86,431	43,90,593	Total of Municipal Corporations
5,30,561	12,41,304	96,330	19,90,616	1,04,48,334	9,91,465	12,47,501	1,26,87,330	
8,47,940	18,35,395	2,12,289	22,63,274	1,34,51,028	15,92,933	20,33,962	1,70,77,923	

Source — Directorate of Economics & Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

34. संक्षेप :

३४.१. या विभागात सावकारीचे व्यवहार, रिझर्व्ह बँकेचे व्यवहार, आपकरांचे वर्गीकरण, नोंदलेले दस्तऐवज, विवाह व विधवापत्रांचे व आर्थिक गणनेतंत्रांची आकडेवारीही यात दिलेली आहे.

३४.२. राज्यातील सावकारी कर्जाची नियमित होणारी देवाण-वेवाण ही मुंबई सावकारी नियंत्रण कायदा, १९४६ नुसार नियंत्रित करण्यात येते. या कायदानुसार सावकाराला ज्या क्षेत्रात व्यवसायासाठी अनुज्ञप्ती मिळाली असेल त्याच क्षेत्रात व अशा अनुज्ञप्तीच्या अटीनुसारच त्याला आपला व्यवसाय करणे आवश्यक असते.

३४.३. ह्या विभागात मुंबईविवाह कायदा, विशेष विवाह कायदा व इतर कायदानुसार राज्यात नोंदलेल्या विवाहांची संख्या देण्यात आली आहे. मुंबई विवाह नोंदणी कायदा, १९५४ हा राज्यातील सर्व महानगरपालिका, नगरपालिका आणि तालुक्यांची मुख्यालये यांना लागू करण्यात आला आहे.

34. MISCELLANEOUS :

34.1. In this section are given data on money-lending operations of Reserve Bank, classification of Income Tax, documents and marriages registered and No. of Rest house. Data on Economic Census are also given.

34.2. The transaction of money-lending in the State are controlled under the provisions of the Bombay Money Lenders Act, 1946. According to the Act, no money-lender is to carry on the business of money-lending except in the area for which he has been granted a licence and except in accordance with the terms and conditions of such licence.

34.3. In this section, the number of marriages registered in Maharashtra State under Bombay Marriages Act, Special Marriages Act, and other Acts is given. The Bombay Registration of Marriages Act, 1954, is applicable to all the corporation cities, municipal towns and headquarters of tahsils.

34. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 34-1

रेडक्रॉस संस्थांची जिल्हानिहाय शाखा, सभासद व प्रथोमोचार स्वयंसेवक संस्था
Red Cross branches, their Membership and First Aid Posts by District in
(1989)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा शाखा	एकूण सभासद Total Membership	समुहांची संख्या No. of Groups		कनिष्ठांची संख्या No. of Juniors		युवकांची संख्या No. of Youths		District Branch
			मुले Boys	मुली Girls	मुले Boys	मुली Girls	मुले Boys	मुली Girls	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(2)
1	मुंबई शहर	859	95*	..	..	..	..	..	Bombay City
2	ठाणे	639	..	..	..	..	..	..	Thane
3	नाशिक	3,102	..	..	..	..	..	..	Nashik
4	जळगांव	99	..	..	..	..	..	..	Jalgaon
5	पुणे	439	292	..	4,295	3,830	150	127	Pune
6	सातारा	126	..	..	..	..	..	..	Satara
7	सोलापूर	429	..	..	..	..	..	..	Solapur
8	कोल्हापूर	1	..	..	..	..	..	..	Kolhapur
9	औरंगाबाद	23	..	..	..	..	..	..	Aurangabad
10	लातूर	14	..	..	..	..	..	..	Latur
11	भंडारा	1,195	7	1	540	105	110	95	Bhandara

टिप—* मुले व मुली अशी वेगवेगळी माहिती उपलब्ध नाही/Separate information for Boys and Girls is not available.

आधार.—भारतीय रेडक्रॉस संस्था, महाराष्ट्र विभाग, मुंबई.

Source.—Indian Red Cross Society, Maharashtra State, Branch, Bombay.

34. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 34.2

रेडक्रॉस संस्थांचे जिल्हावार उत्पन्न व खर्च
Income and Expenditure of Red Cross Society by district in
(1989)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा शाखा	भारंभीची शिल्लक Opening balance	उत्पन्न Income	खर्च Expenditure	अखेरची शिल्लक Closing balance	Name of Red Cross district
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	1,71,066	4,30,485	4,10,431	2,32,618	Greater Bombay
2	ठाणे	2,27,148	4,07,129	3,27,420	1,79,513	Thane
3	नाशिक	12,362	96,505	82,216	26,652	Nashik
4	जळगांव	16,068	1,10,175	1,06,387	26,630	Jalgaon
5	पुणे	8,03,983	27,62,254	26,29,483	9,36,754	Pune
6	सातारा	8,211	28,518	26,597	10,488	Satara
7	सोलापूर	10,76,343	13,72,067	11,71,728	12,83,352	Solapur
8	कोल्हापूर	4,519	4,877	6,187	3,206	Kolhapur
9	औरंगाबाद	21,084	4,115	3,060	22,139	Aurangabad
10	लातूर	1,02,313	2,71,473	2,41,300	1,32,486	Latur
11	भंडारा	87,867	26,465	33,577	80,757	Bhandara

आधार :—भारतीय रेडक्रॉस संस्था, महाराष्ट्र विभाग, मुंबई.

Source.—Indian Red Cross Society, Maharashtra State Branch, Bombay.

34. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 34.3 (—)

महाराष्ट्रातील विश्रामघामे, विश्रामगृहे व कक्ष संख्या
Number of Rest Houses and Dak Bungalows by district
(1988-89)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	विश्रामघाम व विश्रामगृहे Rest Houses & Dak Bungalows	कक्ष संख्या No. of Suits	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(2)
1	बृहन्मंबई	5	75	Greater Bombay
2	ठाणे	23	91	Thane
3	रायगड	25	86	Raigad
4	रत्नागिरी	16	56	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	15	43	Sindhudurg
6	नाशिक	28	122	Nashik
7	धुळे	32	108	Dhule
8	जळगांव	25	87	Jalgaon
9	अहमदनगर	55	105	Ahmadnagar
10	पुणे	15	114	Pune
11	सातारा	22	56	Satara
12	सांगली	14	49	Sangli
13	सोलापूर	14	53	Solapur
14	कोल्हापूर	20	76	Kolhapur
15	औरंगाबाद	29	93	Aurangabad
16	जालना	9	30	Jalna
17	परभणी	14	43	Parbhani
18	बीड	15	59	Beed
19	नांदेड	26	62	Nanded
20	उस्मानाबाद	11	48	Osmanabad
21	लातूर	10	29	Latur
22	बुलडाणा	18	58	Buldana
23	अकोला	28	82	Akola
24	अमरावती	28	90	Amravati
25	यवतमाळ	20	64	Yavatmal
26	वर्धा	14	40	Wardha
27	नागपूर	16	514	Nagpur
28	भंडारा	12	34	Bhandara
29	चंद्रपूर	18	51	Chandrapur
30	गडचिरोली	22	53	Gadchiroli
	महाराष्ट्र राज्य	591	2,471	Maharashtra State

आधार: सार्वजनिक बांधकाम विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.

Source.—Public Works Department, Government of Maharashtra, Bombay.

34. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तबला क्रमांक/TABLE No. 34.4

बिगर शतकी आस्थापनांची संख्या व त्यातील रोजगार
Number of Non-agricultural Establishments and Employment

आर्थिक गणना/Economic Census, 1980

अनुक्रममांक Serial No.	जिल्हा (2)	आस्थापना संख्या Establishment No.			समान्यतः काम करणारे कामगार संख्या Usually employed No.			पगारी कामगार संख्या Hired workers No.			District (2)	
		ग्रामीण Rural (3)	नागरी Urban (4)	एकूण Total (5)	ग्रामीण Rural (6)	नागरी Urban (7)	एकूण Total (8)	ग्रामीण Rural (9)	नागरी Urban (10)	एकूण Total (11)		
1	बृहन्मुंबई	..	1,63,384	1,63,384	..	19,30,075	19,30,075	..	17,44,112	17,44,112	Greater Bombay	
2	ठाणे	..	14,839	25,039	39,878	1,38,151	2,67,190	4,05,341	1,28,757	2,46,850	3,75,607	Thane
3	रायगड	..	8,922	4,600	13,522	46,630	38,710	85,340	42,364	34,299	76,663	Raigad
4	रत्नागिरी	..	17,556	3,712	21,268	58,564	28,269	86,833	54,306	25,692	79,998	Ratnagiri
5	नाशिक	..	10,199	13,988	24,187	50,157	1,54,727	2,04,884	46,472	1,40,378	1,86,850	Nashik
6	धुळे	..	6,901	5,811	12,712	29,788	43,126	72,914	27,274	37,726	65,000	Dhule
7	जळगाव	..	9,756	7,193	16,949	46,517	66,748	1,13,265	42,588	59,392	1,01,980	Jalgaon
8	अहमदनगर	..	12,009	5,558	17,567	83,234	42,419	1,25,653	76,800	36,358	1,13,158	Ahmadnagar
9	पुणे	..	13,378	26,311	39,689	66,304	3,18,566	3,84,870	59,507	2,89,942	3,49,449	Pune
10	सातारा	..	9,866	4,606	14,472	50,876	37,360	88,236	47,421	32,600	80,021	Satara
11	सांगली	..	8,076	5,857	13,933	37,671	57,062	94,733	34,053	51,080	85,133	Sangli
12	सोलापूर	..	13,807	13,079	26,886	54,648	1,30,399	1,85,047	48,396	1,14,563	1,62,959	Solapur
13	कोल्हापूर	..	12,110	12,795	24,905	70,414	1,11,530	1,81,944	63,785	96,429	1,60,214	Kolhapur
14	औरंगाबाद	..	5,801	6,625	12,426	22,599	67,520	90,119	20,075	61,666	81,741	Aurangabad
15	परभणी	..	5,865	5,500	11,365	17,307	34,662	51,969	15,334	30,175	45,509	Parbhani
16	बीड	..	4,381	3,185	7,566	17,273	22,065	39,338	15,364	19,848	34,412	Beed
17	नांदेड	..	6,015	4,548	10,563	22,632	35,627	58,259	20,575	31,451	52,026	Nanded
18	उस्मानाबाद	..	8,390	5,066	13,456	27,950	32,407	60,357	25,381	29,061	54,442	Osmanabad
19	बुलढाणा	..	6,046	4,013	10,059	18,836	29,784	48,620	17,186	26,503	43,689	Buldhana
20	अकोला	..	6,392	5,407	11,799	25,448	45,854	71,302	23,310	39,900	63,210	Akola
21	अमरावती	..	6,238	7,030	13,268	20,575	53,577	74,152	18,672	46,731	65,403	Amravati
22	यवतमाळ	..	6,117	3,899	10,016	22,500	32,654	55,154	20,690	28,853	49,543	Yavatmal
23	वर्धा	..	3,833	2,993	6,826	14,248	31,653	45,901	13,237	29,026	42,263	Wardha
24	नागपूर	..	6,388	18,338	24,726	56,755	1,59,852	2,16,607	54,426	1,42,058	1,96,484	Nagpur
25	भंडारा	..	6,298	3,484	9,782	44,968	29,440	74,408	41,097	26,074	67,171	Bhandara
26	चंद्रपूर	..	7,679	2,786	10,465	36,429	30,521	66,950	33,868	28,465	62,333	Chandrapur
महाराष्ट्र राज्य		..	2,16,862	3,64,807	5,81,669	10,80,474	38,31,798	49,12,272	9,90,938	34,48,432	44,39,370	Maharashtra State

आधार:—अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई./Source.—Directorate of Economics and Statistics, Government of Maharashtra, Bombay.

34. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 34-5

मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ खाली दिलेल्या अनुज्ञाप्तीची जिल्हावार संख्या.
Number of licences granted in each district under the Bombay Money Lenders' Act, 1946
1988-89

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	अनुज्ञाप्ती करिता आलेल्या अर्जांची संख्या Number of applications received	दिलेल्या अनुज्ञाप्तीची संख्या Number of licences granted	नूतनीकरण केलेल्या अनुज्ञाप्तीची संख्या Number of licences renewed	कायदेशीर अनुज्ञाप्तीधारक सावकारांची संख्या Number of money-lenders holding valid licences	District
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(2)
1	बृहन्मुंबई	2,277	135	2,121	2,256	Greater Bombay
2	ठाणे	339	51	287	338	Thane
3	रायगड	48	1	44	45	Raigad
4	रत्नागिरी	4	..	4	4	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	4	..	4	4	Sindhudurg
6	नाशिक	77	3	43	46	Nashik
7	धुळे	40	5	35	40	Dhule
8	जळगांव	70	10	58	68	Jalgaon
9	अहमदनगर	43	2	21	23	Ahmadnagar
10	पुणे	258	32	138	170	Pune
11	सातारा	81	1	80	81	Satara
12	सांगली	109	8	97	105	Sangli
13	सोलापूर	282	40	242	282	Solapur
14	कोल्हापूर	151	11	140	151	Kolhapur
15	औरंगाबाद	20	4	10	14	Aurangabad
16	जालना	37	26	11	37	Jalna
17	परभणी	64	7	39	46	Parbhani
18	बीड	16	2	13	15	Beed
19	नांदेड	66	12	20	32	Nanded
20	उस्मानाबाद	26	4	22	26	Osmanabad
21	लातूर	68	5	36	41	Latur
22	बुलढाणा	53	6	21	27	Buldhana
23	अकोला	117	9	106	115	Akola
24	अमरावती	192	21	167	188	Amravati
25	यवतमाळ	46	8	38	46	Yavatmal
26	वर्धा	86	6	80	86	Wardha
27	नागपूर	692	64	509	573	Nagpur
28	भंडारा	314	22	171	193	Bhandara
29	चंद्रपूर	143	7	51	58	Chandrapur
30	गडचिरोली	42	3	39	42	Gadchiroli
महाराष्ट्र राज्य		5,765	505	4,647	5,152	Maharashtra State

आधार—सहकार बांधक आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source:—Commissioner for Co-operation and Registrar, Co-operative Societies, Govt. of Maharashtra, Pune.

34. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 34.6

जिल्हावार अनुज्ञप्तीधारक सावकारांच्या व्यवहारांची माहिती
Transactions of licenced money-lenders in each district

1989-90

(रुपये लाखात/Rs. in lakhs)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा (2)	मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ च्या कलम २२ खाली सूट न मिळालेले Not exempted under section 22 of the Bombay Money-Lenders Act, 1946			मुंबई सावकार नियंत्रण कायदा, १९४६ च्या कलम २२ खालील सूट मिळालेले Exempted under section 22 of the Bombay Money-Lenders Act, 1946			District (2)
		व्यापाऱ्यास दिलेली कर्जे Loans advanced to traders	बिगर व्यापाऱ्यास दिलेली कर्जे Loans advanced to non-traders	एकूण कर्जे Total loans advanced	व्यापाऱ्यास दिलेली कर्जे Loans advanced to traders	बिगर व्यापाऱ्यास दिलेली कर्जे Loans advanced to non-traders	एकूण कर्जे Total loans advanced	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(2)
1	बृहन्मुंबई	347	2,018	2,365	..	..	..	Greater Bombay
2	ठाणे	15	421	436	..	..	..	Thane
3	रायगड	3	15	17	..	..	..	Raigad
4	रत्नागिरी	..	4	4	..	..	..	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	1	2	2	..	..	..	Sindhudurg
6	नाशिक	84	43	126	..	..	..	Nashik
7	धुळे	..	26	26	..	..	..	Dhule
8	जळगाव	1	42	43	..	..	..	Jalgaon
9	अहमदनगर	Neg.	Neg.	1	..	..	..	Ahmadnagar
10	पुणे	58	414	473	..	..	..	Pune
11	सातारा	25	363	388	..	..	..	Satara
12	सांगली	152	107	259	..	..	..	Sangli
13	सोलापूर	573	353	926	..	..	..	Solapur
14	कोल्हापूर	250	114	364	..	..	..	Kolhapur
15	औरंगाबाद	1	8	8	..	..	..	Aurangabad
16	जालना	5	1	7	..	..	..	Jalna
17	परभणी	8	16	24	..	..	..	Parbhani
18	बीड	179	3	182	..	..	..	Beed
19	नांदेड	993	22	1,015	..	..	..	Nanded
20	उस्मानाबाद	128	9	137	..	..	..	Osmanabad
21	लातूर	303	63	366	..	..	..	Latur
22	बुलढाणा	11	45	55	..	..	..	Buldana
23	अकोला	..	52	53	..	..	..	Akola
24	अमरावती	35	623	658	..	10	10	Amravati
25	यवतमाळ	19	88	107	..	..	..	Yavatmal
26	वर्धा	26	134	160	..	..	..	Wardha
27	नागपूर	11	1,027	1,039	..	37	37	Nagpur
28	भंडारा	11	259	270	..	..	..	Bhandara
29	चंद्रपूर	3	126	129	..	..	..	Chandrapur
30	गडचिरोली	7	22	29	..	..	..	Gadchiroli
	*महाराष्ट्र राज्य	3,249	6,420	9,569	..	47	47	Maharashtra State

Neg—नगण्य/Negligible.

*जाहजे संक्षिप्त त किह्यामुळे काही ठिकाणी बेरजा जुळणार नाहीत./ Total may not tally/ due to roundings.

आधार—सहकार भायुक्त आणि निबंधक, सहकारी संस्था, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Commissioner for Co-operation and Registrar Co-operative Societies, Maharashtra State, Pune.

भारतीय रिझर्व्ह बँकेसंबंधी आर्थिक आकडेवारी/

वर्षातील शेवटचा शुक्रवार Last Friday of the year (1)	चलन विभाग Issue Department						बँक व्यवहार विभाग Banking Department					
	जबाबदारी Liabilities			मालमत्ता Assets			जबाबदारी Liabilities					
	चलनात असलेल्या नोटा Notes in circulation (2)	एकूण तयार केलेल्या नोटा Total notes issued (3)	सोन्याची नाणी व लंगडी Gold coin and bullion (4)	परदेशी रोखे Foreign securities (5)	रुपये नाणी(अ) Rupee coin (a) (6)	भारत सरकारचे रुपयातील रोखे Govt. of India rupee securities (7)	ठेवी Deposits				एकूण इतर घरून Total including others (11)	
							केंद्र शासन Central Govern- ment (8)	राज्य शासन State Govern- ment (9)	इतर Others (10)			
1960-61	1,985	1,993	118	123	120	1,632	76	29	159	264		
1965-66	2,866	2,891	116	95	94	2,586	51	26	298	375		
1970-71	4,212	4,221	183	273	52	3,714	251	13	289	553		
1975-76	6,535	6,573	183	272	13	6,105	660	10	2,243	2,913		
1980-81	13,733	13,755	226	2,364	56	11,110	778	11	5,732	6,521		
1984-85	23,132	23,150	246	1,564	12	21,328	5,421	4	13,411	18,836		
1985-86	25,519	25,535	247	1,564	72	23,652	160	19	16,945	17,124		
1986-87	28,762	28,775	274	1,564	45	26,892	54	15	19,371	19,440		
1987-88	33,812	33,827	274	1,564	51	31,938	76	15	21,310	21,401		
1988-89	38,644	38,667	274	1,564	71	36,758	1,026	15	24,358	25,399		

टोप.—(अ) भारत सरकारच्या रुपयांच्या नोटा घरून.

(ब) भरलेले भांडवल आणि राखीव भांडवल.

(क) रोख आणि अल्प मुदतीचे रोखे घरून.

आकडे संक्षिप्त केल्यामुळे स्तंभ (११) व (१३) मधील बेरजा जुळणार नाहीत.

आधार.—रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया, बुलेटिन, मार्च १९८९.

MISCELLANEOUS

TABLE No. 34-7

Financial statistics relating to the Reserve Bank of India

(कोटी रुपयात)
(In crore rupees)

बैंक व्यवहार विभाग Banking Department								
जवाबदारी Liabilities			मालमत्ता Assets					
डेपॉजिट्स Deposits								
इतर जवाबदाऱ्या (ब) Other liabilities(b)	एकूण ताळेबंद Total liabilities or assets	नोटा व नाणी Notes and coins	परदेशात असलेली शिल्लक (क) Balance held abroad (c)	कर्ज व आगाऊ रकमा Loans and advances	खरेदी केलेली बिले आणि वटाव Bills purchased and discounted	गंतवणूक Investments	इतर मालमत्ता Other assets	
(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	
231	495	8	13	225	39	181	20	
249	724	25	15	455	33	132	43	
639	1,242	10	77	958	38	113	46	
2,137	5,050	37	1,246	2,053	739	444	531	
5,108	11,629	23	1,956	3,504	3,162	1,593	1,390	
9,146	27,982	18	4,179	7,277	7,927	6,513	2,070	
11,641	28,765	16	3,859	5,187	10,501	7,596	1,606	
14,227	33,667	13	4,028	6,205	12,700	9,046	1,672	
15,517	36,918	15	3,461	7,540	3,156	20,869	1,877	
13,230	43,628	24	3,361	12,303	3,094	22,319	2,526	

Notes.— (a) Including Government of India Rupee notes.

(b) Including paid up capital and reserves.

(c) Including cash and short-term securities.

Dittails may not add up to totals and Cols. (11) and (13) due to rounding.

Source.— Reserve Bank of India Bulletin, March 1989.

34. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 34-8

नोंदिलेल्या दस्तऐवजांची संख्या व वर्णन व हस्तांतरित केलेल्या मालकीचे मूल्य/Number and description of registered documents and value of property transferred
(1988-89)

(रुपये लाखात)
(Rs. in lakhs)

अनुक्रमांक Serial No.	जिल्हा	स्थावर मालकीबाबतच्या नोंदी Registrations affecting immovable property							अंगम मालकीबाबतच्या नोंदी Registrations affecting immovable property			District
		नोंदणी कार्यालये Registration offices	सक्तीची Compulsory		ऐच्छिक Optional		एकूण Total	संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value	संख्या No.	एकूण मूल्य Aggregate value	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	
1	महामुंबई	..	2	22,930	51,434	623	265	23,553	51,699	391	1	Greater Bombay
2	ठाणे	..	8	39,593	26,727	12,122	5,873	51,715	32,600	645	16	Thane
3	रायगड	..	8	12,237	4,338	2,071	1,206	14,308	5,544	12	*	Raigad
4	रत्नागिरी	..	6	5,807	968	292	69	6,099	1,037	9	2	Ratnagiri
5	सिंधुदुर्ग	..	5	10,208	473	77	3	10,285	476	72	*	Sindhudurg
6	नाशिक	..	11	28,702	9,278	2,086	1,115	30,788	10,393	369	36	Nashik
7	धुळे	..	6	16,630	3,013	194	23	16,824	3,041	407	4	Dhule
8	जळगाव	..	15	34,220	5,231	7,599	314	14,819	5,545	1,332	620	Jalgaon
9	अहमदनगर	..	14	37,865	6,606	3,931	627	41,796	7,233	300	2	Ahmednagar
10	पुणे	..	13	60,790	26,388	67,941	36,348	1,28,731	62,736	240	*	Pune
11	सातारा	..	9	25,861	3,804	2,786	488	28,647	4,292	38	*	Satara
12	सांगली	..	10	30,925	3,861	2,315	878	33,240	4,739	86	2	Sangli
13	सोलापूर	..	12	31,660	3,280	1,998	6,810	33,658	10,090	480	4,834	Solapur
14	कोल्हापूर	..	10	29,751	4,024	1,159	1,336	30,910	5,360	181	2	Kolhapur
15	औरंगाबाद	..	6	34,370	5,796	832	122	35,202	5,918	535	*	Aurangabad
16	जालना	..	4	17,768	1,859	181	13	17,949	1,872	98	*	Jalna
17	परभणी	..	7	22,719	2,814	5,088	104	27,807	2,918	368	3	Parbhani
18	बीड	..	7	28,113	2,171	1,482	264	29,595	2,435	..	*	Beed
19	नांदेड	..	8	24,720	2,993	436	23	25,156	3,016	294	*	Nanded
20	उस्मानाबाद	..	6	13,146	1,694	220	50	13,366	1,744	..	..	Osmanabad
21	लातूर	..	5	19,669	2,049	324	18	19,993	2,067	..	..	Latur
22	बुलढाणा	..	13	24,362	5,537	314	28	24,676	5,565	231	1	Buldhana
23	अकोला	..	14	27,249	2,625	553	59	27,802	2,684	181	9	Akola
24	अमरावती	..	12	22,316	3,241	341	66	22,657	3,307	106	*	Amravati
25	यवतमाळ	..	14	16,235	1,904	254	33	16,489	1,937	129	1	Yavatmal

26	वर्धा	..	..	6	14,124	2,101	351	36	14,475	2,137	48	1	Wardha	
27	नागपूर	..	..	13	41,402	13,020	2,277	346	43,679	13,366	366	6	NagPur	
28	भंडारा	..	..	13	14,607	1,773	2,460	430	17,067	2,203	168	*	Bhandara	
29	चंद्रपूर	..	..	10	12,873	1,542	41	15	12,914	1,557	..	..	Chandrapur	
30	गडचिरोली	..	..	4	2,207	218	13	..	2,220	218	3	*	Gadchiroli	
महाराष्ट्र राज्य				..	..	271	7,23,059	2,00,762	1,20,361	56,967	8,16,420	2,57,729	7,089	5,540

*आकडे ५० हजाराहून कमी.

*Figures are less than 50 thousand.

टीप.—आकडे संक्षिप्ततात दिल्यामुळे बेरजा जुळणार नाहीत.

Note.—Totals may not adding up due to rounding.

आधार.—मौदणी महानिरीक्षक यांचे कार्यालय, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Office of the Inspector General of Registration, Government of Maharashtra, Pune.

34. संकीर्ण/MISCELLANEOUS

तक्ता क्रमांक/TABLE No. 34-9

महाराष्ट्र राज्यातील नोंदलेल्या विवाहांची संख्या
Number of marriages registered in the State of Maharashtra

अनुक्रमांक Serial No.	वर्ष Year	बृहन्मुंबई विवाह कायद्याखालील Under Bombay Marriage Act	विशेष विवाह कायद्याखालील Under Special Marriage Act	इतर कायद्याखालील Under Other Acts	एकूण Total
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
1	1966-67	20,583	1,129	460	22,172
2	1970-71	21,453	3,359	438	25,250
3	1975-76	20,394	633	6	21,033
4	1980-81	26,609	2,061	18	28,688
5	1981-82	29,836	3,075	19	32,930
6	1982-83	31,983	2,825	94	34,902
7	1983-84	29,223	3,090	173	32,486
8	1984-85	33,646	2,945	20	36,611
9	1985-86	29,152	2,320	57	31,529
10	1988-89	31,935	2,965	140	35,040

आधार—नोंदणी महानिरीक्षक, महाराष्ट्र शासन, पुणे.

Source.—Inspector General of Registration, Government of Maharashtra, Pune.

शुद्धीपत्र/Errata

अनुक्रमांक Serial No.	पान क्रमांक Page No.	तक्ता क्रमांक Table No.	बाब Item	स्तंभ क्रमांक Column No.	चूक Incorrect	वाचावे Read
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	17	8	5. कच्चे मँगनीज (ii) मुल्य	10	123450	23452
2	17	8	7. बॉक्साईट (i) उत्पादन	10	540962	541
3	141	2.4	कोल्हापूर जिल्हा (3) शिरोळ	22	1	11
4	148	3.1	6. नाशिक	11	1.11	111
5	148	3.1	7. धुळे	11	1.18	118
6	148	3.1	8. जळगांव	11	1.18	118
7.	148	3.1	9. अहमदनगर	11	1.14	114
8.	148	3.1	10. पुणे	11	1.10	110
9.	161	3.8	9. अहमदनगर	75	956	96
10.	239	8.2	6. नाशिक	5	25000	25,200
11.	325	12.12	एकूण संकीर्ण पिके	11	95.3	97.3
12.	497	26.30	30 गडचिरोली	4	233	213